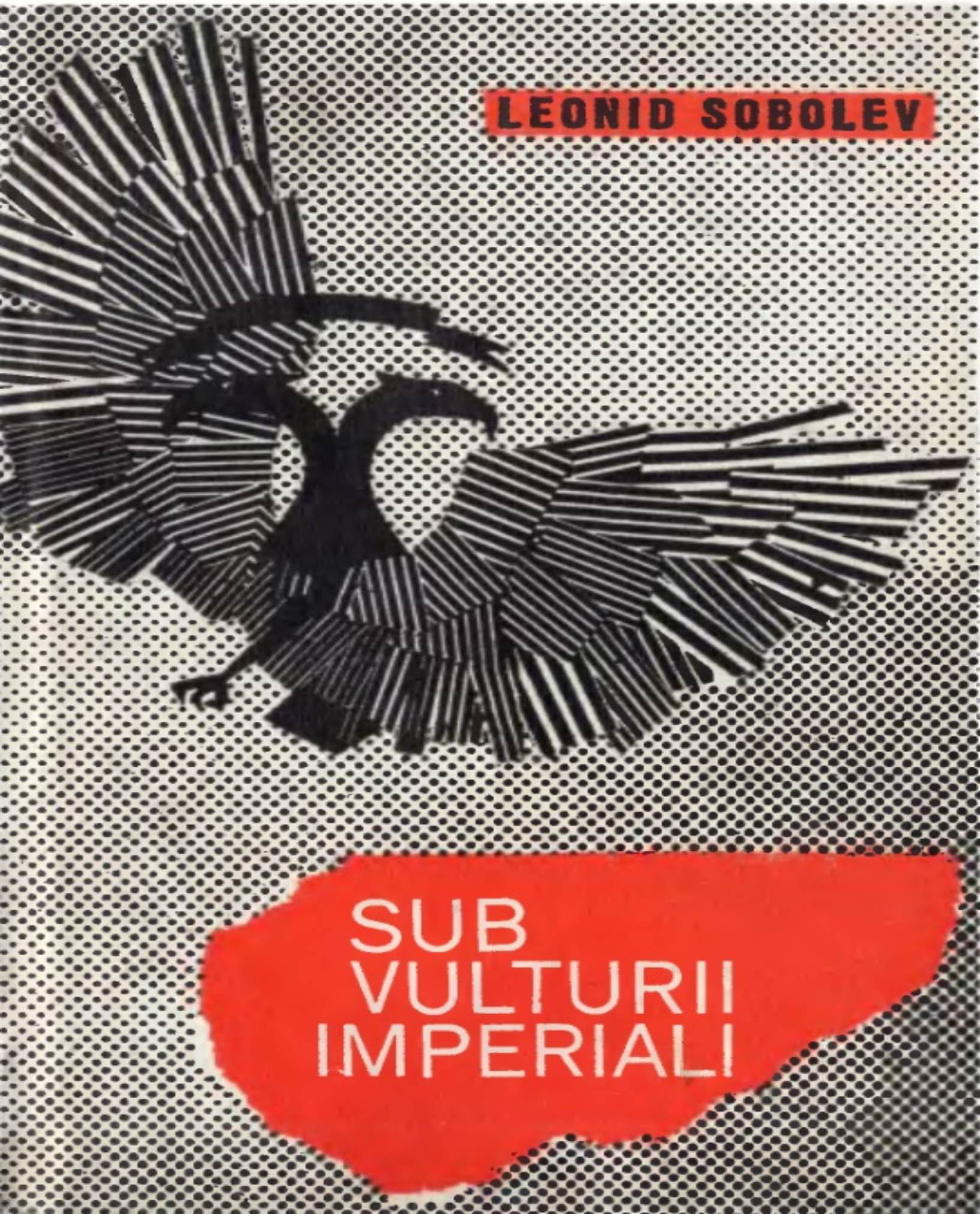
LEONID SOBOLEV
SUB
VULTURII
IMPERIALI

fiica foc... | Agnia, fiica fo... | Lian Hearn - S... | Louis Sebastie... | HENTROY - EC... | Iuri Naghibin -.

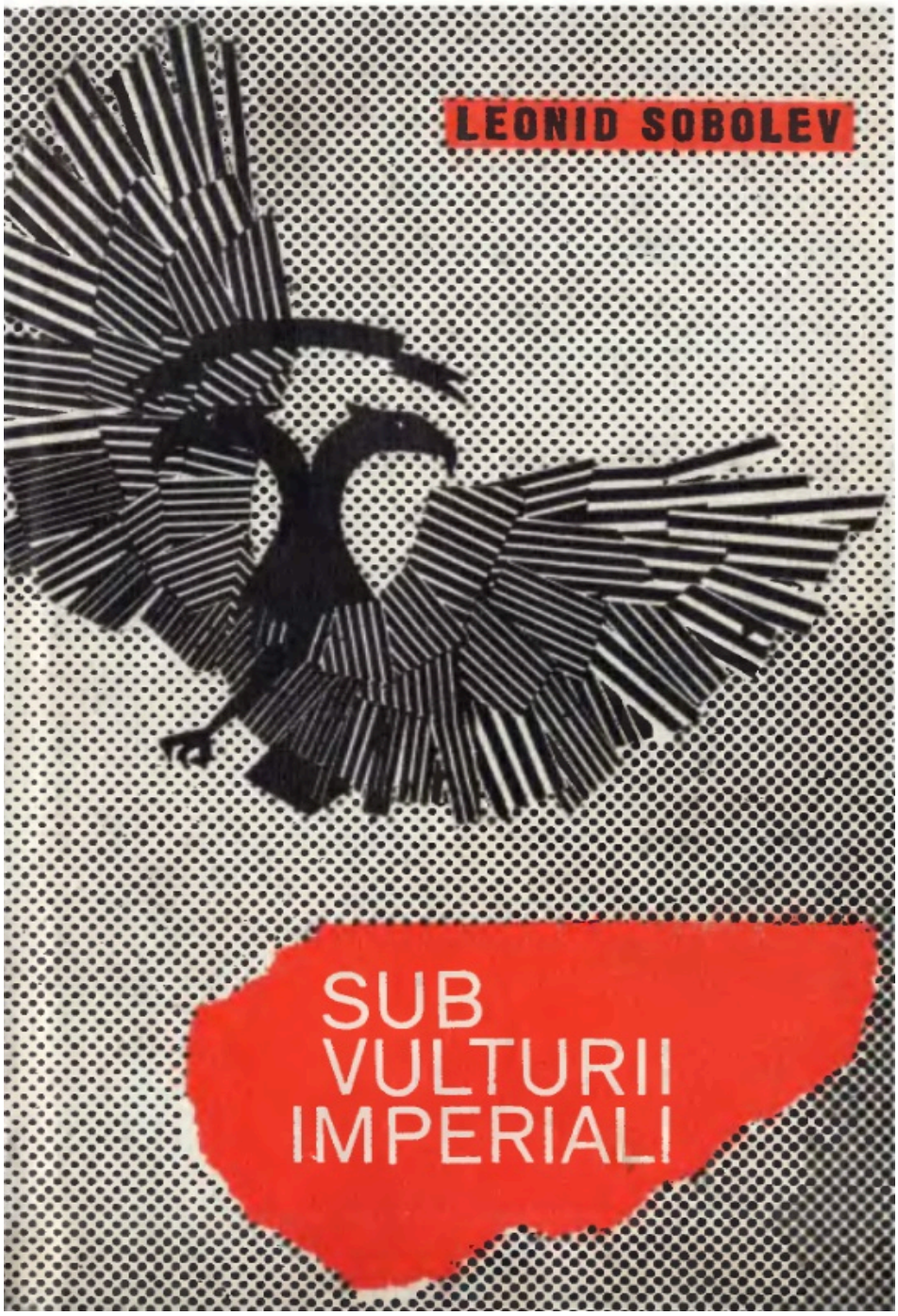

LEONID SOBOLEV

SUB VULTURII IMPERIALI

roman

ÎN ROMÂNEŞTE DE
ECATERINA ANTONESCU

Coperta de: *ALEXANDRU SZATMARY*

Капитальныи ремонт

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
BUCUREŞTI - 1967

CUPRINS

Partea întîi

CAPITOLUL 1

CAPITOLUL 2

CAPITOLUl 3

Capitolul 4

CAPITOLUL 5

CAPITOLUL 6

Partea a doua

CAPITOLUL 7

CAPITOLUL 8

CAPITOLUL 9

CAPITOLUL 10

CAPITOLUL 11

CAPITOLUL 12

CAPITOLUL 13

CAPITOLUL 14

CAPITOLUL 15

Partea întîi

CAPITOLUL 1

Poliţa se balansa şi tresălta, în timp ce huruitul ritmic al maşinilor îl cufunda mai adînc în somnul acola dulce din zori de care au parte numai făpturile tinere. Deodată se stîrni undeva un ţîrîit neîntrerupt, alarmant şi sîcîitor. Alarmă de incendiu! Rolul patruzeci şi cinci! Va să zică, să alerge la valvula nr. 15, în coridorul ofiţeresc din tribord. Cît ai clipi, Iuri Livitin se ridică în capul oaselor şi, cu o mişcare intrată în deprindere, întinse mîinile ca să se sprijine de marginea pînzată a hamacului, gata să sară jos şi să alerge la postul său. Dar mîinile alunecară pe faţa pufoasă a pledului, negăsindu-şi sprijin. Deschise ochii. Era într-un compartiment de tren, scăldat în clarobscurul razelor solare filtrate prin portierele albastre. Vagonul se legăna domol, încoace şi încolo, şi nici pomeneală de alarmă. Iuri e-n permisie. Trei zile mari şi late, departe de punţile vasului-şcoală, de toate alarmele şi semnalele lui! Zîmbi, apoi căscă lung şi cu poftă.

Cît de iute îţi intră în sînge deprinderile marinăreşti! Hamacul, alarma de incendiu, rolul său la valvula nr. 15 — ai crede că de ani şi ani îi sună în urechi semnalul acesta cu bătaia repede, că de cine ştie cîtă vreme s-a deprins cu programa de zi a navei. Şi cînd colo nu sînt nici trei săptămîni de cînd Şcoala Navală a ieşit în larg. În fond nu-i de loc rău, ba chiar e de dorit ca un gardemarin să se simtă oriunde ca pe navă, iar viaţa tihnită de pe ţărm să-i pară străină şi nelaîndemînă.

— Alo, viitor Nahimov! veni de jos o voce molatică. N-ar fi timpul să faci ochi? Acuşi ajungem la Helsinki şi parcă văd că ai să rămîi în tren. Uite c-au şi adus ceaiul.

Iuri privi în jos, peste marginea poliţei. Pe una din canapelele compartimentului şedea un ofiţer de infanterie grăsan. Aşternutul fusese strîns şi infanteristul îşi bea în

tihnă ceaiul, zăngănind cu linguriţa în pahar. Ce glumă cazonă! „Viitor Nahimov!“ în schimb dumneata, pifanule, eşti leit Kutuzov.

— Vă mulţumesc, domnule căpitan, mă scol îndată.

Pe lîngă că-s totdeauna foarte politicoşi, gardemarinii sînt reci şi flegmatici ca englezii: trebuie să ştii să dai a înţelege ce prăpastie se cască între un biet ofiţeraş de infanterie şi un gardemarin al Şcolii Navale, o şcoală cum nu mai există alta în toată Rusia, unde sînt primite numai odrasle de ofiţeri, ori de nobili de viţă veche şi de funcţionari înscrişi în tabelul de ranguri cel puţin la cinul patru. Da' ce-şi închipuie, că-i o şcoală de ofiţeri de infanterie, pierdută în vreun fund de ţară, unde-i primit oricine, fără alegere?!...

Era tare agasant şi lipsit de tact căpitanul, şi supărător de guraliv. Iuri ştia (făcuseră cunoştinţă încă de cu seară) că vecinul său de compartiment se întoarce din concediu la Nikolaistadt, că garnizoana nu-i prea mare şi serviciul de acolo e monoton. Că îndeobşte finlandezii sînt lichele, iar fetele „'mnealor” (chiar aşa se exprimase) urîte foc şi obositor de virtuoase. Cît despre dînsul, avansări se făcuseră în garnizoană, însă pe el l-au ocolit. Bietul pifan!

Iuri sări sprinten jos, după ce mai întîi îşi trase pantalonii de un alb imaculat şi, cerîndu-şi scuze, trebui să-şi termine toaleta sub ochii vecinului de compartiment. Acesta urmări cu mult prea multă atenţie şi mai puţină delicateţe cum aşază clapa pantalonilor şi încheie nasturii, după ce şi-a întins bine tricoul pe coapse, potrivindu-şi apoi bluza ca să cadă în elegante godeuri, voit neglijente.

— Dar ştii ceva, amirale? Sînt cam idioţi pantalonii voştri, la marină, zău! De cîte ori te apucă nevoia, trebuie să te deschei la toţi nasturii!

— Aşa-i uniforma. Şi-apoi, ar fi dizgraţios să se vadă şliţul. Doar pantalonii nu sînt cu nimic acoperiţi în faţă.

Pe un asemenea ton te adresezi servitorului, acasă la tine, ori plasatorului, la teatru — un ton politicos, indiferent, sec. Dar căpitanul nu observa nimic. Îşi bea ceaiul mai departe, şi

vestonul lui mototolit făcea ca de obicei cute-cute pe burtă. Sorbea din pahar, glumind scabros pe socoteala unor presupuse avantaje pe care le oferă clapa, şi rîdea cu poftă, sincer încîntat de sine. Rîdea de unul singur. Iuri s-a mulţumit să-şi compună un zîmbet de circumstanţă, cum a văzut că face ofiţerul secund de pe „Aurora“ numai din gură, cu colţurile buzelor lăsate în jos, în timp ce privirea rămîne disprețuitoare şi rece. Locotenentul-major Engelhardt, ofiţerul secund de pe „Aurora”, e, după cum socoate Iuri, un ofiţer de marină model: distant, corect, puţin disprețuitor, întotdeauna cu o ţinută impecabilă şi veşnic proaspăt ras.

Deocamdată Iuri n-avea ce rade, iar buzele lui cărnoase nu izbuteau cu niciun chip să-şi lase colţurile în jos, în timp ce ochii, ochii lui erau mereu ştrengăreşte veseli, mai mare ruşinea. Singurele care-i izbuteau erau tonul de gheaţă şi mişcările voit rezervate. La cei optsprezece ani ai săi, tinereţea îi mîna prin vine clocotul unei vitalităţi sănătoase. Cît timp se afla în mijlocul camarazilor, la şcoală, zburda şi se zbenguia ca un copilandru. În afara zidurilor ei însă, uniforma îl obliga să fie reţinut şi să-şi păstreze demnitatea.

Pînă îşi răcori faţa cu apă rece deasupra chiuvetei, prinsă în peretele compartimentului, şi se spălă pe dinţi, Iuri avu tot timpul să regrete că nu se poate pieptăna cu cărare (Engelhard aşa se pieptăna). Capul său rotund era tuns chilug: cînd şcoala iese în larg, pe gardemarini îi tunde la fel cu marinarii de rînd. Dar şi acesta, ca şi multe alte dezavantaje, e ridicat de tradiţiile marinei la rangul de merit. Pe mare, în marşurile grele, nu-i chip să te îngrijeşti de pieptănătură, să ai o cărare ca lumea, şi atunci, mai bine lipsă. În felul acesta respingeau gardemarinii glumele răutăcioase ale domnişoarelor la adresa podoabei lor capilare.

Conductorul se prezentă la cea dintîi chemare, strînse aşternutul şi aduse un pahar de ceai fierbinte şi tare, cu biscuiţi. Iuri se aşează cît mai departe de căpitan şi, scoţînd pila din buzunar, îşi potrivi unghiile.

Iar căpitanul îi dădea înainte cu pălăvrăgeala, plictisitoare

şi fără de sfîrşit ca şi această călătorie.

— Ia spune, iunchere, cît ai să-ți mai rozi coatele pe băncile şcolii?

„Iuncher!“ Iuri îl măsură pe căpitan cu o privire nimicitoare. Auzi dumneata, „iuncherul Livitin” — să te împuşti, nu alta. Cu totul altfel sună „gardemarin Livitin”! Cu atît mai mult cu cît abia ieri pe puntea „Aurorei” s-a dat citire ordinului de avansare a cadeților companiei a 4-a la gradul de gardemarini ai companiei a 3-a. Şi permisia i-a picat tot cu acest prilej. Altfel de unde i-ar veni această siguranță rezervată a mişcărilor, dacă nu de la micuța ancoră aurie prinsă pe stofa albă a epoletului îngust? Iuncher — ca să vezi...

— Vă cer iertare, domnule căpitan, dar nu sînt „iuncher”, ci gardemarin al Şcolii Navale!

— Ce mi-i una, ce mi-i alta!

— Ba de loc. Nici nu avem iuncheri în şcoală.

La care căpitanul se supără de-a binelea.

— Ia mai slăbeşte-mă cu dăscăleala, tinere! Oi mai fi ştiind şi eu cîte ceva. Chiar în compania mea am pe unul Gherleah, iuncher de marină, mutat disciplinar în trupele de uscat.

Privirea lui Iuri exprima condescendență.

— Un gardemarin al Şcolii Navale poate fi retrogradat iuncher, pentru note proaste sau purtări nelăudabile. Aşa da, domnule căpitan. Iuncher în marină e totuna cu simplu marinar, cu termen redus, atît şi nimic mai mult.

— Bine, fie şi aşa... Şi cîți ani zici că mai stai gardemarin?

— După trei ani gardemarinul termină şcoala şi iese ofițer, îl lămuri Iuri. În ce mă priveşte, abia în 1917 voi avea cinstea să fiu avansat ofițer al flotei maiestății-sale.

O flotă a maiestății-sale nu există în Rusia. Există flota imperială rusă. Dar titulatura e mult prea lungă şi de loc sonoră, în timp ce englezii spun: „*his majesty ship, his majesty navy*“ — nava maiestății-sale, flota maiestății sale. Iar englezii sînt demni de imitat în toate privințele — de la *dread-noughturi* pînă la pipă şi sîngele rece. Ăştia sînt cea mai

straşnică naţie de marinari din lume.

— Da ia spune, iuncherul poate fi înaintat micimán[1], da sau ba?

— Întocmai, domnule căpitan. Iuncherul poate fi înaintat míciman.

Pe Iuri ridicolul situaţiei îl amuza, dar căpitanul fierbea de furie: tonul condescendent al gardemarinului, ca şi ultima observaţie cu primire la accent îl făceau să turbeze. Cu toate acestea nu avea dreptate. În multe privinţe flota se deosebeşte de trupele terestre ca cerul de pămînt. În marină iuncherului i se zice gardemarin, un vapor ca toate vapoarele se cheamă navă, şi în timp ce la trupele terestre busola arată nordul, marinarii se călăuzesc după compas. Ai zice că-s lucruri mărunte, dar tocmai fleacurile acestea i-ar putea demonstra căpitanului că orice încercare e zadarnică: n-o să priceapă cît e lumea farmecul vieţii de marinar.

Enervat, căpitanul puse paharul pe măsuţă.

— Iar dacă-l poate avansa, înseamnă că nu-i nici o diferenţă!

— În afară de una singură. Chiar dacă se va vedea vreodată un iuncher avansat ofiţer de marină, mă îndoiesc că va purta pe umeri vulturii de amiral.

— Şi de ce, mă rog?

— Uite aşa...

Livitin îşi bătea joc de căpitan aproape pe faţă, fără însă a depăşi limitele convenienţelor. Iar acesta clocotea de furie:

— Pentru că e ciubotă?

— Nu chiar... dar, în sfîrşit, din lipsă de cunoştinţe necesare... Şcoala Navală se asimilează universităţii.

Iuri mînţea, însă mînţea inspirat şi cu convingere. Ar fi dorit-o mult, cum o doreau şi ceilalţi tineri, toţi cîţi şedeau pe băncile acestei şcoli cum nu mai era alta în toată Rusia. Mînţea şi în privinţa iuncherilor, minciună era şi afirmaţia cu vulturii de amiral. Oare amiralul Makarov a stat vreodată pe băncile Şcolii Navale? Nicidecum. Pentru a deveni miciman absolvise o simplă şcoală de marină, ceea ce nu l-a împiedicat

să construiască un „Ermak“, uriaşul spărgător de gheaţă, cel dintîi din lume, ba să şi scrie un curs de tactică navală, cel dintîi din Rusia. Dar cine îl obliga pe Iuri să pomenească despre asta? Atîta voia să-i demonstreze acestui căpitan, absolvent al unei amărîte şcoli de infanterie din cine ştie ce fund de provincie — cît e de mare prăpastia ce se cască între iuncher şi gardemarin.

Căpitanul îşi aprinse în tăcere o ţigară ieftină. Livitin scoase atunci pipa.

— Permiteţi, domnule căpitan?

Fumul aromat se învolbură, alcătuind un nor albăstrui, care tremura în legănarea vagonului. Căpitanul nu mai avea chef de vorbă — ciuda şi furia neputincioasă îl sugrumau. Obrăznicătura asta din faţa lui, bobocul ăsta cu caş la gură fumează tutun englezesc, are o ţinută de ţi-e mai mare dragul... Dar cîtă aroganţă, cîtă înfumurare! Nici nu-i de mirare — unuia ca el toate uşile îi sînt deschise. I le-au deschis bunicii şi taţii. Pesemne cunoaşte de pe acum toată flota, şi hamul slujbei n-o să-l apese niciodată.

Ofiţerii de marină, ca şi ofiţerii de gardă, îi erau la fel de nesuferiţi căpitanului. Toţi o apă şi-un pămînt — înzorzonaţi, plini de ei şi cu nasul pe sus. Garda maiestăţii-sale, flota maiestăţii-sale!... Dar ce, armata nu-i a maiestăţii-sale? Armata, o armată cenuşie, necuprinsă, de căpitani anonimi, de regimente înmatriculate sub un număr oarecare, armată care primeşte în piept năprasnicele lovituri ale războaielor şi ale răzmeriţelor, aceea nu e a maiestăţii-sale? De unde atîta înfumurare la aceşti mărinăraşi care, cît e ziua de lungă, bat străzile oraşelor finlandeze, de parcă s-ar plimba pe propria lor moşie? Şi cînd te gîndeşti că ei sînt stăpîni în ţara asta, în care ordinea o statornicesc şi o menţin aceiaşi căpitani de la Abo şi Torneo, ori Nikolaistadt şi Sveaborg. Căpitanul se cam temea de micimani şi se ferea ca de foc de locotenenţi, deşi mai mici în grad ca dînsul. Dar cum să te impui, cînd vestonul îţi atîrnă şleampăt şi face cute-cute pe burtă, iar glasul, la furie, se frînge în falset, pentru a profera cîteva

trivialități lipsite de duh? De unde să-ți procuri zaua de aur a superiorității şi înfumurării, că doar aceasta nu e numai rezultatul unei educații primite de mic copil, dar şi al prestanței unui mundir moştenit din tată-n fiu.

Căpitanul îl măsură pe gardemarin cu ură, dar şi curiozitate.

Şedea degajat, fără pic de încordare, dar cuviincios, cum se şade într-un salon. Trăgea din pipă îndelung şi cu nesaț, încît falca i se lăsa în jos, iar pielea obrajilor se întindea. Apoi scotea din gură muştiucul pipei şi, alene, deschidea gura lui fragedă, în care se zărea învolburîndu-se fumul alb. Îl aspira, lăsa uşurel capul pe spate şi slobozea o şuviță lungă de fum, dirijînd-o cu b uza de jos, lateral şi în sus. Cum să-i dea prin minte căpitanului că a fuma elegant e o artă? Livitin a deprins această măiestrie de la locotenentul-major Wilken, care, la rîndul său, a adus-o de peste hotare, cînd cu marşul acela al crucişătorului „Rossia“, împrumutînd-o nici mai mult, nici mai puțin decît de la adjutantul amiralului englez. Dar căpitanului nu-i stătea mintea la aşa ceva, de aceea, cu o violență neaşteptată pentru făptura sa neîngrijită şi revărsată, azvîrli mucul mozolit în scuipătoarea de sub măsuță! Mucul căzu alături de vasul ei nichelat pe covorul albastru, şi căpitanul, neputincios în fața acestei situații penibile, se făcu roşu ca racul sub ochii acestui băiețandru inferior în grad. Gardemarinul nu observă mucul. Nici măcar nu se uită într-acolo, cu toate acestea căpitanul ştia că o face numai din condescendență, pentru că la asta îl obligă politețea omului de lume.

Trenul îşi încetini mersul. Gardemarinul se ridică şi, după ce scutură scrumul în scrumieră, lovind pipa cu degetul îndoit, o vîrî aprinsă în buzunar. Era şi acesta un „chic“ marinăresc — să vîri pipa aprinsă în buzunar. Viața e alcătuită din nimicuri, dar nu-i permis să-ți scape niciun fleac. Dacă vrei să ai o ținută fără cusur, întotdeauna, în orice clipă, chiar cînd eşti singur cu tine însuți, simte-te privit de un ochi străin. O cere şcoala vieții, legile implacabile ale

societății mondene. Livitin îşi puse şapca pe cap şi cu muchia palmei verifică dacă vine cocarda exact pe mijlocul frunții.

— Am onoarea să vă salut, domnule căpitan, duse el mîna la şapcă.

Căpitanul îl privea cu invidie, cu tristețe, cu toată obida infanteristului amărît. Tot ce-i alb — bluza, pantalonii, pantofii şi fundul şepcii — sclipeşte de curățenie; tot ce-i aur — literele pe panglică, galoanele, ancorele de pe epoleți — străluceşte; dungile tricoului, gulerul şi manşetele bluzei sînt de un albastru-intens. Arămiul pielii temperează rumeneala tinerească a obrajilor, nasul subțire, rasat, cu nările frumos arcuite îi aminteşte căpitanului de portretele generalilor de altădată care atîrnă pe pereții clubului ofițeresc, la el, la Nikolaistadt — stirpe bătrînă, în vinele căreia pulsează sîngele unui lung şir de generații. Tînărul acesta îl domină aşa cum fregata cea albă, care săgetează cerul cu velele sale, domină un bolovan năpădit de muşchi — da, viitorul flotei ruseşti e mai presus decît armata, întreaga armată de garnizoane a fortărețelor uitate de lume, întreaga armată de regimente anonime, înmatriculate sub un număr oarecare, cantonate prin cine ştie ce fund de țară. Singurul mijloc de a-i plăti polița ar fi să nu-i întindă mîna şi, fără a-şi schimba poziția, să-i arunce cu nepăsare: „Mergi sănătos, iunchere!“

Însă căpitanul se ridică de pe canapea, întinse mîna şi rosti cu sfială:

— Am onoarea...

Se poate să nu te farmece acest tînăr născut pentru strălucirea epoleților de locotenent, pentru zborul greoi al vulturilor de amiral, acest tînăr în fața căruia toate căile se deschid line şi fără piedici pînă departe, către sfîrşitul vieții?...

Gardemarinul coborî pe peron şi căpitanul mai avu o dată prilejul să-i admire uşurința şi siguranța cu care se mişca prin mulțime. În timp ce coatele rămîneau lipite, mîinile puțin depărtate marcau fiece pas cu o legănare armonioasă în jurul trupului. Ai fi zis că abia s-a spălat pe mîini şi le fereşte, ducîndu-le înaintea sa, de teamă să nu le murdărească de

haine. Mersul acesta aparte îl născocise Iuri şi nu se îndoia că va veni vremea cînd unii vor imita mişcările sale grațioase, aşa cum el însuşi, la rîndul său, împrumutase de la alții meşteşugul fumatului elegant.

Helsinki se lăfăia la soare, curat şi îngrijit, ca totdeauna.

Se pare că soarele nu oboseşte nicicînd să-l scalde în razele sale: iarna scînteiază orbitor în troienele grijuliu măturate pe lîngă bordură, în copacii pudrați cu promoroacă, pe luciul gheții care încătuşează rada. Vara umple dogoritor, pînă-n margini, străzile lui nu prea largi, pavate cu piatră albastră, zisă finlandeză, şi se țese în frunzişul des al bulevardelor şi grădinilor.

Şi în ziua aceasta memorabilă de mai, Helsinki se privea în unda molcomă a radelor, tronînd pe granitul cheiurilor sale, curat şi dichisit ca o durdulie *fräken* cu părul bălai, care, cu un şorțuleț scrobit dinainte, stă lîngă plita de teracotă, aplecată deasupra ligheanului cu apă caldă. Un oraş tihnit, curat, confortabil şi bine gospodărit.

Tramvaiele verzi aleargă iute, mici şi dichisite ca nişte jucării. Vitrinele magazinelor, chiar şi acelea mărunte, par miniatural solide, în timp ce pe Esplanade ele se lăbărțează în voie, şi atunci bunăstarea începe să frizeze luxul. În vitrine sînt expuse mai ales mărfuri străine, toate scutite de vamă.

Polițiştii de la răscruci, de o ținută ireproşabilă în surtucele lor negre, sînt politicoşi şi laconici. Şi peste tot inscripții în suedeză şi finlandeză: pe firme, tramvaie, pe tăblițele ce indică denumirea străzilor. Aceeaşi finlandeză şi suedeză predomină în potolita larmă a mulțimii de pe trotuare, şi aceleaşi bucle şi chici bălaie, cu cărarea într-o parte, şi aceiaşi tineri şi fete cu obrajii rumeni, aceleaşi mărci şi penni, cînd ți se dă restul — într-un cuvînt, toate laolaltă fac să te simți undeva, într-o țară străină. Pînă şi ora diferă aici de cea petersburgheză: într-adevăr, şi vremea e alta aici, una nerusească.

Numai la douăsprezece ceasuri distanță de capitala imperiului rus tronează pe granitul albastru al stîncilor un

oraş străin, în care nici măcar vremea nu e rusească. Vremea rusească, vremea țaristă sumbră — lălîie, cumplită şi tulbure — îşi tîrîie paşii prin coclaurile uriaşului imperiu, împleticindu-se pe întinsurile lui aşijderea beţivului în făgaşele înnoroiate ale ulițelor de țară. Vremea rusească, vremea lălîie, tulbure îşi tîrîie paşii spre viitor, mînată din spate de bastonul tricolor al Petersburgului, parcă zicîndu-şi în obtuză nedumerire, în timp ce-şi greblează ceafa:

— Încotro m-a mîna?...

Şi nimeni nu ştie încotro se tîrăşte bărboasa vreme rusească milenară, mînată din spate de biciul autocrat. Ea îşi tîrăşte paşii din negura veacurilor, sfărîmînd cu halebarde țestele tătarilor şi leşilor, călcînd hanate şi împărății vecine sub cizmele regimentelor lui Potiomkin, care bat cadența măsurat, ori zdrobindu-le sub copitele cavaleriei imperiale, împînzind Europa cu mundirele multicolore ale unităților de gardă ale lui Alexandru, Asia — cu cămăşile albe ale tiraliorilor lui Skobelev, Orientul — cu negrele cuşme ale diviziilor lui Kuropatkin. Cucerind, înrobind, apucînd, împovărîndu-se cu propria-i pradă, vremea rusească îşi tîrîie paşii de la un război la altul, şi războaiele precum stîlpii îi înseamnă drumul, măsurînd verstă cu verstă şleaul cumplit al Rusiei, al Rossiei, al Imperiului Rus. Războaiele şi răscoalele se învăluie în fumul pojarurilor şi-n aburii sîngelui vărsat de la un hotar la altul în necuprinsul acestei țări. Pasul măsurat al armatei ruseşti nu şovăie a călca în băltoace de sînge străin, ca şi în cel rusesc. Baionetele cu trei muchii se înfig la fel de aprig şi fără alegere — în mațe turceşti şi franțuzeşti, ca şi în burțile mujicilor. Tobele bat aceeaşi darabană cadențată şi înaintea zveltelor picioare albe ale armăsarului imperial din piață, ca şi dinaintea picioarelor zvîcnind în ultimele convulsii ale vreunor răzvrătiți spînzurați.

Şi fără bucurie se fălesc oraşele ruseşti cu anii lor de seamă, iar strălucirea unora e adumbrită de surda presimțire a celor care va să vină. Se sumețeşte Kievul cu anul 988, cînd Rusia, cu mic cu mare, s-a vîrît goală puşcă în apele

sfințitului Nipru, cărînd cu ea delaolaltă şi idolii ei, perunii[{2}] şi dajbogii[{3}]. Şi întotdeauna se făleşte Moscova cu neuitatu-i 1812, ca o negustorească cu inelul ei plătit cu un miar — dar în nestemata lui se oglindesc ghirlandele sinistre ale salvelor şi incendiile din cotitele străzi ale Presniei. Cu rîvnă îşi păzeşte Sevastopolul gloria memorabilului 1855 şi a celor unsprezece luni învăluite în fumul prafului de puşcă, dar printre focurile bastioanelor lui Nahimov se sting, încetul cu încetul, şi pălălăile crucişătorului „Oceakov“, incendiat. Deasupra turnului hăniței Sumbeki fîlfîie lugubru împărătescul vultur al anului 1552, cînd a încetat Kazanul să mai fie hanat, dar la poalele aceluiaşi turn zac, călcate în picioare, mătăsuri şi odoare, camizole şi decorații delaolaltă cu trupuri burduhănoase de negustori şi pudrate capete boiereşti, azvîrlite de prin prăvălii şi palate de cetele lui Pugaciov în anul 1774. Caucazul poartă pe frunțile semeților piscuri înveşmîntate în zăpezi deceniile de cruntă şi sumbră istorie a cuceririi aulurilor sale. Irtîşul leagănă pe galbenele-i unde anul 1582, cînd peste tundră şi taiga, peste largile ape ale Siberiei căzuse ca o umbră noua titulatură a ținutului alipit — Țara Siberiei. Şi nici Helsinki nu va uita niciodată mohorîtul an 1809, anul intrării definitive a Finlandei în rîndul „familiei popoarelor Rusiei”.

Şi tac oraşele, tac toate oraşele Imperiului Rus, privind prin zăbranicul însîngeraților ani 1904-l905, înăbuşiți de fum, furişîndu-şi cu teamă privirea printre gratiile lor, înainte, în depărtarea anilor ce vor veni, depărtare tulbure şi încărcată de neprevăzut; tac şi îşi tîrîie paşii pe urmele lălîiei vremi ruseşti, o gloată fără căpătîi, care se îmbrînceşte năucă, neştiind încotro va mîna-o hîrtia filigranată cu pajuri din Sankt- Petersburg...

Oraşe, cnezate şi regate se tîrăsc în rîndurile gloatei aceleia supuse, fiecare cu un chip al său, fiecare cu un grai al său, fiecare cotropit într-alt an, în altă vreme: Moscova, Kievul, Vladimirul, Novgorodul, hanatul Kazanului, al Astrahanului, regatul Poloniei, țara Siberiei, țara Pskovului,

ținutul Kersonesului Tauridei şi principatul Gruziei, marele cnezat al Smolenskului, al Lituaniei, al Volîniei, al Podoliei, marele ținut de jos Nijni-Novgorod, marele ducat al Finlandei, ducatele Estoniei, Kurlandei, Lifleandiei, Semigaliei, Samoghit, Viatka, Iugorsk, pămînturile Iverului, ale Kabardiniei şi Kartaliniei, ținuturile Armeniei, hanatul Turkestanului — toate domeniile enumerate în titulatura integrală a țarului, împăratului şi autocratului întregii Rusii, rege al Poloniei, mare duce al Finlandei ş.a.m.d. ş.a.m.d. Iar printre ele Finlanda îşi poartă paşii, întunecată la chip ca şi codrii ei negri, dîrză ca şi granitul stîncilor sale, neînțeleasă, ca şi limba ei, şi duşmănoasă ca o colonie. În această gloată de principate şi ducate ruseşti, monarhii şi hanate asiatice, ea calcă tăcută şi plină de ură cu pasul ferm, mohorît şi fără grabă al vremii sale finlandeze. Spre deosebire de celelalte, marele ducat finlandez, „alcătuind o parte componentă, inalienabilă, a Imperiului Rus, se conduce în treburile sale interne după anume legi proprii, pe baza unor anume coduri proprii”.

Şi cetățeanul marii Rusii, nimerind în Finlanda, nu se simte la el acasă — aici e întotdeauna musafir. El se străduieşte să meargă pe stradă fără a îmbrînci lumea, se trezeşte vorbind pe un ton politicos, şi chiar birjarului i se adresează cu „dumneata”. Iar urcînd în tramvai, strecoară cu grabă cei cinci penni în cutia ce atîrnă la intrare, de teamă ca nu cumva să i-o amintească taxatorul, disprețuitor şi doar cu un gest, scuturînd cutia în fața călătorului uituc. Curățenia din vespasiene îl uluieşte, el păşeşte pe uşile lor mate de sticlă ca într-o capelă: tăcut şi cu evlavie. La bufetul gării, unde doar cu o marcă crăpi de cinci, lasă cu delicatețe un colț de sandviş pe farfurie. Cetățeanul Rusiei umblă pe străzi înduioşîndu-se de propria lui bună-creştere şi extaziindu-se în fața culturii occidentale, potolit ca la o înmormîntare şi bucuros ca un sărbătorit...

Dar rusul adevărat nu poate rămîne multă vreme treaz la propria-i onomastică: cu sfială, dar se îmbată la vreun

restaurant şi vinul îi aprinde vîlvătaia patriotismului ce-i mocneşte în suflet. A cui e ţara asta? A finlandezilor? Ce-i aia, ţara finlandezilor? O ţară de mîrlani? Ba e o provincie a maicii noastre Rusia, atît şi nimic mai mult! Cine-i stăpîn aici, hai?... Şi cetăţeanul marii Rusii îşi aminteşte de foiletoanele lui Menşikov din *Novoe vremea*, în care se demonstra foarte clar că Rusia se duce de rîpă din cauza finlandezilor, polonezilor şi a jidovilor. Şi atunci, el izbeşte cu pumnul în masă. Suedezii şi finlandezii întorc capetele cu dezgust. Pe urmă apar poliţiştii în surtuce negre, îl scot afară în tăcere şi-l vîră într-o maşină — da, da, nici măcar nu-l ospătează cu cîteva scatoalce. La poliţie i se comunică prompt şi clar la cît se ridică amenda: e mare, aşa încît termometrul bunei dispoziţii, ca şi al vitejiei de altfel, înregistrează o scădere bruscă. Din clipa asta el va răspunde mîrlanilor de finlandezi cu aceeaşi ură. Încetează de a se mai înduioşa şi pierde orice interes pentru sobiţele cu gaze, pentru automobilele care se închiriază contra unei sume infime şi pentru comutatoarele automate de pe scări care aprind lumina exact pentru timpul necesar unui om neameţit de băutură să urce pînă la etajul cel mai de sus. El trăieşte la Helsinki într-o plictiseală fără nădejde şi cu frica în sîn, într-un cuvînt, fără strălucire şi fără elan. Uf, plicticoasă ţară şi Finlanda asta!

Dar la Helsinki stă ancorată în radă flota, la Sveaborg e fortăreaţa, la Skatudden e portul, iar în palatul Mariinski îşi are reşedinţa guvernatorul general. De aceea la Helsinki sînt încartiruite familiile ofiţerilor din flotă, funcţionarii portului, familiile celor din garnizoană, medicii, subalternii guvernatorului general, negustori, oameni ai finanţei, profesorii de la liceul rusesc. În doboşul societăţii helsinkiene suedezo-ruso-finlandeze ofiţerii flotei au rolul de fructe zaharisite, încrustate sclipitor în stratul de deasupra, glasat, cel mai gustos — ei sînt podoaba, strălucirea şi desfătarea gustului rafinat. În faţa lor îşi pierd luciul banii oamenilor finanţei ruseşti şi suedeze, păleşte măreţia administrativă a curţii guvernatorului general.

Ei sînt stăpînii, şi nimeni nu le va contesta privilegiul: căci Helsinki este capitala flotei.

Această populație rusească a oraşului finlandez nu seamănă cu cetățenii ruşi în trecere. Ea s-a deprins cu ce are mai particular Helsinki: cam jumătate din ea vorbeşte suedeza, acceptă ca un drept cîştigat sobițele cu gaze, încălzirea centrală, bufetele-automate, cinstea finlandeză şi vespasienele, curate ca nişte capele. Ea creşte logodnice grațioase pentru comercianții suedezi şi ofițerii din flotă, şovăind ce să aleagă: numărul de acțiuni sau acela de steluțe pe epoleți, căci atît acțiunile cît şi steluțele au tendința să crească la număr şi, prin urmare, tind către consolidarea bunăstării. Ea mobilează saloanele cu mobilă finlandeză elegantă, mănîncă înainte de supă iaurt cu scorțişoară, fără zahăr, atîrnă deasupra fețelor scrobite ce acoperă mesele ovale abajururi cît roata carului, care fac odăile să arate primitoare şi intime, şi întreține o curățenie nerusească în locuințe, cu ajutorul jupîneselor suedeze sau finlandeze. Serile, locuințele acestea sînt vizitate de ofițerii flotei — voinici şi zvelți, rotofei şi scunzi, însă la fel de simpatici, eleganți şi spirituali cu toții; ei cer amfitrioanei permisiunea să se facă comozi şi aruncă stiletele pe măsuțele din vestibul, în fața oglinzilor. Stiletele zac grămadă pe lemnul lustruit şi oglinzile reflectă fildeşul şi aurul plăselelor, moarul tecilor negre jucînd ape-ape.

Dacă se alcătuieşte un cerc mai intim, locuința rămîne pustie — societatea se urcă în automobile, *să dea o raită* pe la „Fenny“, la „Boers“, la „Camp“ şi la „Société”. La restaurante cîntă muzica, e multă lumină, cinele uşoare, vinurile seci, *raitele* numai veselie, scînteiere, iar prezența femeilor — spirituale, interesante, care nu se vînd — este aţîţătoare. Flirturile durează cîteva clipe, romanele sentimentale sînt fulgerătoare, stofa vestoanelor şi colțurile scrobite ale gulerelor amintesc albastrul scînteietor al mării — şi marea nu aşteaptă, marea zoreşte, marea te îmbie să nu laşi să-ți treacă pe dinainte viața, bucuria, femeile. Chiar dacă marea

asta unduieşte prin apropiere, chiar dacă n-are ieşire la ocean, chiar dacă flota rusească a uitat de mult cursele lungi în jurul pământului, care țineau cîte trei ani, chiar dacă navele stau în radă, aşa cum au stat şi vara şi cum vor sta şi în primăvară — marea te cheamă, marea te zoreşte, vinul dă scînteiere visărilor romantice şi femeile se îndrăgostesc de marinari, iar marinarii se îndrăgostesc de femei, de-ai zice că escadra va ridica ancora a doua zi dimineața, pornind în largul oceanelor. Logodnicele pleacă mai devreme, iar spre dimineață restaurantele scuipă afară grupurile plecate să dea o raită şi împărțite acum perechi-perechi, cîte doi, cîte doi, un palton negru şi o mantilă de mătase, o manta ofițerească şi o haină de blană pufoasă, un palton negru şi o pălăriuță albastră, locotenenți şi soții de funcționari de la cancelaria guvernatorului general, soții de căpitani de rangul doi şi micimani, căpitani de rangul doi şi văduve briante. Automobilele claxonează şi fîşîie pe zăpadă. Cheile de la intrările separate ale garsonierelor tremură între degetele fierbinți, comutatoarele automate sting discret lumina asupra sărutărilor prealabile de la uşă. În garsoniere, în sertarele meselor de scris inutile — cutii de bomboane şi biscuiți, în dulapurile de haine — cafetiere electrice şi benedictină, pe pat — lenjuri proaspete şi răcoroase, şi departe în radă — nava înconjurată de ghețuri, care mîine va pretinde să-ți faci datoria, dar care deocamdată, astăzi, îți oferă strălucire şi escapade pe uscat...

Cei care n-au garsoniere la dispoziție poruncesc şoferului „o cursă lungă” — şi automobilul duce pasagerii fără grabă în jurul oraşului, însă ei nu admiră peisajul scăldat în lumina lunii, iar şoferul nu-şi întoarce capul să privească prin gemulețul de la spate. Cabina automobilului e strîmtă şi plăcută, ca o cabină de vapor, caldarîmul străzilor neted şi curat, ca puntea navei, şi automobilul goneşte de-a lungul lor, fără să zdruncine, lin şi uşor ca şi curgerea vieții de locotenent. Itinerarul „cursei lungi” e stabilit dinainte cu precizie, şoferul coteşte la colțurile ştiute fără să şovăie.

Itinerarul vieții este la fel de cunoscut micimanilor, iar slujba întoarce volanul la răscrucile anilor cu aceeaşi siguranță şi calm. La o cotitură, raza de lună, mutîndu-şi traiectoria, cade pe epoletul mantalei, şi deasupra celor două steluțe ale lui scânteiază o a treia — lacrima de briliant din urechiuşa trandafirie a femeii; peste un an şi jumătate, în prima zi de paşti, slujba va întoarce şi ea volanul — şi cea de-a treia steluță răsărită pe epolet îl va avansa pe miciman la gradul de locotenent. Din clipa aceea, viața va apuca pe o altă stradă, la fel de bine pavată şi curată. Drumul e bătătorit, cotiturile se cunosc dinainte, sînt intrate în deprindere, şi fiecare stradă are un început şi un sfîrşit. Cu aceeaşi mişcare intrată în deprindere, gurile zîmbitoare ale micimanilor sau ale locotenenților supun buzele femeilor. Femeile îşi lasă umerii în jos într-un gest de neputință, perdeluindu-şi languros privirea cu genele tremurînde, ca şi cum ar spune că de aici încolo nu mai sînt în stare să se opună. Atunci locotenenții, luînd o expresie avidă, de patimă răpitoare (după ce trag prevăzători, perdeluța la geamul ce dă spre cabina şoferului), desfac cu o mînă îndrăzneață haina de blană; de acolo vine un val cald de arome şi mîinile dibace nu se încurcă între pliurile rochiei... Toate cîte sînt pe lume îşi au itinerarul lor — viața, slujba, dragostea, pretutindeni sînt drumuri bătute...

Deodată, venind de afară, o duhoare pătrunde în automobil. Ea otrăveşte aerul şi înghite aromele calde. Şoferul măreşte brusc viteza, luînd-o înaintea cisternelor roşii ale serviciului de vidanjare — căci şi în scopuri de igienă Helsinki profită de camuflajul nopții şi de drumurile din afara oraşului. Locotenenții şi doamnele, fără a-şi alunga de pe față expresia de patimă, se străduiesc să nu ia în seamă valurile de duhoare, densă ca mierea: există unele lucruri despre care nu se vorbeşte, ar fi o necuviință. Poți să pui mîna pe părțile cele mai intime ale trupului unei baronese. Însă nu e permis să le spui pe nume, deşi aceleaşi cuvinte se rostesc cu glas tare înaintea a sute de marinari. Soția unui căpitan de rangul întîi se pretează la lucruri pe care nu le-ar îngădui o

prostituată de profesie, dar nu şi-ar ierta pentru nimic în lume amantul, dacă, ieşind să se ducă la toaletă, n-ar pretexta că se duce să dea un telefon: legile societății mondene sînt implacabile şi nu este permis s-o coteşti de pe drumul bătut. Otrăvind cu duhoarea lor aerul peisajului scăldat de lună, cisternele de culoare roşie-închisă gonesc alături de automobil, dizolvînd în măruntaiele lor biftecurile suculente, homari de un trandafiriu-gingaş, fragile, ciocolata, icrele negre, vinurile scumpe — aşa se numeau încă de curînd aceste diverse delicatese ce au servit de podoabă cinelor de la restaurante, iar acum, amestecate laolaltă de nu le poți distinge, alcătuiesc un terci scîrnav şi urît mirositor. Călare pe cisternă şade un finlandez bătrîn, cu obrazul năpădit de muşchiul bărbii. El aspiră cu nepăsare duhoarea cu care s-a deprins şi muşcă alene din codrul de pîine luat de acasă. Raza de lună, schimbîndu-şi traiectoria, îi luminează genunchii şi atunci prind a scînteia cele trei steluțe de pe eticheta sticlei cu coniac pe care finlandezul a găsit-o în groapa cu gunoi — sticla, dacă o speli, ți se plăteşte cu cincisprezece penni, ceea ce reprezintă a şaptea parte dîn cîştigul său de o noapte. Bătrînul priveşte cu nepăsare la automobilele care i-o iau înainte: merg pe aceeaşi şosea, şi aceleaşi hîrtoape zdruncină conținutul luxos al cisternei sale, ca şi al automobilului care l-a depăşit fără zgomot...

Ca întotdeauna, Helsinki era pitoresc şi sărbătoreşte curat. Iuri Livitin mergea de-a lungul străduțelor sale cu mersul acela aparte, calm şi reținut, cercet:ndu-şi din cînd în cînd imaginea reflectată în uriaşele geamuri de cristal ale vitrinelor. Oraşul e pus pe de-a-ntregul la dispoziția flotei, şi cea mai frumoasă stradă, Esplanade, coboară pînă la bazinul sudic al portului, unde chiar în centrul oraşului stau acostate distrugătoarele. Tot aici trag la cheurile de granit şalupele vaselor de linie şi ale crucişătoarelor ancorate în radă. Cheul e curat, pustiu, şi plantoanele au încremenit în posturi, acolo unde acostează şalupele navelor lor. Iuri cercetă cu atenție panglicile de la bonetele lor şi, găsind în cele din urmă pe

acela pe a cărui frunte se înşirau îndesate litere de aur înalte şi subțiri: „Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski“, se apropie de el.

— Ia spune, frățioare, vine curînd şalupa?

Marinarul şovăi înainte să salute. Cine ştie dacă se cuvine sau nu. Doar în flotă nu-i nici pomeneală de gardemarini, ăştia ies în larg numai pe vasele-şcoală, şi marinarul se căznea, fără prea mult succes, să-şi amintească dacă gardemarinul este sau nu superiorul lui. Toți sînt superiori marinarului — mai bine să sară peste cal decît s-o sfeclească.

— Să trăiți! Ăl mult în zece minute, domnu gardemarin.

Iuri răspunse la salut şi adăugă cu o blîndețe care voia să pară degajată:

— Pe loc repaus, marinar! Lasă mîna jos.

Avea mare poftă să mai stea de vorbă cu marinarul. Îl îmbia buna sa dispoziție vecină cu exaltarea şi acel „domnu gardemarin“ pe care îl auzise pentru prima oară şi care îi mîngîia plăcut auzul.

— Din ce companie eşti?

— Să trăiți, dintr-a patra, domnu gardemarin!

— A patra? Va să zică, eşti la locotenentul Livitin? Ei, cum vă împăcați cu el? E un comandant de treabă?

— Întocmai, domnu gardemarin, nu-i supărare...

— E sever cu voi?

— Ştiut lucru, sluiba-i slujbă...

— Ei, dar îl iubesc băieții din companie?

— Întocmai, domnu gardemarin, îl au la inimă.

— Aşa-a... Şi tu de unde eşti de fel? Din ce gubernie?

— Din gubernia Vologda, județul Kadnikovski, volostea Solțevskaia, satul Malîie Solțî, domnu gardemarin.

— Din Vologda? Ei, şi ce-ți scriu de-acasă? Cum stau cu recolta anul acesta?

Marinaru1 se îmbujorase de atîta caznă. I-a căşunat conaşului să-l descoasă, ba încă despre ce — auzi, recoltă în luna mai...

— Bunişoară recoltă... să trăiți, adicătelea ca-ndeobşte,

domnu gardemarin.

În clipa aceea o birjă opri lîngă debarcader şi din ea coborî un locotenent în haine albe. Mustăcioara lui ca pana corbului, tunsă cu multă grijă, contura frumos buza de sus, ceea ce dădea obrazului său prelung, cu trăsături fine, o imperceptibilă nuanță de cochetărie. Locotenentul schiță un salut neglijent cu mîna la cozoroc, ca să-i răspundă lui Livitin, care stătea smirna lîngă marinar şi, mijind ochii, întrebă plantonul:

— Şalupa n-a venit?

— N-a venit, să trăiți, înălțimea-voastră!

Locotenentul se plimbă un timp de colo colo, mai şuieră țuguindu-şi buzele, se mai învîrti pe loc, azvîrli cu vîrful pantofului îngust, de croială englezească, o pietricică în apă, apoi se apropii de Livitin.

— În vizită la noi, gardemarin?

— Întocmai, domnule locotenent! Sînt fratele locotenentului Livitin.

— Încîntat! Mă cheamă Greve, Vladimir Karlovici... Livi ne citeşte adesea scrisorile dumitale atît de spirituale. Fumezi? Te rog...

Îi vorbi cu vervă despre şcoală, despre profesori, amintindu-şi fără greş poreclele, şi izbuti să-l farmece cu totul pe Iuri cu atenția şi interesul pe care le arătă notelor sale, ştrengăriilor şi planurilor de viitor. Dar, cu aceeaşi uşurință cu care conversase, îl părăsi pe Iuri îndată ce se iviră pe cheu încă trei ofițeri. Cu prefăcută nepăsare, Livitin trăgea cu urechea la flecăreala lor, încărcată de aluzii pe care nu le înțelegea, de ciudate întortocheri de frază şi porecle.

O dată urcați în şalupă, ofițerii uitară să-l invite pe banca de la pupa şi Iuri rămase în picioare lîngă şeful şalupei, prefăcîndu-se că stă acolo de plăcere. Însă amorul propriu îl rodea şi locotenentul Greve nu-i mai păru nici pe departe atît de fermecător cum îi păruse pe cheu.

Cutremurîndu-se din tot corpul burduhănos cu bordurile joase, şalupa ocoli ostrovul în țăcănitul mărunt al motorului

şi porni spre radă.

Iar rada se lăfăie sub razele soarelui dimineții, oglinda ei proaspătă şi curată a încremenit neînfiorată, iar unda, transparentă şi incoloră lîngă bordul şalupei, e tot mai sinilie spre orizont. „Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski" s-a încrustat în ea, greoi şi masiv, de-ai zice că albastrul-cenuşiu al cuirasei sale e turnat dintr-o bucată cu cenuşiul-albăstriu al undelor. E uriaş, tăcut şi nemişcat. Puntea spațioasă are lărgimea pridvorului unei catedrale. Cele patru turele de artilerie s-au postat în şir, una după alta, de la prova la pupa; țevile lungi ale tunurilor, ițindu-se din ambrazuri într-o avîntată căutare a inamicului, au încremenit în văzduh. Şi din pricina lărgimii punții, turelele par mărunte şi cuirasa lor — imponderabilă. În realitate însă cuirasa e foarte grea: ea îmbracă turelele şi compartimentele într-o cămaşă de oțel groasă de doisprezece țoli, acoperă toată nava de-a lungul şi de-a latul cu foile ei grele şi încinge bordurile cu un brîu de mii de puduri. Cuirasa e atît de grea, încît uriaşa navă, strivind apa, se cufundă pe două treimi din trupul său, lăsînd deasupra apei doar un bordaj jos şi puntea. La fel şi înotătorul, odihnindu-se, scoate doar gura la suprafață, numai cît să nu se sufoce. Bordurile navei sînt joase — de aceea niciînd un om al uscatului nu-şi va da seama cît e de mare vasul de linie şi cîte etaje, scări şi puțuri adînci se ascund în burduhanul lui subacvatic.

Între turele, asemenea unor coloane înalte şi drepte, se înalță, planturoase, coşurile. Catargele, îngreunate la temelie de punți şi compartimente, străpung clădăraia metalică, grea şi complicată, în chip de năvalnice spirale de oțel, şi o dată eliberate din capcana ei țîşnesc spre cer cu lemnul drept şi lustruit, subțiindu-se treptat, efilîndu-se, ascuțindu-se în arboreții pavilioanelor. Dacă îți laşi capul pe spate şi te uiți la un asemenea arboret, îți pare că se-nfige drept în nori, iar acolo, sus, domneşte totdeauna o linişte răcoroasă şi diafană.

Nu există pe toată nava loc mai potrivit pentru pavilionul de război. Aici flutură el mîndru în mişcarea rapidă a navei,

aici îşi fîlfîie deasupra escadrei crucea lui albastra în diagonală — amenințînd şi disprețuind; aici cuibarele de foc fierbinți care zbucnesc din gurile de tun nu-i vor pîrli vibrantele falduri, aici fumul gălbui al salvei nu-i va întuneca gloria şi semeția. Iar cînd apa, năvălind în spărturi, va umple pînă sus toate coridoarele, toate etajele, toate gurile omeneşti, cînd, înghițind, nesățioasă, fumul şi fierbințeala şi fîsîind fioros, va pătrunde pe sus în coşuri — da, şi atunci pavilionul ce stă de strajă onoarei şi vitejiei flotei imperiale ruse va pieri sub apă cel din urmă... Acesta era tabloul cel mai drag ce şi-l zugrăvea tînărul Livitin: arboretul care se scufundă în fluturarea unui pavilion însemnat cu crucea sfîntului Andrei.

În realitate navele piereau altfel. Ele se răsturnau greoi şi nestăvilit, după ce torturau oamenii cu licărirea unei speranțe: că înclinarea într-un bord nu va fi fatală, iar pavilionul, descriind o uriaşă şi vertiginoasă curbă, se scufunda în apa încălzită de la fierbințeala căldărilor şi caldul sînge omenesc. Pavilionul se scufunda înaintea bordajului ce se mai zărea din apă ca un monstru, pe care se mai cățărau oamenii, lunecînd şi căzînd. Aşa s-a întîmplat cu opt nave de război în strîmtoarea Țuşima. Şi de la înălțimea aceloraşi semețe catarge fusese coborît pavilionul escadrei lui Nebogatov în ziua cînd s-a predat japonezilor.

Tot acolo, în aceeaşi linişte şi plutire de nori, cu o demnă încetineală, va urca pavilionul zis marca amiralului, cînd acesta va pune autoritarul său picior pe puntea navei aleasă a fi navă-comandant. Pavilionul acesta nu cunoaşte odihnă: el stă de strajă în înălțimi zi şi noapte, planînd asupra escadrei asemenea negrului vultur de pe epoletul de amiral — ager, crud, răpitor. De la această înălțime el vede tot, aşa cum vede tot amiralul din cabina lui de la pupa, îmbrăcată în piele şi mătase. Aici, în liniştea diafană, se înalță sunetele goarnelor şi ale fanfarelor de pe toate navele ce trec pe dinaintea lui, cu echipajul aliniat la front. Aici, în această mîndră singurătate, bubuie salvele de salut ale tuturor porturilor unde apare, navigînd acolo jos, în adîncime, nava sub acest pavilion. De

aici, de la înălțimea aceasta dominantă, marca amiralului confirmă în tăcere voința amiralului, comunicată de freamătul multicolor al pavilioanelor de semnalizare.

Şi tot aici, anume pe această cruce albastră, stă răstignită de veacuri noțiunea de *om.*

Nu exista oameni pe această insulă de oțel plutitor. Oțelul preferă cifrele. El s-a născut în uzine printre cifrele care arată gradele, printre cifrele care arată numărul atmosferelor, printre cifrele care arată numărul de tone. De la cifrele formulelor şi acelea ale schemelor, el a străbătut, de la o maşină la altă maşină, o cale lungă şi măreață, ca să se întuarcă din nou între cifre:

26.1 tone deplasament;

42.1 CP în turbine;

592 picioare lungime;

40.000.000 ruble investiții;

12 tunuri de doisprezece țoli;

1.186.648 nituri;

1.186 marinari;

39 ofițeri;

1 comandant — toate acestea sînt numai cifre, simple cifre, fără de care oțelul n-ar putea trăi, adică n-ar putea să se deplaseze pe apă şi să arunce din țevile de oțel cilindri de oțel, pentru a nimici alt oțel cu 2.000.000 nituri şi 1.306 marinari.

În cochilia cuirasei sale amarnic de grele, în mult prea zgîrcita lărgime a turelelor, cazematelor, compartimentelor, sînt amplasate mii de aparate, cu multă dibăcie şi economie de spațiu. Unele sînt grosolane, puțin exigente şi uşor de înlocuit. Astfel este vergeaua tunului de o sută douăzeci de milimetri, care împinge obuzul pe țeavă: aceasta e pur şi simplu un băț îngroşat la un capăt şi îmbrăcat în piele; ea poate să zacă în curent, nu se teme nici de ploaie, nici de ger, e confecționată grosolan şi-i rezistentă, iar în cazul cînd se rupe, poate fi înlocuită imediat. Altele sînt fragile, capricioase şi de preț. De pildă, cronometrele. Acestea sînt păstrate cu

grijă în alcovul de catifea al cutiei cu suspensie elastică, au la dispoziție o cabină anume, unde temperatura este mereu aceeaşi, unde nu le supără răgetele tunurilor şi nu se simt zguduiturile tragerii; şi în fiecare zi ofițerul cu navigația le întoarce cu o cheie lungă, aurită, mînuind-o gingaş cu degetele-i subțiri şi grijulii, şi îşi notează temperatura minimă şi maximă a cabinei. Începînd cu vergeaua şi sfîrşind cu cronometrul, toate aparatele de pe navă au valoarea lor şi pretind o sumă sau alta de griji.

Aparatele umane de pe bord sînt şi ele diferite. Unele sînt grosolane, puțin exigente şi solide: marinarul de clasa II, cu numărul de rol 422, înseamnă o pereche de brațe tocmai bune pentru obuzul care se transportă la servantul încărcător — brațe agere, zdravene, vîrtoase; el nu se teme nici de ploaie, nid de curent, nici de apă sărată; e confecționat grosolan şi-i rezistent, iar în caz că se defectează, poate fi înlocuit la moment. Altele sînt capricioase, fragile şi de preț — aceştia sînt ofițerii. Ei sînt păstrați în tihnitele cutii pe arcuri ale fotoliilor din careul ofițeresc, unde temperatura este mereu aceeaşi, iar aerul neviciat de duhoarea năduşelii şi de vorbele grosolane; sînt transportați în fiecare zi pe țărm, în societatea celor de seama lor, cu care s-au deprins, sînt întorşi în fiecare lună cu cheia de aur a biletelor de bancă cu multe cifre, şi li se unge grijuliu arcul vîrtos al ambiției. Marinarii se fabrică într-un an, un an şi jumătate, ofițerii — ca şi cronometrul — se şlefuiesc, se cizelează şi se verifică cu zecile de ani, începînd cu comandantul vasului şi sfîrşind cu marinarul de clasa II — toate aparatele umane care deservesc nava au valoarea lor şi pretind o sumă sau alta de griji.

Nu există oameni pe această insulă de oțel plutitoare. Sînt doar amirali, ofițeri, conductori[{4}], subofițeri şi marinari. Ei au fost distribuiți pe treptele scării ierarhice ale serviciului orînduit odată pentru totdeauna — unii mai sus, alții mai jos, şi fiecare pe treapta lui aşteaptă să-i vină lovitura de sus şi la rîndu-i dă lovitura în jos, niciodată invers. Ordinea lucrurilor a fost statornicită de veacuri şi o zvîcnire nervoasă pe obrazul

amiralului pe treapta superioară a scări ierarhice se răsfrînge îndată pe treptele de jos cu o înjurătură scîrnavă hîrîită de subofițer; cît despre scurtele cuvinte: „Ce-i aici, cîrciumă?!“ care zboară de pe buzele amiralului făcute pungă într-o convorbire între patru ochi cu comandantul navei, acestea se revarsă pe treptele de jos într-un val de pedepse — un an şi jumătate carceră, împărțită egal între cei treizeci şi şase de marinari care spălaseră prost cazarma numărul douăzeci. Fiecare treaptă are trăsătura ei caracteristică: pe unele se rosteşte numai titlul şi numele patronimic, pe altele — gradul şi numele de familie, pe altele — numai numele de familie, în timp ce pe treapta cea mai de jos domneşte o totală şi disprețuitoare absență a oricărui nume...

— Hei, tu de colo... spuse cu glas tare locotenentul Greve, scoțînd capul de după parapet.

Cei doi marinari facționari care stăteau nemişcați în picioare în tribordul şi babordul şalupei întoarseră capul, gata să-şi ofere serviciile, şi amîndoi răspunseră chemării:

— Ordonați, înălțimea-voastră?

— Cu tine vorbesc! Locotenentul făcu semn cu capul spre cel din dreapta. Ai să raportezi comandantului tău de companie că te-am văzut cu pantalonii de corvoadă murdari. Pantaloni sînt ăştia care-i ai pe tine? Ce porcărie!

— Am înțeles, înălțimea-voastră, spuse marinarul şi, întorcîndu-se la locul lui, încremeni în poziția de mai adineaori.

Iuri Livitin îi privi obrazul dintr-o parte. Obrazul acesta lătăreț, cu nasul puțin cîrn, pîrlit de soare, care sub arămiul lui frumos şi uniform ascundea pistruii, rămase parcă imobil şi calm. Dracu ştie ce fel de oameni sînt ăştia! Nici pic de amor propriu! Să-l vezi măcar că s-a ruşinat sau a roşit! Şi lui Iuri i se făceau de multe ori observații jignitoare şi tăioase; amintindu-şi de ele, simți îndată valul acela fierbinte de mînie şi de amor propriu jignit care-i împurpura obrajii şi făcea ca ochii lui să privească printre gene, pătrunzător. De privirea aceasta se temea pînă şi comandantul său de companie, din care pricină se grăbea să se depărteze imediat, repetînd:

„Consemnat!“ — ştiind bine că peste cîteva secunde Livitin îşi va birui firea, amintindu-şi de disciplină. Iuri cunoştea disciplina, o accepta în sinea lui şi o saluta la alții, totuşi de fiecare dată observația îl făcea să se cabreze ca un cal nărăvaş. Iar tolomacul ăsta nici n-a clipit! Ciudați oameni, zău!...

Însă şalupa vră brusc spre scară, făcînd să se legene pe valul stîrnit de ea un lung cîrnat de barcazuri şi şalupe, acostate la barbeta navei de linie; marinarii plantoane din bărci se ridicară în picioare şi salutară şalupa lor. Dacă marinarii facționari au încremenit în poziția de drepți, dar fără cängi în mîini, înseamnă că în şalupă se află ofițeri; ei nu se văd, dar asta nu-i împiedică să observe că marinarii cască gura. Dacă însă facționarii au încremenit cu cängile în mîini, înseamnă că în şalupă se găseşte comandantul navei în persoană sau poate şi amiralul, şi atunci trebuie să fii cu ochii în patru.

Iuri Livitin îşi desfăcu mai larg umerii şi ridică ochii la vasul de linie — prima navă de război pe care o vedea, şi în cuprinsul căreia urma să petreacă cele trei zile ale permisiei sale — primele trei zile din zecile de ani ale strălucitei slujbe de ofițer al flotei, pe care o aştepta cu nerăbdare, fermecat.

CAPITOLUL 2

Se auzi o bătaie uşoară în uşă.

— Intră, Kozlov, rosti locotenentul Livitin.

Nu se înşela. Kozlov avea un fel al lui de a bate, grijuliu, delicat, ca şi atingerea briciului mînuit de *fräken* Anny, meşteriţa de la cea mai elegantă frizerie din Helsinki.

— Unde porunciţi, înălţimea-voastră, să aştern patul domnului gardemarin? întrebă Kozlov trecînd pragul.

Era rotofei şi trandafiriu, totdeauna curat şi proaspăt ras. Pînă şi vocea lui avea inflexiuni învăluitoare, nu cumva să-ţi supere urechea, căci unei ordonanţe de ispravă i se cere întîi şi întîi să aibă călcătura uşoară, glasul domol şi, rămînînd veşnic la dispoziţia ta, să nu te sîcîie cu prezenţa. De altminteri locotenentul Livitin se pricepea la muştruluitul ordonanţelor.

— Dormi cu mine în turelă, la aer curat, Iurik? Sau dacă vrei, aici.

— Cum doreşti! Vocea lui Iuri, în schimbare, cînd se piţigăia, cînd avea modulaţii adînci. Aici, parcă-i prea cald.

Într-adevăr, aerul din cabină era zăpuşitor. Locotenentul Livitin sta întins în pat, cu tunica albă descheiată şi cu picioarele sprijinite pe un taburet anume făcut pentru asta. Lăsase unicul fotoliu la îndemîna invitatului, căci ospitalitatea în flotă obligă chiar şi atunci cînd e vorba de fratele tău mai mic.

Pe policioara lui, ventilatorul foşnea mîngîietor din aripile aurii, dar atmosfera rămînea la fel de înăbuşitoare. Cabina era numai ordine şi curăţenie: sclipea cu albul imaculat al chiuvetei şi argintiul oglinzii, încadrată într-o parte de faldurile halatului de baie, din material pufos, în alta de şervetul pluşat, lucea cu ripolinul{5} pereţilor şi geamul gravurilor prinse în colţare metalice. Într-una, „Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski” se profila pe fundalul turlelor gotice

ale bisericilor Revalului. În alta, un val al mării, verde şi foşnitor, culca la babord un bark cu trei catarge. Celelalte trei înfăţişau nişte fete. Una, numai în pantalonaşi de dantelă îşi trăgea ciorapul în reflexele palide-trandafirii ale căminului; cea de-a doua, surprinsă de raza reflectorului unei nave de război care cotrobăia pe plajă, speriată, cu genunchii îndoiţi şi apa numai pînă la glezne, îşi acoperea cu palmele sînii mici; cea de-a treia, goală sub batistul subţire al cămăşii, se trezea într-un pat somptuos şi, cu ochii întredeschişi, îşi mîngîia cu degetele subţiri sfîrcul rozaliu al sînului plin. Tustrele aveau picioare lungi şi graţioase, ochi albaştri mari, părul bălai şi gura roşie ca vişina, aşa cum o cereau canoanele artei plastice franco-engleze pusă în slujba flotei tuturor naţiunilor.

Kozlov deschise dulapul cu haine; n-avea rost să mai insiste. O ordonanţă de ispravă nu mai repeta întrebarea, dacă dorinţa a fost oarecum exprimată. Din dulap veni miros de parfum şi de tutun englezesc. Stivuşoarele de rufărie, frumos rînduite, erau proaspete şi scrobite. Guleraşele vîrîte unul în altul păreau două coloane de marmoră: în dreapta, cele înalte, pentru tunică, în stînga cele cu colţuri, pentru veston. Hainele îşi etalau stofa bine călcată, sclipind cu aurul epoleţilor, petliţelor, nasturilor. Marea ţinută, ţinuta cu veston de oraş, ţinuta cu veston de bord, tunici, bluze, pantaloni. Jos, încălţămintea se înşira de la un capăt la altul al raftului: în flancul drept scînteia lacul, la mijloc se rînduiau pantofii de şevro, iar la capătul celălalt îşi aşteptau, cuminţi, ceasul ghetele de serviciu cu talpa moale. Colţul din dreapta al dulapului era rezervat celor necesare în aspra meserie de marinar: cizme de cauciuc pentru carturile în zile de toamnă, cizme ruseşti cu ramă, de paradă, cizme ruseşti de serviciu, sabia de paradă, sabia de serviciu, stiletul de oraş, stiletul de serviciu, binoclul în husa lui de piele galbenă, mantaua de ploaie, neagră şi lucioasă ca un pian. Praf sau dezordine — nicăieri. Marinarul de clasa I Kozlov n-are altă ocupaţie decît să-l slujească pe locotenentul Livitin, iar ziua şi cu noaptea au laolaltă douăzeci şi patru de ore. Pete de vin

sau de alt fel nu se văd pe stofa hainelor: o ordonanță de ispravă ştie cum să le facă să dispară.

Tolănit în fotoliu, gardemarinul Livitin răsfoia alene paginile multicolore ale revistei franțuzeşti. Uniforma pe care o purta era de marinar de rînd, la fel cu aceea a lui Kozlov: bluză tricou, pantaloni albi. Numai că pantalonii lui Kozlov, din pînză de in, de atîta spălat se făcuseră moi ca şifonul, albastrul tricoului şi-al gulerului pălise din acelaşi motiv, în timp ce Iuri Livitin era încălțat cu pantofi albi, eleganți, de antilopă, purta ciorapi de mătase *ivoire,* cu firul răsucit, iar pantalonii croiți dintr-o pînză de cea mai bună calitate aveau o dungă subțire, impecabilă. Albastrul gulerului era adînc şi vioriu ca marea înainte de furtună, iar pe umerii săi sclipeau epoleți subțiri, cusuți cu fir şi avînd o mică ancoră aurie pe postav alb. După al cincilea spălat bluzele gardemarinilor se rezervă pentru ținuta de toate zilele, aşa încît nu mai trec niciodată de pragul şcolii, pe cînd marinarii de rînd îşi pun ținuta de oraş numai la un semnal anume.

Tolănit în fotoliul acesta comod, gardemarinul Livitin îşi savura ceasurile de libertate ale permisiei, desfătîndu-se în acelaşi timp cu ordinea care domnea pe navă — un hotel ideal, după părerea sa. Cele trei zile de învoire îl făcuseră să uite aproape de oboseala şi grija de fiecare clipă care nu-l slăbiseră de cînd nava-şcoală ieşise în larg. Uitase de trasul la rame, siflei, carturi, bricuitul punții, sculatul dis-de-dimineață, în cenuşiul zorilor umede. Uitase şi de briza subțire care îşi face veşnic de cap pe puntea gardemarinilor şi te pătrunde pînă la oase. Dar, urmărind mîinile dibace ale lui Kozlov, explodă deodată, trîntind cît colo revista franțuzească:

— Uf, drace... Nu mai vine odată ziua avansării... M-am săturat pînă peste cap!

— Învață, găgăuță, îngăimă locotenentul, trage din greu, bobocule. Ia spune, cîte parale face generalul care n-a fost în pielea soldatului? Aşa că mai aşteaptă trei anişori, mănîncă pîinea amară a marinarului, ca să ştii prețul slujbei la marină.

— Te rog, lasă predicile! izbucni Iuri. Pîinea marinarului! Fă bunătate şi mă lămureşte, la ce naiba strîng hamacul şi-l leg la bastingaj, frec alămăria, bricuiesc puntea şi numai că nu spăl closetele, cînd niciodată în viaţă n-am să mai fac treburile astea, dar acum îmi irosesc cu ele anii cei mai buni... Asta-i nelsoniadă! Anecdotă! Poveste romantică pentru semenul nostru cel sărac...

— *Stern board, midshipman!*{6} îl opri cu glas tăios locotenentul. Apoi urmă cai un zîmbet: *Devant les gens*{7}, cum spunea tanti Ania...

Roşind pînă-n vîrful urechilor, Iuri pufni tam-nisam:

— Uf, ce căldură, la naiba! M-am deprins să-mi petrec timpul pe punte...

— Kozlov! îl întrerupse locotenentul aruncînd în sus, a joacă, cutia cu chibrituri. După ce aşterni patul, dă fuga şi adă nişte bere, dar mai rece. Să nu aduci însă multă, altfel se va spune că îmbăt un grad inferior.

— Am înţeles, nu aduc multă, înălţimea-voastră, veni prompt răspunsul, şi Kozlov ieşi din cabină cu rufăria în braţe, închizînd încetişor uşa după el.

Iar Livitin-mezinul îşi luă un aer degajat: avea să urmeze morala.

— Uite ce-i, Iurka, îl admonestă fără urmă de zîmbet locotenentul. Te rog nu-mi face aici pe democratul, că mi-l strici pe Kozlov. O fi el tolomac, dar se va găsi cine să-i explice vorbele tale.

— Înţeles! Am luat cunoştinţă de morală, domnule locotenent. Dar îngăduiţi-mi să rămîn la părerea mea, glumi Iuri, cu prefăcută dezinvoltură, şi îndată se înfurie iarăşi. Pîinea marinarului!... Să tragi din greu!... Aiureală la pătrat! Poftim, trag la rame, strîng hamacul, îmi mînjesc mîinile spălînd puntea cu coada, însă masa mi-o servesc alţii şi vasele nu le spăl. Sînt îmbrăcat ca un marinar de rînd, dar nu-i salut pe subofiţerii bărboşi şi la restaurant şed cu tine la o masă, de parcă am fi egali în grad. Rebegesc de frig ca un cîine în şalupă şi fac bătături în palme trăgînd la parîme, iar

seara, pe uscat, mă lăfăi în apartamenele logodnicei tale şi sorb din paharul cu Xeres care, fie vorba între noi, nu-i rău de loc... Asta-i un fel de dedublare idioată... Alteța-sa, marele duce Nikita, binevoieşte să bricuiască şi el puntea laolaltă cu noi şi ia papară de la caporali{8}. Pe uscat aceiaşi caporali stau smirnă înaintea automobilului său şi bat talpa de scapără, mai-mai să-i întreacă pe „pavloni“{9}. Mascaradă, jucării pentru copii! Pe calea asta vrei să intrăm în pielea marinarului? *Attendez!* Pînă la piele mai e cămaşa.

— Ascultă, gardemarin, am să te bag la arest... Fratele vîstnic îşi aprinse o țigară. Aşa se întîmplă cînd tineri ca tine, numai foc şi pară, se dedau la reflecții; nu degeaba îți curge în vine sîngele Livitinilor. De altminteri, asta-i întocmai după Staniukovici: idei proaspete într-o baltă stătută, sau cele două generații, părinți şi copii, cum se zice... Să ştii că ți-o trec cu vederea numai pentru că şi subsemnatul, la timpul său, gîndea la fel, pînă ce a înțeles cîtă înțelepciune stă în „coadă”.

— La naiba cu asemenea înțelepciune. Ne jucăm de-a marinarii, batjocorind într-ascuns toate, murind de nerăbdare să ne vedem domni, să şedem în careu cu păhărelul de lichior în față sau de Malaga la club, ori dacă doreşti la stabilimentele vesele, cu fetițele, asta luînd pildă de la voi. Rezultă deci o singură concluzie: la dracu toată comedia democratică! Puneți-ne epoletul pe umăr, ca să păşim şi noi în această castă superioară a flotei. Învățați-ne să comandăm tolomaci în tricouri şi să fabricăm ordonanțe alde Kozlov, în loc să roşim pînă în albul ochilor cînd marinarul dă năvală să ridice mănuşa pe care ai scăpat-o pe jos. Să ştim şi noi o socoteală: sîntem ofițeri sau poate studenți pletoşi, din cei care merg în popor...

Nikolai Livitin se strîmbă a dezgust.

— Nu ştiu ce anturaj ai tu la şcoală! Duhneşti a ofițer de gardă! Aşadar, creşti, Iuri Petrovici? Te formezi? De, sîngele tînăr îşi cere dreptul, n-ai ce face!... Şi eu, pe vremea mea, eram furios pe coadă. Dar socoteam totuşi că aşa voi

cunoaşte sufletul marinarului. Şi l-am cunoscut mai mult de o grămadă! În bezna aceea şi Nichipercea îşi rupe un picior. Căci, vezi tu, este vorba de multslăvitul suflet de mujic, cu privire la care scriitorii cu renume au lansat diverse mituri situate la antipozi: unii cred că sufletul acesta e o sfîntă a sfintelor şi însuşi domnul dumnezeu sălăşluieşte într-însul, alții, dimpotrivă, afirmă că-i numai duhoare şi scîrnăvie: atîta ştie mujicul, să pipăie o muiere, să bea votcă şi să dea foc la conac... În ce-l priveşte pe secundul nostru, are părerea lui. Stai de vorbă cu el (deşi nu te sfătuiesc s-o faci înainte de a pune epoletul pe umăr, ar fi în stare să te bage la arest) şi o să-ți spună fără ocol: pune-n brînci marinarul, şi are să-ți poarte respect. Dacă nu-l pui tu, te va pane el, şi atunci vai şi amar de flotă.

Iuri chicoti amuzat:

— O concepție nu chiar lipsită de duh, deşi cam à *la Derjimorda*[{10}].

— Ia-o cum vrei, după mine însă astea-s vorbe de aur, ascultă ce-ți spun. Numai că trebuie să le iei, fireşte, la figurat. Iată în ce constă toată problema: să stîrpeşti orice urmă de reflecție din acest suflet de marinar, în care după unii autori ar sălăşlui domnul dumnezeu, iar după alții, duhoarea de băligar. Arde-o cu fierul roşu. În meseria de ostaş e o chestie cu totul de prisos... Mor de sete, îşi aminti el deodată. Unde o fi păcătosul de Kozlov? Parcă s-a dus la fund!

Şi locotenentul Livitin întinde mîna spre sonerie. Stă întins pe canapea, mare, curat, puternic, leneş. Are gura roşie frumos conturată, ochii prelungi, migdalați, cu privirea calmă. Mîinile sînt mari, cu degete lungi. Păcat că nu-l vede acum infanteristul din tren. Pe lîngă frate-su, Iuri nu-i decît un boboc cu caş la gură, din care odată şi odată o să iasă şoimul acela de toată frumusețea. Şade strîmb şi stîngaci pe marginea fotoliului, cu capul între umerii încă prea înguşti şi gîtul prea subțire, iar pe obrazul stîng i se lăfăie un coş de adolescent, dat cu piatră acră şi grijuliu pudrat.

Călcînd uşor peste pragul uşii şi balansând tava în aer,

Kozlov intră înainte să-l fi chemat soneria.

— Eşti bun de trimis după moarte, cămilă, spune locotenentul nemulțumit.

Pe „Suvorov“ era o tradiție — să nu înjuri marinarii cu vorbe murdare, ci cuviincios. Aşa îneît se foloseau ca înjurături: „elefantule“, „bîzdîganie” şi chiar „cămilă“. Pentru născocirea vorbelor de ocară se țineau concursuri speciale, şi numai cele pline de haz erau introduse în limbajul curent.

— Alergai, înălțimea-voastră, la bufet, că la oficiu ordonanțele nu aveau bere de cea bună, de Şittovsk, spuse Kozlov, punînd tava pe masă şi ferind cu grijă scrumiera.

— Bravo, Kozlov! Se retrage cămila! exclamă vesel Livitin şi, coborînd jos picioarele, se aşează pe canapea.

— Ne străduim, înălțimea-voastră, făcu Kozlov nu prea tare şi, după ce răsturnă cu băgare de seamă mucurile în palmă (ca să nu deranjeze pe dumnealor încă o dată), puse scrumiera la loc pe masă şi ieşi.

Iuri Livitin bău lacom o gură din berea spumoasă şi îşi linse buza de sus.

— După tine, marinarul ideal ar trebui să fie un automat.

— Ai nimerit-o, Iurocika, aici stă toată filozofia meseriei de ostaş! Către aşa ceva tinde întregul sistem elaborat timp de veacuri. Să faci un automat nu-i lucru uşor, însă rețeta e cît se poate de simplă. Se ia un flăcău de la țară, zis *tolomacus vulgaris,* de vîrsta încorporării, adică de douăzeci şi unu de ani, de preferință unul cu mai puțină carte. În prima iarnă după încorporare i se îndoapă capul cu regulamente, instrucțiuni şi tradiții... Dar cu pricepere, nu aşa cum se procedează cu domniile-voastre, de pildă, Iuri Petrovici, ținînd seama de libertățile de care se bucură nobilimea. Şi uite aşa i se dă la cap, pînă i se macină coaja. De aici rezultă, ca să zic aşa, o formă brută, un lingou, din care va fi strunjit viitorul marinar, un mecanism neînsuflețit, un executant fără judecată, căruia trebuie să-i insufli, ca şi lutului biblic, spiritul flotei. Rebuturi nu se prea întîmplă, decît în cazul cînd foloseşti ca materie primă absolvenți de-ai şcolilor

orăşeneşti cu patru clase sau, ferească dumnezeu, ai şcolilor tehnice. Asemenea rebuturi nu-s bune de prelucrat. Din ăştia nu mai iese nimic, măcar să-şi termine stagiul fără vreo boacănă... În schimb, lingoul bun, neinfectat cu idei liberale, exceptînd regulamentul, instrucțiunile şi convingerea inevitabilului celor ce se petrec cu dînsul, se prelucrează în continuare pe navă. Şi luăm parte cu toții la această prelucrare, ceas de ceas, clipă de clipă şi pe nesimțite... Nu cumva crezi că mă amuză, după ce-am ieşit de la „Fenny“ în zori, la şase, abia ținîndu-mă pe picioare, să raportez ca un idiot la opt comandantului că la turela patru nu s-a întîmplat nimic deosebit? Dar uite că-i necesar, nu nouă, fireşte, ci tolomacilor — să fie convinşi pînă în străfundul sufletului că dacă la opt dimineața nu va fi ridicat pavilionul şi domnii ofițeri nu vor da raportul, la opt şi un minut vor suna trîmbițele judecății de apoi... Sau îți închipui, poate, că-mi face plăcere s-o las pe Irina singură în stradă şi cu jumătate de gură să-l înjur de toți aştrii pe marinarul care nu m-a salutat? Ei bine, e necesar. Să simtă tolomacul că treaba asta are un sens deosebit şi ascuns, pe care el nu-l pricepe, şi încă unul atît de important, încît nu-i trecut nicicînd cu vederea, ci urmărit şi supravegheat neobosit, neostoit, pretutindeni şi în vecii vecilor. Nu îngădui niciodată marinarului să vadă că regele e gol. Fă stupizenii cu un aer important. Cheamă sus garda şi fanfara, cînd pleacă amiralul, ca să le trimiți jos, fără a le folosi, îndată ce amiralul a apărut pe punte. Ascultă cu luare-aminte raportul care spune că în cart sînt atîția subofițeri şi atîtea grade inferioare, deşi ai în mînă lista carturilor pe douăzeci şi patru de ore. Pretinde-i marinarului să te asigure că-i gata oricînd să te slujească, dacă l-ai lăudat; trimite-l la curtea marțială, dacă, fiind de gardă lîngă pavilion, s-a aşezat jos numai o clipă, deşi la drept vorbind n-are ce păzi; nava e păzită de semnalizatori şi de oamenii din cart, iar pavilionul, coborît, zace în ladă la semnalizatori. Vezi tu, după ce individul trece printr-o asemenea prelucrare, *eins, zwei, drei!* şi slăvitul suflet rusesc rămîne curat ca puntea de

comandă. Nici tu sfînta sfintelor, nici tu bălegar, dar mai cu seamă nici un fel de surprize!

— Ascultă, asta-i prea de tot, zîmbi Iuri a îndoială. Pur şi simplu te fandoseşti cu cinismul tău, şi nimic mai mult.

— Halal fandoseală, dragul meu! Eu îți vorbesc ca la spovedanie, rugîndu-te plecat nu cumva să divulgi mărturisirile mele. Desigur, înțeleg, dată fiind vîrsta-ți fragedă, te doare pentru sufletul omenesc, ca să nu mai pomenesc că te-ai îndopat cu Staniukovici — şi cît de sublime sînt toate la el! Atîta numai că-i mare bătaie de cap să comanzi o companie de suflete. Tot lăcrimînd pentru necazurile lor, te pomeneşti că n-ai vedea ținta la trageri! În schimb, o sută douăzeci şi patru de marinari îi comanzi de ți-e mai mare dragul. Priveşte viața cu mai multă simplitate, tînărul meu frățior, şi caută să pătrunzi pînă la rădăcina lucrurilor. Viața aparține celor puternici, iar puternic e numai acela care înțelege pe ce se întemeiază ordinea. Şi acum mulțumeşte-mi pentru învățămintele servite la culcare şi bea-ți paharul... *Deen scoole, meen scoole...*

— *Alia wakra flikors scoole!*{11} ridică Iuri paharul. Şi totuşi cuvîntarea ta plină de cinism mi-a lăsat un gust amar. S-ar zice că şi pe mine mă prelucrează... Nu cumva sînt şi eu un lingou?

— Neapărat! Atîta doar că eşti un metal mai nobil şi de aceea pretinzi o cizelare mai fină. L-ai mai întîlnit pe Şurka Pahomov?

— Uhu, îngăimă Iuri sonor, în pahar.

— Tu mai făceai în pantaloni, cînd noi doi ne luam de piept pe băncile liceului. Doar el era roşu şi-şi pierdea vremea pe la întruniri. O dată i-am mutat puțin fălcile. Ne-am contrazis asupra noțiunii de drapel. El susținea că-i o cîrpă ordinară, pe cînd eu pe vremea aceea mai luam încă lucrurile în serios. Să-l vezi cum scapără azi din călcîie şi stă smirna cînd şi o *cîrpă* străină este purtată pe stradă — mai mare dragul! Şi crezi că mult i-a trebuit? Numai doi ani de slujbă la regimentul de cavalerie Nikolaevski — şi în loc de plete, o

cărare trasă cu linia, iar sub cărare, ideile aliniate pe dreapta cîte trei, ca la instrucție, un-doi, un-doi, bate pasul, înainte marş... Ei, ce mai zici de asta? Ce să mai vorbim de noi, care de mici ne-am deprins cu meseria de ostaş, dacă şi pe un Şurka Pahomov mi ți l-au ferchezuit numărul unu, ca a ieşit un neghiob de prima clasă? Prin urmare, sistemul e bine gîndit.

— Nu cumva curățatul iepelor are efectul acesta de aliniere a creierilor? întrebă maliții os Iuri. Aşa o fi trebuind să înțeleg şi eu rolul „cozii“ mele?

— Dar nu te mai supăra pe ea, băiețaşule! Coada e lucru însemnat! Pe ea, ca şi pe praful de bricuit, se sprijină toată flota! Nu cumva crezi cu adevărat că trei ani în şir înveți să freci alămăria? Doar n-o fi calcul integral! Şi aici există un schepsis. Din anii adolescenței, eşti deprins să faci lucruri al căror sens stă tocmai în lipsa lor de sens... Poftim, un paradox de toată frumusețea!

Şi locotenentul se răsplăti cu o gură de bere.

— Dă-ți seama că e o stupiditate să freci alămurile, cînd cerul e înnorat şi-i gata să plouă. Totuşi le freci şi nu te miri de loc. La fel de stupid este să trimiți timonierul alergător să ceară permisiunea comandantului secund de a servi echipajului masa, care nu poate să nu fie servită. Sau eu, coborînd pe țărm, să mă adresez ofițerului de cart, care-i mai mic în grad decît mine, cu invariabilul „Permiteți?“, cînd am asentimentul comandantului secund... Or, vezi tu, aceste stupidități ne sînt necesare atît nouă, cît şi *tolomacului vulgaris,* cît şi vouă, care sînteți starea a treia. În primul rînd, ele sînt un simulacru de veşmînt pe trupul regelui gol. În al doilea rînd, aşa se întreține mitul ordinii neclintite. În al treilea rînd, respectarea şi cunoaşterea a mii şi mii de asemenea reguli ridicate la rangul de necesitate imuabilă fereşte de reflecții dăunătoare ca, de pildă, cele prezente. Ostaşul trebuie să fie veşnic ocupat, altfel, mai ştii, s-ar putea să cadă pe gînduri, lucru verificat ca dăunător sănătății încă de la întîmplarea cu curcanul, cel care, căzînd pe gînduri, a

murit. Ia dă-mi volumaşul acela verde, să-ți citesc cîte ceva din biblia marinarului!...

Iuri se opri în fața poliției cu cărți. *Hatha-yoga,* mistica hindusă, se afla în anturajul povestirilor lui Avercenko[{12}], şi al *Manualului de marinărie* de Helmerson, Regulamentul serviciului de bord se alipea drăgăstos de versurile lui Igor Severianin[{13}], într-o copertă multicoloră. Dicționarul englez îşi găsise locul potrivit pe lîngă *Femeia care stă la mijloc,* un produs de-al lui Arțîbaşev[{14}], iar *Tactica navală,* scrisă de amiralul Makarov, se înghesuia în mod ciudat între două romane franțuzeşti cu coperți galbene şi titluri atît de grăitoare, încît o simplă privire era de ajuns ca să te lămureşti că locotenentul Livitin îşi perfecționează cunoştințele de limbi streine prin intermediul unei literaturi de loc plictisitoare. Volumaşul cel verde se afla în vecinătatea sobră a cursului de *Artilerie navală* şi a *Răsplatei* lui Semionov[{15}]. Extras de la locşorul lui, se dovedi a fi o culegere de ordine de-ale amiralului Schanz[{16}], editată în 1865. Nikolai Livitin îl răsfoi o vreme.

— Ehe, avea cap răposatul! Sînt aici cîteva idei filozofice cu privire la educarea tineretului — să te lingi pe degete, nu alta!... De pildă: „Am observat că domnii ofițeri stau seara la sfat cu gardemarinii privitor la lucruri străine de flotă, cum ar fi: teatru, politică, neamuri. Domnii ofițeri să nu uite că zilele ce le petrec elevii între pereții şcolii nu se mai întorc niciodată, că tînărul înclinat spre reflectare îşi poate împuia şi în altă parte mintea cu idei dăunătoare, iar gardemarinul cu idei poate fi asemuit individului care, sub mundirul de paradă, poartă rufe murdare şi urît mirositoare. Aştept ca domnii ofițeri să înțeleagă singuri toată uşurătatea conduitei lor şi sper că, în loc să vatăme tinerele minți cu taifasuri ce nu duc la nimic, or să practice de aci înainte convorbiri private doar în scopul povățuirii viitorilor ofițeri în ale meseriei lor de marinar, în ale împărtăşirii din priceperea dînşilor şi insuflării spiritului marinăresc, care spirit, cu tot regretul, se constată prea puțin în escadră.” Văzuşi? Iată,

asta e adevărata educație!

— Adevărată şi nu prea, rosti Iuri cu ironie, dacă un locotenent din flota imperială rusă îşi permite să declare aici unele lucruri pentru care civilii sînt trimişi la ocnă, nici mai mult, nici mai puțin. Faci pe grozavul, frățioare, lăsînd gîndurile să-ți zburde cam prea slobod.

— Zici că-i trimite la ocnă? Bine le face! Pentru aşa ceva merită să-i şi spînzure, se învoi calm locotenentul. Nu-i îngăduit civililor nici să bănuiască asemenea lucruri. Iar în ce-l priveşte pe locotenent, el stă la sfat cu fratele său gardemarinul, care peste puțin va păşi în ordinul sacerdoților mării şi al slujirii ei. Şi dacă declară acestea, n-o face ca să meargă buhul mai departe, ci spre povățuirea gardemarinului... La fel naivul neofit de odinioară afla cu groază de la sacerdotul încărunțit de ani că ambra din buricul Izidei se introduce cu o pompiță... Şi aflînd acestea, tăcea, căci gloata credincioşilor l-ar fi sfîşiat în bucățele, să fi încercat numai a face uz de sinceritate... Taci şi tu, şi nu fi prost, ci înțelege cum e slujba la flotă.

— De atîta înțelegere, mai că mi-aş da demisia... Mă mir de tine că mai stai aici. La ce... dacă tot farmecul şi toată semnificația le pîngăreşti cu asemenea analize nihiliste? bombăni Iuri, furios împotriva lui însuşi pentru nepriceperea sa de a răspunde cu un şuvoi de cuvinte înflăcărate şi pline de greutate. Îi şi veneau pe buze, însă de atîta întrebuințare păreau nu tocmai proaspete: *datorie, patrie, victorioasele arme ruseşti,* toate, toate pierduseră din greutatea lor şi nu-i puteau fi de nici un folos într-un atac frontal împotriva cinismului calm al fratelui său.

— *La ce?* Poate ai să mă întrebi *la ce* mai trăiesc pe lume? zîmbi sarcastic locotenentul. Fac şi acestea parte din blestematele de întrebări care i-au zăpăcit mintea şi unui Tolstoi la bătrînețe. Ah, dacă mă întrebi *pentru ce,* am să-ți răspund fără întîrziere. În primul rînd — locotenentul îşi îndoi un deget cu unghia bombată şi lucioasă — în primul rînd, n-am să inventez eu praful de puşcă, şi atunci, la ce să mai rod

pantalonii pe băncile universităților, încercînd să pătrund tainele facerii lumii? Cît despre bani, părintele şi ziditorul nostru nu ne-a lăsat atîția cît să putem trăi fără grijă fiecare în vilişoara lui, şi atunci, decît să putrezeşti în vreo cancelarie, tot e mai bine să fii ofițer şi să te bucuri de respect. În al doilea rînd, pentru că îmi plac nespus toate astea: strălucirea, ordinea, întreaga maşină de oțel, cu oameni cu tot, ba şi marea, la urma urmei, şi sînt mărețe, de neclintit, veşnice şi sublime. Ei, şi în al treilea rînd, dintr-un motiv foarte simplu: ce-i rea viața asta? Îmi fac serviciul, mănînc, dorm, cobor pe țărm, mă bucur de confort, de cinste, de putere... Ce, astea le găseşti în drum?

— Mă aşteptam să te aud spunînd măcar de dragul bunei-cuviințe cîteva vorbe despre apărarea patriei şi slujirea tronului! exclamă Iuri, mîniat de-a binelea.

— Ei, asta ar fi prea de tot, rîse cu toată gura Nikolai. Rîdea fără grabă, cu un rîs molipsitor. Dinții sănătoşi, punctați cu aur pentru prevenirea cariilor, erau albi şi regulați, iar ochii îi sclipeau de veselă ironie. Da, aici am greşit, ai dreptate, Iuri Petrovici. Aşa-i, menirea mea e să apăr tronul şi patria de duşmanii dinlăuntru şi dinafară etc., vezi îndreptarul tînărului marinar... Credeam că ai depăşit vîrsta patriotismului liceenesc. Lucrurile astea se subînțeleg de la sine. Dacă tronul şi patria s-or duce dracului, n-o să mai fim nici noi doi. Sîntem cu toții meniți războiului. Pentru război îl prelucrăm pe tolomac şi pe noi înşine, zeci de ani bricuim puntea şi oamenii, pentru ca un sfert de ceas să tragem într-o navă inamică, spre a găsi soluția unei singure dileme: cine, ei sau noi vom hrăni crabii de la fund? Dar şi astea-s lucruri arhicunoscute şi ar fi de prost-gust să mai aduci vorba despre ele. Odată şi odată vine ceasul jertfirii pe altarul patriei, ca să-i plăteşti tătucului-țar pentru toate delicatesele cu cîte ți-ai îndopat stomacul pe banii maiestății-sale!

Scos din sărite, Iuri sări din fotoliu.

— Ascultă, Nikolai, te rog să pui capăt acestei pălăvrăgeli! Nu pricep ce se întîmplă: îți bați joc de mine din plictiseală,

sau treci cumva printr-o criză înalt spirituală, pîngărind totul în dreapta şi în stînga?! Parcă n-aş şti că eşti un om cinstit şi un ofițer model... Parcă n-aş şti că îți sticlesc ochii numai la gîndul că ai putea să plasezi cîndva o torpilă în „Moltke“ sau în „Deutschland“. Fii bun şi spune-mi, de ce faci pe interesantul?

Locotenentul zîmbea alene, cu ochii la fratele său mai mic, care gesticula aprins.

— Ascultă, Iuri, cînd vrei să convingi pe cineva, nu da din mîini şi nu scoate o mie de cuvinte pe minut. Emotivitatea nu este un lucru prea onorabil pentru un om care ştie să se prețuiască... Aşadar, descoperirea că ambra nu curge de la sine din buricul Izidei te-a zguduit în aşa hal, încît te-ai pierdut cu firea? Te socoteam mai inteligent. Dar înțelege odată, arma o deține acela care cunoaşte sensul ascuns al lucrurilor. Eu îți întind această armă. Cît mai eşti tînăr, deprinde-te să faci stupizenii cu aerul cel mai grav, şi atunci vei fi de nebiruit. Nu lua niciodată nimic în serios. Toate sînt scrum şi colb pe lumea asta, în afară de propriul tău calm.

— Probabil că de aceea fumezi haşiş şi nu dormi nopțile, dacă o vezi pe Irina discutînd cu altul o jumătate de oră? întrebă Iuri cu o provocare fățişă.

Locotenentul se sculă de pe canapea şi-şi încheie gulexul tunicii.

— Da, pentru că e ceva care mă priveşte personal. Irina e *a mea,* iar tot ce-i al meu trebuie să fie sfînt pentru alții. Universul sînt eu, iar tot restul a fost zidit spre folosul şi plăcerea mea. Singurul lucru care merită să fie luat în serios este propriul tău suflet. Pleacă-ți urechea şi ascultă ce-ți porunceşte. Dărîme-se universul, cu flotă, cu patrie, cu tron şi toate noțiunile abstracte, cu datorie, onoare şi altele, numai sufletul să rămînă cu tine. Şi dacă l-ai slujit „fără a-ți precupeți viața, aşa cum se cuvine unui ostaş credincios, cinstit şi nefățarnic...”[{17}], atunci şi cataclismul întregului univers te va impresiona prea puțin... Hai, să ieşim puțin la aer curat înainte de culcare. Stai, îndreaptă-ți întîi bluza!...

Locotenentul se opri în fața oglinzii şi, după ce îşi potrivi părul, întoarse comutatorul şi deschise uşa.

Iar lîngă uşă, pe coridor, aştepta un marinar între două vîrste. În cap avea şapcă cu cozoroc, iar pe piept îi atîrna, prinsă de şnur, sifleea. Pe umerii rotofei purta nişte galoane de fir. Tricoul stătea lipit de pieptul lui bogat, ca de femeie — pesemne era ud de năduşeală, căci în coridor aerul era înăbuşitor de cald.

— Veneai la mine, Seriojin? se opri Livitin în uşă. De ce n-ai bătut? Intră!

— N-am îndrăznit să vă supăr, înălțimea-voastră, întrucît aveți un musafir, pe frățiorul dumneavoastră, rosti marinarul, cu un glas plin şi domol.

Apoi intră în cabină şi îşi scoase şapca din cap.

— Dă-mi voie să ți-l prezint pe subofițerul Seriojin, sprijinul de nădejde al comandantului de companie! Iuri, lasă-mă să trec la masă.

— Noroc, Seriojin, spuse Iuri zîmbind larg.

— Să trăiți, domnu gardemarin, răcni cu oarecare precauțiune Seriojin şi îndată se întoarse spre comandantul său. Permiteți să raportez, înălțimea-voastră?

Apoi, în timp ce punea pe masă cîteva hîrtii şi un creion, urmă cu o voce de bas, trăgînd spre el una cîte una hîrtiile, pe măsură ce erau semnate:

— Întrucît mîine e curățenie mare, va trebui să luăm sodă, săpun, cîlți de la şefii de echipaj... Binevoiți a semna certificatele de boală, al lui Parhomenko şi al lui Zikin, ei fiind trimişi la spital pentru îngrijirea sănătății... Silin are foaie de arest, binevoiți a ho tărî numărul de zile, cîte veți crede de cuviință... 1

— Ia stai! Cine-l trimite la arest pe Silin?

— Trecui foaia după capul meu, înălțimea-voastră, întrucît locotenentul Greve l-a scos azi-dimineață la raport în şalupă, cum că umblă cu ținuta de corvoadă murdară.

— Carceră-i prea mult! Pune-l să stea un ceas cu arma în prezentare.

— Cum porunciți, înălțimea-voastră, se poate şi în prezentare... Binevoiți a elibera solda pe o lună la doi marinari... ăi de pleacă la spital.

— Bine... Ascultă, Iurik, se întoarse locotenentul către mezin, ce-ar fi să ții tu astăzi locul băncii? Mi-e lene să umblu acum la casetă. Ai mărunțiş în bani ruseşti?

— N-am decît mărci.

— Cu totul două ruble şi şaizeci de copeici, înălțimea-voastră... Aşa că nu face să vă deranjați. Le dau eu din buzunar, interveni Seriojin şi, adunînd cu grijă hîrtiile, luă poziția de drepți. Alte ordine, înălțimea-voastră?

— Am... zîmbi Livitin. În primul rînd, ai grijă să fie bună rînduială în companie (Seriojin rînji cu devotament şi satisfacție). În al doilea rînd, trebuie să-i fi dat primul dințişor finului meu... Aşa e? Transmite-i asta din partea mea şi cu multă sănătate.

Livitin trase sertarul şi scoase din el o cutie lunga, lăcuită. Primind-o cu multă băgare de seamă, Seriojin se îmbujoră de plăcere şi, cu ochii scăpărînd de mîndrie, căută privirea lui Iuri. Acesta zîmbi prosteşte, neştiind ce să spună în asemenea ocazie şi nici cum să primească asemenea act democratic al fratelui său.

— Va mulțumim, înălțimea-voastră, rosti Seriojin, marțial. Îngăduiți să vă aduc mulțumiri din partea feciorului şi a consoartei.

— Cînd ai să cobori pe uscat, salut-o din partea mea. Poți pleca.

Seriojin ieşi strîngînd la pieptu-i îmbelşugat cutia lăcuită, iar locotenentul îl privi în ochi pe Iuri şi izbucni în rîs.

— Îți place?

— Nostim exemplar. Ştii cu cine seamănă? Cu Afinoghen...

Litvitin rîse amuzat, amintindu-şi cum dondănea în fiecare dimineață basul profund al lui Afinoghen în cabinetul tatălui lor, cu tot devotamentul şi sîcîitoarea grijă a feciorului crescut de mic în casă.

— Raporturile sînt cam aceleaşi. Întreaga mea gospodărie,

cele o sută douăzeci şi patru de suflete sunt în mîinile lui. Un subofiţer pe cinste. Cu el nu ai nici o grijă. Iată încă o poruncă: fericit cel ce-şi alege bine subofiţerul, căci a lui va fi liniştea sufletească şi bunul renume la superiori...

— Ai uitat corectivul: şi încumetreşte-te cu el, interveni cu maliţie Iuri.

— De ce? Asta nu-i obligatoriu. Lui Gavrila Andreevici Nenovinski i-am fost naş la cununie. Cu toate astea, în turela lui, de altminteri ca şi în compania lui Seriojin, domneşte o ordine de ţi-e mai mare dragul. Bagă la cap, bobocule, cum să te descurci în slujbă. Cinstirea şi răsplata nu te sărăcesc, în schimb ele răsădesc credinţă şi devotament în subalterni. Să pedepsească ştie oricine. În viaţă deci să răsplăteşti şi să acoperi de daruri pe cei de care ai nevoie, şi-ţi vei cîştiga dragostea şi ascultarea supuşilor tăi... Apropo, îţi pregătesc şi ţie un dar, de-ai să-mi mulţumeşti o viaţă întreagă!

— De ziua cînd mi-o ieşi primul dinte? zîmbi Iuri. Ai întîrziat, Nikolai, mi-au ieşit toţi dinţii!

— Nu toţi, Iurocika! Capeţi darul cînd ţi-or ieşi, uite, dinţişorii ăştia — şi Nikolai ciocăni cu degetul în steluţele epoletului său.

— Nu cumva mi-l vei ceda pe Kozlov? Ăsta aş zice şi eu cadou.

Dar locotenentul îl ameninţă cu degetul:

— Ne, ne, ne! Mută-ţi gîndul, flăcăule, şi nu te mai uita cu jind la Kozlov al meu. El o să-mi închidă ochii amirăleşti şi o să mă ducă la groapă. Nu, pe Kozlov nu-l dau nimănui. I-am şi găsit o mireasă. Eu îl însor pentru mai multă siguranţă. Iar pe nevastă-sa o iau cameristă la Irina mea...

— Şi cînd va fi tată, vei găsi şi plozilor un rost, nu-i aşa? Straşnică moşie ai pe-aici, frăţioare!

— Nu mai face pe otrăvitul, prîsleo! Am găsit om pentru tine. Îl cheamă Belokon... Subofiţer. Pînă una alta, face ucenicia la Seriojin... Ia spune, cînd te avansează ofiţer?

— La cinci octombrie una mie nouă sute şaptesprezece, răspunse cu multă precizie Iuri.

— Va să zică, tocmai la ţanc. Va fi pe atunci în al treilea an de reangajare. O să iasă din ăsta un subofiţer pentru viitoarea ta companie — bomboană, nu alta. Du-te de-l vezi şi suflă-i o vorbuliţă la ureche. Dar aşa, mai pe departe, să nu i se urce la cap. Hai, mulţumeşte-i lui nenea, răsfăţatule! Mie nimeni nu mi-a aşternut preş, ca să cad pe moale, iar de tine zi şi noapte are grijă frăţiorul. Fă, dară, o reverenţă şi pupă-mi mîna, băieţaş!

— Vă mulţumim, înălţimea-voastră, rosti Iuri îngroşîndu-şi vocea. Îngăduiţi să vă aduc mulţumiri şi din partea viitoarei consoarte!...

Ieşiră în coridorul ofiţeresc luminat ca ziua. Pe ripolinul alb al pereţilor dreptunghiurile întunecate ale uşilor deschise ale cabinelor se desenau clar, acoperite de portiere. Preşul de cauciuc înăbuşea paşii. Uruiau pe tonuri joase, de bas, ventilatoarele ce evacuau pe ţevile lor groase aerul încins şi umed de atîta năduşeală din cazărmile marinarilor. Iuri o luă la stînga, spre scara largă care ducea pe puntea superioară.

— Ambiţios mai eşti, frăţioare! îl dăscăli locotenentul. Te trage spre înalturi. Asta-i scara comandantului. Noi, ăştia, o luăm pe aici...

În vremea asta Seriojin, ieşind de la locotenentul său, îl chemă la el pe Silin. Tolănit în jeţ, subofiţerul îşi plimbă o vreme ochii pe obrazul încordat, plin de pistrui al marinarului, bătînd cu degetele darabana în masă.

— Mă butucule, mă cap de lemn... să nu fi avut de-a face cu un suflet ca alde mine, făceai ca popa cinci zile de arest... da, da! Ian te uită aici...

Cu un deget numai, mişcă foaia de arest tăiată cruciş de mîna lui Livitin. În coloana rezervată termenului pedepsei figura un cinci bine conturat.

— Se făcuse fo-oc locotenentul. Cică, în şalupa mea, cu pantalonii mînjiţi! Înjura de toţi dumnezeii. „Completează, zice, o foaie, să-l ardem pe nemernic cu cinci zile de arest.” De tine era vorba. Firește, am pregătit-o. I-o duc, va să zică. Şade negru ca pămîntul, nici nu se uită la mine. Îi pun foaia pe

masă. El şi înhaţă tocul cu mînuţa. Ei, şi atunci nu m-a răbdat inima... „Îngăduiţi, zic, înălţimea-voastră, să mă exprim cu vorbă bună. Silin e un marinar de ispravă, n-am băgat de seamă să fi făcut ceva rău; iar cît priveşte pe locotenentul Greve, ştiţi şi dumneavoastră că face din ţînţar armăsar. Îşi murdărise flăcăul pantalonii la cărbuni şi nu mai apucase să-i schimbe...” Am mai zis eu una, alta... „Bine, face, fie, dacă mă rogi tu, îl iert. Numai de hatîrul tău îl iert, aşa să-i spui.” Uite, ca să ştii.

— Vă foarte mulţumesc, dom subofiţer, îngăimă Silin, zîmbind fîstîcit şi bucuros în acelaşi timp. Lucru ştiut... Fireşte, depinde de felul cum raportaţi, de dumneavoastră depinde...

— Asta zic şi eu. Iacătă, i-am raportat, şi el de colo, hîrşt!, a tras o cruce peste foaie: „Un ceas cu arma-n prezentare şi atîta tot”. Poftim foaia, rupe-o ori trimite-o neveste-ti, să priceapă şi dînsa ce-i aia slujba la marină, cînd ai un subofiţer cumsecade.

— Toată compania vă vorbeşte numai de bine, dom subofiţer. Vă foarte mulţumesc.

— Aşa că ia-o şi trimite-o nevestei, repetă cu încîntare subofiţerul. Parcă-i croitoreasă dînsa?

— Întocmai. Coase şi ea cîte puţin.

— Ian ascultă, scrie-i şi întreab-o cît o să-mi ia pentru nişte cămăşuici de copil... E finul înălţimii-sale, al locotenentului. Din simpatie, poftim, mi-a dat în dar o linguriţă. Ehei, dumnealui ţine mult la mine!... Tu bagă-ţi asta la cap, ba şi altora să le spui: cum îi suflu eu locotenentului, aşa face... Va să zică, scrii nevestei şi-o întrebi?

— Pentru dumneavoastră o să coasă şi pe degeaba, dom subofiţer, în semn de mulţumire că...

— Vorbele astea nu-s pe gustul meu, rosti Seriojin ridicînd degetul ameninţător. O ştii şi tu, Silin. Care mulţumire? Aşa ceva nu îngăduie regulamentul. Să coasă, şi eu îi plătesc cît îmi cere. Să coasă ca pentru un prunc de un an, copilul

creşte... Va să zică-i scrii?... Bine. Şi-acu du-te cu dumnezeu...

Seriojin răsuflă uşurat, chiar fericit. Linguriţa de argint sclipeşte, cămăşuicile sporesc. Pentru ele, nici vorbă, Seriojin o să plătească *cît i se va cere* (fireşte, o să-i ceară pe sfert)... Ehei, nu-i de colea să comanzi o companie... Treaba asta nu se face oricum, ci cu cap, cu pricepere, sădind în oameni dragoste, ba şi respectuoasă recunoştinţă faţă de tine.

CAPITOLUl 3

Uşa ovală a turelei de la prova, ca şi toată turela e din cuirasă groasă de doisprezece țoli; o manevrează un motoraş electric, racordat la rețeaua care deserveşte piesele; iată de ce în noaptea aceea uşa era deschisă şi, către dimineață, răcoarea zorilor pătrunse înăuntrul turelei. Iuri dormea complet gol, aşa cum cer regulile higienei şi tradițiile Şcolii Navale. Răcoarea îl făcuse să se răsucească în aşternut şi să tragă peste el cearşaful scrobit, care mirosea a rufărie proaspătă şi a parfum fin, ca tot ce era în dulapul fratelui său. Berea băută poate nu l-ar fi supărat pînă dimineața, însă trezit pe jumătate de răcoarea dimineții se foise în pat, precipitînd evenimentele. Înciudat pe sine însuşi, deschise ochii — n-avea nici un chef să se scoale, dar nu se putea altfel.

Alături dormea Livitin, pe un pat de campanie pliant ca şi al său, pe care Kozlov îl aducea în fiecare seară din magazie. Era şi el gol. Dormea liniştit şi cuviincios, fără să sforăie şi fără să-i curgă salivă din gura bine închisă: un ofițer model trebuie să fie cuviincios şi să inspire respect şi în timpul somnului. În acest scop, încă din timpul liceului militar, ofițerul de serviciu pe şcoală trezea elevii de paisprezece ani şi le spunea cu jumătate de glas: „Cadet Livitin, încetează cu sforăitul! Culcă-te pe partea dreaptă, respiră pe nas! Mî-îna... deasupra, pe pătură!“

N-are încotro, trebuie să se scoale. Pe scăunelul de la picioarele patului zac împăturiți ciorapii, tricoul şi indispensabilii din *fil d'Ecosse* de culoare liliachie (în timpul permisiilor e îngăduit să porți rufărie de corp personală). Liliachiul indispensabililor e gingaş şi plăcut ochiului, tricotajul fin şi betelia cusută cu mătase. Iuri are destul bun-gust ca să nu se prezinte la fratele său în indispensabili de mătase roşii ca focul, cărora aspirantul baron Medem le zice

„moartea fetițelor” şi care se îmbracă exclusiv cu prilejul vizitelor la stabilimentele vesele. Ei bine, dar pantalonii şi bluza nu-s nicăieri. Iuri se aşază pe pat, neliniştit. În penumbra sinilie a nopții luminoase, pe peretele convex al turelei, sclipesc aparatele de lansare, lustruite cu îndîrjită hărnicie de marinari, învelişul de cuirasă al punții este curat şi pustiu; bluza şi pantalonii lipsesc precum lipseşte şi coafa de la chipiu. Sînt undeva sub punte, în adîncurile navei: Kozlov, observînd că domnul gardemarin nu şi-a schimbat de ieri ținuta şi că n-are valiză cu dînsul, a aşteptat pînă s-au dus la culcare boierii, le-a spălat pe toate, le-a stors bine şi le-a întins în uscătorie, poruncind bucătarului să fie fierul încins cînd va suna scularea. Dimineața le va aduce toate curate şi călcate şi, tuşind uşurel la căpătîiul domnilor locotenent şi gardemarin, va rosti cu glas domolit, să nu-i supere:

— Înălțimea-voastră, e, va’zică, şapte jumate.

Dar acestea se vor petrece la şapte jumătate, iar acum abia e trecut de trei. Exces de sîrguință! Gardemarinul încearcă să adoarmă, dar berea e necruțătoare. Dracu s-o ia, nu e nimic de făcut... Dar cum să treci pe lîngă şeful de cart într-o ținută idioată ca aceea, către W. C.—ul ofițeresc curat şi parfumat cu esență de brad? Va trebui s-o întindă o verstă pînă la teugă, la privățile gradelor inferioare, cu mirosul insuportabil de acid fenic şi amoniac. Frumoasă perspectivă, nimic de zis. Iuri îşi trase cu hotărîre tricoul şi întinse mîna să ia indispensabilii.

Şeful de echipaj Pahom Netoporciuk se plimba fără grabă pe puntea superioară, cercetîndu-şi gospodăria. Era înalt şi spătos, pe pieptul lat îi atîrna un lanț şi de el sifleea nichelată.

Sifleea este o cutiuță turtită, cu o bilă plină la un capăt, în care e vîrîtă o țeavă îndoită. Să ştii să şuieri din siflee e o adevărată artă. Pentru aceasta trebuie s-o iei în mînă, sprijinind bila în palmă şi, îndoind puțin degetele peste ea, ca şi cum ai cînta la vioară, să sufli în țeavă; forța cu care sufli şi

mişcarea degetelor deasupra orificiului sifleei dau variaţie sunetului, de la modulaţiile joase şi înăbuşite şi pînă la cele înalte şi stridente; ca să realizezi un tril trebuie să faci cu limba un „tîrrr“... Există pînă la cincisprezece melodii diferite, care nu se pot transcrie în nici un fel de note. Aceste melodii, ca şi multe alte tradiţii ale marinei se transmit oral, din generaţie în generaţie, la fel ca şi secretul culorii bordajului exterior sau modul de a răsuci rama la vîslit.

Fiecare subofiţer şi şef de echipaj primeşte o siflee în posesie pe toată viaţa, ea fiind emblema puterii ce o deţine: subofiţerul găseşte întotdeauna ce să ordone. Sifleea atîrnă de un lanţ de asemeni nichelat. Cu binecuvîntarea aceloraşi tradiţii, lanţul poate fi folosit la îmbierea unui leneş cu o lovitură peste partea cea mai cărnoasă a trupului (poreclită de cînd lumea „moşia statului”, deoarece înainte vreme ea îi aparţinea marinarului tot atîta cît îi aparţinea oricare din obiectele aflate pe navă). Marinarul nu are voie să se supere pentru lovitură: nu e decît un gest familiar, oarecum grosolan al superiorului faţă de inferior. Subofiţerii preţuiesc mult sifleele şi de obicei le poartă pe-ale lor, de argint, atîrnate de un lanţ tot de argint. Din punctul de vedere al strictei legalităţi, asta înseamnă o încălcare a regulilor ţinutei, ofiţerii însă privesc cu ochi buni apariţia sifleei de argint pe un piept împodobit cu o medalie: procurarea unei siflee de argint înseamnă aceeaşi dragoste de flotă, bineînţeles, la nivelul înţelegerii unui subofiţer, şi aceeaşi înclinaţie către eleganţă, ce-l caracterizează pe oricare marinar, înclinaţie care l-a îmboldit, de pildă, pe comandantul crucişătorului „Bogatîr“ să plătească din buzunar vopsitul bordajului şi al suprastructurilor navei cu ripolinul acela atît de scump.

Şeful de echipaj Pahom Netoporciuk nu aparţine categoriei subofiţerilor filfizoni. E un bun şi grijuliu executant, cam posac de felul său, şi de loc filfizon. Ţinuta o are întotdeauna corectă, cum scrie la carte, doar puţintel mai şleampătă. Alţii prefac pantalonii căpătaţi de la magazie, ţinînd morţiş să nu aibă o cută la spate; Netoporciuk n-are vreme de asemenea

fleacuri! Nava e prea mare şi sînt în cuprinsul ei mii de mărunţişuri asupra cărora trebuie să veghezi fără preget. Netoporciuk e şeful de echipaj al dunetei, sectorul lui este puntea superioară de la pupa şi pînă la al doilea coş, cu tot ce se află acolo. E obligat să păzească şi să ţină în bună rînduială obiectele de care de fapt se folosesc alţii: parîme, bandule, scări, scări de furtună, capote de tambure, tambure de parîme, raşchete, lopăţele, ghiordele, stupă şi nisip pentru frecatul punţii. Fiecare obiect de pe navă are un stăpîn al lui, iar peste stăpînii acestor obiecte domneşte cu depline puteri Netoporciuk, dar peste Netoporciuk mai e boţmanul-şef, iar peste acesta — comandantul secund. Liniile de subordonare pe navă seamănă cu complicata schemă a reţelei electrice, toate se întîlnesc în acelaşi punct: comandantul navei.

Oficial, stăpînul momentan al punţii superioare de la arborele prova şi pînă la ultimul coş este subofiţerul de cart; el măsoară puntea de-a lungul tribordului: şaizeci şi doi de paşi de la comanda pupa şi pînă la a doua turelă. Însă datoria şefului de echipaj de serviciu este să păstreze ordinea în tot cîmpul său vizual, oriunde s-ar afla. Căci şi în afara orelor de serviciu sau de veghe, orice subofiţer este dator să restabilească ordinea, dacă a fost tulburată. Subofiţerul poartă trese pe umeri şi o siflee pe piept, semnele distinctive ale îndatoririlor sale, şi nu poate să nu vadă obiectele sau situaţiile care dăunează ţinutei militare şi marinăreşti a navei. Netoporciuk umbla pe punte cercetînd fiecare lucru cît de mic; poţi oricînd să pui toate la locul lor şi să faci rînduială, doar pentru asta există subunitatea de cart, iar dacă aceasta e ocupată, mai este şi subunitatea din bordul liber — şi pentru amîndouă şeful de echipaj are cîte un semnal anume.

Netoporciuk se opri lîngă cavaletul şalupei nr. 2. Cavaletul e un cărucior de oţel prevăzut cu scobituri şi proeminenţe de forme diferite, căptuşite cu perne bine îndopate cu cîlţi şi îmbrăcate în piele; pe aceste perne se aşază ca într-un jeţ şalupa ridicată de macara din apă. Pielea cavaletului de la pupa era julită, numai franjuri. Va să zică, trebuia unsă cu

ulei, ca să se moaie marginile zgîrieturilor, apoi frecată cu piatră ponce, ca să arate iarăşi ca nouă, netedă şi lucioasă. Cu treaba asta îl va însărcina mîine dimineaţă pe stăpînul şalupei nr. 2, subofiţerul de clasa II Savocikin de la compania a doua, plutonul patru — numărul şalupei indică imediat şi echipajul ei; pe o navă de război sistemul de numerotare al obiectelor şi oamenilor este comod şi pe înţelesul oricui, ca şi întreaga viaţă a navei. Pentru asta se cere numai ca inima şi mintea să fie şi ele bine rînduite şi împărţite în rubrici, ca şi programul zilei înrămat şi prins sub sticlă, care atîrnă în încăperea serviciului de cart.

Netoporciuk le are de mult împărţite, sînt paisprezece ani de cînd rubricile acestea neclintite îl sapă pe dinăuntru şi-i intră în carne. De paisprezece ani, zi cu zi, sună deşteptarea — vara întotdeauna la cinci şi jumătate, iarna întotdeauna la şase. De paisprezece ani la amiază se aud trilurile de *privighetoare* ale sifleelor, chemînd la raţia de rachiu, la opt dimineaţa goarnele salută pavilionul care se ridică, iar la opt seara cheamă la rugăciune şi la apel. Paisprezece ani de ordine şi curăţenie au şters orice urmă de deprinderi rămase din harababura traiului de ţăran şi noroiul satului. O dată pentru totdeauna orice podea a devenit punte, orice frînghie — parîmă, orice sfoară — saulă. Orice om — fie ofiţer, fie marinar, fie *ţivil.* Şi acesta din urmă, anarhic şi de neînţeles. Orice faptă — îngăduită sau interzisă. Totul e cît se poate de simplu, dacă inima şi mintea sînt frumuşel împărţite în neclintite rubrici ca acelea ale programului zilnic al navei...

— Încotro? Marş jos, momîie! se răsti deodată Netoporciuk şi-i trase una peste izmene marinarului firav care răsărise din senin de după cavalet. Ian te uită unde i se năzare ţăranului să umble fără pantaloni şi descoperit?!

Marinarul sări ca ars la o parte şi chiţăi enervat:

— Cum îndrăzneşti, dobitocule?

— Cu-um? se miră Netoporciuk. Vorbeşti prin somn, mîrlane. Du-te de te dezmeticeşte... Stai de vorbă cu şeful de echipaj... Unde dai buzna în dispensabili? Unde ţi-ai lăsat

chipiul?

— Am nevoie la closet... murmură marinarul, descumpănit.

— Văd şi eu că la closet. Ţi s-a urcat urina la cap, de-ai uitat disciplina? Din ce companie?

Marinarul se frămîntă cîteva clipe încurcat, apoi spuse încetişor:

— Nu-s de-ai voştri... Lasă-mă, zău...

— Ce-i aia „nu-s de-ai voştri”? Dacă eşti marinar, poartă-te după regulament pe orice navă te-ai afla. Cum te adresezi superiorului, hai? Vorbeşte-i adăugînd şi gradul: „Să mă iertaţi, domnule şef de echipaj”.

— Să mă iertaţi, domnule şef de echipaj, şopti marinarul şi mai încet.

— Aia e, vezi. Cu fundul gol să fi umblat sub punte! La drept vorbind, Netoporciuk nu era nici rău, nici nu căuta pricină cu tot dinadinsul, ordinea se restabilea, iar marinarul, după cît se vede, era ruşinos şi prost, să dea în gropi. Acu întinde-o în tambuchi, iute! Uite că vine ofiţerul de cart şi o să fie vai de pielea ta...

Dar ofiţerul de cart era la doi paşi, unde să te mai ascunzi? Pe locotenentul Vetkin îl adusese aici exclamaţia aceea răstită care răsunase în liniştea zorilor. Se apropia de locul dezordinii, jucîndu-şi în mînă stiletul.

— Cine-i aici? Tu, Netoporciuk? Ce-i cu zarva asta?

— Să mă iertaţi, înălţimea-voastră, spuse Netoporciuk, luînd poziţia de drepţi. Marinarul ăsta de aici, va’zică, de somnoros ce e, a ieşit pe punte aşa cum se afla.

Şi Netoporciuk îl arătă cu mîna stîngă pe marinarul îmbrăcat cu *ce se afla.* Locotenentul Vetkin preţui la justa valoare înfăţişarea dezmăţată a gradului inferior. Nu putea fi lăsat aşa, ar fi suferit disciplina: marinarul săvîrşise o greşeală, deci trebuia pedepsit.

— Ce-i cu tine, frăţioare... dădu să spună locotenentul, dar uitîndu-se mai cu luare-aminte tăcu deodată şi strînse din buze. M-da-a... mormăi apoi şi i se adresă lui Netoporciuk:

Lasă-ne pentru o clipă!

Situația era delicată. Nici vorbă că ăsta e fratele lui Livi, care a luat ieri masa cu ei. A stat la capătul mesei locotenenților, față-n față cu Vetkin. Pe de o parte, într-adevăr, ăsta-i dezmăț, nu şi-ar permite-o nici un recrut greu de cap. Pe de alta însă e un oaspete al careului ofițeresc, fratele unui locotenent, orice-ai spune, e neplăcut... Dracu l-a pus să iasă pe punte în izmene? Ce i-or fi învățînd la şcoală, acolo, zău aşa!... Stupidă întîmplare, la naiba!

Locotenentul Vetkin se hotărî pentru o ieşire din situație. Delictul trebuie pedepsit, dar există diverse procedee de a pedepsi. Nu-i obligatoriu să bagi la arest sau să stea cu arma în prezentare: poți lovi în amor propriu, ba încă mult mai dureros... O mică distracție în timpul cartului şi o lecție plină de duh, să-i fie de învățătură pricăjitului de gardemarin... Se pare că Livi îl striga Iurik.

— Nu te prinde somnul, Iuri Petrovici? Bună dimineața! spuse locotenentul Vetkin prietenos.

Iuri arăta de parcă îl vopsiseră proaspăt cu miniu: roşu şi lipicios din pricina năduşelii, care-l scăldase într-o clipă din cap pînă-n picioare. Nu-şi dorea decît un singur lucru — să intre în pămînt de atîta ruşine. Dacă locotenentul l-ar fi făcut cu ou şi cu oțet, ba chiar l-ar fi înjurat, luîndu-l drept un marinar oarecare, tot ar mai fi putut scăpa doar cu un „să mă iertați, înălțimea-voastră", ca să dispară apoi în cel mai apropiat tambuchi, şi la ceai, în careu, dimineața, să facă haz pe seama conflictului dintre fiziologie şi sîrguința ordonanței. Dar acum? Prezența de spirit a omului de lume îi cam lipsea lui Iuri. Şi mai puțin antrenat era acel instinct al ofițerului de carieră care îi sugerează cînd anume se poate adresa superiorului său cu numele patronimic, cînd îl poate striga cu o poreclă de haz, şi cînd trebuie să-i înşire oficial titlul întreg. Asta-i o artă aparte, un joc rafinat care speculează nuanțele relațiilor reciproce şi situația de moment; pînă şi tinerii micimani, şi aceia mai calcă pe-alături în asemenea chestiuni şi se aleg cu cîte-o lecție de pomină, după care cafeaua le pare

amară, iar viața, nedemnă de trăit.

Iuri şovăia între tonul degajat al fratelui său, locotenentul Livitin, şi dezinvoltura hiperelegantă a gardemarinului. Şi unul şi cealaltă arată la fel de stupide cînd eşti în indispensabili, şi de aceea tăcea, roşind torturat, pînă la mîncărime de piele. Iar locotenentul cel vesel continua să nu observe că junele său interlocutor e dezbrăcat.

— Ascultă, gardemarin... spuse Vetkin, luîndu-l la braț şi conducîndu-l uşor spre dunetă.

Pe dunetă lîngă scară stau o sentinelă, un subofițer de cart, un timonier alergător, un planton lîngă clopot, doi oameni de la corvezi lîngă parîme. Toți văd perechea asta puțin obişnuită: un locotenent într-o ținută albă ireproşabilă şi o dizgrațioasă figură în tricou, indispensabili liliachii, fără chipiu şi cu pantofi pe piciorul gol. Toți îi văd, iar zorile se împurpurează clipă de clipă.

— Ascultă, gardemarin, urmă Vetkin dinadins cu glas tare, după cîte îmi pare tot în compania voastră este şi contele Bobrinski... unul subțire şi înalt...?

— Da... Întocmai. Cuvintele păreau stoarse, ca o pastă de dinți uscată.

— Ce tînăr fermecător! Cînd am venit odată pe la voi pe la şcoală...

Ultimele cuvinte locotenentul le pronunță apăsat anume pentru sentinela de lîngă pavilion, care, păstrîndu-şi nemişcarea feței şi a trupului impusă de regulament, trăgea cu urechea stîngă, doar-doar o afla cine-o mai fi şi ăsta cu izmene liliachii şi tricou. Tortura continua. Locotenentul îşi mai alunga plictiseala orelor de cart, discutînd despre lucrurile cele mai nevinovate, fără vreo legătură cu serviciul, rîzînd cu poftă în sinea lui de nepricopsitul de gardemarin pe care l-a dat gata, străduindu-se să nu observe zîmbetele pe fețele oamenilor de cart şi de la corvezi: ştia bine că gardemarinul le observă înaintea lui. Lecția pe care i-a servit-o era politicoasă, strălucită şi de neuitat. Dar ce-i mai amuzant e că, pe lîngă torturile sufleteşti, gardemarinul le

îndura probabil şi pe cele fizice, că doar nu ca să iasă la plimbare a sărit din pat dezbrăcat.

— Te rog să mă scuzi, dragul meu, se îndură în sfîrşit locotenentul, oricîtă plăcere mi-ar face să stăm la taifas, slujba-i slujbă. Noapte bună! Trebuie să mai dau o raită pe punte. De somnoroşi ce sînt, tolomacii veşnic dau buzna pe punte îmbrăcați sumar! Te sfătuiesc să mai tragi un pui de somn, pînă la ridicarea pavilionului mai e vreme...

Eliberă în sfîrşit cotul lui Iuri, oprindu-se lîngă scara care urca aproape vertical în turelă.

Să-i mărturisească? Şi din nou în izmene să defileze sub privirile batjocoritoare ale tolomacilor, din care nici unul nu-l va opri pe domnul gardemarin, dacă nu l-a oprit ofițerul de cart? Nu, mai bine să scrîşnească din măsele, să se răsucească ca un vierme, dar să aştepte pînă ce ticălosul acela de Kozlov îi va aduce hainele salvatoare! Iuri îşi luă rămas bun şi urcă scara în turelă.

Locotenentul Vetkin, zîmbind pe sub mustață, se retrase pe dunetă şi de acolo, după ce se amuză pe săturate de unul singur, trecu la datorie:

— Timonier alergător!

Glasul îi era şfichiuitor ca un bici.

— Ordonați, înălțimea-voastră!

— Cheamă-l pe dobitocul acela!

Prima mişcare a marinarului care execută un ordin trebuie să fie stînga-mprejur, simultan cu coborîrea în jos a mîinii; a doua şi următoarea — pas alergător marinăresc sprinten şi voios. Timonierul alergător se năpusti pe urmele gardemarinului, dar pe drum căzu la îndoială. Pe care dobitoc? Nu-i de crezut că pe acela în izmene — atunci i s-ar fi spus: „Pofteşte-l pe domnul gardemarin”. Ori pe vreunul din cei care sînt de cart? Dar toți marinarii de-a valma sînt dobitoci, dacă locotenentul e în toane rele.

Riscînd să atragă nemulțumirea şi asupra sa, timonierul alergător se întoarse la ofițerul de cart.

— Pe care ordonați să-l chem, înălțimea-voastră?

— Pe ăla... pe Netoporciuk!

Netoporciuk veni trap de pe teugă şi încremeni la doi paşi depărtare de ofițerul enervat.

— Ce, ai orbit, netot bătrîn?!

— Să mă iertați, înălțimea-voastră, bîigui Netoporciuk, neînțelegînd încă nimic.

— De cîți ani faci serviciul în flotă şi tot n-ai învățat să deosebeşti pe gardemarin de un simplu marinar! Cămilă! Şi mai porți galoane de şef de echipaj!... Ce te-ai apucat să răcneşti la el? Ce, asta-i treaba ta? Dobitocule!

— Să mă iertați, înălțimea-voastră, dar întrucît dumnealui stătea după cavalet...

— Ce tot îndrugi prostii? Care cavalet? Sau nu ştii să deosebeşti după față pe marinar de gardemarin?

— Să mă iertați, înălțimea-voastră, dar întrucît după cavalet nu i s-au văzut dispensabilii... Numai cînd ați pornit, am băgat îndată de seamă că dumnealui are dispensabili boiereşti... Altfel mi-aş fi îngăduit, înălțimea-voastră? Că doară slujba mi-o cunosc în plinătate, atîta că nu s-au văzut dispensabilii, înălțimea-voastră!

Locotenentul Vetkin rămase pe gînduri o clipă:

— Bine, du-te. Altă dată fii mai atent! Mîine te prezinți la locotenentul Livitin şi-i ceri scuze că l-ai confundat pe fratele lui cu... Spui şi despre indispensabili, aici ai dreptate.

— Permiteți să plec, înălțimea-voastră?

— Du-te.

Netoporciuk se depărtă, ruşinat şi mohorît şi, la cîțiva paşi mai încolo, îşi vărsă năduful pe un marinar de cart, care se lipise cu spatele de cuirasa turelei.

— Pentru ce-mi murdăreşti vopseaua cu dosul, nătăfleață?

Marinarul sări cît colo şi se uită înapoi cu o mutră vinovată, de parcă într-adevăr puteai murdări vopseaua cu bluza curată.

— Stai tolănit pe punte ca la teatru şi nu bagi de seamă dezordinea?... Asta ce-i?

Capota parîmei de Manila spre care arăta Netoporciuk

părea să fie în ordine la prima vedere Dar ochiul şefului de echipaj este mai ager.

— Strînge şnurul ca lumea. Te uiți unde nu trebuie şi ce-i sub nasul tău nu bagi de seamă... Trage-o în jos! Capotă-i asta, ori fustă de muiere?...

O siluetă subțire într-o tunică albă prea largă şi cu epoleți de locotenent pe umeri coborî pe scara turelei. Şapca era îndesată pînă peste urechi. Iacătă, poftim, un ofițer nou! Pretutindeni musafiri, de nu mai ai loc de ei! Cică să-i recunoşti, doamne iartă-mă! Stînd aplecat să strîngă şnurul, marinarul de cart scoase în afară dosul chiar în drumul ofițerului, şi Netoporciuk îl înghionti cu năduf:

— Fă loc! Nu vezi?...

Marinarul sări în lături şi amîndoi îl petrecură cu privirea pe gardemarinul Livitin, care-şi urma drumul demn şi fără grabă, gătit cu chipiul şi pantalonii fratelui, spre W.C.-ul ofițeresc parfumat cu esență de brad.

Marinarul pufni.

— Ce-ai? se răsti amenințător Netoporciuk. Ce te hlizeşti?

— Să mă iertați, domnu şef de echipaj, da m-a cuprins mirarea... Mai adineauri l-ați ars cu lănțişorul, şi acu...

— Da la aşa ceva nu te prinde mirarea mai abitir? Ian uite-l, a-nvățat să mişte din creieri!

Pumnul lui Netoporciuk e zdravăn, vîrtos, dar îl arată mai degrabă de năduf, necăjit împotriva sa însuşi şi ca să bage frica-n marinar, nicidecum ca să-l bată. Nu-i bătea pe oameni Netoporciuk, deşi pe el, la vremea lui, îl bătuseră şi peste fălci şi pe după ceafă, cum se nimerea. Astăzi e ordin să nu mai bați oamenii; comandantul secund, de cum şi-a luat funcția în primire acum un an, i-a adunat pe şefii de echipaj şi pe subofițeri şi le-a spus scurt şi răspicat: „Ascultați Ia mine, mă, feciori de cățea, pînă azi v-au fost mîinile slobode... Să nu mai aud vreo plîngere de aici încolo! Unde scrie în regulament să dai la fălci? E o ruşine să bați oamenii peste mutră, s-a înțeles? Dacă aflu despre vreunul, îl chem la mine în cabină şi-i mut fălcile, de o să țină minte toată viața ce-i aia bătaie...

N-am să mă uit nici la galoane. S-a înțeles?“ lui Kornei Ipatîci, boțmanul-şef, vorbele astea nu i-au venit la îndemînă şi după aceea se văita subofițerilor că asta-i curată nedreptate: nouă ne interzic, iar pe ofițeri îi mănîncă palmele mai în fiecare zi. Unul dă cu binoclul, cum l-a atins locotenentul Greve pe semnalizatorul Gorbunov. Altul de-a dreptul cu pumnul, cum face ofițerul mecanic de la santine. Însă Netoporciuk are în privința asta un punct de vedere al său: boieru-i boier; ştie el, ofițeru, ce-i îngăduit şi ce nu.

Marinarul preferă totuşi să se adăpostească pe după tambur, parcă îndreptîndu-i capota, iar Netoporciuk cade pradă unor gînduri neliniştite. Grea e slujba în flotă. Te alegi, iacătă, cu perdafuri pe nepusă masă!... Acu, lămureşte-i mîine locotenentului Livitin că nu se vedeau dispensabilii pe întunecime. Nu l-a recunoscut, asta-i drept, dar, oricum, ți-e ruşine, ian te uită cum şi-a mînjit obrazul! Un marinar de ispravă, ba încă şef de echipaj, e dator să aibă ochiul ager Şi pe boieri să-i recunoască sub orice înfățişare. De pildă, cîte împrejurări nu se întîmplă cînd boierul e fără epoleți şi fără uniformă? (Pe ofițeri Netoporciuk îndeobşte îi porecleşte în sinea lui *boieri* — au o altfel
de viață, a lor, boierească, şi vorbele li-s de boieri, şi purtarea.) Revizorului, dom Budagov, cînd se scaldă, îi place să se ia la întrecere cu marinarii şi înoată tocmai pînă la tangon, da măcar că-i în apă şi gol puşcă, ce, nu-l deosebeşti de marinari? Trupul îl are alb, gingaş, şi deşi-i ras ca în palmă, da are un cap mai altminteri, ce mai tura-vura, cap boieresc, şi privirea-i alta, tot boierească. Ian trage-i tu în apă un ghiont şi după aceea zi-i că l-ai asemuit cu un altul. Te înveți pe urmă să-i deosebeşti stînd pe teugă, cu arma-n prezentare. Ai să-i cunoşti pe întuneric, după miros, ba şi prin cuirasă ai să ghiceşti cine-i după ea, ofițer sau marinar.

Fireşte, gardemarinul nu-i nici pe departe ofițer, dar tot boier se cheamă că e, căci învață să ajungă ofițer. Oricît l-ai îmbrăca în marinar, soiul boieresc se vădeşte în toate. Văzuşi cum se rînjise: „Cum îndrăzneşti, dobitocule?!“ Numai după

răsteală se cuvenea să-l recunoşti, bătrîn netot! Acu descurcă-te...

— Timonier alergător, ordonă cu glas tare locotenentul Vetkin, închizînd zgomotos capacul ceasului de buzunar, ia dă fuga la ordonanțe şi află dacă s-a sculat locotenentul Greve!

Timonierul alergător trecu fuga, în vîrful degetelor, pe lîngă Netoporciuk — nu-i voie să tropăi pe puntea superioară, dedesubtul ei sînt cabinele. N-are rost să se mai uite la ceas. Înseamnă că-i patru fără un sfert. Slujba la flotă îşi urmează cursul ziua şi noaptea, de-a lungul lunilor şi anilor, şi fiecare poziție a acelor de pe cadran îşi are rînduiala ei, şi fiecare zi a săptămînii — corvoada ei. Pe o navă de război n-ai ce sta la gînduri, bănui sau ghici. Netoporciuk îşi potrivi sifleea în palmă şi rămase cu ochii la ofițerul de cart.

— Dă semnalul pentru plutonul trei să intre în cart! ordonă locotenentul Vetkin.

Şi Netoporciuk şuieră din siflee, prelung şi strident.

O navă de război rusească e de neconceput fără siflee. Orice ordin pe navă este precedat de semnal. Ordinul dat de ofițerul de cart sau de comandantul secund zboară ca pasărea de-a lungul navei, zorit din urmă de şuierul sifleelor, din tambuchi în tambuchi, din cazarmă în cazarmă, pînă ce-i găseşte sau pînă ce-l găseşte pe cel căutat. Iar în scoarța cerebrală a marinarului e sădit un reflex condiționat: semnalul dat de siflee îl face să-şi încordeze auzul, în aşteptarea ordinului ce va urma. Dacă ordinul are un caracter de alarmă, adică se adresează întregului echipaj, el va suna în felul următor: „Subofițeri, la tambuchi!“ Şi toți subofițerii aleargă fiecare la tambuchiul lui şi, răşchirîndu-şi picioarele, proptesc sifleea în palmă şi-o duc la gură, aspirînd adînc, privind cu coada ochiului spre dunetă sau spre puntea de comandă, de unde vine ordinul. Ordinul, care se rosteşte cu glas cîntat, este acoperit aproape pe de-a-ntregul de şuierul şi trilul sifleelor, după care „subofițerii repetă cuvintele ordinului dat, cu glas tare şi sonor, fără vreo schimbare sau

adăugire”. Au glasurile puternice, e drept, însă nu prea sonore, contrar dispozițiilor regulamentului, fiind răguşiți din pricina veşnicei muştruluieli, iar pe de altă parte şi din pricina rachiului.

Un alt subofițer de cart, aplecat ca şi Netoporciuk deasupra tambuchiului de la tribord, fluieră la fel de prelung şi strident

O navă de război rusească e de neconceput fără siflee. Şuierul ei sacadat ritmează timpul de manevrare a greementului, şuierul ei ascuțit, mereu crescînd, alungă dimineața somnul din oameni, venind în ajutorul goarnei; triluri anume, zise *privighetori,* adună echipajul la rația de rachiu de la amiază şi un şuier prelung, tot mai stins, salută pavilionul de la pupa, la ridicare sau coborîre. La urcarea pe navă a unui ofițer, regulamentul cere să-l aştepte cîte doi marinari pe fiecare platformă a scării, gata oricînd să-l ajute a coborî din barcă sau să-l susțină dacă a călcat greşit. În acest scop stau de cart zi şi noapte cîțiva oameni numai pentru asta; întîmpinînd ofițerul, subofițerul de cart şi subofițerul de la scară şuieră din siflet duios, cu respect şi prelung. Iar după ce trece ofițerul, slobozesc un şuierat scurt şi disprețuitor, cunoscut sub numele de „liber plantoanele de la scară!“, iar aceştia fac îndată stînga-mprejur, tropăie în goană pe scări şi dispar în încăperea anume rezervată pentru ei, aducînd foarte bine cu nişte căței dresați...

— Mama ei de siflee, ia te uită cum îşi face de cap, mormăi un marinar, răsucindu-se în hamacul său atîrnat chiar sub tambuchiul cazărmii. Dar o spuse încet. De altminteri şuieratul sifleelor înăbuşi vocea lui răguşită după somn. Însă din cauza lui şi celelalte hamace care atîrnau de tavan prinseră a se legăna ca nişte fructe uriaşe, necunoscute de naturalişti. Marinarii se răsuceau în aşternut, potrivindu-şi păturile Şi dumerindu-se: sună deşteptarea sau semnalul de cart?

După ce termină de şuierat după cum cere regulamentul, Netoporciuk îşi vîrî capul prin deschizătura tambuchiului:

— Plutonul trei intră în cart! Strîngeți hamacele!

Auzind răcnetul acesta asurzitor, recrutul Egorcikov sări în sus, cuprins de spaima unei deşteptări năprasnice, şi se alese numaidecît cu o lovitură zdravănă în frunte: hamacele se strîng cît mai către tavan, ca să arate estetic, nu să atîrne ca nişte saci, aşa că n-ai cum şedea în ele decît numai întins, că doar pentru asta-s făcute.

— Ce sari, măi netotule? îl blagoslovi Netoporciuk de sus. Dormi acolo, ori ai uitat din ce pluton eşti?

Numărul de pe hamac se termină cu cifra patru, va să zică, într-adevăr, Egorcikov poate să mai doarmă un ceas în cap. Plutonul trei e cazat în acelaşi compartiment, dar ceva mai încolo, spre pupa; lui i se adresează semnalul, aşa că Egorcikov n-are de ce să sară. E un flăcău crud încă, şi după somn mutra lui de prostănac e numai bujori, iar pe frunte îi creşte ditamai cucuiul.

— Dormi, îți zic, cap de dovleac, se răsti Netoporciuk aproape cu duioşie. Ce, nu cunoşti regula?! Nu pe tine te scoală, aşa că dormi.

Compartimentul răsună de tuse hîrîită, însoțită de scuipați, ca în toate dimineții, lipăit de picioare desculțe şi fojgăială zorită, pe tăcute, cu hamacele. După regulament, marinarul are la dispoziție cinci minute pentru sculare: să se îmbrace, să ruleze frumuşel, în chip de cîrnat, aşternutul, perna, pătura şi cu saulele cu care se prinde hamacul de tavan să-l şnuruiască, să-l ducă sus, la bastingaj. Încă cinci minute pentru spălat, pentru nevoi şi o țigară, şi mai rămîn alte cinci pentru a umple burta, înainte de cart, cu un codru de pîine cu unt din cel auriu şi cu o cană de ceai.

Pe locotenentul Greve ordonanța începe să-l scoale cu o jumătate de oră înaintea cartului. Mai întîi tuşeşte încetişor, cum îți dregi glasul, apoi prinde să-l sîcîie într-o şoaptă stăruitoare, cu tot respectul, dar neobosit:

— Sînteți de cart, înălțimea-voastră... E trei juma, înălțimea-voastră...

Cabina pluteşte într-o umbră tihnită şi parfumată.

Somnul e dulce.

— Gata cafeaua, înălțimea-voastră. O să întîrziați...

Somnul e dulce, cu atît mai dulce cu cît Greve s-a întors de la „Fenny“ cu ultima şalupă.

— Binevoiți a vă scula, înălțimea-voasiră!

— Aud. Ce mai vrei? spune Greve cu o voce limpede, lucidă. Cum e vremea?

— Foarte grozavă, înălțimea-voastră. Senin de tot.

— Bine, du-te. Mă scol îndată.

Dar ordonanța nu pleacă. Ştie că vocea aceea de trezie, limpede, în care nu desluşeşti nici umbră de somn, nu-i decît o vicleană înşelare, spre a se descotorosi de cel care-l scoală din somn. Locotenentul a şi apucat să adoarmă la loc.

— E fără douăşpe, înălțimea-voastră...

— Da, da. Mă scol acum. Cum e vremea? Perfect... Du-te, Leşcikov, du-te.

Trupul locotenentului se răsfață în aşternutul curat şi moale ca o mîngîiere, şi ochii i se închid de la sine. Răsuflarea e din nou regulată. Ordonanța s-a hotărît — acele ceasornicului arată fără zece — şi trage perdeaua hubloului. Lumina a năvălit în cabină o dată cu aerul răcoros şi numaidecît cuşeta i s-a părut tare locotenentului, scularea, o silnicie, viața — dezgustătoare. Se ridică în capul oaselor, căscînd şi strîmbîndu-se.

— De cîte ori să-ți spun, dobitocule, să nu îndrăzneşti să deschizi hubloul! Scoală-mă pe întuneric! Doar ştii lucrul ăsta!...

— Să mă iertați, înălțimea-voastră!

— Iar ai uitat să mă scoli, bestie! Nu te mai saturi de somn...

— Ba nu v-ați trezit dumneavoastră.

— Ce tot îndrugi? Marş de aici, pitecantropule!

— Da n-adormiți la loc, înălțimea-voastră? se interesează cu precauțiune ordonanța, însă dîndu-şi seama după privirea locotenentului că s-a trezit de-a binelea, o şterge repejor pe uşă. Apa pentru spălat pe dinți e adusă, uniforma ca neaua

atîrnă pe speteaza fotoliului, batista e în buzunar. N-are ce să mai facă aici. Dacă s-a-nfuriat, nu mai adoarme.

Însă mai-marele său nu mai apucă să-şi bea cafeaua. Întîi trebuie să se îmbrace cu toată grija; stomacul n-are geam, în schimb ciorapul subțire răsucit pe picior sare în ochi imediat. Încheind din mers cureaua stiletului, locotenentul Greve se apropie de tambuchi şi rămîne în aşteptarea bătăilor clopotului de cart. El pune piciorul pe punte şi vine în întîmpinarea lui Vetkin numai o dată cu ultima bătaie a clopotului, conform tradiției răsădite de Staniukovici încă din anii fragezi. Cei doi locotenenți înmărmuresc pentru o clipă unul în fața altuia, în poziție de drepți şi cu mîna la chipiu, dar îndată expresiei de oficială gravitate îi ia loc una de plictiseală, ca-n toate zilele.

— Viață de cîine, Japsy, *my darling,* se tînguie Greve, căscînd fără jenă. Mor de somn... Haide, predă cartul.

— O pereche de coşuri şi două catarge, la tribord Helsinki, la babord marea, apă — berechet, mormăie cu lehamite Vetkin. Babacul se umflă de somn pe uscat. Ai grijă să-i trimiți şalupa la şapte treizeci.

În raporturile lor, ofițerii de pe „Suvorov“ cultivă admirabilul ton de aparentă neglijență față de serviciu... al cărui farmec e cu atît mai mult subliniat de disciplina ce domneşte pe navă, toate merg ca pe roate, serviciul de cart atît de sincronizat, încît n-ai ce preda, organizarea atît de armonioasă, încît nu lasă loc nici unei surprize; un bun ofițer, preluînd cartul, ştie singur ce anume pretinde regulamentul să i se predea. Cît priveşte ordinele, toate sînt aşternute de secund în registru, cu mărgelele scrisului său mărunt...

— Stai prost cu serviciul de informații, locotenent Crenguță[{18}], insinuează alene Greve, cercetînd cu ochiul ager şi totodată discret puntea şi sentinela. Nici prin minte nu-i trece să doarmă. La ora asta babacul iubeşte pe femeia roşcovană în separeul egiptean, la „Fenny“...

— Nu cumva pe Hielda? se înviorează Vetkin. Umbli cu gogoşi!

— Alegeți-vă cuvintele, marchize. Am văzut cu ochii mei cum o căra comandantul pe coridor spre separeu. Hielda era puțintel cam beată, însă cumplit de gravă şi concentrată, *comme un chien qui pisse dans un violon*[{19}].

— Se întreba cum să-i rupă un preț mai bun boşorogului, chicoteşte Vetkin, dar observînd că se apropie subofițerii, îşi alungă pe moment zîmbetul şi ia un aer marțial.

Subofițerii se apropiau cu pas de front, cadențat, şi privirile pironite unul în ceafa celuilalt. Cel din față îl ațintea pe Vetkin cu ochi holbați, fără să clipească, repetînd în minte raportul pe care altminteri îl ştia pe de rost de ani de zile. La vreo patru paşi depărtare, se opri scurt pe loc, bătu din călcîie şi smuci mîna țeapănă spre chipiu. Brațul îndoit din cot, care tremura uşurel, ca un arc, din pricina muşchilor prea încordați, încremeni la tîmpla dreaptă. Mustața neagră se mişcă:

— Permiteți să raportez, înălțimea-voastră. Plutonul trei al companiei a patra a intrat în cart cu trei subofițeri şi patrusprezece grade inferioare, bolnavi nu sînt, la arest — unul, pentru corvezi, unsprezece. Cartul l-am primit în bună regulă.

Făcu apoi un pas la stînga, fără a coborî mîna sau privirea, şi următorul ieşi înainte, luîndu-i locul.

— Permiteți să raportez, înălțimea-voastră. În timpul cartului, nu s-a întîmplat nimic deosebit. Cartul l-am predat în bună regulă.

Locotenenții coborîră mîinile.

— Cartul liber, jos! comandă locotenentul Greve.

Subofițerii, făcînd „stînga-mprejur”, smulseră mîinile de la chipie, ridicară piciorul în aceeaşi fracțiune de secundă şi porniră spre cele două plutoane aliniate unul în fața celuilalt. Acolo mai întîi şuierară din siflee, drept în nasul marinarilor, apoi răcniră, despărțind cuvintele în silabe:

— Cartul liber, jos!

Numaidecît oamenii pentru corvezi şi cei ieşiți din cart se răsuciră pe călcîie şi o porniră în goană spre tambuchiuri, iar

cei care intrau în cart trecură la locurile lor.

— Am predat cartul, rosti locotenentul Vetkin.

— Am luat în primire, răspunse Greve. Somn uşor, Crenguță.

Îl petrecu pe Vetkin cu privirea şi, micşorîndu-şi lumina ochilor, făcu semn subofițerului că-i liber; apoi porni cu pas domol de-a lungul tribordului către prova, cercetînd cu atenție puntea. Vetkin o fi făcut el rondul pe punte, înainte să predea cartul, asta-i mai mult ca sigur, însă din clipa asta locotenentul Greve răspunde pentru punte şi pentru tot ce se întîmplă pe ea, iar pe punte sînt o mie de lucruri care îl pot face de rîs pe ofițerul de cart.

Duneta rămîne pustie. Numai sentinela, lîngă bastonul pavilionului încă gol, şi turela pupa de doisprezece țoli stau față în față, despărțite de puntea din care răsar ciupercile ventilației de deasupra luminătoarelor de la cabinele ofițereşti. Piesele turelei țintesc drept în pieptul marinarului. Ai zice că omul a fost pus aici pentru veşnică împuşcare: trei tunuri de doisprezece țoli ochesc cu lunile, cu anii, cu zecile de ani un singur piept de marinar. Lama subțire a baionetei sale nu mişcă — la ce ar mişca? E atît de inutilă! Lanțurile grele ale regulamentului şi ale regulilor serviciului îl țin încătuşat pe marinar de pavilionul Sf. Andrei. El n-are de ales — nu-i rămîne alta decît să stea ca o statuie, păzind somnul tihnit al comandantului, care doarme jos, sub picioarele sale, în cabină. Şi niciodată marinarul nu-şi va putea părăsi postul: tunurile îl ochesc drept în piept. Şi obuzele sînt mari cît statul de om! O, ele sînt la fel de grele şi indiferente ca şi paragrafele regulamentului, şi, asemenea acestor paragrafe, se află în mîinile acelora care dorm acum în cabine, sub paza de nădejde a mutelor guri de tun, ce ochesc marinarul drept în piept.

Ca să roteşti turela şi să întorci aiurea țevile de tun să nu mai țintească pieptul marinarului e nevoie de ajutorul a mulți oameni. E nevoie de tunari care să întoarcă volanul de ochire orizontală. E nevoie de electricieni care să cupleze volanul la

rețea. E nevoie de mecanici, pentru a căpăta curent de la dinam. E nevoie de fochişti, pentru a avea aburul care pune în mişcare dinamul. E nevoie de tot echipajul, pentru a încărca pe navă cărbunii care produc aceşti aburi.

Şi atunci, cînd toți aceşti oameni vor face tot ce este necesar să facă, tunurile îşi vor întoarce gurile ca să nu mai țintească drept în pieptul marinarului şi sentinela va întoarce baioneta în jos, va sparge geamurile luminate ale hubloului şi cioburile lor vor curge în cabina comandanrulai, iar după ele va țîşni în cabină şi glontele fierbinte al sentinelei, glontele în care s-a adunat, în zecile de ani, o ură grea, pe care locotenentul Greve nu o vede.

Numai aşa va fi: *cu toții laolaltă.*

Iar pînă atunci, încătuşată de silnicele lanțuri ale celor o mie trei sute cincizeci şi trei de paragrafe ale Regulamentului serviciului de bord, sentinela condamnată la o veşnică împuşcare stă răstignită pe crucea Sf. Andrei, sub ochii nemişcați a trei tunuri cu țeava lungă.

Capitolul 4

Apa curgea valuri pe vas.

Sus, țîşnea din furtunuri în chip de bice vîrtoase, şfichiuind scînteietor cuirasa turelelor şi lemnul de teck al punții, jos, în încăperile locuite, se revărsa pe linoleumul cazărmilor şi al coridoarelor, formînd băltoace tulburi şi lunecoase de atîta sodă şi săpun, se scurgea în pîrîiaşe spumoase pe vopseaua pereților, uşilor, dulapurilor şi atîrna de floarea niturilor în stropi ce scăpărau în toate culorile curcubeului. Apa era mînată pe lemn, pe metal şi pe linoleum cu perii şi raşchete către saborduri şi se rotea la gurile lor în vîrtejuri de spumă, neobosite; era adunată cu cozile grele, plescăitoare, mirosind puternic a parîmă smolită, şi stoarsă în ghiordele unde se scurgea în sonore şuvițe murdare. Pe nava de linie „Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski“ se făcea curățenia de sîmbătă.

În babord, pe puntea capelei, era pe sfîrşite. Vopseaua — spălată, mesele şi băncile pliante, sprijinite de pereți, se şi uscaseră. Linoleumul punții, şters şi uscat, sclipea sub lumina zecilor de becuri cu un luciu mat, auriu, cald, ca o crustă de plăcintă bine rumenită; picioarele desculțe ale marinarilor lăsau pe el urme jilave clar conturate, care se uscau încetul cu încetul. Subofițerul Belokon se uită la aceste urme, îşi scărpină cu două degete pielea obrazului ras şi se răsti la marinari cu un glas vioi, apăsînd ca de obicei pe sfîrşitul frazelor, asta pentru ca ordinul să se execute mai cu inimă:

— Ştergeți-vă, ştergeți-vă, să fie uscate bine picioarele, nu mai pătați linoleul! Gordeev! Ia mai treci o dată cu coada, să fie bine uscat, să lucească taman ca ochii lui Scaraoțchi.

Gordeev, frîngîndu-şi spinarea, se tîrî de-a-ndaratelea de la uşă ştergînd, cu mişcări circulare, ultimele urme jilave. Din pricina cozilor, a apei calde, a lemnului opărit, a linoleumului

jilav şi a năduşelii marinăreşti pe punte plutea un iz saturat de umezeală: mirosea a curat. Uşile tuturor încăperilor interioare şi tambuchiurile care duceau în sus erau ferecate cu toate cele şase închizători: subofiţerii îşi apărau sectoarele învrăjbit şi cu hotărîre; ce curăţenie mai e şi aceea, dacă s-o foi care o vrea de colo-colo? Ba, te pomeneşti că vecinii şi-or tîrî şi coada pe aici, iar din coadă picură doar! De aceea, încă de cînd s-a început curăţenia, Belokon a vîrît mînerul unei cozi în clanţa uşii.

Închizătorile porţii etanşe de la compartimentul vecin se smuciră şi se răsuciră încet: cineva încerca s-o deschidă pe partea cealaltă. Belokon se uită hîtru la mînerul cozii vîrîte în clanţă — trage, n-ai decît! Cu toate acestea, coada începu să pîrîie: mîini zdravene trăgeau de uşă. Ar fi putut să-i zică aşa şi pe dincolo, ca să nu-şi bage nasul acum, dar o mai păţise o dată, cînd l-a trimis unde nu trebuie chiar pe comandantul secund. Ţi-e nu ştiu cum, numai cînd îţi aduci aminte... Uşa fu smucită mai cu putere.

— Deschide!

Pentru orice eventualitate Belokon trase mînerul cozii afară şi întredeschise uşa: dincolo stătea o gloată de fochişti. Cizmele fochiştilor erau murdare de praf de cărbune, hainele albastre de corvoadă, murdare şi ele, năduşite, ude — iacătă, parc-au scăpat tartorii din iad! Chiar pentru ei spălaseră linoleumul! Şi cînd te gîndeşti că dacă dai pe el de-a dura un chipiu alb cu fundul în jos rămîne curat ca o floare!

Belokon smuci uşa spre el.

— Căraţi-vă la mama dracului! Aţi venit să murdăriţi?

— Lăsaţi-ne să trecem, că am ieşit din cart!

— Numa pe vîrfuri, zău!

— Ne ducem şi noi la baie, să ne dichisim, dom subofiţer!

— V-arăt eu baie! înapoi la căldări, marş, pînă nu v-am notat!

— Cum aşa la căldări, cînd am ieşit din cart?

— Mult am să-mi bat gura cu voi? Ia mîna, că-ţi frîng deştele!...

Subofițerul Belokon trînti uşa şi petrecu iarăşi mînerul cozii prin clanță. Luceşte înainte linoleumul, luceşte mat, proaspăt, curat, de ți-e mai mare dragul!

— Dar-ar boala-n tine, înjură fochistul din față, după ce mai trase încă o dată, fără speranță, de uşă. Acu unde o-ntindem?

— Ți s-a spus doar, la căldări, un' să te mai duci în altă parte, cu hainele astea de corvoadă? răspunse altul, greblîndu-şi cu toată mîna pieptul prin țesătura de bumbac a bluzei. Pielea-l ardea şi-l mînca; în cele patru ceasuri de cart praful de cărbune astupase porii, iar baia era departe, tocmai pe teugă, şi pînă la ea mai erau încă cinci uşi din acestea, iar la fiecare din ele, cîte un subofițer.

— Ticălosul! Pe el să-l fi coborît acolo! Da ce, să mai facem un cart?

— Ia dați-mi voie, fraților! se auzi în spatele lor un glas sonor, vesel şi tineresc.

Fochiştii se întoarseră: din gura tambuchiului care ducea în compartimentul căldărilor se ița un chipiu ofițeresc slinos, iar de sub el un obraz bucălat de tînăr, cu nasul cîrn, năduşit şi mînjit cu funingine, mai dihai ca ale lor. Fochiştii se dădură la o parte şi micimanul Morozov, inginerul-mecanic de la căldări, sări sprinten afară din tambuchi şi pătrunse în gloata lor albastră, zîmbind şi aruncîndu-le glume din mers. Cele patru ore ale cartului, atît de obositoare, se sfîrşiseră. Acum putea să se spele din cap pînă-n picioare şi să-şi clătească gîtlejul cu un ceai tare, fierbinte, cu lămîie. Morozov împunse din mers cu degetul în burtă pe un fochist voinic cu o julitură sîngerîndă, neagră de cărbune, pe obraz.

— Te îngraşi, Ezofatov! glumi el. Ar fi timpul să te însurăm. Ia spune, unde naiba te-ai julit în halul ăsta?

— Am alunecat pe cărbuni, înălțimea-voastră, răspunse Ezofatov, acoperindu-şi ruşinat obrazul.

Ceilalți se porniră pe rîs.

— Cît pe ce să-l facă praf, înălțimea-voastră!

— Zdrahonul ăsta cînd cade, nu-i de glumă!

Micimanul Morozov se încruntă îngrijorat.

— Şi de ce nu mi-ai spus mai devreme? Te-aş fi schimbat... Nu pune mîna murdară... Du-te şi-arată rana felcerului, după ce te speli. Te doare?

— O să-mi treacă, înălțimea-voastră, că nu-s domnişoară, zîmbi Ezofatov micului miciman, privindu-l de sus, de la înălțimea staturii sale.

Mecanic priceput, micimanul Morozov era în acelaşi timp simplu şi apropiat cu oamenii. Era drept şi în companie, şi la căldări.

— Neapărat să dai pe la infirmerie, auzi? repetă Morozov, apoi din nou îi cercetă pe oamenii lui cu un zîmbet bun, smucind de uşa care dădea spre puntea capelei. Da voi ce căutați aici? Ori cununați pe careva? Nu cumva ați uitat pe unde s-o luați? Marş la baie, repejor, împeliților!

— Nu ne lasă, înălțimea-voastră, fac curățenie...

— Ne poftesc înapoi, la căldări...

— Spală peste tot... N-ai pe unde trece!

— Aşa-i, fraților, ați încurcat-o, pe unde să mai treceți acum?! îi compătimi Morozov şi trase nerăbdător de uşă. În sfîrşit, aceasta se întredeschise. Belokon îşi vîrî nasul în crăpătură, cercetînd locul cu bănuială, şi o deschise repede.

Micimanul Morozov îşi muşcă buza, uitîndu-se la linoleumul care sclipea de curățenie, şi ridică ochii la Belokon, cu o înfățişare vinovată.

— Calc uşurel, nu murdăresc, n-ai grijă...

— Nu-i nimic, treceți, înălțimea-voastră, spuse cu năduf Belokon, trîntind uşa îndată în urma lui.

În vîrful degetelor, cu paşi mari, lăsînd în urmă pete de negreală, micimanul Morozov se îndreptă spre cabina lui. Cabinele ofițerilor mecanici, în afară de cabina inginerului mecanic-şef, situată lîngă careul ofițerilor, pe „ulița boierilor”, se afla în zona „cîmpului de foc” — un coridor transversal şi plin de zăpuşeală, care unea babordul şi tribordul punții capelă. Cîndva, pe vremea flotei cu vele şi abur, mecanicii alcătuiau un corp de ofițeri aparte, purtînd gradele trupei de

uscat. Şi cu toate că de vreo cîțiva ani din porucinici şi colonei se prefăcuseră în locotenenți şi căpitani de rangul întîi, vipuşca roşie de la mîneca vestonului sublinia şi azi, cu dispreț, deosebirea dintre un adevărat ofițer al flotei şi un ofițer mecanic. Uniforma ofițerului din flotă se menține strict în limitele culorilor imperiale: numai negru şi aur. Vipuşca aceea roşie, subțire, spunea multe unui om cu scaun la cap: şi că la şcoala de ingineri era primit te miri cine, mic burghez ori mici funcționari, şi că un ofițer mecanic este la urma urmei ceva intermediar între un mecanic de locomotivă şi un şofer, şi că niciodată în viața lui nu va avea comanda unei nave... Poate de aceea subofițerul Belokon, plecîndu-se în fața gradului şi lăsîndu-l pe micimanul Morozov să treacă, a ştiut totuşi să pună maximum de dispreț în scurta frază cu care îl petrecu:

— Gordeev! Şterge *după dînsu!*

Iar în vremea asta fochiştii rămaşi dincolo de uşă avură o explicație cu feldvebelul Seriojin, sosit cu cîțiva oameni să facă curățenie în acest compartiment la care ducea singurul tam- buchi deschis spre punte pe tot centrul navei şi care din acest motiv se deretică de obicei cel din urmă.

Seriojin venea plin de rîvnă şi hărnicie de pe puntea superioară şi, văzînd gloata în albastru, spuse scurt:

— Hai, spălați putina repede, să nu mai văd picior de fochist pe-aici!

— Şi unde să ne ducem, dom subofițer? Nu ne lasă să trecem...

Seriojin arătă spre tambuchiul care ducea sus.

— Păi, sîntem în haine de corvoadă, dom subofițer!

Seriojin rămase pe gînduri. Era interzis să te arăți pe punte în haina albastră de corvoadă. Puteai să circuli pe acolo numai în uniforma de lucru albă, cu gulerul bluzei scos deasupra. Seriojin se uită spre uşa punții capelei — acolo era Belokon. Spre pupa — compartimentul ofițerilor. Îşi întoarse ochii spre tambuchiul căldărilor — dincoace aştepta ofițerul mecanic de cart. Curată pacoste, totuşi trebuie spălat şi

compartimentul ăsta!... Ridică ochii la scara care ducea pe puntea superioară: dacă o iei la picior, cine te vede? Puntea încă nu e gata spălată, nu s-a terminat cu evacuarea apei, aşa că n-or să lase urme, ofițerul de cart e pe dunetă; ofițeri pe punte nu sînt, pretutindeni şuvoaie de apă ce țîşnesc din furtunuri, iar din radă cine să-i poată vedea, dacă trag o goană?

— Luați'-o pe punte, la turela unu, e deschis tambuchiul. Numai băgați de seamă, într-un suflet! Hai, iute!

Treizeci şi doi de fochişti bocăniră cu rîndul pe scări şi o luară la goană, în flanc clte unul, ferindu-se de şuvițele de apă care țîşneau de pretutindeni, sărind peste băltoace prin babord, către teugă. Prohorov, un marinar de pe punte, le scăldă picioarele a joacă, țintindu-i cu furtunul de după turela trei; pantalonii albaştri de corvoadă li se lipiră de piele, apa rece le amintea plăcut că aveau să facă baie.

— Hei, dracilor, de unde ați răsărit?

Fochiştii îl ospătară în glumă, fără să se oprească, cu o vorbă pipărată plină de haz. Apa rece, aerul proaspăt, şi goana asta, şi soarele de pe cer, lărgimea punții, să tot priveşti şi să te bucuri, apoi întinsul radei, albastru şi sclipitor de-ți lua ochii, după bezna dogoritoare care domnea în compartimentul căldărilor. Ezofatov ridică mîna şi trase un pumn zdravăn în spinarea lui Afonin — goana îi stîrnise sîngele.

— Opri-iți curățenia! Drepți! Alinierea!

Comanda răsunase departe, la dunetă, dar subofițerii care vedeau de curățenie o transmiseră îndată pe tot lungul punții superioare. O comandă neînduplecată şi răsunătoare, care cerea să zvîrli ghiordelul şi coada, să opreşti orice mişcare pe punte şi sa te aliniezi pentru un răstimp de cinci minute, minute lungi, fără de sfîrşit! Ea îi prinse pe fochişti cum prinde fileul o muscă, exact la mijlocul distanței dintre cele două tambuchiuri deschise. Cîțiva se opriră din goană, şovăitori, ceilalți dădură peste ei, îmboldindu-i înainte:

— Întinde-o cît poți, că ne ia dracu!...

Şi cei treizeci şi doi de fochişti țîşniră înainte cu viteză.

Oamenii albaştri alergară ocolindu-i pe cei albi, care s-au şi aliniat la front, şi nu mai e soare pe cer, nici lărgime, nici rada albastră, nici aer proaspăt, ci doar pătratul negru al gurii tambuchiului salvator departe, tocmai lîngă turela unu.

— Ian te uită, încotro? Ce-mi alergați aici ca hărmăsarii? Drepți!

În calea fochiştilor răsări şeful de echipaj Netoporciuk. Başi desfăcuse şi brațele, cum faci ca să opreşti un cal care a luat-o razna. Fochiştii se adunară iar grămadă, dînd unul peste altul.

— Îngăduiți, dom şef de echipaj! Numai pînă la tambuchi!...

— N-auziră̆ți comanda? Nu-i voie acum. Stați aicea.

Şi fochiştii încremeniră, alcătuind un şir albastru de-a lungul parapetului cu spatele la bord — aşa cum încremeniseră, desigur, mii de marinari şi sute de ofițeri la Helsinki, Libava, Kronstadt, Reval, în Golful Finic, în Golful Riga, în Golful Botnic, pe nave de linie şi distrugătoare, pe canoniere şi puitoare de mine, pe dragoare şi transportoare, pe vedete de pază şi iahturi imperiale, negre cu aur — nemişcați, în tăcere, privind înaintea lor.

În fiecare dimineață flota imperială rusă se cufundă în această linişte plină de evlavie. Se aude cum se scurge în saborduri apa de pe punte după curățenia abia sfîrşită sau întreruptă numai — atîta linişte domneşte pe navă. Bărcile din radă, văzînd semnalul, scot ramele din apă, ridicîndu-le deasupra apei ca nişte aripi stranii de păsări uriaşe; de pe ramele albe, rase cu ciobul de sticlă, stropi de argint mari cad în apa dimineții, netedă ca oglinda, şi picurul lor cristalin se răspîndeşte pînă departe — atîta linişte coboară peste rade! În larg, unde nu le vede nimeni, navele se cufundă şi ele într-o tăcere că se aud elicele fornăind în apă, atîta linişte coboară asupra Mării Baltice!

Secolele nu ştiu de glumă! Secolele au trecut peste flota imperială rusă cu cizma grea a slujbei la flotă, şi navele or să

le poarte pe veci pecetea de neşters. Ele au încremenit în spiralele saulelor strînse cu grijă pe punte, lîngă gruiele bărcilor, la fel ca şi acum o sută de ani; secolele au turnat în fontă nemişcarea sentinelelor lîngă lancea pavilionului; secolele au împletit meşteşugită plasă a tacheților, de care semnalizatorii au şi prins pavilioanele de pupa zăbrelite de crucea Sf. Andrei. Ba chiar şi pavilionul — care mai zace încă, la fel pe toate navele, pe cotul stîng al semnalizatorilor — şi el e împovărat de veacuri, ca şi clipa aceasta dinaintea ridicării lui. De două sute de ani pavilionul alunecă lin în sus pe lemnul lăcuit al lăncii şi, ajuns la locul lui, la măr, tresare şi încremeneşte dacă pe mare e acalmie, sau freamătă într-o necontenită cutremurare, răstignind deasupra flotei crucea lui albastră, dacă briza e proaspătă şi berbeci se rostogolesc pe mare.

— Acu să vezi ce tinichea ne leagă de coadă, grijania mamei lor, spuse în şoaptă Ezofatov.

— De ce să ne-o lege, dacă ei ne-au mînat de jos? răspunse tot în şoaptă vecinul.

Subofițerul de punte Hlebnikov, care, din grabă, se oprise lîngă şirul lor albastru tocmai în mijlocul unei băltoace, se răsti din flancul stîng, de asemeni în şoaptă:

— Ssît, hei, voi de colo!

De două sute de ani pavilionul acesta este cinstit, la fel ca şi drapelul unui regiment, şi toți cei ce slujesc pe navă sînt datori să-l apere pînă la ultima picătură de sînge. Cînd nava e ancorată, îi stă de strajă o sentinelă anume, iar în marş, ori pe timp de luptă, cînd pavilionul se ridică nu numai la pic, dar flutură zi şi noapte şi pe catarge, paza lui se încredințează unui subofițer de nădejde, care nu îngăduie nimănui să se atingă de el fără ordinul personal al comandantului. Dacă pavilionul va fi doborît, el va fi înlocuit imediat cu un altul, pentru ca inamicul să nu poată presupune nici o clipă că pavilionul a fost coborît în fața lui. Şi atunci cum să ridici acest pavilion dimineața fără cuvenita solemnitate, cum să nu opreşti toate muncile, toate comenzile cu glas tare, toată

mişcarea pe navă, cînd acest pavilion vechi de două sute de am e gata să binecuvânteze navele flotei imperiale cu crucea lui albastră piezişă?

De aceea, la opt fără cinci minute, pe nava-comandant se ridică pînă la jumătate semnalul „Atenţiune”, care spune că peste cinci minute pavilionul va fi ridicat *fără ceremonial*!

Într-adevăr, urma să aibă loc o ridicare obişnuită a pavilionului, nu se luaseră măsuri pentru vreun ceremonial deosebit: se făcea numai ceea ce se face în fiecare zi. Garda la pavilion urcă în goană sus, ofiţerii ieşiră grăbiţi pe dunetă şi se aliniară la tribord, gorniştii se înşirară alături de gardă şi toţi oamenii, cîţi erau pe punte, lăsară lucrul şi se aşezară în front de-a lungul parapetelor cu spatele la bordaj.

De pe teugă sosi cu paşi repezi comandantul secund, se uită în treacăt la şirul albastru aî fochiştilor, ridică din sprîncene şi aruncă primului subofiţer pe care-l întîlni în cale:

— Hlebnikov! Notează-i!

Cei treizeci şi doi de fochişti în hainele lor albastre stricau aspectul punţii şi comandantul secund n-avea timp să cerceteze în amănunt motivele ce stau la baza neîndeplinirii ordinului. El trecu mai departe, grăbit să ajungă pe dunetă înaintea comandantului. Hlebnikov ieşi în faţa coloanei, deschise carnetul (carnetele se eliberau fiecărui subofiţer din prăvălia şi în contul navei) şi scoase din buzunar o ciozvîrtă de creion. Pe buzunarul bluzei de lucru a fiecărui fochist se află scris numărul sub care îşi face serviciul pe navă. Un şir de oameni de-a lungul parapetului, un şir de numere în carnet: treizeci şi doi de oameni, treizeci şi două de numere. Numerele acestea îşi vor face intrarea în carnetele cîtorva subofiţeri, vor fi înlocuite cu nume şi fiecare din cei treizeci şi doi de marinari vor căpăta, drept pedeapsă, atîtea şi atîtea ore în front cu arma-n prezentare. Hlebnikov le nota în tăcere, şi fochiştii, la fel de tăcuţi, îndreptau creţurile buzunarului, dacă numărul nu se vedea prea bine.

Nu era îngăduit să vorbeşti. Tăcerea se acumula grea deasupra navei şi a radei; undeva, departe pe dunetă,

apăruse deja comandantul şi comanda „dre-epți“ înăbuşise definitiv orice urmă de viață. Iar cînd această tăcere ajunsese la apogeu — mai adîncă nu mai putea fi — pe nava-comandant semnalul „Atențiune”, ridicat mai adineauri pînă la jumătate, urcă sus pînă la măr, şi după el, pe toate navele, în toate porturile, în toate radele, urmă comanda;

— La pavilion şi geac, drepți!

Comanda sună tărăgănat, glasurile ofițerilor de cart, emoționate, solemne, plutesc pînă departe pe fața apei şi se sting treptat — şi asupra flotei pogoară iarăşi tăcerea.

Iuri Livitin stătea în flancul stîng al coloanei ofițerilor, împietrit în poziție de drepți. Întotdeauna ceremonialul ridicării pavilionului i s-a părut sublim şi profund semnificativ; astăzi măreția acestui moment de tăcere o simțea în mod deosebit, deoarece pentru prima oară în viață saluta pavilionul pe o navă de război adevărată, şi încă pentru că asista la ridicarea lui aici, în mijlocul ofițerilor, în a căror familie va intra ca membru de drept de-abia după scurgerea răstimpului de trei ani. Trăia aceeaşi stare de înduioşare solemnă care îl stăpînea la parăzi, în sala de festivități a Şcolii Navale, cînd în sunetele unui marş lent se ivea din galeria de tablouri străvechiul drapel al şcolii. Însă drapelul îl întîmpini în sunete de marş, iar pavilionul Sf. Andrei în tăcere.

E foarte lung minutul acesta de tăcere al dimineții, singurul cînd oamenii flotei se pot întoarce cu toată inima, cu toate gîndurile, înlăuntrul lor. Pe urmă începe ziua navei, plină cu vîrf de îndatoririle slujbei; ea va dudui cu toate cele douăzeci şi patru de ore ale sale, punctuală şi cronometrată, va umple inimile şi gîndurile tuturor, şi seara va arunca în paturi trupurile istovite de-a binelea, cărora nu le mai rămîne altceva decît să adoarmă.

Iuri ştia că la marină nu există tradiții fără sens, totul e sublim şi pe deplin justificat. Tăcerea aceasta de un minut înaintea începerii zilei de slujbă în flotă a fost hotărîtă acum două sute de ani, şi are un sens adînc. Cînd nava e plecată în cursă lungă, cînd nu se văd nici măcar țărmuri streine, cînd

ziua mijeşte pe ocean, perfidă şi învrăjbită, plină de neprevăzut, cînd oceanul e atît de nemărginit, încît de pămîntul natal — cu satele, conacele, oraşele lui, cu tot ce ai mai drag în ele — te desparte rotunjimea sferei pămînteşti, atunci acest minut ți-l dărui deplin şi cu evlavie ție însuți, lui dumnezeu şi familiei tale. Tăcerea mormîntală deschide inimile simple ale marinarilor, oamenii îşi amintesc de-ai lor de acasă şi, fără cuvinte şi rugăciuni, ruşinîndu-se parcă, se roagă celui-de-sus, deoarece primejdiile ce le ascunde marea sînt fără de sfîrşit... Cel ce pe mare n-a umblat, domnului nu s-a rugat!... Şi oamenii purificați şi iluminați de acest minut de concentrare.

Şi astfel împăcați unul cu altul, păşesc în noua lor zi de slujire a mării, gata oricînd să lupte neobosiți cu stihia...

Iuri îşi roti ochii umezi de emoție de-a lungul şirului gărzii la pavilion şi îşi întipări în minte fețele concentrate ale marinarilor şi privirea stăpînit tulburată a locotenentului Greve, care îşi sfîrşea cartul. Să vadă mai departe l-a împiedicat turela, însă Iuri era convins că şi azi, în 1914, o mie şi mai bine de marinari şi cei patruzeci de ofițeri ai navei de linie „Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski“ dăruiesc acest minut de tăcere deplin şi cu evlavie gîndurilor lor. Într-adevăr, aşa era.

Nava tăcea, grav şi concentrat. Tăcea plantonul la clopot, agățîndu-se cu mîna de iscusita împletitură de sfoară, legată de limba clopotului — la opt trebuia să bată patru duble. Ceasornicul, deasupra capului său — un ceasornic rotund, de bord, cu o streaşină pentru vreme de ploaie, prevăzut şi cu un bec pentru noapte — arăta opt şi treizeci de secunde. Asta nu înseamnă nimic: clopotul bate fix la opt, şi amiralul ştie mai bine cît e ceasul. Marinarul tace, uitîndu-se nu la ceas — la ceasul acela de bord, exact — ci în gura ofițerului de cart. Ofițerul de cart tace şi el, neîncrezîndu-se în semnalizatori şi pîndind semnalul navei-comandant, pentru ca toate navele din radă să ridice pavilionul simultan. Tace şi garda de pe dunetă, tac plantoanele din bărci, la tangoane şi la pupa, tac

vîslaşii nemişcaţi în bărcile ce-au încremenit în radă, tac în babord cei treizeci şi doi de fochişti, surprinşi de semnal pe puntea superioară, tace şirul alb al ofiţerilor. Tace pînă şi comandantul navei, singurul care are dreptul să-şi aleagă locul pe punte în timpul ridicării pavilionului. Mustăţile sale lungi şi roşcate arată proaspete şi stufoase; la ora asta matinală încă nu s-au pleoştit; mustaţa asta n-o pierde din ochi cel de-al treilea ofiţer din flancul stîng, un miciman bucălat şi somnoros, ca un copil care s-a sculat prea de dimineaţă. Se uită la ea lung, în tăcere, încordat. Îi dă sau nu-i dă banii? Parcă ţi-e jenă să faci raport. La urma urmei, n-o fi moarte de om... Zgîrcit foc dracul roşcovan, tremură pentru amărîţii aceia de doi sutici. Şi doar nu-s ai lui, ci ai statului, din fondul vopselei. Tot zac acolo fără nici un folos. Ce minciună să îndruge? Că are nevoie pentru operaţia sorăsi? Ori ca să-şi comande ţinuta de iarnă?... Naiba l-a pus să joace azi-noapte cu Riazanov... Doar ştia că ăsta are un noroc porcesc...

Comandantul face deodată o jumătate de întoarcere spre stînga — dacă are poftă, poate să se şi plimbe pe punte în clipele acestea, cînd toţi ceilalţi stau în tăcere şi nemişcaţi. Da, lui îi este îngăduit. Numai lui, din tot echipajul. Pe nava ce se află sub comanda sa, e primul după dumnezeu şi ţar. În acest regat de oţel, arme şi ostaşi, e învestit cu prerogative de monarh absolut, poate să spînzure pe oricare din marinari, dacă-i vine cheful, poate să săvîrşească şi taina înmormîntării, dacă pe navă nu se află un preot, şi să circule pe puntea superioară în răstimpul acestui minut de tăcere. Dar unde să se ducă? Şi apoi, la ce? El a primit raportul ofiţerilor care spune că în magazii, turele, cazărmi nu s-a întîmplat nimic deosebit, cronometrele au fost întoarse, în puţul lanţului stau patruzeci şi cinci de stînjeni de lanţ de ancoră, bolnavi — opt, la arest — şapte. Comandantul se întoarce cu faţa spre babord. Trasă parcă de o aţă, privirea comandantului secund se îndreaptă tot acolo. Îi vede sau nu-i vede? Turela... bărcile... oamenii... parapetul... Şi înapoi —

oamenii... bărcile... turela. Parcă nu i-ar vedea. Ba nu, în mod sigur nu-i vede. Îi ascunde turela! De n-ar fi ea, precis că s-ar trage acum de mustăți: hainele albastre ale fochiştilor le vezi de la o verstă. Cum de nu i-a trimis jos imediat? Acum stă şi se frămîntă: ce te faci dacă Mustăcilă face cîțiva paşi spre babord? Îi va vedea numaidecît, şi atunci, țin'te cicăleală o săptămînă-n şir: „Mă mir de dumneata, Andrei Vasilievici... curat dezmăț! Navă-i asta sau cîrciumă? Punte-i asta sau piață de zarzavaturi, ce naiba?..." Cînd e vorba de cicăleală, la aşa ceva nu-l întrece nimeni. Te răzbesc năduşelile, nu alta. O adevărată nenorocire să-ți faci serviciul cu unul ca el. Of, de şi-ar termina odată stagiul de secund. Zău că-i mai rău aici ca la ocnă. Să se vadă şi el comandant măcar pe un distrugător. Dar pînă atunci o să mai treacă pe puțin un an, căci un distrugător ca lumea nu capătă mai repede. Fireşte că ar putea s-o roage pe mama să mai preseze puțintel la Petersburg... Îi vor da poate un distrugător mai mic, cu ce s-ar alege? Căci diavolul ăsta roşcovan nici nu se gîndeşte să iasă la pensie, pînă atunci stai şi rabdă...

Nu, de-aici nu se văd fochiştii. Dar nici ei, la rîndul lor, nu văd duneta şi ofițerii de pe ea. Stau în tăcere, cum stă toată suflarea de pe punte, şi în aparență toate sînt în bună rînduială. Scînteind în razele soarelui, o băltoacă mare oglindeşte şirul lor albastru şi regulat. Apa se înfioară neostoit, acoperindu-se cu crețuri mărunte, de parcă ar da să fiarbă (sub punte funcționează un motor de ventilație), din care pricină fâpturile albastre oglindite în ea sînt cuprinse de asemeni de tremur, un tremur încordat, nervos, ca de friguri. Fiorul acesta se transmite de-a lungul întregului şir: capetele se întorc abia vizibil, o şoaptă nedesluşită, numai din vîrful buzelor, străbate coloana de la un capăt la altul... „Ieşim la raport"... Nu se ştie cine a rostit întîi cuvîntul, dar el a şi prins a frămînta mințile, le tulbură şi îşi înfige adînc rădăcinile în inimi, ispitindu-le cu nălucile dreptății: cum aşa, se poate să fie pedepsiți, cînd *li s-a ordonat* să străbată fuga puntea superioară? Şi din nou (pornind pesemne de undeva

de la mijlocul rîndului) aleargă o şoaptă abia auzită, care-i îmbărbătează pe cei fricoşi, aleargă neobosită spre ambele capete în acelaşi limp: „Nu pleacă nimeni... ieşim la raportul comandantului... Asta-i dreptate?...“ Şoapta aleargă, încremenind uneori pe buzele uscate fără veste de un val neaşteptat de groază, buze care nu se încumetă măcar să transmită mai departe chemarea primejdioasă, şi atunci cel de alături îl înghionteşte cu pumnul său mare şi greu, mai punînd de la el şi o vorbă de ocară: „Ori te-a găsit pîntecăraia?“ Şi iar aleargă şoapta mai departe, umplînd golurile dintre umerii albaştri, cum umple nuturile punții smoala trainică a puterii întru unire — toți pentru unul şi unul pentru toți.

Privirea comandantului este ațintită cu îndărătnicie către turela de la pupa şi secundului i se năzare că şeful lui simte neregula, ca un prepelicar becața. Sau poate-i vopseaua? Uite-o, s-a luat de o palmă de pe cuirasă, iar pentru dînsul vopseaua este lucru sfînt... Dar parcă tot e mai bine să fie vopseaua decît fochiştii!

Comandantul e cu gîndul însă la cu totul altceva. E limpede ca bună ziua că şi raportul de ieri va rămîne fără urmări şi din nou va trebui să-şi înăbuşe dorința ajunsă la paroxism de a se muta pe uscat, într-o vilişoară cu răzoare sub ferestre, unde să nu mai ştie de serviciul ăsta cronometrat şi nici să n-aibă parte de singurătatea asta augustă, ori de înțepăturile veninoase ale amiralului. Să nu mai vadă miile acelea de oameni primejdioşi, toți cu un singur chip, care-l apasă la fel ca şi oțelul şi cuirasa navei... Comandantul coboară brusc privirea şi o pironeşte, mohorîtă şi severă, pe obrazul marinarului din primul şir al gărzii, în flancul stîng. Tot acolo alunecă în aceeaşi clipă şi privirea comandantului secund, ea îl pipăie pe marinar din cap pînă-n picioare. Ia te uită cum fierbe Mustăcilă! Se vede că s-a sculat cu fața la cearşaf. Poftim, acum nu-i place marinarul Ce-i drept, marinarul are o mutră neghioabă, dar ce poți să-i faci, doar n-ai să i-o schimbi?! Încolo, bine ras, boneta pusă pe o

ureche, urechile curate, cureaua neagră a sacului de muniții taie corect reverul bluzei. Stă ca de piatră, de-ai zice că-i mort, numai mîna dreaptă parcă e prea încordată... Ce nu i-o fi plăcînd la marinar?

Mîna marinarului este într-adevăr încordată, o năduşeală abundentă îi scaldă subsuorile: comandantul e cu ochii pe el, acuşi va auzi comanda: „Pentru onor, arm...“, dar degetele sale țin patul cu stîngăcie. Ar potrivi-o olecuță, ca s-o poată mînui mai cu îndemînare, fără să aplece baioneta într-o parte sau alta. Dar cum s-o potriveşti, mînca-o-ar gaia, dacă ai apucat-o anapoda de la bun început? Marinarul vede cu coada ochiului privirea comandantului pironită asupra lui, că de privit, priveşte înainte, fără a clipi, cu ochii țintă la al treilea nasture de pe vestonul locotenentului Buturlin, cel care-i stă în față, în frontul ofițerilor. Locotenentul Buturlin e chipeş şi înalt, pielea trandafirie a gîtului, deasupra gulerului de la veston, pare să-şi răspîndească parfumul pînă departe. E atît de curat tot, curat şi proaspăt, fără nici o pată. Dunga subțire a mustăcioarei de pe buza de sus e tunsă cu îngrijire şi buzele strînse a trufie şi dispreț, trufia aceea a bărbatului care se ştie frumos. Locotenentul tace, ca şi întregul echipaj, şi ochii lui adînci şi gravi, puțin melancolici, privesc înlăuntrul său, fără a vedea cele înconjurătoare. Lili să fie? Şi totuşi, parcă n-a mai fost alta. E de-a dreptul absurd... soție de medic, femeie perfect onorabilă... Cu toate astea, în ultimele două săptămîni parcă n-a mai fost nimeni afară de ea... Ori poate joia trecută, la „Fenny“? Ce halima a fost şi atunci! Erau şi prăpădiții de pifani. S-a băut fără socoteală. Bine, dar parcă atunci fusese tare grăbit, îl aştepta Lili, bărbatul ei era de gardă la spital. Să fi uitat de obişnuita lui silă, cînd e vorba de femei întîmplătoare? Iar dacă a fost Lili, ce porcărie... o doamnă şi.... Deşi, cînd e să-ți meargă rău, o prinzi şi de la soră-ta, cum se spune. Of, ce ghinion, ce ghinion! Poftim, umblă acum pe la doctori, ca liceenii. Va trebui întîi şi întîi...

— Este ora!

Glasul grăbit al semnalizatorului a sfărîmat brusc tăcerea minutului dăruit pe de-a-ntregul şi cu evlavie gîndurilor despre tot ce au mai scump oamenii din flotă. Purificaţi şi iluminaţi de aceste clipe de concentrare asupra lor înşişi, şi graţie lor împăcaţi unii cu alţii, ei au păşit într-o nouă zi, în piept cu o nouă credinţă în milostenia cerească, în suflet cu o nouă tărie... Cel puţin aşa îşi închipuiau căpitanii olandezi, răsădind adevăratele tradiţii marinăreşti în rîndurile flotei ruse — erau şi ei, se vede, nişte bieţi sentimentali.

O întoarcere pe loc, tăcută, cadenţată, a ofiţerului de cart cu faţa întrebătoare întoarsă spre comandant, după care degetele comandantului ating cozorocul şepcii în semn că permite — şi minutul de tăcere a flotei imperiale ruse a luat sfîrşit.

— Pavilionul şi geacul... Sus!

Liniştea s-a spart deodată şi pretutindeni.

Bătăi de clopot de cart. Glasuri de goarne stridente, alese anume să cînte aproape în unison. Plescăitul ramelor ridicate pentru onor, la verticală deasupra bărcilor. Şuierat de siflee

— Şuieră toţi subofiţerii deodată. Freamăt de panglici la bonetele smulse de pe miile de capete în aceeaşi frîntură de secundă. Lovitura seacă a palmelor pe arma în prezentare: un-doi...

Pavilionul alunecă lin către mărul lăncii flutunîndu-şi voios pînza în vînt. Goarnele dau semnalul prelung. Sifleele nu s-ar lăsa nici ele mai prejos, şi obrajii subofiţerilor se colorează în stacojiu. După care. melodia cuvenită a goarnelor, ca şi aerul din plămînii subofiţerilor se epuizează. Pavilionul îşi atinge în tăcere locul.

Însă aceasta e o altfel de tăcere, plină de vîrtoasă încordare, încordarea noii zile de muncă. Ea nu aşteaptă, ea zoreşte, şi comandantul îşi pune cel dintîi şapca pe cap. Iar locotenentul Greve inaugurează ziua de muncă a flotei:

— Acoperi-i-i-ţi! Garda, jos! Pe loc repaus! Curăţenia continuă!

Goarnele chiuiră scurt pe o notă înaltă, şi flota, prizoniera

unei vrăji a tăcerii şi nemişcării, învie ca la semnul unei baghete magice. Bonetele zburară singure pe cap, garda duse arma la picior, făcu stînga-mprejur, şi, cît ai clipi, dispăru pe gura tambuchiului. Jerbe de apă țîşniră din furtunuri, pornind să şuiere pe punte, laolaltă cu cozile care prinseră a o spăla. Rândurile ofițerilor se învălmăşiră, alcătuind grupuri şi grupulețe. Bărcile coborîră ramele în furcheți şi, dintr-o singură mişcare, le avîntară lung înainte, dornice să recîştige iuțeala pierdută, coverta navei de linie rămase pustie ca prin farmec, marinarii se crăcănară pe punți în chip de stranii broscoi albi, bricuind scîndurile albe cu nisip.

Şi numai şirul albastru de fochişti stătea nemişcat lîngă parapet. Subofițerul Hlebnikov se boldi la ei o dată, se uită cruciş a doua oară, făcu un pas hotărît şi se opri locului înaintea coloanei tăcute:

— Fuga marş, în tambuchi! Ori n-auziră̦ți comanda?

Tăcere. Apoi o explozie de glasuri, toate laolaltă:

— Nu e drept. Pentru ce ne-ați notat? Chemați-l pe şeful mecanic, dînsul să lămurească! Ne mînă ei şi tot ei ne pedepsesc!...

— No-o! Gu-ura!

Din nou tăcere.

— Cine vorbeşte în front? Ce-i cîrciuma asta? Ce discuții mai pot fi aici?

Subofițerul Hlebnikov îşi cunoaşte meseria, îi cunoaşte şi pe marinari şi întotdeauna ştie să-i țină în frîu. Dar acum îl cam trec fiorii. Fochiştii n-au să-i dea ascultare, se vede cît colo după ochii lor scăpărători, o desluşeşte şi în țipetele lor. Ce să-l mai chemi pe şeful mecanic, aici e cazul să dai fuga la comandantul secund... Ia să mai încerce:

— Dre-epți!

Inutil. Şi fără comandă stau toți ca la paradă.

— Stîn-ga-mpre'!

Cîțiva se smuciră din obişnuință, dar se abținură. Şi rămaseră pe loc, cu privirile în jos.

— Va să zică, aş-a-a! îngăimă descumpănit Hlebnikov.

Asta cum se cheamă, răscoală, hai? Vi s-a făcut de ocnă?

Oamenii tăceau. Hlebnikov îi măsură pe rînd cu privirea. Fețe grave şi aprinse, ochi care-l ocolesc. Numai Wailis, subofițerul fochist, îl priveşte drept în față. E al treilea din flancul drept. Scund, însă zdravăn şi bine clădit, îl aținteşte liniştit cu ochii săi albaştri, limpezi ca de copil, şi asupra gurii încleştate pluteşte ca o părere de zîmbet. E mare mehenghi şi marinarul ăsta, nu-ți scoate o vorbă să nu fie cu tîlc ascuns, iar vorbele-s ca din carte — poate pentru că abia o rupe pe ruseşte. Ceilalți se uită mohorîți unii cu deznădejde, înspăimîntați, de parcă s-ar minuna şi ei de ce curaj i-a găsit, cu toate astea se vede cît colo că le-a intrat la toți hățul sub coadă.

— Bine-e, răsuflă Hlebnikov, luptînd să nu dea cinstea pe ruşine... eu voi raporta... dar să ştiți, treaba asta vă costă...

Şi porni repede spre dunetă, în timp ce coloana fochiştilor, învrăjbită şi nemişcată, rămase tot acolo. Simțiseră şi ei de bună seamă fremătînd în ei adevărul acela al marinarului pe care umblă să-l dobîndească de cînd lumea neînfricații capi de răscoală din legendele marinăreşti ce se deapănă în flotă. Şi nu era o simplă întîmplare că aleseseră drept armă ieşirea la raport, străveche ca şi pavilionul Sf. Andrei: „Nu pleacă nimeni... ieşim la raportul comandantului... dreptate-i asta?...“

Pe punte apa curge şuvoi, curată şi limpede, la pupa nu mai e nici urmă de săpun sau nisip, şi scîndurile scînteiază gălbui. Poți să torni apă la nesfîrşit, că doar speli unde a fost spălat. Cu toate acestea apa curge înainte, stropindu-i pe marinarii care stau gata cu raşchetele de cauciuc în mînă. Lîngă turela pupa, Netoporciuk, şeful de echipaj, stă în spatele marinarului care manevrează furtunul ce pulsează încordat, căci apa se toarnă cu socoteală. Jerba ei şuierătoare scînteiază în soare.

— Dă-i sub turelă, sub turelă... Spală baza!

Presărînd roi de sclipiri, şuvița scînteietoare zvîcneşte spre turelă şi scaldă fîşia de tendă care-i îmbracă baza. Dar nu-

maidecît mîna grijulie a şefului de echipaj trage de furtun, întorcînd țîşnitura spre dreapta.

— Nătîngule! Ai să-i uzi pe domnii ofițeri!

Locotenentul Greve şi locotenentul Buturlin, schimbînd cartul, stau de vorbă lîngă turela pupa. Şuvița de apă loveşte baza mereu în acelaşi loc şi tenda bubuie, se zbate şi se înnegreşte de apă. Şeful de echipaj îi priveşte pe ofițeri cu respect mohorît: nu mai pleacă odată, se întîrzie curățenia! Dar cum să le-o spui?

Hlebnikov se apropie de ofițeri şi, luînd poziția de drepți, le raportă ceva, tot întorcînd capul cu teamă spre spardek. Greve se încruntă şi porni spre prova. Buturlin, alungîndu-şi zîmbetul de pe față, îl urmă.

— Iartă-mă, Gheorghi Vladimirovicî, povestea s-a întîmplat încă în timpul cartului meu, permite-mi, deci, să-i pun eu capăt, spuse cu hotărîre Greve, şi Buturlin doar strînse din umeri şi rămase locului, mulțumit. Greve îl înghionti din mers, uşurel, pe Hlebnikov în umăr: Subofițerii să se prezinte la mine, urgent!... Toți cîți sînt pe punte!

Netoporciuk se mai codi o clipă, tot boldindu-se la Buturlin, îşi luă inima-n dinți şi se apropie, rămînînd la doi paşi depărtare.

— Permiteți să raportez, înălțimea-voastră!

— Haide, zi-i, ce mai vrei şi tu? se răsuci locotenentul, iritat.

— Nu cumva să vă ude... Fiți binevoitor şi vă trageți niţeluş mai colea...

Buturlin se feri la o parte şi îndată jerba de apă înconjură baza turelei, azvîrlind în sus cascade luminoase. Dar, ricoşînd pe cuirasă, se fărîmiță într-o ploaie de stropi mărunți şi ploaia lor scăldă din cap pînă în picioare sentinela de lîngă scară, şi udă arma şi sacul de muniții. Omul rămase însă nemişcat. Doar sentinela nu-şi poate schimba locul.

La fel de nemişcați şi solemni, stăteau aliniați cei treizeci şi doi de fochişti care au cutezat să creadă în dreptate. Stăteau cu încrîncenată răbdare, cum stătuse odată o unitate

de gardă întroienită în Piața Senatului — fără țel, fără glas şi fără nădejdi. Şuvițele de apă ale furtunurilor se fărîmițau în preajma lor, fără a-i scălda cu ploaia lor de stropi — părea că şi apa se teme să atingă trupurile lor condamnate dinainte, şi puntea de sub picioarele lor rămînea nelimpezită de nisip şi de săpun. Un zid nevăzut îi apăra de stropi şi poznaşul de Prohorov nu-i mai scălda pe la picioare cu țîşnitura veselă şi răcoroasă a apei: cei treizeci şi doi de fochişti au trecut hotarul îngăduitului şi nu mai sînt oameni, nici camarazi, nici draci împelițați. Aici, de partea asta a hotarului, domneşte ordinea, regulamentul, supunerea. Dincolo, unde stau înşirate făpturile acelea albastre, tăcute — pustietate, neînțelegere, crimă.

Acest hotar îl subliniază vreo şase-şapte subofițeri postați de prevăzătorul locotenent Greve de jur împrejurul fochiştilor, cu ordinul să nu fie lăsați marinarii să se apropie de ei. Cît despre dumnealui, locotenentul, stătea şi el mai încolo, în fața şirului, muşcîndu-şi nervos buza de jos, în aşteptarea comandantului secund. Un perdaf clasa întîi îi este asigurat — n-a putut s-o scoată la capăt cu o mînă de catîri... Ar putea să cheme garda, dar nu-i cuminte să stîrnească lucrurile. Măi, ce ghinion! Să se întîmple una ca asta tocmai în cartul lui...

Comandantul secund se ivi fără veste de după turelă şi, deşi îl aşteptau, fochiştii, subofițerii şi locotenentul încremeniră cu toții în poziție de drepți.

Comandantul secund trecu mohorît şi iute de-a lungul şirului, aproape fără a cerceta fețele marinarilor, şi se opri în flancul drept. Karl Wailis privea cu ochii lui liniştiți şi albaştri la obrajii raşi ai comandantului secund. Era neted şi aspru obrazul acela, îmbujorat de o rumeneală inegală. Wailis e mărunt de statură; şi-a ridicat capul ca să poată vedea obrazul comandantului secund, iar acestuia i se pare că marinarul e impertinent, că şi-l ridică a semeție. Nu în zadar Hlebnikov, în raportul său grăbit, i-a pomenit numele. Comandantul secund pare calm şi numai locotenentul Greve,

care stă în spatele lui, presimte furtuna: degetele lungi ale mîinii sale drepte, lăsată de-a lungul pantalonului alb, încep să se frămînte neîncetat, de parcă ar răsuci între mijlociu şi arătător un cocoloş nevăzut — e semn rău.

— Instigatorii, un pas înainte.

Glasul e calm. E numai începutul. Mai este pînă să-nceapă furtuna.

Şirul de marinari oftă ca un singur om. Cine i-a instigat? Toţi au căzut la învoială, nu mai ştiu cine a făcut începutul. Şirul tace şi cocoloşul din mîna comandantului secund capătă proporţii, se încăpăţînează să rămînă elastic, nu se lasă strivit. Degetele îl răsucesc tot mai iute şi mai nervos.

— Tu de colo… mutră letoniană!

Strigătul tunase neaşteptat de răsunător, ca o salvă la gura ţevii. Wailis tresări. Un bici şfichiui parcă nervii lui încordaţi.

— Tu i-ai îndemnat? Las' că ştiu eu… Citeşti cărţulii? Aţîţi la răzmeriţă? Îmi stîrneşti marinarii?

Comandantul secund are o experienţă serioasă: niciodată să nu vorbeşti cu toată gloata, ci trebuie să alegi din ea pe unul singur. Atunci atenţia celorlalţi se abate în altă parte. Şi afară de asta, nu s-a mai pomenit mulţime perfect unită în acţiunile ei, întotdeauna sînt în sînul ei unii mai şovăitori, alţii care socot că s-a mers prea departe. Şi unora şi altora trebuie să le dai o portiţă de scăpare şi speranţa că furtuna îi va ocoli şi, pînă la urmă, vor scăpa basma curată.

— Oaia rîioasă strică toată turma! Te învăţ eu minte să-i mai aţîţi la răzmeriţă… Nemernicule! Un pas înainte!

Wailis îşi dădea seama foarte bine ce se va întîmpla mai departe: acum îi vor stîlci mutra cu pumnii înaintea frontului şi toţi ceilalţi vor sta muţi şi cu ochii în jos. Nu se poate să ieşi din front, asta îl va rupe de ceilalţi. Nu se poate separa de ceilalţi treizeci şi unu, căci va rămîne singur. Iar cel care-i singur piere întotdeauna.

— Nu i-am aţîţat, înălţimea-voastră, spuse el fără a-şi coborî ochii. Întrebaţi pe toţi marinarii la rînd… Noi vrem…

— Gura!

Comandantul secund făcu o greşeală: poți să-l bați pe om dacă l-ai scos afară din mulțime, dar nu te poți atinge cît timp e în mijlocul ei, cînd stă umăr la umăr cu ceilalți.

În fața mîinii ridicate a comandantului secund, Wailis se dădu înapoi — şi frontul prinse a murmura. Glasul cuiva strigă cu patimă:

— N-aveți pentru ce să ne bateți, draconilor!

Comandantul secund se răsuci pe călcîie şi, cu pas spornic, se îndreptă spre dunetă. Iar locotenentul Greve, scoțînd piciorul înainte, îşi vîrî mîna în buzunarul de la spate, învăluind fără grabă, într-o privire circulară, pe oamenii aceştia cu fețele tulburate. Obrazul îi păli uşor, mustăcioara subțire tunsă îngrijit se desenă şi mai clar deasupra buzelor strînse. Jocul mersese prea departe, devenise încordat şi primejdios.

Şase paşi... Trebuie să tragi în burtă: dacă ținteşti în cap, poți să dai greş... Principalul e să-l dobori pe cel dintîi care se năpusteşte — atunci se vor arunca asupra lor subofițerii...

Dar nimeni nu se năpusti asupra locotenentului. Marinarii stăteau nemişcați. Nu voiau decît să fie scoşi la raport. Şi pentru aceasta, aleseseră singura modalitate de a-şi exprima nemulțumirea: să nu rupă rîndurile pînă ce nu vor fi ascultați. Stăteau locului, nemişcați.

Păcat. Locotenentul Greve scoase mîna din buzunar. Ce păcat! Comandantul secund s-a retras ruşinos şi, de-ar fi avut prilejul, Greve ar fi ştiut să dea exemplu de tărie şi hotărîre. Caracterul şi capacitatea unui om se vădesc în momente cruciale; uneori un singur minut de primejdie îl poate caracteriza pe om mai bine decît ani întregi de slujbă. Ce păcat! Ar fi fost o chestie tare şi toată lumea ar fi aflat cine e locotenentul Greve. Şi ar fi uitat cu toții că nu s-a priceput să-i facă să rupă rîndurile... Dar nu mai are ce aştepta: ei nu sînt în stare de fapte, să stea, aşadar, să se răcorească.

Se întoarse fără grabă şi porni de-a lungul frontului, arun- cîndu-i lui Hlebnikov clar şi răspicat:

— Să nu comunice cu nimeni...

Tăcerea face o impresie mai puternică decît răcnetele, şi întotdeauna necunoscutul sperie. Greve plecă pe dunetă, lăsînd pălălaia să se potolească singură la babord, în cercul tăcut al subofiţerilor. Şi pălălaia mocnea în sînul chinuitoarei izolări a celor treizeci şi două de făpturi în albastru, înăbuşită de talazul care venea să se prăvale asupra lor încet şi obsedant — senzaţia ireparabilului şi a condamnării fără apel. Timp de douăzeci de minute făpturile în albastru încremenite înaintea băltoacei au mai continuat să tulbure ordinea pe covertă.

În aceste douăzeci de minute comandantul secund ţinu trei sfaturi fulgerător de scurte şi încordate, ca în cursul unei bătălii. Primul, cu inginerul-şef mecanic. Căpitanul de rangul doi Unilovski ştiu să aprecieze situaţia în toată complexitatea ei. Simţea ca o junghietură la lingurică, cu toate acestea puse mîna pe chipiu, în aparenţă cu multă hotărîre.

— La urma urmei am să încerc... Dar, Andrei Vasilievici... Dacă pe dumneavoastră v-au ameninţat cu pumnii, atunci pe mine... pe mine au să mă arunce de-a dreptul peste bord, îşi desfăcu el braţele într-un gest de neputinţă.

Comandantul secund strivi cu violenţă ţigara în scrumieră.

— Ai dreptate, nu te privesc cu ochi buni. Am să-i raportez comandantului.

Şi a urmat a doua convorbire. Comandantul navei şedea lîngă masă, afundat într-un fotoliu, şi cu capul aplecat într-o parte se uita atent la piciorul stîng al comandantului secund. Pe marginea de jos a manşetei pantalonului se vedeau stropi de apă murdară — să fi fugit de marinari în aşa hal, că n-a văzut pe unde calcă? Ce prostănac... Iar comandantul secund, blestemîudu-şi zilele pentru graba neaşteptată cu care vorbea, turuia înainte într-un fel necuviincios. Aşa află comandantul că treizeci şi doi de fochişti stau în front, refuzînd a se supune, în ordine ierarhică, subofiţerului, ofiţerului de cart şi comandantului secund. Ca, încercînd a le

băga mințile în cap, n-a mai lipsit mult ca marinarii să-l ucidă pe comandantul secund. Că inginerul-şef mecanic de mult socoate plutonul acesta suspect şi că se teme să iasă înaintea lui. Că garda n-a fost chemată, pentru că e primejdios să aștîți patimile. Că toate măsurile cu putință au fost luate, dar plutonul nu ascultă de comandă, de aceea comandantul secund socoate că situația este foarte serioasă şi numai din această pricină îl deranjează pe comandant.

Comandantul îşi pieptăna domol cu degetele mustățile lungi, roşcovane. Avea douăzeci şi şase de ani de slujbă în gradul de ofițer: într-un asemenea răstimp ai vreme să înveți ce-i stăpînirea. Dobitocul de Şianov a făcut din țînțar armăsar şi acum încearcă să-şi justifice neputința. Dar chiar dacă nu-i vorba de răzmeriță, aşa i se va spune: o dată ce s-a ajuns la comandant, măcar şi în virtutea acestui lucru, afacerea nu mai poate fi privită ca un fleac. Comandantul nu-i un puşti, să dreagă ceea ce altora nu le-a trecut prin minte să facă, şi dacă intră în acțiune, ei bine, va proceda aşa fel, ca nava lui să nu fie arătată cu degetul.

— În primul rînd, să dispară de pe punte, rosti el sculîndu-se din fotoliu.

Căpitanul de rangul doi Şianov strînse doar din umeri.

— Cît timp am îndeplinit funcția de secund, nu mi s-a întîmplat măcar o dată să cer sfat superiorului meu, răspunse la acest gest comandantul. Care dintre ofițerii mecanici e mai popular printre fochişti? Trimite-l la ei. Să nu-i amenințe şi să nu-i îndîrjească. Să le promită că voi cerceta cazul, dar imediat să-i silească a părăsi puntea. Nici un fel de flecăreală despre răzmeriță, nici în careul ofițerilor, nici pe punți... Te rog să-i previi pe domnii ofițeri. Ordonă să fie gata şalupa, am să mă prezint la raport amiralului. Ancheta să se încheie chiar azi.

Clocotind de ură împotriva comandantului şi a lui însuşi, comandantul secund ieşi din cabină şi porunci primului timonier alergător care-i ieşi în cale:

— Micimanul Morozov să se prezinte la mine!

Aceasta a fost cea de-a treia convorbire. Micimanul Morozov, aflînd *ce anume* i se cere, roşi de indignare. Bănuise de totdeauna că Şianov e un laş şi un nemernic, dar abia acum se convingea de-a binelea de acest lucru. Voia să se folosească de încrederea de care se bucura Morozov în faţa oamenilor pentru a-i înşela! Şi micimanul Morozov refuză să îndeplinească ordinul. Atunci căpitanul de rangul doi Şianov aprinse a patra ţigară: trei abia începute zăceau stinse în scrumieră.

— Ai să-i duci sub punte, Piotr Ilici, spuse el cu răceală, altfel te trimit pe dumneata în faţa curţii marţiale. Sînt oamenii *dumitale,* dumneata ai permis să se răsească pe navă leprele astea otrăvite de propagandă. Îţi dai seama cum o să sfîrşească, dacă vor mai sta pe punte, refuzînd să se supună?

— Domnule căpitan de rangul doi, este la mijloc o nedreptate, începu Morozov tulburat. Ei au fost trimişi...

— Dumneata eşti student, sau ofiţer? îl întrerupse tăios Şianov. Despre care naiba dreptate mai poate fi vorba, dacă pe mine erau cît pe ce să mă ucidă? Una din două, ori faci ce ţi s-a ordonat, ori te trimit în faţa curţii marţiale!

Micimanul Morozov are douăzeci şi patru de ani — asta e mai puţin de o jumătate de viaţă. Cealaltă jumătate depinde de răspunsul pe care o să-l dea. Dreptatea e de partea marinarilor — asta-i clar, dar şi mai clar era un alt lucru: sînt dinainte condamnaţi. Cu ce poate să-i mai ajute refuzul don-chijotesc al micimanului Morozov?

— Am înţeles, domnule căpitan de rangul doi, spuse el şi ieşi din cabină.

În cele douăzeci de minute ce se scurseseră, spălatul punţii luase sfîrşit. Nu mai ţîşneau jerbe de apă, furtunurile se în- muiaseră, subţiate, şi fură înfăşurate colac. Băltoacele întinse de pe punte oglindeau arborada, cerul, vopseaua lucioasă a suprastructurilor şi coloana albastră a fochiştilor stînd pe nisip, în băltoaca de apă cu săpun din singurul petec de punte nedereticat. Subofiţerii din cordon tăceau şi ei, iar

de jur împrejurul acestui cerc viața navei îşi depăna firul de totdeauna.

Pornind din locuri hotărîte anume, şiruri de marinari desculți, cu raşchetele de cauciuc în mîini, se îndreptau la asalt unii împotriva altora. Raşchetele, trecute apăsat de-a lungul scîndurilor punții, azvîrleau apa mult încolo, operație care se îndeplinea iute şi simultan pe tot întinsul punții — marinarii erau mulți, umblau îndoiți din şale şi aveau mîini harnice. Raşchetele bocăneau în punte ca o grindină deasă şi băltoacele secau văzînd cu ochii, azvîrlite peste bord. Cînd cele două şiruri de oameni, care dereticau înaintînd în dispozitiv de şah de-a lungul punții, se întîlniră față-n față, puntea rămase în urma lor doar jilavă, şi nu udă; curînd soarele avea s-o usuce şi s-o înălbească, lăsînd o gălbejeală umedă doar pe unde era umbră.

Şi numai dincolo de cordonul subofițerilor, ca într-un ținut molipsit de ciumă, se lăfăia o băltoacă cît toate zilele. În ea călcă cu piciorul drept, spre sfîrşitul celor douăzeci de minute fatale, micimanul Morozov, vesel şi blînd ca întotdeauna. El îşi roti privirile asupra fochiştilor, zîmbind ca şi cum nimic nu se întîmplase, şi chipurile lor încordate se înseninară.

— Ce-i cu voi, fraților? Ați feştelit-o! spuse el cu mîhnire. Ați făcut-o pe deştepții şi acum na, din țînțar a ieşit ditamai armăsarul!

— Permiteți să raportez, înălțimea-voastră, spuse unul.

— Spune, Ezofatov.

— Ne pedepsesc pe nedrept, spuse cu convingere Ezofatov. Unul nu te lasă, altul te mînă sus, iar şeful de echipaj ne-a îngăduit să fugim pînă la tambuchi. Şi ne-am ales cu o pedeapsă... Puneți o vorbă pentru noi, înălțimea-voastră!

Micimanul Morozov îşi muşcă buza, îngrijorat.

— Aşa să fi spus de la început...

— D'apăi comandantul secund ce, a vrut să ne asculte, înălțimea-voastră? De unde căpetenii la noi? Ce, noi ne răzvrătim? Vrem să facem o plîngere, înălțimea-voastră, să

descurce ăi mari, unde-i dreptatea...

— Şi acum, poftim, ce întorsătură au luat lucrurile, îngăimă Morozov dus pe gînduri.

Toți erau numai ochi, privindu-l cu nelinişte şi nădejde.

— Uite ce-i, băieți, spuse el atunci hotărît. Coborîți cu toții sub punte. N-aveți ce să mai staţi aici! Abia iese mai rău. Am să-i raportez comandantului secund, vom lămuri cum stau lucrurile şi se face dreptate. Curaj! La stî-înga!

Marinarii făcură stînga-mprejur, se răsuciră pe călcîie, bucuroşi. Iar Morozov le comandă cu glas sonor, plin de voioşie:

— La baie, fuga marş!

Şirul albastru trecu în goană prin faţa lui şi pieri în tambuchiul de la prova. Micimanul Morozov se posomorî şi, cu o strîmbătură de silă, se întoarse către Hlebnikov:

— Du lista comandantului secund.

Hlebnikov se aplecă atunci la urechea lui şi, coborînd vocea, raportă:

— Înălțimea-voastră, ăştia au strigat ceva despre draconi... Aşa că v-aş ruga să însemnați, întrucît am băgat de seamă care a fost: cel cu obrazul zgîriat... care a vorbit pe urmă cu înălțimea-voastră...

— Ştii ceva, Hlebnikov? se răsuci spre el Morozov, strecurînd vorbele printre dinți, şi obrazul lui vesel de copil se făcu palid şi neaşteptat de matur. Du-te dracului, auzi? Du-te la mama dracului, Hlebnikov, pînă nu-ți stîlcesc cu mîna mea toată mutra... m-ai înțeles?

Dar Hlebnikov nu înțelese. El petrecu liniştit cu privirea pe micimanul Morozov care se îndrepta grăbit spre tambuchi, apoi rupse grijuliu foaia din carnet şi se duse la comandantul secund.

Cordonul subofițerilor se desfăcu şi spardekul rămase pustiu. În băltoaca mare de apă se perindau corăbiile fugare ale norilor. Pe urmă suprafaţa băltoacei se încreți, frămîntată de valuri lungi şi neregulate, şi norii dispărură, raşchetele de cauciuc ale marinarilor o asaltară din trei părți deodată,

alunecînd apăsat pe scîndurile punții. Ele împinseră uşor şi iute apa spre rigolă şi ea porni pe albia cimentată în sabord. Astfel puntea fu curățată definitiv de orice murdărie şi dezordine.

CAPITOLUL 5

Nava îşi depăna mai departe şartul vieţii strict cronometrate şi împărţite în compartimente etanşe. Mica avarie întîmplată pe spardek nu avusese, desigur, nici un fel de urmări asupra mersului uriaşei maşini numită slujba în flotă, verificată şi răsverificată ani şi ani de zile: rotiţele au scrîşnit, s-au strîmbat puţin, dar o mînă înzestrată cu destulă experienţă le-a îndreptat cursul şi serviciul a mers mai departe, marcînd cu bătaia clopotului de cart fiecare jumătate de oră de viaţă a o mie două sute de oameni, viaţă risipită, aruncată peste bord.

Aplecat deasupra mesei din cabina fratelui său, într-o poziţie destul de incomodă, Iuri Livitin răsfoia un roman franţuzesc, în căutarea pasajelor mai picante (încă de aseară titlul cărţii îl împinsese la această naivă braconerie). Se auzi o bătaie în uşă şi elevul, cu o mişcare iute, dinainte calculată, aruncă volumul pe poliţă şi se întoarse. În prag, despicat în două de o cărare necruţător de dreaptă şi de linia nasturilor aurii ai vestonului, stătea micimanul Gudkov.

— Nikolai Petrovici lipseşte? întrebă el, pronunţînd cuvintele peltic şi lungindu-le peste măsură. Fiţi bun şi transmiteţi-i că din ordinul comandantului secund am să fiu ocucupat pînă la dejun...

Gudkov ridică cît putu de sus sprîncenele subţiri deasupra ochilor şterşi, vrînd să dea feţei sale o expresie enigmatică.

— O misiune fo-oarte importantă! Am luat toate măsurile cuvenite în cadrul companiei, Nikolai Petrovici să n-aibă nici o grijă: curăţenia s-a făcut, recruţii sînt la teorie cu Belokon, aşa că totul e *all right!*

— Am înţeles, îl asigură Iuri, făcînd o mică plecăciune.

Gudkov se înclină şi el şi Iuri îi răspunse cu încă o plecăciune, care-l invita să continue, cel puţin aceasta i se

păru că ar fi intenția micimanului. Însă Gudkov luă deodată o mină îngrijorată şi, desfăcîndu-şi brațele în semn de absolută imposibilitate, dispăru. Iuri rîse amuzat şi-l urmă pe punte; voia să-l vadă la față pe Belokon, ca să-şi poată da seama cît e de bună alegerea făcută de fratele său.

Nu s-a mai pomenit ca o navă de război să fi atins perfecțiunea în ceea ce priveşte ordinea; în sensul acesta, ea seamănă întrucîtva cu un cesuleț de damă, de aceea pe punte munca continua pretutindeni. Lîngă al doilea coş, santinierii ridicau furtunurile de pînză, pentru a le pune la uscat. Cu capul dat pe spate şi gîtul revărsat, prins în strînsoarea gulerului tunicii, stacojiu de sforțare, conductorul fochist Ovseeț urmărea cu privirea cum tresăreau şi-şi legănau flanşele grele de aramă furtunurile ridicate de scripete, ude şi supte. De prea multă grabă, un santinier smuci saula de ridicare, şi mațul gol, ră- sucindu-se în aer ca un şarpe, lovi cu flanşa coşul. Ovseeț îi trase în spinare un pumn zdravăn şi îndată întoarse capul; să nu-l fi văzut cineva. Ofițerii interziceau bătaia. Or, tocmai trecea un gardemarin pe acolo. Mare mirare să nu—l pîrască...

— Unde ți-s ochii, opincă? Cine te-a învățat să-l smuceşti? Ori îl plăteşti tu dacă-i strici ghiventul? răcni Ovseeț, furios împotriva lui însuşi, pentru că întorsese capul. Două dumineci consemn la bord... pentru mînuirea grosolană a furtunului. Hai, pune mîna pe raşchetă, uite, a curs acolo!

Lîngă turela de la pupa tînărul Livitin îl zări pe Netoporciuk şi, amintindu-şi pățania sa dinspre ziuă, roşi ca macul.

Netoporciuk stătea între inelele unei parîme de Manila de şase țoli, de parcă îl gîtuia un uriaş boa auriu. Tamburul de unde fusese desfăşurată parîma purta într-adevăr urme de umezeală şi rugină. Netoporciuk le cerceta cu satisfacția medicului care la autopsie se convinge de exactitatea diagnosticului pe care l-a pus. Biruindu-şi sfiala, Iuri îl strigă:

— Şef de echipaj, unde face teoria compania a patra?

Netoporciuk întoarse capul şi îndată luă o poziție

respectuoasă:

— Pesemne, în cazarma opşpe... Tiulmankov! Condu-l pe domnul gardemarin!

Tunarul Tiulmankov era un flăcău palid la față (ca după o boală lungă), slab şi deşirat. Sări dibaci de pe scărița suspendată a turelei a patra şi se îndreptă în tăcere în jos spre tambuchi. Să nu scoată o vorbă mergînd alături de el i se părea penibil lui Iuri, şi atunci rosti ca să spună ceva:

— Ia zi, ți-e dor de acasă?... Din ce gubernie eşti?

— Nu-s din gubernie, ci chiar din Piter... Dar v-aş ruga să-mi explicați, domnule gardemarin, de ce marinarii sînt totdeauna întrebați de gubernie, răspunse cu o întrebare Tiulmankov, pe un ton neaşteptat de degajat şi de ironic. Ruşinat, să intre în pămînt, nu alta, Iuri îl privi descumpănit: „Ce poamă! Şi mutra asta antipatică, ba chiar impertinentă!“... Negăsind ce să-i răspundă pe moment (gardemarinul nu-i este superior marinarului), se mulțumi doar să ia o înfățişare rece şi distantă. Simțea însă că-i dau lacrimile de furie neputincioasă.

— Pe aici... Aşa e mai aproape, arătă spre tambuchi Tiulmankov, fără însă a mai adăuga gradul.

Îl găsi pe Belokon cu o foaie de hîrtie dinainte, în cazarma numărul optsprezece, proțăpit în fața marinarilor înşirați în semicerc. Auzind paşi, Belokon întoarse spre Iuri un obraz vioi, purtînd semnele acelei frumuseți brave, clasic marinăreşti, care îl face pe ofițer să exclame cu satisfacție: vultur, nu marinar! Un obraz bucălat şi ars de soare, întors într-o mişcare sprintenă a gîtului puternic, un obraz care-ți lua ochii cu albeața dinților şi bujorii săi proaspeți, buzele roşii, adumbrite de dunga neagră a mustăcioarei, păreau gata oricînd să răspundă cu un zîmbet vesel la salutul glumeț al superiorului; ochii căprui cu privirea isteață, ai zice chiar şireată, priveau ager şi fără sfială. Aşa se cuvine să fie marinarul adevărat, nu un molîu şi o nătăfleață! Într-adevăr, nu-i de loc rea alegerea lui Nikolai. Din ăsta, în trei ani, iese un plutonier-major straşnic...

— Noroc, Belokon! Continuă, continuă, n-am să te deranjez, îngăimă Iuri cu sfială. Nu izbutea cu nici un chip să deprindă tonul acela semifamiliar, semioficial ce îngăduie unui băieţaş de optsprezece ani să se impună unor marinari care şi-au început serviciul pe vremea cînd viitorul lor comandant mai umbla pe sub masă.

— S-a ordonat să-i mai învăţ pe ăştia rămaşi de căruţă, domnule gardemarin, dat fiind că acuma nu-s de cart, îl lămuri Belokon, măsurîndu-i cu dispreţ pe cei cîţiva marinari. Ia, nişte capsomani fără înţelegere, inventar de-al companiei numai bun de reformă... Staţi jos! Continuăm lecţia!

Belokon consultă o foaie, apoi, lăsînd-o jos, învălui marinarii într-o privire ageră.

— Băgaţi bine la cap: cea mai prima îndatorire a marinarului dintr-o unitate de uscat, dislocată în marele ducat Finlandez, este îmblînzirea populaţiei care se răzvrăteşte împotriva legilor Imperiului Rus. Aşa stă povestea. Aţi înţeles?... Ai înţeles, Storojuk?

— Înţeles, dom subofiţer!

— Ei, dacă ai înţeles, ia mişcă-ţi oleacă creierii şi lămureşte-mă: de ce se răzvrătesc rîturile finlandeze?

— Senatorii, dom subofiţer, se execută prompt Storojuk.

— Care senatori, nărodule? Te-ai agăţat de un cuvînt, şi eşti bucuros nevoie mare... Ei?... Ascultaţi cu toţii lămurirea. Băgaţi bine la cap. În 1809, prin manifestul maiestăţii-sale împăratul Alexandru I, Finlandei i s-au acordat drepturi depline de cea mai liberă guvernare şi, laolaltă cu aceea, dreptul de a-şi făuri legi interne proprii prin senatorii dintr-un parlament anume alcătuit. Aşa stă povestea. Ca urmare, după scurgerea a o sută de ani, finlandezii trebuiau să devină ruşi, în rînd cu toate celelalte popoare îngenuncheate; cu toate acestea termenul de o sută de ani acordat de suveran nu a slăbit patriotismul acestui popor îngenuncheat, din care cauză finlandezii, călcînd tratatul, cer înapoi seimul lor şi-i urăsc pe ruşi, dar mai cu seamă glorioasa flotă rusă... Iacătă, aşa stă povestea... Repetăm mai p-ormă... Să ne întoarcem la

lecția de mai-nainte!

Consultă din nou foaia şi ridică ochii.

— Tu, ăla din Pskov, ian mai zi o dată: pentru care nevoie s-a înființat la noi Duma de stat?

Flăcăul, numai cu vreo patru ani mai mare ca Iuri, se făcu într-o clipă lac de năduşeală. Îşi ştergea fruntea cu dosul palmei şi tăcea. Roşeața i se întinse treptat pe gît, pe urechi şi pe tot obrazul, pînă la rădăcina părului albicios.

Belokon clătină din cap a părere de rău.

— Nu ştii? A cîta oară să-ți explic? Mişcă nițel din creieri, mă ridiche! La ce-i trebuie poporului Duma? Nu te ajută dovleacul... Spune-i tu, Storojuk!

Storojuk sări în picioare şi, cu ochii la becul din tavan, turui:

— Din ordinul maiestății-sale imperiale Duma de stat a luat ființă pentru ca oamenii cei mai bine aleşi, trimişi din toate colțurile țării, să ajute pe maiestatea-sa suveranul să stea de pază la toate cîte se întîmplă şi, în caz de ceva, să pedepsească pe cei care calcă legea. Gata, dom subofițer!

— Ei, vezi? Aşa se răspunde, dintr-o suflare... Să-l înveți, după aceea, cu glas tare, Storojuk... Acum răspunde-mi tu, Cernîh, cîte Dume de stat am avut şi pentru ce au fost luate la goană?

— Fuseră trei, dom subofițer, acu avem a patra, începu rar şi chibzuit Cernîh, mişcînd uşurel din degetele boante, noduroase ale mîinii, pesemne ca să-i vină mai uşor. Le-au luat la goană, va'zică, prima pentru că membrii se dovediseră a fi unul şi unul răzvrătiți şi ticăloşi care, împreună cu jidovii, ațîțau Finlanda... Pe a doua, unde se iviseră în sînul ei trădători şi ucigaşi, care... atentau la persoana sacrosanctă a suveranului, maiestatea-sa împăratul... Iar a treia, pentru că-i venise, va'zică, timpul, dom subofițer...

— Aşa, nu-i rău. Numai prea mămăligos la vorbă, iavaş-iavaş, parcă mulgi vaca! Fii şi tu mai sprinten din fire. Marinarul trebuie să fie iute foc, îndrăcit şi cu mintea isteață. Ce fel de marinar o să iasă din tine?... Ca din ceva bici... Hai,

Kostriuşkin, zi-i tu, dar să răspunzi mai vioi: cine are interesul să se facă revoluție în Rusia?

Kostriuşkin, un marinar slăbuț şi cu privirea inteligentă, răspunse cu o umbră de zîmbet:

— Alte state au interesul să se facă revoluție în Rusia, deoarece pizmuiesc Imperiul Rus pentru puterea şi măreția sa, domnule subofițer.

— Aş-a-a... Şi ce urmări o să aibă revoluția, dacă armata şi flota vor îngădui răzvrătiților să se răscoale?

— Foamete, ruină şi cotropirea Rusiei de către duşmani, deoarece ordinea care domneşte în toate va fi tulburată şi n-o să aibă cine conduce statul.

— Foarte bine... Atîta numai, lasă zîmbetele alea, ce-i aia, să zîmbeşti la teorie?

— Ea treia oară că mă întrebați, domnule subofițer, spuse Kostriuşkin, continuînd totuşi să zîmbească, doar ştiu ce-o să fie în caz de-i revoluție, zău că ştiu...

— Ştii! Ba bine că nu, potcovarule... Pe tine micimanul Gudkov mi-a ordonat să te dăscălesc mai cu osebire...

— Ia dă-mi puțin, Belokon... spuse deodată Iuri, întinzînd mîna după foaie.

Pe foaia groasă de hîrtie erau aşternute cu un scris elegant, pe care nu-l cunoştea, întrebări şi răspunsuri:

„Î. Are mult pămînt Rusia?“

„R. Foarte mult, incomparabil mai mult decît are nevoie țărănimea, dar sînt puțini oameni deştepți care să ştie să-l lucreze, de aceea pămîntul dă rod puțin.”

„Î. Ce-ai să faci, marinar, cu acela care îți va spune că țăranii noştri au pămînt puțin?“

„R. Îi trag un pumn la falcă şi-l duc în fața autorităților, ca pe unul care aţîță poporul la răscoală.”

Nu mai stătu să citească mai departe şi ieşi din cazarmă zîmbind.

Cînd se întoarse în cabină, îl găsi pe fratele său aplecat deasupra lavaboului: spuma albă se topea pe brațele lui dezgolite pînă la coate; dragonul tatuat în culori, într-o cursă

lungă, îşi mişca inelele o dată cu muşchii braţului. Iuri îi împărtăşi cu încîntare impresia pe care i-o lăsase Belokon.

— Nu-ţi spuneam că ai să săruţi mîna lui nen-tu? glumi locotenentul, ştergînd zdravăn dragonul cu un prosop. Deodată, amintindu-şi de ceva, Iuri izbucni în rîs.

— Ia spune-mi, ce hram poartă micimanul tău Gudkov?

— E ajutorul meu de companie, un imbecil fără pereche, dar slujba şi-o face. Se ţine după mine ca un căţel. În legătură cu el se spune în flotă că pe „Suvorov" sînt două lucruri remarcabile: parchetul din cabina comandantului şi un oarecare miciman Gudkov... Dar de ce mă întrebi?

— Astea-s teme pentru marinari? Duma, revoluţie... zău că-i ciudat!

Nikolai zîmbi, lipindu-şi mîna dreaptă de piept, în timp ce cu stînga încerca să prindă butonul de la manşetă.

— Ba nu-i ciudat de loc! În ultima vreme marinăraşii noştri au prins interes pentru politică. Şi atunci, e mai bine să li se explice pe navă, decît la vreo adunare.

— Prea rectiliniu le explică. Îţi vine să roşeşti cînd îi auzi. Corectează-i măcar tu fiţuica.

— Îţi foarte mulţumesc! se înclină adînc locotenentul. De ce crezi că l-am pus pc Gudkov să se ocupe de teorie? Fiindcă mie îmi lipseşte doza de prostie atît de necesară în această materie. Dar înţelege odată că în flotă n-au ce căuta jumătăţile de măsură: dacă-i negru, apoi să fie negru ca cărbunele, dacă-i alb, atunci mai alb ca pînza de catarg. Marinarilor trebuie să le vîri în cap noţiuni precise, altfel te pomeneşti iarăşi cu un nouă sute doisprezece... Desigur, voi la şcoală n-aţi învăţat nimic despre el? Dar nu opt sute, ci nouă sute doisprezece!

— Nimic. Dar ce-a fost atunci?

— Ce să fie? Într-o splendidă noapte de aprilie marinăraşii s-au înţeles între ei să taie gîtul ofiţerilor de pe toate navele şi să înceapă revoluţia. Noroc de înţelepţii noştri guvernanţi, prevăzători din fire, care aveau pretutindeni oameni de-ai lor, altfel m-aş fi bălăbănit şi eu pe vergă, alături de ceilalţi de-o

seamă cu mine.

— Ce tot îndrugi? nu-l crezu Iuri.

Unele zvonuri vagi, denaturate, despre anumite descoperiri ruşinoase care s-ar fi făcut pe unele nave de război se strecuraseră şi între zidurile şcolii; un pachet de literatură ilegală găsit în magazia de cărbuni; ori „cercuri" avînd legătură cu ţărmul. Dar toate aceste zvonuri erau completate îndată cu snoave din sursă directă, istorisind cum se prezentaseră în faţa micimanului cutare (se arăta neapărat numele şi gradul de rudenie cu povestitorul) trei marinari, aducînd cu ei în cabină şi un student: „iacătă, dînsul o ţine una şi bună că dumneavoastră, ofiţerii, sînteţi trădători de ţară şi că se cuvine să vă aruncăm peste bord. De aceea l-am adus încoace, să vă arunce dînsul, dacă-i dă mîna..." Se bucura de un mare succes eroica legendă despre un locotenent de pe „Ţesarevici", care ar fi omorît pe loc cu o lovitură de stilet pe cheul Revalului un marinar, pentru că trîntise o înjurătură scîrnavă la adresa împărătesei; camarazii lui, marinarii, spunea legenda, au refuzat să ia în şalupă mortul: „O jigodie! Ce-a căutat, a găsit!" O mie nouă sute doisprezece? De necrezut: doar revoluţia s-a sfîrşit în nouă sute cinci...

Locotenentul zîmbi.

— Probabil că şi pe voi vă învaţă după schema lui Gudkov: studenţii instigă poporul la răscoală, iar marinarii, viteji unul şi unul, visează zi şi noapte să-şi dea viaţa pentru credinţă, ţar şi patrie... Ehei, Iurocika, nu cumva crezi că sîntem pe vremea flotei cu vele? Acum n-ai să pui la maşină şi nici la turelă un *tolomacus* analfabet. Iar marinarii cu carte, pe care *volens-nolens* îi iei în flotă, că n-ai ce face, au punctul lor de vedere. De pildă, ei socot că vinovaţi de orice război sînt fabricanţii şi ofiţerii, care n-au altă dorinţă decît să se mai războiască niţel. Prin urmare, şi unii şi alţii trebuie nimiciţi pînă-n a şaptea spiţă, şi atunci se va statornici pe acest pămînt raiul numit socialism...

Iuri îl privi ironic:

— Cu alte cuvinte, „libertate”? Eşti neserios...

— Neserioşi sînteţi voi, cei de la şcoală. Cît despre noi, atîta îţi spun, trăim pe un vulcan... Deşi, la drept vorbind, apostolul Pavel îi sfătuieşte pe bunii creştini nici să nu pomenească despre asemenea ticăloşii. Politica nu-i treabă boierească. Las-o păcatelor, în grija micimanului Gudkov şi a jandarmilor. A noastră datorie e să tragem şi să murim cînd ni s-a ordonat... Dar hai odată la careu... N-auzi semnalul „la rachiu”?

Într-adevăr, pe puntea superioară sifleea revărsa triluri voioase. Pe teugă, lîngă şirul şerpuitor al marinarilor ce stăteau în aşteptare, fu scos un butoiaş cu votcă. Cambuzierul-şef, grav şi serios ca un preot care oficiază taina împărtăşaniei, despături lista băutorilor şi cercetă cu un ochi aspru pe marinarii care se îngrămădeau unii în alţii.

— Unde vă-ndesaţi? Doi paşi înapoi! O s-o vărsaţi!

Mai tărăgăni cîteva clipe, desfătîndu-se cu puterea ce-o avea asupra mulţimii nerăbdătoare, şi numai după aceea adăugă domol:

— Hai, apropiaţi-vă... mai tare, numele!...

Marinarii amuţiră. Mestecau în sec şi salivau — doar micul dejun şi-l luaseră cu şase ore înainte. Înşiraţi spate-n spate, mutîndu-şi greutatea trupului de pe un picior pe altul, îl îmboldeau uşurel pe cel dinainte şi-i petreceau cu priviri pizmaşe pe aceia care, dregîndu-şi gîtlejul şi ştergîndu-şi gura cu dosul palmei, se retrăgeau deoparte, clipind şmechereşte. Scînteindu-şi licoarea în soare şi atrăgînd privirile, gîndurile, dorinţele tuturor, butoiaşul era la ora aceea stăpînul absolut al mulţimii de marinari. Lichidul dulceag, tare şi arzător ca focul ce se legăna în el aţîţa şi trezea voia bună numai prin sclipirea lui, şi aroma uşoară ce o răspândea în aer îmbia stomacurile goale să se contracte. Şi dacă feţele marinarilor de la capătul şirului, care abia sosiseră, erau încă apatice, cu ochii obosiţi şi somnoroşi, ei bine, cu cît se apropiau de butoiaş, feţele li se înviorau, ochii urmăreau încordat şi lacom pe marinarul căruia îi venise rîndul să răstoarne capul pe

spate, şi saliva le umplea gura. Şi o înghiţeau după o nouă cană răsturnată în gura altuia.

Cîndva, pe vremea corăbiilor de lemn, această cană de rachiu avea un scop higienic: umezeala veşnică din compartimentele marinarilor, încălzite numai o dată pe zi cu ajutorul tăvilor cu cărbuni, cerea măsuri profilactice împotriva răcelii. Mai tîrziu, ţelului higienic i se adăugă şi unul disciplinar: rachiul ajunse o antiteză a bătăii, o măsură de încurajare — cîte o stacană pentru vîslit voinicesc, douăzeci de salamazdre la spate dacă se vîslea fără chef. Cînd flotei cu vele îi luă locul cea cu aburi, cana de rachiu, pierzîndu-şi scopul higienic, îl pierdu şi pe cel stimulativ: nu se mai recomanda răsplata cu o duşcă de rachiu, în vederea încurajării temperanţei în sînul poporului. Şi atunci cana de rachiu îşi ocupă locul în rîndul frumoaselor tradiţii ale flotei, justificate oarecum confuz, dar cu mîndrie.

În realitate, în jurul anului 1914, cana cu rachiu devenise o categorie economică şi politică. Fără votcă, traiul nu e trai pentru un rus; ea îl însoţeşte de la naştere şi pînă la litania prohodului, ea gîlgîie pe tot întinsul Imperiului Rus, e transportată în ungherele lui cele mai îndepărtate, unde nu-i încă biserică şi niciodată nu va fi şcoală, în schimb se înalţă pe o izbă, prinsă zdravăn în cuie, firma verde a monopolului de stat. În tabelele bugetului de stat vînzarea de alcooluri monopolizate ocupă aproape a treia parte din venituri — bea toată Rusia, dînd pe gît şi vărsînd în băltoace anual 900 milioane ruble. Fiecare suflet — femeie, bărbat, bătrîn, fată mare (purtînd denumirea de „entitate statistică”, nivelatoare în ce priveşte sexul şi vîrsta) — consumă într-un an unsprezece sticle de votcă. Şi atunci de ce acest suflet, ajungînd suflet de marinar, să fie lipsit de un drept naţional recunoscut tuturor cetăţenilor ruşi? Nedreptatea ar putea stîrni nemulţumiri în rîndurile marinarilor, şi fără asta veşnic porniţi pe răzvrătire...

Şi statul, în mărinimia lui, toarnă pe gîtul marinarului, în cei cinci ani de serviciu la flotă, optsprezece vedre de rachiu

rafinat de la monopolul statului, suportînd astfel o cheltuială cu totul nerațională de o sută cincizeci de ruble de cap. Cu toate acestea lipsa de rațiune a acestei cheltuieli este numai aparentă.

În mod regulat, în decurs de cinci ani, cana de votcă pătrunde de două ori pe zi în stomacul marinarului ca o doză de medicament cu efect psihic şi fizic foarte bine drămuit. Ea îi răsădeşte în suflet sentimentul de recunoştință pentru grija ce i se poartă: „Ai muncit? Atunci ia şi tu o duşcă, să-ți deie dumnezeu sănătate!...“ Şi cană după cană, ele produc încetul cu încetul în sufletul şi în organismul lui unele modificări pe care marinarul însuşi nu le observă, dar care sînt dorite de cei în drept şi necesare lor: rachiul dereglează metabolismul, şi atunci în organismul marinarului încep să se depună grăsimi nesănătoase, care însă îi dau înfățişarea aceea de om bine hrănit şi îngrijit, că nu-ți mai e ruşine cu el, poți să te făleşti cu marinarii tăi şi în fața țarului, şi trecînd hotarele țării. Alcoolul distruge treptat sistemul nervos, slăbeşte memoria, încetineşte funcțiile intelectuale. Aşa se şi cuvine: să gîndească e un lucru dăunător pentru marinar. Ca orişice narcotic, alcoolul devine o necesitate — şi marinarul, cum se vede pe uscat, dă buzna în prima cîrciumă, unde înapoiază visteriei statului banii dăruiți cu mărinimie. În acelaşi timp, patima băuturii este o garanție pentru flotă, ferind-o pe uscat de adunările dăunătoare şi de dorința de a pricepe unele lucruri pe care marinarul nu are nici o nevoie să le priceapă.

Şi, în sfîrşit, cînd marinarul, terminîndu-şi serviciul militar, se întoarce în satul lui sau în uzină, tradiționala cană marinărească îl preface într-un vajnic luptător împotriva temperanței, o întărire a prăpăditelor entități statistice consumatoare a bietelor jumătăți de vadră. El continuă să-şi bea suta pe zi, adică trei vedre şi jumătate pe an. În primii cinci ani de viață civilă el returnează visteriei statului cele o sută cincizeci de ruble cheltuite cu el (căci de la fiecare vadră monopolul statului are venit curat şase ruble şi jumătate), cît despre anii următori, deprinderea sădită de cana zilnică în

flotă va da statului profit curat... Astfel mintea înțeleaptă şi perspicace a guvernului veghează mai întîi ca să domnească liniştea în flotă şi în al doilea rînd cucereşte pe nesimțite piața internă.

Deşi, la drept vorbind, nimeni nu-l sileşte pe marinar să-şi bea rachiul. El poate primi cele o sută cincizeci de ruble în numerar.

Tunarul Kobiakov îşi înfrîngea deprinderea de a bea o stacană de votcă înainte de masă, contînd tocmai pe o parte din aceşti bani. De la o vreme Kobiakov socotea fiecare copeică: satul lui răsuna de bocete, pricina cu moşierul luase sfîrşit şi judecata osîndise toată obştea să-i plătească lui Zaseţki arendă pentru anul cînd păşunea nu fusese decît pîrlitură. Taică-său îi scria că partea gospodăriei lor era de o sută şi nouă ruble; o sumă ca aceea Kobiakov o putea aduna cu anevoie într-un an, iar taică-său se văita că musai să vîndă vaca.

Cu toate acestea, fiecare cană băută înaintea lui măcina temelia hotărîrii sale stoice şi cumințI de a nu bea. În cele din urmă i se păru că o cană — una singură şi cea din urmă — ar putea să bea; doar ar fi putut primi scrisoarea tatălui său şi după-amiază, şi apoi, ce-i mare lucru, ia acolo, vreo opt copeici cu totul... Nevoia de băutură devenea tot mai de neînvins. În- ghițindu-şi saliva abundentă, Kobiakov simțea aievea pe limbă gustul dulceag al rachiului, care lasă gura proaspătă şi parfumată, rostogolindu-i-se ca o bilă rotundă şi caldă în stomac; capul, prins deodată de o uşoară amețeală, i se va uşura, eliberat de amarele gînduri la casă, la taică-său, la arendă şi la cele o sută nouă ruble; o vioiciune plăcută i se va răspîndi în tot trupul obosit de munca dimineții, şi cît de gustos i se va părea borşul de la prînz, mereu acelaşi, zi de zi, de care se săturase pînă-n gît. Obişnuința de trei ani îi şi pregătise stomacul, simțurile, creierul, pentru a absorbi căldura otrăvii înşelătoare. Să le înşeli aşteptarea încrezătoare, să nu le dai arsura aceea intrată în obicei părea cu neputință. Părea că ar veni golul, nemulțumirea,

amărăciunea şi chiar revolta întregului organism înşelat în aşteptările sale.

Pe neaşteptate, Kobiakov văzu în faţa ochilor fundul beretei de pe capul răsturnat pe spate al marinarului dinaintea sa şi îi veni la nas mirosul de votcă, puternic, autoritar. Nu-şi dăduse seama cînd a ajuns lîngă butoiaş. Simţi că i se strînge inima şi, în încleştarea disperatei hotărîri, ochii îi fugiră neliniştiţi de colo, colo.

— Hai, zi-i odată, ce-ai adormit? Ori ai uitat cum te cheamă? îl îmboldi grăbit cambuzierul-şef, gata să pună creionul pe hîrtie, iar din spate veni un ghiont; era poftit să se grăbească. Kobiakov duse cu hotărîre mîna la cozoroc.

— Ştergeţi-mă, domnule conductor, doresc să primesc rachiul în bani. Kobiakov din compania a patra, spuse el în torcînd capul ca să se ferească de mirosul aţîţător care se revărsa din cana plină.

Cambuzierul-şef îl măsură cu o privire nimicitoare, plină de dispreţ:

— Abstinenţilor!... Zgîrie-brînză, mormăi el, căutindu-i în listă numele. Bicisnici marinari am apucat în ziua de azi. Pune banii la ciorap... ca să vezi... Palate tot n-ai să-ţi clădeşti cu ei, da uite că aduni copeicile... Zgîrcioabă!

Întreg şirul se porni pe rîs. Kobiakov roşi cu urechi cu tot: îi venise în minte cum îşi bătea şi el joc de nebăutori. De aceea îndrugă o minciună, ferindu-şi privirea într-o parte:

— Mi-a interzis doctorul, dom conductor, face rău la măruntaie...

— Îţi face rău: mare brînză pricepe doctorul tău! Ce rău poate să-i facă marinarului votca? Va să zică, refuzi?

— Tăiaţi-mă, dom conductor, bîlbîi Kobiakov cu glas slab şi abătut, de parcă îşi lua rămas bun de la viaţă.

— Hai, şterge-o atunci, schimnică preacucernică, şi puneţi banul la ciorap, se auzi din spate un glas cam şovăielnic şi o mînă îl împinse în lături pe Kobiakov. Ezofatov de la compania a opta, dom conducător. Nu sînt pe listă. Fiţi binevoitor şi mă scrieţi, că încep iarăşi să beau.

— Ce tot umblați în două luntri, diavolilor? bombăni cambuzierul-şef, nemulțumit. Unul se lasă, altul o ia din nou, numai bătaie de cap...

— Am şi eu, va'zică, motivele mele, i-o întoarse cu îndrăzneală Ezofatov şi puse mîna pe cană, poate-i cea din urmă, vorba ceea, nu se ştie ce aduce ziua de mîine...

Cambuzierul-şef ridică ochii de pe tabel şi-l măsură cu bănuială:

— Ia stai... nu cumva ai mai băut o dată? Ai chef de vorbă? Ia suflă aici!

Ezofatov se grăbi să dea pe gît cana şi, rînjind de mulțumire, se execută.

— Poftiți, de ce nu... cu dragă inimă... că-i proaspătă!

Cei din spate izbucniră în rîs.

Cambuzierul se făcu foc:

— Ți s-a făcut de pedeapsă, lepădătură! Îi raportez comandantului de companie!

— Voia dumneavoastră, mie acu nici că-mi pasă, nu se lăsă Ezofatov, îndreptîndu-şi şapca, şi se depărtă bălăbănindu-şi dinadins mîinile şi mişcînd din şolduri.

Cu puțină dibăcie şi în lipsa subofițerilor din compania ta, puteai să te învîrteşti de a doua cană, pe numele altuia, dacă te învoiai cu omul: că de băut, beau cam vreo cinci sute de oameni. Cum să-i mai cunoască pe toți la chip cambuzierul-şef? Aşa se făcu, vezi dumneata, că Ezofatov a putut să mai apuce o cană şi pe la început în locul lui Venglovski. Ar fi vrut să-şi înăbuşe obida şi teama ce i s-au trezit în suflet cît a stat în cabina micimanului Gudkov. Micimanul întorsese lucrurile în aşa fel, că ieşea răzmeriță şi era limpede că pînă la urmă toată tărăşenia urma să se încheie cu Judecată. Dintru-nceput, Wailis a rîs cînd Ezofatov, întorcîndu-se de la anchetă, bătuse cu pumnul în masă şi, la întrebările fochiştilor, strecurase îndîrjit, printre dinți:

— Credința şi coşciugul mă-si... ne-a vîndut micimanul Morozov! Iacătă, acum o lămuresc dumnealor „după dreptate"! Băieți, nu trebuia să plecăm atunci de pe punte! Ce

ne-ar fi făcut acolo, de față cu tot echipajul, spuneți, ce? Iar acum, cîte unul, ne trimit la curtea marțială!...

— Altă treabă n-au decît să te judece pe tine! rînjise atunci Wailis. Te aprinzi repede, Ezofatov. Dacă ar fi să ne judece pentru atîta lucru, toată flota ar fi la gherlă.

Dar şi Wailis, întorcîndu-se mai apoi de la locotenentul Vetkin, se cam posomorîse şi le răspunsese la întrebări calm şi stîlcind limba ca de obicei:

— Hemoroizii lui bunică-sa! Umblă cu braşoave... Cică ne-am fi răsculat... Se pare că chiar au chef să stea la sfat cu noi la curtea marțială, să ne întrebe cum e vremea şi ce prăjituri ne plac...

Iar după aceea, pînă la sifleea „la rachiu", fochiştii au fost chemați unul cîte unul, care la locotenentul Vetkin, care la micimanul Gudkov: asemenea unei urgente ambarcări de cărbuni în magazii, ancheta se făcea pe două linii. Spre prînz era aproape gata.

În careul ofițerilor prînzul se numea dejun.

Masa uriaşă, alcătuind un dreptunghi fără o latură, strălucea în soare cu argintul tacîmurilor, cristalul carafelor şi albul imaculat al fețelor de masă, scrobite ca o tunică ofițerească. Pe albul acesta îți săreau în ochi petele negre ale spătarelor de scaune, îmbrăcate în piele, pajurile de pe veselă şi sticla de Malaga lîngă tacîmul comandantului secund: el nu bea niciodată votcă.

Ascunzîndu-şi stîngăcia cu un zîmbct, Iuri Livitin cerceta cu luare-aminte peştişorii din acvariu. Părintele Teoktist, gras şi roşu la față, se apropie de el, jucîndu-se cum îi era obiceiul cu crucea de pe piept, aninată de o panglică roşie moarată, cu o dunguță galbenă subțire pe margini. Asemenea panglici în culorile ordinului Sfintei Anna se acordau ca răsplată pentru o faptă vitejească — ofițerilor, la garda săbiei, iar preoților (lipsindu-le armele), la cruce.

— Te uiți la peştişori, tinere? întrebă el şi oftă, nemaiaşteptînd răspunsul lui Iuri. Ce tîlc adînc are simbolul peştişorilor pe o navă de război. Noi amîndoi, de pildă, ne-om

îneca în hăul mării, dar peştişorii au să iasă la suprafață... Ba se vor şi bucura, mizerabilii, c-au nimerit în elementul lor...

— Unde mai pui că sînt şi fără centură de salvare, adăugă maliţios unul din micimani.

— Aşa-a? Cutezi a spune obrăznicii părintelui tău sufletesc, micimanaşule? îi reproşă părintele Teoktist, amenințîndu-l blajin cu degetul.

Ofițerii izbucniră în rîs, Iuri le urmă pilda, cu toate că nu înțelegea de ce rîd. Îndeobşte, toată conversația din careul ofițerilor, spirituală şi uşoară, era țesută din aluzii, cuvinte convenționale, cum se întîmplă de obicei într-o familie, unde oamenii se cunosc de multă vreme şi unde fiecare frază are un sens ascuns, neînțeles pentru un străin. De unde să ştie Iuri că, de cîte ori ieşea „Suvorov“ în larg, părintele Teoktist, obsedat pînă la panică de naufragiile posibile, îmbrăca sub anteriu o centură de salvare, procurată anume în acest scop din străinătate, oferindu-le micimanilor prilej să se desfete cu propriile vorbe de duh.

Preotul răsfrînse mînecile largi ale anteriului, apucă în degetele înmănuncheate ale mîinii stîngi din hrana peştilor, iar cu dreapta un păhărel de votcă pregătit din vreme de ordonanță pe mica coloană din tuf şi ciocăni cu piciorul lui în sticla acvariului. Peştişorii, lovind neauzit cu aripioarele cozii în apă, veniră spre el şi, adunîndu-se în semicerc, încremeniră, holbînd la păhăruț ochişorii lor rotunzi şi inexpresivi.

— Noroc! le ură preotul peştilor, turnînd din hrana lor în apă şi, după ce ciocni cu acvariul, dădu păhăruțul pe gît.

Peştişorii se năpustiră asupra mîncării care se ducea încet la fund, iar părintele Teoktist puse păhăruțul la locul lui şi îşi drese gustul cu o semincioară de-a lor.

— Fiece vietate consumă ce i-a fost lăsat, spuse el sentențios, unul cere hrană solidă, unde îşi duce traiul în apă, altul, dimpotrivă, lichidă — acel ce viețuieşte pe uscat... Iată ce înseamnă armonia în natură.

În careu intră cu paşi repezi comandantul secund,

cercetînd din mers masa. Mutra mustăcioasă a bufetierului pieri în gemuleţul ghişeului, ordonanţele săriră să tragă scaunele, ofiţerii se ridicară din fotolii, îndreptîndu-se spre locurile lor.

— Vă rog să poftiţi la masă, domnilor, rosti Şianov, în picioare lîngă scaunul său din capul mesei, şi-şi plecă fruntea.

Părintele Teoktist binecuvîntă masa, făcînd semnul crucii asupra ei cu mişcări grăbite, mărunte (cum locul său era faţă-n faţă cu comandantul secund, binecuvîntarea părea să ţintească numai sticla de Malaga) şi, fără a-şi coborî mîna după aceea, o întinse de-a dreptul spre şervet, ca să-l vîre pe după gulerul anteriului, după ce mai întîi îşi acoperise cu el tot pieptul.

Ofiţerii îşi ocupară locurile. Mînecile albe ale tunicilor scînteiară laolaltă deasupra mesei şi toate mîinile făcură aceeaşi mişcare: se îndoiră din încheietură, lovind cu degetul mijlociu şi cu inelarul în colţişoarele manşetelor care ieşiseră prea mult în afară, pe urmă tot în aceeaşi clipă scoaseră şervetele din inelele lor şi le aruncară pe genunchi, după care, stricînd armonia de adineauri, se întinseră, fiecare după pofta inimii, spre carafe, pîine, gustări.

Iuri, care în ajun apucase să mai înveţe cîte ceva, potrivi şervetul pe genunchi (pieptul şi-l acoperea doar preotul) şi fără prea multă panică se descurcă în mulţimea de furculiţe de diferite calibre de lîngă tacîmul său şi în gustările dinaintea sa. Ce-a mai roşit ieri! A trebuit să nu se atingă de gustări, deoarece educaţia democratică din şcoală nu se ocupă de subtilităţile unei mese cu adevărat mondene, iar acasă li se servea mîncare gustoasă, dar fără farafastîcuri.

— În cinstea oaspetelui, salut! rosti locotenentul Greve, ridicînd paharul.

Iuri *înjumătăţi* votca: observase şi asta tot ieri. Fiecare navă avea o manieră a sa de a bea votcă, şi după ea puteai să te lămureşti de pe ce navă vine fiecare: pe „Suvorov” păhăruţul de votcă trebuia băut în două reprize, pe

„Țesarevici” o sorbeau cum sorbi lichiorul — fără a da capul pe spate, încet, strecurînd-o printre dinți; în divizia de distrugătoare, dimpotrivă, şarjînd grosolănia adevăraților marinari, dădeau capul pe spate şi paharul de duşcă dintr-o înghițitură (după care urma o expirație scurtă, un „h-ha!“) şi adăugau cu o strîmbătură, adresîndu-se vecinului: „Ce porcărie! Sfatul meu, drăguță, e să nu mai pui strop în gură.“ Iar gustul şi-l dregea de asemeni fiecare în felul lui: pe crucişătoare — numaidecît, pe navele de linie — fără grabă, iar pe distrugătoare, beau paharul mirosind o coajă de pîine.

Deasupra mesei plutea o rumoare de glasuri. Convorbirea era generală. Colțul micimanilor era copilăreşte vesel, cel al locotenenților — calm şi spiritual, mijlocul, zona boierească, unde lîngă Şianov şi în fața lui şedeau specialiştii-şefi, medicul şi preotul, era grav şi demn. Conversația se rostogolea de-a lungul mesei ca un balon strălucitor şi gol pe dinăuntru, săltînd sus în exploziile de rîs, coborînd mai jos cînd se schimbau felurile, întîrziind o vreme la un capăt al mesei, ca, după lovitura bine țintită a unei replici spirituale, să sară tocmai la capătul celălalt. Iuri aproape că nu lua parte la ea: zîmbind şi întorcînd capul, el urmărea salturile balonului strălucitor, care reflecta în acelaşi timp tot felul de lucruri.

Rotindu-se şi săltînd deasupra mesei, balonul înfățişă fără veste o cîrciumioară algeriană, unde barba neagră a ofițerului-şef cu navigația îi aduse din greşeală titlul de şeic. După ce oglindi o frîntură de clipa epoletul de amiral al fostului comandant de pe „Suvorov”, de curînd avansat, globul se învălui în vînătul intens al Oceanului Indian (preotul îşi aduse aminte de raidul escadrei a doua), dar undele se retraseră de îndată, dezgolind picioruşele grațioase ale unei balerine suedeze, venită în turneu la Helsinki. Răpăi o ploaie întreagă de monezi de aur, reprezentînd întreținerea ei pe o lună, pe care o acoperea Stockman, proprietarul unui magazin uriaş, şi pieri ascunzîndu-se în cupoanele de stofă bleumarin: se stîrni o discuție în contradictoriu în jurul

întrebării de unde e mai convenabil să cumperi material pentru vestoane, de la Stockman sau la Petersburg? Stofa fu sfîşiată în scurtă vreme de buldogul locotenentului Budagov cu un creion în dinți: Lady sfărîmă pe rînd şi cu hărnicie toate creioanele ce i le oferi masa, răzbunîndu-se împotriva stăpînului pentru corecția care i-o aplicase...

— Pentru ce, bestie? Biata Lady!

— N-o mai plîngeți, domnilor! Mi-a stricat stirpea: un fulgerător roman sentimental cu flocosul de Pirat, pe sub turela unu. Ticălosul care era de cart a scăpat-o din ochi! Şi eu care-i promisesem lui *madame* Beklemîşeva primul ei cățel!...

Balonul țîşni în sus, rotindu-se în rîsul tuturor, şi căzu în colțul tineretului: micimanii reluară tema cîinilor cu însuflețire. În sectorul locotenenților se servea peşte. Greve îi turnă lui Iuri al treilea pahar.

— Cred că-i destul, Iurik, îl opri Nikolai şi o umbră de încruntare i se aşternu între sprîncene.

— Fleacuri, îi răspunse acesta cu nepăsare.

Marinarii trebuie să ştie să bea, şi deşi capul i se învîrtea, Iuri *înjumătăți* păhăruțul, îl puse pe masă şi mîndru, zîmbind tuturor şi adorîndu-i, învălui masa într-o privire atotcuprinzătoare. Un miciman cîrn şi tînăr, la capătul celălalt al mesei, arăta palid, mohorît şi fără îndoială beat. Iuri se strîmbă dezgustat: of, şi micimanii ăştia, nu se pricep să bea!

— Cum îl cheamă pe cel de colo? îl întrebă încetişor pe fratele său, arătîndu-i numai din ochi pe micimanul mohorît.

Livitin întoarse privirea într-acolo.

— Micimanul Morozov, mecanicul, dar ce-i cu el?

— Ce-i cu mutra asta tragică? E amorezat?

— Nu ştiu ce-o fi cu el... Morozinka, alo! De ce stai bosumflat?

Morozov ridică la el ochii — ochi de om beat, imobili şi fără expresie — şi întinse mîna să ia carafa. Dar comandantul secund îi observase starea înaintea lui Iuri; clipi doar spre

ordonanță şi o mînă dibace, înmănuşată alb, i-o luă înainte (cînd comandantul secund socotea că vreun miciman şi-a depăşit porția, i se lua dinainte băutura, căci tinerețea e întotdeauna înclinată spre exagerare).

— Ce ticăloşie dezgustătoare, spuse Morozov, întorcînd fața spre Livitin, în timp ce mîna lui bîjbîia pe masă, acolo unde mai înainte stătuse carafa, s-au înmulțit ticăloşii pe lume, Nikolai Petrovici! Ți se face lehamite...

Cuvintele răsunară limpede deasupra mesei şi, alungîndu-şi zîmbetul de pe față, Şianov îl pironi pe Morozov cu o privire rece şi severă.

— Piotr Ilici, aceasta este o chestiune a dumitale personală! Careul ofițerilor nu se interesează, cred, de asemenea descoperiri. Un om de lume trebuie să ştie să-şi ascundă sentimentele.

— Iar mie mi-a fost dat să văd un om de lume, domnule căpitan de rangul doi, care n-a izbutit cu nici un preț să ascundă de ochii lumii că este un laş şi un ticălos, îi răspunse pălind Morozov, neaşteptat de clar şi apăsat, de la capătul celălalt al mesei lungi.

— L-ai descoperit probabil în fundul paharului, cînd ai băut peste măsură, îi replică Şianov, cu o zvîcnire în obraz, totuşi imperturbabil. Domnilor micimani, liniştiți-l pe camaradul dumneavoastră. Amintiți-i că se află în careul ofițerilor şi că tînărul nostru oaspete îşi poate face despre acest careu o părere greşită...

Şi se întoarse către artileristul-şef, continuînd convorbirea. Stînjeneala se lăsă în zbor deasupra mesei; a fost nevoie de un efort pentru ca spumoasa conversație să se continue la fel de însuflețită.

Prin uşa deschisă spre coridor se zări deodată timonierul alergător: una din ordonanțe îi ieşi repede înainte, deoarece marinarilor le este oprită intrarea în careu. Marinarul poate intra acolo numai în două cazuri: dacă e rănit în luptă (şi atunci în careul ofițerilor se instalează infirmeria) sau daca ajunge ordonanță. Dar şi într-un caz şi într-altul, nu-i

marinar, ci mai degrabă *om,* om în suferință sau om de serviciu…

— Puțină atenție, domnilor! exclamă Şianov, după ce citi telegrama.

Rumoarea se stinse cu încetul.

— Comandantul ordonă să ne pregătim pentru a ieşi în larg către orele patru după-amiază. Vom executa trageri. Rog pe domnii ofițeri să-şi pregătească îndată unitatea. Pe cei care au nevoie să dea unele dispoziții îi rog să se ridice de la masă fără a cere permisiunea!

Cîțiva ofițeri se ridicară, printre care şi Morozov. Se îndreptă spre uşă cu paşi nesiguri: trebuie să ia cît mai degrabă măsuri pentru a-şi veni în fire — un pui de somn, un duş, o cană de sifon şi un ceai tare. Datoria! Şi cînd e vorba de datorie, trebuie să fii la postul tău, oricîte neplăceri personale ai avea.

Pianul întonă un vesel *ragtime* american. Locotenentul Vetkin întoarse capul şi, văzînd că în fața pianului şade Greve, veni lîngă el şi se lăsă pe brațul fotoliului.

— Ia zi, cum merge ancheta? întrebă Greve încet, continuînd să bată cu degete sprintene ritmul vioi.

— Hei-hei, stai prost, Făt-Frumos… Şianov e foc pe tine, că n-ai ştiut să-i iei la goană… Pune totul în spinarea ta: zice că numai tu porți vina că lucrurile au ieşi cum au ieşit.

Greve roşi de necaz.

— Nemernicul! Tocmai el, care a şters putina în mod ruşinos!

— Spune că au ridicat mîna asupra lui.

— Minte, bestia! A născocit-o ca să iasă cu fața curată. Cine a văzut asta?

— Subofițerii. I-a interogat Gudkov.

— Ăştia văd ce le porunceşti. A fugit ca un laş şi acum se justifică.

— Pe tine totuşi va trebui să te interoghez, cu toate onorurile.

— Bine!… E grețos că pune totul în spinarea mea. Dar ce

puteam să fac? Să răcnesc?

— Dacă se va dovedi răzvrătirea, va fi limpede că n-aveai ce face, spuse Vetkin.

Greve luă cîteva acorduri grave, solemne din Grieg.

— Dar se va dovedi? întrebă el pe gînduri.

— Marinăraşii noştri nu recunosc. Susțin sus şi tare, toți ca unul, că nimeni n-a ridicat mîna asupra lui... Tu ai văzut ceva sau nu?

— Dracu ştie, spuse Greve şovăind. Am văzut cum s-a dat înapoi Şianov şi cum a întins-o ca un iepure.

— Şianov se face luntre şi punte ca să aducă dovezi că au vrut să-l bată. La mine a țipat că din anchetă nu reiese asta. Altfel se face de rîs!... Înainte de dejun i-a ghicit în cafea Unilovski, să vadă cine ar fi putut ridica mîna... Şi le-a ieşit că Wailis. E cel mai suspect dintre toți, deşi subofițer...

Tăcură. Preotul venise să se aşeze în fotoliul de lîngă pian. Greve se contopise cu clapele — pianul vuia de acorduri tragice. Ele pluteau solemne deasupra careului ciudat de liniştit. Greve era un pianist talentat şi ceilalți îl ascultau cu plăcere. Greutatea sunetelor de aramă, gata să te strivească, se uşura, slăbea, se topea treptat în străveziile acorduri ale notelor înalte. Cînd şi acestea se risipiră în înălțimi, cum se destramă norii uşori, părintele oftă din străfunduri.

— Har dumnezeiesc este muzica! spuse, profund mişcat. Ce purificare a căinței! Cînți minunat, Vladimir Karlovici! Ți se topeşte inima în piept... Cum se cheamă bucățica asta?

— „Moartea Azei“, lămuri Greve, ridicîndu-se. Hai la tine, Crenguță, să mai stăm la taifas...

— Moarte cu adevărat creştinească. Admirabilă bucată, repetă părintele cu satisfacție şi, căscînd, se ridică de asemeni. Ia să mai trag şi eu un puişor de somn, spre completare, înainte de marş, că de, oboseala îşi cere drepturile...

Păstrătorii de tradiții susțin că ar recunoaşte în somnul flotei cîteva categorii, purtînd şi denumiri diferite: somnul *de bază* — pe cuşetă, dezbrăcat, de la două noaptea şi pînă la

şapte şi jumătate dimineaţa; *cel de dimineaţă,* suplimentar — vreun ceas acolo, în fotoliu, după ce ai trimis marinarii fiecare la treaba lui*; somn de încurajare* — de la patru şi jumătate şi pînă la zece dimineaţa, cînd după cartul de la miezul nopţii pînă la patru dimineaţa, poreclit „cartul cîinelui“, e îngăduit aproape oficial să nu asişti la ridicarea pavilionului; somn de *înaltă aprobare* — de la dejun şi pînă la ora două după-prînz, în răstimpul anume hotărît de regulament; *preliminar* — o moţăială de o oră în fotoliu, înainte de masă; *suplimentar de seară* — un pui de somn de vreo sută cincizeci de minute, după-prînz, mai ales dacă te-ai cam întrecut cu băutura. Şi, în sfîrşit, uneori după o noapte de chef pe ţărm — *unul şi bun* — care îmbrăţişează răstimpul de la gustarea de dimineaţă şi pînă la prînz şi leagă în felul acesta somnul de „înaltă aprobare” cu „preliminarul”. Cît despre „unul şi bun”, se cere să-ţi iei unele măsuri de prevedere, formulate pe scurt într-o regulă mnemonică: „Ca să-ţi prindă somnul bine, dormi la altul în cabină”, regulă ce-ţi garantează tihna, ferindu-te de neprevăzutele chemări la comandantul secund sau la companie.

Oamenii dotaţi cu o adîncă pricepere a lucrurilor susţin, şi pe bună dreptate, că un destoinic ofiţer de marină este dator să ştie a îmbina în mod diferit toate aceste varietăţi ale somnului cu serviciul, pe lîngă priceperea de a adormi la orice oră, în orice poziţie, pentru a-i putea smulge cu forţa asprei slujbe cele opt ore de somn ce i se cuvin unui om normal. Ce-i drept, să i le smulgi e lucru neînchipuit de anevoios: serviciul ofiţerului din flotă este greu şi multilateral. Veşnicele carturi, obligaţia de a fi prezent în fiecare zi la ridicarea pavilionului, grija companiei sau, în sfîrşit, a unităţii pe care o comanzi, îndatorirea impusă de situaţia socială de a-ţi petrece vremea pînă noaptea tîrziu în restaurante, tăifăsuiala prietenească în careul ofiţeresc, la un pahar de lichior, care ţine adesea pînă tîrziu după miezul nopţii — toate aceste aspre şi grele îndatoriri ale ofiţerului din flotă aproape că nu-i lasă răgaz pentru somn. În acelaşi timp, jurămîntul depus şi

comandantul secund îi pot pretinde în orice clipă încordarea deplină a tuturor forțelor sale fizice şi spirituale, iar într-o asemenea clipă se cere să ai mintea lucidă şi trupul odihnit — cu alte cuvinte să fii sătul de somn. Alte minți mai înclinate spre filozofare adaugă aici încă un raționament, şi anume: ştiut fiind că mai devreme sau mai tîrziu tot are să fie război, şi cît va ține el nici pomeneală să dormi, în vreme de pace este bine să te saturi de somn cu anticipație.

Cazarma douăzeci, dormitorul fochiştilor din compania a opta, nu văzuse vreodată lumina zilei: aflată în inima navei sub cele trei punți, departe de borduri, fusese de la bun început prevăzută pentru iluminare electrică. Aerul se primenea aici cu ajutorul ventilatoarelor, care huruiau necontenit, absorbind atmosfera viciată şi alimentînd cazarma cu aer proaspăt de afară. Din această cauză în cazarma din inima navei, închisă ermetic ca o conservă, curentul îşi făcea mendrele fără astîmpăr. Vara frămînta aerul încins deasupra trupurilor goale şi transpirate, izbutind doar să le scalde în alte valuri moleşitoare de năduşeală, iarna le învăluia într-un suflu de gheață. Curentul, diferențele de temperatură şi traiul într-o colivie metalică făcuseră să urce curba reumatismelor aproape de două ori de cînd cu vasele de oțel. În marş, cînd pereții şi puntea cazărmii, încinse de vecinătatea dogoritoare a căldărilor, te coc de viu, din țevile ventilației, în locul aerului proaspăt, curge apă: negăsind în el puterea să salte pupa grea a navei de linie, valul se prăvale pe punte, inundă ciupercile ventilatoarelor şi ventilația nu se mai face.

În cazarmă marinarii o duc ca într-un veşnic bivuac. Omul trebuie să doarmă, să mănînce, să se spele, să-şi satisfacă necesitățile fireşti, să-şi păstreze undeva lucrurile, să se odihnească. Şi dacă pentru satisfacerea tuturor acestor nevoi locotenentul Livitin are la dispoziție o cabină care reflectă în miniatură confortul unui apartament întreg, iar pe lîngă aceasta, există şi careul — în ce-i priveşte pe marinari, locurile de satisfacere ale acestor necesități fireşti, proprii tuturor oamenilor, sînt răspîndite de constructori şi

regulament ca de explozia unei bombe, căreia nu-i pasă unde zboară schijele, pe tot cuprinsul navei. Spălătorul e cu două etaje mai sus; locul rezervat fumatului e teuga — pe puntea superioară, rămînînd acelaşi şi pe vreme de ploaie, şi pe ger; toaleta — la o distanță de la cincizeci pînă la trei sute de paşi, fără a mai pune la socoteală scările; o parte din lucruri se păstrează în dulăpiorul de care se folosesc cîte doi marinari, celelalte, într-o valiză mare depozitată în încăperi unde poți umbla numai cînd dă sifleea un semnal anume; hamacul se păstrează în plasele de pe puntea superioară, vara absorbind umezeala ploii, iarna suflul de gheață al gerului: numai ciolanele marinăreşti le pot scoate din perne şi pături.

În raport cu ceasurile zilei, cazarma e cînd sufragerie, sau dormitor, cînd sală de instrucție, ori loc de repaus. La magicul semnal al sifleei, ea este împodobită cu hamacele ce atîrnă de tavan, ori pluteşte în aburii borşului, rămîne pustie sau e ticsită de ființe omeneşti, tace, cîntă ori se scaldă în jerbele seînteietoare ale furtunurilor, cînd se face curățenie, în cazarmă stau treizeci şi doi de fochişti din plutonul patru; în raport cu spațiul ce-l ocupă ei, pentru a completa suprafața locativă a apartamentului de la pupa ocupat de un singur om, comandantul navei, după cea mai sumară socoteală ar mai trebui, pe lîngă efectivul plutonului patru, încă vreo doisprezece marinari.

Mesele de oțel, acoperite cu linoleum, sînt îngrămădite una într-alta. La ele şed fochiştii, în aşteptarea zadarnică a castronului cu borş, care mai e sus, în mîinile marinarului de serviciu, iar acesta stă la rînd lîngă bucătărie. De obicei, înaintea mesei, în cazarmă domneşte larmă de glasuri şi bocănit de linguri fără rost — atît de energic, încît acoperă huruitul ventilatoarelor. Astăzi însă fochiştii sînt abătuți. Cuvîntul „judecată” zboară de la o masă la alta, amintindu-le teama aceea apăsătoare şi enervantă care a încleştat inima fiecăruia, cînd, după pățania de dimineață care se aplanase atît de uşor, fochiştii fuseseră tîrîți unul cîte unul ori în cabina lui Vetkin, ori la Gudkov.

— Şi cînd te gîndeşti — pentru ce? Că n-a fost mai nimic, dacă-i vorba pe drept…

— Ei, o să ne trimită la ocnă, mare brînză! făcu pe viteazul Ezofatov, de la masa vecină. Să-ți spună Venglovski dacă-i haleşte acolo pe oameni! Venglovski, povesteşte-ne ce de-a grozăvii sînt şi la gherlă, haide!

Venglovski ridică ochii spre el şi zîmbi cu buzele-i subțiri, de polonez. În iarnă se întorsese din batalionul disciplinar, unde nimerise pentru că a vrut să-i dea nume copilului său din flori. Comandantul de companie avea ce avea cu Venglovski, şi ca să-l ardă, vorba ceea, să-l usture, nu dăduse aprobarea să se însoare. Iuzefa era în a opta lună cînd Venglovski falsifică semnătura micimanului von Neughardt pe aprobare şi o întări cu o stampilă şterpelită din cabină. Feciorul său scăpă de ruşinoasa însemnare de „copil din flori” în acte, dar Venglovski se alese cu un an jumătate stagiu în batalionul disciplinar.

— Închisoarea-i una şi aceeaşi peste tot, spuse el cu nepăsare, aici sîntem ocnaşi cu galoane, dincolo fără, atîta tot!

Wailis îl pironi cu privirea de la masa lui şi clătină din cap:

— Venglovski, închide puțin gura ventilatorului, asemenea vorbe nu se spun cu glas tare.

— Cine să ne audă? dădu din mînă a nepăsare Venglovski. Toți sînt de-ai noştri!

— Oricum. Asemenea vorbe au aripi. Zboară tocmai unde nu trebuie, pînă la urechile ofițerilor.

— Nu cumva tu ai să mă torni?

— Eşti un prost, Venglovski, spuse Wailis calm.

Cu şase luni în urmă, fochistul Wailis din acest pluton căpătase galoane de subofițer, la propunerea micimanului Morozov, căruia tînărul acesta i se părea mai inteligent şi mai pregătit.

Un subofițer model n-ar fi lăsat, fireşte, fără urmări asemenea comentarii de-ale gradelor inferioare. Însă Wailis

nu era un subofițer model, deoarece în înțelegerea lui superiorul nu se impune inspirînd teamă, ci cîştigînd respectul marinarilor. În ce-l privea, îşi agonisise stima lor cu calmul său imperturbabil, curat leton, şi dreptatea care le-o făcea în toate împrejurările.

Fochiştii, care la început se uitau cam chiondorîş la galoanele lui, curînd de tot nu mai făcură asociația care le venea de la sine în minte, de cîte ori vedeau un galon galben sau alb pe umerii bluzei marinăreşti: ăsta-i denunțător şi vîndut mai-marilor, numai prezența lui în mijlocul nostru nu-i lucru lipsit de primejdie. Nu, Wailis nu era aşa.

— Haide, fochişti! strigă el zîmbind liniştit. N-o mai îngropați pe mătuşica mult iubită! Fruntea sus! În cel mai rău caz, o să-mi taie galoanele, iar voi o să mai împuşcați niscaiva prepelițe!... Hai, mai bine să mîncăm borşul, asta te mai potoleşte!

Borşul fusese adus între timp în vase de aramă spoite. Linoleumul mesei se acoperi de seu închegat — castronul stătea în mijloc şi din lingurile care forfoteau cu spor deasupra mesei pica tot timpul; cei care şedeau la capete preferau să se scoale şi să mănînce în picioare, ducînd lingurile la gură peste umerii şi spinările celorlalți. Carnea o răsturnau grămadă de-a dreptul pe masă (farfuriile şi furculițele nu erau prevăzute în inventarul marinarului!), o tăiau cu bricegele, măduva o scoteau din oase tot pe linoleum şi mîncau cu mîinile, trecînd bucățile din mînă în mînă de îndată ce şeful mesei dădea comanda: „La cărnuri!“ — după ce mai întîi bătuseră cu lingura în masă.

Amiralii din masivele cabinete ale colegiilor Amiralității, care aveau căderea să determine prin ordine şi regulamente conduita marinarului, cunoşteau foarte bine rusul din popor: el se deosebeşte de dobitoc numai pentru că bea votcă, ştie a rosti cu glas tare unele cuvinte (în special cele interzise tiparului) şi-şi scoate căciula înaintea moşierului. Mujicul nu-i pretențios şi nici nu ştie ce-i scîrba, el poate înfuleca ciorba din acelaşi lighean cu sifiliticul şi nu-şi pierde apetitul luînd

carnea din mîinile altuia, mîini care numai ce au scărpinat nişte locuri transpirate...

După ce se sculară de la masă în rîgîieli răsunătoare, fochiştii lăsară pe seama marinarilor de serviciu spălatul meselor şi castroaneîor şi se întinseră la odihnă. Regulamentul interzice ca marinarii să se apuce de munci grele imediat după-masă, fără motive importante, ci recomandă a se lăsa echipajului un răstimp suficient pentru odihnă, în care li-e îngăduit să nu-l salute nici pe amiral, dacă trece pe acolo: odihna e lucru sfînt. Doarme toată nava, în afară de oamenii din cart şi de cei pedepsiți, care în timpul ăsta *împuşcă prepelițe* (cu alte cuvinte, stau în front, cu arma-n prezentare) sau muncesc la muncile cele mai murdare şi dezgustătoare.

Ca să se odihnească mai ca lumea, oamenii care s-au sculat de la cinci dimineața, şi au muncit de la şase, au la dispoziție, pentru un ceas, băncile şi puntea. Şi unele şi cealaltă sînt însă de metal. Cel mai comod se doarme pe burtă, cu obrazul îngropat în mîini şi un picior îndoit în unghi drept, atunci toată greutatea corpului cade pe părțile moi — abdomen, antebraț şi coapse. Alții preferă să doarmă pe spate, cu gura deschisă, cu capul răsturnat şi sforăind de te înfiori. Într-un fel sau altul, trebuie să profiți de această oră, ca să te odihneşti bine, deoarece în restul zilei, de la deşteptare şi pînă se eliberează hamacele, la zece seara, marinarului îi este categoric interzis să stea tolănit pe vreo ladă sau pe punte.

Deodată şuieră sus o siflee, după care glasul unui planton strigă:

— Plutonul patru adunarea pe puntea superioară!

Cei care nu adormiseră încă săriră în picioare. Pe fochişti îi cuprinse neliniştea. Presentimentul alarmant al unei nenorociri care-i stăpînea încă de dimineață îi ridică şi pe ceilalți în picioare. Sifleea era neaşteptată şi de neînțeles: să se alinieze în timpul repausului?...

— Nu vă duceți, fraților, e o capcană! strigă cu disperare

Ezofatov.

Şedea pe marginea mesei, unde tocmai se pregătise să se întindă, cu mîinile desfăcute, speriat el însuşi şi semănînd panică în sufletele celorlalți.

Wailis îi trînti o palmă pe spinare.

— Mai încet! Haide, înfundă gaura, că trage, spuse el ridicînd ochii spre gura tambuchiului, de parcă ar fi vrut să sfredelească cele trei punți, pentru a se dumeri asupra intenției mai-marilor. Nu vă aprindeți aşa.

Cazarma amuți, trăgînd cu urechea. În tăcerea grea, nu se auzea decît huruitul ventilatoarelor. Of, viață de marinar, veşnic plină de spaime, veşnic cu auzul încordat!...

— Plutonul cinci adunarea pe puntea superioară! mai strigă un glas în depărtare.

Fochiştii schimbară priviri. Wailis urcă scara şi scoase capul în cazarma de sus. Apoi, uitîndu-se-n jos pe sub mînă, spuse nu prea tare:

— Haide, nu mai faceți în pantaloni, curci plouate ce sînteți! Dăm drumul la aburi! Plecăm în marş!

Ezofatov înjură lung, uşurat.

Locotenentul Vetkin fusese frustrat şi el de odihna sacrosantă. După dejun a trebuit să-l interogheze pe locotenentul Greve. Şi abia după aceea simți Vetkin cu deosebită satisfacție că în sfîrşit ancheta s-a încheiat şi totul este limpede, aidoma cafelei. Îl chemă la el pe micimanul Gudkov şi, expunîndu-i pe scurt propria sa concluzie, conform materialelor anchetei, îi propuse s-o exprime, folosind limbajul oficial, într-un raport bilateral, în timp ce domnia-sa, tolănit în fotoliu, se va deda unui somn *de înaltă aprobare*, cu sentimentul omului care şi-a împlinit întru totul datoria față de patrie, jurămînt şi comandantul secund.

Micimanul Gudkov, cu sprîncenele subțiri ridicate peste poate deasupra ochilor incolori (pentru că toate ideile pe care le expunea în clipa aceea erau nespus de importante), scîrțîia repejor din pană şi uneori, cuprins de frenezie, foşnea prea tare foile depozițiilor, în căutarea sublinierilor groase făcute

de mîna lui Vetkin, ca semn că acele părți din declarații vor fi mai concludente. La două fără cinci el puse tamponul peste ultimele rînduri ale concluziilor anchetei şi locotenentul Vetkin deschise ochii.

— Minunat! Bine că s-a terminat! spuse el întinzîndu-se de plăcere şi, după ce alungă somnul cu o şuviță de apă rece la chiuvetă, puse un veston curat, îşi curăță unghiile, luă cu el raportul împreună cu foile declarațiilor din timpul anchetei şi se prezentă la comandantul navei.

La orele patru după-amiază „Suvorov“ ridică ancora şi ieşi în larg pentru tragerea numărul opt-bis, despicînd grijuliu cu trupul său masiv apa mică a strîmtorii dintre cochetele insulițe, zise *shere,* de lîngă Helsinki. Pe plaja uneia din ele, stăteau întinse două doamne în costume de baie, la adăpostul unor elegante umbrele multicolore.

— Priveşte, „Suvorov“ a ieşit în larg, spuse una din ele, cu o voce caldă, plăcut modulată.

— Bieții ofițeri din flotă! suspină cealaltă. Pentru toată lumea e sărbătoare, numai ei n-au zi de odihnă... Se duc pe mare... Dumnezeule, cum îi torturează cu serviciul!

Şi, zicînd acestea, se sculă în picioare cît era de înaltă; lăsîndu-şi umbrela pe spate, îşi arcui cu grație şi eleganță trupul prins în strînsoarea costumului elastic. Cînd ajunse la cotul canalului, „Suvorov“ viră lin şi din pricina asta turela de la pupa aținti plaja cu orbitele goale ale tunurilor. O siluetă de femeie arcuită provocator, strălucind cu albele-i coapse pline, prinse deodată a pluti în cîmpul vizual al lunetei, agățîndu-se de ulucile negre ale gradației, ceea ce lui Iuri i se păru cu totul neverosimil. Inima începu să-i bată grăbită, iar mîna învîrti iute timona. Atunci femeia se opri deasupra cifrei 2 şi-i zîmbi tînărului, ademenitor şi fără ocol. Lentilele puternice ale lunetei turelei redară clar şi exact umbrele mătăsii ude de la piept şi proeminența sînilor îi apăru ca o nălucă aţîțătoare şi inaccesibilă. Însă legată de navă numai grație legilor opticii şi a unor neaşteptate doruri tinereşti, femeia pieri în zare o dată cu țărmul...

Țărmul! O, țărmul! Țărmul de vrajă al flotei imperiale ruse! Țărmul de care se rup numai pentru ca locuitorii săi, ca şi oraşele, să fie şi mai ademenitoare, să i se năzărească şi mai vii pe drumul de întoarcere al navei! Țărmul femeilor elegante, îndrăgostite de îndepărtatele bătăi de tunuri şi apropiata şoaptă a fragedelor buze de micimani, țărmul automobilelor şi al restaurantelor, țărm care întinde mîini parfumate spre banii adunați în timpul marşurilor, cărora li s-a urît să zacă fără rost prin buzunare, țărmul mulțimii care se dă la o parte cu respect, țărmul plecăciunilor reverențioase şi al chipielor smulse din cap — țărmul cucerit de flotă... Iată în ce fel petrece țărmul acesta pe un tînăr cînd iese în larg — îi trimite, ca o ultimă fluturare de mînă, năluca unei femei prinsă în strînsoarea tricoului de mătase. Iată cum îi aşteaptă întoarcerea clipindu-i prieteneşte din depărtare cu licuricii farurilor, care seamănă cu becurile multicolore de deasupra meselor la „Fenny“, iată cum îl îmbie cu imagini de vile şi căsuțe greu desluşite prin binoclu, a căror viață de vrajă n-o va cunoaşte nicicînd marinarul. Iată cum îl întîmpină pe granitul cheului, ca pe un nou Columb care descoperă pentru a suta oară o Americă plină de neprevăzut, şi toate lucrurile cîte le are i le pune la picioare. În spatele tînărului este marea cea fără cruțare, puternicele nave, greul şi sublimul regulament al mănăstirii de oțel, strălucirea, puterea şi sute de alți tineri stapînitori ai țărmului marinăresc. Gurile lor au sărutat oțelul aspru al cornetului acustic, degetele lor au încleştat volanele aparatelor, ochii lor au văzut moartea în adîncuri sau pe punți, urechile lor au auzit tunetul greu al luptei. Ei doresc țărmul, viața, buzele de femei şi căldura țesăturii moi pe moliciunea sînilor — şi toate astea vor fi ale lor, căci cine va îndrăzni a le retrage stăpînilor, cuceritorilor, apărătorilor țărmului marinăresc?!...

— Ia, dă-te la o parte, Iura, spuse de jos glasul lui Livitin şi cineva îl trase pe gardemarin de cracul pantalonului. Dă-mi voie, acuşi se dă alarma!

„La o parte!“ Încă trei ani să mai stea la o parte! Trei ani

să mai aştepte dreptul incontestabil de a se simți stăpînul sublimei, fermecătoarei vieți!... Iuri răsuci volanul, luneta se propti în apa inexpresivă, iar femeia în tricou pieri pentru totdeauna din viața lui.

Turela puternic luminată plutea într-o linişte de sală de operații. Iar înăuntrul acestui bulgăre de oțel ce luase forma stranie a cuirasei transversale, puțurilor şi platformelor, marinarii albi şi albaştri erau imponderabili şi neauziți. În puțul scăldat în lumină, unde şinele scînteietoare ale încărcătorului se prăbuşeau abrupt, ca *montagne russe*-ul, în străfundurile secției de încărcare, cenuşia culată a tunului, mare şi grea, asemănătoare cu spatele unui elefant, era într-o mişcare necontenită şi abia sesizabilă, în sus şi în jos. Părea de necrezut că acest butuc gros, absurditatea asta înfăşurată în cabluri, se poate continua dincolo, în afara turelei, cu țeava aceea zveltă şi aeriană, ațintită în sus, care se subția armonios spre gură.

Gîndirea omenească se întruchipa aici în oțel mişcător, însuflețit de energia nervoasă a curentului electric. Mişcarea celor trei mii de puduri de oțel aproape inteligent, exactă pînă la milimetru, era realizată de către degetele butucănoase de țăran ale primului ochitor Kobiakov.

Tunarul Kobiakov fusese ataşat la tun în calitate de mecanism special, avînd sarcina de a lega cele două părți ale acestuia — aceea de oțel cu cea de sticlă: el fixa firul de ochire în înălțime pe marginea de jos a panoului-țintă şi tot el apăsa cu piciorul pedala, producînd astfel în canalul țevii explozia celor opt puduri de pulbere.

În aşteptarea primei lovituri de tun, o tăcere tot mai încordată se instala în turelă, subliniată şi mai mult de zumzetul neîntrerupt al motoarelor. Fiecare țăcănit de aparat făcea să i se strîngă inima de frică, amenințînd cu bubuitul asurzitor al salvei, şi atunci Iuri ridica ochii la Kobiakov — n-o fi deschis gura? Însă Kobiakov, dimpotrivă, îşi potrivise ochiul drept la marginea de cauciuc a aparatului de ochire şi, închizîndu-l pe celălalt, îşi muşcă buza fixînd ținta cu

deosebită grijă.

Pe cîmpul clar al lunetei, la intersecția liniilor de ochire, se afla panoul de pînză, sprijinit pe ditamai cioate în cîmpul de ochire se vedea limpede buturuga din dreapta, de care stătea prinsă prima prăjină. Cîte cioate dintr-astea nu smulsese Kobiakov din pămînt înainte de a pleca militar, cînd el şi cu taică-său au desțelenit ogorul, pentru care sentința tribunalului îl condamna să plătească acum arendă. Kobiakov atinse uşurel volanul şi linia de ochire în înălțime coborî la baza panoului. Dacă ochirea va fi precisă, se va uşura şi munca tatălui său: Livitin cinstea întotdeauna, după terminarea tragerilor, cu cîte o rublă pe servanții principali. Or, cele o sută nouă ruble pe care le aveau de plată Kobiakovii moşierului Zaseţki trebuiau adunate pe orice cale.

Căci moşierul avea o mare nevoie de bani, şi de aceea nu îngăduia nici o amînare. Cu toate că erau „per tu“, directorul „Băncii nobilimii”, unde era ipotecată moşia, nu putea să-i amîne plata dobînzilor asupra împrumutului; administrația financiară cerea ca circulația monetară să fie cît mai spornică, pentru ca să se poată achita mai repede firmei comerciale „Jarce and company” furnitura de bumbac din care se fabrica vata, transformată apoi, datorită unei reacții chimice complexe, în pulberea cu care uzinele de armament ale statului alimentau flota.

Astfel cercul vicios al circulației băneşti se închidea în turela de la pupa a lui „Suvorov” şi Kobiakov, găsind pe pipăite pedala cu piciorul, avea să ardă numaidecît în canalul piesei, printre multe alte mii, şi cele o sută nouă ruble atît de necesare pentru ca mizera gospodărie să nu i se ducă de rîpă.

Deodată turela fu smucită în lături şi Iuri simți o lovitură straşnică în umăr.

În timp ce se clătina pe picioare, gata să cadă, văzu într-o frîntură de clipă fața plină de spaimă şi descumpănită a electricianului care smucise spre el heblul. Turela fu inundată de scrîşnet, bubuit, zăngănit, şuierat. Apoi din prăpastia puțului țîşni năprasnic încărcătorul, mare cît un pian pus pe

o coastă, ajunse din urmă piesa şi se lipi de gura ei, care se şi căscase, slobozind îndată, cu un bubuit, un şarpe de oțel, care se îndreptă şi se transformă într-un baston elastic. Şarpele împinse un proiectil în canalul țevii şi se retrase repede, în drumul său el atinse o ieşitură a lăzii de aramă de deasupra jgheabului de încărcare şi de acolo căzu, zăngănind dintr-o uşiță, cilindrul de mătase al semiîncărcăturii. Şarpele se năpusti înainte, îl mînă în țeavă şi, făcînd calea-ntoarsă, scăpă în jgheab a doua semiîncărcătură; cu o mişcare iute, parcă înciudată de data asta, o aruncă şi pe aceasta în jgheab şi, huruind şi scrîsnind, se piti în vizuina lui, iar încărcătorul se prăvăli în prăpastie, năprasnic cum apăruse. Închizătorul se înfipse atunci la locul lui în piesă, insinuant, cu o şerpuire de rîmă care intră în pămînt, şi în turelă se instaură aceeaşi tăcere de mai înainte, subliniată de huruitul motoarelor.

Ruşinat şi fîstîcit, Iuri înțelese abia acum că ceea ce se petrecuse era doar o salvă de tun şi nicidecum o catastrofă: bubuitul exploziei nu se aude în turelă şi n-ai de ce deschide gura. Toate se petrecuseră cu asemenea repeziciune, într-un răstimp atît de scurt, că proiectilul nici măcar nu ajunsese încă la panou.

Obuzul ce țîşnise din gura tunului cu o viteză mai presus de ce-şi poate imagina mintea omenească — un kilometru pe secundă — luînd-o înaintea bubuiturii, dar născînd un tunet al său, urcă în tăriile potopite de amurg, aproape în linie dreaptă. Însă forța implacabilă a gravitației terestre îl trase în jos, arcuindu-i din ce în ce traiectoria. Proiectilul îşi aplecă capul țuguiat înspre apă — un obiect incandescent şi huruitor, într-o rotire turbată, asupra căruia se exercita o multitudine de forțe mecanice venite în conflict: explozia gazelor pulberii, forțele gravitaționale, acelea ale rezistenței aerului, ale înclinației axului tunului, ale inerției navei în momentul salvei şi ale propriei sale rotiri. Suma tuturor acestor forțe, dinainte calculată de tabelele tragerilor de artilerie, îndrumă proiectilul spre panou şi-l aruncă în apă în apropierea acestuia. Şi în locul unde căzu proiectilul, apa

țîşni spre cer ca o jerbă de stropi de argint.

Stropii chiar că erau de argint: splendida jerbă costa trei mii două sute de ruble.

Însă în creierul locotenentului Livitin jerbele de apă ce țîşniseră dincolo de panou, ca nişte lumînări, determinară apariția unei noțiuni pur ştiințifice din domeniul artileriei, noțiune ce nu avea nimic comun nici cu estetica, nici cu finanțele: „Lovitură lungă". Şi la fel cum apa, udînd rîndurile aşternute cu creion chimic, le colorează mai clar, mai distinct, tot aşa sîngele, irigînd exact acele circumvoluțiuni ale creierului care înmagazinaseră timp de mulți ani reprezentări, imagini, cifre alcătuind suma cunoştințelor despre trageri, le făcu să apară mai clare şi mai distincte, în dauna altor percepții streine de acestea. Verigile complicate ale reflexelor condiționate, formate grație unui exercițiu prelungit al creierului, puseră în contact nervii senzitivi vizuali cu nervii motori ai vorbirii, lăsînd minții libertatea de a se ocupa de alte probleme mai complicate. De aceea imaginile celor trei jerbe de apă ce țîşniseră pe locul căderii proiectilelor dincolo de panoul țintă determinară pe loc rostirea comenzii trebuincioase:

— Scurtează doi! Spre stînga cinci!

Galvanorul țăcăni din aparatele transmițătoare, ochitorii modificară elementele de tragere şi cei trei Kobiakovi ochiră din nou baza panoului cu tunurile altfel ridicate şi altfel răsucite.

— Foc, rosti Livitin nu prea tare, şi o dată cu smucitura ce cutremură scurt şi circular toată turela, cum scuturi ceasul cînd s-a oprit, de pe buzele sale se rostogoliră în apă încă zece mii de ruble.

O asemenea însuşire avea şi băiețaşul acela din basmul franțuzesc: cu fiecare cuvînt rostit, din gura lui țîşnea o monedă strălucitoare de aur. Cuvintele locotenentului aduceau însă un venit incomparabil mai mare, deşi s-ar fi părut că nu crea, ci risipea banii. Dar zece mii de ruble risipite o dată cu rostirea cuvîntului „foc" făcuseră posibilă

crearea imediată de noi proiectile, pulberi şi tunuri, în schimbul celor distruse de salvă. În multe unghere ale țării şi ale lumii oameni neştiuți de Livitin treceau la acțiune: cumpărau, vindeau, angajau muncitori, făceau scheme, inventau formule, dădeau sau primeau şperțuri. Dolari, mărci, ruble, franci, ieni — o mare de bani de tot felul, tulburată de căderea proiectilelor, tresări, se cutremură, prinse a se agita şi se năpusti în pîlnia rotitoare a celor zece mii de ruble aruncate în aer, grăbindu-se a crea alte valori în schimbul celor distruse. Şi muncitori de toate naționalitățile şi graiurile, cultivatori de bumbac, mineri, siderurgişti şi chimişti, plugari şi muncitori forestieri lucrară încă un minut în plus peste timpul cuvenit acoperirii cheltuielilor patronului cu întreținerea lor. Valorile create de ei în acest minut compensară numaidecît cele zece mii de ruble trimise la fund de către locotenentul Livitin, iar o parte din profitul realizat în felul acesta se rostogoli spre el sub forma soldei ofițereşti.

Astfel se închise tot acolo, în turela de la pupa a lui „Suvorov“, şi cel de-al doilea cerc vicios al circulației băneşti, cercul lui Livitin, de care el însă n-avea cunoştință, întocmai cum se închisese cel dintîi, al lui Kobiakov, cu singura deosebire că, apăsînd pedala, Kobiakov risipea propriii săi bani şi astfel sărăcea, în vreme ce Livitin, scufundîndu-i pe ai altora, se îmbogățea.

— Tragere de efect peste treizeci de secunde, automatul scurtează doi şi un sfert! se auzi o nouă comandă a locotenentului. Ținta fusese încadrată. Tirul putea fi intensificat.

în vremea aceasta „Suvorov”, descriind o curbă lină în jurul panoului, despica, de jos în sus, cu prova albastra pînză a golfului, răsfrîngînd cu etrava marginile albe şi măcinîndu-i zdrențele cu elicele la pupa.

Splendida creație gigantică a industriei grele risipea o puzderie de bănet cu fiecare stînjen ce-l parcurgea. Ruble țîşneau din gurile de tun în scînteierea galbenă a salvei, ruble se aşterneau pe cer în suspinele negre ale fumului ieşit din

coşuri, ruble măcinau lagărele în stratul de ulei scump, curgător, adus de peste hotare, ruble zdrobeau paletele turbinelor puternice, asemenea unei maşini de tocat carne, ruble se topeau în apă, pentru că nava aceasta, construită în scopul apărării rublelor împotriva dolarilor şi francilor, se învechise şi se demodase încă înainte să fi fost lansată la apă: cît timp a durat construcția, dolarii şi mărcile, prin topire, luaseră forma unei cuirase mai zdravene şi a unor tunuri mai perfecționate, astfel că nava nu mai putea să le țină piept. În clipa aceea însă, nava bubuia falnic cu salvele sale, orbită de puterea sa, legănată domol de reculul tunurilor sale, gigantică şi impunătoare ca un elefant de luptă.

Cu gura întredeschisă într-un zîmbet de admirație, asurzit de bubuituri, Iuri privea copleşit, cu ochi strălucitori, spectacolul fastuos al tragerilor. Ce lucru minunat, tragerile astea! Începea să înțeleagă sentimentul acela de căldură, aproape duioşie cu care vorbea Nikolai de cîte ori pomenea despre turelă. Păcat că se termină atît de repede!...

Într-adevăr, tragerea nu mai dură mult. Mujicii şi muncitorii gătiți cu bluze marinăreşti, după ce aruncaseră în apă o sută cincizeci de mii de ruble, ei, care în viața lor particulară considerau bumaşca de cinci ruble o sumă uriaşă, ieşiră pe punte, îndată ce sună încetarea, cu înfățişarea unor oameni împăcați cu sine, pentru că au dus la bun sfîrşit treaba ce-aveau de făcut.

Rezultatele tragerii se dovediră mulțumitoare, aşa că şi pe puntea de comandă domnea voia bună. Cînd nava viră spre Helsinki, soarele scăpăta în apă, lingînd cu limbile calde ale razelor sale cele şaizeci şi opt de răni căpătate de mare. Cu pleoapele strînse, locotenentul Greve privi discul lui turtit şi roşu: la ora aceea era nevătămător pentru ochi.

— Ne-am războit, acum basta! îi spuse el lui Buturlin. Ce zici, pînă la zece fundarisim ancorița, navigatorule? Altfel se dă peste cap tot programul meu. Astă-seară, la Vlasovi, se organizează în poiană jocuri de copii.

— Cam aşa ceva, îl asigură Buturlin, scoțînd vata din

urechi. Un ceas şi jumătate ține drumul... Ai să apuci...

Urcat pe puntea de semnalizare, Iuri privea zările. De acolo, marea se desfăşura fără sfîrşit. Cerul biciuit de zborul obuzelor vărsa cu abundență sînge crepuscular aburind. Briza răcoroasă din larg, puțin amăruie din pricina fumului, îi umfla pieptul. Trase adînc în plămîni aerul proaspăt şi podidit de un sentiment de libertate şi bucurie a vieții, simți nevoia să comunice cu o altă ființă umană.

— Ce seară minunată! se întoarse el spre semnalizatorul care întindea la loc, cu dibăcie, apărătoarea strînsă în timpul tragerii.

— Cum ați spus, domnu gardemarin? nu înțelese acesta, deoarece pînza foşnea.

— Priveşte ce asfințit... nu vezi?

Semnalizatorul lăsă în pace apărătoarea şi, întorcîndu-se îngrijorat spre soare, ridică binoclul la ochi. Dădu roată orizontului, întrebîndu-se nedumerit ce-ar fi putut atrage atenția gardemarinului. În lentile cîmpul de purpură tremura şi făcea ape, marea paşnică se contopea cu cerul într-o singură culoare, încolo absolut nimic. Mai la dreapta, de unde asfințea soarele, zări în schimb ceea ce se cuvenea să zărească şi, cînd luă binoclul de la ochi, îl privi pe Iuri cu respect.

— Întocmai! Vine amiralul, şi dădu fuga spre balustradă, unde se afla conductorul-semnalizator.

Curînd navele se încrucişară. Nava-comandant naviga în direcția sud, clătind în sîngele asfințitului marca contraamiralului. Pe „Suvorov“ goarnele cîntară „front la tribord”, oamenii se aliniară fuga la bordaj. Greve era neliniştit.

— Ce naiba caută babacul în larg sîmbătă seara? îi şopti el lui Buturlin. Sprinteneala asta a bătrînului nu-mi miroase a bine, zău aşa...

Nava-comandant trecu pe lîngă „Suvorov” la o jumătate milă distanță; pe arborele mare fîlfîia un pavilion vîrstat.

— Înălțimea-voastră, amiralul semnalizează „EN“ —

„urmați-mă“! tună de sus vocea conductorului-semnalizator.

— Banda stînga, ordonă comandantul lui „Suvorov“ fără să se mire.

Fîşîind din pupa şi strivind valul ce se revărsa sub bord, „Suvorov“ vira iarăşi spre larg şi intră în siajul navei-comandant, legat de ea cu lanțurile ordinului mut. Helsinki şi cîte-l aşteptau acolo pe locotenentul Greve rămaseră în urmă. Părăsind puntea de comandă, Greve o luă spre dunetă, trîntind cu ciudă un bobîrnac în coafa albă a şepcii, care începu să semene cu o tichie de bucătar. Ofițerii de pe dunetă se porniră pe rîs. Asemenea „ținută” a şepcii se traducea prin: „sînt nemulțumit de şefi”.

— Domnilor, Grevulică face revoluție, spuse Vetkin, aruncînd țigara într-o lădiță cu nisip (ofițerii aveau voie să fumeze pe dunetă).

— Mare neghiob şi babacul! se plînse Greve cu o sinceră mîhnire. Unde dracu ne cară acum? La Reval?

— Necunoscute sînt căile şefilor, dragă Grevulică, încercă să-l împace Vetkin. Învață să te stăpîneşti. *Rendez-vous-ul* dumitale nu va mai avea loc? Hai, mai bine să bem coniac. Am cîştigat un pariu cu părintele. Sfinția-sa susținea morțiş că amiralul o să ne lase în pace.

— Haide! se învoi Greve cu deznădejdea condamnatului. Aici ne umplem de funingine.

Pe punte zgura scîrțîia sub picioare. O aruncau coşurile o dată cu valuri de fum. În compartimentele căldărilor urlau ventilatoarele. În răstimpuri dinainte stabilite se auzea țîrîitul soneriei. Atunci fochiştii deschideau larg gurile cuptoarelor şi un val de dogoare se revărsa pe punte storcînd rîuri de năduşeală.

Întors într-o coastă, ferindu-şi obrazul de foc cu o mişcare a capului devenită a doua natură, Ezofatov zvîrlea cărbunii, lopată după lopată, pe stratul de sfărîmicioasă incandescență. În sfîrşit gura cuptorului zăngăni închizîndu-se, şi fochistul putu să-şi îndrepte spinarea.

— Cît să fie ceasul? se întoarse el către Wailis, ştergîndu-şi

cu dosul palmei, grijuliu, obrazul julit de dimineață.

— Să tot fie vreo zece.

— Cînd aruncăm ancora, nu ştii?

— Am avut şi eu o mătuşă, proastă de da-n gropi, rosti rar Wailis după un răstimp de tăcere, scoţîndu-şi cu dibăcie din ochi, cu degetele negre de cărbune, un fir de zgură. Murea să ştie cînd şi la ce dată va fi judecata de-apoi. De aici i s-a tras şi moartea!...

— Ce tot îndrugi acolo?...

— De unde să ştiu, cap sec, la ce oră aruncăm ancora? Cheamă-l la telefon pe şeful-mecanic, poate ţi-o spune.

— Da măcar să ştim încotro am plecat! Acum am luat-o înapoi?

Wailis nu mai catadicsi să-i răspundă. Cerceta cu luare-aminte debitmetrul. Compartimentul căldărilor n-are aparate care să indice direcţia urmată de navă. Are numai timpul, timp măsurat de clopoţelul egalizatorului de presiune şi încă de numărul lopeţilor azvîrlite în foc. Nava poate fundarisi ancora, poate să navigheze spre America, ori să se ducă la fund — căldările o vor afla cele din urmă. Ce întrebări stupide!...

La miezul nopţii plutonul patru de fochişti ieşi din cart. Frînţi de oboseală şi îndîrjiţi, fochiştii urcară pe puntea cazărmilor; hamacele atîrnau rînduri-rînduri în lumina verde a lămpilor de noapte, şi aerul din cazarmă era tot nocturn: încins, saturat, duhnitor.

După baie Wailis da ieşi pe punte să tragă o pipă. Nava era la ancoră, tăcută, uriaşă, nemişcată. În negurile nopţii de mai ţărmul nu se zărea. Apa limpede părea străpunsă de o lumină interioară. Pe oglinda ei se aprindea şi se stingea în răstimpuri lumina şovăielnică a unei geamanduri. În dreapta picura în noapte licuriciul roşu al farului, iar în stînga abia se ghicea mogîldeaţa uriaşă a unei alte nave. Deasupra ei, în înalturi, ardea lumina navei-comandant. Wailis nu ştia cum se cheamă locul unde aruncaseră ancora. Dar oare nu-i totuna? Nimic nu se schimbă pe navă, oriunde ar staţiona!

Liniştea nopții cînta în surdină cu huruit de ventilatoare, cu picurul cristalin de apă care se scurge undeva sub bord. Dinspre țărm adiau sfîşietoarele miresme ale primăverii nordice.

— Ți-ai cam pierdut somnul, hai? se auzi un glas alături.

Prin vălul nopții privirea lui Wailis abia putu desluşi pe Tiulmankov, tunarul de la compania patra. Erau oarecum prieteni. Prietenia dintre ei se legase pe teugă, într-o zi cînd tunarul îl găsi pe Wailis cu cartea *Apărarea Sevastopolului, povestită de eroii lui.* O împrumutase de la bibliotecă. Tiulmankov îl luă în rîs că citeşte asemenea aiureli. Îi tot promitea o carte mai de doamne-ajută, dar nu mai apucase să i-o dea.

— Auzii că i-ai ars una Năpîrcii, e-adevărat? urmă tunarul întrebător, întinzîndu-se să-şi aprindă țigara. Bine i-ai făcut! Aşa-i trebuie! Păcat numai că nu l-ai zvîrlit peste bord.

Wailis strînse din umeri.

— Doar n-am căpiat. Ştiu ce pățeşti pentru asta. Mai mare daraua decît ocaua.

— De, dacă nu ne-ai prevenit pe noi, îngăimă Tiulmankov într-o doară. În caz de ceva, dădeau năvală marinarii... Ar fi zăcut acum Năpîrca pe fundul mării!... Da ia spune, cum de i-ai stîrnit pe ai tăi? Că doar fochiştilor voştri nu le umblă mintea la de-astea.

Wailis îşi stinse pipa.

— Nu ştiu ce vrei de la mine. Eu nu i-am stîrnit. S-au stîrnit singuri. Ei, e vremea să mă duc la culcare.

— Stai nițel, capsomanule! De mine te temi?... Momentul e de răspîntie. Că doar pe tine au să te judece... Musai să stăm puțin de vorbă.

— N-avem ce discuta, Tiulmankov, îl opri Wailis, apăsat. N-au decît să mă judece, de mine n-or avea de ce să se lege. Judecata o să scoată la lumină adevărul, şi atît.

— Ehei, lupu-şi schimbă părul, da năravul ba. Crezi că-n chip de judecător o să se lepede de mieluşei? rînji Tiulmankov. Mare neghiob eşti, Wailis! Omul trebuie să

trăiască cu mintea lui.

— Ce, ți-am cerut de împrumut? se încăpățînă Wailis şi se ridică în picioare.

— Da şezi odată, şezi colea, zărghitule! Ascultă aici!

Cînd Wailis se aşează fără chef la loc, Tiulmankov îi expuse planul încetişor şi privind mereu în jur. Wailis şi toți fochiştii trebuie să povestească marinarilor, de cîte ori li se iveşte prilejul, că, în loc să le facă dreptate, Năpîrca sărise să-i bată. Să priceapă cît mai mulți, că dacă-i judecă, îi trimite la ocnă, or, ei n-aveau altă vină decît că ceruseră să li se facă dreptate. Să-i roage pe toți să le sară într-ajutor, ca să-i scape de răfuială. Aşa că atunci cînd îi vor chema la judecată, Wailis să dea buzna pe puntea superioară şi să strige: „Băieți, săriți, ajutor!“ Şi atunci se ridică marinarii ştiuți de Tiulmankov, îi atrag şi pe ceilalți, le sucesc gîtul la ofițeri şi înalță pavilionul roşu. Celelalte nave atîta aşteaptă, şi la semnalul acesta...

Wailis se ridică, fără să mai aştepte urmarea.

— Cunoşteam şi eu un viței foarte viteaz, îl povățui cu năduf pe tunar. I se năzărise să-l mănînce pe lup. Ba a stîrnit şi toată cireada. Strigau cu toții în gura mare că sînt mulți. Ei bine, în ziua aceea lupul a prînzit pe cinste. Rămîi sănătos! Şi nu mă băga în asemenea istorii în capul meu nu bat vînturi de primăvară. Drumurile noastre se despart. Eu n-am nici un chef să mă văd la ocnă. Acum doi ani alții ca tine i-au aţîțat pe marinari, c-au ajuns să se vînture în spînzurători. Caută-ți muşterii mai tolomaci.

Tiulmankov rămase locului, singur; doar pufăia mai cu foc din țigară. Pe urmă o aruncă cu ciudă; descriind un arc luminos, țigara se stinse fîsîind în apă.

— Măi, ce oameni! rosti el cu glas tare şi porni agale spre pupa, unde era cazarma companiei a patra.

Pe dunetă se auzea pianul. Sunete blînde şi învăluitoare urcau din spiralul careului. Tiulmankov se aplecă în deschizătura lui; în lumina trandafirie a lampadarului covorul gros de pluş luminat dintr-o latură făcea ape-ape, iar pe fondul lui închis se distingeau patru perechi de picioare în

pantaloni albi, atîrnînd din patru fotolii. Torsurile celor tolăniți în moliciunea lor nu se vedeau, însă picioarele, alcătuind o cruce în patru colțuri, de un alb strălucitor, erau trufaşe şi mulțumite de sine. Privirea lui Tiulmankov prinse atunci a se roti turbată, în chip de bombă gata să explodeze, printre cele opt tălpi ale pantofilor de antilopă; se aplecă mai adînc în spirai şi pantalonii i se întinseră pe fese. De aceste fese conturate de pantalonii bine întinşi se lipi cu foc un lănțişor... Tiulmankov sări înapoi.

— Tragi cu ochiul? Caşti gura? Un' te-ai trezit, la teatru? rosti încet subofițerul de cart ca să nu se audă prin spirai.

Îl petrecu pe Tiulmankov cu privirea pînă ce acesta ajunse la scară, şi abia atunci vîrî sifleea în buzunar. Cu urechea plecată asculta muzica ce urca din careu, clătinînd din cap în ritmul ei, şi se juca cu lănțucul sifleei de pe piept. Această a doua siflee o preluase o dată cu cartul, ea nu servea decît pentru fluierat.

Noaptea se-nsenina, tot mai răcoroasă, şi uneori ofta cu o adiere uşoaiă de vînt. Marea încremenise, oglindă străpunsă de-o lumină interioară, iar dinspre țărm adiau, sfîşietoare, miresmele primăverii nordice. „Suvorov" dormea somn greu, legănat de tîrzia muzică a locotenentului Greve, tînjind, mîniindu-se, ascultînd cu spaimă paşi subofițereşti furişați, şi aduna puteri pentru o nouă zi a săptămînii.

Începea ziua a şaptea, duminica — zi consacrată odihnei, veseliei şi comunicării cu divinitatea.

CAPITOLUL 6

Duminica, deşteptarea se dă cu o jumătate de oră mai tîrziu — la şase. Nava e mai întîi stropită cu apă, apoi spălată cu săpun, bricuită cu nisip, alămurile furbişate, iar marinarii primeniți — pantaloni negri şi bluze albastre. Pavilionul se ridică, de sărbători, cu ceremonial, pe nava-comandant cîntă fanfara.

Marinarii stăteau în front albastru-alb-negru, bine înfipți în punte, drepți şi nemişcați, ca şi stîlpii parapetului din spatele lor. Salutul îl scandau ca un lătrat, fără să-şi ia ochii de la mustățile roşcovane, pe oală, ale comandantului. În urma acestuia venea Şianov, şi cînd ajunse în dreptul companiei a opta, se nelinişti, însă fochiştii salutară ca toți ceilalți — voios, răsunător, apăsat.

La opt şi cincisprezece minute comandantul luă şalupa şi plecă spre nava-comandant.

Lui Netoporciuk îi plăceau zilele de sărbătoare: nava sclipea ca sticla şi în toate simțeai o înviorare plină de solemnitate sărbătorească, mai cu seamă dacă soarele pe cer lumina ca azi, tare şi cu veselie. După ridicarea pavilionului, şeful de echipaj coborî în cabină.

În sensul strict al cuvîntului, cabina nu-i decît un dulap de metal lung de patru paşi şi lat de trei: fără hublou, luminat de un bec electric şi fără aer, cu aerisire artificială; peretele din dreapta face un unghi ascuțit cu tavanul — el dă sub scara compartimentului căldărilor.

Înăuntrul dulapului de metal destinat unei făpturi umane se află un alt dulap de metal, pentru haine, iar în el, după un vechi obicei, de pe vremea cînd era recrut, şeful de echipaj îşi ține lădița de lemn. A scos-o din dulap să-şi ia de acolo o batistă, doar e sărbătoare.

Lădița are paisprezece ani bătuți pe muchie. Netoporciuk a meşterit-o în amarnica iarnă a încorporării, prima iarnă în

flotă. Pe partea dinafară a capacului este lipită cu clei o împletitură din aţă de vele; la mijloc, un nod care aminteşte o stea în patru colţuri, iar de la nod se răspîndesc raze cu noduri de pescar şi de scotă; razele sînt unite cu noduri de grijea; rama plasei o formează o împletitură cu figuri. O lucrătură pe cît de iscusită, pe atît de migăloasă. Însă în primii ani de cătănie serile sînt tare pustii, timpul se scurge neînchipuit de încet, şi în simetria riguroasă a nodurilor, în împletitura ce vădeşte multă migală, recrutul de atunci (mai apoi marinar de clasa II, pe urmă ajutor de şef de echipaj şi, în sfîrşit, Pahom Netoporciuk, şeful de echipaj de astăzi) a legat pe vecie toată mila de el însuşi, tot dorul care îl măcinase cîndva de satul lui scăldat în verdeaţă. Satul e departe şi nu are pe nimeni acolo. A fost cîndva un cioban Paşka, orfan de mamă şi de tată, singur-singurel pe lume, a fost, da nimeni nu-i mai ştie de urmă...

Pe partea dinăuntru a capacului pozele stau lipite una lînga alta, de parcă ar fi un singur tablou. Le-a lipit Netoporciuk încă demult şi nu mai are loc nici măcar pentru una. Pozele sînt marinăreşti; de aceea îi e tare drag capacul acesta cu poze. În colţul stîng se zăreşte bateria de coastă „Coada tigrului" din Port-Arthur trăgînd asupra unor distrugătoare japoneze neverosimil de apropiate. Alături, o carte poştală înfăţişează scufundarea lui „Stereguşcii": un marinar erou deschide cu stînga valvula de inundare, iar cu dreapta îşi face semnul crucii. Mai jos scrie şi numele lui. După aceea vine portretul ţarului în uniformă de căpitan de rangul întîi. Alături, un scafandru, în costumul său, şade pe fundul oceanului, împrejurul lui roiesc peştii, iar pe genunchi i se lăfăieşte o naiadă goală, cu coadă. Apoi vine podul atîrnat între două turnuri; podul cel mare peste Tamisa, amintire de la Londra, de cînd cu marşul prin străinătăţi. Cum e înalt de statură, l-au dus şi pe Netoporciuk cu un pluton de marinari de la Portsmouth la Londra, la nunta unui rege. De pod e lipită o femeie — a cui şi ce hram poartă, cine ar şti să spună? I-a dăruit-o locotenentul baron Vitighoff, pe vremea

cînd Netoporciuk era ordonanță la dînsul — un nud de femeiuşcă frumoasă, cu o floare între dinți.

Iar ceva mai jos — un tablou în lege, ba încă şi în culori: într-o grădină publică un marinar stă înfipt lîngă o dădacă cu pieptul bogat şi obrazul rumen ca o gogoaşă; dădaca îl pierde din ochi, iar copilul din cărucior a năduşit de atîta țipat. Cu dreapta marinarul a cuprins-o pe după mijloc şi o pupă de mama focului; mustața i-e neagră, pana corbului, bluza fără o cută, fundul şepcii, drept ca o tipsie, să tai pîinea pe el. Mîna stîngă e sprijinită voiniceşte în şold, şi de pupat se pupă, dar ochii cată chiondorîş în stînga — dintr-acolo vine un opincar de soldat, pricăjit, prăpădit, zi-i armată, şi pace. Iar dedesubt sta scris: „Pretutindeni marinaru-i cel dintîi“. Cit despre dumnealui, Netoporciuk, cum e vorba de sexul slab, dovedeşte o mare sfială; bunul dumnezeu, pe lîngă că nu i-a hărăzit un chip mai acătării nu l-a răsfățat nici cu firea: nasul — cartof, obrazul numai ciupituri de vărsat, parcă-s hîrtoape la drumul mare, mustața bălană şi înspicată cu roşu, iar cît priveşte firea, sfios nevoie-mare — de dădace-i arde lui? însă poza îi place — pretutindeni marinaru-i cel dintîi — eh, n-o fi el, da măcar altul, cu mustăcioară neagră, tot marinar se cheamă că e...

Crucişătorul „Oleg“ e şi el aici — luptînd cu valurile. Valul uriaş acoperă jumătate din navă, că te apucă groaza; mare şmecher şi fotograful, l-a luat din hublou, chiar de deasupra apei; valul e înspăimîntător, iar viteazului crucişător nici că-i pasă. Fireşte, figurează aici şi „Suvorov“, ba chiar în două poziții — din babord şi de la prova. Iacătă-l şi pe Netoporciuk în persoană. S-a fotografiat în al doilea an de reangajare, cînd a primit galoanele. Şade pe un scaun, cu degetele răşchirate pe genunchi, ochii şi-i holbează, pieptul, roată, numai mutra tare ar mai schimba-o cu a cambuzierului — halal de aşa mutră! Tare nu-i e pe plac lui Netoporciuk propria lui mutră; a lipit-o aici numai pentru că n-are cui s-o trimită, şi apoi era şi locul gol.

În lădiță, toate rînduite la locul lor: în stînga e o des-

părțitură, iar în despărțitură, ață, ace, nasturi — pe marinar n-are cine să-l coasă şi să-l cîrpească, el singur trebuie să aibă grijă de îmbrăcămintea lui; un borcănaş cu pastă de lustruit, învelit într-o cîrpă, alături de o scîndurică cu crăpătură, care se vîră sub nasture cînd îl cureți. Alături, un mic suport de pană împletit din păr de cal. Are de scris adesea Netoporciuk al nostru, dar nu scrisori, acelea n-are cui le trimite, ci bonuri pentru şefii magazioneri — pentru săpun, sodă, cîlți. Le scrie cu migală, apucînd tocul ca o prăjină, cu toate cinci degetele, şi de sub mîna lui ies litere scorojite, nearătoase. Barem ieri, locotenentul Vetkin a şi rîs de dînsul cînd semna declarația la anchetă. „Bagă, zice, limba în gură, pruncule cu mustața pe oală!“ De bună seamă, dumnealor, boierii, scriu iute. Locotenentul, de pildă, aşterne nişte litere de ți-e mai mare dragul. Numai o singură dată le-a cam zmîngălit — atunci cînd Netoporciuk nu-şi putea aminti cu nici un chip să fi strigat Wailis, după ridicarea pavilionului: „Nu vă râspîndiți, o să ieşim ia raport... Netoporciuk lămurise cu tot respectul cuvenit că a plecat numaidecît de lîngă fochişti, ca să-şi vadă de treburi la pupa, aşa că n-ar fi avut cum să audă. Locotenentul se făcuse foc, nu alta, şi lui Netoporciuk i s-au încurcat toate în minte: parcă mai ştii unde ți-e capul cînd începe să răcnească ofițerul? Şi numai ce-a îngăimat aşa, într-o doară: „Am înțeles, să trăiți, înălțimea-voastră...“, toate au mers iarăşi strună pînă la capăt. La urmă, dumnealui, locotenentul Vetkin, a citit cu glas tare declarația. Netoporciuk asculta şi se minuna cît de închegat şi cu cap le spusese pe toate, ca să vezi! Numai într-un loc a rugat să-i mai citească o dată.

„...iar după ce s-a cîntat «executivul», fochiştii au vrut să rupă rîndurile, însă Wailis, ieşind înainte, strigă: „Nu vă răspîndiți, fraților, ieşim la raport, n-o să-i lăsăm să-şi bată joc de noi, echipajul ne va susține”.

— N-am auzit aşa ceva, înălțimea-voastră, spusese Netoporciuk, luîndu-şi inima în dinți. V-am mai raportat, înălțimea-voastră... Cum s-a ridicat, va’ zică, pavilionul, am

plecat îndată pe dunetă. Că doară ştiți că se întîrziase acolo curățenia!

Ei, şi atunci a scris zmîngălit domnul locotenent Vetkin şi a început să înjure. Însă pe Netoporciuk nu-l scoți dintr-ale lui: el ştie una şi bună, că nu-i îngăduit să minți superiorul. I-au sădit-o în cap încă de pe vremea cînd era un biet recrut: „Superiorului să-i spui întotdeauna adevărul” — pentru asta a depus doar şi jurămîntul. Aşa că a trebuit să şteargă locotenentul vorbele acelea din declarație, măcar că l-a ospătat cu un „neghiob bătrîn”!

Toată povestea asta cu ancheta îi stătea lui Netoporciuk pe inimă. Auzi, dumneata, cică dacă el i-ar fi lăsat pe fochişti să ajungă la tambuchi nu s-ar mai fi stîrnit toată tevatura asta. Pe de altă parte, însă, cum te puteai învoi cu aşa ceva? Unde-i atunci dreptatea? Ridicarea pavilionului e lucru sfînt, nu-i îngăduit nici să sufli, şi cînd colo ei au dat năvală cu toată ciurda... Neorînduială!

Cu toate acestea, ceva îl rîcîia pe dinăuntru, în cap i se iscau tot soiul de gînduri, care nu-i dădeau pace, ba nici nu l-au lăsat să adoarmă, lucru cu totul din cale-afară. Asta pînă ce nu s-a dumerit Netoporciuk cum stă treaba. Iar treaba stătea în felul următor: fusese călcat regulamentul. Îl călcaseră fochiştii, refuzînd să rupă rîndurile, şi aici Netoporciuk n-avea nici o vină, da, chiar nici una. Ehei, nu-i lucru de joacă să calci regulamentul! De aia există, ca să-l execuți. Ce serviciu o mai fi şi ăla, dacă fiecare o să facă ce-o vrea, după capul lui? Te pomeneşti că se duce de rîpă toată nava!...

Uşa se deschise fără zgomot şi o tunică albă îi umplu golul. Netoporciuk sări în picioare, că de, obişnuința-i lucru mare, pe urmă însă zîmbi, cu tot respectul. În uşă stătea nu un ofițer, ci conductorul Ovseeț de la căldări, Osip Osipovici.

— Bună ziua, Pahom Egorîci, îi întinse Ovseeț mîna mare, cărnoasă. Am venit pe la durrmaata din partea comandantului secund, cu o treabă la magazie.

Vorbea pe nas, fornăit. Tunica lui ofițerească, însă cu

galoane de gradat, atîrna ca un sac pe trupul mătăhălos, iar sub şapca de ofițer (cu cocardă de asemeni neofițerească) lucea un obraz plin şi feroce, cu mustăți falnice. Aşa arătau mai toți conductorii, starea mijlocie a flotei, nici tu ofițeri, nici tu simpli marinari.

Netoporciuk îl cunoştea puțin pe Ovseeț. Mai totdeauna conductorii se țin deoparte de echipaj, dîndu-şi aere de superiori, şi numai arareori catadicsesc să coboare pînă a se împrieteni cu vreun subofițer — de obicei cu cîte unul care jinduieşte şi el să se învrednicească de cinstea unui grad. Şi apoi, Ovseeț e şi de altă specialitate, aşa că nu face să-şi mînjească Netoporciuk obrazul său de şef de echipaj.

— Iar aveți nevoie de furtunuri, Osip Osipovici? îl întrebă Netoporciuk, grav, măcar că se ridicase în picioare.

— Eliberează-mi vreo douăzeci de stînjcni de saulă din cea în şase fire.

Netoporciuk îl măsură cu oarecare mirare.

— La ce vă trebuie atîta?

— Iacă, na! Avem nevoie, şi basta, spuse Ovseeț, ocolind răspunsul direct şi pufni în mustăți. Ordin să eliberezi.

Netoporciuk stătu o vreme pe gînduri. Să dai căldărilor parîme şi saulă e ca şi cum le-ai arunca pe foc cu mîna ta, iar saula în şase fire e necesară numai pentru treburi curate, la bărci, ori pentru balustrăzile de la scări...

— Să-ți dau poate saulă smolită, Osip Osipovici? Tot o mînjiți cu negreală...

Ovseeț fornăi mai tare şi mîna i se încleştă de la sine în ditamai pumnul. Cu subofițerii lui de la căldări nu umbla cu fasoane, însă aici avea de-a face cu un şef de echipaj şi, care va să zică, se cerea oleacă de artă diplomatică. Or, tocmai cu aşa ceva nu era deprins Ovseeț.

— Mă, Netoporciuk, nu mai face pe-al dracului cu mine! Dacă-i ordin, eliberează. De nu, pofteşte la comandantul secund, şi te blagosloveşte el, n-avea grijă. Treaba-i urgentă! Pomenirea comandantului secund parcă-şi făcu efectul. Netoporciuk mormăi cam fără chef:

— Fă-i vînt unui flăcău la magazia de parîme, şi ți-oi da.

— Vin eu să-l iau. Hai acum, bombăni îmbufnat Ovseeț, şi ieşiră din cabină.

Pe puntea capelei se făceau pregătiri pentru serviciul divin. Subofițerul-mecanic Kuznețov se răstea cu jumătate de gură la marinarii care desfăceau cu băgare de seamă iconostasul. Era alcătuit din panouri prevăzute cu balamale, scripeți şi piulițe, de panouri erau prinse icoanele — un iconostas foarte comod, uşor de strîns, şi care nu ocupa mult loc. În fundul sălii subofițerul-torpilor Pilebeda aprindea cădelnița, învîrtind-o în aer ca pe o bandulă.

Cădelnița trezi în capul lui Netoporciuk o asociație de idei neaşteptată: ieri fusese restituită la magazie o bandulă veche, care ar fi putut înlocui perfect saula nouă de care avea nevoie Ovseeț. Netoporciuk înhăță de mînecă primul marinar care trecea pe acolo.

— Încotro?

— După o treabă, dom şef de echipaj!

— Care treabă?

— La latrină, dom şef de echipaj, să apuc înainte de liturghie...

— Mai rabdă nițel. Dă fuga la magazia şefilor de echipaj de la prova şi spune-i lui Tiunin, gabierul, să vină într-o clipită la magazia de parîme. Spune-i că-l cheamă şeful de echipaj.

Kostriuşkin luă viteză chiar de la pornire, ca să apuce să se ducă şi la magazie, şi după nevoile lui. Alerga cît îl țineau picioarele prin compartimentele curate, dar, sărind pragul înalt al unuia, se împiedică, aproape să vină în cap, şi se lovi de ceva moale şi voluminos. De sus se auzi un icnet şi o voce de bas.

Kostriuşkin simți că-i îngheață sîngele în vine: popa!

Părintele Teoktist era grăsan, domol, dar cu o ținere de minte de mai mare mirarea. Acum îl priveşte pe marinar cu mînie şi cu gura strîmbată de durere. Dacă te spune comandantului de companie — ți-a pus dumnezeu mîna-n cap. Te saturi de stat cu arma-n prezentare. Kostriuşkin e un

prîsnel de marinar înfipt şi foc de isteț. El şi-a strîns palmele ca pentru rugăciune şi, fără a-şi dezdoi spatele, aplecîndu-se, ca să-i fie mai adîncă plecăciunea involuntară, rosteşte înainte ca părintele Teoktist să fi apucat să spună ceva:

— Binecuvîntează, părinte!

Mîna părintelui, deprinsă cu gestul, face asupra lui o sumedenia de cruci mărunte şi dese, iar buzele slobod de la sine cuvintele pe care i le smulge omului o lovitură zdravănă la burtă:

— Paştele şi grijania... dumnezeu să te binecuvînteze, în numele tatălui şi al fiului şi al sfîntului duh...

Apoi, smulgînd mîna stîngă de la buzele lui Kostriuşkin care o sărută pios, îşi mîngîie burta şi-l întreabă cam cu bănuială:

— Ce ți-a căşunat aşa deodată să te binecuvîntez, fiule? Cum te numeşti?

— Robul lui dumnezeu Nikifor. Rugați-vă pentru mine, părinte, azi e ziua mea de naştere.

Răspunsul e diplomatic şi aşază îndată lucrurile la locul lor — preotul e păstorul sufletesc, marinarul, fiul lui spiritual, ce are a face aici numele de familie?

Părintele Teoktist îl priveşte cu îndoială pe Kostriuşkin: nu cumva îşi bate joc? Însă glasul lui Kostriuşkin sună umil, fața exprimă evlavie, numai în ochi îi joacă un bob de şmecherie din aceea marinărească, hîtră şi fără greş, rodul celor doi ani de aspră şcoală a vieții, de veşnică apărare şi tragere la fit.

Părintele Teoktist clătină din cap şi-i rosti o predică nu prea lungă, dar care dovedea strădania sa de a fi la un nivel accesibil înțelegerii auditorului, pentru a avea asupra lui o binefăcătoare influență morală (vezi Regulamentul marinei, capitolul cincispreceze, paragraful trei):

— Mare prost, doamne iartă-mă! Alergi, parc-a dat strechea-n tine! Mi-ai mutat ficatul din loc.

— Să mă iertați, părinte, pentru numele lui dumnezeu. M-am împiedicat!

— Auzi, cică s-a împiedicat! Bagă de seamă pe unde calci, ca să nu te mai împiedici. Du-te. Dumnezeu să te ierte.

Kostriuşkin se depărtă cu smerenie, iar după cîțiva paşi o luă iar la trap. Dumnezeu o să-l ierte, asta fără doar şi poate, cît despre comandantul lui de companie, dacă se plînge părintele, nu se ştie. Naiba l-a pus pe popă să iasă din îngrăditura unde, după dispozițiile aceluiaşi regulament, îi este rezervată o cabină în imediata vecinătate a cazărmilor echipajului, pentru a fi cît mai accesibil acestuia.

Părintele îl petrecu cu privirea şi păşi peste pragul compartimentului, fluturîndu-şi anteriul. Şi îndată basul profund al lui Pilebeda îl salută cu o muzică ce-i desfăta auzul duhovnicesc:

— Dre-epți!

Buna dispoziție îi reveni pe loc părintelui Teoktist. Comanda „drepți “ nu-i prevăzută în regulament cînd e vorba de preot, şi tocmai de aceea îl ispitea şi-i suna plăcut la ureche.

— Pe loc repaus, băieți, spuse el cu un bariton cald, fluturînd din mînă în loc de salut, şi trecu în altar.

Clopotul de cart bătu în aceeaşi clipă ora nouă.

Sus şi în cazărmi, goarnele îşi împletiră glasurile şi echipajul începu să se adune la slujbă. La urmă veniră ofițerii; ultimul sosi comandantul. El înclină din cap la privirea întrebătoare a părintelui Teoktist şi serviciul divin începu.

În compartiment era zăpuşeală. Sutele de oameni îngrămădiți într-o masă compactă de trupuri năduşite nu auzeau cuvintele preotului, ele se împotmoleau ca într-o clisă în aerul înăbuşitor al încăperii cu tavanul jos.

Deodată, secundul, care stătea în fruntea şirului de ofițeri, se uită la ceas şi, făcînd un pas înainte, se adresă în şoaptă comandantului. Mustața roşcovană se aplecă şi ea asupra ceasului şi capul tuns scurt se clătină în semn că e de acord. Şianov îşi făcu o cruce pripită şi călcînd cu grijă — să nu țăcănească tocurile pantofilor pe scări — trecu pe lîngă

altar şi urcă pe scară.

La celălalt capăt al compartimentului, conductorul-fochist Ovseeț, văzînd cum trec grăbite picioarele comandantului secund pe deasupra altarului, îl apucă de umăr pe marinarul dinaintea lui.

— Auzi, trimite vorba, uite colo, spuse el în şoapta, să vină fochistul Ezofatov la cazarma opşpe. Dă fuga!

Auzindu-şi numele, Ezofatov întoarse capul. Ovseeț arătă atunci spre uşă şi, posomorîndu-se, Ezofatov îşi croi drum printre rînduri şi ieşi din compartiment. Străbătea cazărmile pustii, oftînd şi înjurînd de toți sfinții în sinea lui: iarăşi anchetă, pesemne... Mare pacoste şi povestea asta. Ce tevatură, interogatorii şi iar interogatorii...

Cazarma optsprezece era tocmai la pupa, chiar sub cabinele ofițerilor. Tambuchiul care ducea acolo se afla între coridorul careului şi cel al compartimentului ofițerilor. Ezofatov se strecură pe gura lui, bocăni cu pas sprinten, marinăresc, pe scară în jos şi... simți ca un junghi în inimă.

La masă, în ținuta de gardă, cu fular şi revolver în toc, şedea micimanul Gudkov. Doi conductori, şi ei cu diagonalele revolverelor petrecute peste vestoanele albe, stăteau în picioare, în spatele lui. Ezofatov întoarse privirea înapoi, spre scara de unde venise: şi acolo încremeniseră şase subofițeri cu arma la picior.

— Apropie-te! spuse micimanul Gudkov cu un tremur în glas. Numele şi prenumele? Bani ai la tine? Pune-i pe masă Stai jos! Aşteaptă aici!...

Peste un minut, bătînd aceeaşi sprintenă darabană marinărească pe scări, intră în goană Afonin şi se făcu alb ca varul. Veniră apoi Venglovski, Matiuşkin, Wailis — picau ca peştii în vîrşă. Picau şi încremeneau într-o nemişcare de piatră. Nu li se îngăduia să vorbească, de aceea în cazarmă domnea o tăcere încordată, întreruptă, după fiecare bocănit pe scări, numai de întrebările laconice şi tremurate ale micimanului Gudkov:

— Numele şi prenumele? Bani ai?...

Iar căpitanul de rangul doi Şianov, urcînd pe puntea pustie, luă el însuşi în primire cartul, cum se obişnuieşte în timpul unei lupte sau cînd e vorba de alarme si manevre cu tot echipajul. Pe marinarii de cart îi trimise pe teugă şi puse subofiţeri la tam- buchiuri. Încremeniţi la tambuchiuri, subofiţerii erau gata în orice clipă să ia la goană pe orice marinar curios, care şi-ar scoate mutra afară.

Iar în vremea asta, dinspre nava-comandant, se apropiau de scara babord a lui „Suvorov“ două şalupe, ducînd la remorcă barcazuri. Barcazurile, ridicînd sus pupa (cum îşi ridică botul caii legaţi la spatele căruţei), despicau apa cu boturile lor rotofeie, plescăind uşor; pe bănci şedeau marinari tăcuţi, cu armele sprijinite între genunchi; baionetele armelor scînteiau în soare, unduind în legănarea nărăvaşelor remorchere. Şalupele acostară la scara babord bocănind uşurel în bordaj şi, stîrnind clocot de apă, stopară brusc motorul şi începură să se legene pe propriul lor val.

Doi locotenenţi şi doi micimani cu săbii şi cu revolvere, ca la paradă sau ca la gardă, urcară pe punte şi după ce schimbară cîteva cuvinte cu Şianov, îl salutară şi dădură ordin marinarilor să urce pe navă. Îi duseră prin uşa de jos, fără a străbate puntea superioară, de-a dreptul în compartimentul ofiţerilor şi-i aşezară în lanţ în tot lungul coridorului pînă la cazarma optsprezece. Totul se făcea fără larmă şi fără bocănit — poate pentru că pavilionul de rugăciune, care flutura pe catarg, interzicea, conform regulamentului, comenzile cu glas tare şi orice alte zgomote pe puntea superioară, din respect pentru liturghia ce se oficia jos.

La fel de repede şi neauzit, au coborît unul după altul în bărci cei treizeci şi doi de fochişti, străbătînd coridorul de-a lungul şirului de marinari de pe altă navă. Lanţul de baionete, în- făşurîndu-se în urma lor, undui iarăşi în barcazuri. Locotenenţii, după ce strînseră mîna lui Şianov, coborîră pe scară, iar şefii de barcazuri dădură comanda: „Drepţi!“ Barcazurile se clătinară, iar şalupele, descriind rînd pe rînd

cîte o curbă lină, porniră spre nava-comandant în scînteieri de coşuri şi baionete.

Şianov scoase batista şi petrecu colțul ei împăturit pe după gulerul vestonului. Subofițerii părăsiră posturile de la tambu- chiuri. Ovseeț învîrti nedumerit între degete bucățile tăiate din saula bandulei şi le trecu apoi în mîna unuia din cei şase subofițeri.

— Ia-le şi azvîrle-le la gunoi. Le-am tăiat degeaba. Au fost potoliți.

Se uitară unul la altul şi se porniră pe rîs.

Mustața roşcovană a comandantului tresări şi privirea lui grea se opri întrebătoare pe fața lui Şianov, cînd acesta, călcînd uşurel şi cu grijă pe scară, se arătă lîngă altar. Secundul dădu abia vizibil din cap, ca să-l liniştească şi, ocupîndu-şi locul, se închină cu evlavie, în timp ce cu mîna stîngă scotea ceasul din buzunar. Serviciul divin trebuie să se desfăşoare ca totul în flotă; or, după cît se vedea, „Heruvimii" care se cîntă exact la mijlocul liturghiei întîrziaseră cu trei mînute. Toate au şi trebuie să aibă o rînduială a lor pe o navă de război. Chiar şi domnului dumnezeu i se propune, cu tot respectul, deşi nu fără fermitate, să aibă bunăvoința a revărsa asupra flotei mizericordia-i cerească, conform prevederilor rubricii din strictul program al navei. Doar cu o clipire Şianov îl chemă la el pe subofițerul Pilebeda, avînd aici calitatea de psalt. Pilebeda veni, călcînd în vîrful degetelor, solemn şi smerit. Îşj aplecă rotofeia căpățînă, rasă ca-n palmă, către gura comandantului secund.

— Spune-i lui Kuznețov să cînte mai cu inimă. Prea o întinde!

Pilebeda dădu din cap — că doar în timpul slujbei n-ai să răcneşti un: „înțeles! să tră-iți!" — şi tot în vîrful picioarelor se duse la subofițerul-mecanic Kuznețov.

Dirijorul voluntar Kuznețov era pasionat de muzică corală şi mai ales de cea bisericească. În clipa aceea asculta cu ochii pe jumătate închişi cum îşi execută partitura tenorul — numai datorită străduințelor lui, „Suvorov" se putea mîndri

cu un cor excelent.

Pilebeda se apropie de el cu încetineala aceea solemnă pe care o impune fastul slujbei şi-i hîrîi la ureche:

— Comandantul secund ordonă să nu întinzi pelteaua... Înainte, cu toată viteza! Prea o tărăgănaţi...

Trezindu-se din transă, Kuznețov holbă ochii, flutură din mîini energic către cor, şi „Heruvimii" o porniră într-o viteză atît de sporită, că un val de zîmbete trecu peste şirul ofițerilor: la masă popa iar o să susțină supărat că graba-i bună numai la prins purici. Ritmul viu al corului îl prinse şi pe părintele Teoktist, care, tot hipnotizînd din profil mustața roşcovană a comandantului, puse mai multă grabă în văicărelile sale prelungi, stîrnind o părere de zîmbet chiar pe buzele secundului.

Iuri stătea printre ofițeri, chinuit de plictiseală şi de zăpuşeală: se ducea la biserică numai pentru că aşa apucase de mic, era o îndatorire de care nu putea scăpa în pruncie pentru că ar fi mîhnit-o pe mama, iar la şcoală din ordin — îi duceau încolonați la biserică, la fel ca la baie sau la gimnastică. De mult ştia pe de rost, cuvînt cu cuvînt, toată slujba, ca să-şi dea seama în orice clipă cît mai are de răbdat. De aceea, în sinea lui, îl felicită pe Şianov pentru operativitate: liturghia gonea spre sfîrşit ca barca cu vele către finiş, la concurs. Simțindu-i însă pe marinari în spatele său, se închina ori de cîte ori se cuvenea să te închini: nu-i frumos să batjocoreşti credința altuia, la urma urmei, rugăciunile oferă marinarilor oarecare consolare — de-ar fi să te uiți măcar şi la Netoporciuk acela (numele îi rămăsese bine întipărit în memorie după întîmplarea cu indispensabilii).

Netoporciuk asculta slujba grav, cu multă luare-aminte, deşi relațiile sale cu dumnezeu erau oarecum convenționale; n-avea pentru ce să se roage. Cu măruntele sale necazuri în calitate de şef de echipaj ar fi fost penibil, la drept vorbind, să-l deranjeze; pentru familie şi rude n-avea a se ruga, din lipsa acestora. De aceea Netoporciuk profita doar de trei momente din toată slujba: ecteniile „pentru drumeții pe ape

călători”, apoi rugăciunea pentru „voievodul cel fără de teamă”, ca una care pe departe aducea vorba despre tagma militară şi, în sfîrşit, referirea discretă şi precisă la „oştile iubitoare de Cristos”. Pe toate trei Netoporciuk le sprijinea cu cîte o cruce mare, însoțită de un oftat din străfunduri, şi de o privire stăruitoare, cît dura rugăciunea pentru „drumeții pe ape călători”, pironită pe chipul sfîntului Nicolae cel din oraşul Mir al Lykiei, în seama căruia fusese repartizată flota, iar în răstimpul celorlalte două — pe chipul Sf. Alexandru Nevski, el însuşi militar, numărîndu-se şi printre protectorii lui „Su- vorov”, că doar pe contele Suvorov îl chemase Alexandr Vasilievici, şi din acest motiv chipul sfintei cătane atîrna în toate cazărmile.

Liturghia luă sfîrşit. Comandantul sărută crucea, izbutind cu mare dibăcie să alunece cu gura pe lîngă mîna părintelui Teoktist (marinarii trebuiau să vadă sărutul inexistent al smeritului creştin, cît despre mîna părintelui, dracu ştie cînd a mai spălat-o!) şi după ce se înclină în fața ofițerilor, se retrase în singurătățile sale monarhice. Pe căi neştiute clipa aceasta se făcu cunoscută ofițerului de cart şi pavilionul de rugăciune, alb şi cu o cruce roşie, coborî lent pe catarg, ceea ce însemna că pe vas se poate iarăşi fuma, se pot rosti comenzi cu glas tare, înjura de dumnezeu şi de toți sfinții şi chema garda şi fanfara, să întîmpine persoanele cărora regulamentul le rezervă o asemenea primire.

Ofițerii urcară în grabă pe punte, ca să-şi aerisească plămânii după aerul stătut de pe puntea capelei. Din babord, despicînd. cu trupurile lor înguste şi lungi oglinda nemişcata ă mării, cuprinsă de acalmie, două distrugătoare cereau fără glas, doar cu pavilioanele de semnalizare, permisiunea de a ancora. Catargul navei-comandant răspunse ridicînd la vergă un pavilion galben, pătrat: „Da, sînt de acord, permit“. Distrugătoarele stopară brusc maşinile înapoi, ridicînd sub pupa nori de pulbere albă, cum ridică valuri de colb picioarele armăsarului, cînd îi pui frîul în galop, şi zăngăniră în aceeaşi clipă din lanțurile ancorelor.

— Hai să mergem să vizităm compartimentele. Mai tragem şi cîte o ţigară, acolo e voie, propuse locotenentul Livitin fratelui său.

Porniră alene spre prova. Marinarii, curat îmbrăcaţi, potoliţi şi stîngaci din pricina lipsei de ocupaţie, căci era zi de sărbătoare, se fereau cu respect din calea lor. Pe teugă cînta armonica şi cîţiva tropăiau într-un joc vioi, alţii făcuseră roată în jurul lor. Conform articolului 953 din Regulamentul serviciului de bord, mai-marii „sînt datori să întreţină o stare de spirit sănătoasă în rîndurile echipajului, buna dispoziţie şi veselia, drept care sînt permise pe navă diverse jocuri, muzica şi cîntecele şi (cînd e posibil) o parte din echipaj va fi învoită pe uscat". În golful acesta pustiu echipajul nu putea fi învoit pe uscat, de aceea, îndată după liturghie, sifleele au dat semnalul: „Echipajul cîntă şi se veseleşte! "

Puntea s-a uscat la soare şi albeaţa ei mată e scoasă şi mai mult în evidenţă de smoala neagră şi strălucitoare care umple în pîrîiaşe nuturile scîndurilor. Vopseaua cenuşie-albastră a turelelor şi suprastructurilor scînteiază ca emailul. A .de ca soarele arama diverselor aparate şi mecanisme, arama de la balustradele scărilor, bătute lîn aramă sînt şi treptele scării, din aramă-s capacele compasurilor, închizătoarele tunurilor, hublourile din cabine, ba şi de-a latul punţii, din bord în bord, sînt îngropate în înveliş, la fiecare pas şi jumătate, plăci groase de aramă. Arama scapără ici şi colo, aprinzîndu-se uneori cu o flacără orbitoare, de neîndurat pentru ochi — acolo unde se reflectă cerculeţul incandescent al soarelui. În grija lui ca ziua să arate într-adevăr a sărbătoare, soarele aruncase pe „Suvorov" toate razele oîte le avea la îndemînă şi nava de linie scînteia şi lucea cu puntea, alămurile şi vopseaua, cu bluzele marinăreşti şi obrajii raşi şi rumeni, de ţi-era mai mare dragul.

Pustiul ţărmului scund şi mohorît sublinia sărbătoreasca strălucire a radei — a navelor şi apei din golf. Aici n-ai ce-i face — oricîte strădanii s-ar depune, ţărmul nu va fi niciodată adus la aceeaşi stare de sublimă curăţenie şi ordine, ca marea

şi navele de război.

Un norişor alb izbucni din tribordul navei-comandant şi o bubuitură de tun bufni în văzduh.

— Tam-nisam, un salut? Cu ce prilej? se întoarse Iuri într-acolo.

Locotenentul se uită şi el. O lovitură de tun poate să însemne multe: fie o salvă trasă în cinstea cuiva, fie semnalul că începe o regată de bărci, fie o observaţie uneia din nave — cîte nu i se pot năzări amiralului, sătul de trîndăvia duminicală. Tonul care face muzica acestui glas amirălesc îl comunică pe vergile de semnalizare pavilioanele ce se înalţă o dată cu lovitura de tun. De aceea locotenentul îşi mută privirea la catarg. Un geac multicolor luneca încet în sus — la fel cu acelea ce fluturau la prova navelor, arătînd că sînt cel puţin de rangul doi şi, în al doilea rînd, că stau la ancoră.

— Gardemarin Livitin, nu ai spirit de observaţie. Ce înseamnă geacul ridicat la arborele prova?

— „Trec prin formaţie, am o misiune specială", răspunse Iuri, încîntat că-şi poate etala cunoştinţele.

— Gură-cască! E ancorat şi trece prin formaţie?

— Ai dreptate!... Cînd nava e ancorată, înseamnă că acolo se ţine o şedinţă a curţii marţiale, se corectă Iuri, pornindu-se pe rîs, şi deodată, cuprins de mirare: Duminica? Dar ce-au păţit acolo?

— Nu ei, ci noi am păţit-o! lămuri locotenentul, în timp ce-l lăsa pe mezin să-i treacă pe dinainte pe scară în sus, spre puntea de comandă. Îi judecă pe fochiştii noştri pentru năzdrăvănia de ieri.

— Da iute mai merge treaba aici!

— Iute şi cu spor, de asta nu ne văităm, vorba ceea, ordine şi disciplină. Gudkov al meu e în culmea fericirii. L-a ales Şianov să transporte fioroşii criminali pe fregata amiralului şi, trebuie s-o recunoaştem, şi-a găsit omul! Gudkov parcă-i făcut pentru asta. Încă de cu seară se plimba cu şapte pistoale la brîu.

— Cum, i-au şi transportat acolo? Nici n-am ştiut...

— N-o ştie nici echipajul, că doar pentru asta s-a făcut treaba cu multă discreție, îl povățui Livitin, dar, deschizînd uşa Salonului amirălesc, rămase încremenit în prag şi cu sprîncenele arcuite a mirare.

Încăperea rezervată amiralului pentru cazurile cînd acesta şi-ar exprima dorința de a lua parte la vreun marş, era ticsită de marinari. Săriseră în picioare de pe canapeaua de piele şi de prin fotolii şi-şi potriveau bonetele. Livitin îl recunoscu printre ei pe Kaşcenko, timonierul-şef, şi încă doi din compania sa — Tiulmankov şi Volkovoi, pe ceilalți cinci ori şase nu-i cunoştea.

— Ce-i cu voi? întrebă Livitin, încruntîndu-se. Ori vă țineți aici de întruniri?

Kaşcenko tuşi solid în pumn şi explică fără grabă şi respectuos:

— Pictăm, iacătă, un tablou, înălțimea-voastră. Domnul ofițer cu navigația ne-a dat voie să ne ocupăm, va sa zică, în timpul liber... Poftiți de vă uitați şi dumneavoastră!

Pe masă se vedea, într-adevăr, un tablou în picioare, sprijinit de o bucată de doc vechi, aşternută cu grijă dedesubt; alături se aflau peneluri şi vopsele. În tablou, „Suvorov", exagerat de înalt, amenințînd cu tunurile, despica o mare de culoarea sinelii, storcîndu-i nişte cîrnăciori albi care voiau să para creste de spumă. Pupa era abia schițată şi în dreptul ei se întrezărea încă pînza mînjită, purtînd urmele efortului de a surprinde mişcarea turelei de la pupa.

Kaşcenko, ținînd cu mîndrie şi grație creionul între degete, îl privea pe locotenent, aşteptîndu-i părerea.

— E frumos tabloul, se înmuie Livitin, dar ce caută ceilalți? De pildă, Tiulmankov?

— Îmi arată cum să fac turela, înălțimea-voastră, că iacătă, de cîteva duminici îmi bat capul cu turela asta... Iară Marsakov îi face un portret lui Volkovoi, cică, pentru ca să-l trimită neveste-si...

— Jos nu-i lumină naturală, înălțimea-voastră, interveni Marsakov, cu superioritatea omului stăpîn pe tainele artei,

acolo, oricît te-ai căzni, nu prinzi tonul adevărat al culorii: îi zugrăveşti, iar după aceea, în loc să zică bogdaproste, îți dă una la fălci, că de ce l-ai făcut pămîntiu, ca sculat din morți...

Marinarii rîseră stăpînit. Zîmbi şi Livitin.

— Da nu cumva fumați pe aici, măi pictorilor?

— Se poate, înălțimea-voastră?! Nici nu ne trece prin gînd! răspunseră marinarii pe întrecute, cu fețele brusc înseninate.

Kaşcenko la luă apărarea.

— Nu fac ei murdărie, înălțimea-voastră. Păstrăm curățenia ca nici să nu se cunoască... După aceea facem curat... Numai aşa ne-a dat voie ofițerul cu navigația...

— Bine-e! Hai să urcăm mai sus, Iuri, spuse locotenentul, depărtîndu-se. Ian te uită, nu ştiam că ofițerul cu navigația e şi ocrotitor al artelor... Să vezi ce haz fac de el la dejun!

Iar Tiulmankov, închizînd cu grijă uşa în urma ofițerului, strecură printre dinți, cu năduf:

— Spionul naibii! Umblă fără căpătîi, parcă n-ar avea altă treabă.

— Lasă-l că nu-i dintr-ăştia, îl potoli Kaşcenko, aşezîndu-se la locul lui, pe canapea. Vrea şi el să se fudulească față de frate-su cu nava noastră, atît şi nimic mai mult.

— Ba toți-s o apă şi un pămînt!

— Hai, sfîrşeşte odată! îl repezi deodată Volkovoi, mohorîndu-se. Chiar că sîntem mulți aici. Spucin, ia şterge-o pe punte, ne-om sfătui şi fără tine. În caz că e ceva, ne dai de veste.

După ce ieşi Spucin, Kaşcenko scoase dopul cu fluier din portavoce, care avea legătura directă cu puntea de comandă.

Marinarii îşi reluară locurile.

— Continuă, Tiulmankov, făcu scurt Volkovoi.

— Păi, parcă v-am spus tot, tovarăşi, lămuri Tiulmankov de la locul lui. Se teme Wailis, şi pace. În ce priveşte părerea mea, fireşte că nici nu poate fi alta: ce să ne mai frămîntăm mințile, dacă lucrurile de la sine merg pe calea asta. Cînd om mai avea un prilej potrivit? Aşa că trebuie desfăşurată printre marinari o agitație serioasă, pe baza asta — că de

nemulțumiți nu ducem lipsă — iar în ziua judecății, să pornim insurecția armată...

— O nimerişi, pufni Kaşcenko în doi peri.

Tiulmankov se răsuci spre el cu enervare.

— Da tu ştii ce se petrece la Piter? N-ai auzit? Da tu ştii că revoluția bate la uşă? Să vedeți ce se întîmplă în toată țara... Ian ascultați aici...

Vîrî mîna în sîn şi scoase de acolo o scrisoare.

— Ieri am primit-o de la Eidemüller — țineți minte, era un tunar, acela de s-a lăsat ast' toamnă la vatră? Acum lucrează la o pulberărie, la Piter...

— Kaşcenko, îl întrerupse încet Volkovoi, treci în dreptul ferestrei.

— Iată ce scrie el aici şi roagă să aduc la cunoştința comitetului: „Au început la noi frământări, uzinele au intrat în grevă. La pulberărie, la noi, e în grevă secția de trotil şi a noastră, de amorse. Fac grevă şi tipografii de la tiparnița negustorului Iablonski, de trei luni se țin tari pe poziție. Greve de o zi au avut loc pretutindeni — în semn de protest pentru cei de la Obuhovo, pe care haita țaristă ar vrea să-i judece în scurtă vreme. Tot ce se poate ca greva să se întindă în toată maica noastră Rusia — ei, şi atunci şi vouă, marinarilor, o să vă vină rîndul să porniți pe potecile lui nouă sute cinci. Uite aşa stă treaba, prietene Vanea. Voi, cei de pe nave, agățați-vă de orice ca să ne sprijiniți, că ne aşteaptă treburi mărețe... "

Şi, măsurîndu-l cu o privire disprețuitoare pe Kaşcenko, Tiulmankov vîrî scrisoarea în sîn.

— Aşa că vezi, acum e tocmai vremea potrivită, ba uite, s-a ivit şi prilejul cu fochiştii...

— Na-ți-o frîntă, că ți-am dres-o...

Kaşcenko clătină din cap.

— Acum e prea tîrziu, frățioare... De-am fi ştiut măcar cu o zi înainte ce poznă pun ăştia la cale! Se răscoală după capul lor, jigodiile...

— Va să zică, nu s-a dus la căldări nici o agitație, fierbem în sucul nostru, şi atît... Conspi-irăm! strecură cu răutate

Mar- sakov, împungînd cu pensula uscată portretul — ferestrele salonului erau mari, de cristal, iar aparențele trebuiau păstrate.

— Mare dobitoc! i-o tăie scurt şi răspicat Volkovoi. Ori ai uitat cum făceai pe tine acu doi ani pe „Țesarevici“? Ce tot îndrugi baliverne? Doar la căldări avem trei grupe a cîte cinci oameni. Dar ia întreabă-l pe Balalaev, ei au ştiut ceva?

Fochistul Balalaev scoase din colțul gurii lunga-i mustață neagră, pe care o morfolea dus pe gînduri.

— Revoltă spontană, tovarăşi, dondăni el cu vocea de bas. Dintre ai noştri în a patra îl avem numai pe Venglovski. Dar ce putea face unul singur împotriva tuturor? Ehei, dacă l-am atrage pe Wailis! Da uite că se lasă anevoie...

Tiulmankov se strîmbă a scîrbă:

— O lichea şi Wailis al tău... un galonat!

— Nu orice galonat e lichea. In privința asta să te lămurească şi Kaşcenko!

Iar Kaşcenko zîmbi satisfăcut şi-şi săltă umărul cu semeție, fălindu-se cu galonul cum nu s-ar fi fălit un general cu epoletul lui greu, cusut cu fir.

— Ia uite-l, drăguțul! Cu ăsta pe umăr, nici o grijă n-am!... Ehei, cîte funduri ofițereşti pupai pînă să-l capăt, dar barem acum mă scoate din impas...

— Lăsați flecăreala, îi opri Volkovoi şi rîsetele încetară.

Îmbrățişîndu-i într-o privire a ochilor ageri, ascunşi în stufărişul des al sprîncenelor, şedea grav şi sever, bucurîndu-se, pesemne, de autoritate şi respect printre marinari. Apoi ridică mîna mare şi grea şi, dîndu-şi boneta pe frunte, se scărpină la ceafă.

— Asta aşa e, revoltă spontană şi nimic mai mult, Balalaev are dreptate, spuse el rar, chibzuindu-şi bine cuvintele. Iar cu mişcarea spontană ce te faci?... Trebuie luată de jos, îndiguită, ca s-o pornească pe căile trebuincioase. Eu aşa socot, tovarăşi...

În salon se lăsase liniştea. Toți ceilalți îl ascultau cu atenție.

— Întîi i-am scăpat ieri din mînă pe fochişti, pentru că n-am avut legături acolo, aşa că ne-au trecut ca apa printre degete. În al doilea rînd — cu judecata. Tiulmankov are de gînd să-i răscoale pe marinari pe chestia judecății. Hai, să zicem că-i răsculăm. Să zicem că aruncăm ofițerimea noastră peste bord. Hai, să zicem că toate au să ne iasă pe cinste, ba vom ridica şi pavilionul roşu pe catarg. Să zicem chiar că şi celelalte nave ni se alătură sub pavilion roşu... Pînă la urmă ce-o să iasă, tovarăşi?

— Revoluție! sări Tiulmankov.

Volkovoi dădu din cap, ca şi cum chiar acesta era răspunsul la care se aştepta, şi-l privi lung.

— La voi, asta se cheamă revoluție. Noi, ăştia, îi spunem altfel — un cuțit în spate.

— Aha, cum ți-a mirosit a praf de puşcă, o-ntinzi în tufiş, nu-i aşa? se înfipse în el Tiulmankov, atins unde-l durea mai tare.

— Mă, eroule! zîmbi Volkovoi. Asta-i învățătură de-a eserilor tăi — să-ți bagi capul în laț pe daiboj! Pe noi bolşevicii ne învață să învingem, nu să murim. Şi un' te duci sub pavilion roşu? „Potemkin" a trebuit s-o şteargă în România. Noi, în Suedia?

— La Kronstadt, se încăpățînă Tiulmankov.

— Şi ne cunoaşte Kronstadtul mai mult de-o grămadă!

— Cînd ne-o vedea, ne-o cunoaşte, iar dacă ne-o cunoaşte, ni se alătură!

— Cine o să ne vadă, nătăfleață? Ofițerii de la baterii? Ți-alătură ei nişte obuze, să nu le poți duce!

— Trimitem o radiogramă, nu se lăsă Tiulmankov.

— Drept în laba jandarmului, îi ținu isonul Kaşcenko şi zîmbi a înțelegere către Volkovoi.

— Cum se cheamă asta, tovarăşi? sări în picioare Tiulmankov. Trădarea revoluției? Vreți să aşteptați pînă o face nenea?

— Stai jos, îl trase de mînecă Volkovoi. Nu eşti la o întrunire de-a ta, degeaba, nu birui cu gura... Iată, tovarăşi,

am să vă spun eu ce am de spus, iar după aceea rostiți-vă şi voi cuvîntul. Comitetul de partid nu ştie nimic de fochiştii noştri. Comitetul de partid nu ne-a dat încă nici o directivă cu privire la o răscoală fățişă — una ca asta i-ar cădea în cap ca un trăsnet din senin, ba i-ar încurca toate socotelile. O să ne alegem numai cu ocări că ne-am băgat capul sub evanghelie, fără să le cerem şi lor părerea... Bine a zis Kaşcenko: măcar să fi ştiut cu o zi înainte! Aşa are să spună şi despre noi comitetul de partid. De aceea, uite care este propunerea mea: las' să-i judece, n-ai ce să le mai faci acuma. Sentința o tălmăcim marinarilor, şi pe baza ei îi organizăm pe nemulțumiți, trimitem vorbă şi pe alte nave, în uzine şi prin oraşe despre nelegiuirile guvernului țarist. Comunicăm şi comitetului din Petersburg că pregătim insurecția armată, să ne hotărască timpul. Asta zic eu.

Balalaev, care îl ascultase cu multă luare-aminte, ridică fruntea.

— Îi vinzi pe tovarăşii noştri fochişti, Volkovoi! Ei îşi pun nădejdea în noi, iar după tine, dacă le dă o pedeapsă mai straşnică, cu atît mai bine? Atunci pentru ce mai organizează partidul greve în sprijinul celor de la Obuhovo, pe care vor să-i judece? După tine şi aici — cu cît sînt mai mulți trimişi la ocnă, cu atît este mai în folosul revoluției? Că se îndîrjesc ceilalți mai tare!

Volkovoi clătină din cap, mustrîndu-l ca pe un copil nevîrstnic.

— Mă, Balalaev, de mila tovarăşilor nu vezi nici ce-i sub nasul tău. Poate că şi mie îmi pare rău de ei, dar mă mai uit şi pe de lături, ba şi nițeluş înainte! De spînzurat n-au să-i spînzure. Pe cînd pe cei de la Obuhovo îi spînzură, asta-i pe de o parte. Pe urmă, cei de la Obuhovo s-au străduit pentru cauza comună, pe cînd ăştia dc aici au călcat cam pe-alături, ne fărîmițează puterile, asta-i pe de altă parte. Îndeobşte nu-i zi ca oamenii să nu înfunde ocna de pomană, atunci cel puțin ăştia s-o-nfunde cu cîştig pentru revoluție — iată, asta-i în al treilea rînd. Aşa că nouă...

— Păzea! prinse glas pe neaşteptate portavocea.

Kaşcenko înhaţă creionul, Marsakov — penelul, iar Volkovoi, întrerupîndu-se la jumătatea cuvîntului, se instală lîngă portret. Balalaev hohoti ca din butoi, cu un rîs nespus de firesc, împungînd cu degetul în coşul strîmb al lui „Suvorov“ din tablou.

Uşa se deschise şi în compartiment năvăli Kostriuşkin.

— Fraţilor, se bîlbîi el, strîmbîndu-se şi clipind. Fraţilor, ne-a vîndut ticăloasa de ofiţerime! Acuşica mi-a spus Sidiuhin... el numai ce a ieşit din post — stătuse de sentinelă la pavilion. Pe fochişti i-au debarcat încă în timpul liturghiei... Năpîrca a trimis tot cartul jos, au rămas numai subofiţerii... Fraţilor, îi şi judecă... iată, au ridicat geacul!

Tiulmankov trînti un pumn în masă, şi „Suvorov” săltă în sus, laolaltă cu marea vărgată.

— ...răspomana mamei lor de ofiţeri...

Marinarii dădură buzna pe uşa deschisă de perete.

Un pavilion roşu, tăiat de două cruci de mîna autocratului — una albastră în diagonală, crucea Sf. Andrei alta dreaptă, albă — schilodit şi sfîrtecat în opt triunghiuri roşii, fără vreo legătură între ele, flutura la arborele prova al navei-comandant, vestind celorlalte nave adevăratul sens al marşului neaşteptat, al tragerii şi al staţionării în această radă pustie.

Ridicat la vergă, pavilionul acesta căpătase un tîlc de spaimă: undeva jos, în adîncurile navei-comandant, scăpaseră din temniţele coperţilor de piele articolele din volumul al XVI-lea al Codului de pedepse în flotă, alunecoase şi lacome ca viermii. Ele ţeseau o cleioasă plasă în care să prindă şi să încurce gîndurile şi cuvintele celor treizeci şi doi de fochişti, mîncau diferenţierile dintre ei, rodul unui şir de ani de slujbă la flotă, transformîndu-i pe subofiţeri şi pe fochiştii de clasa I şi II în simple „grade inferioare din categoria pedepsiţi” — o apă şi un pămînt cu toţii. Viermii hulpavi ai articolelor rodeau rădăcinile care-i hrăniseră pe marinari cu seva depărtatelor sate şi oraşe, rupeau legăturile

acestora cu cei de acasă şi din cuvintele morfolite ce le rostiseră fochiştii în timpul anchetei ridicau un zid, zidul de piatră al închisorii. Pe puntea capelei de pe nava-comandant se ținea şedința curții marțiale.

Amiralul, care avea şi comanda brigăzii navelor de linie, procedase energic. Hotărîrea fusese luată încă de cu seară, pe cînd comandantul lui „Suvorov", sfiindu-se ca un băieţaş şi tot trăgîndu-se de mustața roşcovană, îi raporta despre cele întîm- plate pe punte.

Amiralul îl asculta sorbind cînd şi cînd din paharul cu ceai rece şi tare; în sertarul întredeschis al mesei de scris lucea mat hîrtia fină a corespondentei secrete, abia sosită de la Petersburg. Amiralul ştia mult mai multe decît comandantul lui „Suvorov". De la Petersburg, cu totul confidențial, nici măcar „spre cunoştința comandanților de nave", se comunicase despre grevele de masă, manifestațiile pe străzi şi dezordinile din uzine. Un comandant stă numai de strajă navei sale, amiralul are însă în grija lui întreaga brigadă. Şi dacă pentru comandant o vină ca aceea se intitulează „răzvrătire", amiralul nu o poate numi decît „revoluție".

Trebuie pedepsiți prompt, cu pricepere şi fără cruțare. Cea mai mică întîrziere sau scăpare din vedere poate fi plătită cu un preț uriaş: la Petersburg sînt tulburări. De la bun început flota trebuie să dovedească limpede că în sînul ei nici măcar nu miroase a nouă sute cinci.

Din motivele arătate e necesar ca şedința curții marțiale să cadă ca un trăsnet pe capul agitatorilor. Atenția marinarilor trebuie abătută de la cele petrecute — prin trageri, marşuri, muncă. Decît să-i judeci pe vinovați sub ochii echipajului de pe toate celelalte nave, este preferabil să risipeşti o sută şaptezeci şi două de mii de ruble din banii statului cu obuzele, cărbunii şi uleiul, izolînd astfel de escadră o navă dotată cu asemenea încărcătură primejdioasă, pentru a ține şedința curții marțiale în- tr-o radă pustie.

Spre sfîrşitul marşului, procesul-verbal de anchetă, înveş-

mîntat în mantia-i țipătoare de sublinieri, semne de exclamație şi întrebare (creionul verde al locotenentului Vetkin, cel albastru al micimanului Gudkov, cel roşu al comandantului de pe „Suvorov”), împestrițat şi de însemnările pe cît de laconice pe atît de categorice ale cernelii roşii amirăleşti, nimeri în mîinile viitorului preşedinte al curții de judecată de a doua zi. Seara, baronul Hedroitz, comandantul navei-comandant, adună în cabina sa pe toți ceilalți membri ai curții de judecată numită de amiral. Comedia procedurii civile n-avea ce căuta pe o navă de război; şedința fu scurtă şi definitivă. Sentința — notată de locotenentul von Weimarn chiar acolo, în cabina comandantului, de față cu membrii curții. Ca ea să capete putere de lege, nu-i lipsea decît să urce geacul pe arborele prova şi membrii comisiei să şadă cîteva ceasuri în şedință, ascultînd vorbele inutile ale oamenilor, spre justificarea faptelor lor.

Şi geacul urcă pe arborele prova îndată după liturghie.

Pavilioanele flotei sînt nespus de expresive. Pînă la zece dimineața fluturase la catarg pavilionul „Haş — cu alte cuvinte „serviciu divin la bord“: o cruce roşie pe cîmp alb; crucea amintea tuturor de sfînta liturghie ce se săvîrşea pe navă. La ora zece şi opt minute îi luă locul geacul. Cîmpul lui roşu, spintecat în bucăți de cele două cruci, oglindea în întregul ei înțeleaptă politică a guvernului: puterea bisericească îngemănată cu cea laică ciopîrțeau şi ele populația imperiului în bucăți — armată, flotă, muncitori, țărani, streini de neam, cei de altă credință... Puterea laică îngemănată cu cea bisericească sfîrtecau imperiul la fel ca şi razele geacului — îl sfîrtecau cu nagaicele, cu bicele de plumbi ale mitralierelor, cu simbolurile crucii, neîngăduind bucăților tăiate să se contopească, să-şi unească foițele.

Actul de acuzare începu cu enumerarea membrilor curții marțiale. Titlurile de noblețe scînteiau ca şi epoleții, gradele — ca baionetele escortei, şi de atîta sclipire, treizeci şi doi de fochişti ascultau, micşorîndu-şi lumina ochilor. Briza flutura uşurel hîrtiile din mîna locotenentului von Weimarn, cel care

se intitulase grefier. Părea că hîrtiile se perpelesc de ruşine şi încearcă să lepede de pe ele minciuna ce le prinsese în năvodul scrisului aceluia mărunt şi fin ca de femeie.

— „...iar fochistul de clasa I, Matvei Ezofatov, ca răspuns la cuvintele de mustrare ale căpitanului de rangul doi Şianov, a strigat cu îndrăzneală: «Noi ar trebui să vi-l batem, draconilor...» după care subofițerul de clasa II Karl Wailis a ridicat mîna să-l lovească pe căpitanul de rangul doi Şianov, dar n-a apucat să-şi aducă la îndeplinire intenția, deoarece a fost apucat de mînă de subofițerul de clasa II Hlebnikov...“

Wailis strînse din buze şi se uită cu coada ochiului la Hleb- nikov. Subofițerul urmărea gura locotenentului în continuă mişcare şi, de cîte ori ea îi rostea numele, arunca o privire iute spre preşedinte, voind parcă să ghicească cum îi apreciază purtarea.

Wailis zîmbi liniştit: locotenentul înşira acolo vrute şi nevrute. Acuşi se vor lămuri toate, îndată ce-i vor interoga pe fochişti. Şianov, Greve şi Hlebnikov au îndrugat numai de frică un car de minciuni — o vor dovedi toți cei treizeci şi doi de fochişti. Treizeci şi doi împotriva a trei, la ce să te mai frămînți?

Ezofatov asculta îndîrjit şi cu luare-aminte. Era voinic şi greoi, aşa că, foindu-se pe bancă, atinse cu spatele arma sentinelei. Iar sentinele erau fără număr — la uşă, la tambuchiuri, lîngă acuzați. Ele ascultau actul acuzării cu spaimă şi cu milă, ferindu-şi ochii de privirile fochiştilor, parcă vrînd să le spună: „Of, că n-avem ce vă face, fraților, treaba-i limpede, s-a zis cu voi! “

Baronul Hedroitz, preşedintele curții de judecată şi comandant al navei, respira rar şi gîfîit. De cîte ori trăgea aer în piept, cutele de pe vestonul alb se netezeau, clătinînd ordinul Vladimir clasa III-a — baronul suferea de astmă. Numele de familie pe care le înşira locotenentul von Weimarn îşi aveau încă pentru el o viață aparte, ruptă de aceea a marinarilor cărora le aparțineau. În ochii săi, fochiştii tot mai alcătuiau încă o masă fără chip, amorfă, ca aceea pe care o

zărea de departe, la trecerile în revistă, duminica, sau la ridicarea pavilionului.

Cerceta figurile acuzaților cu oarecare curiozitate: marinari ca toți marinarii din cîți are peste o mie. Chipuri blajine de țărani, ca totdeauna, fără nimic deosebit. Care din ei o fi Ezofatov?...

Baronul Hedroitz îşi imaginã pe unul din ei ridicînd mîna să-l lovească, în răgetul fioros al celorlalți, şi aderă pe loc şi din toată inima la sugestia amiralului de a fi cît mai aspru: ce caz revoltător!... Îşi însemnă la repezeală pe hîrtie un şir de întrebări care aveau menirea să dezvăluie întregul tablou al răzmeriței şi, cînd în cele din urmă citirea actului de acuzare luă sfîrşit, procedă îndată la luarea interogatoriului.

Înainte de masă se stîrni o briză proaspătă. Geacul de pe arborele prova prinse viață. Era jocul străvechi şi crud al razelor alb-albastre cu cîmpul roşu. Ele se ascundeau în faldurile pînzei, contopind pentru o clipă cîmpul cel roşu zăbrelit într-o aparență de drapel purpuriu, dar numaidecît, cu un şuier uşor asemănător unui foc de pistol cu surdină, îşi puneau zăbreaua înrobitoare a gratiilor albe peste el. Petecele roşii ca sîngele nu izbuteau să se unească şi pace. Ele îşi dezgoleau sub razele soarelui mînia gingiilor însîngerate, care-şi rupseseră dinții pe gratiile lor de oțel.

Iar dedesubtul geacului, pe teugă, supunîndu-se sifleii sărbătoreşti: „Echipajul cîntă şi se veseleşte!“, marinarii se adunaseră cete-cete. Gulerele lor, contopindu-şi albastrul marin, alcătuiau o mare de oameni. Numaidecît însă o despicau vestoanele conductorilor, albe ca şi imaculatele raze ale geacului — şi marea omenească se fărîmița iarăşi în cete-cete, rupte una de alta, fără legătură între ele. Pe punte şi prin cazămi, ca niciodată, umblau de colo-colo ofițerii, şi pe urmele fiecăruia dintre ei, ca din întîmplare, veneau cu paşi prudenți cîte doi-trei subofițeri...

...Wailis se uită la Greve şi obrajii săi căpătară o paloare cadaverică. Ce tot îndrugă?

— Întocmai. Am auzit limpede vocea fochistului Ezofatov:

„Noi ar trebui să vă batem, draconilor! “ Comandantului secund nu-i râmînea altceva de făcut decît… (aici locotenentul rămase încurcat în fața dilemei: cum s-o formuleze? — şi îşi plimbă degetul de-a lungul mustăcioarei) decît *să evite* brusc mîna subofițerului Wailis ridicată pentru a lovi…

— Vă mulțumesc, spuse baronul Hedroitz, arătînd cu o uşoară plecăciune că nu mai are întrebări.

— Aş ruga onorata curte, urmă Greve emoționat, să țină seama că starea de spirit agitată a gradelor inferioare nu mi-a îngăduit să intervin personal, luînd măsuri decisive pentru înăbuşirea dezordinii. Socoteam că prestigiul comandantului secund va pune capăt îndată nesăbuinței lor şi, dornic să le uşurez soarta…

— Curtea înțelege care au fost intențiile dumneavoastră, îl linişti baronul Hedroitz. Fochist clasa II Ezofatov Matvei! Ce a determinat strigătul dumitale?

Locotenentul von Weimam încerca să noteze vorbele neîndemînatice şi coşcovite, sugrumate pe dinăuntru, în gîtlej, de furia neputincioasă, iar pe dinafară amenințate de baionetele escortei şi de articolele regulamentului. Însă pana subțire, care prindea din zbor elocința elegantă a lui Greve sau a lui Şianov, n-a fost în stare să biruie stoicile abrupte ale vorbelor marinăreşti. Ea se împotmoli în nesfîrşitele „Va’ zică, înălțimea-voastră” şi „întrucît ei, va’ zică…” Locotenentul îşi arcui sprînceana stîngă, plimbă condeiul în nehotărîre pe deasupra hîrtiei, şi abia la urmă izbuti să prindă în elegantul năvod al scrisului fin, ca de femeie, sensul lor principal:

„…fochistul Ezofatov explică amănunțit că ar fi spus: «N-aveți pentru ce să ne bateți, draconilor…»”

Notă, apoi se aplecă la urechea vecinului său:

— Straşnic le mai întoarce, canalia!

Baronul Saltze-unu zîmbi vag. Era pus într-o situație falsă. Nu era jurist de meserie, iar articolele din volumul XVI al Codului pedepselor abia le frunzărise aseară. Iar astăzi îi revenea rolul de apărător al acestei bande de răzvrătiți. Baronul Saltze vedea limpede că marinarul falsifică faptele,

încercînd să dea impresia că se afla în legitimă apărare şi nicidecum în atac. Dar ia stai, aşa ceva ar putea fi de folos apărării! El insistă să fie interogaţi martorii, pentru a stabili care este varianta reală a frazei.

Von Weimarn priveşte în ochii de cîine credincios al lui Hlebnikov şi dă aprobator din cap. Hlebnikov susţine într-un limbaj clar şi cursiv actul de acuzare întocmit de Weimarn, sărind oarecum peste cal de prea multă sîrguinţă — da, Ezofatov a strigat: „Noi ar trebui să vă batem, draconilor, şi să vă aruncăm peste bord".

Şi atunci sînt interogaţi subofiţerii, pe care Greve i-a înşirat în lanţ în jurul fochiştilor. Ei sar în sus ca pe arcuri şi răspund după regulament.

— Ai auzit cum a strigat: „Noi ar trebui să vă batem, draconilor"?

— Da, să trăiţi, înălţimea-voastră!

— De ce zbieri în halul ăsta?... Poate a strigat: „N-aveţi pentru ce să ne bateţi, draconilor"?

— Nu pot să ştiu, înălţimea-voastră!

— Atunci e bine aşa? „Noi ar trebui să vă batem, draconilor"?

— Întocmai, înălţimea-voastră, aşa e bine: noi ar trebui să vă batem, draconilor.

Von Weimarn îşi ascunde zîmbetul în palmă: răspunsul e stupid, însă plin de devotament Şi îi şopteşte lui Saltze:

— Ai intrat la apă, baroane? Evidenţele sînt împotriva dumitale. În ce mă priveşte, nu te-aş angaja avocat nici la un proces de divorţ...

Înaintea mesei se oprise un şef de echipaj bărbos şi calm, care asculta întrebările atent şi răspundea fără poticniri.

— L-ai văzut pe Wailis cînd a ridicat mîna să-l lovească pe comandantul secund?

— Întocmai, daţi-mi voie să vă raportez, înălţimea-voastră. Întrucît, va' zică, dînşii mai întîi au ridicat mîna asupra lor, atuncea, va' zică, ei toţi au sărit ca la alarmă şi s-au îngrămădit în jurul dînşilor, iar domnul comandant secund,

va' zică, a fugit mai la o parte de ei...

— Ia stai, care sînt „ei"?

— Fochiştii, va' zică.

— Şi care-s „dînşii"? În jurul cui s-au îngrămădit?

— În jurul domnului comandant secund.

— Prin urmare, confirmi că *ei* au ridicat într-adevăr mîna să-l lovească?

— Întocmai, înălțimea-voastră, mai întîi dînşii au ridicat mîna să dea...

Von Weimarn s-a încurcat în aceşti „dînşii" şi „ei" — despre ofițer se cuvine să vorbeşti la plural — însă tabloul este clar de tot. Depozițiile confirmă întru totul cele declarate de Greve şi Şianov, confirmă procesul-verbal al anchetei conduse de locotenentul Vetkin, confirmă actul de acuzare, întocmit de von Weimarn.

Interogarea lui Wailis fu amînată după micul dejun.

Acuzații au mîncat la aceeaşi masă la care au fost judecați; fusese ridicat doar postavul roşu care o învelise, şi o dată cu aceasta tot fastul judecății. Ofițerii de pe „Suvorov" fură invitați la careu. Pe Greve l-au adus cu de-a sila în fața pianului şi el le cîntă, cu degete care nu tremurau, o melodie veselă. La masă îşi amintiră de cîteva cazuri de răscoală, care sfîrşiseră mai puțin fericit decît cel de față, şi rîseră cu poftă de nemaipomenita stupizenie a răspunsului: „Întocmai, înălțimea-voastră, noi ar trebui să vă batem, draconilor!"

În salonul comandantului, la micul dejun, amiralul se interesă de rezultatele anchetei judiciare.

— Eu sper că n-ai să faci pe sentimentalul cînd veți fi la sentință? spuse el pocnind din capacul portțigaretului. Am toate temeiurile să te sfătuiesc să fii cît mai drastic la pedepse. Cînd terminați?

— Pînă la masa de prînz, excelență, răspunse baronul Hedroitz, scoțînd salată în farfurie.

— Perfect... Miciman Şahovski, după dejun poți ridica semnalul!

Aghiotantul comandantului escadrei se înclină

respectuos. După dejun, pe arborele prova țîşniră numirile distrugătoarelor şi, o dată cu ele, semnalul din trei pavilioane „haş-unu-zero”, iar mai jos flamura „şase”. Distrugătoarele prinseră a scoate fum pe coşuri, pregătindu-se să ridice ancora la ora şase seara. Două şalupe cu motor, mici ca nişte jucării, se desprinseră de lîngă ele, îndreptîndu-se spre nava-comandant: comandanții se prezentau la amiral, pentru a primi instrucțiuni.

De la primul cuvînt răspunsurile lui Wailis la interogatoriu fură primite cu ironie. Întorsăturile de fraze nefireşti, izvorîte din necunoaşterea limbii ruse, făceau ca vorbele lui să sune a minciună bine ticluită. El a fost cel dintîi care a expus cazul curții de judecată: cum i-a trimis subobofițerul Seriojin pe fochişti pe puntea superioară, în ținută albastră, de corvoadă, ce fapt i-a determinat pe fochişti să socoată ordinul lui Şianov — de a fi trecuți pe lista pedepsiților — drept o jignire şi o nedreptate.

— Nu te îndepărta de subiect, îl întrerupse baronul Hedroitz, răsuflînd rar şi gîfîit: după masă năduful se accentua întotdeauna. Curtea trebuie să ştie ce s-a întîmplat în timpul răscoalei, şi nu înainte.

— Eu cred, de aceea există justiție, pentru ca să asculte părțile contradictorii, spuse Wailis ferm. Pentru noi este vinovat subofițerul Seriojin. El a spus, putem fugi liniştiți în pantaloni albaştri...

Baronul Hedroitz roşi şi încruntă din sprîncene.

— Răspunde la întrebările curții. De ce ai ridicat mîna să-l loveşti pe comandantul secund?

— Dacă pe dumneavoastră loveşte în față, şi dumneavoastră dați din mîna ca să apărați.

— Nu te-am întrebat ce-aş fi făcut eu! se aprinse baronul, şi sentinelele strînseră rîndurile. Negi că ai ridicat mîna împotriva comandantului secund, stînd în front?

— Am ridicat mîna la fața mea, repetă cu încăpățînarc Wailis. Este ceva forte neplăcut cînd loveşte la mutră, şi afară de asta interzis de lege.

— Prin urmare, după părerea ta, ar reieşi că domnul comandant secund a fugit fără motiv de voi, deşi nimeni nu-l ameninţa? De ce a plecat, după părerea ta?

Wailis strînse din umeri.

— Întrebaţi pe domnul comandant secund. Nu ştiu de ce a fugit de marinari. Poate avea urgent nevoie.

Fochiştii zîmbeau cu toţii. Interogarea lui Wailis fu întreruptă, curtea se ocupă de ceilalţi acuzaţi.

Pe la orele patru între fochişti se produse o diferenţiere. Noua linie în depoziţii o inaugură fochistul de clasa I Filip Drankin.

Judecata ameninţa în mod vădit să dea o sentinţă cu pedepse grele, iar lui Drankin îi mai rămăsese numai un an de cătănie. În gubernia Cernigov îşi avea gospodăria, livada. Nevastă-sa o scotea la capăt cu treburile şi fără el, dar uite că i-a scris alaltăieri că a cumpărat de la popa cel mutat la oraş, pe o nimica toată, pămîntul şi calul. Gospodăria creştea văzînd cu ochii şi i se părea chiar un lucru fără cap s-o schimbe cu zidurile temniţei. Tot iscodind judecătorii cu ochişorii săi vicleni şi înspăimîntaţi, Drankin se dumiri în sfîrşit ce-i pretindeau mai-marii lui. Din cei treizeci şi doi de fochişti fu primul care confirmă că Wailis şi Ezofatov îndemnaseră într-adevăr pe marinari să nu rupă rîndurile şi, îndeobşte, puseseră la cale toată tevatura.

Curtea se învioră ca prin farmec. Iar baronul Saltze-unu descoperi în sfîrşit obiectul apărării.

Vorbele lui Drankin croiră drum pentru încă trei tineri ucenici-fochişti. Sosiseră pe „Suvorov“ abia de o lună şi mai trăiau încă sub teroarea încălcării jurămîntului, lucru de care se temeau mai rău ca de moarte — teama asta le-o sădiseră în suflet subofiţerii din echipaj. La întrebările puse cu dibăcie, cei trei răspunseră afirmativ.

Cel de-al doilea grup îl alcătuiau cinci oameni, care stătuseră în flancul stîng. Interogatoriile fără sfîrşit, depoziţiile contradictorii, tărăgăneala plicticoasă a procesului îi năuciseră. Li se părea acum că Ezofatov strigase într-

adevăr: „Noi ar trebui să vă batem, draconilor!“ Dacă a ridicat sau nu Wailis mîna ca să lovească nu văzuseră, însă cu toții se învoiră că ar fi *putut* să ridice mîna. Flancul drept era făcut foc din pricina pedepsei nedrepte, şi tocmai de acolo, dinspre ei, venise transmisă în şoaptă, din gură în gură, fraza rostită nu se ştie de cine în timpul ridicării pavilionului: „Nu rupeți rîndurile, fraților, o să ieşim la raport, de ce să stăm în front pe degeaba?“

Astfel, încăpățînarea fochiştilor a fost înfrîntă. În zidul celor treizeci şi două de depoziții de acelaşi fel, făcute locotenentului Vetkin, apăruse o crăpătură. Baronul Hedroitz înfipse în ea un pumnal al speranței şi o lărgi cu mişcările grijulii, precaute, uşoare ale interogatoriilor care promiteau achitarea. Zidul se clătină şi se nărui, rămase din el doar o frîntură din opt sau nouă pietre — să sari peste ele nu era cine ştie ce greutate.

Înaintea dejunului curtea se retrase pentru a se consfătui.

Semnalizatorii de pe nava-comandant stăpînesc meşteşugul semnalizării mai grozav ca prestidigitatorii; sprințarul joc al pavilioanelor străbătu toată rada şi încremeni în mîzgălitura ca de copil, aşternută pe registrul de semnale:

„Luați măsurile cuvenite cu privire la lucrurile personale, în afară de nr. 1224, 1234, 1274, 1304. Şianov.“

În careul lui „Suvorov” ofițerul cu artileria, care rămase să-i țină locul lui Şianov, scuturînd în palmă zarurile trictracului, citi comunicarea şi se ridică greoi din fotoliu, spunîndu-i partenerului său:

— E rîndul meu acum, te rog să nu mi-l iei, mă întorc imediat.

Conductorul-fochist Ovseeț, chemat să se prezinte în cabina lui, dădea din cap a înțelegere. Pe urmă, el şi cu subofițerul de la compania opta, cu cambuzierul-şef şi cu încă doi dintre fochişti se duseră în cazarma douăzeci.

Cazarma era curată, dereticată cu grijă şi goală. Pe uşițele cu grătar ale dulăpioarelor cu lucruri se vedeau numerele celor treizeci şi doi de fochişti. Ovseeț, pufnind în mustăți,

însemnă întreprinzător cu cretă patru uşiţe şi le deschise larg pe celelalte. Lucrurile fochiştiior fură azvîrlite pe punte şi sortate: efectele predate magaziei, cu inventar, iar cele civile se aşternură în lădiţe şi fură pecetluite acolo.

Iar judecata îşi continua drumul cu paşi greoi. Ea vorbea în limbajul incolor al volumului XVI din Codul de pedepse în marină, foşnea în foile proceselor-verbale şi în depoziţiile martorilor. Scînteia cu epoleţii şi titlurile de noblețe ale judecătorilor, cu baionetele escortei şi cu nimbul rece şi scînteietor al literei legilor militare. Bluzele marinarilor se muiaseră de transpiraţie, gîtlejurile li se uscaseră, şi tot mai limpede, cumplit de limpede, devenea sensul sentinţei căreia îi dădea citire baronul Hedroitz.

„...audiind cazul gradelor inferioare de pe nava de linie «Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski», acuzaţi conform articolelor 74 şi 104 din volumul XVI al Codului de pedepse în marină, un număr de treizeci şi doi de fochişti mai jos numiţi..."

Nume şi prenume, gubernia, volostea... căsătorit, necăsătorit... judecat de cutare instanţă, nu a mai fost judecat... şi-a ispăşit pedeapsa...

„...a recunoscut vinovaţi de faptul că în ziua de 24 mai anul 1914, învoindu-se între ei să se opună ordinelor comandanţilor de a li se aplica pedeapsa pentru vina de a fi apărut pe puntea superioară îmbrăcaţi nereglementar — stînd în front în număr mai mare de opt — au declarat mai întîi subofiţerului clasa I Hlebnikov, apoi ofiţerului de cart, locotenentul Greve, şi în sfîrşit comandantului secund, căpitanul de rangul doi Şianov, că cer să le fie anulată pedeapsa şi îl cheamă imediat pe comandantul navei pe punte spre a ieşi la raportul lui, comiţînd astfel un delict conform cu articolele..."

„ ...Totodată curtea constată că împotrivirea opusă ordinelor comandanţilor, împotrivire mai sus arătată, ar fi putut avea urmări dăunătoare pentru slujbă şi stabileşte că, drept răspuns la ordinul comandantului secund «să rupă

rîndurile», fochistul de clasa II Ezofatov a îndemnat pe celelalte grade inferioare la răscoală fățişă, strigînd: «Noi ar trebui să vă batem, draconilor» şi instigîndu-i pe ceilalți să-l ia la bătaie pe comandantul secund. Curtea a stabilit că subofițerul-fochist de clasa II Wailis, uitînd de îndatoririle impuse de gradul său, nu numai că n-a sprijinit înăbuşirea răscoalei, ci, dimpotrivă, a ridicat mîna să-l lovească pe comandantul secund, cu intenția de a da semnalul de atac împotriva corpului ofițeresc. Celelalte grade inferioare, cu toate că au auzit repetîndu-se comanda: «drepți» şi vorbele mustrătoare ale căpitanului de rangul doi Şianov şi ale locotenentului Greve, au ieşit din front şi s-au îngrămădit în jurul comandantului secund cu intenția...”

Pe punțile de semnalizare fîlfîiau pavilioanele mici, de mînă. Ordinele scurte, întocmite cu atîta iscusință, încît rămînă neînțelese pentru mulți, zburau de pe o navă pe alta, ca pescăruşii înaintea furtunii — săgetînd unda, aproape atingînd-o cu aripa ascuțită. În picioare, la pupa şalupei, aghiotantul amiralului, semeț şi falnic ca un pompier-şef de provincie, cu mîna proptită în şold, gonea a treia oară spre distrugătoare, după ce mai fusese de două ori pe „Suvorov”.

Distrugătoarele scoteau fum şi se cutremurau balansîndu-şi maşinile. În cancelaria lui „Suvorov“ cambuzierul-şef şi furierul-şef, furioşi din pricina grabei şi a căldurii, sfîrşeau de trecut formele în registrele cu rațiile de alimente şi soldă pentru douăzeci şi opt de grade inferioare debarcate de pe navă conform ordinului pe brigadă...

Iuri Livitin deschise uşa careului — era gol. Pe navă se petrecea ceva de neînchipuit, ar fi observat-o şi un ochi de profan. Ofițerii ba rătăceau pe punte, ba dispăreau fără rost în tambuchiuri. Nikolai petrecuse vreo oră şi jumătate în cabina micimanului Morozov, şi cînd ieşi de acolo, fluiera. Iuri ştia bine ce înseamnă asta — enervare abia stăpânită, ba chiar furie. De cîte ori dădea să lege o convorbire cu el, nu ieşea nimic. După o pauză prelungită şi penibilă, a treia la număr, Iuri se simți insultat.

— Aş vrea să ştiu cu ce sînt eu vinovat? La voi se petrece naiba ştie ce şi eu sînt de vină...

Se ridică în picioare. În clipele acelea se simțea profund nefericit: toată mîndria de a se fi apropiat într-un răstimp atît de scurt de familia ofițerească, sentimentul că şi el e mare, un om în toată firea, pieriseră fără urmă. Păi, sigur, el e un băiețandru, un mucos, în fața lui nu se poate face nici măcar o simplă aluzie la acel ceva grozav de serios, chiar înfiorător, şi tocmai de aceea atît de misterios, care-i frămîntă pe Nikolai şi pe toți ceilalți ofițeri.

— Într-adevăr, n-ai venit într-un moment prea potrivit, se învoi Livitin, netezindu-şi cu infinită grijă clapa buzunarului de la veston, care se îndoise la un colț. O zi cum nu se poate mai proastă. Să nu fi fost tu, cred că m-aş fi îmbătat ca un iuncher.

Iuri se aciui pe marginea cuşetei. Amorul propriu jignit şi sentimentul de înstrăinare făcuseră loc unei curiozități ascuțite: Nikolai e tulburat! Se înfiora, dar îl şi rodea ca un fel de nerăbdare: i se părea că din clipă în clipă se putea petrece ceva înspăimîntător şi neaşteptat, ca un foc de pistol în toiul balului. O navă de război adevărată îşi arăta în cele din urmă chipul neîntrezărit pe băncile şcolii, pe uscat. Iată, dar, aspra datorie a ofițerului de marină, care i se dezvăluia doar pentru o clipă de după cortina vieții de veselie şi strălucire! O asemenea slujbă îl aştepta şi pe Iuri. Şi despre ea Nikolai nu-i pomenise încă nimic, nici un cuvînt. Nu-i nici anecdotă, şi nici glumă. Simți cum îi urcă în piept un val de devotament şi de eroism.

— Dar ce se pregăteşte? întrebă, cît mai nepăsător.

— Nimic. Ce ți se năzare? îl apostrofă Nikolai şi continuă să fluiere.

Iuri se făcu roşu la față şi se ridică.

— Cel puțin poate ai să fii amabil să-mi spui pe ce cale aş putea să mă întorc la Piter? întrebă el cu răceală. Mi se termină permisia.

Locotenentul îl privi dintr-o parte şi izbucni într-un rîs

răsunător.

— Eşti cumplit de tînăr, Iurka! spuse locotenentul cu vocea lui de toate zilele. Un puşti, şi atîta tot. Creşte sănătos, plutind mai departe în iluzii plăcute, pînă ce viața nu-ți va arăta adevărata ei față... Cît priveşte plecarea, ai dreptate. Stai aici, voi găsi o ocazie.

Şi-l lăsă singur. Un sentiment chinuitor de nelinişte si singurătate puse stăpînire pe Iuri. I se făcu deodată dor de acasă. Nu de „Aurora", nu de şcoală, ci de-acasă — de liniştea aceea trainică a unei odăi ca toate odăile.

Iuri îşi roti ochii prin cabină. Strălucitoare şi cochetă, ea i se părea acum o capcană. Pereți subțiri îl despărțeau de restul navei; iar dincolo de aceşti pereți, pretutindeni rătăcea frica.

O frică imperceptibilă, neclară, neînțeleasă, dar frică. Frică se străvedea în obişnuita voioşie nepăsătoare a convorbirilor dintre ofițeri. Frică surprindea în fluieratul lui Nikolai şi în mohoreala lui taciturnă. Frica înconjura din toate părțile cabina, năvălind în ea o dată cu vuietul ventilatoarelor, care absorbeau aerul viciat al cazărmilor marinăreşti, şi la fel cu acest vuiet îşi avea rădăcinile tot acolo.

— Prostii! se încurajă singur Iuri, aşezîndu-se la masă, dar deodată tresări — o pupilă albastră de oțel îl privea din sertarul întredeschis.

Întotdeauna pistolul îi păruse o abstracție. Un fel de moarte convențională, mai degrabă simbolul decît unealta ei. Pentru un om din lumea bună (şi nici măcar militar) browningul micuț era un obiect de toaletă la fel de obligatoriu şi de inutil ca şi cravata sau bastonul. Însă browningul care-l privea din sertar arăta altfel. Neliniştea şi frica ce colindau nava se materializau, căpătau formă, pondere şi dimensiuni, îl luă în mînă cu un fel de dezgust.

Pe o navă de război browningul avea în el ceva înjositor; navele luptă cu tunurile şi cu torpila, iar jucăria asta neputincioasă, cu bătaie scurtă, avea vădit o altă destinație, în orice caz nu o bătălie navală.

— Se poate? rosti deodată un glas din prag şi Iuri ridică ochii.

În uşă stătea micimanul Morozov şi, pe cît putu să-şi dea seama Iuri, nu era în apele lui. Întunecat, palid la faţă şi, fără îndoială, nu tocmai treaz.

— Intraţi, domnule miciman, fratele meu vine în cîteva clipe, spuse Iuri, ridicîndu-se, în timp ce în sinea lui se strîmba nemulţumit.

Morozov păşi în cabină, se clătină pe picioare şi căzu de-a dreptul în fotoliu.

„Ciubota tot ciubotă rămîne, îşi zise Iuri cu dispreţ (aşa erau porecliţi mecanicii, probabil ca o aluzie la epoleţii negri ai şcolii de ingineri şi la proveniența lor de plebei). Ce i-o fi căşunat lui Nikolai să se înhăiteze cu ăsta? Auzi, prietenie!...“

Morozov n-avea de gînd să deschidă gura. Şedea în cabina altuia, în fotoliul altuia, pradă unor gînduri sumbre. Tăcerea începea să fie penibilă şi chinuitoare. Greve şi Vetkin ar fi ştiut s-o spargă de mult cu o vorbă de duh, şi cioburile ei te-ar fi împroşcat pe neaşteptate cu o conversaţie uşoară, plăcută — pe cînd ăsta tace ca un butuc! Pe Iuri îl apucă ciuda.

— Mă iertaţi c-am să vă părăsesc, spuse el cu răceală ridicîndu-se şi punînd browningul pe cuşetă: nu putea să ajungă pînă la masă, ar fi trebuit să se întindă peste Morozov.

— Vă rog, mormăi micimanul cu nepăsare şi se cufundă iar în tăcere.

Iuri deschise uşa careului. La pian Greve şi Vetkin cîntau la patru mîini, în joacă, valsul liceenilor. Vetkin se încurca şi Greve rîdea de el cu atîta poftă, că şi Iuri zîmbi fără să vrea.

Aici, sentimentul acela de nelinişte se risipi şi pieri. Careul îşi trăia seara lui obişnuită. Părintele Teoktist, cu mîinile încrucişate pe burtă, asculta cu un rînjet vesel flecăreala poznaşă a micimanilor. Ofiţerul cu artileria ţăcănea cu zarurile trictracului şi, ca în toate serile, pe divanul-colţar se ţesea conversaţia locotenenţilor. Pescarul de bronz revărsa asupra lor melancolica lumină a felinarului său; razele lui se

fărîmițau în fațetele multicolorelor pahare de lichior.

Iuri oftă întristat. Viața navei reintrase în matca ei. Nu ar mai fi avut chef să plece.

Livitin-senior se ridică în întîmpinarea lui; stătea de vorbă cu Şianov.

— Pregăteşte-te de drum, Iurik, spuse apropiindu-se. Peste o jumătate de oră va sosi şalupa. Comandantul secund a intervenit ca să te ia pe „Bditelnîi", care pleacă direct la Kronstadt... Ia-ți rămas bun de la el şi mulțumeşte-i.

Iuri se apropie de Şianov. Secundul şedea tolănit pe canapea, cu capul îngust şi ovoidal răsturnat pe spetează, şi bătea ritmul valsului cu degetele lungi şi uscățive. Colțişoarele albe ale gulerului său erau imaculate: după şedința curții marțiale îşi schimbase rufăria şi, o dată cu ea, şi dispoziția.

— Permiteți-mi să vă mulțumesc, domnule căpitan de rangul doi, pentru căldura deosebită cu care am fost primit pe „Suvorov", spuse Iuri făcînd o plecăciune şi felicitîndu-se în sinea sa pentru această frază perfect mondenă. Şianov se ridică numaidecît în picioare: cînd e vorba de oaspeți nu se ține seamă de grade, iar ospitalitatea în flotă este o datorie. Îi răspunse cu cîteva vorbe amabile, care nu spuneau nimic, îi strînse mîna, după care se tolăni din nou pe canapea, şi colțişoarele imaculate ale gulerului prinseră iar a sclipi.

Iuri se apropie de pian. Locotenentul Greve ridică mîinile de pe clape şi-şi luă rămas bun cu obişnuita lui amabilitate plină de nepăsare.

Vetkin se arătă mai cordial:

— La revedere, strălucitul meu elev, nădejdea flotei ruseşti de mîine! zîmbi el. În ochi îi fulgeră ca o scînteioară năzdrăvană, în timp ce reținea mîna lui Iuri într-a sa. Sper că nu-mi porți pică.

Iuri roşi pînă-n albul ochilor. Se simțea la fel de stîngaci ca în noaptea aceea de pomină. Acum însă situația era şi mai penibilă: nu-l priveau nişte marinari de rînd, ci ofițerii. Scânteia de haz clin ochii lui Vetkin îi păru primejdioasă: ce-

ar fi să se apuce acum, de față cu ceilalți, de dragul unei glume răutăcioase, să înşire cu dezinvoltură şi spiritual ca de obicei ruşinoasa pățanie a unui gardemarin care a urcat pe punte în indispensabili liliachii?

— Ce-i cu conspirația asta a curții din Madrid? întrebă Livitin-senior. Despre ce e vorba, Iuri?

Tînărul bolmoji ceva de neînțeles, în timp ce Vetkin rîdea înveselit.

— Nu fi gelos, Livi! Îngăduie-mi să am o mică taină cu frățiorul tău. Jur că această taină nu maculează onoarea familiei voastre! Şi scutură voiniceşte mîna lui Iuri. Te rog mult, nu fi supărat, Iuri Petrovici. Viața nu-i decît o splendidă anecdotă, nu-i aşa?

Iuri răsuflă uşurat. Tonul prietenesc, aproape intim al locotenentului nu putea decît să-i măgulească amorul propriu. Ar fi fost cu neputință să se supere pe Vetkin.

— Desigur... numai că nu-mi ardea de rîs la ora aceea...

Pufniră amândoi cu înțeles şi Iuri, după ce făcu o plecăciune celorlalți ofițeri, porni spre uşă în ritmul săltăreț al valsului liceenilor. În coridor Livitin îl întrebă pe mezin, care tot mai zîmbea:

— La ce făcea aluzie Vetkin?

Şi Iuri povesti cu amănunte de haz toată pățania din noaptea aceea: acum nu-i venea greu s-o mărturisească. Rîse şi Nikolai cu poftă.

— Zău că-i spiritual Vetkin al nostru! Omul ăsta ştie să descopere partea de haz din fiecare lucru!... Iar ție să-ți fie de învățătură, să nu mai umbli pe puntea superioară în ținută nereglementară, îl povățui apoi, deschizînd uşa cabinei, şi înmărmuri în prag. Făptura lui înaltă şi voinică acoperi cu totul uşa cabinei şi pe Iuri îl surprinse doar glasul locotenentului, deodată schimbat:

— Idiotule! Pune jos imediat jucăria! Haide! strigă Livitin, păşind peste prag, şi abia acum Iuri putu să zărească fața palidă a lui Morozov.

Mîna care strîngea browningul tremura, coborînd pe

masă.

— Bea puțină apă! Ptiu, ce ruşine! îl ocărî locotenentul şi mezinul desluşi aproape cu gelozie, în vocea lui, inflexiuni de tandrețe.

Aşa îl consola Nilcolai, cînd îşi trăia dramele copilăriei.

Ar fi trebuit, la drept vorbind, să dea dovadă de delicatețe şi să plece, însă curiozitatea se dovedi mai tare, de aceea Iuri păşi hotărît în cabină, închise uşa după el şi, găsind un prilej să fie util, turnă apă în pahar şi îl vîrî în mînă lui Morozov. Cu aceasta îşi găsi şi el un locşor în curgerea evenimentelor, hotărît să nu plece, orice s-ar întîmpla.

— Dar despre ce este vorba, Petro-Petruccio? întrebă locotenentul. Iuri, întoarce cheia în uşă, aici se petrece o dramă... Văd că te-ai îmbolnăvit de-a binelea, Piotr Ilici, ce-i cu dumneata?

Morozov ridică spre el obrazul său bucălat de adolescent. Palid şi cu nasul cîrn, obrazul acesta se contracta în grimase care-ți făceau milă, şi Iuri îl deplânse în gînd: un băiețaş, măcar că e miciman de trei ani!

Morozov nu răspunse nimic, doar arătă din cap hîrtia de pe masă. Locotenentul o luă în mînă şi, după ce o parcurse, fluieră.

— Mm-de, mormăi el punând hîrtia înapoi pe masă, nu-i frumoasă, da-i sănătoasă! Dar ce vină ai dumneata în toată afacerea asta?

— Sînt un mişel, Nikolai Petrovici, şi trebuie să-mi spăl onoarea cu sînge, se tîngui Morozov cu disperare. După tonul lui nu-ți dădeai seama dacă vorbeşte serios sau a prins glas rachiul băut. Iuri înhăță sprinten browningul şi-l mută pe cuşetă, cît mai departe de Morozov şi, subliniind prin aceasta dreptul său de a interveni, puse mîna pe hîrtie.

Literele aşternute cu cerneală violetă erau egale şi inexpresive. Iuri le citea repede, trăgînd cu urechea în acelaşi timp la convorbirea celor doi, cu teama în suflet că fratele îi va trage liniştit hîrtia din mînă şi o va pune deoparte. Sentința puse în lumină întreagă acea zi de zbucium.

Curtea marțială întrunită corform ordinului dat de comandantul brigăzii navelor de linie din 24 mai crt. În componența...

— Ticăloşia este o noțiune mult prea relativă, spunea Livitin, instalîndu-se pe cuşetă. Explică-te!

... i-a recunoscut vinovați de faptul că în ziua de 24 mai crt., învoindu-se între ei să se împotrivească ordinelor superiorilor...

— Cum de nu mi-am dat seama că Şianov şi Greve, ca să iasă cu fața curată, vor băga oamenii la apă!... Doar îți spuneam că povestea asta n-o să sfîrşească bine...

... stînd în front în număr mai mare de opt...

— Da, sentința este destul de cinică, se învoi Livitin, dar ce vină ai dumneata în afacerea asta?

... totodată, curtea cosideră că nesupunerea mai sus ară tată ar fi putut să aibă urmări dăunătoare pentru întreaga navă şi socoate...

— Nu cinică, ci de-a dreptul monstruoasă! Da, sînt un ticălos! Tontul de Seriojin al dumitale a mînat oamenii sus, şi din pricina nu ştiu căror pantaloni albaştri...

... condamnă: pe subofițerul de clasa II Karl Wailis şi pe fochistul de clasa II Matvei Ezofatov la pierderea tuturor privilegv'or şi drepturilor cîştigate...

— Nu din pricina pantalonilor, ci a urmărilor, îl corectă Livitin, din pricina îndărătniciei, complet nelalocul ei...

... la cinci ani pedeapsă care va fi executată în cadrul detaşamentelor corecționale...

— Bine, dar nu ei sînt vinovați de aceste urmări, ci laşitatea lui Greve şi a lui Şianov! De ce nu m-a chemat Greve imediat? Aş fi ştiut să întorc lucrurile aşa fel, ca să se termine cu bine! Marinarii aveau încredere în mine... ieri! Acum... Morozov făcu un gest de deznădejde.

— Ba nu, Rubiconul fusese trecut; cînd marinarii, stînd în front, cer să iasă la raport, problema asta n-o soluționează comandantul de companie, după cam ştie toată lumea, spuse Livitin sentențios.

...Pe fochiştii de clasa I, Boris Afonin, Antip Vilcenko, Dominik Venglovski... În număr de douăzeci...

— Pe cine încerci să convingi, Nikolai Petrovici? Pe dumneata însuți? se răsuci în fotoliu Morozov, enervat. Aici nu-i vorba despre Rubiconul disciplinei, ci de faptul că noi ne temem de marinari...

— Mai încet, ridică mîna locotenentul, nu te lansa în comentarea unor probleme neîngăduite de şefi!

...la transferarea în batalioane sau companii disciplinare pe termen de un an şi şase luni...

— Da, aşa-i, ne temem! exclamă cu ardoare Morozov. Aici stă toată nenorocirea. În orice pas pe care îl fac vedem un început de răscoală, răzvrătire, revoluție... Şi numai noi îi împingem la asta, cu cruzimea noastră stupidă... Da, noi, cu mîinile noastre! Şianov, Greve, eu, dumneata...

— Pe mine exclude-mă, fă-mi această plăcere, îl rugă Livitin. Nu-mi fac decît slujba, şi atîta tot!

— Un paravan, slujba asta a dumitale! Te ascunzi după degete!

...Pe fochiştii de clasa II Pavel Efremov, Pavel Kuznețov... Egor Sovetov — la închisoare corecțională, în cadrul departamentului marinei, pe termen de opt luni...

— Degeaba, Nikolai Petrovici, n-ai să te poți ascunde! Slujba asta nu-i decît o născocire de-a noastră, un fel de zeitate sinistră căreia îi aducem jertfă pe marinari...

— De aici încolo încep demascările, rîse ironic locotenentul şi se instală cît mai comod. Ai un suflet înalt, micimane Morozov, zău aşa, mai mare plăcerea!

...Pe fochistul de clasa I Filip Drankin şi pe ucenicii-fochişti, marinari de clasa II ... curtea îi considera nevinovați şi-i achită.

— Nikolai Petrovici, întrebă deodată Morozov, strîmbîndu-se ca de durere. De ce îți place să faci întotdeauna pe cinicul? N-am nici o îndoială că înțelegi perfect toate aceste demascări şi în sufletul dumitale eşti de acord cu ele!...

— Nu numai că înțeleg, dar împărtăşesc întru totul tragedia sufletului dumitale înalt, îl asigură locotenentul,

răsucindu-şi ţigara între degete, ca s-o moaie. O tragedie — exact ca la moş Staniukovici: un comandant secund cu inima crudă şi un miciman înflăcărat, cu sufletul de aur. Cel din urmă este torturat din pricina unei nedreptăţi. „Palid, cu ochi scăpărători, el se apropie de comandantul secund: «Îngăduiţi-mi să vă atrag atenţia, domnule căpitan de rangul doi, că sînteţi o canalie!» rosti el în grabă, tremurînd de revoltă. Ofiţerii încremeniră locului de uimire. Şianov zîmbi jalnic. Micimanul ridică mîna încet şi trase o palmă răsunătoare comandantului secund, după care, izbucnind în hohote de plîns, o zbughi afară din careu...“ Seara micimanul, fireşte, se împuşcă, însă, bineînţeles, nu în cabina mea, şi nici cu pistolul meu.

— Te ţii de glume, constată cu tristeţe Morozov, iar eu am o piatră pe inimă. Ce ticăloşie!,.. Am să trec în rezervă!

— Pînă una alta, fă-ţi stagiul la care te obligă şcoala. Mi se pare că mai ai vreo trei ani? rîse iarăşi ironic locotenentul. Iar după aceea te sfătuiesc să te faci învăţător la ţară. Schema e clară: „Dintre cei ce în sînge se scaldă şi-şi duc traiul în desfătări, sfinte doamne, tu paşii mi-i îndreaptă către cei ce-n mizerie pier...“

— La revedere, se sculă hotărît Morozov, cu obrajii în flăcări, revoltat.

— Şezi şi păstrează-ţi calmul, îl aşeză cu de-a sila locotenentul. N-ai să te duci nicăieri acum. Te afli într-o stare sufletească în care omul poate plesni cu multă uşurinţă peste mutră pe comandantul secund, ca după aceea să se arunce tragic peste bord. Te înţeleg: ai fi vrut ca eu să-ţi strîng la pieptul meu capul plin de gînduri adînci şi să cad în extaz în faţa frămîntărilor dumitale. A-ah, ce fire sensibilă! Şezi şi suportă duşul rece. Iuri, dă-i o ţigară!

Iuri puse pe masă sentinţa.

— Dar ştii, Nikolai, spuse el, scoţînd din buzunar port-ţigaretul, într-adevăr ceva nu merge în toată chestia asta. Prea e crîncenă sentinţa, mi-e ruşine şi mie, care...

— Iată încă un viitor luptător pentru dreptate! i-l arătă lui

Morozov locotenentul. Amîndoi sînteți nişte pui de mîță fără ochi şi mă întreb la ce dracu îmi bat capul cu voi? Însă unul e fratele meu, celălalt mi-e prieten. De aceea, ascultați ce vă spun şi băgați la cap.

Iuri se instală şi el pe marginea cuşetei.

— În primul rînd, pentru a evita orice confunzii să punem punctele pe „i“: Şianov este un laş, Greve — un carierist fără suflet (după definiția aceluiaşi Staniukovici) şi amîndoi, fireşte, nişte canalii. Dar nu ticăloşia lor este obiectul discuției noastre... Ia spuneți, după părerea voastră, şi comandantul este un ticălos?

— Nu-u, mormăi cam în doi peri Morozov, de ce? Şianov i-a înfățişat totul într-o asemenea lumină...

— Conform logicii voastre, şi el e un ticălos: era dator să se prezinte pe puntea superioara, la cererea marinarilor, şi n-a făcut-o.

— Aşa e, confirmă Iuri.

— Grozav. Dar amiralul?

Morozov dădu din mînă a lehamite.

— Ăsta nici nu i-a văzut la față pe fochişti! I s-a înaintat procesul-verbal de anchetă, fabricat de Vetkin şi Gudkov, după rețeta lui Şianov... Din pricina acestui proces-verbal nu m-au chemat să mă prezint în fața curții marțiale, aşa de dibaci a ştiut Vetkin să întoarcă lucrurile...

— Să numărăm deci printre ticăloşi pe Vetkin şi pe Gudkov, precum şi pe excelența-sa. Ar fi putut să încerce măcar să vadă despre ce e vorba.

— Ar fi putut, se învoi din nou Iuri.

— Fratele meu este un liberal mai consecvent ca dumneata, Petruccio! Aşadar, cine nu-i ticălos? Numai micimanul Morozov? Nu-i adevărat. Şi el, cunoscînd starea de fapt a lucrurilor, a trecut-o sub tăcere şi n-a făcut scandal.

— Aici e aici, oftă cu disperare Morozov.

— Te rog să ai bunăvoința să mă primeşti şi pe mine în compania ticăloşilor, urmă cu o plecăciune Livitin. Cunoşteam toată povestea şi aş fi putut să cer o şalupă.

Depoziția mea în fața curții de judecată ar fi fost de efect. Şi cu toate acestea, n-am făcut-o, *ergo* — sînt un ticălos.

— Aşa e, pufni Iuri.

Locotenentul mai făcu o plecăciune.

— *Merci!* Aşadar, reiese că în tagma ticăloşilor figurează toți ofițerii, iar marinarii sînt victime nevinovate. Dar ce decurge de aici? Să presupunem că toată ofițerimea *in corpore* n-ar fi fost ticăloasă — cu alte cuvinte locotenentul Greve ar fi dat ascultare protestului, căpitanul de rangul doi Şianov ar fi anulat pedeapsa, micimanul Morozov şi-ar fi păstrat neprihănirea, comandantul navei ar fi binecuvîntat asemenea blîndețe de mieluşei, iar amiralul i-ar fi invitat pe toți organizatorii acestei dreptăți prin bună învoială la un banchet plin de fast... Într-un cuvînt — Arcadie ferice! Locotenentul oftă chiar cu regret. Dar istoria unei asemenea Arcadii ar fi ajuns la urechile ministrului marinei. Şi-ar fi scris ministrul marinei pe hîrtie roz o scrisoare de felicitare la adresa participanților festivității! „Şi pentru a cinsti pacea statornicită în flotă şi buna învoială între ofițeri şi marinari, trimit pe banca acuzării, pentru incapacitatea de a-şi executa autoritatea, pe amiral, pe comandantul navei, pe comandantul secund, pe locotenentul Greve, care se afla în cart, şi pe micimanul Morozov, în calitate de comandant de companie...” Şi atunci s-ar fi ridicat geacul la vergă şi distrugătoarele ar fi dus direct la Kronstadt persoanele mai sus enumerate... Iar o dată cu ele, ascultă aici, Petruccio! — i-ar fi dus bineînțeles şi pe fochişti, care au cerut să iasă la raport stînd în front în număr mai mare de opt...

— Va să zică, toată chestia stă în fatidica cifră opt? exclamă enervat Morozov. Şi dacă ar fi fost numai şapte?

— Nu s-ar fi întîmplat absolut nimic, se porni pe rîs Livitin. Nu s-ar fi intitulat răscoală! Răscoala e numai atunci — fii atent aici, dragul meu! — cînd numărul celor ce se răscoală trece de opt!

— Ce tot îndrugi aiureli? se simți jignit Iuri.

— Nu-s aiureli, ci legile Imperiului Rus, spuse sever

locotenentul şi zîmbi amar. Doreşti să exişti, miciman Morozov? Eu sper că doreşti... Atunci fii amabil şi respectă legile şi stai de strajă lor. Căci statul căruia i-a fost nesocotită măcar şi o singură lege se va nărui pe loc, prefăcîndu-se într-un morman de anarhice dărîmături... Iată în ce stă puterea fatidicei cifre opt!

— Spui că nu eşti revoluționar, rosti calm Morozov. Beția i se risipise o dată cu emoția, una o alimentase pesemne pe cealaltă. După mine însă, ar fi indicat să atragem atenția departamentului poliției asupra cazului dumitale... Dacă nu te-am înțeles greşit — dumneata propui să modificăm sistemul de legiferare al Imperiului Rus?

Locotenentul Livitin scutură cu grijă scrumul țigării în scrumieră şi dădu afirmativ din cap.

— Ai o minte de o agerime fantastică, Piotr Ilici, aceasta este într-adevăr ideea mea.

— Prin urmare, trebuie înfăptuită revoluția?

— Incontestabil, însă de către aceia pe care legile acestea îi supără...

— Pe dumneata nu?

— Pe mine nu mă supără. Nici pe dumneata nu te supără, te asigur. Nici pe el — locotenentul i-l arătă pe Iuri — nici pe el n-o să-l supere... Ele supără pe cei pe care îi asupresc...

— Cu alte cuvinte, pe marinari?

— A, nu, nu numai pe marinari... declară Livitin, întinzîndu-şi cît mai comod picioarele. Ci cam şaptezeci, optzeci la sută din populația patriei noastre înfloritoare...

Morozov întoarse ochii spre uşă, îngrozit să nu-i audă cineva.

— Prin urmare revoluția vine inevitabil?

— Neapărat şi obligatoriu, confirmă îndatoritor locotenentul.

Iuri, care de la o vreme se posomorîse, explodă în cele din urmă:

— Urmînd firul logicii tale, ar reieşi că şi noi trebuie să intrăm în rîndurile revoluționarilor, altfel ne va face pilaf

revoluția ta inevitabilă!

— Ei, asta-i chestie de gust, iar gusturile nu se discută, zîmbi locotenentul. Pe mine personal meseria de revoluționar nu mă atrage prea mult: îți dă multă bătaie de cap, unde mai pui că duhneşte a ocnă... Şi afară de asta, nimic nu-i mai jalnic ca făptura intelectualului rus revoluționar: broşurele, adunări, mersul în popor şi ochi scăpărători, vorbe încărcate de noblețe despre fratele nostru mai mic care-i în suferință — într-un cuvînt revoluție cu toate pînzele sus, pînă la primul grad în carieră administrarea, pe firmamentul unui departament oarecare, sau primul onorariu pentru mult folositoarea activitate avocățească. Iar de atunci încolo — liberalism luminat şi suspine fățarnice... Petruccio, nu te supăra: nu eşti singurul care, copleşit de nedreptatea universală, face tragicul gest de a duce pistolul la tîmplă... Numai că ceva mai încolo toți aceşti sinucigaşi cu suflet mare se împacă în cele mai bune condiții cu nedreptatea universală, din clipa cînd se oploşesc în vreun locşor cald şi capătă o lefşoară mai de doamne-ajută... Mlaştină! Smîrc!

— Cu toate acestea, mulți au urcat treptele spînzurătorii de dragul revoluției, îl întrerupse cu aprindere Morozov. Sau poate şi asta-i mlaştină? Oricît ai fi de cinic, nu-ți permit să calci în picioare martiriul membrilor organizației „Narodnaia Volea“, al decembriştilor, al locotenentului Schimdt...

— Nu zbiera, micimănaşule, sîntem pe o navă de război, îl opri cu seriozitate Livitin. Nu despre ei am vorbit. Nimănui nu i se interzice să urce Golgota în deşert, dar e inutil, pentru că revoluția tot n-or s-o facă ei. Revoluția va veni de jos, lăsînd deoparte fronda dumitale eroică. Şi va fi revoluția aceasta cu totul altfel decît ți-o închipui; să ne ferească dumnezeu s-o apuce generația noastră... Vă foarte mulțumesc...

— Dacă dumneata vezi atît de limpede apropierea revoluției, interveni maliții os Morozov, fii consecvent şi ia măsuri pentru ca generația dumitale să-şi poată duce pîna la capăt traiul ei tihnit...

— Citeşte, iubite Petrus, *Istoria răscoalei lui Pugaciov,*

compoziție de domnul Puşkin, da, citeşte-o, ca să priveşti revoluția în față. Va fi cumplită şi distructivă. Pugaciov a fost un țăran deştept şi ştia să vadă la rădăcina lucrurilor: „Dați la cap boierilor şi domnilor, om vedea noi la urmă care-i corb şi care-i vrabie!“ Ştii dumneata ce puhoi a dat năvală la asemenea chemare? Judecă şi dumneata, cu ce poți stăvili asemenea lavă? Ori nu cumva cu asta? Locotenentul săltă în palmă browningul şi-l azvîrli cu dispreț pe cuşetă. Idiot e acela care se mîngîie cu asemenea gogorițe. Nouă gloanțe la nouă sute de tolomaci — o socoteală de aritmetică simplă destul de convingătoare! Hai să-i lăsăm pe Şianov şi pe Greve să creadă în atotputernicia unui asemenea talisman... Întrebarea cea mare, tinerii mei prieteni, nu constă în a opri cu degetul piatra de moară a istoriei în rotirea ei, ci în a şti să găseşti între aceste pietre un locşor al tău. Orice grăunte care se ridică va fi zdrobit şi prefăcut în făină. Iar acela care îşi va găsi o gropiță pe potriva sa, unde se va aşterne ca să stea cumințel, fără să se răscoale, se va roti cu bine... Iată filozofia neîmpotrivirii, revizuită şi adăugită de locotenentul Livitin. Deschide uşa, Iurik, probabil că a venit curierul să raporteze că şalupa e gata.

Dar în pragul uşii deschise stătea şeful de echipaj Netopor- ciuk. Era roşu la față de emoție şi de pe acum încordat.

— Despre ce este vorba, şef de echipaj? Pe mine mă cauți îl întrebă Livitin.

— Permiteți să vă raportez, înălțimea-voastră...

— Raportează.

— Permiteți, înălțimea-voastră, să vă cer iertare, întrucît, va' zică, nu l-am cunoscut pe frățiorul dumneavoastră, domnul gardemarin... începu hîrîjt Netoporciuk, clipind des. Întrucît dumnealui, va' zică, a ieşit noaptea după nevoie şi nu era îmbrăcat după regulament...

— Ştiu, spuse Livitin, şi Netoporciuk îşi mută greutatea trupului de pe un picior pe altul.

— Aşa că faceți bunătatea, înălțimea-voastră, şi mă iertați

pentru neghiobie... Mai întîi nu i s-au văzut izmenele, şi abia după aceea mă dumirii că-s izmene boiereşti... Parc-aş fi îndrăznit, înălțimea-voastră?...

— Lui să-i ceri iertare, nu mie, spuse locotenentul, ferindu-şi ochii. Morozov puse şi el capul în pămînt, netezind cu grijă colțurile răsucite ale sentinței.

Netoporciuk se întristă mai tare şi, înroşindu-se pînă-n albul ochilor, se întoarse către Iuri.

— Iertați neghiobia, domnu gardemarin, spuse el cu vinovăție în glas şi ridică ochii la el.

Obrajii lui Iuri se îmbujorară. Un om în toată firea, serios şi trist, îl privea cu devotament şi plin de conştiința vinovăției sale. Era ceva ruşinos în asta şi-i dădea o senzație de greață, ca şi cum cineva i-ar fi sărutat cizmele, în timp ce el îşi trăgea piciorul, apărîndu-se.

— Nu face nimic... am şi uitat... du-te, te rog, du-te, bolmoji Iuri, încurcîndu-se în vorbă, jenat.

— Îmi permiteți atunci să plec, înălțimea-voastră? întrebă Netoporciuk, oftînd uşurat.

— Du-te, îi făcu semn din cap locotenentul şi întinse mîna după țigară.

Netoporciuk plecă, iar în urma lui o tăcere penibilă se instală în cabină. Cei trei evitau să se privească în ochi. Locotenentul îşi aprindea alene țigara; chibritul arsese aproape pînă la capăt, cînd îl zvîrli cu un bobîrnac în scrumieră. Tot în aceeaşi clipă micimanul Morozov se ridică brusc în picioare.

— Cît de scîrboase... dezgustătoare... mişeleşti sînt toate... spuse el cu o strîmbătură, sacadat, despărțind cuvintele şi azvîrlindu-le parcă departe, cu scîrbă, ca nişte scuipături, şi împăturind sentința — în două, în patru, în opt, în şaispre zece! O îngrozitoare absurditate organizată! Nikolai Petrovici, cum poți...

— Intră! strigă locotenentul, şi Morozov tăcu, bîjbîind ca orbii în căutarea buzunarului.

— Şalupa e la scară, înălțimea-voastră! Ordin să vă

raportez, spuse timonierul alergător, luînd poziția de drepți în pragul cabinei.

— Bine, du-te, răspunse locotenentul ridicîndu-se. Pregăteşte-te, Iuri. Hai, să te sărut! Petruccio, te rog să nu pleci din cabina mea. N-ai unde să te duci, şi apoi la ce...

Cînd se pomeni în şalupă, Iuri îşi simți inima grea de tristețe. Şedea singur în camera pupa şi asculta huruitul în surdină al motorului. „Suvorov“ se depărta încet şi lin, luminat cu zgîrcenie de ultimele raze piezişe ale globului solar uriaş, turtit de marginea orizontului, şi în lumina lor nesigură nu mai putea distinge la pupa silueta înaltă a fratelui. Poate că apucase între timp să coboare în careu.

Iuri oftă. Careul străluci din nou, ca aievea, pe dinaintea ochilor săi, cu toate lustrele şi lămpile lui, cu vestoanele albe, argintul veselei şi albul imaculat al fețelor de masă — cu vraja traiului său de veşnică sărbătoare, țelul îndepărtat al celor trei ani obositori de vegetare încătuşată în pielea gardemarinului. Adevărata navă de război, care-i arătase în cele trei zile toată scînteierea slujbei la flotă, ispitindu-l, se depărta mereu. Evolua încet, schimbîndu-şi conturul (şalupa înconjura vasul de linie pe la prova) şi catargele se contopeau cu repeziciune. Pentru o frîntură de clipă ele se contopiră cu totul, şi atunci „Suvorov“ îşi pierdu din lungimea sa colosală: se lăbărță în părți, aşezîndu-se pe lat, revărsîndu-şi în jos cuirasa turelelor şi a suprastructurilor, ca şi cum cuirasa n-ar fi fost în stare să-şi mai țină propria-i greutate şi s-ar fi scurs încet de pe borduri, ca vopseaua neuscată, aşternută în straturi groase, pornind în rîuşoare de un albastru-închis. Nemişcat şi amenințător în masivitatea lui lăbărțată, pîndea cu orbitele goale ale narelor ancorei apa dinaintea lui şi se părea că oglinda ei mată şi subțire se îndoia sub greutatea lui calmă şi copleşitoare.

Teuga, unde lancea de pavilion împungea orizontul cu geacul multicolor, era pustie. „Suvorov” tăcea sumbru. Tăcerea pogorîse peste întreaga radă.

Deodată nava scoase un țipăt prelung, subțire, jalnic.

Sunetul se iscase nu se ştie unde. Parcă strigase nava însăşi. Şi era cu atît mai înspăimîntător cu cît glasul acesta sunase slab şi ascuțit. Chemarea curată şi subțire pluti deasupra radei cuprinsă de linişte, plană în văzduh cîteva frînturi de clipă, apoi deodată coborî brusc o octavă mai jos şi cuvintele molatice şi triste îşi porniră tînguirea fără nădejde pe o limbă numai a lor.

Nu era decît un semnal obişnuit executat de goarnă cu un sfert de ceas înainte de coborîrea pavilionului. De cînd era în marş, Iuri îl asculta în fiecare zi, dar niciodată nu-i semănase în suflet atîta nelinişte plină de tristețe ca astăzi; sensibilitatea sa, care pînă acum îl înduioşa plăcut şi-i semăna în suflet visuri nelămurite, astăzi era obositoare pînă la tortură. Părea că nava aceea de linie uriaşă, care se tot depărta, plînge cu lacrimi crîncene, stîngace ca un bărbat, şi plînsul ăsta îl înfiora. Iuri se sculă hotărît de pe banchetă, atribuindu-şi tulburarea regretului că s-a despărțit de „Suvorov", şi urcă pe puntea şalupei, ca să risipească senzația neplăcută.

De-a lungul bordului cabinei zăceau, claie peste grămadă, tot soiul de buclucuri, lădițe şi coşuri aruncate. În mijlocul lor, marinarul facționar stătea ca un stîlp, singurul rămas în picioare după incendiu.

— Ce-i cu maldărul ăsta de bagaje? întrebă Iuri glumeț şi dădu să-şi scoată portțigaretul, ca să-i ofere şi marinarului o țigară. Schimbînd cu el cîteva vorbe, voia să uite de strigătul acela sfîşietor.

Marinarul îl privi cu coada ochiului, fără să întoarcă capul.

— Ordin să le predăm pe „Bditelnîi". Bagajele condamnaților.

Iuri se simți ruşinat. Tonul marinarului era grav. Nu voise să-i primească gluma, şi asta era umilitor. Se întoarse fluierînd nepăsător, ca să nu-şi calce demnitatea, şi privi înainte.

În față, „Bditelnîi" îşi înălța din apă trupul îngust de

răpitor. O scară ca de jucărie, din patru trepte, cobora în tribord, fălindu-se cu trupul ei de aramă şi balustrada de saulă groasă învelită cu stofă roşie — leit ca pe navele mari. Puntea era pustie. Deodată, lîngă tambuchiul de mijloc, răsări făptura unei sentinele. Ascuțişul baionetei se înfigea în cer. Prezența baionetei într-un loc cu totul neaşteptat pe punte era evidentă, penibilă şi rău prevestitoare.

Şi atunci, tînguirea goarnei, baioneta asta, lădițele şi coşurile, geacul fîlfîind pe prova pustie a lui „Suvorov", browningul la tîmpla lui Morozov, sentința — toate se contopiră, alcătuind verigile unui lanț neîntrerupt care-i încătuşa inima într-o senzație penibilă de nelinişte. Plăcută călătorie, nimic de zis! Pe un distrugător cu fochiştii răzvrătiți!...

Dar tocmai atunci în capul scării se ivi îngerul păzitor sub chipul unui miciman cu bujori în obraji, care venea să întîmpine şalupa. Iuri recunoscu în el pe unul Petrov, care acum un an fusese subofițer la secția lui, în cadrul şcolii; şi din acest motiv, dar şi pentru că sosirea lui Iuri fusese anunțată prin semnalizare de către locotenentul Livitin, el fu primit pe distrugător ca unul de-ai lor şi Petrov îl conduse numaidecît în careu. Încăperea careului era luminoasa şi parfumată, cochetă ca o cutie de bomboane şi nespus de primitoare. Masa rotundă ocupa aproape întreaga lui suprafață. De jur împrejur, deasupra canapelelor, scînteia vesel emailul pereților din panel de nuc pirogravat, cu ornamente şi tablouri în genul lui Bilibin{20} — viteji, păsări măiestre, Feți-frumoşi şi Elene-preafrumoase: era darul oferit de comandantul secund careului ofițeresc. Una din cabine — uşile lor dădeau de-a dreptul în careu, spre masa rotundă — era deschisă şi lui Iuri îi sări în ochi un abajur ieşit din comun: înfăşurînd globul mat al lămpii cu batistul lor diafan, atîrnau din tavan nişte pantalonaşi dantelați de femeie, cu o panglicuță albastră trasată cochet.

Petrov, care coborîse împreună cu Iuri, îl prezentă comandantului, ofițerului secund, revizorului şi mecanicului

— toți şedeau în jurul mesei (Petrov era aici ofițer de cart şi ofițer cu navigația). Ofițerii îi strînseră mîna cu căldură, prezentîndu-se, fără să uite de îndatoririle lor de gazde.

— Locotenent-major Petrov-trei, rosti comandantul. Un ceai, cu coniac?...

— Miciman Petrov-nouă, rog să mi se acorde respectele cuvenite, îi ținu isonul revizorul şi împinse spre Iuri zaharnița. Mergi cu noi pînă la Kronstadt? La ridicarea pavilionului vom fi acolo, că ne zoreşte amiralul...

— Locotenent Petrov-şapte, rosti mecanicul.

Iar ofițerul secund mai întîi strigă în direcția bufetului:

— Băieți, un pahar! apoi întinse la rîndul său mîna. Locotenent Petrov-cinci. Să nu ne-o iei în nume de rău, dar va trebui să-ți petreci noaptea aici, pe o canapea...

Colecția de Petrovi îl surprinse pe Iuri, şi în timp ce se spăla la chiuvetă, în lumina pantalonaşilor de dantelă (stăpînul cabinei se dovedise a fi Petrov cel cunoscut), îl descusu în privința aceasta, cu jumătate de glas.

— Ce să-ți mai spun... exclamă mohorît Petrov. Terminînd printre primii, am ales divizia de distrugătoare, şi mă prezint la statul-major, la amiral. „Petrov? Perfect. Vei fi repartizat pe «Bditelnîi».“ Cînd sosesc, ăstora să le vină rău, nu alta: „Încă un Petrov?...“ După aceea mi-a explicat aghiotantul, la un pahar de vin: i s-a urcat amiralului urina la cap, face colecții de oameni. La noi vin toți Petrovii, iar pe „Burnîi“ se duc toți Ivanovii. I-a turtit fesul numai comandantul de acolo — îl cheamă Gobiata, aşa că-i stricã toată panorama.

Lui Iuri îi venea să pufnească în rîs, dar văzînd mutra plouată a lui Petrov (zis şi Petrov-paişpe), se abținu şi-şi înfundă nasul în prosop, în timp ce Petrov continua:

— O canalie, amiralul. Lui îi arde de tradiții, iar nouă ne vine să ne spînzurăm, zău aşa! Încurcăm telegramele, scrisorile, tot serviciul merge alandala, marinarii rîd de se țin de burtă... Ba la noi încă-i bine, dar uite, pe „Lihoi”, Gainuşkin a vrut să se împuşte — amiralul i-l trimise secund pe Dihorov... Hai să bem un ceai pînă se ridică ancora. Trei

are un coniac clasa întîi...

La al doilea pahar, Iuri simți că tremură masa: „Bditelnîi" ridica ancora. Careul era pustiu şi din nou neliniştea puse stă- pînire pe sufletul lui Iuri. Undeva, dincolo de peretele de oțel subțire, sub o pază de nădejde, erau adunați fochiştii de pe „Suvorov". Să fi primit ei cu supunere sentința?

Însă viteji aidoma lui Ilia Muromeț şi Ivan Țarevici stăteau de strajă peretelui subțire, o strajă de nădejde, iar coniacul semăna în suflet buna dispoziție, încît sentimentele de stînjeneală şi nelinişte se risipiră de la sine.

Partea a doua

CAPITOLUL 7

Luna iulie venise cu călduri de neîndurat.

În înaltul cerului neverosimil de albastru, ca-n ilustratele viu colorate, încremeneau semețe piscuri de vată. Şi dedesubt, în aceeaşi monumentală nemişcare, două săbii ce-şi scăpărau ascuțişul în mîinile perechii de sentinele — săgeata Amiralității şi vîrful ascuțit al fortăreței Sf. Petru şi Pavel — stăteau de strajă masivei cununi a catedralei Sf. Isaaki; aurul se topea în văzduh, spulberînd scînteieri orbitoare. Sankt-Petersburgul primea în audiență soarele în splendida lui sală a tronului.

Palatele, mărgăritare fără preț înşirate pe firul de granit al cheurilor, se îngropau în catifeaua verde-cernită a grădinilor. Împletitura lentelor de moar — canalurile — din loc în loc era înnodată de cataramele nenumăratelor poduri. Lenta albastră a Nevei capitala şi-o petrecuse peste umăr, ca şi pe aceea a ordinului „Sf.Andrei Pervozvannîi“ care-i fusese conferit. Cupolele catedralelor scînteiau în montura de marmoră a coloanelor lor, ca şi diamantele inelelor dăruite de împărătească. Litera grea, de aur a băncilor şi firmelor comerciale se rostogolea prin oraş asemeni sunătorilor cervoneți{21} căzuți din portofelul deschis neglijent de un nabab. Străzile — drepte ca plăcile parchetului; piețele — netede ca şi soclurile monumentelor ridicate întru glorificarea faptelor de seamă şi a oamenilor mari ai imperiului; bulevardele — largi şi drepte ca nişte şanțuri, ducînd dinspre colegii şi academii către necuprinsele cîmpii ale Rusiei, ca s-o inunde veacuri în şir cu şuvoaie necurmate de guvernatori, procurori, arhiepiscopi, şefi de zemstvă, ofițeri, bancheri — astfel stătea la malul mării oraşul imperiului, preaslăvit de atîtea şi atîtea ori şi deprins cu preamăririle, încît nici nu-ți îngăduia să-l îmbraci decît în pompoase metafore de curtean.

Dacă Helsinki îl ademenea ca o amantă, atunci

Petersburgul Iuri îl asemuise întotdeauna cu o logodnică plină de bani, urîtă şi împopoţonată. Dar cariera ţi-o începi numai aici — şi vrei, nu vrei, te prefaci că ţi-e drag Petersburgul, căci în pămîntul lui zac rădăcinile acestei cariere: aici îşi au reşedinţa autorităţile supreme, legăturile, banii streini şi opinia publică obligatorie pentru toată Rusia. Acest „Adonis de gheaţă, de-o stupizenie trufaşă şi egoistă” (aşa îl poreclea Iuri în scrisorile către fratele său) te îngrozea cu stricteţea liniilor ca de tablă de şah, cu granitul relaţiilor oficiale, cu politeţea indiferentă a petersburghezilor, egală şi discretă ca şi pavajul de lemn al străzilor.

Vaporaşul de Kronstadt plescăia alene din zbaturi, gîfîind asmatic la fiecare învîrtitură. Apa care se scurgea din ele era gălbuie şi tulbure şi părea neplăcut de călduţă, ca într-o baie în care abia s-a scăldat cineva. Pesemne că şi mirosea vag a umezeală, a rufe nu tocmai proaspete şi a trup năduşit, dus la baie mai rar. Marea dinaintea pridvorului capitalei arăta a băltoacă plină de murdării şi scursori de-ale oraşului pe care uitaseră s-o măture.

Dar aşa părea numai lîngă bord; dacă îţi ridicai ochii şi priveai în depărtare, Băltoaca Marchizului{22} arăta iarăşi a mare: soarele îi punea zaua de argint, cerul o sulemenea cu siniliul cobaltului. Astfel se făurea un cadru demn de tot aurul, granitul şi pavajul de lemn.

Un surogat, fără îndoială. Însă capitala era deprinsă de cînd lumea cu surogate şi nu le mai lua în seamă, cum nu iei în seamă dintele fals din propria-ţi gură, şi uneori îl încerci cu vîrful limbii: nu cumva te doare? Surogatul, făţiş sau discret, umplea capitala, începînd cu vinurile franţuzeşti, preparate de Eliseev (furnizorul curţii maiestăţii-sale, ca şi al apartamentelor burtăverzimii) şi sfirşind cu nemăsurata trufie a vulturului imperial ce ţinea-n gheare drapelul Palatului de iarnă, atribuindu-i fără ruşine strălucirea strasurilor cu care doamnele petersburgheze din pătura de mijloc luau ochii provincialilor. Pe după falsa strălucire, ochiul încercat putea distinge cu uşurinţă hotarul acela întunecat care se desena

limpede pe pielea parfumată a împărătesei Elisabeta{23}, cînd, după sfîrşitul unei fastuoase audienţe acordate ambasadorilor streini, doamnele de companie îi scoteau rochia grea de brocart: trupul nespălat cu lunile contrasta puternic cu gîtul şi umerii ce i le scotea cu fală decolteul rochiei, spre admiraţia Europei. Împărăteasa se ducea la baie cam fără chef, numai de paşti şi de crăciun.

Şi urmîndu-i exemplul, capitala îşi ascundea, sub granit şi marmoră, murdăria rusească păduchioasâ, cu neputinţă de stîrpit, mizeria, ignoranţa şi bunul plac ca din vremea iobăgiei Canaturile făţuite cu granit duhneau veşnic şi persistent a closete. Sublima Nevă alimenta ostroavele şi suburbiile cu esenţa de holeră concentrată, apa curăţîndu-se cu filtre numai pentru partea centrală a oraşului. Iar pe sub oglinda parchetelor din amfiladele caselor boiereşti mucezeau în beciuri o sută cincizeci de mii de chiriaşi ai „colţurilor", dispunînd de spaţiu normat la cimitir — între unu şi doi metri pătraţi de suflet. Douăzeci şi două de mii de cerşetori cu acte în regulă împodobeau cu zdrenţele lor pridvoarele catedralelor, în naosele cărora, pe chivote grele de sute de puduri, turnate în argint masiv, se ţea de după preţioasele coloane, cioplite de-a-ntregul din lapislazuli, inexpresivul chip al împărătesei cereşti plutind în nimb de nestemate în valoare de o sută zece mii ruble. Palate ridicate cu preţul dărilor înşelau trecătorii cu trufia regească a coloanelor şi fastul impunătoarelor frontoane. Dar numai un găgăuţă picat din cine ştie ce cotlon provincial le mai privea cu inima bătînd de emoţie, închipuindu-şi în stupida-i veneraţie misterioasa curgere a traiului princiar pe după zidurile lor: palatele fuseseră de mult vîndute de către auguştii afacerişti ai bursei de sînge imperial şi returnate astfel visteriei, aşa cum şi-l vînduse pe al ei Maria Nikolaevna — Consiliului de stat, aşa cum şi-l vînduseră pe al lor urmaşii lui Mihail Pavlovici — Muzeului rus, aşa cum şi-l vînduse Nikolai Nikolaevici-senior, după o tocmeală straşnică, pensionului de domnişoare nobile Sf. Xenia, aşa cum şi-l pasase N. N.-junior — Teatrului de

operetă Palace, lăsînd deoparte orice etichetă.

Puține erau palatele care păstrau distincția impunătoare a reşedinței imperiale. Astfel se arăta palatul Alexandrovski de la Țarskoe Selo, pe după porțile căruia — porți grele, turnate în oțel dintr-o bucată — ar fi fost cu neputință să bănuieşti cuibuşorul mic-burghez de mîna a doua, pe care şi-l amenajase Nikolai Alexandrovici{24} după gustul său, sacrificînd, de dragul unor confortabile closete de familie, creația lui Kvarenghi{25}, o sală de concert de o rară frumusețe. De altminteri, Nikolai Alcxandrovici (căruia bugetul statului îi acreditase pe anul 1913, în afară de cele şaisprezece milioane destinate întreținerii curții, şi suma de 4 286 895 ruble „pentru scopuri binecunoscute maiestății-sale imperiale") în viața lui personală ar fi putut sluji drept pildă supuşilor cu nemaivăzuta sa modestie şi cumpătare. Nici creioanele nu le lăsa din mînă pînă nu ajungeau ciozvîrte, ba şi atunci le dăruia augustului urmaş, în chip de jucării, fapt relatat cu admirație spre ştiința populației imperiului în broşuri cu caracter patriotic.

La fel şi cu Palatul de iarnă, ale cărui coloane aeriene îşi pierduseră toată grația eterică, izvorîtă din însăşi concepția marelui lor arhitect{26}: coloanele împreună cu întreg palatul fuseseră vopsite de o mînă de gospodar într-un roşu-închis — exact culoarea în care se vopsesc în toată Rusia abatoarele, ca să nu se observe sîngele cînd sare pe pereți (măsură nu chiar de prisos, dovadă memorabila dimineață liniştită de ianuarie{27}).

La fel şi cu Palatul Anicikov, unde îşi alina bătrînețile, în împietrirea inimii, văduva pristavului întregii Rusii — Alexandru al III-lea; palatul acesta, ales ca reşedință de un familist model, păstra cele mai bune tradiții morale ale casei Romanovilor: ridicat odinioară de împărăteasa Elisabeta întru răsplătirea contelui Razumovski pentru nopțile fără somn petrecute în aşternut împărătesc, la patruzeci de ani după aceea fusese oferit de Ecaterina cea Mare în dar preamilostiv, exact pentru aceleaşi merite, prințului Potemkin...

Surogatele umpleau capitala pînă la cărarea impecabilă din creştetul capului. Oraşul funcționărimii se delecta cu sardele franțuzeşti fabricate din scrumbii de Riga, se îmbrăca în şeviot englezesc de la manufacturile din Lodz, se informa din *Novoe vremea* asupra politicii externe şi îşi ascundea miresele sub vălul neprihănitei feciorii. Oraşul-acționar se închina cucernic moaştelor lui Serafim Sarovski, sfîntul nou-ivit, Dumei de stat îi zicea parlament, îşi instruia copiii în licee, citea pe Arțîbaşev şi Verbițkaia{28} şi-i dădea peste nas Moscovei cu titlul de capitală a imperiului. Betonul netezit al clădirilor noi părea şi el granit dur, iar sticla subțire a geamurilor lor uriaşe se asemuia cu cristalul. Rombul alb al insignei universitare se intitula cultură, manichiura — civilizație. Iar cînd caldarîmul bulevardului Izmailovski se cutremura sub pasul hotărît al vreunei companii dintr-un regiment de gardă, îngerul de bronz de pe monumentul Gloriei, cățărat în vîrful coloanei alcătuită din cinci tunuri turceşti, încununa compania cu lauri — şi armata începea să pară de nebiruit (deşi aceeaşi armată fusese numai cu zece ani în urmă zdrobită de japonezi), iar campania împotriva Turciei — un adevărat triumf (deşi Dardanelele rămîneau în mîna turcilor).

Astfel stătea la malul mării oraşul imperiului: înşelînd, trădînd, închinîndu-se, spînzurînd, linguşind şi semețindu-se trufaş.

Vaporaşul se strecura anevoie pe Neva printre zecile de remorchere şi şalupe. Drapelele fremătau în ghirlande, jucînd în briză mereu aceleaşi şi aceleaşi culori: alb, albastru, roşu — albastru, alb, roşu. Lîngă cheul Uzinei Baltiiski, blindat de blocurile joase ale navelor de linie în construcție, culorile acestea căpătau, cu o limpezime ce nu dezicea tradiția de totdeauna a flotei, caracter de simbol. Din stricta simetrie a pavilioanelor marelui pavoaz, care se scurgea de pe catarge într-un şuvoi unduios şi multicolor, țîşneau deodată în sus albastrul, alb şi roşu, într-o amplasare verticală, aducînd o clarificare în cele ce se petreceau: astfel aşezate, ele luau

numele de drapel francez, iar ridicate pe catargele navelor de război căpătau sensul de salut al națiunii.

Inspirîndu-se de la ele, capitala, în elanul ei de generoasă jubilare, le răspîndea pe cheuri şi bulevarde. Ea înfăşurase cu panglici tricolore stîlpii indicatori ai stațiilor de tramvai şi coloanele intrărilor, împletise cele trei culori în rozete extravagante, spre a împodobi rochiile albe ale doamnelor şi reverele surtucelor şi fracurilor pe care, cu toată zăpuşeala, şi le puseseră bărbații. Aceleaşi trei culori: alb, albastru, roşu — roşu, alb, albastru, se scurgeau fîlfîitoare de pe uriaşele placarde pe care ea şi le atîrnase de-a curmezişul străzilor. Orizontal — drapel național rusesc, în verticală — drapelul Franței. Combinate din aceleaşi trei culori, steagurile exprimau pitoresc şi uimitor de limpede solidaritatea celor două state ce încheiaseră un tratat de alianță: Imperiul Rus şi Republica Franceză.

Festivitățile, cu încordarea lor nervoasă, sfărîmară definitiv calmul acela condescendent cu care îi plăcea lui Iuri să se fălească. Valul de saluturi, imnuri, drapele, parăzi, urale (neîntrerupte în cinstea țarului, repetate de şase ori în şir — în cinstea preşedintelui), şuvoiul acesta de fast ce ținea de trei zile, care, rupînd zăgazurile, spărsese pe neaşteptate monotonia marşului pe nava-şcoală, îi umplea inima de mîndrie, de înduioşare şi desfătător devotament. Vibrația culminantă avea să o însemne în registrul emoțiilor cheul imperial de pe Neva — îl şi zărea acum de pe vapor, scăldat în verdeață şi-n fluturări de drapele. Pe cheul acesta gardemarinii, aleşi pe sprînceană, unul şi unul, la fel de zvelți şi de chipeşi, urmau să alcătuiască în ziua aceea o gardă de onoare. În sălile şcolii, pustii ca în timpul vacanței de vară, pe fericiții aleşi îi şi aşteaptă surpriza unor pantaloni şi bluze nou-nouțe, cusute anume pentru acest prilej, laolaltă cu strălucirea cataramelor de la centuri — în mîinile dibace ale ordonanțelor, arama capătă scînteieri orbitoare — armele au şi fost curățate de marinari, uşa bisericii stă deschisă la perete, iar drapelul, eliberat din temnița husei, îşi aşteaptă

plutonul.

Vaporaşul se îndreptă spre dană, şi Iuri, uitînd de flegmatismul ce se impune oricărui gardemarin care se respectă, răcni un „ura“ laolaltă cu toţi călătorii şi năvăli spre tribord. Chiar lîngă pod ancoraseră două distrugătoare franceze, nu prea mari, iar în jurul lor foiau, ca muştele pe lîngă miere, caiace, şalupe, bărci cu motor. Şalupele poliţiei fluviale se învârteau pe acolo, punînd stavilă şi împingând în lături avalanşa de şalupe, cu dibăcia şi perseverenţa cu care jandarmii dădeau îndărăt, cu opulentele crupe ale cailor de mătase, publicul de pe cheuri. Fanfarele se învîlvorau în scurte exclamaţii muzicale, acoperite îndată de urale *„Vive la France*, urrra!“ Mai la vale de distrugătoare se zărea un iaht alb, nelipsit de graţie, smălţat de flori, jobene, pavilioane şi rochii pariziene: era „Narcis“, venit o dată cu escadra, care adusese la bord reprezentanţii mai de seamă ai finanţei franceze. Finanţa rusă îi aştepta în trăsuri, pe cheu; întâlnirea urma să aibă loc în incinta Dumei de stat, la banchet.

Încă de dimineaţă Duma îşi camuflase discret foişorul nearătos în catifea, verdeaţă, drapele, steme şi panouri; părea că, de parfumată ce-i, a îmbălsămat tot Bulevardul Nevski. Caldarâmul de lemn din preajmă lucea galben-auriu ca parchetul. Un detaşament întărit de jandarmi şi poliţie călare se instalase înăuntrul halelor de la Gostinîi Dvor[{29}]; în faţa frontului, rotmistrul de jandarmi îşi trăgea pe mînă mănuşa albă; ea-i strîngea degetele la fel cum îmbrăca tricoul picioruşele balerinelor care repetau baletul de seară în sala banchetului. Membrii cu drept de vot ai Dumei, fredonând melodia susţinută de pian şi trăgînd numai cu coada ochiului la acele picioruşe, erau preocupaţi să vegheze asupra etichetelor de pe sticlele de şampanie: toate cele opt sute de sticle trebuiau să poarte cea mai bună marcă franţuzească. Împins afară de mese şi de flori, un membru al comisiei bugetare a Dumei tot semna şi semna, în biroul cancelariei, facturi de-ale furnizorilor: şampania urcase pînă la şase mii

ruble, jetoanele de aur, o mică atenție oaspeților, mai făceau încă opt, florile — trei mii cinci sute, iar costul banchetului în total se ridica încetul cu încetul la echivalentul sumei lunare acreditate pentru întreținerea orfelinatelor orăşeneşti şi a instituțiilor de asistență publică.

În sala cu ferestre uriaşe chelnerii de la cele mai luxoase restaurante ale capitalei aruncau porunci scurte armatei de lachei; la bucătărie, intendentul-şef al abatoarelor orăşeneşti, consilierul de stat Aptekarev, în halat alb, trimitea cu mîna lui într-o lume mai bună cega vie adusă de pe Volga, iar ajutoarele sale, medicii veterinari, constatau buna calitate a produselor. Reporterii circulau numai la trap, notîndu-şi din mers în blocnotesuri meniul banchetului şi programul concertului — şi unul şi celălalt frizau culmile ospitalității, fără însă a dăuna patriotismului: *uhaua*{30} rusească era urmată cu cinste de *poularde â la parisienne*{31}, aria din „Sadko“, de duetul din „Boema”, *kulebeaka*{32} — de sitari fripți, cîntăreții din guslă, de balet, purcelul la tavă, de homar, imnul „Doamne, păzeşte-l pe țar”, de „Marsilieză”. Nesăbuința risipei ruseşti se îngemăna cu cumpătarea franțuzească, atotputernicia pîinii de secară cu diplomația galică, biletul de bancă nestabil — cu francul de aur, iar coroana — cu boneta frigiană. Cu adevărat o alianță franco-rusă.

Între Dumă şi Amiralitate, mulțimea care aştepta trecerea preşedintelui umplea pînă-n margini Bulevardul Nevski. Magazinele făceau o vînzare mai mult decît excelentă, cărțile poştale cu vederi din Paris, portretele oamenilor de seamă francezi, rozetele tricolore, jetoanele se smulgeau din mîini. Firma „Abrikosov şi Fiii” dăduse o lovitură nimicitoare concurenților, scoțînd pe piață cu negustorească prezență de spirit caramele „Tromblon” şi ciocolată „Stilet” — cu poza celor două distrugătoare ancorate lîngă podul Nikolaevski. Tramvaiele nu mergeau, ca în prima zi de paşti.

Detaşamente întărite de jandarmi şi poliție călare se postaseră în străzile laterale; portarii nu mai aşteptau

răstelile, adunînd în făraşe ofrandele cailor jandarmereşti risipite pe caldarîm. Străzile laterale erau pustii, încă la nouă de dimineață cordoanele stăviliseră orice afluență de lume în direcția Bulevardului Nevski.

Pe la amiază oraşul ieşi din matcă, crestele valurilor lăsară pe mal spuma albă a rochiilor. De la podul Nikolaevski şi pînă la Liteinîi cheurile se înfățişau ca o sală festivă de teatru, în ziua premierei. Floarea înaltei societăți se tolănea pe pernele de piele ale trăsurilor, ca în lojile de rangul I, şi toaletele doamnelor erau tot atît de înzorzonat elegante ca cele de seară. Pe stradă plutea iz de parfumuri fine, iar mulțimea tălăzuia ca în stal, printre rîndurile de fotolii, schimbînd fraze sărbătoreşte efervescente şi ascunzîndu-şi privirile de soarele prea puternic. Şepcile ofițereşti aprindeau vîlvătăi roşii şi verzi în oazele de lumină ale pălăriuțelor de damă, săbiile zăngăneau pe pietre. Lîngă cheul imperial şi lîngă consulatul francez cămăşile albe ale vardiştilor îngrădeau spațiul trebuincios onoarei şi respectului. Preşuri roşii de pluş aşternute pe caldarîm însemnau aici viitoarele căi ale înalților oaspeți. Podul Troițki se frîngea sub povara ghirlandelor de flori şi de stegulețe, arcul triumfal de pe el, însemnat cu majuscule de proporții uriaşe: „R. F.“, îl aştepta pe preşedinte, care, înarmat cu o jerbă, avea să-şi poarte paşii spre catedrala Sf. Petru şi Pavel, ca s-o depună pe mormîntul lui Alexandru al III-lea.

Detaşamente întărite de jandarmi şi poliție călare stăteau de pază pe străzile cartierului Petersburgskaia Storona; falnicii cai fornăiau, depănau din capetele negre, lucioase, presărînd caldarîmul cu dantela spumei albe. Accesul spre poduri era interzis.

Piața Palatului îşi deschisese larg brațele arcadei Statului-major şi strălucea cu şlefuiala pietrelor sub soare. Lancea steagului ce domina Palatul era încă goală, cu toate acestea, pe dinaintea intrărilor, trăsurile şi automobilele se depănau ca o panglică neagră de lac.

Detaşamente întărite de jandarmi şi poliție călare

aşteptau pe Moika şi prin ulicioare; nagaicele, atîrnînd inactive, gîdilau crupa cailor şi pielea lor de mătase tresărea. Accesul spre piață era interzis. În general suburbiile pe nicăieri n-aveau acces spre centru.

Plutonul de gardemarini păşi pe cheu la unsprezece şi jumătate punct. Iuri Livitin mergea în rîndul întîi — fuseseră aranjați după statură. Pe dinaintea lui se legăna brocartul drapelului. Se legăna, dar nu în ritm de marş. Printre tradițiile sale, şcoala avea şi un fel al ei de a purta pavilionul, nu ca la pifă; stegarii deprindeau anume pasul acela larg şi lin spre a desfide mărginirea cazonă de tobă turcească a infanteriei. Femei elegante îşi întorceau fața de la balustrada podului, petrecînd cu priviri domoale, încărcate de încîntare, pe tinerii neprihăniți în imaculatele lor bluze scrobite cu gulere albastre. Şi sub tulburătoarea fîlfîire a drapelului, ori poate de vină erau şi privirile fascinante, Iuri simțea vibrînd înlăuntrul său un arc gata-gata să plesnească, ce-i încorda muşchii şi-i mîna sîngele în obraji. Străbătu în învăluirea aceasta de vrajă tot podul sub slava drapelului şi se dezmetici doar în clipa cînd, în locul chipurilor femeieşti îmbujorate de încîntare, se trezi față-n față cu zidul de piatră al soldaților. Mustăcioarele lor răsucite semănau leit una cu alta, în timp ce fețele nemişcate, ca de păpuşi, păreau numai reproducerea fără sfîrşit a uneia şi aceleiaşi fotografii. Îşi roti ochii în lungul frontului şi descoperi originalul: era în flancul drept şi purta pe umeri epoleți de căpitan — comandantul companiei.

„Straşnică idee!“ exclamă în sinea sa Iuri, entuziast.

Gardemarinii, aduşi chiar pe dană, fură înşiraţi în lanț pe partea dreaptă a pasarelei largi. Pe stînga se postase un pluton al regimentului de cazaci din garda maiestății-sale. Fala trupurilor de uriaşi, bărbile negre risipite în evantai pe roşul de flacără al tunicilor, moțurile rebele zbucnind de sub cuşme date voiniceşte pe ureche, toate aveau menirea să lase urme de neşters în amintirea oaspeților: icoana unei mirifice Rusii, întrezărindu-se pe după spetele late, în toată vlaga ei primordială — piepturi cît zările fără margini, clădăria părului

ca pădurile vechi, pumni cît stîncile şi priviri de supuşi drept-credincioşi. Dar, ca dovadă că această forță elementară fusese domesticită de civilizație şi subordonată creierului țării, înaintea bărboşilor varvari stătea, în toată fragilitatea ei, făptura horunjului{33}. Prin finețea de porțelan a chipului său de o paloare occidentală se străvedea strălucirea unui titlu de noblețe străveche: degetele înmănuşate jucau pe plăselele unei săbii bătute în nestemate; o cultură seculară îşi pusese pecetea pe trufaş arcuita sa gură, gata oricînd să strălucească conversînd într-o franceză aleasă, acea limbă franceză ce, sub asaltul stării a treia, se refugiase în familiile aristocrației ruseşti, aceeaşi în care se înveşmîntase primul proiect de lege de înrobire a cazacilor prezentat țarului Pavel, făcîndu-i şerbi pe pământurile starşinilor{34} căzăcimii. Legea aceasta pusese cîndva capăt neîncetatelor răzmerițe ale volniței căzăceşti şi statornicise începuturile nobilimii căzăceşti, un alt sprijin de nădejde al tronului.

Cînd se dădu în sfîrşit comanda „pe loc repaus”, horunjul salută prieteneşte din cap pe un vecin de-al lui Iuri, contele Bobrinski, fapt care îl învenină pe Iuri: găliganul care purta un titlu de noblețe cunoştea absolut tot Petersburgul — ofițeri din gardă, miniştri, curtea, pînă şi marea finanță. Cînd ți-era lumea mai dragă, începea să se laude cu relațiile lui. La fel şi acum, i se adresă îndată vecinului din stînga:

— Ştii cine-i tipul? Păi, cum! Prințul Vadbolski! Vorba ceea, crema societății!... Anul trecut a pierdut la cărți nici mai mult, nici mai puțin decît cincizeci de mii... Şi unde mai pui că nici nu le avea. Întotdeauna îi fluieră vîntul prin buzunare. Nu ştiu care dobitoc şi-a făcut păcatul să joace cu el pe datorie... Gata-gata să-l dea afară din armată — datorie de onoare. Ei bine, dar nici el nu-i prost. Se duce valvîrtej la Demidova... O ştii pe bătrînica aceea preacucernică, tributara unor păcate din tinerețe? Pe atunci el se afla în suita ei... Pune pe masă browningul şi alături polița: ori mă împuşc în fața dumitale, ori fii mărinimoasă şi plăteşte! S-a codit bătrînica, dar n-a avut încotro, a tras semnătura... Ce-am mai

rîs noi pe chestia asta! Da, da, nu şi-a pierdut prezența de spirit! Dacă mă iubeşti, dovedeşte-o!...

Iuri se strîmbă a dezgust şi spuse dinadins, ca să-l înțepe pe conte:

— Curată porcărie! Şcoala Navală şi... poftim, cazaci! Măcar să fi aşezat pajii în fața noastră!

— Fleacuri, dragul meu! îi răspunse numaidecît Bobrinski, clătinînd din capul său disproporționat de mic. Pajii? Ce-s pajii? E o absurditate să etalezi pajii. Pe cine uimeşti cu ei? În schimb asemenea brute nu găseşti în toată Franța! Ce mutre! Te trec fiori parol! Dar apropo, ştiți de ce ne aflăm aici?

— Haide, conte, vinde o gogoaşă, se auzi o replică nu tocmai respectuoasă din rîndul al doilea. Atenție, domnii mei! Biberul ne serveşte ultimul cancan!

— Dar nu-i gogoaşă! Mi-a spus-o tata! În timpul tratativelor cu ambasadorul francez privitor la ceremonialul primirii, lui Sazonov{35} i-a venit pe limbă o vorbă de duh: „Nu cumva, excelență, aceşti vulturi teribili, nițeluş cam fioroşi, o să-l sperie pe preşedinte? Noroc că poartă haină roşie! Roşul nu poate fi decît plăcut inimii republicane!“ Răspunsul lui Paleologue a fost inimitabil: „Desigur, excelență! Însă roşul desfată ochii francezului numai într-o îmbinare armonioasă cu alb şi albastru...” Sazonov nu-i rămase dator şi telefonă pe loc lui Grigorovici, rugîndu-l să ne trimită pe noi aici, îmbrăcați neapărat în bluze...

— Anecdotă! mormăi Iuri neprietenos.

Dar şi-o întipări bine în minte, ca s-o poată plasa cu vreun prilej potrivit.

— Nu-i anecdotă, ci iscusință diplomatică! Ori poate crezi că aceia de colo, compania de puşcaşi — „doamne, doamne, ceresc-tată” — a nimerit aici din întîmplare? Nu v-ați întrebat, domnilor, de ce în loc să-l primească garda pe preşedinte, îl întîmpină un pricăjit de regiment de pifă, Onejski 90?

— La fizionomii seamănă leit. Parcă ar fi un singur chip. Ce idee grozavă, zău aşa! spuse acelaşi gardemarin care stătea în spate.

— Ideea ca ideea, dar ce tîlc? Ce tîlc, domnii mei? se minuna Bobrinski pradă extazului. Un tîlc foarte adînc! Să vadă dumnealor, franțuzii, ce țară-i asta dacă dintr-un regiment obişnuit ai de unde alege o companie întreagă de gemeni! Ce să mai vorbim de rezerve, dacă în armata activă ai atare posibilități! Prevăd o carieră strălucită comandantului de companie, iar pentru ziua de azi, fiți pe pace, se alege el cu-o mică decorație...

Iuri îi întoarse spatele. Flecăreala lui Bobrinski îl sîcîia; era atît de suficientă şi de superficială, cu totul nedemnă, după părerea lui Iuri, de un viitor ofițer al flotei; aşa ceva s-ar fi potrivit, să zicem, unui cavalerist din gardă, era însă cu totul incompatibilă cu marina. În felul acesta încerca să-şi justifice, fără să aprofundeze prea mult, antipatia sa pentru contele cel deşirat, înşelîndu-se pe sine şi tăinuindu-şi adevărata cauză — invidia. Iar adevărul era că Iuri îl pizmuia în toate: şi pentru maşina proprie cu care pleca zilnic de la şcoală, şi pentru părintele său, un scandalos deputat al Sutelor negre{36}, şi pentru faptul că ştia toate cancanurile din lumea bună, şi că era plin de bani.

Iuri îşi plimbă privirile de-a lungul cheului.

Uriaşii din echipajul iahtului imperial „Standard", trimişi aici cu o şalupă, încremeniseră pe două şiruri lîngă scară, gata în orice clipă să stea la dispoziția şalupelor care soseau. Crema societății admisă pe cheu tălăzuia valuri de veselă pălăvrăgeală franțuzească. Potrivindu-şi pe pieptul înveşmîntat în brocartul odăjdiilor panglica crucii Sf. Gheorghe, păstorul sufletesc al armatei şi flotei îşi apleca obrazul fin de iezuit pravoslavnic, încercat într-ale intrigii de curte, la urechea unei preafrumoase doamne, numai dantele albe. Primarul oraşului, contele Tolstoi (leit Don Quijote, tamnisam în frac şi cu o lentă peste umăr), tot dădea din cap către jobene, în dreapta şi în stînga, luîndu-şi în serios rolul de amfitrion. Un fir de tămîie urca subțire de sub umbrarul, unde, pe o măsuță înfățată în alb, se odihnea icoana făcătoare de minuni, alături de o franzelă pe o tipsie în lemn

sculptat, a cărei sobrietate o scuza numai vîrsta multiseculară. Ca să-şi dreagă glasul, protodiaconul curții tuşea şi scuipa cu nesaț.

Ofițerii de marină francezi, cu fețele mobile împodobite de mustăți negre, înconjurați de fracuri şi mundire autohtone, se uitau cu respect la marinarii din garda imperială, de jos în sus, cu capul puțin răsturnat a curiozitate. Fețele astea, caschetele încărcate de aurărie, uniformele de operetă aminteau în mod cu totul bizar personajele din ilustratele pornografice. Deodată, unul din ei zîmbi poznaş şi făcu semn spre şalupa lor; iar cînd un francez țîşni sprinten de acolo, legănîndu-şi canaful roşu pe bereta de copil, ofițerul îl împinse spre uriaşul rus.

— *Allons, vite,* spuse el, dîndu-şi capul pe spate, *prenez ce petit, vous, geant russe!*{37}

Neînțeîegînd nici o boabă, marinarul îl privea de la înălțimea lui, cu ochii plini de spaimă. Şi atunci contele Tolstoi, ca să salveze situația, îi traduse, povățuindu-l încurajator:

— Ia-l, frățioare, în brațe şi leagănă-l ca pe un prunc! Arată-le ce-i aceea, puterea noastră rusească... Haide, nu te teme!

Marinarul roti privirile, căutîndu-şi şefii, şi pironi ochii pe comandantul portului. Amiralul clătină aprobator din barba-i superbă înspicată cu argint. Atunci marinarul îl prinse în brațe pe bondocul de franțuz şi-l ridică deasupra mulțimii, care aplauda entuziasmată. Şi ofițerul, încîntat de ideea strălucită ce-i venise, îşi smulse cascheta din cap şi strigă, fluturînd-o:

— *La voilà l'entente cordiale! Vive la marine russe* /...{38}

— *Vive la France!* Urra!

Fotografii țăcăniră din aparate. Gardemarinii se porniră pe rîs, dar în aceeaşi clipă fanfarele de pe faleză intonară „Marsilieza“. Cazacii scăpărară din săbii, gardemarinii — din baionete, compania de soldați ai regimentului Onejski, ce semănau între ei ca nişte soldați de plumb, zvîcni mînuind

arma pentru onor. Aşa cum se afla, în văzduh, marinarul francez duse mîna la bonetă, cu palma răsucită caraghios în afară; rusul îl trecu iute în stînga, apucîndu-l zdravăn de centură, iar dreapta o smuci voiniceşte în sus, la beretă, şi încremeni într-o poziție monstruoasă, cu franțuzul în mîna întinsă.

Fanfarele intonară „Marsilieza“ îndelung. Mîna marinarului tremura, obrazul i se roşi, stropi grei de năduşeală i se rostogoleau pe frunte, dar tot îl ținea pe francez în mîna întinsă, salutînd cu cealaltă. Fotografii turbaseră de-a binelea. Aplauze şi strigăte umpleau faleza. Publicul de pe pod lărmuia, cuprins şi el de elanul general, şi un „ura“ răsunător se rostogoli pe faleză pînă dincolo de podul Liteinîi. Detaşamente întărite de jandarmi şi poliție călare, care alcătuiau un zid neîntrerupt în semicerc, astupînd gurile tuturor podurilor şi tuturor străzilor dinspre suburbii, forfotiră alarmate. Caii depănară din urechi, jandarmii mîngîiară nagaicele atîrnate de şei, rotmistrii îşi rotiră privirile a nelinişte.

Acordurile „Marsiliezei” abia se stingeau, cînd îl urmă „Doamne, păzeşte-l pe țar”, tălăzuit de pe distrugătoarele franceze. Îndată li se alăturară fanfarele falezei. Horunjul prinț Vadbolski stătea ca o statuetă de porțelan, cazacii îşi încordau gîtlejurile pentru a rage un „ura“ al lor — un răget care nu avea nimic omenesc.

Marinarul rus începea să pălească. Sîngele îi fugea din obraz, ochii i se împăienjeneau. Se clătina pe picioare. Mîna cu care-l ținea pe francez cobora văzînd cu ochii, iar aceea ridicată la tîmplă se contractă spasmodic o dată şi încă o dată. Dar tot îl mai ținea pe franțuzul care nu mai rîdea…

Asemenea moşierului care demonstrează din pridvor, la conac, spectacolul unui crîncen amuzament pe seama şerbilor lui, amiralul trona înaintea mulțimii, triumfător, atribuindu-şi pe drept cuvînt o părticică din triumf: oare nu dînsul şi cu vajnicii predecesori amirali şi căpitani de vase înrădăcinaseră în flăcăii de la țară, sfioşi şi neîndemînatici, o

atare bravură marinărească? Răsblestemata şi stupida bravură marinărească, hrănită cu bătaie şi adăpată cu rachiu?

...Ieri, fregata „Sf. Ioan Voinstvennik“ a strîns revoltător de încet velele, întîrziind manevra cu un minut şi un sfert, de față cu toate vasele escadrei. Recomand pe temeiul propriei experiențe: spre a se deprinde sprinteneala la umblatul pe vergi, în timpul repausului oamenii să fie trimişi zilnic în arboradă, sub urmărirea şefilor de echipaj cu experiență şi subofițerilor, băgîndu-li-se acestora în cap că vor fi păgubiți de repausul lor pînă ce nu vor dezvolta în echipaj bravura trebuincioasă în meseria de marinar.

Of, bravură marinărească, lua-te-ar naiba! Vîsle rupte pe genunchi şi o hernie-n buric, parîme făcute praf pentru o rublă cu pajură, hîrîit în loc de glas, opt muieri, şipul de rachiu dintr-o suflare şi banul îndoit între degete...

...Comisia, întrunindu-se în ziua de 23 iulie 1849 curent pe nava cu 84 de tunuri „Trei ierarhi“, după cercetarea prealabilă a compasului de drum vătămat de marinarul-gabier Agafon Ivaşcenko, în căderea sa de pe verga gabier a arborelui trinchet, fapt ce s-a petrecut în timpul ridicării velelor, constată următoarele: geamul este spart, roza compasului cu magneții ei strivita şi plină de sînge, cutia de aramă îndoită. Compasul — inutilizabil. Din care motiv comisia înaintează prezentul act spre aprobare excelenței-voastre, rugînd-o să binevoiască a pune pe seama visteriei statului acoperirea contravalorii arătatului compas, în suma de ruble 72 în asignate, ca o cheltuială ce a intervenit de pe urma unui caz fortuit, inevitabil pe mare...

Imnul plana deasupra cheului, a Nevei şi a falezei cu trufaşa lenevie cu care fîlfîie din aripi vulturii imperiali. Mîna marinarului tremura acum necontenit, canaful roşu de pe capul franțuzului se zgîlțîia. Şi numai bătrîna inimă din pieptul amiralului creştea de bucurie, iar privirea lui implora şi amenința.

Nu se ştie cine lansase între timp o vorbă de duh otrăvită

— mai tîrziu în saloane au atribuit-o limbii ascuțite a baroanei Osten-Saken, susținătoarea orientării către Germania — însă aplauzele răsunau tot mai rar, fețele se întorceau de la marinar, franțujii îşi stingeau zîmbetele entuziasmate sub masca răcelii oficiale. Rînjetele sarcastice luau loc rîsului, crispările ironice — zîmbetelor, pe măsură ce vorba aceea de duh se tîra ca o viperă veninoasă de-a lungul cheului, aplecînd urechea către buzele ce şopteau în taină:

— Stranie alegorie... După mine, mai degrabă apoteoza anului 1812, decît *une entente cordiale;* ia priveşte cum îl zgîlțîie pe bietul franzuț, să-i iasă sufletul, nu alta... Să fie o aluzie?...

Într-adevăr, francezul care flutura în aer, atîrnat de mîna voinicului rus, amintea, deşi mai pe departe, gravurile patriotice din timpul Războiului pentru Apărarea Patriei, infamante pentru francezi. O înțelesese toată lumea în afară de amiral, în cele din urmă, vorba de duh îi ajunse şi lui la urechi şi amiralul bău cu întîrziere şi pînă la fund cupa cu veninul ei rafinat. O crispare în obraz şi barba de patriarh chemă la ea aghiotantul, cu un gest iritat.

— Să se pună capăt acestei infamii! A sărit peste cal dobitocul! strecură excelența-sa printre dinții încleştați, fără a-şi lua mîna de la cozoroc: imnul tot mai plana deasupra cheului.

Aghiotantul înfipse în marinar o privire ascuțită şi o răsuci ca un burghiu în făptura lui care se clătina; dar, în cumplita ei sforțare, făptura îşi pierduse cel de-al şaselea simț marinăresc — capacitatea de a percepe privirea mai-marilor pironită asupra ei. Atunci aghiotantul îi arătă pe furiş pumnul, strecurînd printre buzele strînse ceva şuierător. Invocația atrase numaidecît privirile buimace. Buzele, ochii şi sprîncenele aghiotantului trimiteau fulgere de mînie şi, prin pîcla ultimului strop de putere, marinarul înțelese că face ceva neîngăduit. Aghiotantul îl electriză iarăşi cu o mişcare mută a buzelor (în care se vădeau totuşi limpede epitetele ruşinoase la adresa întregului arbore genealogic al

marinarului), continuînd să stea ca o stană, cu mîna ridicată la chipiu. Imnul plana mai departe deasupra oraşului în maiestosu-i zbor de vulturi imperiali — gardemarinii, cazacii, gemenii regimentului Onejski luaseră pentru onor arm', civilii stăteau cu frunțile descoperite, podul ținea isonul fanfarelor, intonînd cu glas mărețele-i stihuri, iar aghiotantul continua să înjure pe muteşte de mamă şi de sfinți. Feodor Gromak, de felul lui țăran din gubernia Tuia, în vîrstă de 25 ani, puțin ştiutor de carte, neanchetat vreodată şi nici condamnat, îl coborî pe francez încetişor pe punte. Cheul legăna amețitor în caruselu-i de bîlci cefe omeneşti — mulțimea îi întorsese spatele îndată ce echivocul alegoriei îi devenise evident.

În sfîrşit, acordurile imnului se stinseră lent. Încîntat la gîndul că fotografia lui va apărea mîine în toate gazetele şi entuziasmat de puterea supraomenească a confratelui său rus, marinarul francez strîngea mîna lui Gromak, îndrugînd cu vioiciune vorbe patriotice. În aceeaşi clipă însă doi ofițeri — francezul mustăcios şi negru-aurit şi rusul zvelt şi alb-aurit — răsucindu-se simultan pe călcîie, îşi exprimară în grabă, dar nu prea zgomotos, în două limbi diferite, unul şi acelaşi gînd:

— *Finissez! Fichtre, espece d'idiot!*{39}

— Şterge-o de aici, dobitocule, treci la şalupă!

Marinarul francez sări într-o clipă în şalupa lui; rusul o porni încet, clătinîndu-se pe picioare, de-a lungul cheului spre şalupa sa.

Acolo fu întîmpinat cu pizmă şi rîs veninos.

— Găsişi ce căutaşi? Ți-a ieşit rubla ori duşca de rachiu? îl întrebă scurt marinarul din prova.

— Apă... îi răspunse cam alandala Gromak.

Şi cît timp Gromak bău lacom, ca un cal care degeaba alergase prin fața tribunelor împestrițate de lume elegantă — premiul i l-a suflat altul — marinarul urmă:

— Mare nătărău eşti, eroule!... Ce te mai apuci dacă nu poți duce treaba la bun sfîrşit?! Numa îi faci de ruşine pe marinari înaintea franțujilor.

Sfîrşind de băut, Gromak înjură în silă şi fără duh.

— Mi s-a dat ordin să-l las jos, lămuri el cu lehamite. Ia dă-i în cristelniță... Care naiba mai pricepe ce vor?! Dă-te-ncolo să cobor în cazarmă, că m-a secat de puteri. Mă junghie inima... Nemernicul a smucit-o, se vede, din locul ei...

Şi porni spre prova. În vremea asta pe tambuchiul căldărilor se iți altă mutră, cîrnă şi rîzătoare.

— Vultur sadea! strecură mutra cu jumătate de glas. Nu degeaba e-o vorbă la noi: „Marinarul rus, oriunde l-ai pus, e curat vultur, vultur la război, unde-i bătălia-n toi, vultur şi-n front, vultur şi pe tron, vorba ceea, după nevoi numa sub amirălescul vultur e curcă plouată”...

— Ia mai dați-mi pace! Ce vreți de la mine? se oțărî Gromak cu răutate.

— Ce să vreau? Nimic! se hlizi fochistul. Mă uitam la tine şi-mi venea să rîd: curat cățel dresat, zău aşa! Ai distrat boierii, ajungă-ți, na o cizmă sub coadă: şterge-o, potaie, nu mai eşti de trebuință... Ba te pomeneşti că ai să mai stai şi cu arma-n prezentare... Hai, du-te de te odihneşte, poate ți-o veni mintea la locul ei!

Gromak coborî în cazarmă şi se întinse pe o ladă, cu ochii tulburi de oboseală pironiți în tavan, stăpînindu-şi anevoie bătaia năvalnică a inimii mari, sfîrşite de sforțare. Mintea sa macera otrava unei nemeritate obide omeneşti, care, sub înrîurirea vorbelor fochistului, se înveşmînta în tonuri nemaiştiute de el.

— Pomelnicul lor de boieri... rosti el deodată cu glas tare.

O frază muzicală a fanfarei, vibrînd de entuziasm, îi ajunse la urechi, însă Gromak nu se clinti. Sărbătorirea îşi urmă cursul fără el.

Între timp, descinzînd din landoul cu atelaj de patru cai albi, un francez fără vîrstă, cu mundir şi bicorn cu penaj, îşi purtă pe cheu mustața scurtă, cărunțită, pielea gălbejită a obrazului uscățiv şi titlul de ambasador al Republicii Franceze. Maurice Paleologue venea să-l întîmpine pe preşedintele său. Ceea ce însemna ca în scurtă vreme va sosi

şi iahtul pus de către țar la dispoziția scumpului oaspe.

Iahtul se ivi, acolo unde Neva făcea cot, abia la unu şi douăsprezece minute după-amiază. Negru, cu podoabe aurite la prova şi cu bordajul de asemeni încrustat, aluneca neauzit pe luciul Nevei — singurul tăcut în larma saluturilor, singurul neîmpodobit în dezmățul celor trei culori care drapau tot şi toate, singurul în mişcare în mijlocul nemişcării generale. Pe catargul lui nu tocmai înalt (singurul drept printre spinările încovoiate a plecăciune) fîlfîia un singur drapel — drapelul Republicii Franceze, aliata credincioasă a Rusiei. Şi tunurile ruseşti îi trimiseră salve de proiectile oarbe, întîmpinîndu-l cu acelaşi bubuit şi valuri groase de fum, ca la Borodino, Leipzig ori sub zidurile Sevastopolului, cu un veac înainte.

Astfel, în fum de salve şi bubuit de tunuri, în scăpărări de baionete şi săbii, într-o servilă încercuire de epoleți, chivăre, mundire, în toată această strălucire de rău augur a războiului conservat — aşa se ivi în capitala Rusiei el —

marele bărbat de stat care, stînd de strajă păcii în Europa, a pus frîu, fără vărsare de sînge, poftelor demente ale Germaniei ce atentase la Marocul francez...

Reci

...patriotul care a izbutit să ridice pe culmile de odinioară puterea militară şubrezită, şi nu a Franței numai, unde o submina politica internă socialist-radicală, dar şi a Rusiei, care uitase de la o vreme că zona de acțiune a alianței franco-ruse nu este Orientul, ci Europa însăşi...

Le T e m p s

...de a cărui alegere ca deputat este legată o interesantă anecdotă: tatăl lui, un simplu fermier, l-a convins pe adversarul politic al fiului său să-şi retragă candidatura la cameră. Drept care, bătrînul a cosit o zi întreagă fînul din lunca rivalului...

Peterburgskaia gazeta

...luptător pentru temperanța poporului. A propagat-o în Franța încă pe vremea cînd era ministru al învățămîntului, ținînd un şir de conferințe despre urmările nefaste ale alcoolismului...

S.P.B. Eparhialnîie vedomosti

...avocat strălucit, economist de seamă, interlocutor rafinat, proprietarul unui castel primitor în Bretagne, pe coasta de sud, unde fermecătoarea lui soție a adunat o colecție remarcabilă de porțelanuri...

Stolița i usadba

...sosirea căruia va marca o nouă fază a alianței dintre cele două țări, atît de diferite ca spirit şi regim politic, dar atît de apropiate în materie de interese statale...

E c l a i r

...un preşedinte cu adevărat democratic, purtătorul de cuvînt devotat al voinței poporului liber francez...

Den

...în gura căruia cuvintele capătă o asemenea forță, greutate şi autoritate, încît cei prezenți observă în scurtă vreme că împăratul îl ascultă cu o atenție plecată şi gravă, în timp ce pentru mine devine limpede că mulți dintre înalții demnitari în uniforme cusute cu fir îşi spun în gînd: „Iată cum ar trebui să vorbească un adevărat autocrat”...

Maurice Paleologue

...cariera lui Poincaré, carieră tipică de afacerist burghez, care se vinde pe rînd tuturor partidelor în politică şi tuturor bogătaşilor „în afara” politicii...

L e n i n

obezul cu o față de băcan, în frac şi cu lenta ordinului Sfîn- tului Andrei peste umăr, acționarul uzinelor de

armament şi siderurgice, preşedintele Republicii Franceze — Raymond Poincaré.

Nu un covor de pluş i se aşternuse la picioare pe cheul oraşului Sankt-Petersburg. I se aşternea Rusia imperială. Armata ei plecase înainte-i drapelele gărzii de onoare. Ortodoxia îl binecuvînta cu icoana-i făcătoare de minuni. Bancherii i se închinau pînă la pămînt. Comerțul şi industria, în persoana primarului oraşului, îl primiseră cu pîine şi sare, oferindu-i, întruchipate în simbolica pită, grînele, vinul şi cheresteaua Rusiei pe ştergarul brodat de pe tipsia de lemn. Iar autocratul vultur bicefal, înfigîndu-şi ghearele în ordinul Sfîntului Andrei Pervozvannîi (conferit în ajun de către țar) i se aciuise drăgăstos pe sub reverul fracului, într-o apropiere intimă şi cu totul neechivocă de buzunarul căptuşit cu mătase.

Cheul se cutremură: Raymond Poincaré pusese pe el piciorul cu toată greutatea împrumuturilor de mai multe miliarde oferite de băncile franceze autocrației şi capitalismului rus. *Stăpînul* sosise la moşie, în satul lui pe cît de mare, pe atît de rău orînduit; venise să-i ceară socoteală vechilului său mai totdeauna beat, lui Nikolai Romanov.

„Marsilieza” tuna deasupra întregii capitale. Pe cheu, pe faleză, pe poduri, în suburbiile muncitoreşti — pretutindeni tălăzuiau în soare acordurile ei vioaie, plutind peste jobene, pălării, steaguri, armată, poliție, uriaşele mulțimi de muncitori din cartierul Vîborg, de pe Şoseaua Putilov, de la barierele Moscovei, Nevei, Narvei.

Oraşul triumfa în această zi de pomină. Populația se revărsase puhoi pe străzi. Tramvaiele nu mergeau. Magazinele îşi ferecaseră uşile. Brutăriile nu coceau pîine. Uzinele nu lucrau. Fabricile nu funcționau. Aproape două sute de mii de muncitori ieşiseră în stradă, fără a mai pune la socoteală mulțimile elegante de pe faleză. Triumful era unanim. Aruncate în sus de populația cuprinsă de entuziasm, zburau prin aerul potopit de soare jobene, umbrele, stegulețe, flori, pietre, bolovani, nagaice, vardişti, cioburi de geamuri din

vitrine, firme... Nu era chip să te strecori pe străzi: erau ticsite de surtuce, rochii, uniforme de funcționari civili, uniforme galonate militare, caleşti, fanfare, cazaci, muncitori, jandarmi, stîlpi prăbuşiți, pristavi zdrobiți în bătaie, tramvaie răsturnate, baricade, răniți, morți.

Salvele erau asurzitoare. Trăgea toată capitala, de la un capăt la altul. Trăgeau vasele de pe Neva. Trăgea fortăreața de lîngă podul Troițki. Trăgeau vardiştii de pe Lugovskaia. Trăgeau cazacii din fundătura Neişlotski. Trăgeau jandarmii de pe Şoseaua Putilov. Trăgeau cei nouă muncitori de la uzina „Aivaz“, care, urmăriți de poliție, se ascunseseră în podul casei de pe Tobolskaia nr. 12. Trăgeau subcomisarul cu cei doi vardişti, în timp ce mulțimea îi arunca în apă de pe podul Sampsonievski.

Învăluit în norii fumului de praf de puşcă, Raymond Poincaré îşi ducea mîna la inimă. Şi, drept răspuns, capitala îi zîmbea şi, descoperindu-şi albul palatelor de marmoră, sclipea din coroanele de aur ale catedralelor, încercînd să facă *bonne mine au mauvais jeu.* De după zidul compact al jandarmilor, care le ascundeau vederii scumpilor oaspeți, barierele îşi trimiteau în spinarea capitalei valurile prevestitoare de rău ale mulțimilor pestrițe ce-şi lăsaseră lucrul. Suburbiile o sugrumau în încleştarea de spaimă, tot mai rece, mai înghețată a uzinelor oprite. Coşurile lor negre o încercuiau din toate părțile, ațintind amenințătoare cerul, asemenea bîtelor şi ciomegelor ridicate deasupra mulțimii dezlănțuite ce năvăleşte asupra unui conac. Bulevardele se crispau în fulgerătoarele spasme ale detaşamentelor călări care goneau de la o uzină la alta, de la o barieră la alta. Telefoanele de la primărie dădeau necontenit alarma. De patru zile în capitală mirosea a revoluție.

Rusia umbla grea, cu fătul revoluției sub inimă, gata-gata să-l sloboadă, rea, isterică, de o cruzime fără prismă, ca o femeie care nu vrea să nască. Revoluția bătea la uşă, sosind din negura veacurilor, zămislită de istorie, inevitabilă şi firească, pe cît de firească este naşterea copilului, fie şi urît

chiar din momentul concepției lui, fie şi blestemat la fiecare zvîcnire în măruntaiele mamei. În ultima vreme, după măcelul de pe Lena, aceste zvîcnituri ajunseseră de neîndurat: grevele zguduiau opulența luxuriantă a trupului ei împlinit ce se zvîrcolea în prada unui şir neîntrerupt de spasme, mărturie a sorocului de neînlăturat. Leacurile băbeşti, cîte erau la îndemînă-n casă, nu se dovedeau de nici un ajutor: nici prişnițele Dumei de stat, nici picăturile constituționale, cît erau ele de patentate, diluate la farmacia de lîngă podul Polițeiski, nici băile fierbinți ale detaşamentelor de pedepsire, nici bandajul strîns al ohranei; n-o uşuraseră nici măcar lipitorile pogromurilor, ce le aplicase preventiv Uniunea poporului rus{40}, ba n-o ajutaseră nici injecțiile ruso-japoneze: spre marele ei ghinion acul ruginit se rupsese de două ori — la Mukden şi la Țuşima, fără să provoace avortul dorit. Nimic nu mai putea opri dezvoltarea firească a fătului detestat. Şi el creştea în măruntaiele Rusiei țariste, legat de ea prin legăturile implacabilei dezvoltări istorice, hrănindu-se laolaltă cu ea din aceeaşi hrană, o viață înlăuntrul alteia, viață nouă ce o hărăzea morții pe cea veche... Rudele îşi puneau mîinile-n cap, înturnîndu-şi ochii de la Rusia împlinită, cu fătul revoluției în măruntaie. Scandalul n-o acoperea numai de ruşine, dar amenința şi cu pierderea moştenirii strămoşeşti: of, toate-s de-a-ndoaselea la noi în Rusia, nu ca la alții, se va naşte pesemne un prunc groaznic, sălbatic şi refractar oricărei bune creşteri!... Oare nu s-au mai pomenit asemenea istorii scandaloase prin casele oamenilor cumsecade? Pînă la urmă toate s-au sfîrşit într-un fel cu bine: de pildă, Franța, după o naştere chinuitoare, mototolind aşternutul de crini regali, a dat viață totuşi celei de-a treia republici, o copilă cum nu se poate mai cuviincioasă; tot aşa şi Anglia monarhică a născut un prunc parlamentar cît se poate de binecrescut. Iar monstrul acesta de copil al Rusiei, nenăscut încă, e gata să înhațe pe drăgălaşa codană franțuşcă de bucle, îl ia la ocară pe junele englez şi proferează curate necuviințe despre nu ştiu ce revoluție socială şi despre

proletariatul din toate țările!...

Singura ieşire — o intervenție chirurgicală. Numai bisturiul ascuțit al războiului poate sfîrteca încă în măruntaiele mamei fătul nedorit, ca să-i evacueze apoi bucățile de mortăciune o dată cu valuri de sînge. Dar după ce se mai păcălise o dată, recurgînd la asemenea măsură radicală, Rusia țaristă nu mai era dispusă să rişte. Operația trebuia pregătită la nivelul chirurgiei europene: i se va aplica o anestezie straşnică, speculînd ideea unificării popoarelor slave, va fi însoțită de transfuzii masive de valută forte — în franc aur — că doar sînt necesare întregului organism, iar operația va fi executată sub îngrijirea atentă a celor mai iluştri ginecologi parizieni, nelipsiți de experiență (doar mai avuseseră cazuri: de pildă, Comuna dâi Paris). O asemenea operație putea să aibă toate şarsele de reuşită.

— Iată pentru ce a venit aici domnul Poincaré, omul bancherilor francezi! Iată de ce îl salută cu atîta slugărnicie, pe cheu, toată curtea țarului, laolaltă cu fabricanții şi moşierii

— În schimbul uriaşelor împrumuturi în aur, toată această haită e gata să se pună la cheremul capitalului francez! Interesele lor se intersectează...

Peste cinci sute muncitori de la uzina Lessner îl ascultau în tăcere, posomorîți. Cățărat pe un butoi, chiar lîngă poartă, Egor Tişeninov se înălța deasupra lor, roşcovan, tras la față, obosit. Tunica studențească, decolorată, peticită, atîrna pe el ca un sac, pantalonii verzi făceau genunchi, umflați de reumatismul necruțător al vieții studențeşti de mizerie. După fiecare frază îşi încleşta fălcile şi sub pielea obrajilor umblau cocoloaşe de muşchi, de parcă în gura lui cuvintele s-ar fi strîns ca un arc încordat şi sunător, iar cînd deschidea iarăşi buzele, ele țîşneau elastice pînă departe. Limpede, îndîrjit, urmărindu-şi țelul bine ştiut, vorbea de vreo patru-cinci minute, şi mulțimea îl asculta fără să-l întrerupă. Puştii urcați în vîrful porții se aplecau peste ea să se uite în lungul falezei, pîndind ivirea cazacilor; însă cazacii nu se arătau — era absurd să ciunteşti paza din centrul oraşului pentru a

împrăştia unul din zecile de mitinguri care se țineau.

— Război — iată ce-a adus cu el pe cuirasat! Războiul e în avantajul industriaşilor francezi, doar au băgat sume uriaşe în industria de armament! Războiul este şi în avantajul negustorilor noştri — atîta visează, cum să scape de importul de mărfuri germane în Rusia. Războiul este şi în avantajul autocrației țariste, care e gata să-şi jertfească întreaga armată, numai să rupă lațul pe care i l-am pus noi după gît. Războiul va smulge din Rusia şi din Franța, ba şi din Germania, pe cei mai înaintați dintre muncitori, cei care s-au organizat în partide şi uniuni, şi-i va trimite pe front…

— Las'că doar nu i-or lua pe toți, o să mai rămînă cîte unii şi în uzină, spuse deodată un muncitor în puterea vîrstei, aciuit pe lîngă poartă, şi se uită primprejur, căutînd susținători.

Vecinul îl măsură cîrcotaş şi răspunse în silă:

— Care o avea un sutic de prisos, ce mai vorbă, nici nu încape discuție…

— Adică ce vrei cu asta?

— Iaca, nimic…

— Ori mi-ai socotit suticii din buzunar? se înfipse în el cel dintîi, însă vecinul doar zîmbi în mustață, întorcîndu-i spatele.

Şi atunci, din colțul unde stătea femeia aceea tînără cu rochie albastră, care-şi tot îndrepta basmaua pe cap, şi în loc să-l asculte pe Tişeninov, prindea din zbor vorbulițele care se încrucişau pe deasupra mulțimii, răsări altul:

— Mare lucru să facă omul o socoteală, dacă ai grădină pe lîngă casă, ba şi o văcuță pe lîngă ea, spuse fără să se adreseze parcă nimănui, cu ochii pironiți undeva în văzduh şi morfolindu-şi mustața brumată.

Cel dintîi, privind tot înaintea lui, se oțărî îndîrjit:

— Cumpără-ți şi tu, atunci poți să faci socoteala!

— Aş cumpăra, da uite, de atîtea amenzi, mi s-a tocit cumpărătoarea.

— De, dacă nu te duci la traftir cu maistrul, să bei un ceai

acolo, cu dumnealui. Să vezi ce ți-ai mai pune la ciorap! interveni cu harțag femeia, întorcîndu-se cu fața spre muncitorul în putere, gata să se ia cu el la o gîlceavă bătăioasă şi înveninată. Însă omul tăcu şi doar trimise un scuipat lung într-o parte. Deodată femeia parcă-şi luă seama şi se răsuci în loc, cu spaimă:

— Un' să fie Elenka mea, o doamne, unde o fi pierit?

Iar Elenka, un ghemuşor bălai într-o rochiță roşie ca macul, era departe. Printre şirurile de cizme înalte, care creşteau din pămînt ca nişte trunchiuri de brazi dezgolite, se strecura copăcel-copăcel, în căutarea unei făpturi asemenea ei, rătăcită şi ea prin codrul acesta bătrîn. Cizmele miroseau plăcut a dohot. Trunchiurile lor vînjoase prinseseră a se rări şi se şi străvedea largul însorit al curții la marginea pădurii, cînd nişte mîini mari, muncite, o ridicară în sus, şi ea îşi începu călătoria de întoarcere — de data asta prin aer.

Pomenindu-se în brațele mamei, descurcă la moment firul întîmplărilor ce se desfăşurau pe deasupra crestelor pădurii - aici toate erau mult mai interesante decît acolo jos. Curtea i se înfățişă ticsită de capete, la fel ca la biserică. În gemulețul de la al doilea cat se tot arăta, ca să piară din nou, un om chel cu cravata fugită într-o parte — acela care în fiecare sîmbătă îi dădea banii mămucăi. Pe undeva, în spatele lui, țîrîia un clopoțel, vesel şi subțire, şi atunci omul întorcea capul, dădea din mîini şi pierea din geam, întocmai ca păpuşa aceea de-o arătau saltimbancii hoinari. În afară de asta, în curte se ivise un om slab, numai ciolane, cu nasturi de aur (ce nasturi frumoşi — îți luau ochii!) pe hăinuța lui verde şi cu nădragi tot verzi. Slăbănogul se cățarase pe un butoi şi povestea ceva plicticos, dar toți îl ascultau cu gura căscată. Iar călare pe poartă şedea un flăcăiaş. Pesemne că de acolo vedea şi mai bine toate cîte se petrec, şi o pizmă înveninată îi înăbuşi Elenkăi o vreme toate celelalte simțiri.

Iar omul verde tot răcnea, tot răcnea, vînturîndu-şi mîinile.

— Au să vă îmbîcsească creierii cu vorbe ca „patria"! Au să

vă mîie să ucideți alți muncitori de o seamă cu voi, din Germania şi Austria! Cu mîinile voastre chiar au să sugrume revoluția! Pentru că, omorînd pe front muncitori şi țărani din altă țară, voi o să ajutați guvernul acelei țări să sugrume revoluția, aşa cum, omorîndu-vă pe voi, muncitorii Germaniei vor ajuta țarismul să se răfuiască cu revoluția noastră, gata să izbucnească. Iată în ce stă avantajul războiului pentru toate guvernele de bogătaşi şi moşieri, fără excepție! Iată ce complotează astăzi autocratul Rusiei cu omul bancherilor francezi, republicanul preşedinte!...

O salvă de tun înăbuşită se rostogoli pe luciul măreței Neve, răzbind pînă la uzină, şi puse după această frază un punct greu şi convingător. Tişeninov ridică mîna.

— Auziți, tovarăşi? strigă el. Iată primele salve trase în pieptul revoluției! Ele sînt mai înspăimîntătoare decît împuşcăturile de pe Lena, mai înspăimîntătoare decît focurile trase în Piața Palatului... Ele țintesc clasa muncitoare a întregii Europe, ba poate şi a întregii lumi! Ele ne nimeresc nu cu zecile, ci cu milioanele! Jos comploturile tainice ale țarului cu republica unor capitalişti! Jos războiul, trăiască revoluția muncitorească!... Ea creşte, se desfăşoară în toată Rusia... Harkov, Moscova, Tiflis, Baku, Lodz, Ivanovo-Voznesensk... Numai cu patru zile în urmă poliția țarului a împuşcat muncitorii de la Putilov, care se alăturaseră celor de la Baku... Iar astăzi numai în Petersburg sînt în grevă peste două sute de mii de oameni, şi jandarmii nu sînt în stare să-i silească să se întoarcă la lucru. Îndemnați muncitorii să-şi părăsească maşinile, întăriți armata revoluției, opriți uzinele, închideți magazinele! Să sugrumăm puterea țaristă, lăsînd-o fără pîine, fără lumină, fără trenuri, fără telegraf!... Menşevicii vă împuie urechile cu revendicări economice — noi vă vorbim despre revendicări politice. Lozinca grevei din întreaga Rusie trebuie să fie: control asupra fabricanților, pămînt țăranilor, jos autocrația, trăiască republica!... Dar nu o republică a domnului Poincaré care lucrează mînă-n mînă cu țarul, ci o republică democratică, cu un guvern alcătuit din înşişi

muncitorii şi țăranii!...

Cînd dintr-o pricină de neînțeles pentru Elenka toate capetele prinseră a lărmui laolaltă şi se mişcară spre poartă, ea îşi dădu seama că abia acum începe lucrul cel mai de seamă. Flăcăiaşul alunecă în jos pe stîlpul porții cu atîta iuțeală, că ea nu apucă nici să se minuneze, şi le-o luă înainte într-o goană de-i sfîrîiau călcâiele. Omul verde, sărind jos de pe butoi, zîmbea şi vorbea cu toți deodată, făcîndu-şi loc spre primele rînduri. Cineva ridicase acolo un băț, iar în vîrful lui fîlfîia zburdalnic un petic ca macul, leit rochia ei. Cu gura întredeschisă de mirare, Elenka se uita la acest clocot omenesc, şi aşa pluti agale în stradă, în brațele mamei, cu gurița întredeschisă şi ochii lucind de plăcere, o dată cu mulțimea, întorcînd priviri de milă către cei rămaşi în curte, care nu luau parte la această joacă a tuturor.

Iar cei rămaşi în curte îi petreceau cu privirile, fără zîmbet. Pîlcurile lor arătau mohorîte — n-aveau chef de vorbă. Pe urmă Elenka văzu tocmai din poartă cum se apropie de ei păpuşoiul cela chel, care se tot ițise pe la geam, şi ăilalți îi şuşotesc ceva, cu clătinări din cap, desfăcînd brațele a osîndă.

Lîngă podul Liteinîi, cei de la Lessner dădură peste o piedică. Un detaşament întărit de cazaci şi poliție călare se cățărase pe ghebea podului, o cumpănă a apelor dintre centru şi suburbie. Esaulul de cazaci şedea pleoştit în şa, privind cu lehamite spre consulatul francez; de aici faleza i se părea o grădină cu flori; brîul cazacilor din gardă, roşu ca flacăra, încingea rondul multicolorei mulțimi; în aşteptarea preşedintelui, alămurile fanfarei presărau florile cu stropi de rouă sclipind în soare. Esaulul se uita într-acolo, drăcuind cu năduf: pentru alții sărbătoare, pentru el, poftim de „stai la dispoziția gradelor polițieneşti”... Aşa o ține într-una... Mare noroc pe capul tău, cazacule!...

Polițmaistrul, un colonel obez, trecut de prima tinerețe, mare şi impunător ca statuia lui Alexandru al III-lea, încremenise alături pe calul său negru, focos, tot atît de greoi

ca şi stăpînul, ochii îi fugeau în josul podului. Un lanț de vardişti bara de-a curmezişul Strada Nijegorodskaia, oprind pînă şi persoanele izolate şi lăsînd să treacă pe pod numai domni bine îmbrăcați, birjari cu muşterii în birjă şi jupînesele care dădeau fuga la franzelărie (toate prăvăliile din cartierul Vîborg stăteau zăvorîte încă de dimineață, stăpînii lor temîndu-se de vreo piatră în geam). Muncitorii care intraseră în grevă se vînturau pe stradă, pîlcuri-pîlcuri, hlizindu-se şi iscodind cu privirile zarea de dincolo de pod. Cînd ajunseră în dreptul lor, cei de la Lessner se risipiră şi ei şi polițmaistrul surîse în sinea sa: împrăştierea aceasta a mulțimii în grupuri şi grupulețe vădea nehotărîrea ei şi absența conducătorilor. Să iei la goană asemenea grupulețe ar fi să te consacri unei ocupații pe cît de stupide, pe atît de neraționale, cum ar fi încercarea de a prinde cu mîna un roi de muşte: le alungi de aici, ele se aşază dincolo. Colonelul Filonov considera drept raționale numai acțiunile cu rezultate certe.

Lîngă consulat izbucni o explozie de aclamații şi, venind pe apă, ajunseră limpede pînă la pod primele cadențe ale „Marsiliezei “. Ea gîlgîia în trompete ca şampania, scînteia în alămurile fanfarelor şi exploda în darabana tobelor, asemenea unor descărcări electrice. Şi, fără voie, amîndoi — şi colonelul, şi esaulul de cazaci — îşi îndreptară cu falâ umerii, ascultîndu-i refrenul biruitor, strălucit şi brav ca un atac al husarilor. Era un imn minunat, cel mai frumos imn național din lumea întreagă, el aprindea flăcări în inimi, înfierbînta mințile şi chema la victorii.

Însă imnul acesta minunat străbătuse într-o sută de ani o cale nespus de bizară. Cîndva fierbinte ca sîngele vărsat pe baricade şi scînteietoare ca şi cuțitul ghilotinei, „Marsilieza“ conducea oştile revoluționare la luptă împotriva coaliției aristocratice. Ea arunca în aer castelele feudalilor, azvîrlindu-le peste mormanele de crini regali laolaltă cu capul lui Ludovic al XVI-lea. Convenția națională i-a prins însă aripile răzvrătite sub mătasa drapelului tricolor, şi „Marsilieza“, din imn al revoluției, ajunse imn al națiunii, tot aşa cum starea a

treia, care o zămislise, s-a prefăcut din popor revoluționar în guvern reacționar. Iat-o conducînd armatele de „patrioți” către Sedan, în zadarnica încercare de a consolida tronul Celui de-al doilea Imperiu. Iat-o şi ceva mai tîrziu, cînd în cadențele ei eroice pe străzile incendiate ale Parisului defilează armatele de la Versailles, măcelărindu-i pe comunarzi. Iată, în sfîrşit, cum tonurile ei falnice îşi înfig tăişul de jungher, laolaltă cu spăngile corpurilor expediționare şi crucile misionarilor, în colonii, deschizînd drum capitalului cămătăresc al Celei de-a treia Republici. Şi, în sfîrşit iat-o la Tunis, în Algeria, Indochina, în Maroc, în Guyana, Madagascar, în Tahiti — ea minte pretutindeni prin gurile poleite ale fanfarelor militare, minte lumii întregi despre libertate, egalitate, fraternitate într-o republică a concesionarilor şi rentierilor, minte cum pot minți numai avocații francezi de pe tribuna deputaților — răsunător, elegant, cu bravadă gasconă, cu patos patriotard.

Iar aici, în întunecata umbră a coroanei ruseşti, pe tine, „Marsilieză”, te mai cîntă încă revoluția rusă, sub salvele detaşamentelor de pedepsire, te cîntă pornind la prima luptă — ca să doboare absolutismul, te cîntă pe baricadele Presnei, te cîntă pe Şoseaua Putilov — plecîndu-şi deja urechea la un alt imn, încă prea puțin cunoscut, un imn care cu pasul ferm al măsurilor sale largi n-a apucat încă să ia locul ritmului tău vioi, tot aşa cum nici Octombrie nu i-a luat încă locul lui Februarie... Va veni vremea şi te vei încăiera cu el, cu acest nou imn, pe viață şi pe moarte, ca doi duşmani neînduraţi — tu, „Marsilieză” fanată, cu tîlcul schilodit, rămasă în urma istoriei, în goana ei nebună, şi de aceea sortită pieirii, o tu, cîntec revoluționar odinioară!...

Însă zăpuşitorul iulie al anului o mie nouă sute paisprezece mai învăluie capitala în norii de fum ai pădurilor incendiate, în fumul saluturilor de pe Neva şi al salvelor din suburbii, capitala tot se mai cheamă încă Sankt-Petersburg, iar uriaşa țară-cerşetoare mai poartă titlul de Imperiul Rus, şi armata încă mai ridică armele împotriva poporului.

„Marsilieza“ se învîlvoră deodată la colțul Fundăturii

Finski, strălucitoare şi neaşteptată, ca o limbă de flacără țîşnind de sub spuza focului stins, şi prinse a juca şi a se legăna; învăluind toată Strada Nijegorodskaia, alătură pîlcurile şi alcătui din ele o mulțime compactă, apoi, luînd-o înaintea mişcării lente a mulțimii, se înfipse drept în creierul poliţmaistrului, prin tufărişul sur din urechile lui de bătrîn, mari şi blege. Colonelul Filonov tresări în şa şi ridică din sprîncene a mirare — lanțul de vardişti se rupsese, lăsînd mulțimea să treacă spre pod fără nici o piedică. Dar ce, au înnebunit?...

CAPITOLUL 8

După ce dejună cu întîrziere, însă cu poftă, în sala de mese mult prea vastă în neobişnuita ei goliciune, Iuri Livitin ieşi pe poarta şcolii într-o dispoziție excelentă. Ziua se aşternea înaintea lui, largă şi netedă ca pavajul de lemn al oraşului în sărbătoare. O luă spre stația de tramvai, dar îşi aduse aminte cu ciudă că tramvaiele tot n-au început să meargă şi se opri în loc pe gînduri. Birjarul, care-şi trăsese birja mai la o parte şi tăia frunză la cîini în lipsă de muşterii, se luă numaidecît după el, şi, oprind scurt în loc, îi strecură, aplecîndu-se de pe capră:

— Porunciți o plimbărică, luminăția-voastră?

Livitin se uită cu îndoială la cauciucurile noi, bine umflate: trăsura era din cele luxoase, cum vezi numai pe Nevski, pesemne a nimerit aici, pe Ostrovul Vasilievski, din întâmplare, adusă de valul festivităților. Birjari dintr-ăştia iau foarte scump.

— Pe Liteinîi colț cu Basseinaia, mormăi nehotărît.

— Numa trei ruble, luminăția-voastră!

— Ce-ai înnebunit, dobitocule? se răsti Livitin mîniat şi porni mai departe.

— Două juma, treacă de la mine, asta, ca să zic aşa, în cinstea aliaților, luminăția-voastră!

— Opt grivne... dădu să spună Livitin, întorcînd fața spre birjar, cînd deodată tăcu: contele Bobrinski îl ajungea din urmă, zorit, pe picioroangele-i de cocostîrc, şi flutura din mînă cu prietenie. Sabia, lungă ca şi stăpînul, zdrăngănind de caldarîm, suna din grivna introdusă anume în teacă. Să fi auzit tocmeala asta meschină cu birjarul?... Numai la gîndul ăsta Iuri se fîstîci.

— Livitin, încotro? Ia-mă şi pe mme, îl rugă contele apropiindu-se. Pe Liteinîi? Perfect... Haide, ce mai caşti gura, bărbosule?... Îmi dai voie să mă aşez în dreapta?

— Te rog, îi răspunse Iuri, în chip de amfitrion.

Se instalară, sprijinindu-şi săbiile de scăunelul pentru picioare.

— Ce bine-mi pare că te-am întîlnit, altfel închipuie-ți situație: cei de acasă nu bănuiesc că, prin bunăvoința mai marilor, mă aflu la Petersburg, şi-apoi, ar fi şi inutil să le telefonez. Tata cu siguranță că de dimineață umblă forfota cu maşina, *meine Mutter* mai mult ca sigur a luat trăsura, şi aici, birjari — nici de sămînță!... Cînd colo, pe cine văd stînd la gînduri...

— Eram în derută, uite din pricina podoabei aceleia, minți Iuri inspirat, arătînd arcul trăsurii: două steguleţe tricolore se încrucişau acolo, fluturînd în mers.

Bobrinski încinse gîtul de după spatele birjarului şi, zărindu-le, izbucni în rîs:

— Iarăşi alianță... nu scapi de ea nici la cimitir! Dă-le încolo de steguleţe, să mergem, chiar dacă arătăm ca un alai de nuntă la țară!

Birjarul smuci hățurile şi porni din loc la trap larg, tot chiuind, ca să-şi croiască drum pe caldarîmul ticsit de lume. Doamnele se retrăgeau speriate, strîngînd poalele rochiilor lungi, însoțitorii lor, de obicei ofițeri, răspundeau bosumflați la saluturile condescendente ale gardemarinilor. Pe pod mulțimea, tot compactă, nu slăbea din ochi şalupele care forfoteau încolo şi încoace între cheu şi distrugătoarele franceze. Duceau oaspeții la banchet: pe ofițeri — la Dumă, pe marinari — la Narodnîi Dom{41}.

— Aşa au să caşte gura pînă noaptea tîrziu, spuse Bobrinski, tolănindu-se pe pernele moi ale trăsurii. Ce oameni lacomi de spectacole! De ce s-or fi îngrămădind petersburghezii cu orice prilej, dumneata nu ştii? A căzut un cal — se adună lumea, un zugrav văruieşte casa — mulțimea cască gura, trece un student cu steag roşu — iarăşi mulțime... Cred că la noi sînt prea puține distracții publice, şi atunci fiecare fleac ia proporții de eveniment. Are dreptate tata: poporul n-are nevoie de multe — *panem et circenses,* şi

de aceea, zice dînsul, trebuie organizate cît mai multe parăzi şi procesiuni religioase...

— Dar cu pîinea cum rămîne? zîmbi subtil Iuri.

Tatăl lui Bobrinski era deputat în Dumă, din partea Sutelor negre, şi punîndu-i această întrebare veninoasă, Iuri voia să arate că nu-i omul să-l poți duce de nas.

— Pîinea, după cum ştii, dragul meu, nu ajunge la toți în Rusia, asta nu-i o taină pentru nimeni, rîse Bobrinski. Cît priveşte pe aceşti gură-cască, ne prind bine astăzi, las' să-i ia francezii drept poporul care jubilează... Hei, nenicule, banda stînga, ia-o pe faleză! Facem o plimbare, ca să vedem ce mai e pe la consulat, ce zici?

Iuri nu apucă să deschidă gura cînd îl auzi pe birjar:

— Pe faleză nu-i chip, luminăția-voastră. Nu te lasă... Şi se răsuci spre ei de pe capră.

— Cum să nu ne lase, ce-s prostiile astea?

— Nu dă voie poliția. Aseară venise subcomisarul să anunțe că nu-i îngăduit decît pentru trăsurile particulare, cele de piață, cum le prinde, gata amenda de zece ruble.

— Bine, fie şi cum spui tu, naiba să te ia! Dar pe Nevski e voie?

— Pe Nevski este voie, cum să nu? Pe un' s-o iei, dacă nici pe Nevski? Nu-i voie pe unde-i preşedintele. Ne anunțară că cică se tem de bombe.

— Mă, cap sec! se arătă sincer încîntat Bobrinski. Cine să arunce bombe în el? Cui i-a făcut vreun rău?

— Ce-a făcut, ce n-a făcut, asta nu pot să ştiu, îl lămuri omul, mulțumit că susține o conversație cu muşteriii. Vorba e, uite ce vremuri am ajuns: un'te uiți, numai greve, ba şi tramvaiul, iacătă, a stat, musai să fii cu ochii în patru... S-o găsi cine să arunce bomba, cum să nu se găsească! Subcomisarul zicea că şpionii nemțeşti.

— *Il a raison, cet homme!*{42} exclamă Bobrinski şi continuă pe franțuzeşte.

Într-o singură clipă Iuri se făcu lac de năduşeală — nu excela în cunoaşterea limbii franceze. Ştia exact atît cît să

citească fără dicționar romanele picante. Totuşi, ascunzîndu-şi sub masca unui zîmbet distrat atenția încordată, izbuti să înțeleagă aproape tot ce-i spuse contele. Iar acesta îi aduse la cunoştință părerea, unanim recunoscută de lumea bună, că toate aceste greve fără sfârşit ar fi organizate de Germania.

— Înțelegi dumneata, este îngrijorată, ar vrea să afle ce poziție vom lua în afacerea scandaloasă de la Sarajevo... Războiul bate la uşă mai mult ca oricînd, dragul meu. Şi-i foarte important pentru ei să ne strice liniştea internă. Tata spune că noi dansăm pe un vîrf de spadă: în stînga-i revoluție, în dreapta războiul. De aceea să-i mulțumim celui-de-sus pentru venirea lui Poincaré. Între noi fie vorba, pînă la sosirea lui, împăratul era încă foarte nehotărît în privința războiului. Sprijinul ferm al Franței vine tocmai la timpul potrivit... În ce-l priveşte pe Poincaré, ăştia de aici pur şi simplu îl vînează... Doar ştii că recepția de la Palatul Elaghin a fost contramandată?

— Ce spui? se miră Iuri, deşi n-avea de unde să ştie nici că o asemenea recepție fusese proiectată.

— Păi sigur, a fost revocată! I-a convins Wendorf. Zicea că pînă la consulat îi ajung vardiştii cîți îi are, însă ca să facă un gard viu de-a lungul lui Kamennoostrovski, pe o distanță de şase verste, asta-i mai presus de puterile lui... Desigur, are dreptate, Germania nu s-ar zgîrci la o sumă frumuşică numai să zvîrle astea (Bobrinski arătă spre stegulețele de pe arcul trăsurii) în cele patru vînturi, cu o bubuitură bine țintită...

— Nu sentimentele, ci aurul leagă țările noastre, aşa încît nimic nu ne poate strica relațiile. Doar aurul e mai trainic decît sentimentele, rosti Iuri rar, nițeluş emoționat că rosteşte în franceză o frază atît de lungă şi de elegantă.

Bobrinski îl privi cu mirare şi aprobare.

— O! exclamă el cu aerul cel mai serios. E foarte profund ceea ce spui dumneata... Faci aluzie la împrumuturi?

Iuri nu făcuse aluzie absolut la nimic. Fraza o citise nu demult într-un roman franțuzesc scabros; o spunea acolo o cocotă cinică iubitului său gelos, de meserie hoț. Şi

neizbutind să ticluiască un răspuns oarecare în franţuzeşte, se hotărîse s-o utilizeze aşa cum era, punînd în locul cuvîntului „inimile”, care nu se potrivea în cazul în speţă, cuvîntul „ţările”, şi atîta tot. Nu se dumirea de loc ce anume îl impresionase pe Bobrinski şi zîmbi cu subînţeles în loc de răspuns, grăbindu-se totuşi să continue în rusă...

— Eu nu cred că o nenorocire ce i s-ar putea întîmpla aici ar avea repercusiuni asupra relaţiilor noastre, spuse Livitin, regretînd că se băgase într-o discuţie atît de înaltă. Doar nu-i monarh... În cel mai rău caz, ei ar alege un alt avocat, şi atîta tot! Cazul Sarajevo e incomparabil mai grav. Ăsta-i într-adevăr un pretext pentru a începe războiul: un atentat împotriva prinţului moştenitor!...

Însă Bobrinski nu-l asculta.

— „Doar aurul este mai trainic decît sentimentele”, repeta el, savurînd cuvintele. Cîtă maliţie... Te felicit, Livitin, stăpîneşti la perfecţie arta de a întreţine o conversaţie spirituală de salon! Ce fineţe! Chiar astăzi o pun în circulaţie... Ascultă, ce faci mîine? întrebă el deodată, privindu-l dintr-o parte pe Iuri, de parcă îl vedea pentru prima oară.

— Exact ceea ce faci şi dumneata — mă întorc pe navă, zîmbi Iuri.

— Aşa e! A naibii slujbă!... Astăzi însă nu te chem, nu, astăzi la noi e furtună gradul 10, toţi umblă turbaţi, tata e la banchet, la Dumă, pe surori nici vorbă că le-a chemat la consulat... Păcat... În orice caz, cum se termină marşul ăsta idiot, te rog, fă-mi plăcerea şi pofteşte la noi la masă. Uneori ne vizitează figuri interesante.

Iuri se îmbujoră de plăcere, dar se prefăcu nepăsător.

— Mulţumesc, o să-mi facă plăcere, se înclină calm, privind absent mulţimea elegantă care căsca ochii la clădirea împodobită a Dumei.

O mulţime ca toate mulţimile! Ce să vezi acolo? Tineri petersburghezi destul de banali, cu cravate prea viu colorate, ciolănoase domnişoare cu pălăriuţe albe, rotunjindu-şi

gurițele de mirare. Probabil, şi Izvekovii sînt toți aici; stau şi se minunează privind ofițerii francezi care sosesc la banchet, aşteptînd zadarnic să-l zărească pe Poincaré, care nici măcar n-are intenția să participe (lucrul acesta îl aflase el însuşi abia acum de la Bobrinski).

— Orice-ai spune, prea devreme începe războiul acesta, suspină Bobrinski mîhnit.

Iuri tocmai voia să se arate de acord, confirmînd-o cu diverse fapte — şi că navele de linie încă nu au fost lansate pe apă, şi că la submarine se lucrează abia de o lună la Reval, însă gîndurile domnului conte îşi aveau căile lor destul de sinuoase şi neaşteptate.

— Gîndeşte-te, mai avem trei ani pînă la avansare... N-o să sosim nici măcar la spartul tîrgului! Sazonov spune că ne trebuie cel mult opt luni ca să împărțim Germania între noi şi Franța... Deşi — aici Bobrinski zîmb curtenitor — deşi am spus şi o repet mereu şi pretutindeni: noi n-avem nimic împotriva celor doi vulturi — german şi austriac, şi după război le vom restitui cu mărinimie la amîndoi...

— Ce? nu înțelese Iuri.

Încîntat, Bobrinski se răsturnă cît mai comod pe perne.

— ...penele! lămuri el, înecîndu-se de plăcere. O să le înapoiem penele, oprind restul... Nu-i rău, ce zici?

Gluma ticluită cu sîrg, dar cam din topor, aparținea pesemne contelui însuşi. Livitin zîmbi din politețe. Nici la şcoală Bobrinski nu strălucea prin inteligență, însă spiritul acesta îl convinse pe Iuri o dată mai mult că şi el s-ar putea bucura de atenție în saloane cel puțin tot atîta cît Bobrinski. Cu toate acestea, flecăreala contelui nu i se părea acum — mai ales de cînd cu invitația la masă — nici prea uşuratică, nici lăudăroşenie curată. Ba dimpotrivă, îi descoperea o deosebită greutate. Înalta societate petersburgheză, uşurătatea ei, reflexele strălucirii saloanelor, unde ministrul de externe se pronunța asupra sorocurilor războiului şi păcii, tot universul acela necunoscut, în care se mişcau oamenii cei mai apropiați de frînele țării, universul marilor averi

independente, îl percepea pentru prima oară ca pe ceva real şi accesibil. Viaţa tainică a vilelor elegante îşi deschidea porţile impunătoare, îmbiindu-l şi înfiorîndu-l. Iuri simţi o dorinţă nestăvilită ca marşul lor să se sfîrşească cît mai repede şi nici Bobrinski să nu uite de invitaţie.

Se şi vedea urcînd o scară de marmoră, aşezat la masă — calm, reţinut, jucîndu-se îndrăzneţ cu vorbele — sau apoi, într-un salon somptuos, printre personalităţi de-a căror singură privire depind multe. Pe toţi îi uimeşte cu spiritele sale necruţătoare, cu originalitatea reflecţiilor, cu prospeţimea ideilor (cît despre asta, îl bate cu o sută de puncte pe deşiratul conte). „Dar cine este gardemarinul acesta atît de spiritual? se aud şoapte în jur. Băieţaşul acesta va face o carieră strălucită...” Toată lumea vrea să-l cunoască, toţi îl invită care mai de care, luceafărul succesului monden se înalţă deasupra capului său... O tînără necunoscută, cu faţa palidă şi cu ovalul fin, îi şi oferă titlul de noblețe şi domeniile; fermecată de inteligenţa sa caustică, îl şi fixează peste masă, cu ochi scînteietori, soţia unui om influent, iar ministrul marinei se apleacă la urechea gazdei, fără să-şi ia de la Iuri privirile iscoditoare de bătrîn; înaintea lui se deschide, largă, calea legăturilor avantajoase şi a cunoştinţelor înalte, care a mai condus atîţia micimani pînă la caleaşcă proprie şi petlițe de ofiţer din garda imperială, cînd deodată birjarul se răsuci pe capră:

— Unde porunciţi să vă duc, luminăţia-voastră?

Iuri se întoarse brusc la realitate şi se pomeni pe Bulevardul Liteinîi. Alături, Bobrinski trăncănea neobosit. Iuri suspină şi băgă mîna în buzunar, să scoată portofelul.

— Opreşte puţin mai încolo, la casa aceea roşie, la intrare!... La revedere, Bobrinski! Încîntat că am avut un tovarăş de drum atît de plăcut... Mîine iei vaporaşul?... Mergem împreună?

— S-a făcut, îi întinse mîna contele. Şi nu uita, Livitin, în prima permisie iei masa la noi!

Trăsura oprise lîngă un peron impunător; prin geamurile

de cristal se zărea portarul cu livrea, netezindu-şi barba stufoasă şi bogată, de protoiereu. Bobrinski învălui clădirea într-o privire fugară.

— Mulțumesc, o să mai stăm de vorbă, răspunse Livitin, sărind pe trotuar, şi-i întinse birjarului o hîrtie de cinci ruble. Ține pentru toată cursa... să-l duci pe domnul conte unde o să-ți poruncească! Lasă fleacurile! respinse el gestul de protest al contelui. E caraghios! Dacă eram singur, n-aş fi plătit? Am onoarea!

Se salutară. După care calul ce tropăia pe loc porni iarăşi la trap.

Iuri se îndreptă spre intrarea casei, dar pe drum se opri lîngă vitrina unui fotograf, să admire un chip de femeie expus în centrul acesteia; e greu de spus ce-l atrăsese, fapt e că-l cercetă îndelung. În răstimp trăsura cu Bobrinski apucase să dispară în depărtarea bulevardului. Atunci Iuri, petrecînd-o cu priviri furişe, se strecură pe lîngă peronul cu portar în livrea şi intră pe poarta de alături.

Nu-i îngăduit unui gardemarin să stea la teatru la balcon; nu-i cuviincios să iasă pe stradă fără mănuşi albe de antilopă; e ruşinos să se tocmească cu birjarul şi infamant să poarte încălțămintea de la unitate. Acesta era catehismul Şcolii Navale. Iuri îl respecta cu toată înflăcărarea novicelui şi blestema această poartă cu toată aprinderea unei ambiții tinereşti; un gardemarin şi o locuință în fundul curții — erau două noțiuni ce se exclud. Pînă şi trucul cu admiratul fotografiilor l-a născocit în prada deznădejdii, cînd, într-o zi, un grup de prieteni îl însoțea pe Bulevardul Liteinîi şi reputația era cît pe-aci să-i fie înghițită de gura neagră, căscată a porților care-l aşteptau.

Blestemînd pentru a suta oară curtea odioasă, Iuri o străbătu pîna-n fund. Era o curte ca atîtea altele la Petersburg, curtea unei case de raport. În mijlocul ei cîțiva copii sfrijiți, lărmuind cu glăscioare pițigăiate, chinuiau o pisică, legîndu-i o hîrtie de coadă; dădacele şedeau pe lada de zinc, pentru gunoi, şi-şi forfecau stăpînii; ferestrele locuințelor

stăteau larg deschise, un vacarm pe toate glasurile şi tonurile umplea puțul cu cinci caturi — două-trei piane se ciorovăiau cu un gramofon, dintr-o bucătărie se revărsa zarvă de gîlceavă. Scara întunecată îl făcu pe Iuri să se strîmbe îngreţoşat: i se năzări acolo un iz iute şi persistent de pisici, de ceapă şi dracu mai ştie ce. Înjură în gînd şi îşi duse pe sus, la etajul trei, sabia şi demnitatea jignită.

La drept vorbind, pe scară nu mirosea a nimic, iar penumbra care domnea acolo se datora vitrourilor puse tocmai pentru eleganță; tăblițele de aramă scînteiau impunător pe uşile căptuşite cu muşama prinsă în cuie de alamă, cu floarea smălțuită — să fi dat intrarea asta direct în stradă amorul propriu al lui Iuri n-ar fi avut de ce suferi. Dar curtea, fie şi asfaltată şi perfect onorabilă, fie şi în plin centru, la doi paşi de Nevski, îi anihila orice urmă de obiectivitate. Să stai în fundul curții — asta miroase a mahalagiu. Dar ce te faci cu o bătrînă zgîrcită foc şi încăpățînată ca o vrăjitoare?

Şi iarăşi Iuri nu avea dreptate. Anna Markovna Izvekova, văduva unui medic militar, care avusese o clientelă destul de bogată şi care îi lăsase moştenire patru copii mari şi un pachet de titluri la împrumutul nobiliar, nu semăna cîtuşi de puțin cu o vrăjitoare. Era o bătrînică veselă şi ageră, îl iubea pe Iuri ca pe copilul ei şi apoi nu era cu nimic vinovată că Iuri n-avea unde să se ducă în permisii, în afară de casa lor. În privința intrării, Anna Markovna avea perfectă dreptate. De ce să irosească pe puțin şase sute de ruble, plătind barba portarului şi livreaua lui? Cît despre tragedia gardemarinului care locuia în fundul curții este puțin probabil că ar fi luat-o în serios. Nici Iuri nu aducea vorba, dîn- du-şi seama de situația strîmtorată în care se afla în această casă, streină lui, ca şi de lipsa totală de argumente judicioase, punînd bineînțeles deoparte problema demnității sale de gardemarin. Pe cea din urmă, hotărît lucru, Anna Markovna nu izbutea s-o priceapă, ba chiar o poreclea în glumă „trufie de ofițeraş”. Vorbulița asta a fost rostită întîia oară în ziua cînd Iuri refuză să-i însoțească pe Izvekovi la concertul lui Şaliapin. Anna

Markovna, o pasionată a teatrului, făcea întotdeauna rost de bilete la „Mariinka” pentru cele mai bune spectacole — avea ea căile ei mai ocolite — dar neapărat la balcon: decît să-l asculți pe Şaliapin o singură dată la stal, mai bine de cinci ori la balcon. Iuri respinse însă categoric balconul. Toată familia s-a căznit să-l convingă, dar el se ținu tare pînă la sfîrşit şi se plictisi toată seara singur-singu- rel, mîngîindu-se cu nepătata onoare a uniformei, deşi îi venea să plîngă de ciudă.

Clopoțelul sună prelung, dar nimeni nu venea să deschidă. Iuri se întrebă îngrijorat dacă nu cumva au plecat cu toții afară din oraş. Mai sună totuşi o dată şi oftă uşurat: dincolo de uşă răsunară paşi.

Îi deschise fata în casă; bluza roz îi strîngea pieptul bine conturat. Cînd îl recunoscu, exclamă agitată:

— Iuri Petrovici! Aoleu! Bună ziua! Cine să-şi închipuie că picați tocmai astăzi? Veniți de pe vapor? Ați crescut! Şi v-a pîrlit soarele! Dați *spanga* încoace, s-o agăț...

— Bună ziua, Nataşa! Bună ziua! îi răspunse Iuri, întinzînd sabia. Întotdeauna îl şoca limbuția Nataşei. Vina era numai a Annei Markovna care le dădea nas servitorilor! Bine că a învățat-o măcar să-i spună Iuri Petrovici şi nu Iurocika. O privire fugară în oglindă îl convinse că marşul i-a priit într-adevăr.

— De ce n-ai deschis îndată? E cineva acasă?

— Nu-i nimeni: domnişoara şi cu conaşii s-au dus să caşte ochii la franțuji, cucoana e plecată la vilă... Beți ceai, Iuri Petrovici? Pînă la masă mai este vreme.

— Nu... adică de ce n-aş bea? Adu-mi, te rog, un pahar, se răzgîndi Iuri, trecînd în salon.

Nataşa se strecură pe lîngă el, şi gardemarinul o urmări fără să vrea cu privirea. Gîndul la ea îl obseda de la o vreme. Parcă l-ar prefera totuşi celor doi liceeni Izvekovi, ba şi studentului, cel mai vîrstnic dintre toți. Dar mai putea fi vreo îndoială? Ce comparație între liceeni şi un gardemarin?

Odaia de primire a Izvekovilor era soră bună cu saloanele petersburgheze tipice de mîna a doua. Mobile incomode şi

şubrede, tapisate cu pluş verde, în stil modern fără doar şi poate, se înşirau prin odaie cu pretenția de a o face primitoare. Pianul stătea deschis şi icrele negre ale pasajelor dificile acopereau paginile caietelor de note: dovadă că Polinka îşi continua studiile la conservator. Albumele înşirate pe măsuțe rotunde erau ghiftuite cu mătuşi, unchi şi portretele copiilor: Polinka, Valea, Petea, Mişa — în tiraje de-a dreptul imense. Erau fotografiați în fiecare an, ca să rămînă neştirbită în memoria urmaşilor creşterea lor la toate etapele.

Iuri oftă cu năduf. Îi veniseră în minte cochetele saloane de la Helsinki. O porni spre camera lui, dar pe drum, amintindu-şi că nu-i nimeni acasă, dădu pe la Polinka, într-o mică recunoaştere.

Aici totul purta însemnul eleganței şi al bunului-gust. În fundul odăii patul de fecioară zîmbea trandafiriu de sub dantelăria pologului. Toaleta cu oglindă ovală, într-o ramă drapată cu muselină, cu o sumedenie de borcănaşe, flaconaşe, elefanți şi glastre miniaturale, trona ca un altar la mijlocul peretelui. Iuri mirosi plictisit unul din dopuri: emana un parfum dulceag de lăcrămioare. Îşi aminti ce arome rafinate răspîndea în jurul ei Irina Alexandrovna şi, zîmbind maliții os, puse naivul flacon la locul lui.

Secretaire-ul de la fereastră se clătina pe picioruşele curbate, rahitice, neadaptate la muncă. Miniaturalul serviciu de birou din piatră trandafirie îşi etala într-o ordine perfectă, pe moarul roşu al mesei, călimările, sfeşnicele şi tamponul ca de jucărie. Portrete în rame ovale şi rotunde acopereau restul spațiului. Îl găseai aici şi pe Sobinov{43} sub chipul unui Lohengrin de o frumusețe îndoielnică, în coif de argint împodobit cu penaj; şi un Beethoven cam mohorît, fiindcă aştepta de patru ani ca Polinka să învețe „Sonata lunii”; şi fracul impecabil însoțit de zîmbetul melancolic al lui Maximov{44}, care deplîngea „Basmul iubirii făr’ de preț”; şi pe unchiul Serghei Markovici, în jachetă şi cu cravată pestriță la gît; şi un Nadson{45} bolnav de ftizie în ultimul grad...

Deodată ridică din sprîncene uluit: acolo, pe locul unde

tronase altădată locotenentul Livitin, considerînd de la înălțimea lui toată adunătura asta de slăbiciuni ale Polinkăi, loc ce rămăsese gol mai bine de un an, îşi răsucea acum mustața de cavalerist un brav porucic al regimentului de dragoni Wilmanstrandtski. Ce surpriză! Şurka Pahomov ocupase în sfîr- şit locul vacant în însîngerata inimă a fetei.

Rîse îndelung şi cu poftă: recunoaşterea dăduse rezultate optime.

Polina Grigorievna sau Polinka — aşa-i ziceau toți cunoscuții (deşi se apropia de tragica vîrstă cînd parfumatului cuvînt „domnişoară" îi ia locul ucigătoarea etichetă de „fată bătrînă"), avea tot dreptul să poarte o rană sîngerîndă în gingaşa-i inimă. Încă din liceu toată lumea îi prezicea că o să se mărite cu Nikolai Livitin, şi nu se ştie de ce părea de la sine înțeles că se va însura cu ea îndată ce va ieşi ofițer, asta pentru ca să dea o firească urmare corespondenței lor de adolescenți şi acelor încîntătoare seri cînd au cîntat la pian la patru mîini. Dar veni avansarea, simpaticul gardemarin Kolenka se prefăcu într-un miciman strălucit, îi vizita regulat pe Izvekovi, de cîte ori venea la Petersburg, ba şi continua să cînte cu ea la pian la patru mîini, dar ca s-o ceară în căsătorie — nici pomeneală. Polinka slăbea şi se veştejea. Plîngea mai cu foc la operă, ascultînd fermatele sentimentale ale primului tenor, dimineața se dedica cu mai puțină rîvnă gamelor şi fu cît pe ce să se lase de conservator. Pe urmă, înfrîngîndu-şi durerea, se apucă cu patos de studiul limbii vechilor germani din nord. Asta o ridică într-atît în propriii săi ochi, încît îi ceru cu hotărîre o explicație lui Livitin. Iuri nu cunoştea amănuntele, însă bănuia că o dată cu noile orizonturi care i se deschiseseră în față, între noile cunoştințe şi în atmosfera scînteietoare a restaurantelor din Helsinki, Nikolai găsise probabil alte criterii în problema alegerii unei soții. Oricît de sensibilă şi de muzicală era Polinka (pasiune pentru operă şi pentru Sobinov, în special), cu sfiala ei şi profilul de fată coborîtă de pe paginile unui roman de Turgheniev, nu se potrivea nici cu Helsinki, nici cu flota, şi nici nu-i putea fi un

sprijin în cariera viitoare. În afară de asta, avea douăzeci şi cinci de ani bătuţi pe muchie, şi începea să se altereze atît ca înfăţişare cît şi la caracter: cu toată pasiunea pentru muzică, uneori surprindeai în vocea ei, mai ales cînd era enervată, unele note stridente, care nu prevesteau nimic bun. Limba vechilor germani din nord era ultima miză: voia să însemne înclinaţie pentru ştiinţă, demnă de o femeie cultă şi soţie de ofiţer al flotei.

Dar nici germanii străvechi n-au scos-o la liman. Ce i-o fi spus Nikolai în seara aceea de pomină Iuri n-avea de unde să ştie, spre dimineaţă însă Polinka a fost cît pe ce să se otrăvească. Se crăpa de ziuă cînd sparse carafa şi scoase un răcnet cu atîta deznădejde, încît toţi au sărit din paturile lor şi au dat buzna în odaia ei, numai în cămăşi de noapte (singur Nikolai — deprins cu alarmele de noapte — apucase să-şi tragă pantalonii şi vestonul). Polinka zăcea leşinată într-o ţinută ispititor de dezordonată, strîngînd în palmă borcănaşul cu inscripţia fatală: „arsenic”. Se vede însă că puterile o părăsiseră în momentul crucial — şi-a pierdut cunoştinţa înainte să-şi piardă şi viaţa: borcănaşul era neatins. Convingîndu-se de acest lucru, locotenentul se ocupă mai întîi de Anna Markovna, care plîngea în hohote, şi abia după aceea transportă pe pat, fără vreo tresărire, fata mai mult goală. Venindu-şi în fire, Polinka întrebă languros: „Unde mă aflu?“ La care Nikolai îi explică pe un ton de gheaţă, însă foarte detailat, că se află acasă, în patul ei, că a speriat-o de moarte pe mamă-sa şi că trebuie să înveţe să-şi stăpînească nervii. Polinka plîngea cu sughiţuri la pieptul mamei, în vreme ce toţi ceilalţi se întorceau în odăile lor pe vîrfuri. În coridor locotenentul îl prinse pe fratele său de cămaşă şi-l povăţui:

— Iuri, niciodată să nu cînţi la pian la patru mîini cu domnişoarele de măritat... Ar putea s-o înţeleagă greşit...

A doua zi de dimineaţă locotenentul se întoarse pe navă, iar Polinka, după ce înlătură portretul lui de pe masă, se consacră studiului: descifra la pian *Moartea Izoldei.* Toată

înfățişarea ei spunea că nimeni n-o înțelege, de aceea „va să piară în tăcere”. În familie tragedia fu trecută delicat sub tăcere. Iuri continua să vină în permisii la Izvekovi, însă adeseori se simțea stînjenit.

Portretul lui Pahomov avusese darul să-l dispună. Hotărî să-i scrie fratelui său în cea dintîi scrisoare că „rana inimii se vindecase cu bine, strînsă cu un firet de cavalerist”. Zîmbind încîntat de formulare, părăsi sălaşul suferinței.

Îl felicită pe Nikolai că bătuse în retragere. Într-adevăr, oare e cu putință să-i treacă cuiva prin minte că un bărbat ar fi obligat să ia în căsătorie pe aceea cu care la optsprezece ani suspinase sub lună? În al doilea rînd, Polina nu era nici pe departe ceea ce se cheamă o partidă bună, în afară de faptul că în făptura ei se desluşea ceva pe care Iuri nu putea defini altfel decît cu o vorbă de-a sa preferată: „mic-burgheză“. La urma urmei, nu era decît o banală domnişoară, cum sînt atîtea la Petersburg, din acelea care se minunează de toate, pentru toate suspină, sînt muzicale neapărat şi neapărat pasionate de artă — şi care în schimb nu posedă nici una din însuşirile impuse de rolul de răspundere al soției unui ofițer din flotă. Toate erau plicticoase la ea, cenuşii, banale şi de o platitudine ucigătoare, ca şi locuința asta *în fundul curții.* Cu totul alta era Irina. O femeie strălucită, în stare să te înnebunească. (Era îndrăgostit lulea de logodnica fratelui său.) Ce-o fi tărăgănînd Nikolai cu nunta? Iuri aştepta evenimentul cu sufletul la gură — în primul rînd, pentru că ar fi avut unde să se ducă în permisie (Irina Alexandrovna avea două locuințe — una la Petersburg şi alta la Helsinki), şi apoi l-ar fi descurcat şi financiar — fireşte, numai pînă la avansare! Nu era informat ce dotă are — nu discutase niciodată tema aceasta delicată cu fratele — ştia însă precis că-i frumuşică. În orice caz ducea un trai independent, pe picior mare, ceea ce îi cîştigase la Helsinki titlul de „văduvă briantă”.

Lipsa de bani îl tortura pe Iuri mai mult decît locuința în fundul curții. Banii, oricîți ar fi avut, nu-i ajungeau. Cu toate

că Şcoala Navală, din respect pentru crucea Sf. Gheorghe şi meritele tatălui său, îl întreținea pe socoteala statului, îl îmbrăca, îl încălța, îl hrănea, ba chiar îl ducea la teatru, în loja şcolii, avea nevoie de bani de buzunar. Pentru micile cheltuieli avea pensia rămasă de pe urma părintelui — cincisprezece ruble — şi ajutoarele constante din partea fratelui, în medie încă pe atît. Cu cele treizeci de ruble îşi cumpăra mănuşi, pantofi, ciorapi fini (fără toate acestea uniforma de gardemarin ar fi duhnit cumplit a cazarmă), comanda țigări. Mă rog, nu la *Regie*, cum făcea contele Bobrinski, dar oricum nu putea să fumeze țigări mai ieftine de opt ruble mia. Mai plătea ordonanței pentru curățatul cizmelor şi al hainelor pe puțin trei ruble pe lună... Într-un cuvînt, o, doamne, erau o mulțime de cheltuieli care angajau onoarea uniformei de gardemarin! Lăsîndu-le deoparte pe cele cu totul neprevăzute — de pildă, aceea de azi, cinci ruble birjarului, ultimele, fie vorba între noi. Nu-i rămînea decît să ceară un nou împrumut Annei Markovna, care îl va dăscăli iarăşi, că i se făcea şi silă: cică se întinde mai mult decît îi e plapuma. Ca şi cum există la Petersburg cineva care să se întindă cît îi e plapuma. Nikolai, care şi el îl ceartă cîteodată pe Iuri că ar fi cheltuitor, e înglodat probabil în datorii pînă peste cap. Doar n-o trăi numai din leafă, doamne iartă-mă!

Căsătoria fratelui ar pune capăt traiului searbăd ce-l ducea Iuri, chinuitor ca un coşmar, cu atît mai mult cu cît modul de viață al Izvekovilor nu răspunde pretențiilor Şcolii Navale. Se cască între ele o adevărată prăpastie. Toate astea îi otrăveau viața şi-l făceau să numere zilele rămase pînă la avansare.

Oh, avansarea asta!

Ea i se năzărea ca o depărtată mîntuire, ca o a doua naştere — saltul salvator într-o lume plină de strălucire, satisfacția răutăcioasă a răfuielii cu viața mic-burgheză pe care o duce la Izvekovi. Tot aşa cum Polinka aştepta măritişul, care, învăluind-o în nimbul de împrumut al numelui unui soț, avea s-o transforme dintr-o domnişoară

fără nume într-o doamnă de vază a societății, Iuri aştepta şi el ziua îndepărtată cînd vestonul de ofițer, asemenea unei rochii de mireasă, îi va îngreuna umerii cu dulcea lui povară. Însă dacă Polinka era silită să repete la nesfîrşit gamele, să se antreneze în zîmbete fermecătoare, să-şi calculeze fiecare gest şi fiecare cuvînt, ba chiar să studieze limba străvechilor germani din nord, întrebîndu-se înfiorată dacă nu cumva şi aceste şiretlicuri se vor dovedi neîndestulătoare pentru a o feri de ocara titlului de „fată bătrînă“, Iuri nu trebuie, în schimb, să depună eforturi deosebite pentru a căpăta rochia lui de mireasă. Avansarea avea să vină legic, firesc şi nedureros, ca transformarea larvei în fluture. Ea nu pretindea decît timp — larva avea nevoie de şase săptămîni, Iuri, de trei ani, pentru a căpăta simultan cu podoabele vestimentare toate drepturile şi privilegiile cîştigate pentru el de nesfîrşitul şir de generații ale castei ofițereşti.

Dar trei ani în cap! Treizeci şi şase de luni, o mie şi una de nopți fără mîngîierea basmelor Şeherazadei, o mie şi una de zile de şcoală, cenuşii ca postavul mantalelor soldățeşti! Răstimpul acesta i se părea uneori de neîndurat, mai ales în zilele pline de contraste, ca de pildă astăzi: strălucita primire a preşedintelui şi liniştea pustie a locuinței din fundul curții; invitația la masă a contelui Bobrinski şi ultima hîrtie de cinci ruble...

Pradă unor asemenea gînduri mohorîte, trecu în odaia „băieților”. Aici erau două paturi — ale lui Petea şi Mişa — şi un divan turcesc acoperit cu covor, pe acesta dormea el o dată pe săptămînă, cînd era învoit de la şcoală. Pe masa de scris — că doar erau în vacanță — zăceau claie reviste, o rachetă de tenis, o carte de Alexandre Dumas deschisă, tutun vărsat pe un ziar şi foiță de țigară. Iuri căscă şi, punînd mîna pe o revistă, se întinse pe divan. Plictiseala începea să fie apăsătoare, dar unde să te duci cu două grivne în buzunar?

Apariția Nataşei, care veni să-l anunțe că ceaiul este servit, îl învioră.

— Stai, Nataşa, unde pleci? Cînd se întorc ceilalți? Ce

plictiseală în casa asta...

— Nu ştiu, Iuri Petrovici! Nataşa o porni spre uşă, iar lui Iuri îi sări din nou în ochi pieptul obraznic prins în strînsoarea bluzei roz. D'apăi şi mie parcă nu mi-i urît singurică...

— Cum singură? Dar Ilinişna unde-i?

— Ilinişna? E dusă la Narodnîi Dom. Cum a gătit mîncarea, şi-a cerut liber ca să iasă la plimbare, cică le-au făcut franțujilor masă mare acolo.

Aşadar, erau singuri în casă!... Iuri simți că i se umezesc palmele.

— Aha, la plimbare... da, desigur, la plimbare... şi tu de ce nu te-ai dus?...

— Şi acasă cine să rămînă? îl întrebă Nataşa cu un zîmbet, iar lui i se păru că ştie şi ea că în casă nu e nimeni în afară de ei doi. Sînt sătulă de plimbat, urmă fata, că fusei astăzi tocmai la Vîborg, la croitoreasă... Oare de ce n-or fi mergînd tramvaiele, Iuri Petrovici?

— Tramvaiele?... De unde să ştiu de ce nu merg tramvaiele! bolmoji acesta, ascultîndu-şi bătaia năvalnică a inimii, îi întîmpină pe francezi, de aceea nu merg tramvaiele, n-au pe unde să treacă...

— Pe stradă lumea zicea că vine pogromul, strecură ea tainic, aplecîndu-se înainte. Din pricina asta copca de la gulerul bluzei pocni şi fără veste albeața cărnii îl orbi. Prăvăliile stau închise, franzelele le-am luat pe din dos, toată lumea e înfricoşată... Dar cîți vardişti pe străzi... Iară la pod sînt cazaci, ba şi lîngă gară... Te apucă spaima!

— Ce-ai tu cu cazacii?... Auzi, cazacii!... mormăia Iuri, străduindu-se să-şi amintească într-o grabă febrilă rețetele unor victorii facile, auzite la fumoarul lor de la şcoală de la gardemarinii mai versați. În gura altora, toate erau nespus de simple, însă Nataşa vie, singură cu el într-o casă pustie, i se părea inaccesibilă, iar timpul alerga vertiginos... (Curaj, drace, ia-ți inima în dinți! Femeilor le place îndrăzneala... desigur, nu doamnelor din societate, ci ăstora, servitoarelor,

bonelor, croitoreselor…)

— Ce-ți pasă ție de cazaci? urmă Iuri, privind-o drept în ochi. Cazacii nu se leagă de fete… mai cu seamă aşa drăguțe ca tine…

— Aş, nu se leagă! N-ați văzut dumneavoastră ce-a fost pe Nijegorodskaia mai adineauri! strigă Nataşa, cu ochii larg deschişi.

Iuri coborî picioarele de pe divan.

— Haide, stai jos şi povesteşte, o îmbie, profitînd de însuflețirea fetei.

Tulburată, Nataşa se aşează pe marginea divanului şi coapsele pline i se conturară pe sub stofa subțire a fustei. Iuri vedea atît de aproape adîncitura aceea în stofă, care se desena între genunchi, tot aşa cum vedea colțul de carne albă prin gulerul descheiat — le vedea fără să vrea, cu toată strădania de-a o privi în ochi şi de a da din cap la vorbele ei pripite. Fireşte, cuvintele nu le auzea. Îi parveneau înăbuşite, venind de la cine ştie ce depărtare, roase şi decolorate de obsesia care-i pulsa în tîmple. Să facă întîi o glumă, să aducă vorba despre ceva deocheat, pe urmă s-o mîngîie… Brațele?… Piciorul?…. Ori să-i cuprindă pieptul dintr-o dată?… Nataşa e tulburată nu mai puțin ca el, asta-i limpede. Dar cum să se apropie de ea?…

Nataşa era într-adevăr tulburată, nicidecum însă din motivele ce i le atribuia el. Întîmplarea i se năzărea în toată grozăvia ei, cu toate amănuntele, aşa cum o văzuse de la fereastră, în timp ce croitoreasa dădea zor să termine de cusut pelerina albă a Polinkăi. Muncitorii grevişti stăteau pîlcuri-pîlcuri de-a lungul străzii, hlizindu-se şi ațintindu-şi privirile spre podul Liteinîi. În ceata de sub fereastră se afla şi o femeie îmbrăcată sărăcăcios; îşi tot potrivea basmaua pe cap şi ținea de mînă o fetiță bălaie cam de patru anişori, cu rochița roşie ca focul. Mititica sugea dintr-o bomboană.

Cînd şi cînd o scotea din gură şi-i cerceta capătul supt cu un aer grav, să vadă pesemne cît mai are. În vremea asta două birje ieşiră din Fundătura Finski; în ele se tolăneau pe

perne doi ofițeri franțuji (aşa i s-a părut Natașei — în realitate, erau doi subofițeri), mustăcioşi şi cam beți, fiecare cu o coniță de gît...

— Conițe, auzi! se amestecă Iuri, ca să abată povestea pe drumul dorit. Conițe? Probabil... de-alea... cum le zice... coriste?

— Stați nițel, se apără Natașa, şi din întîmplare mîna ei o atinse pe a lui Iuri, care o reținu imediat într-a sa.

— Ba nu, stai tu nițeluş! Conițele tale au înnoptat cu ei probabil în vreo cameră de hotel... N-ai observat, arătau *obosite?...* Francezii sînt nişte muieratici fără pereche, mai ales acum, după un marş lung, înțelegi? Circulă o anecdotă pe socoteala lor, poate ai auzit şi tu, că...

— Da lăsați asta! Ce-am eu cu conițele? Nu mi-i totuna cum sînt? i-o tăie fata nerăbdătoare; întîmplarea de groază i se zugrăvea aievea şi fata, cu ochii dilatați, se trase, înfricoşată, mai aproape de Iuri, ba coborî şi vocea. Veneau va' zică afumați, tolăniți, de gît cu conițele alea, cînd deodată răsare dinaintea lor ca din pămînt un student, şi țuşt! — pe stîlpuşorul de pe marginea drumului. Răcneşte „Trăiască Franța!" şi începe a cînta... asta... cum îi zice? Polinka o zdrăngăneşte toată ziua la pian...

— „Marsilieza", îi suflă Iuri, aşezîndu-se mai aproape şi căznindu-se să-şi întipărească pe față un interes fierbinte, ba chiar cuprinzînd-o protector pe după umeri, ca şi cum ar fi vrut s-o zorească. Ei, „Marsilieza", şi după aceea?

— Cînd îl aud, marinarii din birje sar în picioare şi dă-i şi salută cu mîna la cozoroc, şi rîd cu toată gura... Atunci lumea-i prinde în brațe şi începe a-i zvîrli-n sus şi strigă: „ura", „ura"... Aşa i-au dus pe brațe pînă către pod, iar toți ceilalți ține-te după ei... O ma-are de capete! Şi toți rîd cu gurile pîn'la urechi: rîd şi muncitorii, rîd şi francezii şi toți cîntă; iar studentul calcă țanțoş în frunte, îşi vîntură mîinile şi rîde, şi rîde...

Iuri în sinea lui îşi blestema stîngăcia neghioabă: să se fi legat de vorba „de gît cu cîte o coniță" şi, parcă în glumă, s-o

fi îmbrăţişat numaidecît: „Cum de gît? Aşa?“ Mai departe toate ar fi venit de la sine... Mare netot! Coborî uşurel braţul mai jos pe umăr, ca să nu se piardă cu firea de se va ivi prilejul şi s-o îmbrăţişeze ca lumea.

Iar acolo, lîngă pod, perfidia imnului se dezvălui pe de-a-ntregul, în toată urîţenia ei. „Marsilieza”, care gîlgîise pe gurile trompetelor de pe cheul imperial, era imnul naţional al ţării prietene; în gîtlejuiile muncitorilor din Vîborg, ea rămînea mereu acelaşi cîntec revoluţionar interzis. Cea dintîi ridica mîinile jandarmilor la cozoroc, ce-a de-a doua, le cobora la nagaice. Avantajul acestei ambiguităţi îl înţeleseră prea bine cei ce conduceau mulţimea pe pod, purtînd pe braţe pe zîmbitorii subofiţeri francezi, ca un scut împotriva gloanţelor poliţiei şi a nagaicelor căzăceşti.

Vardiştii stăteau în nedumerire: talazul mulţimii venea asupra lor şi ei nu aveau ce face. Clamările „trăiască Republica Franceză”, steagurile Franţei smulse de muncitori din suporturi, de la porţi, ofiţerii francezi copleşiţi de neaşteptata primire — ofiţeri! francezi! — acopereau ca o cuirasă mulţimea de grevişti, care în nici un caz nu trebuia admisă în centru. Mulţimea rîdea în nasul vardiştilor, dar ei se frămîntau pe loc, îşi mutau greutatea de pe un picior pe altul şi doar trăgeau cu coada ochiului la subcomisari. Subcomisarii înjurau printre dinţi, cu mîna la cozoroc şi plini de respect, dar cu coada ochiului trăgeau la pristav. Pristavul îşi muşca buzele pînă la sînge. De trei ori mîna lui zvîcnise, gata să facă gestul familiar, şi pintenii se înfipseseră în coasta calului, dar... se abţinuse — studia mutrele bete ale dobitocilor de francezi. Nici nu bănuiau măcar ce încurcătură a stîrnit entuziasmul lor patriotic de neghiobi. Fireşte, încă nu era tîrziu să iei la goană mulţimea, dar cu ăştia ce te faci?... În ce fel se va justifica după aceea primarul la consulat?... Francezi, dracu să-i ia!... Ofiţeri, dumnezeii mamei lor! Măcar să fi fost simpli marinari! Dracu i-a pus să vină de pe Nevski aici? N-au putut să-şi găsească fete mai acătării aseară? În sfîrşit, dădu pinteni calului şi trecu în galop spre pod înaintea

mulțimii, în timp ce vardiştii rupeau rîndurile, lăsînd să se rostogolească pe pod lava miilor de oameni, spre nemăsurata uimire a colonelului Filonov.

Toate acestea nu le văzuse Nataşa. Nici nu putea să le vadă. N-a văzut nici stacojiul obrajilor poliţmaistrului, acolo pe pod, n-a auzit nici gratificaţia suculentă de „dobitoc" aruncată pristavului, fără să ţină seamă de epoleţii săi de căpitan, şi nici măsurile pe care le-a luat îndată şi personal el, diplomatul cartierului, încercat în bătălii de stradă. N-a putut să vadă îngrămădeala neaşteptată din primele rînduri şi nici să audă groaznica franţuzească a pristavului, cînd explica oaspeţilor chercheliţi că mulţimea-i beată, că ovaţiile ar putea să sfîrşească rău, potrivit cu năravurile primitive ale poporului de jos, cînd se îmbată. N-a văzut nici privirea lungă cu care i-a străpuns colonelul Filonov pe birjari, în timp ce se depărtau în galop, ducîndu-şi cît mai departe muşteriii francezi, nespus de mişcaţi de grija notabilităţilor oraşului faţă de persoana lor. Nataşa văzuse numai ce s-a întîmplat după aceea, cînd „Marsilieza", care tot mai fîlfîia deasupra mulţimii, ajunse (din lipsă de francezi) cîntecul revoluţionar interzis, cînd toate noţiunile se aşezară la locurile lor, cînd poliţmaistrul făcu semn din cap esaulului de cazaci şi cazacii se culcară pe şei, ridicară nagaicele în aer şi porniră vîrtej la vale...

Cît despre Iuri el n-a putut vedea nici măcar ce povestea Nataşa, încurcîndu-se în vorbe şi înecîndu-se cu ele. Vedea doar marea ei tulburare, ochii înotînd în lacrimi, pieptul ridicîndu-se năvalnic în strînsoarea bluzei roz — şi se grăbi s-o consoleze, mîngîindu-i umărul, apoi spatele vîrtos şi fierbinte, ba şi pieptul. Inima îi bătea să se spargă.

...Mulţimea răcni şi se învălmăşi în capcana strîmtă a străzii, se revărsă în ulicioare, pitindu-se pe sub porţi, îngră mădindu-se în scobiturile intrărilor, lipindu-se de ziduri. Vreo cinci-şase oameni se zbuciumau chiar sub fereastra croitoresei, neştiind încotro s-o apuce. Era printre ei şi femeia cu rochia albastră; înnebunită, strîngea la piept fetiţa care

supsese din bomboană; acum fetița țipa subțirel, cu gura larg deschisă şi căpşorul dat pe spate. Caii bocăneau cu copitele pe caldarîm, pe trotuar. Un cazac tînăr galopa deşănțat înaintea celorlalți, şfichiuind cu nagaica spetele celor care-i ieşeau în cale. Strada răgea, urla, blestema. Pietre smulse din caldarîm zburară în cazaci. Caii galopau, fornăiau, turbau, cazacii din şei se îndîrjeau, turbau şi ei. Cîțiva se şi aleseseră cu cîte o piatră în coastă; un bolovan trecu pe lîngă tîmpla cazacului cel tînăr. Şapca îi căzu jos. Şi atunci, înjurînd scîrnav, el prinse a biciui cu nagaica fețe şi capete omeneşti şi, strîngînd frîul, ridica armăsarul în două picioare şi călca, strivea, zdrobea...

— Ea dete să intre pe uşă, arătă copilul, da portarul, mă credeți, boşorogul dracului, i-a trîntit uşa chiar în nas... ba mai şi clătina din cap: cică nu-i voie... Biata de ea, se repezi să treacă strada — pesemne se gîndea să se strecoare pe sub vreo poartă — da ăla fără şapcă veni năvală, şi dă-i, şi dă-i cu nagaica... În ea, în fată... Calul se săltă în două picioare... le călca, le călca în copite...

Nataşa plîngea în hohote, căzută cu pieptul pe umărul lui. Trupul ei fierbinte îl strivea sub o povară dulce şi accesibilă. Pufuşorul auriu era numai inele la ceafă. Mireasma trupului tînăr şi sănătos, ca de lapte proaspăt muls, venea caldă de sub gulerul bluzei: aproape că nu mirosea a bucătărie, cum se temuse. Iuri îi ridică obrazul plîns, simțind în sfîrşit cu toată palma rotunjimea desfătătoare a sînilor mici.

— Şi acum de ce boceşti, prostuțo? Că doar eşti mare!...

Fata plîngea cu sughițuri, strivind lacrimile în pleoape.

Deodată Iuri îşi dădu seama că o face pe prostul. Buzele ei tresăreau. Şi atunci îşi aplecă obrazul şi se lipi de ele într-un sărut îmbietor, pătimaş, într-un sărut care subjugă: unui asemenea sărut nu-i rezistă nici o femeie, o ştia din nenumărate surse.

Era tocmai sărutul despre care vorbea societății ruse proza, poezia, toată arta din vremea reaețiunii. Sărutul acela neruşinat şi îmbătător îl cîntau în poeme Balmont şi Mirra

Lohviţkaia, despre el povesteau în nuvelele lor Anatoli Kamenski şi Iuri Sliozkin şi în romane întregi Arţîbaşev, Verbiţkaia, Fonvizin; îl prezenta în „gros-plan“ „Seria de aur“ a studioului lui Hanjonkov{46} şi-l cîntau, într-un tremolo sugrumat, Iuri Morfessi şi Sabinin, în romanţele lor pline de patimă; ba îl ridicau în slăvi şi la operă. Iuri *îi apucase strîns gura ce se întredeschidea supusă în cleştele buzelor sale lacome, nesăţioase,* dăruindu-i un sărut după toate regulile enunţate în reţetele acestor autorităţi de prestigiu în ochii opiniei publice. Mîna lui rătăcea pe trupul fetei într-o *mîngîiere sălbatică, cerînd apropierea,* o mîngîiere cum Nataşa, ca orice fată, o *aştepta,* desigur, *în taină.* Îi *încovoia* spre divan trupul *cuprins deodată de moliciune,* în aşteptarea clipei, care neîndoielnic va veni, cînd patima sărutului nebunesc îşi va face efectul şi mîinile ei *îi vor cuprinde* grumazul *într-un dulce istov,* iar totul, *totul din jur va prinde a se roti* ameţitor, ca-ntr-o beţie...

Dar beţia nu venea. Mîna fetei se smulse din strînsoare şi, împungîndu-l dureros în frunte, îl respinse brutal. Buzele îi alunecară de pe gura ei cu un ţocăit sonor. Smulgîndu-se din strînsoare, Nataşa sări îndărăt, se şterse cu scîrbă şi coborî fusta.

— Halal armăsar, doamne iartă-mă! rosti ea fără să mai aleagă expresiile. Auzi, bălosul dracului, mai zice că-i boier... Ptiu!

Şi scuipă cu adevărat, după care o zbughi pe uşă, trîntind-o în urma ei.

Iuri rămase zdrobit. Şedea roşu ca un tramvai, cu capul în pămînt, furios, nedumerit, copleşit de ruşine. Scuipatul i se lipise de pantaloni, mai jos de genunchi, şi se răcea spărgîndu-şi băşicuţele. Căută din ochi o hîrtie. În cele din urmă rupse foaia dintr-un caiet de pe masă şi şterse cu grijă pantalonul. Mîinile îi tremurau, îi venea să plîngă, ori să înjure cu vorbele cele mai murdare.

— Mironosiţa naibii! rosti cu glas tare, ca să-şi împace amorul propriu. Ca să vezi, face pe domnişoara!... Şi mai

adăugă apoi, după o clipă de gîndire: Tîrîtură!

Dar insulta îl ardea. Cîtă trufie, auzi! Cine nu ştie că servitoarele de aceea sînt tocmite în case, ca să-i ferească pe tineri de vreo cunoştinţă dubioasă pe stradă. O ştiu şi ele foarte bine şi cu gîndul ăsta se tocmesc...

Un ţîrîit de sonerie îl scoase din amorţeală. Aşteptă cîteva clipe şi, neauzind paşii Nataşei (s-a supărat, pesemne, şi boceşte, n-are decît, naiba s-o ia!), ieşi în antreu.

Locuinţa se umplu îndată de glasuri vesele, hohote şi însufleţirea adusă de pe străzile sărbătoreşti. Pînă şi searbăda Polinka era vioaie, cu obrajii îmbujoraţi. Acoperindu-şi nepotul cu făptura lui masivă, unchiul Serghei Markovici îşi desfăcu larg braţele şi porni spre Iuri, în timp ce glasul său de bariton răsuna insinuant avocăţeşte:

— O-o-o, pe cine văd! Ce vînt te aduce, amirale? Polinka, drăguţă, dă poruncile trebuincioase. Trimite-o pe Nataşa după vinişor, să bem în cinstea junelui conducător al flotei!

Unchiul Serghei Markovici era unul dintre acei oameni care alcătuiesc fundalul modest, însă trainic, sau firmamentul pe care scînteiază stelele „mondului" şi „demimondului". Ei umplu fotoliile teatrelor, tribunele de jos la curse, balcoanele Dumei de stat, la şedinţele scandaloase. Ei cinează la „Acvarium" şi dejunează la „Cuba", se abonează la *Novoe vremea* şi *Reci,* îşi cos hainele la croitorii cei mai scumpi şi au la frizer sertăraşul lor cu lenjuri personale. Într-un cuvînt, formează ceea ce se cheamă „societatea". Unchiul avea maniere degajate şi pline de siguranţă, vederi ponderat liberale, tonul — uşor protector. De altfel, la drept vorbind, superbul său apartament de burlac de pe Znamenskaia şi o sumă rotunjoară depusă la Banca Ruso-Asiatică, agonisită pînă la patruzeci de ani graţie unei cariere de avocat nelipsită de şansă, îndreptăţeau în totul acest ton. Serghei Markovici avea legături serioase la Petersburg. În rîndul afaceriştilor era socotit un om cu capul pe umeri şi cu vederi înaintate, în cercurile înaltei funcţionărimi — om fără pată, printre holtei — un chefliu fără pereche, iar la Izvekovi — geniul bun al

casei. Pentru nimeni nu era o taină că rotunjoara sumă era destinată să rămînă ca moştenire nepoților. De aceea toate dorințele i se îndeplineau aici fără întîrziere. Şi Polinka, scoțîndu-şi de pe cap pălărioara cochetă, îi zîmbi cu zîmbetul ei eteric şi-l amenință drăgălaş cu degetul:

— Vai, unchiule, niciodată nu scapi prilejul!

Serghei Markovici zvîrli mănuşile în joben şi sprijini în colț bastonul cu măciulie de argint, reprezentînd un cap efilat de ogar.

— Prînzul fără vin e ca dragostea muierii de la țară: sățios, cu folos pentru sănătate, însă searbăd, spuse unchiul micşorîndu-şi privirea, şi Polinka roşi toată, iar cei doi liceeni nechezară. Numai Iuri zîmbi în silă. Lui Serghei Markovici nu-i displăceau echivocurile uşoare şi în special îl amuza s-o pună în încurcătură pe drăgălaşa de nepoată. Rîse cu poftă de sfiala ei şi se îndreptă spre salon, potrivindu-şi din mers jacheta lungă, elegantă, şi pălăvrăgind cu uşurința omului de lume, în acelaşi timp cu toți.

— Ce zici, amirale, luptăm? Ai citit ziarele? Da, da, războiul bate la uşă... Austria îşi face de cap... Nataşenka, drăguța mea, ia vino încoa!

Desfăcu portofelul burduşit şi, plesnindu-l de palma celeilalte mîini, o dăscăli îndelung unde şi de la cine să cumpere vinul. Evitînd privirea fetei, Iuri trecu lîngă pian, ca să-i înfățişeze curiosului Mişa tot ceremonialul primirii de pe cheul imperial. Polinka intră în salon, subțirică, visătoare şi parfumată cu lăcrămioare — apucase să se împrospăteze între timp, după praful străzii. Conversația se învîrtea în jurul francezilor, al saluturilor şi festivității, cu care prilej Iuri nu-şi refuză plăcerea de a repeta anecdota lui Bobrinski despre culoarea roşie. Serghei Markovici veni lîngă el.

— Ce să fie cu Nataşa? îl întrerupse cu siguranța omului deprins ca spusele lui să se bucure totdeauna de atenție. E plînsă, cu ochii roşii... Micimane! N-o fi cumva păcatul dumitale? Că doară marinarii la treburi de-astea nu-şi pierd vremea de pomană!

— Vai, unchiule, şi dumneata... roşi din nou Polinka.

Iuri făcu apel la tot sîngele lui rece.

— Fire gingaşă! strînse el din umeri, înciudat. A văzut cum i-au luat la goană pe grevişti şi-i nevricoasă. Au zdrobit pe nu ştiu cine cu copitele cailor, parcă o femeie, ei, şi de acolo lacrimile...

— Vai, Iurik! Cum poți vorbi despre asta cu atîta nepăsare? strigă cu revoltă Polinka. Dar e ceva îngrozitor! Calcă în copitele cailor oameni fără apărare!...

La drept vorbind, Iuri nu aproba răfuielile căzăceşti cu mulțimea, socotind că asemenea fapte pătează onoarea uniformei militare. Dar nici să treacă de partea grevişților n-ar fi fost un lucru cuviincios. Şi apoi era încă prea proaspătă jignirea Nataşei.

— În primul rînd, nu erau fără apărare — se pare că aruncau cu pietre. Iar Nataşa, de proastă ce e, n-a văzut totul de la început. Nici vorbă că i-au prevenit, au încercat să-i convingă să se ducă pe la casele lor. Şi apoi, toate aceste greve sînt puse la cale de agenții nemți, în scopurile războiului, cine n-o ştie?

Serghei Markovici îl învălui într-o privire îngăduitoare şi doar clătină din cap:

— Amirale, amirale, se poate să crezi basmele astea? Care nemți? E începutul revoluției! Guvernul a înnebunit. Orbit de năluca puterii, scontează să înăbuşe valul de mînie a poporului cu veşnicele nagaice şi salve. Nu vrea să priceapă cu nici un chip că Rusia a ieşit din feşile poliției, că regimul vetust al monarhiei absolute trosneşte pe la toate cusăturile, ca şi caftanul pe umerii unui voinic.

— Începe! şopti liceanul Mişa la urechea lui Iuri. Aceeaşi placă! Of, de-ar veni Valka mai repede, ăsta, să ştii, ne dă gata, zău...

Iuri dădu din cap, în semn că împărtăşeşte întru totul lehamitea lui Mişa, dar Serghei Markovici vorbea înainte, convins că ceilalți îl ascultă cu plăcere.

— Miniştrii țarului numiți de clica de la curte nu se

bucură de popularitate în rîndurile maselor, astfel ei nu pot să aibă nici un fel de autoritate, iar guvernul refuză s-o vadă. Ce orbire îngrozitoare şi tragică! Ca şi cum uriaşele forțe creatoare ale Rusiei n-ar fi în stare să descopere oameni de stat capabili în rîndul intelectualității înaintate, fără blazoane şi fără strămoşi. Puneți în fruntea Rusiei un guvern de răspundere; înlăturați-i pe escrocii cu titluri de noblețe, dați-i un parlament — şi chiar mîine toate grevele şi dezordinile vor lua sfîrşit...

— Dar ce, n-avem o Dumă? Ăsta nu-i parlament? Ajunge! proferă Iuri, ca să spună ceva pe această temă prea puțin interesantă, care-i depăşea puterea de înțelegere.

— Dumă! zîmbi amar Serghei Markovici. Dumă în care unui Miliukov i se ia cuvîntul, pentru că a rostit un adevăr îndrăzneț, şi în schimb sînt tolerate toate şotiile Sutelor negre ale lui Purişkevici! E o ficțiune, dragul meu! O Dumă în care nu ți se îngăduie să interpelezi miniştrii defraudatori ce au făcut cu banii poporului! Dumă în care deputații — conştiința poporului! — nu pot deschide gura...

— Unchiule, o rublă! strigă deodată Mişa şi întinse mîna. O vînd! Caldă.... Dar să ştii că merge drept la țintă!...

Serghei Markovici îşi întoarse spre el obrazul plin.

— Întîi spune-mi-o.

— Banii pe masă! Ai să mă păcăleşti, ca şi data trecută.

— Data trecută m-ai păcălit tu. O furaseşi din *Satiricon,* spuse Serghei Markovici pe tonul calm al omului de afaceri.

— Dar şi asta-i furată, numai că n-ai să ştii de unde... Pune banii jos!

— Dacă merge şi n-o ştiu, am să ți-i dau, jur că ți-i dau, promise Serghei Markovici. Martor mi-e amiralul!

— Bine, fie, suspină Mişa. Şi-acum, ascultă pe datorie:

Multe luni n-au să mai treacă
Şi ne-acoperim de păr;
Într-o bună zi, chiar dacă
Vom căsca gura-n răspăr,

Dezvățat, are să tacă
Orificiul de mai ieri...

O vreme Serghei Markovici molfăi preocupat din buze. de parcă încerca poezioara, ca banul, pe-o măsea. Dădu apoi aprobator din cap, scoase din buzunar agenda şi o deschise la pagina cu titlul: „Aforisme şi *bons mots“*.

— Dictează, rosti deşurubînd creionul automat.

Mişa-i dictă, făcînd cu ochiul lui Iuri. Serghei Markovici era un colecționar de zicale, vorbe de duh, epigrame, metafore, tot ce putea să-i învioreze nenumăratele cuvîntări în fața instanțelor, la banchete şi la adunările şantierului naval Nevski, unde era jurisconsult. În familia Izvekovilor patima asta a lui se transforma într-un joc amuzant: unchiul plătea citatele şi vorbele de duh adunate pentru el după un tarif elaborat de Mişa.

Iuri zîmbi uşurat: convorbirea aluneca spre chestiuni mai generale, şi oricînd o putea coti către cheul imperial, sărbătoreasca primire şi trecerea în revistă a flotei în rada Kron- stadtului — într-un cuvînt, acolo unde el va sta în centrul atenției. Altfel mulțimea de impresii proaspete era amenințată să se vestejească sub ploaia de toamnă a durerii civice; nu era lucru uşor să-l opreşti pe avocat cînd punea piciorul în scara temei favorite.

Zîmbea şi Serghei Markovici satisfăcut, aşternînd ultimul vers în carnețel.

— De unde? întrebă, cînd Mişa întinse triumfător mîna după onorariu.

— Furată de la Valka... Am tras cu ochiul în cursul lui de lingvistică... Nu-i aşa că merge?

— Grozav, exclamă cu amărăciune Serghei Markovici, scoțînd din buzunarul vestei rubla de argint. Grozav! Reacțiunea înăbuşă mințile libere... „şi ne-acoperim de păr...“ Straşnic! O aluzie la libertatea cuvîntului de la noi!... Aşa e: „dezvățat, are să tacă orificiul de mai ieri...” Puțin cîte puțin ne pierdem deprinderea vorbirii!

„Aş! Tu şi-n mormînt ai să trăncăneşti”, gîndi Iuri cu tristeţe.

— Parlament! oftă din nou Serghei Markovici (ca să-şi stăpînească iritarea, Iuri scutură cu violenţă pipa în scrumieră). Dacă aş da în vileag în „parlamentul” nostru cifrele pe care le-am adunat eu... ar fi o lovitură mortală! Sînt nimicitoare! Dar cine va îndrăzni să facă asemenea interpelări ministrului marinei şi cine o *va îngădui?...* Un şir întreg de delapidări, de escrocherii dezgustătoare, defraudări ale banului public, şperţuri — toate astea comise sub aripa ocrotitoare a lui Grigorovici şi rămase nesancţionate. O ruşine şi o grozăvie, tinere prieten! Iată, în curînd vei servi sub comanda acestor escroci lipsiţi de orice răspundere. Dar ştii oare că la Vladivostok, comandantul portului, contraamiralul Greve, a dat ordin formal să fie recepţionate de la furnizor peste două sute de mii puduri de făină cu gărgăriţe, deşi comisia de recepţie respinsese această comandă? Ce zici, cît a luat Greve de la furnizor pentru ordinul acesta? Dar ştii oare că, din sumele acreditate pentru reparaţia navelor, ministerul dumitale face ce face şi cumpără mobilă şi policandre pentru locuinţa particulară a şefului de stat-major al marinei, amenajează o seră pentru comandantul portului de la Nikolaev, construieşte o vilă lui Viren, divinitatea voastră de la Kronstadt? Dar ce orgie bîntuie în jurul comenzilor noastre de nave de linie noi, a căror construcţie nu se mai sfîrşeşte, iată, de cinci ani în cap! Cu patru ani în urmă au fost acreditate sume uriaşe pentru construirea a cinci distrugătoare şi trei submarine pe Marea Neagră. Unde sînt navele astea şi unde sînt banii, te întreb?

— Degeaba mă întrebaţi, strînse din umeri Iuri, nu sînt ministru. Deşi aş putea să vă răspund în puţine cuvinte: mare prăpăd dacă cizmarul plăcinte coace, iară brutarul ghete face... Mai totdeauna zîmbesc cînd aud reflecţiile pline de mînie ale civililor în legătură cu problemele militare, şi mai ales cu cele ale flotei. Tot ce-i mai amuzant în aceste interpelări potenţiale adresate ministrului este că-l judecă

nişte oameni care nu pricep nici pe dracu la flota de război... Nu ați dori cumva să vi se dezvăluie planurile secrete, intențiile, pentru ca mîine chiar să ajungă la urechile inamicului? E pur şi simplu ridicol...

— Ce-au de-a face aici strategia şi secretele militare? Chestiunea stă cît se poate de simplu: noi dăm bani şi avem dreptul să pretindem în schimbul lor o flotă fără cusur, care să poată apăra patria. Nu mă pricep de fel la croitorie, dar te asigur că văd perfect dacă jacheta mea e bine sau prost cusută. Şi dacă lucrul a costat treizeci de ruble, iar vecinul şi-a cusut o jachetă la fel cu şaptesprezece — am tot dreptul să-i declar croitorului meu că este ori prost, ori pungaş. Şl acum să-ți pun la îndemînă cifre care atestă genialitatea comandanților dumitale supremi: întreținerea flotei noastre revine poporului rus cam la vreo şaptezeci de milioane ruble pe an, iar nemții întrețin cu aceeaşi sumă o flotă de două ori mai mare... Voi risipiți anual douăzeci de milioane pentru navigația în cuprinsul Golfului Finic, iar nemții cu aceeaşi bani mînă prin toate oceanele şase escadre de-ale lor... Ne-ați împuiat urechile susținînd că reducerea bugetului flotei impune funcționarea cu echipaje incomplete, dar cifrele demască necruțător nepriceperea voastră: avem patruzeci şi şapte de mii marinari, iar în Germania sînt (bagă de seamă, la un număr de nave dublu) numai patruzeci şi şase... Amirale Grigorovici, coşi cam scump şi prost jachetele! Însăilătura se vede pe toate părțile, şi nu-i nevoie de o minte ageră de marinar ca să pricepi despre ce e vorba aici. Vrei să ți-o spun eu?

— Aş fi curios, zîmbi Iuri aţîţat.

Dar nu găsea obiecțiile cu care să-l pună la punct pe avocat. Le-ar fi căutat zadarnic. Şcoala Navală îi pregătea în diverse domenii, inclusiv teologia, dar ocolea tot ce era chestiune financiară: treaba ofițerului de marină e să lupte, nu să facă negustorie.

— Acesta-i atuul principal pe care îl avem în mînă, spuse Serghei Markovici cu mulțumire de sine. Compară tonajul

flotei noastre şi al celei străine şi vei vedea că, de fapt, nave de război — dacă am defini astfel galoşii aceia străvechi care vor zbura în bucăți la prima salvă a dreadnoughtului nemțesc — toate „Slavele”, „Țesarevicii”, „Alexandrii” care sîmbătă împlinesc o sută de ani şi toate crucişătoarele care în aceeaşi sîmbătă vor împlini două sute — ei bine, navele noastre *de război* se ridică la un tonaj de două sute şaizeci de mii. Iar vase auxilare — nave-şcoală, iahturi imperiale, ministeriale, amirăleşti, transportoare, nave portuare şi altele, care n-au avut niciodată un tun pe punte — ei bine, acestea însumează... cam trei sute... sau, dă-mi voie, mi se pare chiar trei sute zece mii tone. Iată în parte dezlegarea enigmei! În Germania raportul acesta este exprimat de cifrele — şase sute zece mii tone nave de război față de nouăzeci mii auxiliare. Iar în Anglia — ascultă aici, micimane — în Anglia, care-i regina mărilor, în tabelul navelor figurează numai nouăsprezece mii tone nave auxiliare, adică de cincisprezece ori mai puțin ca la noi! Şi toată gloata asta trebuie completată cu echipaj, consumă bani cu combustibilul, cu reparațiile, cu vopseaua...

— Şi atunci, va să zică, după părerea dumneavoastră să renunțăm la flotă? sări în sus Iuri. Ce drept aveți să vă pronunțați dacă este nevoie sau nu de toate aceste transportoare, nave-şcoală, iahturi ministeriale etc. despre care nu ştiți absolut nimic?

— Nu eu mă pronunț, dragă tinere, ci se pronunță banii, ei îşi rostesc sentința!... Banii sînt criteriul de apreciere al fiecărui talent şi al fiecărei lipse de har, hîrtia de turnesol a tuturor fenomenelor! Debit, credit, balanță — iată reflectorul care scoate la lumină orice... Şi balanța arată cheltuielile voastre nebuneşti, cheltuielile unor oameni care nu ştiu să numere pînă la o sută... State-majore şi amirali — iată cel de-al doilea butoi al Danaidelor voastre. Compară şi aceste cifre, fără a scăpa din vedere că de fapt flotă, adică nave capabile să participe la operațiuni, avem pe jumătate cît nemții. Însă ei au doisprezece amirali, pe cînd noi — douăzeci şi cinci! Ei au optzeci de căpitani de rangul unu — în timp ce noi, o sută

cincizeci!... Cu alte cuvinte, la ei *un singur* ins din comandamentul suprem face ceea ce fac la noi *patru* inşi. Fă socoteala acum la cît îi revin poporului rus aceşti trei trîntori de fiecare post de comandă!... Nu e nevoie de un cap „de marinar” deosebit de ager pe umeri ca văzînd aceste cifre să nu te iei cu mîinile de păr...

Serghei Markovici se apucă de-adevărat cu mîinile de păr, apoi, chemînd martori zeii, le înalță spre cer într-un gest de patos demascator. Avea toate şansele să ajungă deputat al Dumei. Ei bine, această cuvîntare de efect s-o fi rostit cu glas jupiterian de pe tribuna ei! O regreta nespus.

Iuri şedea bosumflat, roşu ca racul, negăsind ce să-i obiecteze. Cifrele arătate de Serghei Markovici erau absolut exacte. Ele loveau înjositor în amorul propriu al viitorului ofițer al flotei; ar fi trebuit să opună măcar ceva acestui mod mercantil de abordare a treburilor războiului, dar, ca un făcut, nu-i venea pe limbă nici un argument.

Serghei Markovici renunță deodată, cu un gest de mîhnire, la patosul său grandilocvent.

— Ah, Iuri Petrovici, Iuri Petrovici! rosti el simplu şi fără nici o afectare. Te mănîncă palmele cînd scormoneşti uite aşa, pînă la fund, lucrurile acestea. Dumneata şezi acolo şi-ți zici: ce-şi bagă nasul prăpăditul ăsta de civil unde nu-i fierbe oala?!... Iar prăpăditului de civil îi sîngerează inima tot atît cît şi dumitale, cînd vede toate acestea, le cunoaşte şi nu le poate îndrepta cu nimic... Îi lipseşte Rusiei un stăpîn, bun gospodar, deştept şi cu mîna strînsă... Deşi, la drept vorbind, stăpînii există, dar alții nu-i lasă să zideascâ... Eh-e, dacă i-ar lăsa, ar ajunge maica noastră Rusie o țară, să rămînă şi Franța cu gura căscată! Ai văzut vreodată cum îşi construieşte mujicul izba, cînd dă de ceva bani? Gospodăreşte, cu îndîrjire, cu pricepere, bîrnele le alege una şi una, pentru că-l doare de izba lui, stropită cu sudoarea frunții, trup din trupul lui. Şi dacă şi-o zidi-o, o s-o apere cu ghearele, cu dinții, n-o s-o mai dea nimănui... Dar urmăreşte-l cînd ridică din porunca mai-marilor o şcoală, un spital: un

puturos şi un bicisnic în lege, dă cu barda numai să se afle în treabă, doar s-o descotorosi mai repede! Mare lucru e să te ştii stăpîn! Pe cînd pentru amiralii voştri, ca şi pentru miniştrii noştri, toate acestea sînt vistieria statului, bani streini, buzunarul altuia... Şi totuşi există oameni pentru care flota este gospodăria lor, oameni care dăruiesc flotei acesteia banii, mintea şi geniul lor! Oameni pentru care flota nu înseamnă vistieria statului, ci propria lor casă! Oameni cărora le sîngerează inima cînd văd cum amiralii voştri cară flota, şurub cu şurub, la ei acasă.

Iuri era adînc impresionat de mîhnirea ce-i străbătea vorbele şi-l privi pe Serghei Markovici cu alți ochi decît pînă acum. Îl fulgeră chiar îndoiala dacă n-ar fi mai potrivit ca flota să ajungă pe mîinile unor asemenea oameni— măcar cît s-o pună la punct. Că doar şi Nikolai învinuia comandamentul suprem de o totală lipsă de har, dar bineînțeles, în felul său, punîndu-şi masca unei nepăsări vecine cu cinismul.

— Ţuşima, a doua Ţuşima! urmă Serghei Markovici, alunecînd din nou în patos şi invocînd zeii cu atîta patimă, că manşetele sale scrobite păcăniră ca nişte castaniete. Oare-i nevoie de încă o catastrofă, ca să învețe luminăţiile neghioabe cele patru operațiuni ale aritmeticii? La fel ca şi înaintea Ţuşimei, întreținești pe socoteala flotei formațiile de pe uscat, statele-majore, porturile, amiralitatea, ba şi vilele particulare ale amiralilor înşişi... E o ruşine! Ne sufocăm în duhoarea asta de şperțuri, delapidări, totală incapacitate! Ni-s mîinile legate, gurile astupate, nu mai putem protesta împotriva puhoiului de generali birocrați. Însuşi guvernul ne sileşte să trecem la măsuri radicale, zău aşa! Şi va veni ziua cînd vom urca pe baricade alături de aceia care luptă astăzi în suburbii pentru libertate şi dreptate!...

De data asta pe Iuri îl apucară furiile: de la Ţuşima încoace se lansase o modă să înjuri flota cum e mai rău. Era o dovadă de bun-gust între politicienii liberali alde avocatul ăsta. Căuta febril în memorie ceva cu care să-i înfunde gura, cum i-o înfundase fratele său Nikolai acestui demascator de

profesie, într-o zi, cînd, discutînd în contradictoriu despre flotă, a pomenit de inevitabila Ţuşima. Da, da, îi trîntise ceva atît de straşnic, încît „orificiul" avocăţesc s-a închis ermetic, de parcă l-ar fi nituit... Se pare că era vorba despre nu ştiu ce istorie cu o societate de telefoane, „N. K. Heisler et Co", din al cărei consiliu de administraţie făcea parte într-un fel şi onorabilul Serghei Markovici. Japonia făcuse parcă o ofertă de telefoane — şi la un preţ de nimic. Dar cineva a dat cuiva un şperţ, şi flota se alese cu telefoane fabricate în ţară — de trei ori mai scumpe şi de şapte ori mai proaste decît cele japoneze. Dar neaducîndu-şi aminte de sinuoasele căi urmate de acel şperţ şi temîndu-se să se încurce în această problemă necunoscută, oferindu-i astfel avocatului o armă în plus, Iuri tocmai se pregătea să i-o taie ritos, cu tinerească aprindere, cînd deodată uşa se deschise şi intră Valentin.

În tunetele şi fulgerele cuvîntării lui Serghei Markovici nimeni nu-i auzise soneria. Iuri se bucură nespus de venirea lui — Valentin se pricepea de minune să-i ţină piept unchiului şi de fiecare dată îl băga în sac. Deşi Valentin era mult mai de stînga decît Serghei Markovici, ei doi făcînd pacte numai pe tărîmul unei republici democratice, Iuri îi trecea cu vederea stîngismul şi ţinea seama numai de faptul că prea-limbutul avocat se acoperea de ruşine. Studentul întorcea cu meşteşug împotriva lui Serghei Markovici propriile sale arme şi demascările grandilocvente ale miniştrilor pe care le profera unchiul se amplificau pînă la demascarea unchiului însuşi, ca adept al liberalismului cu dantura în pahar. Iuri tocmai deschisese gura ca să aţîţe cele două tabere una împotriva alteia, însă Valentin se mulţumi să dea din cap în chip de salut şi se apropie tulburat de Polinka.

— Mama nu-i acasă? Ei, nu-i nimic! Ascultă aici, surioară... Am promis unui coleg de-al meu, lui Egor de la Politehnică — ţii minte, ţi-am mai povestit despre el, un flăcău minunat! — să-l adăpostim o zi, două. Trebuie neapărat să stea camuflat pînă va trece valul de arestări. Nimănui n-o să-i treacă prin minte să-l caute la noi... Eu socot că mama n-

o să se opună, tu ce zici?

Polinka ridică la el ochii plini de spaimă şi de adoraţie. Din cînd în cînd Valentin băga în spaime toată familia cu asemenea năzbîtii. Într-o zi adusese spre păstrare un pachet de broşuri ilegale. Le-au ascuns cu toţii, născocind locurile de păstrare cele mai sigure, cu care prilej Mişa îşi dovedi toată dibăcia unui Sherlok Holmes amator, şi o săptămînă în şir, de cîte ori trecea pe lîngă lada de zarzavaturi de lîngă bucătărie, Anna Markovna tresărea înfricoşată şi se străduia să calce în vîrful picioarelor, ca şi cum broşurile ar fi putut să explodeze. Altă dată, venind în permisie, Iuri găsi în casă o studentă necunoscută (ba încă şi frumoasă de pica) pe care pînă şi lui i-au prezentat-o drept nepoată de-a Annei Markovna sosită de la Voronej, pînă ce ea singură nu s-a dat de gol la ceai spunînd că la prietena ei fusese o percheziţie. Iuri n-avea nimic împotriva patimilor revoluţionare ale lui Valea. Erau absolut fireşti şi le primea ca pe ceva tradiţional: pajii şi juriştii trebuie să fie fanţi, pavlonii şi elevii Şcolii de cavalerie Nikolae I — idioţi desăvîrşiţi; gardemarinii — rezervaţi şi spirituali; studenţii — pletoşi şi neapărat revoluţionari. Fiecare instituţie de învăţămînt superior cu stilul ei. Studentul care făcea revoluţie i se părea mai firesc decît studentul-dandy, tolănit pe pernele trăsurii, ca juriştii, franţuzit ca cei de la colegiu, şi numind ţarul nu ţar, ci numai „maiestatea-sa“, ca pajii. Ar fi caraghios, pe cît de caraghios ar fi ca Iuri să se apuce deodată să studieze broşurele pe care le piteşte ici şi colo Valentin. La urma urmei, şi la el toate astea nu sînt decît poză, afectare, ca să pară mai interesant şi să justifice într-un fel de ce după patru ani de facultate abia a trecut în anul trei la filologie, încolo, e un băiat tare de treabă, îi place să facă nitică curte femeilor, ştie să se poarte în societate cu dezinvoltură şi firesc, şi apoi e bun prieten cu locotenentul Livitin cu care a fost coleg de clasă (şi cu Pahomov) şi au absolvit liceul în acelaşi an.

— Bine, Valea, dacă omul are nevoie de ajutorul tău mama, fireşte, nu se va supăra, spuse Polinka şi adăugă mai

încet: Nu v-a văzut nimeni cînd aţi intrat? El unde-i?

— Pe scară, jos... Eu cred că le-am *încurcat urmele,* îi răspunse la fel de tainic Valentin, aruncînd cu o mişcare a capului şuviţa rebelă care îi tot cădea pe frunte.

Şuviţa asta neagră şi rubaşca democratică, pe sub tunica de student, îi stăteau grozav de bine. Ca toţi Izvekovii, avea pielea obrazului foarte subţire şi, cînd se aprindea în vreo discuţie, sîngele îi venea în obraji, acoperindu-i cu o rumeneală gingaşă, ca de măr domnesc, ceea ce alături de moţul negru, vederile de stînga şi curajul incontestabil al faptelor — de pildă, tăinuirea literaturii ilegale — i-au prilejuit nenumărate poveşti de dragoste cu studentele de la Facultatea de medicină. Se îmbujorase şi acum, emoţionat de propriul său eroism.

— E un om minunat, inteligent, hotărît, o voinţă fermă, un organizator foarte dotat... Pur şi simplu nu are unde să-şi pună capul. Toate locuinţele unde ar putea să tragă sînt puse sub observaţia poliţiei. Diseară probabil că or să vină să-i facă percheziţie... Şi acum, dau fuga să...

— Ia stai, Valentin, îl opri Serghei Markovici, ridicîndu-se din fotoliu, ca un Savaoth mîniat. Îmi dau seama că nu pot avea asupra ta vreo influenţă, tu trăieşti cu mintea ta proprie. Totuşi ascultă glasul prudenţei: lasă baltă afacerea asta.

De mirare Valentin căscă ochii mari şi se opri locului.

— Unchiule, strigă el indignat, mi-am dat cuvîntul! N-are unde să se adăpostească pînă trece valul de represiuni! Doar nu riscăm nimic. Ştii şi dumneata că pe mine nu mă urmăresc sticleţii.

— Dar pe el?

— L-am adus într-o birjă cu poclitul ridicat, declară plin de mîndrie Valentin.

— Pe vremea asta cu soare — şi poclit ridicat! Orice copoi nătîng se dumireşte ce-i cu camuflajul şi se repede ca bibanul la momeală. De unde vii cu el?

— Din Vîborg...

— Ai trecut podul? Printre şirurile de poliţişti? Ce copii, ce

copii!...

— Unchiule, el mă aşteaptă jos, şi asta-i primejdios, declară Valentin cu hotărîre. În orice caz, am să-l aduc aici, iar în ce priveşte dormitul, o să vedem după aceea...

— Cum vrei, Valentin, dar în cazul acesta voi fi nevoit să-mi sistez vizitele în casa asta, spuse cu aceeaşi hotărîre Serghei Markovici. Dacă tu într-o clipă de tinerească exaltare poți să-ți pui tot viitorul pe o carte, eu nu doresc să-mi risc astfel prezentul, asta nu!

Valentin îl pironi cu o privire plină de mînie şi în salonul cuprins de tăcere erau gata să răsune vorbe tăioase, însă Polinka veni cu paşi repezi lîngă el şi-l cuprinse pe după umeri.

— Valea, dragule, unchiul are dreptate... Gîndeşte-te ce lovitură ar fi pentru mama, dacă, ferească dumnezeu, v-au urmărit... Valiuşka, gîndeşte-te, zău...

Unchiul Serghei Markovici îl privea pe Valentin în tăcere, ridicat în picioare cît era de înalt, nemişcat, mare şi rece, ca şi cariatida de la peronul Băncii Ruso-Asiatice, unde zăceau în depozit titlurile sale pe existența cărora se întemeia bunăstarea familiei Izvekov în general, şi dota Polinkăi în particular.

Valentin îşi desfăcu brațele, într-un gest de disperare.

— Unchiule, astea-s lucruri nedemne de... Doar i-am promis! Mă aşteaptă şi e îngrijorat. Cum am să-i explic... trădarea mea — căci nu-i găsesc altă definiție?...

Iuri Livitin îşi dădu seama cu uşurare că studentul cedează. Gluma-i glumă, dar să cari în casă indivizi suspecți, asta-i prea de tot. Într-adevăr simpatiile stîngiste ale lui Valentin merg prea departe — cîte neplăceri nu se pot isca din asta. Îşi imaginä limpede cît de penibilă ar fi situația lui în particular, dacă, de pildă, noaptea ar da buzna în casă poliția, şi trecu fără să şovăie de partea lui Serghei Markovici: fă politică cîtă pofteşti, afară din casă, dar să bagi în încurcătură oameni care n-au nici în clin, nici în mînecă cu aşa ceva, ei, asta nu!

Serghei Markovici, estimînd de asemeni capitularea studentului, păru deodată mai cald, mai cordial şi, cuprinzîndu-l pe după umeri, îl conduse în antreu.

— Ai să-i explici toate astea foarte simplu şi firesc. Spune-i că intrînd în casă ai găsit aici fără să te aştepți un gardemarin venit într-o permisie... şi prietenul tău se va lepăda singur de asemenea serviciu...

— Serghei Markovici! se făcu foc Iuri.

Dar, fără să-i dea atenție, Serghei Markovici îl urmă pe Valentin în antreu.

Mişa rîdea în hohote:

— Mare viteaz şi unchiul!

Glasul lui Serghei Markovici susura în antreu avocățeşte insinuant. Părea că Valentin acceptase toate argumentele sale. Totuşi, ieşi pe scară cu sentimentul că e pe cale să facă o mişelie.

Tişeninov se oprise pe al doilea palier şi privea plictisit prin vitrouri. În curte, copiii se jucau de-a războiul. Un băiețel în costumaş de catifea ducea în mînă un steguleț tricolor şi suna din trompetă cît îl țineau plămînii, comandînd copiii portarului, care mîncau din ochi trompeta, cu o invidie cruntă şi fără nădejde; picioarele lor desculțe lipăiau pe asfalt. Rombul de sticlă liliachie colora curtea scăldată de soare în tonuri mohorîte, în această lumină copiii şi steagul păreau ireali, plutind într-un vid înghețat.

Tişeninov căscă să-şi mute fălcile şi se scutură înfiorat, îi era somn, de-abia se mai ținea pe picioare. Ultima noapte o petrecuse pe un şlep, la plutaşi, cea dinainte — în gară, şi de zile întregi era în picioare. Evenimentele te obligau să acționezi. Greva se întindea în fiecare zi, se dădeau lupte de stradă, uzinele îşi opreau lucrul una după alta. Egor Tişeninov şi cîțiva zeci de alții asemenea lui fuseseră aruncați cu zgîrcenie în această masă de oameni flămînzi şi înrăiți de batjocuri, ca un pachet de manifeste de-ale Comitetului petersburghez al P.M.S.D.R. Lipseau mijloacele materiale pentru a tipări mai multe manifeste, lipseau oamenii în stare

să opună ideea clară a revoluției muncitoreşti siropoaselor cuvinte despre revendicările economice.

Izvekov întîrzia.

Tişeninov înjură printre dinți. Fireşte, făcuse o greşeală. Totul era o greşeală, de la început pînă la sfîrşit. În primul rînd — nu trebuia să se vîre aici, in centrul oraşului, lăsîndn-se ispitit de o noapte de somn în adăpostul sigur al unei case boiereşti. În al doilea rînd, nu trebuia să încerce a profita de pe urma unei ovații „patriotice", ca să-i conducă pe demonstranți peste pod. Geamul liliachiu lua cu mîna fierbințeala creierului şi stingea exaltarea; privită prin el, încercarea sa se înfățişa ca o adevărată aventură. Nici nu putea să sfîrşească altfel decît sfîrşise. Of, de ce nu s-a abținut de la năstruşnicu-i plan de a face o farsă poliției. Blestematul de romantism de la întrunirile studențeşti. Eroism miop. Mare prost!

Căscă din nou, să-şi rupă fălcile, şi lăsă capul în piept. Din pricina asta, rombul liliachiu alunecă în sus şi ziua însorită de afară îl învălui în lumina ei clară. Stegulețul din mîinile odraslei boiereşti căpătă culorile lui reale: alb, albastru, roşu. Dar somnolența se prăvăli asupra-i impertinentă, neținînd seama nici că-i pe scară, nici că de afară bate în geam soarele, şi stegulețul tricolor pluti lin pe dinaintea ochilor lui Tişeninov, care se clătină pe picioare, adormind pentru o fracțiune de secundă.

Somnul se furişă pe sub pleoape, jucîndu-se cu stegulețul tricolor: acum acesta nu mai era steag, ci un cearşaf alb pe care zăceau femeia în stambă albastră, ucisă, şi cu fetița ei într-o rochiță roşie, în mînuță cu bomboana suptă. Aşa le-au dus de-a lungul Străzii Nijegorodskaia, după ce s-au retras cazacii la pod...

Sus răsunară paşi, Tişeninov tresări şi ridică ochii în aşteptare.

Aerul ruşinat al lui Valentin îl lămuri pe dată. Zîmbi în sinea sa, amintindu-şi cu cîtă înflăcărare îl asigurase Izvekov că totul va merge strună cu locuința. În fond, de ce alta ar

putea fi în stare, în afară de promisiuni deşarte, acest fecior de bani gata, care cochetează cu revoluția?... Nu mai stătu să aştepte pînă s-o hotărî Valentin să deschidă gura, se întoarse pe călcîie şi porni pe scară în jos.

— Stai puțin, colega, să-ți explic totul, strigă Valentin, torturat, roşind de ruşine.

— Ce să-mi mai explici? Lasă! Totu-i limpede ca bună ziua. Rămîi sănătos, Izvekov. Cel puțin să nu mă fi tîrît pînă aici. De altminteri, ştiam dinainte... zîmbi el răutăcios şi o luă în jos cu pas hotărît — slab, deşirat, în hăinuța lui roasă şi cu pantalonii balonați la genunchi.

Iar în salon bîntuia furtuna. Iuri lansa cîte o mie de cuvinte pe minut, indignat de manevra nedemnă a lui Serghei Markovici. Dezvolta cu revoltă ideea că uniforma militară nu presupune şi un suflet de jandarm sub piepții ei, că deosebirea de vederi politice nu te împiedică să le respecți pe-ale altuia, că ofițerimea rusă niciodată n-a îndeplinit îndatoriri polițieneşti, că a-i băga în sperieți pe oameni cu epoleții este sinonim cu a denigra tagma militarilor şi că, în sfîrşit, există unele noțiuni ca onoarea şi noblețea de caracter, noțiuni probabil necunoscute în lumea avocaților. Era cam prea de tot şi Polinka tocmai se pregătea să toarne ulei pe fața agitată a oceanului său de mînie, cînd Serghei Markovici ridică mîna într-un gest plin de bunăvoință.

— Indignare generală! Condamnarea unanimă a laşității unchiului! strigă avocatul, privindu-l pe Iuri ca pe un pui cu caş la gură. Of, tinerețe, tinerețe! Aşa faceți voi! Cărați acasă revoluționari urmăriți, iar după aceea e de mirare că înfundați ocna în Siberia, iar revoluția se tărăgănează la nesfîrşit? Dacă îmi îngăduiți am să vă explic...

Şi lămuri tuturor poziția sa în perioade frumos rotunjite şi cu semne de exclamare bine plasate. După părerea unchiului, făcînd asemenea neghiobii, Valentin risca să dăuneze însăşi mişcării revoluționare, pentru care arde ca o făclie. Are deocamdată o *locuință curată,* nesuspectată, şi ar fi o crimă să-şi taie orice posibilitate pentru viitor de a ascunde

literatură ilegală şi de a adăposti la el oameni care *pot* fi adăpostiți. Cuvîntul „pot“ îl sublinie şi se consacră odei. Iar oda avea ca temă prevederea, care-i mama victoriei, tot aşa cum excesul de înflăcărare înseamnă moartea ei.

Greu de spus dacă vorbele lui au putut să convingă pe cineva. Cert e că tăcerea care urmă odei începea să devină penibilă, cînd în antreu se auzi uşa trîntindu-se — probabil că Valentin o uitase deschisă — şi apoi un zornăit de pinteni. Serghei Markovici se răsuci în loc, de parcă ar fi primit o palmă în plin obraz.

Pintenii sunară în antreu aferat şi impertinent. Zăngăni şi teaca săbiei, lovindu-se probabil de piciorul măsuței. Voci bărbăteşti înăbuşite, rostind cuvinte trunchiate, neclare răzbiră pînă în salon.

Serghei Markovici îşi roti privirea asupra tuturor cu prestanța unui şobolan bătrîn care nimerise din prostie într-o biată cursă de şoareci şi dădu din mînă disperat: ei, ce vă spuneam!... Polinka se ridică în picioare, pălind, iar Mişka trase o înjurătură pe înfundate:

— A găsit ce-a căutat... Uf, şi Valka ăsta al nostru— poftim, percheziție...

Iuri se grăbi să scoată pipa, ca să-şi ascundă tulburarea penibilă. Să fie jandarmii?... Ar fi de-a dreptul stupid!

Dar în cadrul uşii apăru un locotenent de cavalerie tinerel, iar în spatele lui Valentin, care tot mai era roşu şi jenat — după asta lumea din salon prinse a vorbi cu o stranie însufleție. Polinka se aprinse la față de bucurie, Serghei Markovici slobozi cu zgomot aerul comprimat în plămîni, care începuse să se vicieze acolo.

Iar Pahomov rămase cîteva clipe în uşă, dînd răgaz celorlalți să-i admire făptura zveltă, în tunica bine cambrată pe talie, după care păşi, sau mai degrabă pluti peste pragul salonului, răspîndind un parfum proaspăt de apă de colonie şi de pielărie.

— Sînt al dracului de obosit, sălbatic de flămînd, fericit ca un zeu... îndrăgostit ca un licean, presăra el în jur,

tărăgănînd cuvintele şi strîngînd mîna fiecăruia pe rînd — pe a Polinkăi o reţinu mai îndelung. Noroc, Iurik! Ce mai face Nikolai?... Aţi auzit ultimele noutăţi, domnii mei?... Valea, acum n-ai încotro, va trebui să vii la noi, la cavalerie, aşa-i? Ce zile extraordinare, să te sminteşti, nu alta!... L-am văzut pe suveran, ce elan, ce elan colosal! Permiteţi să fumez?

Se apropie de fiecare cu pasul lui legănat ca la dans, nu uită pe nici unul şi, terminînd rondul, se trînti într-un fotolii, zîmbind, jucîndu-şi ochii în cap, mişcînd din umeri, nelăsînd pe nimeni să deschidă gura, umplînd salonul cu cîrîitul lui de gaiţă şi risipind generos noutăţi, întrebări şi exclamaţii, necontenit, fără să tacă diin gură măcar o clipă. Aprinzîndu-şi ţigara, trăgea spre el în acelaşi timp scrumiera, zvîrlea mai încolo pe măsuţă albumele, şi piciorul lui prins în strînsoarea pantalonului de cavalerist zdrăngănea tot timpul din pinteni. Cuvintele îi ţîşneau din gură şi se năpusteau în dreapta, în stînga, ferindu-se unele de altele ca o herghelie de cai speriaţi, înţelegînd abia mai încolo ce voiau să spună. Ele zburau prin încăpere, parcă zvîrlite de forţa centrifugă a dansului şi din această pricină (dar şi din pricina zuruitului cristalin şi neîntrerupt al pintenilor) părea că în salon cîntă o orchestră. Însuşi Pahomov, legănîndu-se şi răsucindu-se tot timpul în fotoliu, părea că dansează o veşnică mazurcă, sau poate încearcă să stăpînească un cal nărăvaş. Acesta era şicul cavaleristului, ceea ce voia să însemne că porucicul se socoteşte *un tip dat dracului.*

— Nu zău, vorbesc serios, Valka! Domnii mei, nişte noutăţi — să cazi jos! În primul rînd, adio paşnicul trai petersburghez, adio şcoală — nu mai sînt ofiţer-pedagog... Plăcintă şi iar plăcintă — te saturi! În front, în front, la unitate, naiba să mă ia! Dimineaţa maiestatea-sa a felicitat personal pe iuncherii mei, avansîndu-i, cu totul, dar cu totul din senin — să cazi jos — la gradul de corneţi. De bucurie, iezii s-au smintit, se vîntură acum prin oraş şi trag palme croitorilor... Gîndiţi-vă, să coasă în trei zile... Piramidal!

Iuri ciuli urechea:

— Cum adică? Avansare? De ce? Ce fel de avansare?

— Extraordinară... făcută de suveranul în persoană. A dracului de şicoasă!

— I-a avansat numai pe-ai dumitale?

— Pe toți, toată tabăra... Pavlonii, pajii, konstantinovții şi cei din gloriosul nostru regiment de cavalerie — un escadron şi o sotnie... Închipuiți-vă, dimineața, paradă, nimeni nu ştie nimic. Cînd colo — drrrepți! primire, imn, suveranul... A dat citire ordinului, i-a felicitat pe iuncheri cu prilejul primirii epoletului de cornet şi de podponicic, a închinat o cupă... Plîngeau în hohote... Am bocit si eu ca o fetişcană... M-da, nu aşa ne-au avansat pe noi... Gîndiți-vă, o promoție de aur, o promoție imperială — cu trei luni înainte de termen!... Să cazi jos!

O invidie otrăvită şi chinuitoare îl împunse pe Iuri în inimă. Avansarea! Dar ce avansare! În prezența suveranului! Au noroc unii oameni! Se sculă în picioare, nemaigăsindu-şi astîmpăr, şi veni mai aproape de Pahomov.

— Aşadar, începe într-adevăr războiul, Alexandr Vasilievici?

Pahomov ridică doar din umeri şi prinse a zornăi iute-iute din pinteni.

— Nimeni nu rosteşte vorba asta cu glas tare... dar judecă singur — ce-ar putea determina o avansare atît de neaşteptată? Nici unul n-are nici măcar uniformă! Între noi fie vorba — zilele acestea chestiunea o să devină de notorietate publică — se pare că s-a luat o hotărîre definitivă în privința războiului... Sosirea lui Poincaré a contribuit foarte... Ce-i cu dumneata, Polina Grigorievna?... Domnilor, apă!...

Porucicul se năpusti spre Polinka şi sosi tocmai la timp ca s-o prindă în brațe. Obrazul ei acoperit de paloare, cu ochii dați peste cap, se lipi de tunica lui. Descumpănit, Valentin sări şi el. Serghei Markovici puse mîna pe carafă. Iuri se strîmbă a dispreț: încă o reprezentație. Însă Polinka părea leşinată de-a binelea. Cel puțin zăcea nemişcată fără suflare, în brațele cavaleristului. Vărsînd apă pe covor, Serghei

Markovici se apropie cu paharul, însă Pahomov o şi ridicase pe Polinka în braţe.

— Nu-i nimic, nu-i nimic... A ieşit al dracului de stupid, ce dobitoc am fost! Valea, dă-mi o mînă de ajutor!

Şi o duseră cu multă grijă şi atenţie în odaia ei. Serghei Markovici doar clătină din cap semnificativ, ştergîndu-şi degetele cu batista.

— Cîte asemenea tragedii se vor mai dezlănţui în zilele următoare! rosti el cu mîhnire, strîngînd în mînă receptorul. Cîte lacrimi, oh, cîte despărţiri!... Fii drăguţă, domnişoară, douăzeci şi patru zero opt... Îngrozitor, pur şi simplu îngrozitor, un tineret în plină floare!... Bună seara, Averian Ilici. Iată ce-i, iubitule, de dimineaţă du-te la consiliu şi spune-i lui Modest Vasilievici că-l sfătuiesc să nu semneze nici o comandă pînă la venirea mea... Nici una, Averian Ilici... Tocmai de aceea, asta zic şi eu, va trebui să recalculăm cîte ceva... Şi uite ce mai e, iubitule, pînă la unu n-am să pot scăpa de la amiralitate. În drum treci dumneata pe la bancă şi dă poruncă acolo ca tot ce figurează pe numele meu să fie vîndut... Tot, tot, tot, şi „Noblesse“... Uite aşa, mi-a şoptit sfîntul duh!... Aha, ai şi mirosit, bătrîne şacal? Fie, vinde-le şi dumneata, dacă o mirosişi. Sărută mîna Rozaliei Markovna, n-am mai apucat să trec...

Iuri trăgea din pipă, agitat. Noutăţile lui Pahomov îi sădiseră o nelinişte în suflet. E drept, ele veneau să confirme spusele lui Bobrinski, cum că războiul ar bate la uşă, dar aşa, din senin?... Prin urmare, escadra asta franceză... probabil, sprijinul... la urma urmei, povestea aceea de la Saiajevo se tărăgăneză aproape de o lună.. Războiul e inevitabil, asta-i limpede.

Deodată simţi o lovitură în piept, adîncă şi răsunătoare (de parcă bătuse lîngă el o tobă turcească) şi inima prinse a zvîcni să-l spargă.

Război!

Şi percepu cuvîntul acesta în întregul său, în toată veselia lui cruntă şi deşănţată. Era aici şi bubuitul sărbătoresc al

aniversării de acum doi ani a Războiului pentru Apărarea Patriei, chivăre, „Uvertura triumfală” a lui Ceaikovski, tunuri şi norii fumului de pulbere, *Război şi pace,* glorie şi fapte de arme, uniforma tatii şi panglica crucii Sf. Gheorghe, soldații de plumb pe cîmpul verde al mesei de scris, modelele de nave, pleiada amiralilor lui Nahimov, ruşinea de la Țuşima, drapelele Muzeului Marinei, tablele negre cu numele eroilor înscrise pe ele în capela şcolii — toate cîte văzuse, auzise, citise, năvăliră în el ca un torent multicolor şi-l ridicară pe valul lor, născînd entuziasm, înfrigurare, patimă.

Război!

Albastrele turele ale lui „Suvorov”, tunurile, inteligente ca nişte ființe umane, salvele, jerbele de apă, fumul negru care o ia înaintea sunetului gros şi greu al exploziei, căile schimbătoare ale norocului în bătălii, cumplita şi tainica măreție a bătăliei navale, pavilionul Sf. Andrei, cel din urmă care piere sub oglinda apei (fie şi astfel! Fie!), eroism, glorie, miză *va-banque,* pe o singură carte marinărească — oare pe cînd toate astea, pe cînd?

Război! Un război care vine prea devreme, care vine stupid de devreme, cînd pînă la avansare mai ai o mie şi una de zile blestemate! Să aştepți, să stai în bancă, să toceşti, cînd alții mor şi învinq în jocul acesta fără seamăn, uriaş şi neasemuit al popoarelor? De neconceput! Îi venea să strige, să plîngă, să se închine, să alerge undeva, nu ştia nici el unde, şi să-i zorească pe alții...

Îşi roti prin salon privirile scînteietoare. Aici nu rămăsese decît Serghei Markovici, singur cuc. Pusese de mult receptorul în furcă şi acum citea cu multă luare-aminte pagina de la urmă a gazetei de seară (cămătar afurisit!). Mişa dispăruse, pesemne la frate-său, grăbit să-i spună noutatea. Pahomov se zbuciuma undeva s-o aducă în simțiri pe leşinată.

Fără veste, Iuri simți un îndemn să se întoarcă la şcoală... Băieții au să-l înțeleagă dintr-o jumătate de cuvînt. Sînt şi ei tineri, sînt şi ei înflăcărați şi nerăbdători, dar mai ales, ca şi

el, jigniți de goana asta nebună a istoriei. Poate că Iuri va fi primul care o să prăvale bolovanul acestei veşti sărbătoreşti şi solemne în mlaştina stătută a cotidianului lor de elevi — război!...

Dar îşi aduse aminte că şcoala-i pustie: cei ce fuseseră cu el pe cheu, în garda de onoare, aveau permisii, iar ceilalți — în navigație. În neastîmpărul ce-l cuprinsese străbătu de cîteva ori cu paşi încordați salonul de la un capăt la altul şi deodată se răsuci pe loc şi o luă spre odaia Polinkăi, să-l caute pe Saşa Pahomov. Frăția întru arme îl îmbia să se țină cît mai aproape de porucic: e şi el militar, cine altul de aici ar putea să-i înțeleagă mai bine elanul furtunos? Deschise uşa dintr-o smucitură (îi mai ardea să bată acum la uşi?) şi... se dădu înapoi ca trăsnit.

Sprijinită într-un cot în patul ei, Polinka, refăcută se vede după leşin, se săruta focos cu logodnicul ei. Splendid, nimic de zis! La atîtea palme primite în această casă se mai adaugă încă o insultă, amară şi grea, adresată lui personal — şi lui Pahomov de-altminteri, porucicului Pahomov! — dar şi cuvîntului măreț şi magic învăluit în răsuflarea lui de flăcări purificatoare: război!

CAPITOLUL 9

Petersburgul îşi afunda molcom palatele şi catedralele în perinele moi ale amurgului de iulie: etajele de jos şi treptele pridvoarelor se şi-ngropaseră în catifeaua lui cernită. Se mai zăreau în văzduh coloane, monumentele din piețe şi săgeata Amiralității. Aurul ei şi al cupolelor, luîndu-şi rămas bun de la asfințit, licărea discret pe cerul ce se întuneca. Albia adîncă a străzilor o umpluse negura serii, mai cu seamă pe acolo pe unde se furişa Tişeninov. Prin părțile acestea pavajul de lemn lipsea, străzile erau ciupite de vărsatul negru al
bolovanilor, mari şi zdraveni ca țestele de vardişti; o căruță întîmplătoare hurducăia sonor pe granitul lor, ca şi cum undeva pe-aproape duruia o mitralieră.

Pavajul de lemn îi era duşman: luciul lui curat oglindea luminile puternice revărsate din ferestrele cofetăriilor şi portalurile cinematografelor. Cofetăriile l-ar fi îmbiat perfid cu rumeneala brînzoaicelor şi a colacilor (nu luase nimic în gura de dimineață), iar cinematografele — cu năluca pirotelii dulci în acordurile muzicii şi huruitul aparatului (de trei nopți nu închisese ochii). Dar pretutindeni, unde era lumină şi mişunau oamenii, îl pîndeau întîlniri nedorite. Ulițele vîrstate cu bolovani erau mai fără primejdie: şerpuind întortocheat, ele îl conduceau cu prietenie de-a curmezişul oraşului, de la Izvekovi spre Porțile Narvei.

Război!

Cuvîntul care-i scăpase de pe buze îl urmărea pas cu pas încă de la uzina Lessner. Firește, război, cum să-i zici altfel? Cu morți, cu răniți şi prizonieri, cu atacuri brave de-ale căzăcimii şi cu trofee, ca femeia aceea zdrobită în copitele cailor şi fetița ei cu bomboana în mînă. Un război adevărat al mitralierelor şi săbiilor împotriva gurilor care cîntă şi a peteculuі de pînză roşie, un război care pretinde trupe regulate, dispozitive militare, artilerie... Oare n-au tras cu

tunuri de cîmp în căsuțele de lemn ale Presniei?... Tot ce se poate ca mîine să tragă cu tunuri grele asupra cartierului Vîborg... Război!

La drept vorbind erau două — două războaie cu totul diferite. Unul se purta de multă vreme, fără schimburi de note şi fără ultimatumuri oficiale, dar cu îndîrjire. Pierderile atingeau cifre demne de statisticile oricărui departament de război. Numai în decurs de trei ani — nouă sute cinci, nouă sute şase, nouă sute şapte — pierderile noastre se ridicaseră la 26.183 morți şi 31.117 răniți. Dar în afară de cei arşi de vii pe crucişătorul „Oceakov", ucişi de gloanțe şi obuze, înecați în şlepurile de la Reval, sfîrtecați de nagaicele detaşamentelor de represalii, de partea noastră se mai înregistrau pierderi la două rubrici: spînzurați conform sentințelor pronunțate de curțile marțiale — 2.249 oameni, şi ucişi în timpul pogromurilor — 37.398 oameni. Pe lîngă asta, sufeream pierderi anuale în prizonieri şi dispăruți fără urmă prin temnițe, ocne, fortărețe; cifra lor medie se ridica la 14.320 oameni pe an.

Desigur, un război în lege, atîta numai că se chema altfel: mişcare revoluționară. Un război ca toate războaiele, cu deplasări operative de trupe, cu asaltul regimentului Semionovski asupra Moscovei, cu asediul ohranei, care însemna înfometare, cu rachete şi bubuit de tunuri, cu telegrame cifrate trimise la Țarskoe Selo, cu tedeumuri şi decorații, cu case incendiate şi nave scufundate. Cifra la care se ridicau pierderile era cu totul onorabilă, perfect cuviincioasă pentru statisticile militare ale oricărui stat european: 63.830 morți. În răstimpul celor trei ani cît a durat campania din Crimeea, pierderile fiecăreia din aliate — Anglia, Franța, Turcia — s-au cifrat la circa 88.000 morți. Aşadar, cu puțin mai mult.

Mai exista însă şi un al doilea război. El nu se dezlănțuise încă, ci atîrna deasupra Rusiei ca un nor negru care acoperă tot cerul, creşte şi se umflă, gata să reverse ploaie de sînge; ca să se dezlănțuie, nu lipseşte decît punctul proeminent care să

atragă fulgerele... Domnilor, grăbiți-vă să puneți un paratrăsnet pe cupola de aur a palatului de la Peterhof! Fulgerul este atras într-acolo, unde răsună convorbirea molcomă a țarului Nicolae cu preşedintele Poincaré. De aici va izbucni incendiul, de aici!

În rotocoalele negre de fum mînate încoace de vijelia de la Sarajevo nu se puteau desluşi încă cifrele exacte ale pierderilor, era limpede însă că ele vor avea multe zerouri la coadă. Şi mai era limpede un lucru — că cifrele vor fi hrănite tot de aceiaşi oameni care pier cu miile în războiul nedeclarat şi de lungă durată dus de autocrația rusă cu supuşii ei credincioşi.

Războiul însă mai însemna şi altceva...

Deodată, înaintea lui Tişeninov, se ridică năluca războiului ruso-japonez, învăluită în nori de fum. Purta cojoc de oaie şi o barbă lată, iar cuşma de pe cap se înălța pînă-n cer, ca un pisc. Presnia, Odesa, Sevastopolul, răscoalele țărăneşti, „Oceakov", „Potemkin", greva generală — oare toate aceste odrasle ale sale nu s-au născut la Ţuşima şi Mukden?

Războiul care bate la uşă va fi pesemne şi mai cumplit. Aşadar, progeniturile sale vor fi şi ele pe cît se pare mai zdravene. Va curge mai mult sînge. Dar şi în vreme de pace sîngele curgea şiroaie pe mundirul înzorzonat al imperiului. Poate că ar fi mai bună o singură încăierare, pe viață şi pe moarte, decît să pierzi an de an zeci de mii de oameni, irosindu-ți forțele?... Fireşte, era limpede.

Dar tot atît de limpede era că-şi făceau de cap frisoanele şi oboseala, şi războiul îl urmărea pe Tişeninov pas cu pas pe bolovanii ulițelor, neînfricoşător şi domesticit. Mai înspăimântători îi păreau vardiştii de la răscruci şi portarii cu cojoacele lor idioate, deşi afară era miezul verii. Ăştia, cînd amurgea, ieşeau ca gîndacii din gurile negre ale gangurilor. Cojoacele duhneau a cîine şi pe Tişeninov îl apuca frica. Acuşi arătarea, după ce va lătra scurt şi învrăjbit, întinzîndu-şi gîtul, îl va înşfăca de picior şi-i va ferfeniți bieții nădragi studențeşti...

— Domnu stubent, ei, ia mînă gloaba, hai! Te tolănişi aici ca-n fotel!

Tişeninov se dumiri cu mirare că într-adevăr şedea pe scara unei intrări. Oboseala celor trei nopți nedormite îşi spusese cuvîntul. Muntele de blană, piele tăbăcită şi barbă dezmățată, aplecat deasupra lui, nu era deci întruchiparea războiului ruso-japonez, ci doar un portar oarecare. Obrazul i se zărea undeva la nivelul etajului cinci. De aici Tişeninov trase concluzia că în niciun caz portarul n-ar putea să-l înşface de picior. Asta însemna însă şi că ori a ațipit din nou, ori că începe delirul; capul îi ardea, gura îi era neplăcut uscată. Se scutură de buimăceală şi se ridică şi desluşi îndată, în duhoarea de fiară a uriaşului guler şi a bărbii cît o lopată, două lucruri care îi fulgerară conştiința: tinicheaua de alamă şi castravetele. Castravetele, care cronțănea îmbietor între dinții arătării, aţîțîndu-i lăcomia flămîndă.

I l-ar fi smuls din mînă ca să-l înfulece. Însă tinicheaua de sub barbă scapără mat şi-l aduse la realitate, ca o atingere de gratiile închisorii sau de o cătuşă rece. El n-avea voie nici să doarmă, nici să fie bolnav.

— Dacă ai băut, vezi-ți de drum, ori du-te la secție, îl povățui duşmănos portarul. Scările nu-s făcute pentru şedere, iaca-aşa. Stă tolănit ca-n fotel, auzi... Ori poate să dau un țignal, că vardistu-i colea...

— Lasă țignalul, prietene dragă, îngăimă cu limba împleticită Tişeninov. Bei tu, beau eu, bem cu toții... M-oi duce fără supărare — uite-aşa... Rămîi sănătos, Ivan Zaharîci, şi pupă-ți puradeii...

Şi se depărta clătinîndu-se, fără să-şi zorească pasul, dar şi fără să-ntreacă măsura cu clătinatul. Omul beat (dar nu peste măsură!) nu-i duşman portarului.

Totuşi, trebuie s-o ia mai repejor ca să ajungă odată la Kudrin, şi nici nu-i bine să rămînă pe gînduri: aerul prea gînditor putea de-a dreptul să-i strice. Cotind după colț, Tişeninov grăbi pasul. Aici prostituate bucălate, cu orbitele nefiresc de negre, răspîndind insuportabilul miros dulceag de

pudră, prinseră a sîcîi cu îmbieri profesionale pe *amoraşul de student.* Cu ultima sforțare a alergătorului la finiş străbătu ulițele şi după o jumătate de oră, tras la față şi frînt, şedea înaintea unui tuci cu cartofi fierți în coajă în odăița lui Feodor Gavrilîci Kudrin, electrician la centrala uzinei Putilov.

Dar foamea îi pierise. Cartofii îi rămîneau în gît. Avea frisoane, primele asalturi ale unei febre cumplite îi zbuciumau trupul ciolănos. Kudrin şedea pe prichiciul ferestrei deschise, în spatele lui, deasupra capitalei, fumega înserarea. Jos, dinaintea chivotului de piatră al Arcului de triumf al Narvei, pîlpîiau sîmburii de candelă ai felinarelor de gaz. Petersburgul ofta uşurat, după oboseala luptelor de stradă şi sărbătorirea din cursul zilei. Numai locomotivele şuierau subțire şi alarmant, undeva.

— Mănîncă, nu te ruşina, Egor Sanîci, mai fierbe muierea cartofi, îl poftea Kudrin, trăgînd din țigară, cu ochii la studentul care picotea lîngă masă. Poate ai chef să tragi o duşcă? Fedosia, unde-i sticla ceea?...

Tişeninov doar clătină din cap. Femeia din ungher, care trebăluia la primus, ridică fruntea şi zîmbi. Şi Tişeninov simți ca o undă de prospețime plutind în odaia scundă şi înăbuşitoare — zîmbetul Fedosiei Kudrina îi trezea pentru o clipă copilăria tristă, însă atît de dragă. Îl înduioşa nespus femeia aplecată deasupra gazorniței, cu mişcările-i domoale şi calme, cu părul lins, pieptănat cu cărare, cu umerii frumos rotunjiți sub stamba subțire a bluzei şi o rămăşiță de rumeneală pe obrajii cîndva proaspeți şi mătăsoşi. Îi reînvia în amintire (ea ori poate gazornița pe lîngă care trebăluia) chipul mamei, pe care o ştia doar din fotografiile ieftine. Dacă i-ar pune mîna pe frunte — o mînă mare şi cu siguranță răcoroasă — i s-ar lua îndată durerea de cap.

— Dă-i pace, Fedea, nu vezi că omul abia se ține pe picioare? Are nevoie de somn, nu de rachiu, spuse ea molcom. Atît că nu mă dumiresc unde să vă culc; vedeți şi dumneavoastră traiul nostru...

— Te culci tu cu Gavriuşka, iar Egor Sanîci şi cu mine în

pat, îi răspunse Kudrin.

Însă Tişeninov se împotrivi, clătinînd din capul greu:

— Nu, nu, vă rog, mă culc pe jos... Am temperatură... nu cumva să vă molipsiți...

Kudrin întoarse fața către întunericul din fereastră. Voinic şi bine clădit, cu umerii vajnici strînşi de flanelul marinăresc, în dreptunghiul albastru al ferestrei părea un vîslaş care se odihneşte, cu spatele niţeluş curbat, cu brațele încrucişate şi gîtul muşchiulos arcuit. Întoarse apoi spre Tişeninov obrazul bine ras, cu trăsături mari, privindu-l curios, parcă, şi cu o părere de zîmbet ironic care-i plutea pe față de obicei. Aşa îl văzuse Tişeninov şi acum un an şi jumătate, cînd cu acelaşi zîmbet liniştit şi cam şiret, răsucindu-şi spre el a încăpățînare capul tuns pe gîtul frumos arcuit, asistase pentru prima oară la o convorbire a sa cu muncitorii de la Putilov.

— Ehei, cunosc eu leacul pentru asta, unul de-al nostru marinăresc, da mi-i că nu te ține cureaua, spuse Kudrin cu părere de rău. Nu este leac mai bun împotriva frigurilor decît o baie de aburi, iar după aceea, ceai fierbinte, o stacană zdravănă de votcă — şi-n plapomă... Mîine te-ai scula nou-născut. Vrei, Egor Sanîci? Ba e şi zi de baie azi, iar cît priveşte băieşii, parcă n-ar fi în grevă...

Îi vorbea ca unui copil, şi asta îl mişca pe Tişeninov, dar îl şi enerva. Îl mişca pentru că îl făcea să simtă o mare grijă pentru el, o dorință să-i cruțe forțele, şi-l enerva pentru că şi el, în sinea lui, era răscolit de un dor de neînvins să-i povestească despre toate cîte i se întîmplaseră în aceste trei zile din urmă (dar mai cu seamă despre podul Liteinîi) şi la rîndul său să-l descoasă despre tot ce s-a petrecut aici, la Porțile Narvei. Dar Kudrin zîmbi, amintindu-şi pesemne de ceva, şi începu să vorbească liniştit, de parcă toate zilele acelea fuseseră paşnice, de nimic tulburate.

— Numai bagă de seamă, acolo nici un fel de discuții. Că de nu... Îți spusei despre lepra aceea a noastră care şi-a cîştigat galonul la baie? Nu? Aveam noi unul pe „Suvorov”, îl chema Seriojin. Cînd mă liberam, tocmai şi-l pusese —

plutonier-major la compania a patra. Un mutulică şi-un motan, de nu-i auzeai gura... Ăştia-s cei mai periculoşi... Ne cam plăcea la Helsinki să ne ducem la baia de abur — acolo muierile se scaldă laolaltă cu bărbaţii. Tu şezi aici, şi acolo, unde-i Fedosia, se spală o muiere goală puşcă, zău aşa! Fireşte, nu ne îngăduiam nimic, că în privinţa asta ăştia au o civilizaţie a dracului de aspră... Da ne duceam aşa, de curiozitate, ca să rîdem. Şi uite stăm aşa într-o zi, săpuniţi, numai clăbuc — eu mă duceam cu unul Kaşcenko, contingent de-al meu, de la timonerie, acu e reangajat. Eram prieteni la cataramă: un marinar cu glagorie. În nouă sute doişpe — ţii minte cînd a fost răscoala aceea — mă mir şi eu cum de-am scăpat netăbăciţi de pe „Ţesarevici“. Nu-mi dau seama cum de nu ne-au înşfăcat atunci: noi făceam legătura cu comitetul. Mulţi din echipaj ştiau treaba asta, da uite, nu ne-au dat în vileag... Va’ zică, şedem noi, ne săpunim, turnăm apă în hîrdaie, mai mult ca să ne aflăm în treabă, şi tragem cu ochiul la muieri. Cînd colo, îl vedem pe Seriojin — era subofiţer pe atuncea — cum se dă bine pe lîngă una tinerică. Trage cu vîsla tot mai aproape, tot mai aproape, muieraticul, să vadă mai cu de-amănuntul ce mai are ea pe acolo. Femeia, fireşte, se ruşinează, se suceşte, se învîrteşte. Da el cască ochii ca un berbec... şi a uitat să se mai spele.

— Vierul naibii, rosti Fedosia şi scuipă într-o parte. D’apăi nici cu tine nu mi-i ruşine, îndrugi dintr-astea nesărate...

Kudrin clipi cu haz către Tişeninov.

— Degeaba eşti geloasă, că doar erau oameni jur împrejur! Şi uite aşa, a răbdat cît a răbdat şi — trosc! cu buretele peste mutră. Fireşte, el cum să dea alarma? Nu-i da mîna, că finlandezii sînt aspri foc în privinţa asta! A înghiţit papara şi s-a tras cu hîrdăul mai îndărăt. Cînd colo, răsare unul, cam cum eşti dumneata, intelectual va’zică. „Iată, zice, ce fac ruşii într-o ţară liberă!“ şi dă-i şi trage: cinci vorbe pe ruseşte, cinci pe finlandeză. Şi le potrivea tare bine. Stă gol cum l-a făcut mă-sa şi-i zice despre revoluţie. Curat ca la miting. Toată lumea se lăsase de spălat — stă şi ascultă, numai noi,

Kaşcenko şi cu mine, ne frecăm unul altuia spinarea, de zici că nu sîntem de faţă. Zi-i înainte, Vasea, că noi, pe muţeşte, sîntem pentru! În vremea asta intelectualul ajunsese la ţar: iaca, zice, opricinicii ţarului (Seriojin chiar avea tatuate pe piept un vultur şi o ancoră) uite, zice, cum sugrumă Finlanda! Şi aşa mai departe... Seriojin se umflase ca o ploşniţă, şi ţuşti lîngă noi: „Puneţi mîna pe el, canalia!“ Da Kaşcenko, nici una, nici două: „Cum să punem mîna, dom subofiţer, dacă-i gol puşcă? D-apăi şi noi nu sîntem mai îmbrăcaţi! Şi pe urmă, cine să ne lase, doară vedeţi, acuşi zboară hîrdaiele în capul nostru!” A zis ticălosul ceva de mamă şi a întins-o pe uşă, iar noi, după el. Dă-l păcatelor, te pomeneşti că zice că am rămas să tragem cu urechea! Ne îmbrăcăm, ieşim, cînd la uşă — Seriojin, şi găsise un copoi şi-l aţîţa împotriva ăluia dinăuntru. Că ştii, jandarmii pe acolo aşa umblă, travestiţi în civil. Unde l-o fi găsit la repezeală, nu ştiu, da zău c-am rămas cu gura căscată... Şi ce crezi? Pentru repeziciunea asta a căpătat lepra al treilea galon. Ba ne-au citit şi ordinul de avansare în faţa frontului. Însuşi comandantul i-a mulţumit şi ni l-a dat de exemplu... De ce nu mănînci, Egor Sanîci? Că doar ăi fi lihnit...

Biruindu-şi slăbiciunea, Tişeninov zîmbi cu ultimele puteri şi sorbi din paharul cu ceai pe care i-l pusese Fedosia dinainte.

— M-am îmbolnăvit, probabil. N-am poftă de nimic. Mi-e sete numai, aş bea şi-un samovar întreg.

— Tare mă mir de dumneata, Egor Sanîci, clătină Kudrin din cap a părere de rău. Cu sănătatea dumitale, şi ilegalist... Cînd termini învăţătura la universitate?

— Ce s-o mai termin? făcu Tişeninov suflînd în ceai. N-or să mă lase. Mă dau afară mai mult ca sigur. Şi-apoi, la ce s-o mai termin? Ca să jefuiesc poporul într-o slujbă la stat?

— Tocmai de asta mă mir, urmă pe gînduri Kudrin. Traiul dumitale, fireşte, nu-i cine ştie ce înstărit, totuşi, cum-necum, o poţi scoate la capăt, nu-i ca al nostru. Că despre noi, n-avem altă cale de ales, ori să flămînzim, ori să ne batem. Pe

cînd dumneata ai toate putințele: te chinui acolo cîți ani scrie la răboj, vreo cinci sau şase, şi eşti om în rîndul lumii... Iar dumneata vii cu noi. Că doar vezi, nu se ştie încă ce o să iasă pînă la urmă cu revoluția asta, iar dumneata îți strici viața! Nu pricep...

Tişeninov zîmbi amuzat: grozav îi mai plăcea lui Kudrin să dezbată probleme filozofice. Să-i spună că l-a cucerit ideea? Într-adevăr, aşa era, dar cum să i-o explice?

— Mult îți place, Feodor Gavrilîci, să scormoneşti la rădăcina lucrurilor, spuse el, articulînd cu greu cuvintele — limba în gură era ca de lemn. Nu-i rău că pretutindeni cauți cauzele materiale. Aşa şi trebuie. Dar mai pune ceva cît de cît şi pe seama conştiinței omului. Asta-i diferența dintre el şi dobitoc, că spre deosebire de animal omul e în stare să judece abstract, uitînd uneori cu totul de sine însuşi. Se mai întîmplă cîteodată să simți cămaşa altuia mai aproape de trup decît pe-a ta. În ce ne priveşte, avem în fața noastră istoria, una învîrstată de nedreptate veacuri în şir şi de înrobirea sărăntocilor de către cei avuți. Şi atunci cum să nu te bați pentru ei, chemîndu-i şi pe alții după tine, ca să le fie bine tuturor?... Astea-s lucruri greu de mărturisit. Poate că există şi unele motive de familie. Tata, cum ți-am mai spus, a petrecut şase ani în surghiun, era narodnic... Acolo, în deportare, m-am născut şi eu, aşa că sînt, cum s-ar zice, revoluționar din tată-n fiu...

— Şi tăicuțul dumitale ce-a fost pe urmă? Cîştiga binişor? întrebă pe neaşteptate Kudrin.

— Funcționar la poştă. Primea optzeci de ruble pe lună. — Aha-ha-ha! Aici e aici! rîse triumfător Kudrin. Iacătă de unde îți vine şi dragostea de revoluție. Să fi primit trei sute, erai acuşi menşevic. De aceea te-am descusut.

— Prea-s toate simple la dumneata, Feodor Gavrilîci, izbucni în rîs Tişeninov, uitînd de febră, în timp ce răsucea cocoloaşe din miezul de pîine neagră. Taman ca la impozitul progresiv: pînă la o sută pe lună — bolşevic, de la o sută la trei sute — menşevic, între trei şi patru sute — liberal, iar de

la şase sute în sus — octombrist... Cam aşa, nu?

— Nici pomeneală! se apără Kudrin. Ascultă-mă pe mine, eu zic bine ce zic. Traiul nostru nu poate fi înțeles decît dacă te înfrupți din el tu însuți. Cum zicea Marx: „n-are ce pierde, în afară de lanțuri" — iar dacă nu ai pe tine lanțurile astea, neapărat ai să găseşti o şmecherie cu care să justifici nedreptatea de care ai pomenit. Totul stă în baza materială, Egor Sanîci, pe ea se sprijină lumea întreagă, şi de acolo trebuie căutat capătul firului... De pildă, eu am credință în dumneata, dar nici dacă mă tai n-am să iau pe încredere un alt intelectual: pînă la urmă te vinde. La o răspîntie, dă înapoi, de asta să fii sigur! De la ăştia se prăsesc menşevicii: „noi şi cu voi, şi iar noi laolaltă..." vorbe cu sacul, iar la treabă, aşteaptă mult şi bine... Bate vîntul trestia, toarnă vorbe bestia, curat plumbi în inimă... Iacătă, vinerea, cînd am dat lupta ceea la Putilov, unul dintr-ăşua a luat cuvîntul la adunare. Ilegalist, urmărit. Ei, şi fireşte, flăcăii l-au primit bătînd din palme... Deschide gura şi la-nceput totul parcă merge strună — îi salută pe cei din Baku, sprijină şi greva solidarității, iar cînd ajunge la lozincă — stop, că-i hîrtop, miroase a menşevic la o milă juma': „Votați pentru revendicări economice, alături de cei de la Baku... Întîi şi întîi, pentru ziua de opt ore, în al doilea rînd pentru locuințe" şi aşa mai departe, şi aşa mai departe... A urlat cît a urlat şi coboară. Şi atunci sar şi-i dau la cap. Ce-i asta, tovarăşi, zic. La ce ne cheamă dumnealui, hai? Boală lungă, moarte sigură? Să ne ridicăm împotriva fabricanților, da? Da ce, noi nu ştim cine stă în spatele fabricanților? Aşa crede dînsul? Stă guvernul țarist, da, puterea țaristă pe care o urîm! Ce ziceți, putem noi să-l strîngem cu uşa pe fabricant, dacă guvernul va rămîne unde şade, cu poliția şi cu cazacii lui? Nu, tovarăşi, n-o să putem. Trebuie, zic, tovarăşi, să le dăm cu barda la rădăcină. Iar rădăcina e înfiptă în Palatul de iarnă. Dac-om tăia rădăcina, se dărîmă şi copacul...

Agitat, Kudrin se sculă de pe prichiciul ferestrei şi făcu cîțiva paşi prin odaie.

— Aici le-am zis eu mai dibaci, acuma nu-mi vine în minte. Da atuncea mă aprinsesem foc. Ştii cum se întîmplă uneori că te înăbuşă simțirea, cînd vezi ațintiți asupra ta ochii muncitorilor... se uită la tine, parcă ai fi un apostol de-al lor, şi nu scapă o vorbă de-a ta... Într-un cuvînt, am întors-o aşa ca să priceapă că lozincile revendicărilor economice declară război fabricanților, pe cînd cele politice — guvernului însuşi... Asta o citisem în *Ce-i de făcut...* Într-un cuvînt, am băgat sub presiune toată muncitorimea, că au pornit val-vîrtej de acolo, din curte... Pentru o republică democratică!

— Da nu mai răcni aşa, Fedea. Ai să-l scoli pe Gavriuşka... te aud şi vecinii, îl opri cu blîndețe Fedosia.

Kudrin îşi roti ochii în jur şi coborî brațul ridicat.

— Aşa e, am şi uitat unde mă aflu, zîmbi el, da să-i fi văzut cum au pornit-o atunci, cum au pornit! Ca un rîu.

Tişeninov ridică la el ochii injectați.

— Feodor Gavrilîci... începu, bîlbîindu-se de tulburare. Pometii săi palizi se ascuțiră, aproape să străpungă pielea întinsă. Iată, şi dumneata ai condus oamenii pe şosea... Că doar dumneata i-ai condus, nu-i aşa?... Şi după aceea ştii ce s-a întîmplat... Cîți au rămas să zacă acolo?... Şi eu... astăzi am condus pe cei de la Lessner pe pod... mă gîndeam că o să-i înşelăm pe polițişti şi ne-om strecura zicînd că-i salutăm pe franțuji... Iar cazacii au zdrobit în copitele cailor o femeie şi un copil... Îmi stau pe inimă ca o piatră moartele astea... Am pe suflet viețile lor, iar dumneata — pe ale celorlalți... Şi dumneata şi eu eram datori să prevedem cum se va sfîrşi, totuşi i-am condus... şi-au fost ucişi...

Kudrin îl privi țintă, nu prea dumirit.

— Da, i-au ucis. Şi ce-i cu asta?

— Dar i-am ucis noi doi — eu şi cu dumneata! I-am ucis pe-ai noştri!

Kudrin scuipă ca să stingă chiştocul şi-l zvîrli pe fereastră. Apoi ridică fruntea şi Tişeninov zări în ochii lui acel ceva de nepătruns care uneori — în clipele de tensiune — îl înspăimînta. Marinarul Kudrin tăcea jucîndu-se cu ivărul

ferestrei. Abia după un răstimp rosti cu glas încet:

— Cine-i prostul care ți-a spus că revoluția se poate face fără vărsare de sînge? Ei, şi afară de asta, hai să stăm strîmb şi să judecăm drept, fără patimă: cîți au căzut pe Şoseaua Putilov? Cîteva zeci. Dar cîți oameni au ieşit a doua zi pe străzile Piterului? Sute de mii.

— Bine, asta înțeleg eu! îl întrerupse Tişeninov, cuprins de deznădejde. Înțeleg... Dar oare nu te chinuie aceia... de vineri... pe care dumneata însuți i-ai dus înaintea baionetelor?

Kudrin scrîşni din ivăr şi deodată înjură lung şi înflorat, cum ştiu să înjure numai marinarii, de arhangheli, de sfinți şi de toată curtea imperială. Era ceva atît de neaşteptat şi atît de grosolan, încît studentul, sculîndu-se buimac de pe scaun, veni drept în fața lui Kudrin, ca şi cum ar fi vrut s-o apere pe Fedosia de şuvoiul acesta de ocări scîrnave. Însă Kudrin sfîrşise pe neaşteptate, cum a început, şi, întorcîndu-i spatele, se aplecase pe fereastră. Încerca pesemne să se liniştească. Tişeninov îl privi o vreme, aşteptînd un răspuns. Kudrin tăcea însă, înmuind între degete o altă țigară.

Tăcerea apăsătoare umplu toată odaia. Tişeninov înțelese că fostul marinar încerca să înăbuşe cu această năvală de înjurături grosolane ceva care îl înjunghie şi pe el în inimă, ceva necesar şi inevitabil, dar de neîndurat, peste puterile omeneşti. Făcu atunci un pas înainte. Durerea, care-i apăsa inima şi-l măcina pe dinăuntru, găsise un ecou. Voia tocmai s-o spună în cuvinte cît mai simple, şi cît mai blînde, şi în felul acesta să se uşureze; dădu să deschidă gura, dar Kudrin se răsuci brusc pe pervaz şi ridică mîna, făcîndu-i semn să tacă.

— Ia stai, spuse el deodată şi se aplecă mai mult în afară.

Tişeninov se aplecă şi el şi îndată îl cuprinse amețeala. Frisonul îi străbătu din nou trupul, dar cu o sforțare a voinței îl învinse şi aținti urechea la zgomotul pe care îl asculta Kudrin.

De jos venea crescînd mereu un vuiet straniu,

neîntrerupt. Mase mari de oameni se apropiau pesemne de Arcul de triumf, care îşi deschidea larg arcada pe cerul de peruzea. Deocamdată nu se auzea decît tropăitul a mii de picioare, mereu mai aproape, dar nu se vedea nimic.

De aici, de la fereastră, Arcul de triumf se zărea în toată măreția lui greoaie. Oşteni de bronz erau postați pe piedestale, printre coloane, lucind mat din platoşe în lumina tulbure a felinarelor. Şase cai cambrați trăgeau în carul de pe frontispiciul arcului făpturile de aramă ale Gloriei şi Victoriei; pe purpurile cereşti stinse de amurg caii se profilau limpede, în toată splendoarea lor. Bizar era arcul acesta aici, în suburbia Petersburgului, printre colibe de bîrne, intrate în pămînt, şi Tişeninov zîmbi fără să vrea. Arcul împrumutase ceva din ironia implacabilă a istoriei. Tocmai aici, chiar sub inscripția de bronz a aticului: „Victorioaselor regimente de gardă imperială — patria recunoscătoare", regimentele de gardă ridicaseră armele împotriva poporului care se ducea să înfățişeze țarului un memoriu. Şi Gloria cu Victoria îşi fluturaseră cununile de lauri peste aluatul însîngerat în care gloanțele unităților de elită îi transformaseră pe reprezentanții acelei patrii recunoscătoare. Dar Arcul de triumf şi-a justificat apoi pe deplin existența: la 9 ianuarie 1905 revoluția păşise pe porțile lui în Petersburg, lăsîndu-le pe veci deschise spre istorie.

— Vin, spuse Kudrin în şoaptă.

Veneau într-adevăr. Caldarîmul se cutremura sub tropotul de picioare; geamul felinarului spart din fața ferestrei prinsese să zăngăne.

Cuprins de adîncă tulburare, Tişeninov îl apucă pe Kudrin de mînă; revoluția venea asupra Petersburgului pe drumuri bătute, dinspre suburbii, venea cutremurînd bolovanii caldarîmului însîngerat, pe sub Arcul ei de triumf, nestăvilită şi plină de mînie!

— Vin! repetă Tişeninov, sufocîndu-se de emoție.

Nu-i venea să-şi creadă urechilor. Pasul a mii şi mii de oameni răsuna tot mai aproape. Dar cînd au apucat să se

adune? Şi de ce seara, aproape noaptea? Nu, asta nu mai putea fi o demonstraţie oarecare, era insurecţia însăşi! Cavalerii în zale de bronz încremeniseră neputincioşi printre coloane — uriaşi, licărind tulbure, nemişcaţi. Caii de deasupra arcului se cabrară, se ridicară în două picioare: păreau să fornăie, înspăimîntaţi de valul mulţimii care se apropie...

— Vin... cristelniţa mamei lor! aruncă scurt Kudrin.

Furia îl sugruma.

Tişeninov ridică iute ochii la el, neînţelegînd nimic, dar îi coborî imediat, aplecîndu-se şi mai mult pe fereastră, încît pervazul i se înfipse cu muchiile în piept.

În deschizătura Arcului de triumf licăriră platoşe scăldate de searbădul reflex al felinarelor. Caii îşi profilară pe negurile de scrum ale amurgului capetele vajnice, negre. Caldarîmul ţocăia.

Cai în carne şi oase, platoşe ce îmbrăcau piepturi vii. Coifuri de alamă, purtînd blestemul vulturilor negri cu aripile desfăcute, încununau pe călăreţi. Totul părea o fantasmă. Tişeninov îşi holbă ochii la piedestaluri, printre coloane: oştenii de bronz se aflau la locurile lor, şi totuşi ai fi jurat că tot ei, coborînd de pe soclurile de granit şi cărînd după ei şi vajnicii cai de pe cornişa portalului, hotărîseră să se mai plimbe pe sub Arcul de triumf.

— Cavalergarzii! Mormîntul şi credinţa... rosti alături Kudrin, Primii la paradă, primii şi cînd e rost de îmblînzire...

Tişeninov simţi nevoia să strige. Să strige fără cuvinte, pe o singură notă înaltă, ca să-şi verse ura şi deznădejdea, să strige aşa ca să scîrţîie uşile colibelor de lemn, mii şi mii de oameni să năvălească în stradă. Regimentele de gardă îşi făceau intrarea în Petersburgul răsculat! Cai de bronz, grei, deprinşi să zdrobească în copitele lor trupuri omeneşti fragile şi moi, idoli de aramă în şei, deprinşi să tragă salve în mulţimea neînarmată... Regimentele de gardă îşi făceau intrarea pe sub Arcul de triumf, serbîndu-şi dinainte victoria.

O macabră paradă nocturnă. Ofiţerii mergeau în fruntea

escadroanelor, despărțind talazurile lor metalice cu uniformele lor albe şi cu iepele lor englezeşti. Caii din escadroane păreau că țin şi ei cadența. Felinarele îşi intonau cîntecul lor cristalin de alarmă: era singura fanfară a parăzii nocturne. Arcul de triumf lăsa să iasă de sub el o panglică nesfîrşită de trupe.

Trecură grenadierii călări, cu paspoal de blană la coifuri şi lacome limbi roşii atîrnîndu-le pînă la ceafă. Trecură şi unitățile ce binemeritaseră o ură mai învrăjbită ca oricare altele — cazacii din gardă, pe caii lor sprinteni strînşi în chingi, gata în orice clipă să pornească la atac. Trecură cuirasierii; paloşele lor lungi atîrnau ca nişte bastoane de argint pe lîngă botfori; năpustindu-se asupra mulțimii, cuirasierii loveau cu paloşele, fără să le scoată din teacă. După aceea felinarele prinseră a suna cadențat: di-in, di-in, di-in. Pasul greu al regimentului Semionovski cutremura casele din temelii, în timp ce bocănitul cadențat de cizme soldățeşti poruncea pietrelor să soarbă sîngele ce-l vărsaseră mai înainte, într-o zi de ianuarie...

— Înseamnă că de mîine vor încerca să ne sugrume, spuse în sfîrşit Kudrin, ridicîndu-şi pieptul de pe pervaz. Nu deranjează ei aşa, tam-nisam, pentru fleacuri, regimentele de gardă din cantonamente. Fireşte, au dreptate, poliția nu-i de ajuns, miroase a treabă mai serioasă... Auzişi că au suspendat *Pravda*, Egor Sanîci? Păi cum, au făcut acolo dis-de-dimineață un adevărat prăpăd. Au ridicat treizeci de inşi din redacție şi dintre colaboratori... Totul după program... ziarele le vor închide, au poftit acum şi pe dumnealor, garda, ca mîine au să declare şi starea de asediu... Revoluție în lege, ca în nouă sute cinci, zău aşa! Ia hai să ne culcăm, mîine ne aşteaptă o zi grea, barem să ne adunăm puterile!

Tişeninov plecă de la fereastră, clătinîndu-se, abia tîrîndu-şi picioarele, şi cînd văzu aşternută pe jos o plapumă şi o pernă, se trînti pe ele fără să mai spună nimic, şi aproape că-şi pierdu cunoştința. Două forțe se zbuciumau în el: frigurile bolii şi vîltorile minții. Năluci de-ale zilei pluteau

inconsistente, dublîndu-se, triplîndu-se, amestecîndu-se, contopindu-se într-un delir care-l sugruma şi-l zdrobea sub greutatea lui, ca şi călcătura care bubuia dincolo de pereți nouăzeci de paşi pe minut — cadența amenințătoare a trupelor de gardă care se revărsau în nesfîrşit şuvoi din gura nesățioasă a Arcului de triumf.

Garda venise aici de-a dreptul de la parada din Krasnoe Selo, fără să-şi fi schimbat măcar uniformele înzorzonate cu cele de campanie. Dimineața ea defilase prin fața buchetului strălucitor de uniforme şi rochii ale doamnelor de companie, ce crescuse pe deal, pe după crupa armăsarului alb împărătesc, atît de îmbuibat, încît era flegmatic, şi pe după aripile de lac negru ale trăsurii prezidențiale. Şi tot aşa huruise cîmpia de necuprins sub măsuratul tropot de picioare — nouăzeci de paşi pe minut. Platoşele şi coifurile cavaleriei scînteiau în soare. Şaizeci şi trei de mii de soldați, trupă de elită imperială, întorcîndu-şi capetele pe gîturi țepene, defilau prin fața țarului şi a prezidentului.

Văzduhul răsuna de glasurile vîrtoase ale trompetelor de alamă şi argint ale fanfarelor reunite; valul lor de sunete arunca cît colo păsările speriate, ca şi uraganele primăverii. Marşul Lorenei, marş al provinciei franceze smulsă de Germania, plutea deasupra cîmpiei ca o sugestie, ca o făgăduială, ca o provocare. Aluzia lui războinică fu înțeleasă de toată lumea aşa cum trebuia înțeleasă. Ambasadorul Franței zîmbea în mustața lui scurtă, țepoasă, ambasadorul Germaniei păstra un calm trufaş şi rău prevestitor. Țarul privea la prezident cu zîmbetul acela palid: superbul spectacol deborda de măreție şi strălucire.

Raymond Poincaré, ar trebui să fii încîntat: iată garda țarului Rusiei — o hoardă asiatică înspăimîntătoare, însă dresată, avînd în fruntea ei cele mai ilustre nume ale țării, pumnul acesta dolofan al țarului rus, care nu o dată amenințase Franța — defilează acum într-o frenezie a devotamentului înaintea dumitale, un fiu al Lorenei înrobite, sub ascuțişul privirilor încrucişate ale ambasadorilor german

şi austriac, în sunetele marşului interzis de autoritățile germane pe teritoriul Alsaciei şi Lorenei. Ar trebui să fii încîntat: împăratul te-a ascultat în ajun cu considerație şi atenție. Dumneata ştii ce să vorbeşti, Raymond! N-ai pomenit o vorbă despre Franța, ai vorbit numai despre Rusia; i-ai amintit autocratului ceea ce îi repetă mereu ministrul său pentru afacerile externe şi oamenii cei mai de seamă ai gîndirii ruse. I-ai spus că eşecul războiului ruso-japonez a pus stavilă pentru totdeauna încercărilor ruseşti de a se infiltra în Orientul îndepărtat şi i-ai atras atenția asupra altui Orient — Orientul Apropiat. Ai citat cifre: 80% din exportul de grîne ruseşti se face prin Dardanele, un milion de ruble pagubă pe zi în frămîntatul an al războaielor din Balcani, cînd Turcia a închis porțile strîmtorior. I-ai arătat că Germania îşi consolidează pozițiile în acest Orient Apropiat şi nu-i departe ziua cînd ele vor trece din mîinile neputincioase ale turcilor, care-s nişte barbari, îm mîinile civilizate, înmănuşate în cuirasă ale aceleiaşi Germanii. I-ai repetat binecunoscutele cuvinte al lui Sazonov: „Maiestate, strîmtorile în mîinile unui stat puternic ar însemna înrobirea economică deplină a Rusiei față de acel stat“.

Economist pătrunzător şi strălucit politician, ai ştiut să îmbini de îndată cele două resorturi, care pun în mişcare destinele popoarelor, şi ai ştiut, jucîndu-te cu cifrele, să atingi coarda cea mai sensibilă a țarului. „Revoluția este neputincioasă, dacă n-o susțin cercurile liberale ale industriei şi finanței“, ai spus dumneata şi ai subliniat în ce constă nemulțumirea acestor cercuri, citînd un şir întreg de cifre nimicitoare: şase milioane de ruble export de mărfuri industriale din Rusia în Germania, față de trei sute milioane import german! Patru sute de milioane export rusesc în total, față de şase sute cincizeci de milioane import german numai în Rusia, fără a mai pomeni de lupta crîncenă ce se dă pentru piețele Persiei şi ale Turciei!... Cercurile largi ale societății ruse sînt pe drept cuvînt nemulțumite de un asemenea şuvoi de mărfuri germane. Tînăra industrie rusă şi străvechea pîine

rusească nu sînt în stare să țină piept unei asemenea avalanşe. Țarul care va pune capăt acestei stări de lucruri pe calea armelor, care va deschide o cale de ieşire colosalelor posibilități ale producției ruseşti, va sta de-a lungul veacurilor alături de Petru cel Mare, căci şi el ar defrişa drumuri noi Rusiei, întru dezvoltarea ei. Un asemenea țar va fi sprijinit de cei mai de frunte oameni ai țării...

Îți aminteşti cu cîtă lăcomie, cu cît nesaț te-a ascultat omul acela buhăit, nu prea inteligent, cu veston alb de ofițer al flotei, descurcîndu-se anevoie în şirul de cifre citate? Ai ştiut să profiți de orice: şi de situația economică, şi de înclinațiile panslaviste ale imperiului, şi de sentimentele cavalereşti (sfințenia legăturilor alianței!), şi de amorul propriu împărătesc (Țuşima! Port-Arthur! Mukden!), şi de revoluție (de cine să se teamă țarul mai mult — de gloata analfabetă sau de comercianții şi industriaşii cu titluri universitare?). Ai profitat de toate ca un maestru — şi iată acum trupele de gardă defilează în fața dumitale, dăruite cu toată recunoştința dumitale, salvator al dinastiei şi prieten al imperiului.

Această armată uriaşă — o nouă trupă colonială a Franței asemenea aceleia formată din zuavi, negri, anamiți — îşi va îndeplini în curînd misiunea sa istorică. Tinerii şi falnicii mujici ruşi vor face zid de netrecut, iar gloanțele şi obuzele germane se vor împlînta în ei. Sînt fără număr trupurile acestea voinice, şi fiecăruia din ele îi trebuiesc cel puțin două gloanțe ca să fie doborît — cu atît mai bine, boşilor le vor rămîne mai puține pentru francezi. Oştile astea barbare (oare nu în ele s-au împotmolit cîndva iataganele tătărăşti, neizbutind să-şi croiască drum pînă-n Europa?) da, oştile astea barbare vor fi ca un prişniț. Ele vor trage trupele germane de lîngă Paris. Se cere multă vreme ca să le decimezi — sînt mulți, ca şi chinezii, optzeci şi şapte de milioane numai bărbați. Ei vor porni dinspre răsărit asupra Germaniei, ca un roi de lăcuste, cu neputință de stîrpit, răsărind pe fundul tranşeelor ca ciupercile după ploaie, să ia locul celor

uciși.

N-ai ce-i face, Raymond! Aşa-i alcătuită lumea — unul luptă cu obuzele, altul cu mujicii! Cine va cuteza să-ți reproşeze că tu şi numai tu ai trimis la moarte milioanele de oameni care populează o țară bogată, dar nelipsită de proşti? Țara asta are interesele ei, ea se va bate pentru ele, pentru locul ei sub soare. Dar n-ai fi om de stat dacă n-ai şti să faci pe gigantul ăsta nespălat să lucreze în folosul Franței, Raymond...

Coloane regulate de carne de tun — garda imperială — defilează pe cîmpul de la Krasnoe Selo, fără să bănuiască ce gîndeşte despre ele omul planturos cu joben, care şade în caleaşcă pe deal. Platoşele de aur ale cavalergarzilor şi cuirasierilor scînteiază ca cervonții risipiți pe verdele postav al meselor de bancă; uniformele multicolore ale infanteriei alcătuiesc un desen iscusit şi întortocheat, amintind de curcubeul biletelor de bancă. Şi într-adevăr, Raymond, oare nu-s cele zece miliarde de franci aur, care-au prins viață în chip miraculos, bani ce s-au năpustit spre Rusia în căutare nesățioasă de profituri?

Cuirasierii maiestății-sale suveranul, cuirasierii maiestății- sale împărăteasa, cazacii alteței-sale prințul moştenitor, garda personală a maiestății-sale, regimentul de puşcaşi al familiei imperiale, regimentul de grenadieri Keksholm, închinat împăratului Austriei, regimentul de grenadieri Sankt-Petersburg, închinat regelui Prusiei — simbioza aceasta de coroane, rusă, austriacă, germană, împletită cu herburile slave şi latine pe aurul epoleților şi postavul roşu al cioltarelor.

Platoşe, coifuri, dolmane, chivăre, mundire, pieptare, tunici albe, lampasuri, pinteni de argint Saveliev, cizme de o sută de ruble Timofeev.

Principi, baroni, conți, duci, arhiduci, prinți de sînge imperial, neamuri de viță veche, fără titluri, ce-şi păzesc cu străşnicie vechimea stirpei, cu sîrma ghimpată a poreclelor înşirate pe două, pe trei şi pe patru rînduri, corneți imberbi

pe care-i adulează cu slugărnicie comandanții de regimente; ştab-rotmiştri{47} care țintesc să ia în căsătorie principese de sînge imperial.

Domenii, maiorate, ocine, conacuri, branişti. Cai cu picioare dăltuite, din propriile crescătorii, şi soldați falnici, recrutați din propriile județe, şi unii şi alții aleşi pe sprînceană — aceeaşi culoare, rasă, statură.

Este într-adevăr superbă şi incomparabilă această *gvardie,* garda, corpul de gardă personală, reazemul curții, floarea, pilda şi obiectul de invidie al întregii armate, armata de elită a Rusiei imperiale, superbă ca o încrustație în aur, ca fastuosul teatru de operă, cu şaizeci de mii de baletiste şi figuranți de înaltă şcoală.

Adunătura asta nefirească de făpturi umane bine dresate urmează de-aproape cozile pieptănate ale iepelor ofițereşti, purtînd înfipți în spinare pieptenii uriaşi ai baionetelor albăstrii. Mîinile drepte se avîntă din flanc, ca bătaia egală a unei aripi puternice. Capetele — ridicate sus de forța unui nevăzut şi zdravăn pumn în bărbie. Ochii holbați şi imobili ațintesc în nemişcare coama albă a calului, care de-mbuibare şi-a uitat năravul. Şi bătînd pămîntul în loc — numai la patru paşi de botul lui dăltuit şi impasibil — comandanții de regimente înalță în văzduh deasupra capetelor facla de argint a săbiei dezgolite, aprinzînd cu flacăra ei rece entuziasmul dinainte pregătit. La acest semn soldații coboară ochii, fiecare la picioarele celui ce calcă înaintea lui, şi deschid larg gurile, descoperind două şiruri de dinți albi ca laptele.

Numai o turmă de bivoli întărîtați, cu ochii însîngerați, ar fi în stare să scoată un asemenea răget spăimîntător, de neîndurat pentru nervi. Capetele soldaților se umflă de țipăt. Chivărele strîng mai tare frunțile. Vinele se umflă la tîmple. Fanfarele sînt înghițite de răget fără urmă. Stegarul tace: el caută să prindă cadența, urmărind mişcările mute ale baghetei mînuite de capelmaistru, şi tot regimentul îşi ține cadența după pasul lui ferm.

Țarul ridică mîna la cozoroc — şi atunci cel de-al doilea şir

al fiecărui pluton, care tăcuse pînă acum, slobozeşte un „ura“ de o forță nemaipomenită... Aşa fusese deprinsă garda şi în felul acesta uluia pe străini cu răcnetul ei în unison.

Însă jocul care se tot repetase de zeci de ori de la începutul parăzii începea să fie plictisitor. În spatele țarului şi al preşedintelui curtea prinsese a şuşoti şi schimba impresii, trăgînd cu ochiul la insulițele cam izolate ce se alcătuiau în jurul ambasadorului austriac şi al celui german. Amîndoi diplomații înțelegeau prea bine de ce natură erau şuşotelile acestea însuflețite: calamburile scînteiau acolo în spumoase jerbe de spirite, cu atît mai maliționase cu cît erau mai subtile aluziile acestei parăzi insultătoare. Fiecare lovitură de aramă a talgerelor (nu mai sfîrşea odată marşul acela al Lorenei) se lipea de obrajii palizi ai contelui Pourtales ca o nouă palmă răsunătoare. Demnitatea diplomatică posedă un catalog de prețuri al insultelor amănunțit şi bine socotit: la banchet — marca vinului pe care i-l toarnă pajul în pocal ambasadorului; la balul curții — refuzul amabil al soției ministrului de externe de a dansa cu dînsul prima poloneză; la audiență — o imperceptibilă diferență în unghiul de înclinație al capului împărătesc. Aceste fleacuri, în aparență fără însemnătate, demonstrează cu mult înaintea ultimatumurilor cotitura netă în politica externă. Alegerea marşului Lorenei pentru o trecere în revistă a trupelor de gardă, atît de sărbătorească şi triumfală ca aceasta, într-un moment de mare încordare a situației din întreaga Europă, nu putea fi pur şi simplu o lipsă de tact obişnuită la aceşti asiatici. Ea demonstra că o dată cu sosirea lui Poincaré țarul şi-a pierdut orice prudență şi arde toate punțile în văzul lumii întregi. Războiul era hotărît de el.

Platoşe, coifuri, chivăre, săbii, lănci, drapele — toată această strălucire medievală războinică nu izbutea să-l orbească pe ambasadorul Germaniei. Şirurile care treceau prin fața lui se aşterneau în chip de rînduri regulate ale scrisului binecunoscut din notele informative despre capacitatea de luptă a armatei ruse. Companiile erau aidoma cu coloanele de cifre ale cheltuielilor cu aprovizionarea ale

intendenței. Tunurile îi aminteau consolator felul cum lucrează uzinele care fabrică obuzele pentru ele, albastrul pieptene al baionetelor — inevitabila insuficiență de armament pentru o eventuală înzestrare a trupelor din rezervă, statura soldaților din gardă — ce munți de pământ în plus vor trebui aruncați cu lopețile din tranşee, pentru a camufla asemenea giganți de focul cu țintă precisă al artileriei germane... Lopețile îi purtară gîndul înapoi, la uzinele ruseşti, aşa cum tot acolo i-l duseră şi baionetele, şi tunurile, şi toată această mare de oşti, care avea nevoie de vagoane pentru a fi transportată pînă la graniță, şine pe care aleargă vagoanele, locomotive care le trag după ele, cărbune care pune în mişcare locomotivele... Rusia, cu toată armata ei de milioane, încetase să-i mai sperie, cum îi speriase încă de curînd, în secolul trecut, înainte de a fi învățat să străpungă, să reteze cu foc neîntrerupt de mitralieră avalanşa de oameni ce dau buzna la atac şi să amestece prin focul de uragan al artileriei cu tragere lungă o cantitate de regimente, oricît de mare, cu orice cantitate de pământ, în care acele regimente fuseseră silite să se îngroape. Metalul şi nu carnea, industria şi nu bătăliile hotărau astăzi războiul. În afară de asta, între aceste strălucite oşti şi granița Germaniei se aşterneau verste întregi de căi ferate strategice neterminate, se întindea mlaştina plină de smîrcuri a mobilizării ruseşti de treizeci de zile, aşa că astăzi Franța n-avea decît să zăngăne din sabia rusească cît o pofti. Înainte ca sabia să se ridice pentru a lovi — Franța va fi *kaput:* o scurtă şi năprasnică lovitură prin Belgia un al doilea Sedan, şi o nouă cădere a Parisului...

Iar dinspre cîmpie venea mirosul greu al năduşelii răspîndite de şaizeci şi trei de mii de trupuri falnice, încinse sub dogoarea soarelui de iulie în uniformele strîmte, în dolmanele bordate cu blană şi sub platoşele de cavalergarzi (fierbinți ca nişte samovare). Izul acesta de mujic amintea amenințător cîți alți mujici neîmbrăcați încă în uniforme îşi aşteaptă rîndul, în toată țara asta revărsată ca o mămăligă necoaptă, să fie instruiți în neiscusitul meşteşug de a bate

pasul în şiruri drepte după ofițer, pentru ca după însuşirea acestei arte să fie transportați în tranşee. Pe urmele nepoților, soților, verişorilor, amanților, feciorilor aristocrației de la curte, adunată în pavilion, mergeau transpirînd de zăpuşeală, străduință şi frică mujici în travestiuri de operetă, cusute din banii dărilor adunate tot de la ei, mergeau sătui, buimaci de atîta îmbuibare (căci rația unui soldat din regimentele de gardă era cu neputință de biruit, mai ales după înfometatul trai de la țară) mergeau năuciți în caruselul necontenitelor treceri în revistă şi inspecții, parăzi, instrucții, gărzi, ronduri, dezvățați de muncă, deprinşi să-i invidieze pe grăsanii majuri cu mutre bucălate şi roşii, visînd ziua cînd vor binemerita gradul lor superb, ca astfel să se lepede pentru o viață întreagă de uitatele năluci ale sărăciei traiului sătesc şi muncii grele la ogor.

Primitivi şi aproape analfabeți cunoscînd pînă la cătănie numai două unelte făurite din metal — toporul şi plugul — purtau armele ca nişte bîte, cărau după ei mitralierele ca nişte grape, temîndu-se de propriile arme. Contele Pourtales îi studia cu ironică curiozitate. Cît de puțin semănau urşii aceştia lălîi şi grei de cap, învățați să tragă din pistoale de circ, cu soldații țării sale, o țară unde civilizația şi industria obişnuiesc din fragedă copilărie oamenii cu maşinile, cu ordinea, cu judecata! Ar fi tare curios să vadă în ce masă amorfă s-ar preface toate regimentele astea trase cu linia, dacă un magnet oarecare, în stare să atragă numai aurul epoleților, ar smulge pe neaşteptate din rîndurile lor rarele figurine ale ofițerilor?

Şi cît de genial trebuie să fie capul în stare să creeze un sistem de organizare, care să conducă această turmă de neconceput în războiul modern, şi încă s-o ducă la victorie?

Capul acesta îl descoperise contele Pourtales cu uşurință. Un cap microscopic, cu fruntea teşită, cărunt — el se înălța deasupra lanului unduitor de panaşe, plumaje, tricornuri şi chivăre ale curții, asemenea unui izolator în vîrful unui stîlp de telegraf, rotindu-şi posesiv de jur împrejur ochii înțepători

ca acele, şi tot atît de mici ca ele. Numai sîngele stricat al dinastiei de trei sute de ani, lipsit de vlagă, neîncropit cu nici un strop de sînge proaspăt, istovit de căsătorii între rude (ţarii şi cîinii, după cum se ştie, nu recunosc rudenia!) a putut să ridice această ţeastă microscopică la o înălţime atît de nefirească, ca un apendice întîmplător şi inutil al trupului deşirat. Proţăpit în înaltul tristei însingurări, unde inima (asemenea apeductului provincial, cînd aprovizionează etajele de sus) mînă sîngele cu greu, şi numai cu picătura — capul zdrăngănea din creierii seci, prost irigaţi, la fiecare mişcare. Cu toate acestea şi zdrăngăneala asta a fost de ajuns ca marele duce, unchiul împăratului însuşi, comandantul suprem al trupelor de gardă şi al districtului militar Petersburg, să fie recunoscut viitor comandant suprem al armatei ruse.

Zdrăngăneala creierilor seci se auzea pînă departe în regimentele de gardă, ca o bătaie răsunătoare de tobe care aliniază rîndurile şi cheamă la fapte de arme. Ofiţerimea de gardă nu se putea să n-o audă, dar auzind-o, o lua drept tărie, putere, care nu cruţă, nu se închină, nu se înfricoşează înaintea unui întreg imperiu răzvrătit; tărie desluşea ofiţerimea din gardă în necruţătoarele rezoluţii de pe marginea sentinţelor curţii marţiale, în rapoartele asupra parăzilor şi trecerilor în reviste, în ordinele insultătoare care biciuiau obrajii generalilor, ba şi-n grosolanele înjurături aruncate în obrazul oricui se nimerea de la înălţimea unei statui ce ar fi putut aminti un Petru I — tărie, autoritate, putere, cum nu mai ţinea minte Rusia de la Nicolae I. De aceea, în cluburile ofiţereşti, la agapele tainice din locuinţele particulare ale ofiţerilor, în fumoarele şcolilor militare, trecînd din gură în gură, legenda îl învestea pe Nikolai Nikolaevici cu o popularitate primejdioasă în rîndul ofiţerimii. Se şoptea despre un complot de curte şi o eventuală înlocuire a unuia din Nikolai cu celălalt, despre o dictatură militară, de care, cică, ducea dorul Rusia şi mai ales avea, cică, absoluta nevoie de cînd prinsese să se clatine tronul subminat de Dumă, de

Rasputin, de bancheri şi afacerişti dubioşi, şi, în sfîrşit, de mult prea proaspăta amintire a ruşinosului război ruso-japonez...

Deodată, dinspre cîmp veni un „ura“ straniu. Sonor, entuziast şi sincer — după răgetul nepăsător al soldaților — el te uluia. Fețele se întoarseră curioase, lornioanele şi binoclurile se ridicară la ochi.

Prin fața pavilionului treceau nişte tineri. Tunicile simple erau neaşteptat de modeste. Sub epoletul drept al fiecăreia înălbea un petec de hîrtie împăturită.

Nici o unitate militară nu defilase nicicînd înaintea țarului în rînduri atît de răzlețite, cu o ținută atît de dezmățată. Deasupra umerilor înguşti baionetele formau o linie ruşinos de unduitoare, ce părea că respiră o dată cu ei, nervos şi emoționat. În flancul drept al rîndului al treilea un tînăr mergea poticnindu-se din pricina lacrimilor de entuziasm şi înduioşare, întorcînd spre țar nu numai fața, ci tot trupul încă slăbănog şi neformat. Lacrimi curgeau pe toți obrajii rumeni, iar „ura“-ul suna a recunoştință şi dăruire de sine.

Şi țarul se descoperise şi binecuvînta cu o cruce largă această unitate în dezordine.

Şi îndată începu demența lîngă pavilion. Doamnele, cu ochii scăldați în lacrimi, smulgeau de la piept buchetele şi aruncau flori în rîndurile clătinate. Camergherii strigau în falset „ura“. Marea ducesă Milița Nikolaevna, cu ochi negri, de o frumusețe tragică, ca de sibilă ce vesteşte moartea, se făcu albă la față de emoție. Apoi străbătu cu pas sprinten pajiştea din fața calului împărătesc pînă la rîndurile lor şi sărută pe unul din tineri, la întîmplare. Şi tînărul, înmărmurit de venerație, porni mai departe orbit, împleticindu-se, în timp ce ea rămase în picioare înaintea şirurilor, ca o statuie albă a victoriei, întinzînd convulsiv brațele, însufleținд şi uluind cu frumusețea ei fanată.

Aşa stătea înaintea împăratului şi a împărătesei, binecuvîntînd tinerii cutremurați de emoție şi neobservînd (ori nevoind să observe) impresia pe care o făcuse elanul său.

Fața imobilă a împărătesei era numai pete roşii; ochii albaştri bulbucați ai țarului sticleau; buchetul principeselor, alb şi trandafiriu, înfipt în coşul de lac al landoului cu şase locuri, tremura de indignare din toate petalele. Prezidentul zîmbi cu discreția unui strein care asistă la o scenă de familie şi-i nevoit să nu observe că rubedeniile încep să țipe ascuțit şi să spargă farfuriile. Şi numai de la ultimul etaj al unchiului împărătesc, din barbişonul său țepos şi ascuțit, se prefiră un mic zîmbet de aprobare, la fel de țepos şi de ascuțit.

Milița Nikolaevna, sora soției sale şi soția fratelui său, fiica regelui Muntenegrului, inspiratoarea neîmpăcată şi fățişă a opoziției de la curte a marilor duci împotriva împărătesei, era o pătimaşă apostoliță a războiului de eliberare a popoarelor slave, şi în general susținătoare a partidei războiului. Ea cizela cazonele glume pe seama lui Rasputin, fabricate de cumnatul mult iubitor de putere, şi împreună cu sora ei le făcea să circule prin saloane, regimente şi palate. Ea traducea inexpresiva zdrăngăneală a creierilor seci ai cumnatului într-o înflăcărată predică a războiului cu orice preț, război întru salvarea tronului, menit să fericească şi garda imperială, reazimul lui de nădejde. Ea cumpăra devotamentul ofițerilor din gardă cu prețul a nenumărate linguşiri, baluri, vizite la regimente şi aluzii mult promițătoare.

Acum tot ea profitase de moment (nu împărăteasa, şi nici vreuna din sfioasele fiice ale țarului) pentru a-şi cîştiga devotamentul acestor tineri, spre a canaliza entuziasmul lor de supuşi credincioşi pe căi numai ei trebuincioase şi a le aminti prin persoana ei materială de soțul surorii sale şi de fratele soțului său — adevăratul lor comandant. Pricepînd aceasta, căpşorul lui minuscul descrise un arc şi se aplecă la urechea mareşalului curții, care se supuse şi făcu un semn maestrului de ceremonii. Marşul Lorenei se stinse. Acordurile lente ale imnului imperial smulseră jobenele şi tricornurile de pe țestele lucioase, iar pe creasta lor se ridică iarăşi, pe culmile însingurării, țeasta minusculă, prădalnică şi seacă a

stăpînului gărzii — marele duce Nikolai Nikolaevici.

O mare cinste se acordase astăzi şcolilor de ofițeri: companiile de elevi, proaspăt avansați la gradul de corneți şi podporucici, defilau în sunetele imnului imperial. Iar hîrtiuțele albe vîrîte sub epolet — ordinele de avansare — erau singura dovadă a metamorfozei pe care o aşteptaseră cu nerăbdare de ani de zile, transformarea lor dintr-un soi de grade inferioare în ofițeri din gardă, care tot mai mergeau încă aliniați în rînduri, ca soldații — abia mîine ofițeri ai gardei, hotărîți s-o ducă pe căile gloriei militare, binecuvîntîndu-l pe țar cu recunoştință, dăruindu-i-se cu urale entuziaste — gata să pornească la luptă, la faptă eroică, la moarte.

Tristă şi cumplită cale! Iat-o croită prin veacuri — între bătălia Narvei şi Porțile Narvei. Sînge aburind care picură de pe baionete stîngace şi vergi mlădioase. Mîndrele zdrențe ale drapelelor fîlfîind peste spinări soldățeşti sîngerate de vergi, cu carnea în zdrențe. Gărzi de la palat care-i păzesc pe împărați şi, în măsura necesităților, îi sugrumă în vreun ungher al iatacurilor ca pe nişte şobolani, pentru a elibera tronul unor împărătese. Şi răsplata împărăteselor: pentru ofițeri — titluri, decorații, domenii; pentru soldați — douăzeci şi cinci de ani stagiu militar. Caraule de onoare înaintea Palatului de iarnă, treceri peste Alpii, Balcanii şi munții Caucazului, acoperiți de zăpezi; cadavre făcute sloi, numai în tunici soldățeşti strînse pe talie, pe nămeții de zăpadă ai caldarîmului şi pe zăpezile munților. Şuruburile flintelor slăbite şi baionete pilite la bază, ca să zăngăne plăcut urechilor împărăteşti, cînd se mînuie „pentru onor arm” — şi în acelaşi timp pentru ca gloanțele să nu-i nimerească pe turci şi pe francezi. Tragica înfrîngere din 1805 sub zidurile Austerlitzului, în schimb o strălucită victorie peste un veac — asupra Presniei...

Tinerii plîngeau. Clipă măreață, de neuitat, în care oricine din ei ar fi fost gata să moară numai la o fîlfîire de gene împărăteşti — unde şi cînd îşi vor aminti mai tîrziu de ziua aceasta ofițerii din gardă?

Căci sub bătaia secetoasă a taifunului războinic, acțiunile de la bursă au şi prins să cadă ca frunzele unei toamne premature; firele de telegraf țiuie încinse la roşu de ultimatumuri, nu mai e mult pînă să înceapă a boci muierile la țară, lovite din greu de ordinele de mobilizare; glontele studentului sîrb a deschis prima rană în trupul obez al Europei şi sîngele a şi prins să picure, deocamdată cîte un strop, însă foarte curînd vor curge oceane întregi. Ofițerii din gardă au şi păşit pe ultimul lor drum din tabăra de la Krasnoe Selo, unde nu se vor mai întoarce niciodată pentru strălucite parăzi şi trai sătul.

Aşa plecau una după alta de pe cîmpul de la Krasnoe Selo, topindu-se în tulburea negură a anilor, companiile ofițereşti aliniate ca soldații, cu cămăşi soldățeşti, cu arme soldățeşti la umăr, prefigurîndu-şi în mod bizar propriul lor viitor, cînd după ce vor fi defilat iarăşi înaintea unui alt armăsar alb, îmbuibat pînă la nepăsare, aveau să pornească pe noi şi nemaivăzute fronturi, companii, batalioane şi baterii *ofițereşti* aliniate *ca soldații,* cu arme *soldățeşti* la umăr, ca să-şi recucerească maioratele, domeniile şi braniştile, călcîndu-şi de trei ori jurămîntul, fugind din fața propriilor lor soldați, recrutați din propriile lor județe — aveau să pornească umăr la umăr cu duşmanii de ieri, nemții, cehii, bulgarii, împotriva ruşilor şi a binecunoscutelor drapele roşii dinaintea lor. Donul, Caucazul, Siberia, Varşovia, Crimeea, Terioki, nave japoneze, franceze, engleze. Constantinopol, lagărul de la Galipoli, minele din Alger, goană fără rost prin lumea largă între Paris, Shangai şi Manciuria, zbor rotat de corbi pe care îi atrage mirosul de sînge aburind, oriunde s-ar răspîndi, deznădejde fără margini, speranțe deznădăjduite, măruntele pomeni oferite de alde Riabuşinski{48} şi Deterding{49}, „Doamne, păzeşte-l pe țar“ pe dinaintea pieptănatelor cozi ale iepelor englezeşti şi un „ura“ curat rusesc în fața mustății încărunțite a lui Raymond Poincaré, singurul care nu vă va părăsi zeci şi zeci de ani de aici înainte.

CAPITOLUL 10

Iulie 16, anul de la naşterea lui Cristos 1914, iar al locotenenței noastre al 2-lea.

Rada fortului Sveaborg

„Iubite frate al nostru, Iuri Petrovici!

Pradă mîhnirii aflîndu-ne şi de prevestiri sepulcrale tulburat, hotărîtu-ne-am a vă scrie o glumeață epistolie, pentru ca în compania intelighenției şi a humorului neînveninat să ne abținem de la înjurături scîrnave, aşijderea mîntuindu-ne sufletul dintru focurile veşnicei Gheene. Că despre înjurături, dau năvală fără zăbavă. Scrisu-s-a doară-n scripturi: «Che notr vi maritim? Tujur — dejur, suâr — buâr, navighe, navighe i apre muriu»[{50}]. Şi mai e scris acolo: «Ave, Iuri, morituri te salutant!»[{51}] Cu privire la feluriți morituri asta n-are a-ntîrzia, s-o ştii.

Batîr furtunile ultimatumurilor traiul amar ni-l bîntuie. Iar întrucît analele, zise azi şi gazete, se expediază cu neînchipuită neglijare pe corabia noastră, echipajul, în cap cu căpitan cu tot, în situațiunea politică orbecăie precum fregata-n ceață: din ce parte fi-vom atacați şi care-i vrăjmaşul în bătălia ce se aşteaptă, astea toate, pînă una, alta, rămîn pentru noi o taină. Unii ar dzice că stau să năvălească suedeştile fregate, spre a ne ospăta cu scatoalce, alții prorocit-au, dimpotrivă, că, pogorîndu-şi albiile pe ape, neamțul a pornit împotriva suspinaților. Ba unii cutează a întoarce privirile cu teamă şi către inglişeasca flotă, căci unde-i viclenie, acolo-i şi dumneaei, aşa s-a pomenit din bătrîni. Dintru această pricină filfizonii noştri pun rămăşag care mai de care: împotriva cui ne vom bate? Şi, înfierbîntîndu-se şi frățiorul dom- niei-tale, îndîrjitu-s-a împotriva binecunoscutului medic-şef Osip Karlîci, care ar

cam cădea la bănuială cu privință la suedez. Aşa se face că pus-am şi eu la bătaie pentru neamț cinci şipuri de vinaț de-al francilor, dzis şi şampană. Măre, trag nădejde ca balanța să-ncline înspre partea mea, întrucît ştiut iaşte că neamțul a scornit maimuța. Prin urmare şi aşa deci, ce-l doare să mai işte un pretext de păruială? De aceea măcar să bem.

Cît despre noi, nădejdea în soartă punînd, slujba la țar cu sîrguință o-mplinim, alămăria furbişînd zi de zi pînă ce scînteiază, că la soare te poți uita, dar la ea ba, punțile bricuind cu nisip, mai-mai să ieşim pe partea ailaltă. Şi de-o vrea bunul dumnezeu, ne vom învrednici a lua la goană cu alifia şi coada duşmanul scîrbavnic, dat fiind că obuzele încă n-am găsit răgaz a le ridica de la Amiralitate şi nici a noastră fregată a o pune pe picior de război, tot aşteptînd să tune, după care i-a fost lăsat patriotului rus să se închine, şi nicidecum înainte... De la o vreme umblă buhul pe la noi că cică ai voştri senatori de la Sankt-Petersburg l-ar fi încuiat pe amiralul nostru în cabină, ba i-au pus şi sentinelă la uşă — nu cumva să i se năzare năzdrăvanului de moş a trimite corăbiile pe mare, căci se mai întîmplă cîteodată să se ducă la fund, pe cînd şezînd prinse în lanțuri de dană, rămînea-vor tefere şi neatinse. Deşi pomenitu-s-a în historie că asemine poveste la Port-Arthur s-ar fi sfîrşit cu lacrimi{52} ...“

Scrisoarea începută de dimineață zăcea pe masă. Locotenentul Livitin reciti începutul, zîmbind amar, şi se trînti în fotoliu aşa cum era, cu tunica de lucru şi chipiul pe cap. Adjutantul comandantului forțelor navale, locotenentul Boşnakov, pleca cu distrugătorul, trimis de statul-major la Bjorko, unde ancorase grupul de nave al Şcolii Navale, şi trebuia să dea zor s-o termine, ca să mai apuce s-o trimită pe „Riurik”.

Stilul glumeț care-l captivase de dimineață impunea o încheiere spirituală, la ora asta însă nu-i venea de fel să glumească. Ziua era pe sfîrşite, iar nelinişstea din suflet tot mai apăsătoare, de dimineață şi pînă acum zvonurile luaseră proporții grandioase. Boşnakov, care picase, ca meteorul din

cer, de la statul-major cu confirmarea scrisă a ordinului de a se încheia pînă seară toate lucrările pregătitoare pentru mobilizare, apucase să-i strecoare din fugă că puitoarele de mine au şi ieşit din radă, pornind în direcția Porkkala-Udde şi avînd la bord o cantitate mult prea suficientă de mine; că cineva văzuse în larg crucişătoare germane; că mobilizarea e un lucru hotărît, dar întîrzie din ordinul țarului, care aşteaptă răspunsul Austriei. În careu se rostea cu glas tare cuvîntul „război"; se şi vîntura o anecdotă, prinsă din zbor, cum că Vanecika Aseev, care de trei săptămîni şedea la arest din pricina beției, trimisese la statul-major o telegramă pur şi simplu încîntătoare: „Rog eliberați temporar pentru primul marş primejdios în vederea răscumpărării vinei cu prețul sîngelui răspuns plătit". Ziarul din Helsinki comunica oarecum încîlcit mersul tratativelor ruso-austriece, în vreme ce ofițerii rechemați din concedii şi delegații aduceau veşti care contraziceau informațiile din ziare — nimeni, dar nimeni nu ştia ce-i aşteaptă. Nu se mai sfîrşea perioada aceea chinuitoare şi agitată cînd toată lumea vorbeşte despre război, dar cînd este interzis a pronunța cu glas tare acest cuvînt, cînd navele se pregătesc de luptă, dar nu se decretează mobilizarea, cînd oficial continuă „vremea de pace", dar de fapt toate gîndurile şi acțiunile se îndreaptă către necesitățile războiului; cînd războiul nu-i declarat încă, dar nu mai poți îndura tensiunea şi doreşti din toată inima să se declare odată, ca să se pună capăt zilelor cutremurate de nelinişti — să se clarifice într-un fel viitorul.

La drept vorbind, scrisoarea era pentru locotenent doar un prilej de a restabili în sinea sa echilibrul, felul de totdeauna de a judeca lucrurile — poate de aceea de la primele rînduri luase tonul acesta. În orice caz, acum n-avea nici un chef s-o continue. Deşurubă pe gînduri stiloul şi acesta se grăbi să trimită în ascuțişul limbii lui aurite de şarpe o picătură de cerneală fluidă; supunîndu-se degetelor, porni să alunece pe hîrtia pînzată, albăstruie, cu marginile zimțate:

„Iată propoziţiunea preaumilului tău serv, iubite frate al meu. Rogu-te cu cerul şi pămîntul să se închine domnia-ta înaintea mai-marilor săi, cerîndu-le cu lacrimi în ochi învoire, măcar şi pentru un cît de scurt răstimp, ca să se înfăţişeze după aceea în mare grabă la frăţiorul domniei-sale, pînă ce preanobila sa persoană n-a ajuns hrană rechinilor. Doritori sîntem a-ţi plînge pe umăr şi da dispoziţiile din urmă privitoare la treburile de familie, întrucît un oarecare proiect al nostru a fost supus iarăşi spre examinare amiralului, de aici putînd să decurgă în puţină vreme unele schimbări în sensul jertfirii preasupusului serv pe altarul patriei. Precum este un obicei, trimit cu un curier special, o dată cu prezenta, telegrama lămuritoare mai-marelui domniei-tale, rugîndu-l în consecinţă. Nu-mi pierd nădejdea că luminăţia-sa, adicătelea mai-marele, nu va cuteza a pune piedici, întrucît iubitul domniei-tale frăţior şi-a arborat de pe acum nimb de erou...“

— Poftiţi la masă, înălţimea-voastră, spuse Kozlov din prag.

Locotenentul Livitin dădu din cap şi ridică un deget, în semn că nu doreşte să fie deranjat.

„Lăsînd gluma deoparte, Iuri, cere imediat o permisie şi vino aici, măcar şi pentru trei ore. Mi-e sufletul plin de... Dă zor, altfel s-ar putea sa nu mă mai găseşti. Şi nu se ştie cînd ne-om mai întîlni după aceea.”

Kozlov scoase din dulap un veston curat, pregătit dinainte, şi rămase în aşteptare pînă ce locotenentul încheie scrisoarea şi o vîrî într-un plic lung şi îngust purtînd într-un colţ emblema: „Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski”, scrisă cu litere albastre, proeminente. Plicul şi hîrtia răspîndeau un iz fin şi persistent de parfum „Chypre”.

— Te duci pe „Riurik” şi o predai, o dată cu biletul ăsta, locotenentului Boşnakov, îi întinse plicul Livitin.

Se apropie de chiuvetă, scoţîndu-şi în mers tunica. Albul ei neprihănit era mînjit fără milă cu funingine şi ulei. Kozlov apucă s-o prindă în aer, înainte să fi căzut pe cuşetă, şi-o desfăcu în mîini cu un aer nemulţumit.

— Iar ați stricat o tunică din cele bune, înălțimea-voastră. Şi doar vă pregătisem una din ălea mai vechişoare. Dac-o mai țineți tot aşa, mai că terminați garderoba! Ce să mai fac cu ea acum? Nici la cart n-o să puteți ieşi într-însa, că rămîne pătată...

— Cad catarguri, zboară tunici! pufni Livitin sub şuvoiul de apă. Nu mai bombăni, Kozlov, e război... Ai găsit-o acasă?

— Întocmai, înălțimea-voastră, mi-a poruncit să vă mulțumesc. Poftiți şi restul, am dat cincizeci şi cinci de mărci, numai că trandafirii nu-s de soi: au dat năvală încă de dimineață domnii micimani, care mai de care, la flori... Zicea grădinarul că parcă-i sfînta zi de paşti...

— E război! rîse Livitin în prosop şi deodată, descoperindu-şi fața, în timp ce-şi ştergea mîinile cu degete lungi, ridică privirea curioasă la Kozlov. Unghia arătătorului drept era ruptă pînă-n carne şi materialul pluşat al prosopului se agață de ea. Părea aspru în atingere cu pernița dezvelită a degetului, gingaşă şi neapărată.

Era şi aceasta (ca şi tunica stricată) o mărturie că începe războiul; se duceau de rîpă lucruri şi intenții paşnice, şi atunci, ce mai contau tunicile şi oamenii? Se smulgeau obişnuitele văluri sub care mocneau simțăminte, şi ceva aspru, da (neplăcut de aspru), şi zălud înghimpa sufletul, nu ştiu care colțişor al lui buhăit, umflat peste măsură, pînă la proporțiile evenimentelor uriaşe, nespus de sensibil la toate şi percepînd într-un fel nou fenomenele cele mai comune.

Unghia şi-o rupsese locotenentul Livitin tăind arborele mare. Iar acesta fusese tăiat pentru că se constatase totala sa inutilitate pe bordul unei nave de război. Iar inutilitatea fusese descoperită abia de două zile — în focul ultimatumului austriac dat Serbiei.

„Suvorov" se mîndrise cu catargele astea, se mîndriseră cu ele ofițerii, flota întreagă, pînă la ultimul elev de liceu militar care colecționa ilustrate înfățişînd navele de război din flota imperială rusă. Turnurile lor uriaşe, din oțel tubular grilat, în formă de spirală, prinse în zece inele bombate, de grosimea

unui trup omenesc, se înşurubau ca nişte tirbuşoane în cer, la şaptesprezece stînjeni înălțime, leit cele două coloane ridicate de Alexandru, în mărime naturală, fixate în punte — aşa arătau. Se mîndreau cu ele, pentru că erau o copie fidelă a arborilor grilați ai dreadnoughturilor americane, dar şi din pricină că nici una din navele în prag de bătrânețe ale flotei ruseşti nu se putea făli cu atîta frumusețe. Şi apoi şi pentru că ingenioasa lor împletitură, ca a Turnului Eiffel, sugera ultimul cuvînt al tehnicii maritime de război: pe arborii încununați de gabii grele avea să se concentreze ochirea centralizată a tuturor tunurilor grele, uşurîndu-se astfel tragerea. Dar cu ochirea centralizată n-a prea mers de la început, şi atunci au lăsat-o baltă. Iar catargele au rămas spre înfricoşarea duşmanilor şi mîngîierea aliaților — superbe şi nemaivăzute, sporind măreția amenințătoare a lui „Suvorov“.

Însă la paisprezece iulie, în timp ce împuşcătura de la Sarajevo aprindea fitilurile bombelor cu efect întîrziat ascunse prin safeurile diplomatice, aruncînd în aer prima salvă a ultimatumurilor fără apel;

în timp ce cuirasatul „La France”, sub pavilion prezidențial, străbătea cu viteză maximă Marea Nordului, grăbindu-se a-l transporta pe marele regizor la Paris, ca el să poată asista la primul act al fastuoasei montări mondiale, creația sa personală;

în timp ce autocratul Rusiei întregi deschidea mapa de malahit de pe biroul său, murdărit ca de muşte de portretele numeroaselor sale fiice, şi scotea de acolo prima variantă a manifestului ce avea să anunțe declararea războiului;

în timp ce ministrul de război şi cel al marinei îşi spărgeau capul cu ordinul imperial, neprevăzut de nimeni în niciun fel de planuri, de a mobiliza trupele *numai* împotriva Austriei;

în timp ce puitoarele încărcau toată cantitatea de mine necesară ca să închidă pentru mulți ani de zile gurile Golfului Finic;

în timp ce în amurgul dens, pe nave sifleele dădeau pentru întîia oară semnalul foarte semnificativ „alarmă — mine“ şi oamenii alergau lîngă tunuri, ca să stea apoi toată noaotea în preajma bateriilor de calibru mic, scrutînd bezna albastră, în posacă şi înfiorată aşteptare a atacului venind dintr-o direcție necunoscută, de la un duşman necunoscut, la un răstimp necunoscut;

în timp ce proiectilele oarbe, care umpleau magaziile, începuseră să pară o batjocură față de încordata aşteptare de a le vedea înlocuite cu proiectile de luptă (iar ordinul nu mai sosea, pentru că nu se decretase încă mobilizarea) şi în timp ce fiecare marinar şi fiecare ofițer doreau cu înfocare să le vadă înlocuite odată şi cît mai repede cu proiectile de luptă, pentru a-i servi drept calmant, deşi nu tocmai de nădejde, împotriva apariției neaşteptate a navelor de război germane sau suedeze;

în timp ce aceste nave se şi năzăreau semnalizatorilor în fiecare ambarcațiune finlandeză cu vele ce se arăta la orizont;

în timp ce războiul din probabil devenise fapt şi fiecare detaliu al navei, în cutremurarea autoapărării, fusese cîntărit şi cu mîna cuprinsă de spasmele fricii aruncat în balanța războiului ce ruginea paşnic în timp de pace — ei bine, abia în ziua de 14 iulie 1914, s-a dovedit că arborii grilați nu sînt mîndria vasului, ci pieirea lui.

Cele două coloane ale lui Alexandru plimbate de-a lungul şi de-a latul Mării Baltice se vedeau la o distanță colosală. Ele s-ar fi zărit perfect în vizorul lui „Moltke“ şi al lui „Deutschland“, alcătuind astfel o țintă cum nu se poate mai facilă. Tot ele ar fi trădat gismentul lui „Suvorov”, uşurînd astfel ochirea tunurilor nemțeşti. Şi, atrăgînd obuzele inamice în chip de magneți colosali, la prima lovitură s-ar fi prăvălit pe punte, cu gabiile lor cu tot, cu toate tonele de oțel, prinzînd dedesubt turelele, străpungînd punțile, omorînd propriii lor apărători. Ornamente inutile, lipsite de orice sens, o dată ce nu-şi îndeplineau rolul cel mai de seamă, acela de a purta centrala de tir (artileriştii, oricît şi-au bătut capul, tot n-au

scos-o la capăt), se înălțau deasupra vasului asemenea unui monument funerar dinainte pregătit. Astfel se răzbuna o perfecționare, pentru că fusese neglijată, transformîndu-se în ceva dăunător.

La paisprezece iulie dimineața, comandantul forțelor navale, învestit în sfîrşit cu puteri depline, date fiind evenimentele ce se precipitau, şi bucurîndu-se de o oarecare libertate de acțiune, a ordonat: „Să fie date jos!“

În forfota absurdelor convulsii dinaintea mobilizării şi harababura presupunerilor din careu, locotenentul Livitin era singurul care se alesese cu o treabă concretă: să dea jos arborii, fără schele şi fără palancuri. Propunerea îi aparținea pe de-a-ntregul. Munca de distrugere a arborelui mare avea ceva liniştitor şi-i dădea o satisfacție crudă; părea acum singura treabă utilă şi salvatoare.

Tăia oțelul cu acetilenă. De două zile limbi ascuțite de flacără albastră şuierau zi şi noapte la o înălțime de o sută douăzeci, o sută cinci, optzeci de picioare. Două butoiaşe de votcă fuseseră împărțite, ca primă de încurajare, pe socoteala locotenentului, electricienilor şi tunarilor de la propria lui turelă, numărul patru, căci ei fuseseră chemați a făptui actul eroic. Arborele creştea din punte, de parcă cineva îl implîntase în ea cum implînți cuiele într-o scîndură, cu lovituri de ciocan. Războiul şi intervenise cu corectivul său cel dintîi în amenințătoarea măreție a lui „Suvorov”. Trunchiuri firave se vopseau în port, pregătindu-se a lua locul grațioaselor Turnuri Eiffel de sute de tone. Fragmente de spirală uriaşă şi strîns răsucită se despărțeau de rest fîsîind şi, legănîndu-se pe parîmă, porneau să alunece uşor pe deasupra şlepului. Jos se încărcau cărbuni, se rostogoleau butoaie cu carne sărată, se descărcau obiectele inutile în timp de război şi se ambarcau lucruri utile acestuia, oamenii forfoteau demenți; iar sus, pe arbore, şuiera orbitor gazul şi răsuna obsedant în urechi „incantația focului” din *Walkiria.* Era ceva fantastic, de basm în toate acestea, ceva calm, care în parte îți măgulea amorul propriu. Dar mai ales — de atîta

treabă, uitai de război.

Războiul venise atît de neaşteptat, încît părea neverosimil. De şapte ani, pe cînd şedea încă pe băncile şcolii, pe cînd făcea parte din compania elevilor mici, tot auzea zăngănitul de paloş al acestui cuvînt. De atîta zăngănit el îşi pierduse tîlcul primordial, cum şi-l pierde fiecare cuvînt, dacă-l repeți de o sută, de două sute de ori în şir. Tunurile înseşi, cu care trăgea în panourile de tendă, erau şi ele unelte ale războiului, aşa cum era şi locotenentul în persoană. Războiul se încarnase în viața lui trainic, sub chipul justificării cu adînc temei a însăşi existenței sale. Cu toate acestea, zilele din urmă îi păreau un delir neîntrerupt, ceva ireal, o glumă sinistră a cuiva. Zilele acestea îi impuneau să mediteze serios la o seamă de lucruri şi să ia hotărîri, să se smulgă odată din contemplația chinuitoare a romanului său sentimental cu Irina, în general să privească mai atent în jur şi, prin urmare, să abdice de la obişnuitul echilibru. Ironia de totdeauna şi superbul cinism nu-şi mai găseau locul; în jur, unii se indignau, alții plîngeau, se cutremurau ori aşteptau cu sete să se arunce în luptă. Toate păreau fantasmagorie. Realitatea era numai unghia ruptă din greşeală de dimineață, la tăierea arborelui mare; epiderma trandafirie de sub unghie (care nu se mai dezgolise de la naştere) simțea orice atingere şi amintea necontenit neliniştitorul cuvînt: „război”.

Cum nu puteai să lipeşti unghia ruptă la loc şi să acoperi locşorul acela mult prea sensibil, tot aşa nu puteai să aduci înapoi zilele paşnice şi tragerile tihnite asupra panourilor de tendă. Viața locotenentului, laolaltă cu istoria lumii, fusese frîntă brusc şi o cotea într-o direcție numită necunoscut. În frîntura aceasta proaspătă a zilelor se întrevedea limpede năluca rece a morții. Şi nu teama în fața ei te îngheța — în toată această fantasmagorie a irealului, moartea nu fusese încă percepută — penibilă era obsesia unei păreri de gînd care plutea pe undeva prin străfundurile conştiinței, chinuitoare în incertitudinea ei, că trebuie să facă ceva, nici el nu ştia ce, şi cît mai repede, pînă nu e prea tîrziu. Cît mai are

timp să izbutească să priceapă, să ia o hotărîre, să întreprindă ceva neobişnuit, necunoscut, însă necesar.

Moartea stătea de veghe în partea apuseană a Golfului Finic. Locotenentul Livitin, ca şi majoritatea ofițerilor de pe „Suvorov", nu-şi imaginau prima bătălie drept o victorie.
Forțele erau mult prea inegale: trei nave de linie ruseşti (dintre care două, „Țesarevici" şi „Slava", nişte relicve din muzeul istoric al Țuşimei) față-n față cu o escadră de dreadnoughturi germane de tipul cel mai modern, cu o bătaie mai lungă cu o milă marină! Era limpede pentru oricine că din primele ore după declararea războiului toată flota uriaşă a Germaniei va năvăli în Golful Finic, ca să sfîrşească cu ruşii dintr-o singură lovitură, fără a mai aştepta să intre în funcțiune dreadnoughturile ruseşti, care de cinci ani se tot construiau pe şantierul naval petersburghez. Numai un prost ar fi stat s-o aştepte!

Anglia — iată cine ar fi putut salva flota rusă! Anglia, regina mărilor; îi era de ajuns o singură comandă la tunurile dreadnoughturilor şi cuirasatelor sale de linie din rada Spit-headului pentru ca flota germană să treacă brusc cîrma dintr-un bord în altul şi s-o ia razna spre Marea Nordului, ca să apere propriul litoral apusean. Anglia, da, visul de totdeauna al Marelui stat-major al marinei ruseşti, care în planurile sale nu avea nici un drept s-o considere o aliată posibilă! Anglia — nume binecuvîntat, care în careu avea rezonanțele celei din urmă speranțe şi a credinței frenetice într-un miracol...

Anglia tăcea în expectativă, pufăind în radă din coşurile dreadnoughturilor sale, ca dintr-o pipă uriaşă, încleştată în colțul gurii. Încercînd să dezlege enigma acestei tăceri, ziarele se răsuceau de nerăbdare, cum se răsuceşte coaja albă de mesteacăn în vîlvătaie. Undeva, în cabinetele neştiute de flotă, curgeau şuvoi făgăduielile slugarnice, rugile şi implorările, gesturile nobile, şperțurile. Însă Anglia tăcea — şi pînă una, alta această muțenie însemna pentru „Suvorov" pieirea în primele ceasuri ale războiului.

„Suvorov" avea să iasă pînă la barajul central, să colinde

pe lîngă el, în aşteptarea flotei nemţeşti, iar după aceea să tragă, să tragă pînă-n clipa cînd apa va năvăli în ambrazurile ultimei turele în stare să mai tragă. Numai aşa vedeau prima şi ultima bătălie navală în acest război inevitabil ofiţerii de pe „Suvorov” — unii cu ironie amară, alţii cu romantice autoconsolări. O pieire nobilă, amărăciunea însîngeratei glorii, plăci de marmoră în capela Şcolii Navale, panglici ale crucii Sf. Gheorghe înconjurînd portretele din „Ogoniok” şi titlul de erou ce va dăinui în generaţia care va să vină.

Dar Anglia tăcea. Să mori cu un „ura“ exaltat pe buze era nici vorbă stupid, dar din nefericire inevitabil. Puteau să-l accepte doar micimanii cruzi de tipul lui Mişenka Gudkov. Locotenentul Livitin depăşise de mult vîrsta cînd se moare cu desfătare, în virtutea propriei prostii. Dar n-aveai ce face.

Venise sorocul plăţilor pentru anii splendidelor parăzi şi treceri în revistă, pentru calma autoînşelare, înşelarea Rusiei şi a flotei întregi. Cu toate acestea trebuia să moară, cum trebuie să moară ofiţerul din cavaleria de gardă care a pierdut la joc de cărţi, cum trebuie să-şi trimită un glonte în tîmplă cel care a semnat o poliţă falsă.

Din această pricină toate în jur se înnoiseră şi păreau neaşteptate; acelaşi lucru simte bolnavul căruia medicul îi pune din senin diagnosticul: tuberculoză în ultimul grad. Moartea necesară se interpusese între locotenentul Livitin şi viaţă în chip de oglindă rece şi deformată, care reflectă obiectele cunoscute în forme halucinante.

Şi acum, privindu-l atent pe Kozlov, locotenentul Livitin descoperea pe neaşteptate înaintea lui nu acel apendice comod al propriei sale persoane şi o anexă a cabinei confortabile — ordonanţa, mecanismul care răspunde cu precizie la apel, dar ceva cu totul nou şi uluitor. Trandafirii oferiţi Irinei, apartamentul primitor de pe Mündgathan 7, Saşa cea drăgălaşă, cu boneta ei scrobită, erau noţiuni care, oricum, îi apropiau. „Irinei trandafiri, dar Saşei?...“ Locotenentul zîmbi ghidului său.

— Dar *tu* cum priveşti războiul, Kozlov? întrebă el cu

compasiune. Iacătă, azi mîine ne pomenim în lupte!

— Ordinu-i ordin, înălțimea-voastră, ocoli răspunsul Kozlov, potrivind umerii tunicii curate.

— Ai văzut-o barem pe Saşa? Boceşte?

— De bună seamă... Cucoana zice: pune trandafirii în apă, da ea boceşte în şorț, şi pace. Îi pusei eu, ce să faci! Rîdea cucoana...

— Da ție-ți pare rău?

— De cine, înălțimea-voastră?

— Ei, de Saşa... sau de tine...

Kozlov nu răspunse.

— Nu te amărî. Prima luptă o să ne arate cum stăm. Şi de-om scăpa cu viață, îndată vă cunun şi-ți dau concediu.

— Vă foarte mulțumesc, înălțimea-voastră. Poftiți butonii.

— Las' că mai avem de trăit, Kozlov! spuse locotenentul parcă prea însuflețit. Bea şi tu o duşcă în sănătatea mea!

— Vă foarte mulțumesc, înălțimea-voastră, răspunse Kozlov pe acelaşi ton cu care mulțumise pentru nuntă, apoi deodată, după ce se codi un pic, întrebă cu sfială: Da poate ne-o ocoli năpasta? Că doar războiul încă nu-i declarat... poate că dacă-l mai băgăm oleacă-n sperieți se astîmpără?

— Pe cine, drăguțule?

— D-apăi, pe suedez.

— Şi mă rog, de ce tocmai pe suedez?

— Spuneau unii pe teugă că Suedia e mai cu harțag. Cică pe uscat Austria nu-şi găseşte astîmpăr, iar pe mare — Suedia. Cică, zor-nevoie, i s-a făcut de Finlanda.

Pe Livitin îl cuprinse deodată lehamitea: şi ăsta îi punea acum întrebarea de care i se făcea pur şi simplu greață de atîta ce-a fost întoarsă pe față şi pe dos în careu — război împotriva cui? Însă dacă acolo, aprinzîndu-se în discuții, argumentau cu jaloanele politicii, ale economiei, se refereau la diversele „prestigii" istorice ori la autoritatea Marelui stat-major al marinei, care socotea Suedia printre inamicii obligatorii, lui Kozlov trebuia să-i răspundă limpede şi răspicat. Or, el n-avea ce să-i răspundă. Şi atunci, se ascunse

după o întrebare:

— Da ce, parcă n-ai avea chef să te lupți?

— Cum să ai chef de aşa ceva, înălțimea-voastră? exclamă Kozlov cu toată candoarea. Că doar e numai prăpăd!

Locotenentul ridică din sprîncene, mirat.

— De ce prăpăd? Dimpotrivă, ai să iei solda mărită toată campania.

— Se duce de rîpă gospodăria, înălțimea-voastră, lămuri pe gînduri Kozlov. Abia ne-am pus pe picioare după războiul cu Japonia, şi cînd colo, iacătă, o să ne ia caii — asta numaidecît... Frate-miu mai avea un an pînă la încorporare, aşa că toate erau tare bine rînduite la noi: el ar fi plecat catană, pe cînd eu mă lăsam la vatră...

Livitin rămase mirat de-a binelea. De patru ani de zile vieţuiau laolaltă; socotise că acest trai tihnit, în bună înțelegere, îi convenea lui Kozlov, ca unul confortabil şi plăcut ca şi pentru el. I se părea foarte firesc să-l vadă pe Kozlov reangajîndu-se în marină, pentru a-l urma de pe o navă pe alta, sau rămînînd lacheu la locuința sa de pe țărm, cu Irina Alexandrovna şi cu Saşa, în calitate de nevastă. Şi cînd colo, află că ordonanța lui, deşi i se oferea ca nevastă drăgălaşa de Saşa (o ancoră fixă care să-l lege de casă), avea planurile lui de viitor: înclinațiile sale de plugar nu i le biruise nici flota, nici viața citadină, şi nici măcar Saşa. Neîndoielnic, avea înaintea lui un *om* cu o viață a sa personală şi probabil complexă, un om mai presus de înțelegerea lui, care-şi afirma în mod vădit liberul său arbitru. Şi această descoperire, ce-i spulbera iluziile tihnite şi comode, Livitin o datora aceluiaşi război care atîrna în aer, deasupra creştetelor amîndurora. Locotenentul îşi încheia fără grabă nasturii vestonului, cercetîndu-l îndelung şi cu luare-aminte pe Kozlov, dar cu oarecare curiozitate ironică ascunsă în colțurile gurii. Însă unghia ruptă se agață iarăşi de stofă şi-i aminti că-i necesar să privească într-altfel lucrurile. Ironia era deplasată. „Da poate ne-o ocoli năpasta?...“ Prea multă candidă speranță pusese Kozlov în întrebare. Se desluşea omul în marinarul de

clasa I dinaintea lui, cum desluşeşti deodată un vas ieşind din ceaţă: fără veste şi alarmant. Omul acesta stătea şi-i aştepta răspunsul. Şi Livitin căută înlăuntrul lui cele cîteva cuvinte simple cu care să răspundă francheţei neaşteptate a lui Kozlov (la urma urmei foarte explicabilă), dar nu apucă să deschidă gura. Sub ochii săi Kozlov căpătă alt chip. Poate i se păruse că zăreşte o primejdie în privirea stăruitoare a locotenentului, poate îşi dăduse seama cît e de nepoliticos să aducă vorba despre întoarcerea în satul lui, cînd locotenentul abia îi vorbise de nuntă (la drept vorbind, nici prin minte nu-i trecea lui Kozlov să se însoare cu Saşa; o privea doar ca pe un supliment la raţia de ordonanţă). Aşa sau altfel, însă pieptul i se bombă, ca atunci cînd marinarii sînt întrebaţi în front dacă au vreo nemulţumire, chipul lui căpătă fără veste expresia bravă, reglementară, ochii i se holbară semeţ.

— Apăi, dacă-am depus jurămîntul, înălţimea-voastră, musai să ni-l ţinem, asta aşa-i, rosti el răspicat. Cu chef, fără chef, dacă ni s-o da ordin, pornim la luptă, şi amin!

— Foarte bine! Şi-acum şterge-o, cămilă! se îndîrji locotenentul, aruncînd cît colo prosopul, şi ieşi valvîrtej din cabină. Era înfuriat împotriva lui însuşi pentru îndemnul acesta caraghios al inimii către lirică. Cu cine îşi găsise să stea la discuţii de la suflet la suflet! Cu marinarii!

Dar un vierme nevăzut continuă să-l roadă pe dinăuntru şi-i strică toată seara. I se părea că dacă nu făcea Kozlov pe prostul, vorbindu-i pe tonul idiot al bravului marinar, aşa cum scrie la carte, el ar fi găsit pînă la urmă cuvintele trebuincioase, şi poate că acestea l-ar fi ajutat şi pe dînsul să se descotorosească de povara dinlăuntrul său — senzaţia aceea puţin cunoscută şi tare neplăcută.

La masă întîrziase, ceilalţi erau la desert. Într-o zi ca altele, întîrzierea la masă era unul din păcatele capitale ale ofiţerului din flotă. Însă Livitin pătrunse în careu, în sunetul de clopoţei ale tacîmurilor de argint, cu dezinvoltura omului sigur de el (la fel cum intră unii în sala teatrului, după începerea primului act şi-şi caută calmi locul în stal), ştiind

că întîrzierea *îi* va fi trecută cu vederea şi că nu-*l* vor întîmpina nici sprîncenele ridicate ale comandantului secund, nici zîmbetele maliţioase ale comesenilor. Ba chiar îi era permis să şarjeze puţin cu această întîrziere: toată lumea ştia (şi cu atît mai bine comandantul secund) că locotenentul Livitin întîrzie din pricină că taie arborada. „Tai-o, blestemata, tai-o, şi bine-ţi va fi, locotenente, iar nouă, de asemeni! îi scăpase de cu seară părintehi Teoktist, după care a lămurit, clătinînd cu înfricoşare din cap: Ca să vezi ce porcărie, doamne iartă-mă, căram în spinare!“ De admiraţie, micimanii îl sorbeau din ochi, iar locotenentul Vetkin îl privea chiar cu pizmă: la război e ca la alergări, trebuie să iei viteză din loc. Şi atunci dacă nu „Anna“, cel puţin „Stanislav” cu spade îţi va fi asigurat. Halal de Livi!

La masă se discuta învălmăşit şi cu însufleţire numai despre treburile zilei: despre cărbunii care fuseseră încărcaţi aproape în întregime, despre încăperile pentru rezerve, despre învelişul de scînduri al punţii superioare, dacă va fi scos sau nu, căci în timpul luptelor ar putea să ia foc — în sfîrşit, despre sutele şi sutele de lucruri care se ridică la suprafaţă, pe creasta talazului mobilizării generale, care venea asupra lor implacabil (deşi, la drept vorbind, se fereau să rostească cuvîntul). Zilele, clătinate sub greutatea evenimentelor, clintiseră în mod vădit şi tradiţiile flotei: comandantul secund îl asculta pe ofiţerul cu artileria, vorbind la masă despre grui şi magazii. Nu numai că nu-l oprea cu obişnuita remarcă veninoasă, menită să atragă atenţia că pentru o conversaţie din timpul mesei există subiecte mai interesante, ci dădea şi el din cap aprobator, şi deodată ridică mîna şi spuse adresîndu-se lui Livitin, înviorat şi tare, încît răsună tot careul:

— Nikolai Petrovici, portul ne-a trimis cheresteaua. Dimineaţa vreau să pun arborii noi! Nu mă dai peste cap, iubitule?

— Aşa sper, răspunse Livitin aşezîndu-se la masă şi îndată întinse peste umăr, cu o grimasă de nemulţumire, farfuria

goală: chiar dacă a întîrziat, nu însemna însă să găsească farfuria rece. Cu toate acestea, farfuria abia dacă era călduță, ceea ce nu corespundea obişnuitului serviciu, foarte îngrijit, la masa careului, dovedind o neglijență evidentă a ordonanțelor.

O mînă înmănuşată în alb o prinse din zbor.

— E rece, aruncă Livitin peste umăr.

Ordonanța, care-i luase din mînă farfuria, o lipi cu fundul de obraz şi, clătinînd din cap cu un aer de vinovăție, alergă la ghişeul bufetului. Locotenentul Yetkin îl petrecu cu o privire sarcastică.

— S-au cam zăpăcit ordonanțele noastre, rosti el jucîndu-se cu inelul şervetului, dumitale au uitat să-ți încălzească farfuria, mie mi-au schimbat paharul cu al părintelui, iar bietului Grevulică nu i-au pus sticla cu apă minerală.

— S-au zăpăcit... Dar ce-o să mai fie dacă începe războiul cu adevărat? interveni veninos locotenentul Greve. O să stăm nemîncați de-a binelea!

— Li-e gîndul acasă, în satul lor, au nervi, clătină din cap Livitin, amintindu-şi de Kozlov.

— Că s-au zăpăcit ordonanțele, asta-i în ordinea lucrurilor. Dar dacă fac în pantaloni cei de la statele-majore, asta arată mai rău, începu Yetkin şi, după figura lui înviorată, Livitin îşi dădu seama că s-a înarmat cu o nouă rezervă de anecdote. Nikolai Petrovici, ai auzit ce povestea Boşnakov?

— Nu mare lucru... L-am văzut din fugă...

— Foc la b..del pe timp de inundație! chicoti Vetkin. Marele stat-major ne-a trimis ieri codul de semnale german, au găsit răgaz în sfîrşit! Şi ne roagă să-l multiplicăm pentru uzul flotei, înapoindu-l spre păstrare, ca prim izvor... *Imaginez-vous!* Şi amiralul, pare-se, a ordonat să li se răspundă că pe „Riurik", în afară de cei patru furieri, nu există nici o maşină de scris...

Livitin zîmbi amuzat.

Codul de semnale era o carte de format uriaş cu peste o mie de pagini şi Marele stat-major care acum, în preajma

războiului, îşi lua seama s-o multiplice cu mijloacele proprii ale flotei era cel puțin ridicol.

Însă povestea cu codul era numai o picătură în mare. Febra antebelică zguduia din temelii statele-majore de la Petersburg, azvîrlind de colo pînă colo dosarele cu planuri frumos rînduite şi bine legate, făcînd să picure din ele în istorie dezgustătoarele păcate ale înfloritorului „departament al victoriilor şi cuceririlor”.

Fiecare oră era însoțită de o altă revelație uluitoare. Ba se descoperea că pentru recunoaştere nu existau distrugătoare apte a îndeplini misiunile — de nouă ani nu mai fusese construit niciunul şi abia de curînd fuseseră comandate cîteva distrugătoare de escadră, care însă, ca şi dreadnoughturile, mai aveau pînă să fie gata. Ba se constata deodată că pentru „Novik“ — singurul distrugător rapid în stare să facă față cît de cît misiunilor recunoaşterii în Marea Baltică — nu sînt rezerve de păcură la Helsinki, în schimb poți să te scalzi în păcură la Libava, în portul militar (care, cum s-a descoperit cu acest prilej, nu poate fi apărat de actualele forțe ale flotei, de aceea urmează să fie aruncat în aer îndată ce nemții vor încerca să-l ocupe). Ba comandantul fortăreței Vîborg prezenta flotei spre acoperire o poliță scadentă încă din 1906, şi anume, cerînd să-i pună la dispoziție pentru supraveghere nave de război inexistente, făgăduite de nu se ştie cine, trecute în plan şi netrimise pînă azi. Ba Marele stat-major al marinei ordona să fie mutați din flotă, pentru munca de birou, toți ofițerii absolvenți ai Academiei militare, cu această măsură lăsînd toate navele de război fără comandanți şi secunzi, iar comandantul forțelor navale, atins unde-l durea mai rău, înjura de mama focului, folosind limbajul codului cifrat.

Deşi, la drept vorbind, un cod cifrat în adevăratul sens al cuvîntului nici nu exista. Marele stat-major nu apucase (ori poate nu-i dăduse prin minte) să alcătuiască un cod pentru uzul radiotelegrafiei, de ajuns de flexibil. Dispozițiile operative se încredințau cifrării îndoielnice a obişnuitei cărți de semnale

cu trei pavilioane, care se afla în mii de exemplare pe toate navele flotei şi în zeci de exemplare la ataşaţii navali ai marilor puteri. Ca să-i înşele, chipurile, cifrelor codului li se adăuga un număr convenţional (o problemă de aritmetica simplă, pentru uzul copiilor de clasa patra gimnazială). Dar pe lîngă sinceritatea exagerată a codului şi incomoditatea unor mesaje aritmetice, însăşi biblia asta a flotei — biblie atît ca proporţii, cît şi ca vechime — era neadecvată transmiterii dezvoltatelor ordine şi dispoziţii de la Petersburg şi nici enumerării lipsurilor în aprovizionare şi organizare descoperite la Helsinki. Volumul făcea abuz de vele-rîndunică, ţapapii, straiul focului şi alte delicatese ale flotei veliere, pe vremea căreia fusese alcătuit: cu venerația proprie unui arheolog, codul păstra în cele o mie cinci sute file ale sale splendide comenzi de luptă ca: „pintenează inamicul”, „taie-i vîntul”, „a aborda” — nelipsit fiind nici de o anume înclinaţie filozofică către noţiuni abstracte: „ a da dovadă de căinţă”, „chem asupra mea milosîrdia cerească”, „inspiraţie divină”, „tresăltare, a tresălta, tresăltînd”. Şi cu toate că în 1912 fusese împrospătat de o comisie specială, care a introdus în el noţiuni ca „aeroplan”, „mină Whitehead”, „revoluţie” (revoluţionar,-nari) şi alte cîte se acumulaseră între timp în limbajul flotei, adesea codul te obliga să cifrezi cuvintele literă cu literă, irosind pentru fiecare cîte cinci cifre ale combinaţiei corespunzătoare.

Voluminoasa carte, chemată să ia asupra-şi toată povara conducerii operative a flotei, se înţepeni numaidecît în şanţul prea strîmt al mobilizării, ca o parîmă prost răsucită, în care şuviţele merg cînd grămadă, nemaitrecînd prin deschizătura macaralei, cînd se subţiază cît o biată sfoară, ameninţînd să se rupă în fiecare moment. La unele probleme codul era înduioşător de laconic, atît de laconic, încît nu mai înţelegeai unde trebuia să „mergi imediat” — împotriva duşmanului sau la fund? În altele — prolific ca o epopee: „dată fiind necesitatea întîmpinată...”, „binevoiţi a nu respinge”... Văzduhul şi cablurile se frîngeau sub greutatea nesfîrşitului

şuvoi de ordine cifrate de proporţiile grandioase ale unor telegrame de felicitare de ziua sfintelor Vera, Nadejda, Liubov şi mama lor Sofia, care se bucurau de mare trecere în Rusia. Se cifra absolut totul, fără alegere, iar virgulele — riguros. Ordinele neconfidenţiale ale comandantului cu privire la închiderea pentru vasele nemilitare a şenalurilor dintre insule se întorceau la el cifrate sub formă de comunicări inutile cum că, din propriul său ordin, cutare şenal fusese închis. Ţinînd seama de toate acestea, aghiotanţii comandantului de escadră, care trudeau în sudoarea frnţii aplecaţi asupra unei atare biblii, se străduiau să ghicească dinainte importanţa depeşei după mărimea textului: e ceva necesar ori suportă amînare?... În ajutorul telegrafului ofiţerii de legătură pendulau ca smintiţii de la Helsinki la Petersburg — aducînd tabele cu numirile de escadră ale navelor, căci nu se ştie cum dar asemenea indicative nu se găseau nici la Marele stat-major al marinei; ori de la Petersburg la Helsinki — cu corespondenţa şefului Marelui stat-major către comandantul flotei, cu amabile comunicări care încurcau toate iţele presupunerilor, ca de pildă: „precum se observă a intervenit o înţelegere între Germania şi Suedia...” Ţărmurile golfului se dovediseră oarbe; posturile de observare şi legătură — evident insuficiente. La baze — la Helsinki şi Reval — hoinăreau pe străzi destule bluze şi flanele de o ţinută ireproşabilă, în schimb erau puţini cărbuni... În acest vîrtej de ruşinoase descoperiri, marca amiralului de pe catargul lui „Riurik” se frămînta ca şi bătrîna inimă a amiralului, zbuciumată de o mînie zadarnică — şi sub acest pavilion statmajoriştii alde Boşnakov încercau să păstreze aparenţa înţelegerii celor ce se petrec şi doar strîngeau semnificativ din buze la întrebările Vetkinilor din flotă, în timp ce navele lor, la adăpostul aceluiaşi pavilion autoritar al amiralului, încărcau cărbuni, pregătindu-se de luptă şi de noi descoperiri de acelaşi ordin.

Dar, aşa cum într-un cazan cu rufe murdare, gata să dea în clocot, mai întîi urcă la suprafaţă o spumă uşoară inconsistentă, revărsînd peste margini dantele de cenuşă, în

timp ce grosul rufăriei puturoase, pline de microbi, abia dacă începe să mişte în măruntaiele lui întunecate — pînă la urechile ofițerilor de pe „Suvorov” ajungeau doar mărturii superficiale ale împuțirii rufelor militare ale Imperiului Rus, gata să dea în clocotul unui război. Nimeni (nici măcar comandantul însuşi) nu era informat *în ce fel* va fi realizat planul campaniei, plan întocmit în 1912 şi care se păstra cu străşnicie, fără vreo modificare, în case de fier, sub şapte peceți. Nu ştia încă nimeni că armata va face una, iar flota — alta; şi nici că barajul de mine central — alfa şi omega în strategia navală — era descoperit în flancuri, spre țărm, şi accesibil duşmanului; că flota nu cunoaşte şenalele viitorului ei teatru de luptă — Golful Riga; că apărarea de coastă va trebui să fie organizată în grabă, chiar în decursul războiului; într-un cuvînt, că imperiul militarist, cu pieptul plin de medalii în amintirea zecilor de campanii purtate, e inapt pentru război. Fleacurile te mai împiedicau încă să vezi esența lucrurilor, şi locotenentul Vetkin continua să-şi ofere surprizele rîzînd în hohote.

— Iată încă un episod, spuse el, pufnind dinainte. S-a constatat că în forturile Kronstadtului nu există ofițeri care să poată distinge navele noastre de acelea ale inamicului. De aceea Marele stat-major îl invită pe amiral să detaşeze din flotă vreo doi-trei locotenenți mai cu carte... N-ai dori să te muți acolo, Nikolai Petrovici?... Locşoare calde... Şi încă unul, cel mai grozav: amiralul...

Dar pe cel mai grozav nu apucă să-l povestească. Ordonanța îi aduse lui Livitin, pe tavă, peştele şi Vetkin a trebuit să-şi închidă gura, aşteptînd cu vădită nerăbdare momentul retragerii acesteia. Între timp Greve îl completă zîmbind:

— Locşorul este într-adevăr cald... Degustător de vinuri la un depozit: guşti o picătură, o plimbi pe mucoasa limbii, țocăi din buze şi constați: „Neamț. Trageți, fraților, fără teamă...” Atîta tot, iar pînă la Piter, o palmă de loc... Mai mare dragul!... Hai, Crenguță, spune odată care-i cel mai grozav? întrebă

apoi, cînd ordonanța se depărtă.

Pe chipul lui Vetkin apăru indignarea, dar pesemne partea hazlie a evenimentului o birui, căci din nou se porni pe un rîs molipsitor:

— E din aceeaşi operetă: „Plecat-a excelența cu fală la război…" Imaginați-vi-l pe amiral în chip de şoarece care se screme să nască — unde-i flota nemțească? La Kiel? Pe mare? Pe care din ele — Marea Baltică sau Marea Nordului? Tună şi fulgeră. Adjutanții fug din calea lui. Şi întreabă la Marele stat-major: „Comunicați-mi datele recunoaşterii, unde?" Urmează răspunsul monumental: „Deținem informații ale recunoaşterii secrete datînd de acum zece zile… Pe atunci domnea liniştea… Date noi au fost cerute urgent (apreciați, domnilor, acest «urgent»!) informatorilor"… Bosnakov spune că pe bătrîn, de furie, era să-l apuce damblaua…

Şi Vetkin făcu un gest larg, invitînd pe toți ceilalți să facă haz cu el o dată.

— Şi cînd te gîndeşti că Vetkin al nostru e foarte încîntat de toate acestea, spuse deodată Livitin, desfăcînd cu grijă pielița nisetrului de pe carnea albă. Recunoaşte că aşa-i, Vadim Vasilievici!

— Cum adică? întrebă Vetkin, printre hohote.

— Snoavele astea sînt pentru dumneata pîinea cea de toate zilele. Anecdotă, şi nimic mai mult!

— Vrei să spui că nu mi-e permis să fac haz de ele? se miră Vetkin. Iartă-mă, dar nu văd nimic imoral în a-mi bate joc de zăpăceala funcționărimii aciuite sub săgeata Amiralității.

— Chiar dacă ea frizează crima? întrebă cineva dintr-o parte.

Livitin întoarse capul şi-l văzu pe micimanul Morozov; stătea în spatele lui Vetkin, sprijinit într-un cot de acvariu; masa luase sfîrşit şi careul era aproape pustiu.

În ultimele două zile nu avusese prilejul să-l mai întîlnească; la fel ca Livitin, ocupat cu tăierea arborelui mare, Morozov pierdea ore întregi la el în compartiment; se revizuiau

căldările şi se schimbau în grabă cărămizile arse ale focarelor. Se vedea că muncise pe rupte în zilele din urmă: era tras la față, sub pleoape i se desenau umbre vinete. În clipa aceea însă o rumeneală se întinsese pete-pete pe obrazul său cu nasul cîrn. Şi după aceasta şi după felul cum prinsese a bate darabana cu degetele în geamul acvariului, Livitin înțelese că Petruccio era şi mai nervos ca mai înainte.

— Sînt perfect de acord cu Nikolai Petrovici, continuă Morozov, stăpînindu-se şi impunîndu-şi să nu ridice vocea. De prostie poți rîde cît vrei, însă dacă această prostie este indicele unui sistem, atunci, nu-i de rîs, ci de...

— Hei, pe Morozov! strigă deodată Livitin în felul cum se cheamă şalupa de la bordul navei. Ia două terțarole, că-i bandă stînga!

— De ce două terțarole? se indignă Morozov, cu un gest de enervare. Care bandă stînga, cînd mergem la fund în toată tihna pe chilă dreaptă? Dați-ne voie cel puțin să înjurăm cu foc înainte de a ne da duhul, că de murit, vom muri noi, şi nu geniile Amiralității!... Şi aflați că toate cele povestite de Vadim Vasilievici nu-s decît floricele. Ehei, roadele vin mai pe urmă — nişte roade coapte-răscoapte, să le pomeneşti! S-au tot copt zece ani de zile la umbră de eghileți statmajoreşti, că-s încă din răsadul Țuşimei. Acuma-s tocmai bune de cules, slavă cerului...

— Şi unde vezi aici Țuşima, dacă-mi dai voie să te întreb? strecură Greve, făcînd ochi mici.

Morozov se uită la ordonanțele care începuseră să strîngă masa de la capătul cel mai depărtat, al micimanilor, şi coborî vocea.

— Unde? Spun, dacă poftiți: pe latitudinea şi longitudinea primei bătălii cu „Moltke“ şi cu „Kaiser“; mai exact nu ştiu, tainele operative rămîn ascunse mecanicilor. În schimb noi, ăştia, ştim un adevăr universal valabil, şi anume că statele care au pierdut războiul au fost înfrînte încă înainte de a fi văzut cîmpul de bătaie... Pe scurt, purtau cauza înfrîngerii lor în ele însele, în întreg sistemul militar al statului dat, care nu

era decît oglinda regimului politic dinlăuntrul său... idee nouă pentru dumneata, Vladimir Karlîci?

Greve doar strînse din umeri.

— Nu atît nouă, cît absolut străină unui militar: o reflecție din plictiseală a vreunui sociolog dintre roşii...

— Aproape c-ai ghicit — Morozov nu-şi ascunse măcar zîmbetul — da, cît pe ce: aparține comandantului Academiei Marelui stat-major, profesor de strategie, general-locotenentul Leer, din suita maiestății-sale... Poate ai avut prilejul să-l citeşti?

— Ne-a dat gata mecanicul! Zău că ne-a dat gata! strigă Vetkin, izbucnind într-un hohot de rîs.

Livitin zîmbi în farfurie, Greve se împurpură, dar nu găsi pe loc ce să răspundă, în timp ce Morozov continuă, coborînd vocea pînă la şoaptă răspicată:

— Unde-i Ţuşima, ziceți? În embrion, chiar sub ochii noştri; în arboradă, de pildă... Am navigat cît am navigat cu turnurile noastre Eiffel, şi deodată — harşt! Nu-s bune de nimic... La căldări: am tot umblat pe potecile primejdiei, şi iacătă, ne trezim în ajunul războiului că s-ar cere o reparație capitală... Şi acum cîrpim cu mijloace proprii, din vestă nădragii, ba şi aceea în mare zor... Războiul bate la uşă, iar noi ne văităm de apă: la toată escadra trebuie să facă față „Vodolei“, toată ziua forfoteşte, curat sacagiul satului, cînd arde casa... Şi băgați de seamă, încă n-a început războiul, el abia urmează, şi-atunci o să ne îndopăm cu roadele coapte în vreme de pace... Halal sistem! Taman ca în „Flota şi departamentul marinei”! Nu degeaba se spune că moş Semionov a scris cartea asta cu sînge! Flotă — şi săgeata Amiralității, nave — şi cancelarii, oameni vii — şi manechine cu decorații pe piept, carne de tun — şi teoreticieni fercheşi, cum a fost înainte de Ţuşima... la fel a rămas şi acum. Numai că-i mai otrăvit „departamentul” acesta, pentru că s-a îndîrjit avan omenirea, în goană după cinuri, şi fiecare sapă groapa altuia; iar că-n această groapă au să se prăvale navele — cui îi pasă! De-ar ieşi încă o decorație, ba şi-un locşor mai cald pe

uscat... Ehei, asta nu-i de rîs, ci de plîns cu lacrimi amare, Vadim Vasilievici!

— Într-un cuvînt, „aşa mă doare-n suflet, înălțimea-voastră, aşa mă doare-n suflet", îl înțepă locotenentul Vetkin, legănîndu-se pe scaun, „c-aş trage palme! Numai că nu ştiu cui să le trag!" cum îmi mărturisea într-o zi Ipatov, beat. Cam în felul acesta, Piotr Ilici?

— Chiar că nu ştiu cui. Mă-ntreb dacă mi-ar ajunge o viață ca să mut fălcile celor ce-o merită cu tot dinadinsul! Ori poate că trebuie să mă duc la oglindă şi să-mi trag mie însumi cîteva? Că doar şi noi nu sîntem fără vină... se rățoi cu venin Morozov.

— Îți foarte mulțumesc! exclamă cu o reverență ironică Greve. Că faci scandal şi *te* dedai la filipice demascatoare la adresa Marelui star-major, aşa ți se cuvine conform meseriei şi gradului — apucături de student pletos — şi cel puțin, concordă cu stilul dumitale personal: „eroi neştiuți de nimeni... ne jertfim viața, chipurile, din vina excelențelor arierate de la statul-major!" Mă rog, o idee nu tocmai proaspătă, demagogică şi profund eronată, deşi are dreptul la circumstanțe atenuante. Dar că noi, *noi* sîntem vinovați, iartă-mă, asta nu mai înțeleg! Nu sînt de ajuns de evoluat, se vede, pentru a pătrunde logica dumitale uluitoare.

— Fireşte că noi, flota! se înfierbîntă tot mai tare Morozov, cu obrazul înflorit de pete roşii. Marelui stat-major ce-i pasă? El e departe! Dar că noi, ăştia de aici, de pe nave, am tăiat frunze la cîini timp de mai mulți ani — ăsta-i adevărul curat. Iată, amiralul Makarov de cîți ani stă la Kronstadt şi-i amenință pe trecători cu degetul: „Ține minte războiul!" N-am prea observat ca domnii ofițeri să-l țină minte. Socotim o insultă cînd ne duce în larg şi amiralul se apucă să ne învețe artă militară. Hai să nu ne furăm căciula, Vladimir Karlovici, că doar ăsta-i adevărul!... Ne-am preocupat de parăzi şi restaurante şi acum vom plăti polița pentru cîte toate, alături de statele-majore. Dar cel puțin să nu transformăm pieirea noastră în anecdotă, cum face Vădim Vasilievici.

— Crede-mă, Piotr Ilici, rosti cu dispreț Vetkin, ridicîndu-se în picioare şi trăgînd grijuliu scaunul lîngă masă. Crede-mă, cu toate „anecdotele" mele, voi muri cu mult mai mult calm decît dumneata, şi socot, cu mai mult folos pentru navă. Pe dumneata de pe acum te-apucă instericalele. Un demn exemplu pentru gradele inferioare! Dacă toți ofițerii ar judeca aşa cum judeci dumneata, n-am avea într-adevăr altă cale decît Țuşima. Dar, slavă domnului, avem pe navă ofițeri cu mintea lucidă care ştiu să aprecieze la justa valoare lipsurile de organizare inevitabile în oricare război la început. Dar ei n-or să ajungă ca dumneata în fața coloanelor lui Hercule. Nici într-un caz. Şi sînt majoritatea...

— De pildă, Mişenka Cudkov, se amestecă locotenentul Livitin, care terminase cu friptura şi trăgea spre el înghețata. Aşa spirit combativ mai înțeleg şi eu! Să-l pui în lanț, nu alta. Bate din copite ca armăsarul. Țuşima? Nu-i umblă mintea la aşa ceva. Ia pildă, Petruccio... Dar să lăsăm deoparte materiile astea înalte. Iată ce voiam să te întreb dacă am să astup cu plumb rămăşițele acelea de țevi de pe arbore, va trece apa prin ele sau ba?

Morozov îl privi asemenea tăuraşului care dă peste un şanț: nedumerit, plecîndu-şi puțin capul într-o parte.

— Trebuie nituite, pentru că au să facă umezeală înăuntru, răspunse el din goană.

Livitin gustă cu deliciu din înghețată şi tocmai se pregătea să continue calm, pe teme tehnice, cînd Greve reveni la controversa de mai înainte, întreruptă cu atîta iscusință de Livitin.

— Eu nu văd rici o tragedie, declară el cu toată autoritatea. Antagonismul dintre statele-majore şi flotă este un fenomen firesc: de jos întotdeauna ți se pare că acolo, sus, cineva a pocit-o pe ici, pe colo, a încurcat ițele; Tolstoi a prins-o foarte bine în *Război şi pace.* Vă amintiți? *„Die erste Kolonne marschiert, die zweite Kolonne marschiert...*" Nu-i asta important. Important este spiritul acela care animă corpul ofițeresc, despre care a pomenit mai adineauri Livi. Şi nu-i

permis să subminezi spiritul de luptă cu asemenea discuții panicarde, ca a dumitale. Flota rusă — Greve îşi desfăcu larg pieptul — flota rusă, în cele mai grele momente, a ştiut să facă față luptei... ca şi greşelilor de organizare. E tîrziu să ne mai îndeletnicim cu critici deşarte, Piotr Ilici, e prea tîrziu şi cu totul inutil! Şi apoi, lucrurile nu se arată într-o lumină chiar atît de sumbră cum ți se pare dumitale... Acelaşi Boşnakov s-a întors mai ieri cu amiralul de la Reval. Să-l fi auzit atunci ce povestea despre crucişătoare şi despre divizia de distrugătoare. Numai la noi, pe navele de linie, sînt cu putință asemenea reflecții ca ale dumitale: cei de acolo n-ar fi stat să te asculte cu atîta bunăvoință ca Nikolai Petrovici! Ce elan! Dacă aici marinarii noştri au încărcat cărbunii ca nişte împielițați şi-l urmează de bunăvoie pe Livitin, cățărîndu-se pe arborele mare, acolo oamenii cer să fie trimişi voluntari pe puitoarele de mine, l-au înconjurat pe Boşnakov, l-au purtat pe brațe, l-au întrebat care mai de care cît mai e pînă să înceapă războiul?... Brigada de crucişătoare e pur şi simplu însetată de luptă, l-ar rupe cu dinții pe inamic...

— Unde-i ața subțire, acolo se rupe, interveni posac Morozov.

— Nu-i prea spiritual... ba chiar stupid, dacă-mi îngădui! se aprinse Greve.

Boşnakov povestise într-adevăr ceva asemănător. Şi Greve avea în felul lui dreptate. Încă nu tălăzuise în Rusia valul de manifestații patriotice, cu care oamenii încercau să se apere împotriva realității războiului prețuită la justa valoare, ascunzîndu-şi, asemenea struților, capul la umbra drapelelor națiunii. Iar spiritul eroic al flotei n-aveai cum să-l măsori încă. „Marinarii au încărcat cărbunii ca nişte împielițați“ — era cel dintîi şi deocamdată singurul indiciu al acestui spirit. Din spusele lui Boşnakov, în redacția lui Greve, şi din reproducerea orală a altora se făurea legenda, luînd proporții ca bulgărele de zăpadă ce se rostogoleşte la vale. Datorită ei navele de linie se consolau cu gîndul că „He-hei, ce duh eroic bîntuie pe crucişătoare”, iar crucişătoarele, la rîndul lor,

arătau către navele de linie unde „domneşte, cică, o stare de spirit grozav de războinică...” La drept vorbind, crucişătoarele (mai exact, careurile lor) erau într-adevăr ceva mai pline de elan: înaintea lor nu se ridica năluca unei bătălii pe poziţiile centrale în toată gloria ei amenințătoare — aşa cum se întâmpla cu ofițerii de pe navele de linie. Pe ei îi aştepta altă soartă: misiuni de recunoaştere, aprige încăierări cu crucişătoarele inamice, foc de artilerie asupra coastelor, distrugerea torpiloarelor... încăierări cu crucişătoarele inamice, recunoaşteri, respingerea atacurilor de torpiloare! Nave greoaie, cu borduri înalte şi un zid de coşuri, ca la fabrici, poate mai multe decît țevile de tun, ținte cu viteză redusă pentru submarinele inamice, băbuțe de pe vremea Țuşimei şi încă dinaintea ei: „Diana“ (lansat în 1899), „Rossia“ (1896), „Gromoboi“ (1899), „Bogatîr“ (1901)... — ce fel de misiuni de recunoaştere puteau să execute, despre ce lupte putea fi vorba?

— Hai să lăsăm deoparte legenda despre forța de neînvins a flotei ruse, Vladimir Karlovici! Spiritu-i spirit, nimic de zis! Numai sfîntul duh însă şi cu sfîntul Nicolae din oraşul Mir al Lykiei le mai pot fi de ajutor unor asemenea nave, ripostă aspru Morozov şi se depărtă de acvariu. Nebiruita armadă de caravele, mai vîrstnică decît noi amîndoi luați laolaltă, iese în calea cui? A navelor germane abia coborîte de pe calele de construcție. Ți-e ruşine şi ciudă să te duci la fund cu ea o dată... Dacă noi, care sîntem o navă de curînd ieşită de pe şantier, cum s-ar zice, unica speranță a flotei ruse deocamdată, şi-am ajuns să constatăm necesitatea unei reparații capitale a căldărilor! Atunci ce să mai vorbim de băbuțele astea?! Toată flota are nevoie de o reparație capitală, de sus pînă jos! Toate nitulețele renituite pînă la unul, toate tunu- lețele care sînt gata să tragă cu boabe de mazăre — înlocuite, toate măruntaiele prăpădite zvîrlite afară, iar altele noi... Dar de unde să le iei pe cele noi?!...

Morozov făcu un gest de descurajare şi ieşi din careu.

— Nihilist, zău că-i nihilist! pufni Vetkin. Dacă n-aş şti că

Morozică e înclinat spre istericale, l-aş turna la Şianov, să-l bage la arest pe vreo şase, şapte zile... Ce naiba are?... Ori îşi lasă logodnica pe uscat, că-i aşa nervos?

Greve făcu un gest vag, care voia să însemne că se ştie de unde-i vin lui Morozov asemenea gînduri. „Zi-i mecanic, şi pace. Ce să-i pretinzi..."

Tăcu cîteva clipe, urmărindu-l pe Vetkin pînă ieşi din careul rămas gol, şi ridică ochii la Livitin.

— Mă mir de dumneata, Livi, spuse el rar, stingînd alene ţigara în scrumieră. Întotdeauna asculţi cu atîta bunăvoinţă demagogia asta dusă pînă la necuviinţă. De cîte ori l-am pus la punct pe acest... — Greve căută cuvîntul — pe acest orator ieftin, nu m-ai susţinut o dată. Cu toate acestea, dumneata eşti poate singurul de al cărui cuvînt ţine seama.., Nu cumva te amuză asemenea frondă, care nu cadrează cu demnitatea unui ofiţer al flotei?

— Întrucîtva, răspunse Livitin, stingînd cu aceeaşi încetineală ţigara. Bucatele astea au un gust ceva mai proaspăt.

— Şi mai picant?

— Posibil.

— Chiar dacă-i cu sos roşu?

— Prefer bucătăria britanică, surîse în colţul gurii Livitin. Plăcintele ruseşti sînt fade, cad greu la stomac şi în general predispun mintea la moleşeală.

Greve zîmbea. În sfîrşit, după disputa studenţească atît de obositoare cu Morozov, unde lucrurilor li se spunea pe nume, putea să-şi tragă sufletul la o partidă de scrimă verbală cu Livitin! Din acest punct de vedere Livi era un interlocutor ideal.

— Nu uita, Livi, că hrana picantă distruge mai totdeauna organismul. Excesele, şi mai ales cele politice, provoacă adesea dizenteria. În ce mă priveşte, nu sînt un admirator al acestei boli contagioase. În condiţiile vieţii pe navă ea căpătă adesea forme grave...

Livitin închise cu zgomot portţigaretul şi-l vîrî în

buzunarul de sus al vestonului. Pernița dezgolită a unghiei rupte simți îndată răceala netedă a metalului. Opiniile lui Greve erau prea transparente şi inexpresive pentru o convorbire atît de interesantă. Şi Grevulică — Greve — carieristul şi favoritul doamnelor din Helsinki, ofițer din cavaleria de gardă în tunică de marinar, îi apăru dintr-o dată într-o lumină cu totul nouă. Îi răsări în minte ca din senin întîmplarea din primăvară, cu fochiştii, şi rolul urît pe care îl jucase Greve atunci.

Livitin zîmbi.

— Sînt tot atît de puțin înclinat să simpatizez cu diareea, pe cît şi cu un stomac încuiat. Mai ales pe termen lung, în fortăreața Schliesselburg. Profundele dumitale pronosticuri sînt eronate, dragă Grevulică. Nu ştii să citeşti în inimi.

Încă vreo cîteva secunde locotenenții se priviră în lumina ochilor, Greve cu multă luare-aminte, Livitin cu vie curiozitate. Două ordonanțe înmărmuriseră într-un colț ai careului, aşteptînd ca domnii ofițeri să-şi încheie convorbirea, ca să poată ridica tacîmurile. Greve se ridică primul.

— Oricum, în locul dumitale, Livi, i-aş arăta acestui june toată absurditatea purtării sale, mai ales în timp de război!

— Nu mă încred prea mult în talentele mele pedagogice, Vladimir Karlovici... răspunse Livitin, dînd şi el deoparte scaunul şi ridicîndu-se. Ce zici, tot războiul o să lucrăm trei schimburi pe zi? adăugă el cu un oftat comic, lăsîndu-l pe Greve să treacă înainte.

De la careu, Livitin trecu imediat pe la Morozov şi-l găsi dezbrăcîndu-se. Îşi lua hainele de lucru, pîrlite şi slinoase.

— Am venit la timp! îi spuse Livitin din uşă. Nu te grăbi să-ți pui pantalonii. Meriți o corecție.

— Nu văd pentru ce, mormăi Morozov, îmbufnat.

— Te aprinzi cu totul zadarnic şi-ți macini nervii de pomană, mîniosule Robespierre!

— Dar, Nikolai Petrovici...

— Ia bromură. Ce-i cu înclinația asta pentru discursuri? Ce-ai îndrugat acolo? Şi cui? Lui Vetkin, idiotul acela sinistru,

furnizorul de bancuri, care l-ar vinde şi pe taică-su de dragul unei anecdote?... Ori lui Greve, care te urmăreşte cu ochii mici... Nu-mi explic asemenea irosire de energie. Ca să vezi în cine s-a întruchipat conştiința marinarului!

— Dar, Nikolai Petrovici! aproape că urlă Morozov. Taie-mă, şi tot n-am să tac! Te cuprinde deznădejdea cînd îți dai seama că eşti o jucărie în mîinile altora! O să ne trimită la o moarte ruşinoasă şi jalnică într-o albie găurită, dar cu un „spirit eroic remarcabil”... Să nu te apuce turbarea? Dar ce, nu vezi singur minciuna asta fără sfîrşit, înțelegerea asta tacită dintre noi toți, care purtăm epoleți ofițereşti pe umăr şi sîntem obligați de jurămîntul depus şi disciplina militară să facem pe grațioşii unul în fața celuilalt, asigurîndu-ne că nu ne îndoim de forța de neînvins a flotei şi victoria ei inevitabilă? Parcă ne-am fi învoit să trecem sub tăcere toată batjocura asta ruşinoasă care se desfăşoară în jurul nostru! Pornesc la luptă, idioții, dar pînă la luptă, să dea dumnezeu să ajungă la locul luptei... Dumneata o vezi poate mai bine decît mine!... Ce-s eu? Un mecanic, şi atît. Nu sînt la curent cu multe, ci doar le bănuiesc! Vezi şi taci... De ce taci?

— Diseară, aplică-ți un prişniț de muştar la ceafă, Petruccio! suspină Livitin, întorcîndu-se la tonul lui obişnuit. Se instalase la masă comod, ca un stăpîn al locului. Dacă o s-o ții tot aşa, o pățeşti pînă la urmă. De cîte ori să-ți bag în cap că te afli pe o navă de război?... Fii pe pace, casa de toleranță şi incendiul pe timp de inundație, cum a glumit atît de spiritual Crenguță, le văd foarte limpede, îndrăznesc să te asigur. Şi la fel ca dumneata, în post şi rugăciune, sînt gata oricînd să-mi jertfesc viața pentru credință, țar şi patrie, precum şi pentru neghiobia mea şi a mai-marilor mei... A venit sorocul, expiră contractul de arendă asupra vieții de plăceri şi desfătare. Aşadar, tînărul meu prieten, să plătim — trebuie să avem curajul, pentru că polițele sînt semnate în fals. Şi, slavă domnului, am semnat destule pe spinarea maicii noastre Rusia. Însă nu am intenția să încerc a sparge cuirasa cu mîinile goale şi nici pe dumneata nu te sfătuiesc.

Ai să-ți zdrobeşti pumnii pînă la sînge, iar sorocul rămîne soroc, tot nu se amînă... Dar explică-mi un lucru, Petruccio: de dragul cui zbieri pînă la răguşeală şi-ți zdreleşti pumnii? Poți să-mi spui?

Morozov izbutise între timp să scoată capul prin deschizătura îngustă a salopetei de pînză impregnată cu azbest şi-i aruncă locotenentului o uitătură pripită.

— Cu toată sinceritatea?

— Neapărat.

— Vorbesc serios.

— Dă-i drumul.

— Poate am să spun un lucru înspăimîntător.

— Stai puțin, să mă țin de scaun!

Livitin cuprinse într-adevăr spătarul cu amîndouă mîinile, după aceea însă ridică mîna, oprindu-l pe mecanic:

— Ia stai! Stop! Poate am să ghicesc singur... De dragul revoluției?

Morozov dădu afirmativ din cap. În salopetă, fără vreun semn al gradului ofițeresc, cîrn şi cu părul vîlvoi îi amintea lui Livitin de anii de liceu de mult apuşi. La fel de zbîrliți erau studenții şi la fel de porniți pe o revoluție obligatorie şi neîntîrziată, cu orice preț. Tot aşa arătaseră şi aceia care i-au explicat pe atunci sensul manifestului de la 17 octombrie. Parcă era la teatru. Viața coborîse asupra adolescenței o perdea de oțel protectoare împotriva focului.

— Nu-i greu de ghicit, spuse Livitin, clătinînd din cap cu compătimire. Revoluția! Panaceea împotriva tuturor bolilor, începînd cu mujicul înfometat şi sfîrşind cu lupta pe poziția barajului central! Cît de simplu le rezolvi pe toate: revoluție, schimbare de regim politic, oameni noi la... cum nniba-i zice? la cîrma țării — *eins, zwei, drei!* — şi micimanul Morozov este fericit: războiul a fost amînat, flota nu va mai pieri, Rusia de asemeni, mujicii au să pape în fiecare zi cîte o găină, şi pe întregul teritoriu al Imperiului Rus — pardon, al republicii — tihnă şi miresme îmbătătoare. Dar dă-mi voie să-ți pun o mică întrebare, numai aşa, din curiozitate: Germania şi

Austria vor renunța şi ele la război?

Morozov şovăi o clipă, însă răspunse la fel de dîrz:

— Pacea şi războiul sînt în mîna guvernului. Noul guvern va putea declara oricînd cauzele războiului neîntemeiate, atât şi nimic mai mult!

Livitin izbucni în rîs:

— Iartă-mă, dar te întreb numai aşa, dintr-un punct de vedere strict ştiințific: cunoşti exact cauzele războiului?

— Nu-u...

— Nici eu. În afară de frații slavi şi crucea de pe catedrala sfintei Sofia, cauzele sînt cunoscute în amănunt numai de cei care țin cîrma țării. Iar cel care ține cîrma vrea să mănânce şi el o pîine — fie că-i vorba de curte, sau de parlament, îndrăznesc să te asigur că-i tot un drac. De aici concluzia de o exactitate matematică: chiar de va fi republică, va fi şi război, şi văicărelile dumitale tardive n-au nimic de-a face aici. Atîta numai că focului din casa de toleranță, pe timp de inundație, o să i se mai adauge şi un cutremur zdravăn. Iată pronosticul meu pentru o revoluție în decursul zilelor următoare.

— Pesimism de îmbuibat! se răți Morozov, furios.

— Nu te da la mine. Îmbuibarea e un fleac, când stai în fața morții... Ai pomenit, de pildă, despre cărticica domnului Semionov. Le citii şi pe astea în anii marilor idealuri, pe băncile liceului. Şi m-au împuns în inimă ca un jungher ascuțit, o țin minte. Cutez să te asigur că am intrat în flotă din pricina patimii nărăvite pentru ea: îmi otrăvea sufletul blestemata aceea de Țuşima, aşa că-mi pusesem în gînd să reorganizez flota. Fireşte, eram june şi toată treaba mi se părea un fleac. Dar cînd am căpătat vreo cîteva după ceafă, m-am potolit. Caută în arhiva de sub săgeată raportul meu cu privire la aceste turnuri Effel. Nici nu mi-au răspuns măcar, şi am fi putut să nu mai tăiem acum arborada. Ai pomenit de crucişătoare? Ei bine, află că în primul an după ce am ieşit ofițer, de bunăvoie şi nesilit de nimeni, am întocmit un plan, un plan în toată regula, cu calcule precise, arătînd cîte crucişătoare de mare viteză, cu artilerie puternică, sînt

necesare pentru a întreprinde unele operațiuni în Marea Baltică şi ce credit trebuie să se ceară... Dar dumnealor construiesc în locul acestora nave de linie, „pun temeliile unei flote de mare deschisă” — crucişătoare de linie, care aici, în golf, se vor simți ca elefantul în cada băii. Iar drăguțul de plan l-au ros guzganii pesemne. Ba nu, am căpătat şi un perdaf pentru el: nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala. Şi dacă am în cap alte planuri neştiute de nimeni, încă nu înseamnă că am să mă apuc de ciudă să sparg cu fruntea cuirasa, asta nici într-un caz. Acuma îmi pare rău şi de pumni. Planuri nu mai întocmesc şi rapoarte nu mai scriu. Dimpotrivă, în anii din urmă m-am dedat unui dezmăț al gîndirii şi înclin către egocentrism, ceea ce îți doresc şi dumitale.

Morozov îl privi mohorît şi-şi puse chipiul pe cap.

— Mîți fără ochi, spuse el cu oboseală, da, asta sîntem, mîți fără ochi... Orbecăim, nici noi nu ştim pe unde... Ba mai rău încă... ne apucă alții de ceafă şi ne bagă cu botul în slujbă, în război, în moarte... Ține minte vorba mea: curînd n-o să mai fie nici un amator la jocul ăsta. Numai să răscolească puțin lumea războiul.

— Ia nu mai scheuna atîta, îl povățui Livitin, luînd-o spre uşă. Iacătă, cîntă goarna, mai mare veselia! Hai s-o pornim, tinere, fiecare la treaba lui: eu pe catarg, dumneata la fund, la căldări... Apropo, nu mai folosi reparația aceea capitală a dumitale în sens figurat. Iese un echivoc.

— Un echivoc? nu înțelese Morozov.

— Unul cît se poate de simplu şi limpede ca bună ziua. Ce-i, sfîntă naivitate? Nu înțelegi ce-i aia o reparație capitală de sus pînă jos? Şi încă o spui de față cu Greve?... Ți-l recomand: un şarpe mic, dar veninos. De n-ar ieşi ceva, cum zice Netoporciuk...

— Dar ce-are a face aici Greve? nu înțelese iarăşi Morozov.

Litvin îi înfundă chipiul pînă peste ochi şi-l împinse spre uşă.

— Întinde-o la căldări, mecanicule, aşa-i mai bine pentr toți. Să mergem...

CAPITOLUL 11

Un brîu de şlepuri şi şalande roşii-ruginii îl înconjura din toate părțile pe „Suvorov“, ținîndu-l, ca un colac de salvare de dimensiuni gigantice, la suprafața talazului ce se revărsase asupra Rusiei. Cărbuni, obuze, făină, materiale sanitare, carne, torpile, ulei de maşină, pulbere, varză — toate se transportau pe căi diferite şi prin mijloace diferite de pe şlepuri în magaziile de sub linia de plutire, ca să alimenteze vasul cu energia necesară luptei. Pe seară trebuia să mai vină un şlep — acolo aveau să se ambarce lucrurile netrebuincioase acestei lupte. De aceea, cum s-a sculat de la masă, Şianov a şi sărit în şalupă, pentru ca, înconjurînd nava, să-i găsească, împreună cu şeful de echipaj care-l însoțea, un loc liber de abordare.

Privit din şalupă, „Suvorov“ părea ceva mai liniştit: forfota mută de pe punte nu se desluşea de aici. Cele două gruie ce se înălțau deasupra bordurilor nu lucrau încă (echipajul era la masă), iar îngrămădirea de şlepuri nu-ți sugera acea grabă dementă pe care o dezlănțuise pe navă ordinul statului-major ca ambarcarea tuturor rezervelor să fie terminată pînă-n zori. Undeva, în cochilia solidă, de oțel, a unei sertar secret, zăcea plicul cu ordinul de mobilizare nedesfăcut; el prevedea ordinea în care să se facă recepția şi interzicea orice bîlci de acest fel. Dar documentul nu intrase încă în vigoare, pentru că mobilizarea nu fusese decretată.

O asemenea stare de lucruri ar fi fost catastrofală pentru oricare alt comandant secund. Însă Şianov, cu prețul apariției sale aproape simultane în diverse puncte de ambarcare, cu prețul răguşelii şi al unei serii de perdafuri, ştiuse să obțină un relativ succes. Încărcarea cărbunilor aproape că nu împiedica ambarcarea proiectilelor, varza şi carnea izbuteau să se ferească din calea torpilelor, oamenii munceau de la patru dimineața fără odihnă şi fără a fi schimbați, şi acum,

după cina întîrziată, goarna avea să sune din nou „mica adunare”. Aşa era botezat ironic semnalul care chema la muncă absolut toată lumea, în afară de gardă şi de oamenii din cart.

„Suvorov” stătea întors cu prova spre vest. Pe cer, dincolo de silueta lui masivă, fusese bine întinsă mătasea galbenă a asfinţitului, fără o cută, ca o cortină ce ascundea schimbările de decor pe scena teatrului de operaţiuni. În dosul ei, Marea Baltică cine ştie ce-i hărăzea. Se prea poate ca din Kiel să fi pornit deja încoace escadra germană. Se prea poate ca flota suedeză să se fi întîlnit cu ea la locul fixat printr-o telegramă cifrată, undeva pe paralela Gotlandului. Se prea poate ca-i pîndea o lovitură năprasnică şi neaşteptată, fără nici o declaraţie de război, cum s-a întîmplat la Port-Arthur. Toate erau la fel de posibile şi la fel de necunoscute: mătasea galbenă a orizontului scăldat de asfinţit era enigmatic de pustie şi opacă, iar recunoaşterea inexistentă. De aceea nu-ţi rămînea decît să aprobi întru totul hotărîrea comandantului forţelor navale de a pregăti navele pentru luptă fără să se mai aştepte decretul oficial de mobilizare şi primul obuz nemţesc care va sparge această blestemată cortină.

Şalupa ocolea pupa — singura porţiune liberă de şlepuri şi şalande, dar care totuşi nu putea fi folosită pentru acostarea şlepului ce trebuia să sosească din moment în moment: aici erau cele două scări — scara principală — în tribord şi scara de serviciu — în babord, duneta, locul unde-şi făcea serviciul cartul, şi cabina comandantului. Şianov pocni din degete enervat şi ridică ochii în slăvi, ca nici să nu vadă acest colţişor ispititor, tocmai bun pentru acostare, pus însă sub interdicţie.

Uriaşul vultur bicefal, fixat în cuirasă deasupra inscripţiei lungi, în litere de aramă: „Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski”, învăluit în fluturarea pavilionului de la pupa, îşi desfăcea războinic aripile dinţate şi îl fixa pe Şianov cu amîndouă capetele sale de răpitor. Zărindu-l, secundul se posomorî: praful de cărbune, care plutise cît a fost ziua de

lungă deasupra navei — doar s-au încărcat cărbuni — pudrase aripile pajurii cu colb negru şi lucrul acesta îi supăra ochiul marinăresc atoatevăzător,

— Ce înseamnă asta, Kornei Ipatîci? întrebă el cu reproş. Postat în picioare, în spatele lui, boţmanul-şef ridică spre vultur obrazul său butucănos de ţăran, cu nasul cîrn.

— Ştiţi doar că nu s-a făcut curăţenia, înălţimea-voastră.. Cum terminăm, facem curat... Ian uitaţi-vă ce forfotă e acolo. De vultur ne arde acum?

— Nu se poate, rosti Şianov nemulţumit. E o ruşine! Pe aici trec şalupe, poate să vină amiralul... Nava o preţuieşti după un detaliu, Kornei Ipatîci, şi la noi tocmai stema să fie murdară...

Ideea îi plăcu lui Şianov şi ridică din nou ochii la vulturul lipsit de strălucire, care plana deasupra capului său. Însuşirea de căpetenie a unui comandant secund e să nu-i scape amănuntele. Vulturul căpăta sensul unui simbol. Nava se pregătea febril de luptă, pe punţi, pretutindeni, murdărie, cărbuni, butoaie, frunze de varză — piaţă, nu navă. Dar dacă de la pupa vasului, sleit de puteri de atîta muncă, îi întîmpina pe vizitatori un vultur furbişat ca la paradă, oricine va înţelege că murdăria şi mizeria de pe punte sînt doar o stare de moment, determinată de evenimente, şi că nava aceasta este o adevărată navă de război, cu un serviciu sincronizat ca o orchestră şi un comandant secund plin de calităţi. Tot astfel un detaliu neînsemnat — cum ar fi unghia lustruită îngrijit — defineşte numaidecît situaţia socială a omului, independent de haina ce-ar purta-o. Şianov îşi imaginä cît de liniştitor va străluci vulturul în pîcla prafului de cărbune şi în larma atîtor şi atîtor ambarcări şi repetă cu hotărîre:

— Aşa nu se poate, Kornei Ipatîci, trebuie să trimitem pe cineva!

Însă Kornei Ipatîci protestă cu vehemenţă. Hîtrul bătrîn, care din simplu marinar ajunsese la galoanele de conductor, ştia cum să-l ia pe secund. Era mîna lui dreaptă şi, în virtutea libertăţilor ce şi le permite o dădacă bătrînă care-şi

tot bombăne şi ocărăşte stăpînii, îşi îngăduia adeseori să se ciorovăiască zdravăn cu Şianov, căruia nimeni de pe navă n-ar fi îndrăznit să i se împotrivească cu un cuvînt.

— Cum doriți, Andrei Vasilievici, fireşte, e treaba dumneavoastră. Numai că, îngăduiți să raportez, o să iasă din asta curată prostie: acuşi apune soarele, cine să mai vadă atunci vulturul? Şi chiar dacă vine amiralul, ce, dînsul nu vede ce prăpăd e pe capul nostru? Cît despre oameni, de un' să-i iei? Ştiți şi dumneavoastră că-s toți puşi la treabă, unul nu taie frunză la cîini...

Bombăneala şefului de echipaj se bătea cap în cap cu avîntul ce şi-l luase Şianov încă de dimineață.

— Ajunge! i-o tăie scurt. Să fie furbişat!

— 'țeles, se supuse Kornei Ipatîci, dar se vedea cît colo că o să facă el ce-o face şi se va descotorosi de furbişatul vulturului. Ce bătrîn neghiob şi încăpățînat! Şianov întoarse ochii în altă parte. Doar n-o să stea să-i explice cu de-amănuntul semnificația profundă a unui vultur strălucitor de curat.

Şalupa trecu mai departe, spre prova, şi alte griji prinseră în cleşte mintea comandantului secund. Aproape negru din pricina prafului de cărbune depus, vulturul rămase să amenințe necunoscutul, de unul singur. Pe mătasea galben-crepusculară vulturul negru era aidoma cu acela de pe stindardul imperial; cu acest drapel biruitor Rusia întîmpina duşmanul încă nevăzut.

Superba pajură poposise în Rusia cu mai bine de patru veacuri în urmă. Pe atunci ea nu aducea nici pe departe cu răpitorul care se lăfăia la pupa uriaşei nave. Înțeleapta ştiință despre herburi, zisă heraldică, dichisise înfățişarea acestui simbol corespunzător fiecărei epoci. Cînd vulturul fără căpătîi, dezmeticindu-se după căderea în Bosforul Imperiului bizantin, s-a aciuiat cu fereală pe coroana de mîna a doua a lui Ivan al III-lea şi şi-a rotit bănuitor cele două capete mici şi stupide (noua împărăție i se părea nu tocmai de soi — măcar de-ar avea cu ce să se înfrupte în țara asta a coajei de tei!)

heraldicul emigrant era cam firav, cam prăpădit: aripile pleoştite, penajul rar, jumulit de osmanlîi, labele — numai pielea şi osul. Doar ghearele încîrligate prădalnic făgăduiau boierilor moscoviți, care adăpostiseră drăgălaşa păsăruică, a-i răsplăti pentru ospitalitate în viitor. Prada dintîi care se zbătu în ghearele ei a fost Domnul Mare Novgorod — prima republică înghițită hulpav de monarhia în faşă. Şi, drept răsplată, Ivan cel Groaznic, cu un gest ce-i era familiar, înfipse în ceafa vulturului o cruce pravoslavnică în şase colțuri. Din pricina loviturii, capetele pajurei se întinseră şi ațintiră lacom două părți ale lumii: Siberia şi Livonia, cuprinse de o nestăvilită sete de a smulge vreo ciozvîrtă pentru gospodăria celui dintîi țar al Rusiei. Dar porniră să dăngăne clopotele de alarmă ale primelor răscoale țărăneşti şi, vrînd-nevrînd, a zburat vulturaşul de pe un cap de țar pe altul, cîrîind ca o găină speriată, fără să mai țină seama de arborele genealogic. Din această pățanie se alese cu un învățămînt bun la vreme de restrişte: cam puține-s şi două coroane. Şi iarăşi grijulia heraldică îi veni într-ajutor, îndesîndu-i pe creştet încă una, ca să ia locul pravoslavnicei cruci. Să înțeleagă cine avea minte de-nțeles că nu întru cerescul stăpîn fi-va vie Țara rusească, ci prin puterea țarului cea nezdruncinată.

În depozitele blajinului Alexei Mihailovici vulturul se îngrăşă. Se tolănea sub încăpătoarea lui coroană asemenea prăvăliaşului descurcăreț sub streaşină tarabei din iarmaroc — cu sceptrul prins într-o gheară zdrobea capetele nesupuse, cu cealaltă înşfăca globul de aur — leit un pitac de aramă — simbol al neştirbitei puteri a suveranilor moscoviți. Venise timpul să-şi mai pună mintea la încercare spre a găsi o cale de scăpare din Ohotnîi Read[53] în cuprinsurile Europei. Şi venindu-i în sprijin cancelaria heraldmaistrului, se ridicară pentru întîia oară aripile pleoştite ale vulturului bicefal. El se trase din nou la trup; aceasta însă era suplețea viguroasă a răpitorului antrenat. Lanțul lui Andrei Pervozvannîi, conferit de primul împărat al Rusiei, zăngănea pe pieptu-i falnic, în

vreme ce gonea alături de Petru între țărmurile Azovului şi nou-născuta capitală de pe mlaştinile Nevei.

Într-un tîrziu, aciuiat pe acoperişul Palatului Ecaterinei, se apucă să-si curețe cu ciocurile penele muiate în sîngele răscoalelor lui Pugaciov şi al nenumăratelor războaie cu turcii. Nobilimea se consolidase şi-şi oferea cu dragă inimă împărătesei şerbii pentru nesfîrşitele încorporări. Armata presa granițele turceşti şi poloneze, împingea spre apus şi miazăzi piedicile lor sîcîitoare, aducînd din campanii, pe aripile vulturului bicefal vitejeşte avîntate, noi herburi ale țărilor înfrînte.

Şi atunci dinspre Crimeea prinse a bate pentru întîia dată briza proaspătă a Mării Negre, încărcată de umezeală, care-nvălui Petersburgul. Vulturul o simți şi întoarse unul din capete spre sud, şi aşa rămase multă vreme, cu căpățîna-ntoarsă a luare-aminte, pândind despicătura strîmtă a Bosforului cu ochiul nemişcat.

Celălalt cap privea cu nelinişte spre apus. Acolo blocada napoleoniană sugruma grosul cordon ombilical care hrănise cu aur englezesc făptura unui prunc abia născut — capitalul neguțătorilor ruşi. Dar nobilimea, hăulind ca la vînătoare, flutură din chipiile-i încinse cu bandă roşie, ca să alunge vulturul imperial de pe cuibar, îmbiindu-l la noi războaie:

— Uliu-iu-liu...

— Cîş, trîndavule!...

Supunîndu-se, gaia se ridică în aer şi în zborul acesta deprinse lovitura aceea largă de aripă care-i amintea atît ei, cît şi Europei, cum planase nu demult grațiosul şi avîntatul vultur al lui Alexandru I deasupra Leipzigului, Berlinului, Parisului şi Vienei. Şi heraldica, plecîndu-şi urechea la respectuosul cor de glasuri ce-l ridicară marile puteri ale Europei, se grăbi să-i pună în gheare, în locul simbolicului pitac al puterii monarhice moscovite şi al bîtei sceptrului, mult grăitorul mănunchi de fulgere într-una, şi o cunună de lauri, într-alta. Timp de un secol întreg *prestigiul tinerei rase ruse era indisolubil legat în reprezentările Europei de prestigiul*

puterii țariste cu forța ei de nezdruncinat, care stă neclintit de strajă „ordinii“ contemporane. Ea este atît de obişnuită să identifice forța morală a Rusiei cu forța militară a jandarmului european[{54}].

Totuşi, parcă-i venea mai la îndemînă ciomagul decît romanticele fulgere. Şi vulturul lui Nicolae I se grăbi să ia de jos sceptrul pe care-l scăpase noul țar în Piața Senatului, aşa mînjit cu sîngele gărzii imperiale răsculate, şi-l ridică amenințător deasupra țării în chip de vergea gata să lovească. Nicolae I hrăni păsăruica regulat cu carne crudă din propria mînă: penele i se înfoiară, ciocurile i se ascuțiră, capetele i se răsuciră iarăşi spre strîmtorile Mării Negre şi Europa. Cine să mai recunoască în acest răpitor crud, vajnic şi sîngeros claponul îmbuibat, cu năravflegmatic de pe vremea blajinului băcan. El strînge aripile şi cade ca o piatră asupra Ungariei răsculate, lichidînd revoluția cu o singură şi năprasnică lovitură, planează în cercuri largi deasupra Caucazului, nimicind cuiburile de munteni; umbra lui prădalnică învăluie Persia, amenințînd banii englezeşti ce inundaseră piețele persane. Imperiul înfloreşte tot mai bogat, mai întins, aripile vulturului se avîntă iarăşi falnic în neîndurata semeție a puterii autocrate: imperiul jefuieşte pe propriii lui cetățeni şi pe ai altora, jefuieşte cu armatele, cu pîinea lui ieftină, cu votca, cu jandarmii, cu manufacturile, cu departamentele.

Însă roata istoriei scîrțîie şi coteşte definitiv de pe şleaul vechi feudal, tronul imperial se clatină, şi carul lui istoric hurducat scapă în țară silnice reforme. Reformele aştern drumul. Vulturul sîngerează: campania din Crimeea e prima înfrîngere a monarhiei buhăite... Cele două capete ale pajurei se îndîrjesc şi se încaieră, moşierii şi tînăra burghezie îşi scot ochii şi se jumulesc într-o luptă internă avană, împăcîndu-se uneori pentru a se năpusti laolaltă cu ciocurile căscate asupra duşmanului comun — revoluția, care prinde puteri înlăuntrul țării chinuite. Şi această ultima şi paşnică ocupație intră în deprinderile cotidiene ale păsării imperiale. Grasă şi greoaie, asemenea noului său stăpîn, Alexandru cel iubitor de

pace — pasărea stă tolănită, acoperind țara din hotar în hotar cu trupu-i lăbărțat şi, într-ascuns de Europa, sfîşie cu ghearele-i ascuțite revoluția ce creşte necontenit, în timp ce cu zîmbetele arborate de hulpavele ciocuri face grații Franței, aceleiaşi Franțe care o îmbie acum cu grăunțele de aur ale francilor.

Dar, din nou alungat de pe cuibar de răcnetele băncilor ruseşti, dezvățat să mai zboare, îngrăşat prea tare cu pîinea țării, obezul vultur porneşte-n zbor greoi şi fără chef în Orient, la zece mii de verste depărtare, într-o îndoielnică aventură colonială. Port-Arthur! Aceasta-i a doua înfrîngere şi *prăbuşire militară suferită de absolutism...*{55} O, tempora! Cumplite vremuri, o, vulture imperial în negru şi aur! Cum de nu s-a grăbit heraldica să te înzorzoneze cu celelalte atribute ale biruinței — spînzurătoarea şi nagaica? Mereu alte drapele te adăpostesc pe mătasea lor, şi o nouă gardă imperială te îmbrățişează — garda de nădejde a „Uniunii poporului rus“, iar Sutele negre ale feciorilor de bani gata victorios te poartă pe steaguri şi icoane prin Gomelul, Chişinăul, Belostokul, Sedlețul, domolite de pogromuri. Rusia e în flăcări! Sutele negre o străbat de la un cap la altul, consolidînd victoriile „militare” ale regimentului Semionovski; Sutele negre îi redau vulturului Moscova, Odesa, Kronstadtul, Sveaborgul, regatul Poloniei, Krasnoiarskul, Irkutskul şi piața dinaintea Palatului de iarnă. Pe turnul lui, care priveşte-n beciurile umede ale fortăreței Sf. Petru şi Pavel, s-a aciuiat din nou, greoi şi împăcat, vulturul bicefal, sătul de carne crudă şi adapat cu sînge, şi-şi pigule în linişte aripile colțate, simțind în ghearele-i ascuțite o nestăvilită mîncărime războinică.

El scrutează iarăşi strîmtorile şi Europa de pe înalta pupa a lui „Suvorov”, cu ochii rubinii, hulpavi şi aproape demenți. Aurăria aripilor negre, înnoită de împrumutul francez, sclipeşte proaspăt. Şi sfîntul Gheorghe-Biruitorul galopează voios pe armăsarul cu ulcioare dăltuite în întîmpinarea unor noi victorii. Stemele țărilor învinse se mai îndeasă şi acum pe aripile lui, făcînd loc semilunii turceşti, cheilor Danzigului şi

spicelor Galiției. Şi-şi tot pigule aripile pajura bicefală, pregătindu-se pentru cel de-al cincizeci şi treilea zbor...

Zadarnic! Nu-l aşteaptă victoria. Anul Ţuşimei şi al Port-Arthurului strivesc aripile sale sub pietrele de moară ale istoriei. Puterea militară a răpitorului bicefal este numai amăgire. S-a autosfîşiat în încercările-i deşarte de a opri cu lovituri puternice de cioc mersul înainte al istoriei care pune în mişcare Rusia. *Ţarismnl s-a dovedit a fi un obstacol pentru organizarea modernă — la înălțimea celor mai noi cerințe — a armatei sale, căreia i s-a dedicat cu tot sufletul, cu care se mîndrea cel mai mult şi pentru care făcea sacrificii nemăsurate... Un sicriu împodobit — iată ce s-a dovedit a fi absolutismul în domeniul apărării externe, care i-a fost, ca să spunem aşa, specialitatea cea mai dragă şi mai apropiată!*{56}

Zadarnic făgăduieşte Raymond Poincaré armamentul cel mai modern şi inutil mai coboară de pe cale navele de linie de tipul cel mai nou, iar curajosul căpitan Andreadi mai plimbă în văzduh, cu un avion rusesc militar, prima femeie-pilot, pe prințesa Şahovskaia, uimind-o cu galanteria sa aeriană; zadarnic bocănesc febril ciocanele pneumatice în docurile Revalului, nituind submarine de ultimul model — vulturul imperial militarist, odinioară biruitor, e condamnat fără apel. Primele salve în Prusia Orientală dezvăluie cumplitele racile ale sistemului, tăinuite sub aripile sale aurite. Mlaştinile Mazuriene vor înghiți toată garda imperială — sprijinul lui de nădejde. Îmbiați de loviturile ghearelor sale ascuțite, în armată va veni puhoiul de oameni noi pe care nu te poți bizui. Şi țarul, punîndu-şi ultima nădejde în armată, într-un miracol pe cîmpul de bătaie, întinde astăzi morții mîna, oferindu-i cîte o mie de oameni pentru fiecare pană cît de măruntă a vulturului cvadrisecular. Şi moartea înhață grăbită mîna țarului, ațintindu-şi privirile malițioase spre bolțile negre ale beciului de sub palatul Ecaterinei — numai ele se mai întrezăresc în pîcla viitorului. Ziua de 16 iulie e hotărîtoare pentru soarta vulturului, căci în ziua de 16 iulie 1914 avea să se semneze decretul ultimei mobilizări a armatei

şi flotei imperiale ruse.

La drept vorbind, mobilizarea aceasta începuse. Proiectilele de luptă zăceau pe punte în chip de foci greoaie. Puitoarele de mine aşteptau la Porkkala-Udde, torturate de nerăbdare, să arunce în apă cît mai repede barajul salvator al minelor gata să explodeze. Şi asemenea cailor care tropăie în loc nedeshămați în timpul incendiului, la tangon şalupele fumegau gata să pornească în cea mai mare viteză, în orice clipă şi cu orice sacrificiu, acolo unde se cere, pentru a împinge de la spate maşinăria scîrțîitoare a mobilizării nedecretate, dar în desfăşurare. Praful negru al cărbunilor destinați războiului se aşternuse pe punte, pe fundul beretei sentinelei de lîngă pavilion şi acoperise cu crepul negru al unui doliu neechivoc aripile de aur ale vulturului de la pupa. Pe punte marinarii intrau în al treilea schimb.

Arborele mare, pe jumătate retezat, sta proțăpit deasupra turelei de la pupa, închipuire de coşmar, obsesie ce nu-ți dă pace, amenințînd necontenit cu degetele-i gigantice de spirale arse, înnegrite de fum. Marinarii, în haine de corvoadă, fără berete, numai cu coafele trase pe cap, stăteau înşirați în zigzag, gata să continue încărcatul cărbunilor. Scări largi ca nişte tribune de hipodrom, alcătuite din schele, coborau pînă la şlepurile cu cărbuni. Macaraua portului îşi aplecase gîtul lung deasupra şalandei cu obuze; căruntul macaragiu, cu o falcă bandajată, înfulecă din codrul de pîine, ițindu-se din cabina cu geamuri înnegrite de fum, nepăsător ca un acar. Puntea era ticsită de coşuri cu cărbuni, obuze, butoaie, lăzi, baloturi, biblioteca scoasă din cabina de comandă, dulapuri de lemn. „Suvorov” îşi revedea conținutul magaziilor şi încăperilor, alegînd obiectele necesare războiului şi trimițînd pe cele inutile pe țărm. Astfel erau proiectilele oarbe (acelea cu care locotenentul Livitin trăsese în panouri de tendă), mobilierul de lemn, tendele, capoatele, covoarele, velele bărcilor, fotoliile de pai pentru odihna ofițerilor pe dunetă. Tot acest haos de nedescris făcea ca puntea să semene cu peroanele unui nod de cale ferată. Flota imperială rusă se

muta în grabă în trenul rapid cu indicația laconică sub geamuri „Port — linia întîi“.

Strecurîndu-se anevoie printre lucrurile îngrămădite pe punte, locotenentul Livitin ajunse pînă la frontul companiei a patra şi Seriojin lansă ca totdeauna un „dre-eepți!“ gros şi înspăimîntător. Livitin îşi plimbă privirea de-a lungul frontului.

Arborele, aşa cum se prezenta în momentul acela, pretindea un ultim şi năprasnic efort. Trebuia neapărat să se mai taie încă douăzeci de picIoare din spiralele lui de oțel, iar rămăşițele lor să se acopere chiar azi cu învelişul metalic trimis de dimineață de atelierele portului. Învelişul avea prevăzută o deschizătură pentru noul catarg, acela de lemn. Oamenii erau istoviți. Lucrau de două zile şi două nopți la tăiatul arborelui, traşi la față, cu obrajii cenuşii; pe ici pe colo se zăreau bandaje albe — mulți îşi arseseră mîinile, apucînd oțelul încins, înainte să se fi răcit.

— Curaj, băieți! Astăzi terminăm treaba! spuse Livitin cît mai voios. Gavrila Andreevici, alege-ți oameni, ca să cobori în magazie. Trebuie să scoatem afară proiectilele oarbe. A venit şlepul să le ia...

Conductorul artilerist Nenovinski, stăpînul turelei a patra, un bărbat fără vîrstă, înalt şi mustăcios, leit un funcționar de poştă din provincie, ieşi din rînd şi porni de-a lungul frontului, ca să-şi aleagă oamenii de care avea nevoie.

— Nu-i lua pe cei care au tăiat la arbore, îi spuse din urmă Livitin. Să rămînă şi Volkovoi... Seriojin! Scoate-i pe oamenii care au muncit cu Volkovoi la arbore!

— Îngăduiți să raportez, Volkovoi e în gardă, înălțimea-voastră, spuse Seriojin ruşinat, dîndu-şi seama că a încurcato cu Volkovoi.

Locotenentul îl pironi cu o privire ageră, şi tot atît de iute îşi mută ochii de la el. Obrazul bucălat şi plin de devotament al lui Seriojin se acoperi cît ai clipi de broboane mari de sudoare. Ştia bine ce înseamnă privirea aceea a locotenentului, convorbirea lungă între patru ochi în cabină (locotenentul nu ocăra niciodată subofițerii înaintea frontului,

păzindu-le cu străşnicie prestigiul în faţa trupei), avînd ca subiect prostia lui Seriojin, într-un cuvînt, una cît se poate de jignitoare... Chiar că avea dreptate locotenentul. Ar fi putut să-i dea prin minte că Volkovoi fusese mîna dreaptă a locotenentului în sminteala asta a tăierii arborelui. Subofiţerul întipări pe faţă o expresie de căinţă profundă şi oftă tardiv, săltînd din pieptul său plin.

Livitin stătea mohorît. Dintr-o prostie a lui Seriojin, s-a zis cu Volkovoi pe timp de douăzeci şi patru de ore. E tot atît de greu să-l scoţi din gardă pe cît să obţii anularea pedepsei cu moartea: regulamentul gărzilor l-a şi înhăţat în ghearele tenace ale articolelor şi paragrafelor, aprobate şi semnate de suveran cu şaizeci de ani în urmă, cu toată străşnicia peceţii lui Nicolae I. Trebuie găsită o altă ieşire. Livitin căută pe cineva din ochi.

— Dar Tiulmankov unde-i?

Năduşit tot, Seriojin (doamne, se întîmplă cîte o zi din astea, să te ferească sfîntul!) explică bîlbîindu-se, împleticit:

— Îngăduiţi să raportez, înălţimea-voastră: pe Tiulmankov domnul comandant secund l-a trimis să furbi;eze vulturul, chiar acu, înainte să sune adunarea... Întrucît... ştiţi... tocmai turnase lăturile din găleată pe alături de trombă... iar dumnealui tocmai trecea pe teugă, şi cînd Tiulmankov a turnat... numaidecît l-a înhăţat şi l-a trimis...

Mînia fulgerătoare care-l podidise pe Livitin, neaşteptată pentru el însuşi, învălui frontul într-o ceaţă tremurătoare.

— Belokon! strigă el atît de răstit, că Seriojin tresări.

Belokon bătu talpa şi ieşi înainte.

— Iei cîţiva oameni, urmă Livitin, căutînd să se stăpîneaecă şi fără să ridice ochii, cobori rămăşiţele pe punte. Ridici învelişul, pregăteşti pentru nituit... Seriojin să distribuie oamenii la parîme, cum a făcut şi dimineaţa... Unde-i comandantul secund?

— Pe punte, înălţimea-voastră, răsări Seriojin, cu grabă şi compasiune, parcă-i vorbea unui grav bolnav.

Locotenentul porni cu paşi repezi spre bordul celălalt, şi

Seriojin îl petrecu cu o privire plină de înțelegere.

— S-a înfuriat! spuse el cu jumătate de glas lui Belokon, ce s-a mai înfuriat! Acuşi se ia la harță cu secundul. Ian te uită cum îşi scapă caii, cînd îl ancontrezi, mamă doamne! Ia oamenii şi întinde-o, ca să n-o luăm pe spinare amîndoi...

Înjurînd pe muțeşte, Livitin se strecura prin îngrămădeala de lucruri de pe punte. Lipsa lui Volkovoi şi a lui Tiulmankov îi tăia craca de sub picioare. Amîndoi lăcătuşi în trecut, fuseseră aleşi de locotenent anume pentru tăiatul țevilor de oțel ale arborelui mare. La drept vorbind, aici se ascundea secretul refuzului disprețuitor de a face apel la ajutorul mecanicilor. Numai aşa putea să dea peste nas scepticilor de la masa locotenenților care susțineau morțiş că, pînă la urmă, Livitin tot se va vedea silit să-i cheme pe „varegi“ într-ajutor, cel puțin cînd vor ajunge la nituitul învelişului menit să acopere ciozvîrta arborelui mare. Şi acum, poftim! Amîndoi erau lipsă la momentul hotărîtor! Unul din pricina stupidității lui Seriojin (ăstuia ce să-i pretinzi, un dobitoc şi atîta tot), iar celălalt, dintr-un capriciu al lui Şianov. Mintea lui îngustă nu a ținut seamă niciodată de posibilitățile fiecărui marinar. „Ce idiot! Ce soldățoi!“

Îl găsi pe Şianov preumblîndu-se prin fața companiei a doua, aliniate. Şefii de echipaj îl urmau, solemni ca într-o procesiune religioasă. În fruntea lor păşea Kornei Ipatîci. Cînd Livitin îi ajunse din urmă, Şianov îl dăscălea pe Netoporciuk. Era vorba de ambarcarea în şlep a tuturor obiectelor de lemn de prisos. Netoporciuk doar molfăia din buze, repetînd pe muțeşte ordinul; nu cumva să-l uite şi, ferit-a sfîntul, să-ncurce ceva. Locotenentul se opi deoparte, în aşteptare.

„Spaimele Țuşimei!“ îşi zise el cu batjocură şi zîmbi amar. Ordinul avea ceva din tentația struțului de a-şi ascunde capul în nisip.

De la Țuşima încoace, de cînd cu navele incendiate de proiectilele japoneze, nave ai căror pereți de oțel căptuşiți cu lemn arseseră ca rugurile din pădure, năluca incendiului la bord plutea ca un nor permanent asupra flotei.

Şi cu toate că arsese nu atît mobila de lemn, uşile şi scările interioare, cît vopseaua aşternută în zeci de straturi peste tot metalul vasului, după Ţuşima constructorii navali, speriaţi de precedent, suflaseră-n iaurt: uşile, scările, dulapurile din cabine şi lăzile echipajului, de pe săli, ba chiar şi mesele de scris — totul era din metal. Ş acest metal ignifug era acoperit iarăşi cu aceeaşi vopsea, împrospătată de două ori pe an, ceea ce îl făcea mai inflamabil decît orice lemnărie, lucru pe care-l subliniase nu o dată cu maliţie Livitin în disputele din careu, ridicîndu-se întru apărarea unui confort minimal al cabinelor ofiţereşti. Ba îşi permitea chiar să presupună cu glas tare că nu-i totul să construieşti nave neinflamabile, ci să te pricepi a le manevra în aşa fel, încît să nu constituie o ţintă uşoară ca un panou. Ca să propună îndată după aceea cu ironie răutăcioasă un pian neinflamabil, din cel mai bun oţel Krupp.

— Ai înţeles? întreba lîngă el Şianov pe Netoporciuk, iar Kornei Ipatîci, din spate, îi făcea pe furiş semne cu ochiul, ca să-l încurajeze, şi-şi schimonosea buzele cărnoase. Ai să treci prin magaziile de materiale... Naiba ştie cîte aţi îngrămădit acolo. Tot ce e lemnărie şi nu e necesar, ambarci în şlep. M-ai înţeles? Ai să-ţi dai tu seama singur pe loc. De-i nevoie neapărat, laşi. Restul — afară cu ele!

— Ca să nu se aprindă... Obuzu, dacă nimereşte, ia foc numaidecît... pricepuşi? adăugă de la el Kornei Ipatîci.

— ’ţeles, să trăiţi, se dumirea cam anevoie Netoporciuk, şi deodată ridică ochii, luminat de un gînd. Dar cu puntea cum rămîne, înălţimea-voastră? D-apoi şi bărcile?

— Ţi-am pomenit ceva despre bărci? se oţărî Şianov. Ţi-am spus vreo vorbă despre punte? Te vîri unde nu-ţi fierbe oala, dobitocule!

— Ţi s-a spus doar, numai ce-i prin magaziile de materiale. Ţi-ai băgat la cap? interveni iarăşi Kornei Ipatîci şi, ca să fie mai convingător, îi arătă pumnul. Ia zece oameni şi întinde-o! Înainte, marş!

Livitin zîmbea cu răutate. Netoporciuk ţintise în plin.

Niciodată locotenentul nu se numărase printre admiratorii lui Şianov. Îl socotea un soldăţoi greu de cap, şi atît. În clipa asta însă îl ura din toată inima: i-o copsese cu Tiulmankov. Întrebarea pusă de Netoporciuk reproducea cu exactitate fotografică disputa aprinsă de ieri, de la masă, cînd Livitin a ironizat cu finețe spaimele legate de învelişul de lemn al punții. Benzi de aramă de-a latul ei, de la un bord la altul, acopereau îmbucăturile scîndurilor — scorneală care izvora din aceeaşi spaimă de incendiu de cînd cu Ţuşima.

O dată cu decretarea mobilizării, nava, desfăcînd benzile ca nişte însăilături, îşi putea dezbrăca uşor ținuta de gală — aceea de lemn, si, eliberată de ea, cuirasa punții va scînteia cu spinarea ei mată, de platoşă grea de oțel, care nu se teme de foc.

Însă comandantul navei, de acord cu Şianov, hotărîseră să n-o dezvelească. Puntea — scîndurile acelea albe, spălate şi bricuite zi de zi, puntea ce făcea vasul mai frumos, puntea, curată ca o masă de operație, nu se putea să fie jupuită în fața spectrului unui incendiu. Prea i-ar fi stat rău vasului cu cuirasa dezgolită şi alunecoasă, care se ascundea sub ea. Cine dintre ofițerii flotei, dacă era marinar adevărat, ar fi fost în stare de o asemenea jertfă? „La urma urmei, îşi căuta scuze Şianov sieşi şi comandantului, nu-i greu de stins un incendiu pe puntea superioară. Altceva e un foc sub punte...” şi aici ridica un deget în sus, cu înțeles, considerînd orice ripostă nulă şi neavenită.

— Andrei Vasilievici, îmi permiteți să vă răpesc un minut? îl pofti Livitin, şi secundul veni lîngă el, părăsindu-i pe şefii de echipaj. V-aş ruga să-l eliberați pe Tiulmankov de pedeapsă, am neapărată nevoie de el, acolo, pe arbore.

Şianov întoarse spre locotenent obrazu-i obosit şi nemulțumit.

— Care Tiulmankov? Despre ce-i vorba?

La explicațiile sale, Şianov se strîmbă indispus.

— Nikolai Petrovici, doar ştii foarte bine că nu-mi stă-n obicei să anulez pedepsele. Nu fac aşa ceva din principiu.

— Nu v-am rugat să-l iertați de pedeapsă, ci numai s-o amînați, Andrei Vasilievici. După aceea să furbişeze şi toată noaptea... naiba să-l ia.

Şianov îl privea în tăcere, chibzuind.

— Nu pot, spuse el după un timp. Ce-i zorul ăsta? Cum se poate, cînd a şi uns probabil vulturul cu alifie... Trebuie să termine... După ce-l curăță, poftim, cu mare plăcere, trimite-l unde vrei... Şi în general aşa ceva îl demoralizează pe marinar. Pedeapsa trebuie să fie imediată, altfel cel pedepsit nu-i va înțelege sensul... Să mă ierți, Nikolai Petrovici, dar treburile mă cheamă...

Şi se întoarse cu fața spre front. Livitin văzu iarăşi roşu pe dinaintea ochilor. Aceeaşi ceață de mai adineauri învălui pe Şianov cu front cu tot.

Oare de cînd pune la inimă treburile navei?... Încă de pe vremea cînd era un miciman tinerel, calmul şi nepăsarea cinică i-au servit de scut — şi acum?... Pesemne că-şi fac de cap nervii, zilele acestea. Dacă se va lua la ceartă cu secundul, acum, pe loc, iese scandal şi vorbe tari. Nu-i mai puțin adevărat că le merită din plin, dar face să-ți strici nervii de pomană? Pe ăsta nu-l dai pe brazdă. Toată flota se bazează pe astfel de idioți. La naiba cu vulturul şi cu Şianov cu tot, că doar nu i-o freca Tiulmankov penele poleite pînă la miezul nopții...

Livitin se depărta, chibzuind pe drum cum să se descurce fără Tiulmankov, şi în acelaşi timp să nu cheme într-ajutor pe varegii-mecanici la nituitul învelişului.

Iar în vremea asta Tiulmankov şedea în schela îngustă, coborîtă la pupa. Înşurubat în cuirasă, uriaşul vultur de aramă — abia de-l cuprindeai desfăcînd brațele amîndouă — amenința cu ciocurile celor două capete, căscate sîngeros. Alături se afla lădița cu borcănaşul de alifie şi nişte cîlți. Aripile vulturului, larg desfăcute, erau mînjite cu o soluție groasă, alburie, cu miros înțepător, care se înverzea văzînd cu ochii, dizolvînd oxizii de pe suprafața aramei. Alifia cere timp — cu cît o laşi mai mult, cu atît arama se curăță mai bine şi

luceşte mai frumos. Iată de ce Tiulmankov îşi pierdea vremea în nevoită trîndăveală, cercetînd cu luare-aminte pasărea încoronată.

Oțărîtul vultur bicefal cu aripile colțate — emblema imperiului — fusese imprimat la pupa lui „Suvorov“ aşa cum se imprimă marca unei firme cu renume pe fabricat. El garanta capacitatea de luptă a lui „Suvorov”, garanta victoria lui, dovedea că nava aparține flotei imperiale ruse — flota lui Nahimov, Lazarev, Seniavin, flota de la Navarino, Hango-Udd, Varna. În realitate însă garanta un fals. De cînd cu Țuşima şi Port-Arthur, marca fabricii nu se mai bucura de încredere. Cu toate acestea, care dintre firmele cu renume pregetă să-şi pună marca pe obiecte numai bune de aruncat la coş?

Marca aceea neagră cu aur, rotundă, „made in Russia“, marcă aparținînd unei firme străvechi, fondate în 1489, se mai bucura încă de prestigiu şi adesea nu era imprimată numai la pupele navelor de război. În semn de garanție, istoria îşi punea pecetea pe multe fenomene şi evenimente, garantînd astfel calitatea lor Europei şi urmaşilor.

Forța Imperiului Rus, exprimată într-o formulă scurtă: „ortodoxie, autocrație, poporaneitate“. Patriotism plin de jertfă şi ideea de patrie, cultivată mai întîi în serele conacelor nobilimii, apoi transmutată în solul gras al cabinetelor directoriale ale tinerelor uzine. Ideea civilizației şi a culturii, crescînd năvalnic, ca brusturii, sub bolțile de sticlă ale sălilor bursei şi băncilor, hrănită de sevele cernoziomului celor paisprezece ore ale zilei de lucru. Unitatea de nezdruncinat a celor o sută optzeci şi şase de naționalități ce intră în componența imperiului şi care şi-au jertfit viața cu entuziasm în cristelnițele de foc ale Războiului pentru Apărarea Patriei, ale războaielor Crimeei şi Japoniei. Zecile de mii de verste de şine de cale ferată scînteind în soare pe spinarea trîndavă a stepelor scitice şi slave, ca nişte urme de bici care îmbiau la binefăcătoarea muncă de dragul civilizației. Armată cum nu mai e alta pe lume, ştie să străbată în picioarele desculțe toată Europa, pînă la Italia, toată Asia, pînă la Pekin, şi să

învingă cu mîinile goale. Sublima simplitate a bisericii pravoslavnice, care stă de strajă poruncilor lui Crist, împotriva instinctelor fariseiste ale iezuiților, ca şi a liber-cugetătorilor dezmățați ai luteranismului. Istoricul drum de mare putere al popoarelor slave, de la Kiev pînă la Bizanț, scutul lui Oleg pe forturile Dardanelelor. Simbolul încrederii poporului — bilete de bancă egale în valoare cu etalonul aur. Monumente, monumente şi iar monumente — în cinstea marilor țari şi a conducătorilor de oşti geniali, a victoriilor incontestabile şi a reformelor umanitariste. Batista jandarmului suprem care şterge lacrimile văduvelor şi orfanilor. Toate purtau trainic imprimată marca rotundă a firmei cu renume, neagră cu aur: „made in Russia“.

Burțile țărăneşti umflate de înfometarea nesfîrşiților ani de secetă, spinările lucrătorilor din fabricile ruseşti, gîrbovite de o muncă de rob, frontispiciile clădirilor statului — temnițe şi închisori, în care zăceau 185.459 oameni ce călcaseră sfînta lege a proprietății private sau încercaseră s-o desființeze pe calea revoluției; aceeaşi marcă de fabrică cu renume, neagră cu aur „made in Russia“ era întipărită şi pe nesfîrşitele morminte ale anului 1905 — arsă cu fierul roşu al detaşamentelor de pedepsire.

În clipa aceea Tiulmankov ura cu o îndoită ură pajura bicefală. Şi pentru că era obiectul unei munci înjositoare şi inutile, şi ca simbol blestemat al puterii țariste, semnul silniciei, familiar şi intrat în deprindere o dată cu oroarea față de cataramele de la centura vardiştilor, indiciul inseparabil al unei sumedenii de lucruri pe care le detesta încă din pruncie. De pildă, dugheana monopolului de stat pentru băuturi spirtoase, căci şi de pe cîmpul verde al firmei ei vulturul privea falnic, asistând cu nepăsare de gheață la tragedia ultimilor bănuți dați pe o duşcă de rachiu; ori cancelaria volostei, unde se ducea restul bănuților rămaşi în buzunarele tatii, după ce ieşea din cîrciumă; secția de poliție; epoleții amiralului, birourile uzinei şi, în sfîrşit, corpul de echipaj al flotei Mării Baltice, unde gustase pentru prima oară amarul

cătăniei.

Însă pajura de deasupra capului său, mînjită de mucii alifiei, nu era nici pe departe atît de superbă şi asta îi dădea lui Tiulmankov o satisfacție răutăcioasă.

— Tîrfă, îi spuse el cu glas tare, pentru că nimeni afară de sentinela de sus de la pavilion, pe puntea superioară, n-ar fi putut să-l audă. Tîrfă de păsăruică... Zburătăceşte tu, cît mai ai de zburătăcit, că acuşi îți tăiem aripioarele! Ți-a venit cheful să te războieşti, hai?

Vulturul îl privea în tăcere, holbîndu-şi cîrcotaş ochii orbi. Iar pe scutul prins de pieptul lui, Sfîntul Gheorghe-Biruitorul galopa nestăvilit pe armăsarul cu picioare dăltuite peste scursorile verzi-murdare ale alifiei, spre noi victorii.

Mînia îl năpădi iarăşi pe Tiulmankov. Se sculă în picioare pe scara şubredă şi, fără să stea pe gînduri, scrise de-a curmezişul, cu toată palma, dintr-o aripă într-alta a pajurei, pe stratul clisos de alifie, o vorbă scurtă şi obscenă, care se lipi de ea ca o palmă de obraz.

— Iac-aşa. Acu usucă-te, frumusețeo! spuse mulțumit şi se apucă să-i frece cu furie labele.

Cîrpa se înnegri imediat, parcă s-ar fi umplut de sînge.

Prima literă a cuvîntului scuipat de Tiulmankov tăia pajura în patru, ca o cruce a Sf. Andrei. Cuvîntul se lipise de ea ca un nou detaliu al herbului. Heraldica, înțeleaptă ştiință despre herburi, recomandă chiar să înscrii pe steme o scurtă deviză care să exprime sensul ascuns al imaginilor reprezentate de ea. Cu toate acestea, în patru veacuri de bătaie de cap cu simbolul bicefal, nu se găsise un heraldmaistru în stare să născocească o deviză mai expresivă şi mai exhaustivă. Ceva mai scurt şi mai insultător, care să exprime toată zădărnicia nădejdilor trufaşe ale răpitorului, ar fi fost cu neputință de găsit.

Deodată, în prăpastia ce se căsca dedesubt, dudui grăbit un motor şi fîşîi valul, cînd viră scurt şalupa, şi Tiulmankov se uită în jos pe sub braț. În şalupă stătea în picioare locotenentul Greve, netezindu-şi enervat mustăcioara neagră

ferchezuită: portul se întrecuse pe el însuşi, trimiţînd torpilele fără conuri de război.

„Forfotesc ofiţeraşii de colo, colo... Îi cară dracu de la un stat-major la altul, zîmbi Tiulmankov, furbişînd cu o mişcare circulară harta uneia din cele patru mări în care vulturul îşi înfigea lacom ghearele. N-oţi crede cumva că şi asta-i paradă, vitejilor?“

Cu trecerea anilor, ofiţerul de marină îşi formează deprinderea de a cerceta cu un ochi ager nava, de cîte ori se depărtează, ori se apropie de ea — nu e pe undeva o neregulă, care-i strică aspectul, stă reglementar sentinela la pavilion, ori poate s-a înfăşurat pavilionul în jurul bastonului? Greve ridică ochii, conformîndu-se acestei a doua naturi, cu toată neliniştea care îl stăpînea, cum îi stăpînea şi pe toţi ceilalţi, şi primul lucru care îl văzu fu scîrnava vorbă de ocară ce scînteia cu arama curăţată pe fondul verde-murdar al alifiei care acoperea aripile şi pieptul vulturului.

Locotenentul Greve nu-şi crezu ochilor. Întorcea capul pe măsură ce pupa cu vulturul tăiat în cruce de insultă se rotea lent prin faţa şalupei, pe urmă îşi mută privirea brusc la marinarul de corvoadă. Acesta ridicase ochii maşinal, urmîndu-i fără voie pilda, dar şi-i lăsă numaidecît, şi în privirile sale Greve citi spaimă. Şi spaima îl convinse pe locotenentul Greve că inscripţia de pe vultur nu i se năzărise.

— La scară! comandă scurt.

Timonierul răsuci timona fără să se mire, deşi şalupa abia se depărtase de navă. O fi uitat ceva! De vreo cîteva zile toată lumea umbla năucă, oamenii dădeau unii peste alţii, cît despre şalupă, era mereu pe drumuri, zi şi noapte. Treptele albe subţiri ale scării babord veniră iarăşi aproape de prova, iar marinarul de corvoadă se încordă şi agăţă cangea de parîma trasă prin stîlpii balustradei babordului. Şalupa nu apucase încă a se opri, cînd dintr-o săritură Greve se şi afla pe platforma de jos a scării şi o luă la goană spre punte. Mecanicul, păstrînd tradiţia tuturor mecanicilor de pe şalupele cu aburi, scoase capul prin spirai, curios să afle

unde sînt, dar, văzînd scara propriei nave şi picioarele locotenentului Greve urcînd repejor treptele, înjură cu năduf:

— Sosirăm! Se foiesc, de nici ei nu ştiu ce vor! Zăbăucii!

Timonierul rîse încetişor:

— I-a sărit țandăra locotenentului: i-au mînjit păsăruica!

— Cu-um?

Timonierul repetă cu savoare cele înscrise pe vultur, şi cuvîntul obscen rostit în toată brutalitatea lui căpătă un tîlc adînc şi amenințător, pe care mecanicul îl surprinse foarte limpede. Întîi rîse scuturînd din cap, pentru că înjurătura marinărească tare nu putea să nu-l înveselească. Apoi, apreciindu-i apariția de-a latul vulturului tocmai astăzi, în ziua cînd talazul năprasnic al războiului sta să se prăvale asupra tuturor, clipi din ochi cu înțeles şi o-ntări cu un gest la fel de obscen, expresiv şi viguros:

— Zi, aşa? Du-te... încolo cu războiul şi cu vulturul tău cu tot... Straşnic i-a zis-o!

De cart era locotenentul Buturlin. Zîmbind, îl întîmpină pe Greve sus pe platforma scării, întrebîndu-l maliții os:

— Nu cumva ți-ai uitat umbrela, Vladimir Karlovici?

Însă Greve dădu din mînă a lehamite, prea puțin dispus să se țină de glume.

— Cine dintre ai dumitale furbişează vulturul de la pupa?

Buturlin ridică din sprîncene.

— Numa Allah ştie! îngăimă el alene. L-au atîrnat pe careva, dar pe cine anume, n-am stat să mă uit. „Cîte fete sînt pe lume, le mai ştii toate pe nume?“...

— Unde-i comandantul secund?... Ticălosul acela a scris nu ştiu ce porcărie acolo...

— Ce anume? întrebă Buturlin, fără prea mult interes.

Şi Greve îi spuse *ce anume*. Locotenentul Buturlin desfăcu brațele îngrozit. Începu să se agite:

— Auzi ce ticălos! Şef de cart! Şi cînd te gîndeşti că-l aşteptăm pe amiral... ar fi fost o lovitură... Hei, şef de echipaj!... Timonier alergător!

Greve nu mai stătu să aştepte inițiativele lui Buturlin

(deşi cele întreprinse păreau să dovedească operativitate), ci se îndreptă spre prova, ferindu-se dibaci de torpilele şi obuzele rostogolite pe punte şi de marinarii negri ca nişte draci, care treceau în goană cu coşuri de cărbuni în spinare. Comandantul secund al unei nave poate fi găsit întotdeauna cu ajutorul oamenilor, dar mai uşor încă după răcnetele care se aud pe punte. Şianov se oprise în dreptul şlepului cu proiectile şi, cu capul dat pe spate, înjura de toți dracii pe macaragiul flegmatic care se ițea din colivia lui de sticlă: macaraua se freca de bordul vasului, jupuindu-i vopseaua. Greve îl trase deoparte pe secund. Pe măsură ce-l asculta, Şianov se făcea stacojiu de mînie.

— Douăzeci de zile de arest! Ticălosul! Timonier alergător! Cheamă ofițerul de cart! Jigodii, nu oameni!

Greve îl privea cu un aer grav.

— Andrei Vasilievici, poate ați vrea totuşi să coborîți în cabină? Aşa cum se prezintă chestiunea, pare să fie mult mai serioasă decît vi se pare.

— Avem tot timpul, strecură acru Şianov. Să fie băgat la arest. Numai cu pîine şi apă! O să descurcăm noi pe urmă ițele. Şefi de echipaj! Ce păziți?! Trancheții! Unde vi-s trancheții?! se văită el aproape cu lacrimi şi porni razna spre balustradă.

— Atunci v-aş ruga să-mi permiteți să raportez cazul personal comandantului, domnule căpitan de rangul doi, rosti marțial Greve. Chestiunea nu suportă amînare.

Şianov se opri din mers şi se răsuci spre el: îl surprinsese tonul lui Greve. Ridică ochii — ochi buimaci de comandant secund năucit de forfota încărcării.

Greve îl privea rece şi calm, cu un calm voit. Ştia că în momentele de mare tensiune numai calmul imperturbabil îl poate impresiona pe secund, venind în contrast cu hipernervozitatea sa. Ca majoritatea comandanților, Şianov se făcea niţeluş cu martiriul omului de care se trage într-o mie de părți, îi plăcea chiar să sublinieze că-i nevoit să facă totul pentru toți, şi de obicei năvălea ca un uragan neavenit

oriunde se făcea vreo treabă. Cît timp îl fixa cu o privire lungă pe secundul care-şi pierduse capul de atîta treabă, o umbră de dispreț trecu pe fața lui Greve. Îi aştepta, distant, răspunsul. Şi secundul, cu toată buimăceala alimentată artificial, a simțit-o pesemne destul de limpede, deoarece se uită cu părere de rău la macaragiu, la şefii de echipaj care năvăleau, apoi, luîndu-şi aerul omului care trebuie să cedeze în fața neprevăzutului, făcu un gest de lehamite şi nu-şi refuză plăcerea de a răspunde cu o oboseală neaşteptată:

— Fie, să mergem.

Făcură drumul în tăcere pînă la tambuchi în scîrțiitul macaralei ce legăna în aer căuşul cu cele cinci petale ale obuzelor, în sunetele vesele ale fanfarei care avea îndatorirea să toarne, voioşie şi vigoare în urechile marinăreşti înfundate cu praf de cărbune, în huruitul cărbunelui rostogolit în buncăre, şi coborîră în cabina largă şi liniştită a secundului. Abia aici vorbi Greve, ațintind cu ochii liniştiți şi străvezii rădăcina nasului lui Şianov.

De la înălțimea arborelui, rada părea alinător de calmă. Apa mării era nemişcată şi diafană ca cerul drapat în mătasea crepusculară a amurgului. Insulițele se îngropaseră în cetina sumbră a pinilor; vilele înălbeau ca nişte jucării potopite de umbrele serii. Mătasea galbenă ce-şi arborase asfințitul, sus, în înalturi, pălea, cuprinsă de o tainică tristețe, şi acolo, unde bolta revărsa asupra ei ultramarinu-i dens, licărea o steluță izolată, plutind pe undele lui verzi. Locotenentul Livitin surîse, fe- licitîndu-se în sinea lui că n-a pierdut înclinația pentru poezie.

Şedea călare pe o bîrnă rotundă, fixată de resturile metalice ale arborelui mare tăiat îrtr-un loc anume lăsat pentru ea. Macarale rotunde şi grele atîrnau de pe bîrnă ca nişte capete de duşmani înfrînți, bălăbănindu-se neputincioase. Era primul triumf al locotenentului Livitin: învelişul metalic fusese fixat. Ca un copac rotund, perfect etanş, învelişul acoperea ciozvîrta schiloadă rămasă de pe

urma turnului Eiffel de mai adineauri, şi pe platforma lui netedă, însîngerată de roşul proaspăt al miniului de plumb, fusese instalată o forjă, iar în vatră, înțepînd nările cu fumu-i fierbinte, cărbunii răspîndeau văpăi, călind niturile. Acesta era cel de-al doilea triumf al său.

N-a mai fost nevoie nici de Volkovoi, nici de Tiulmankov. Salvase situația Kostriuşkin, un marinar ca atîția alții. Electricianul, cu nimic mai răsărit, stătea lîngă forjă, arătînd altor doi cum să apuce cu cleştii aceia lungi niturile încinse în foc. Ciocanul pneumatic zăcea la picioarele lui ca un dulău îmblînzit, dînd din cînd în cînd din coada furtunului său, în semn de supunere. Se dovedise a fi nituitor. Curat noroc. Aşa se făcea că n-au mai chemat „varegii“ să vină pe capul lui Livitin, ca să supună arborele mare.

Iar Kostriuşkin prinse cu ambele mîini ciocanul pneumatic şi cu o singură mişcare neobservată a degetelor sale îl făcu să înceapă a bate în mîna lui, cu bătăi regulate de mitralieră, turtind un nit după altul. Nitul se răcea, înnegrindu-se, schimbîndu-şi forma şi culoarea sub grindina loviturilor. Grav şi puțin emoționat, Kostriuşkin se apleca asupra lui, şi Livitin îşi aminti deodată cu cîtă teamă şi nervozitate punea mîna acelaşi Kostriuşkin pe maneta încărcătorului, acolo, în turelă. Si în asta locotenentul desluşea (iarăşi ceva neaşteptat, pentru a nu ştiu cîta oară astăzi) dragostea marinarului pentru o anume unealtă, şi antipatia pentru alta. De altminteri, era şi un lucru firesc. Livitin se închipui pe sine însuşi smuls deodată de pe nava sa, despărțit de turela sa şi trimis cu de-a sila pentru vreo patru-cinci ani, să zicem, în stepele Astrahanului, unde, în loc să se ocupe de tragerile de artilerie, i s-ar propune să scoată sare... Probabil că ceva de felul ăsta simt oamenii rupți de ocupațiile cu care s-au deprins, spre a fi prefăcuți în anexele unor maşini de război care-i interesează prea puțin.

Stînd deoparte, Livitin urmărea mişcările dibace şi iuți ale lui Kostriuşkin şi se gîndea la acel straniu fenomen care se cheamă *marinar.* Lucru ciudat: această făptură cu care s-a

deprins de ani de zile, pe care n-o puteai concepe separat de navă, de tun, de slujbă, suferea pentru a doua oară astăzi, sub ochii lui, influența razelor Röentgen ale războiului implacabil. Şi pe ecranul nu tocmai limpede al presupunerilor sale se desluşeau imagini cu totul neaşteptate în chip de pete confuze abia conturate... Kozlov, care se pricepea de minune să aleagă trandafirii şi cunoştea toate denumirile franțuzeşti ale vinurilor şi parfumurilor, se dovedise țăran *pur sang,* cu toate grijile sale pentru gospodăria de la țară, hai să zicem, cuviincioase doar la un boboc... Kostriuşkin, un electrician nepriceput şi un marinar lipsit de dibăcie, umblă mai uşor cu ciocanul pneumatic, de parcă s-ar fi născut nituitor... Logica îi şoptea că fiecare din cei o sută douăzeci şi patru de marinari din companie îi rezervă asemenea surprize. Cine ar putea să-i garanteze că printre aceşti oameni, atît de asemănători unul cu altul, nu se află un cizmar cunoscut ca meşter în toată gubernia sau poate vreun şlefuitor de pietre prețioase? Dar nu de mîna a doua, ci un şlefuitor de diamante în chip de rozetă? În fiecare an cam o jumătate de milion de oameni îşi părăsesc ocupațiile, intră pe uşile birourilor de recrutare, după care capelele de soldați şi beretele de marinari îi transformă într-o masă amorfă, fără un trecut. Cu toate acestea trecutul lor există fără doar şi poate. El şi-a scos capul din ascunzătoare numai azi, transpărînd de două ori în chipurile familiare ale electricianului şi ordonanței... Şi atunci cîte nu mai pot ieşi la iveală din marinarul supus reacției puternice a acizilor fumigeni ai zilelor de război?...

În deschizătura învelişului lăsată pentru noul catarg se arătă un cap de marinar necunoscut.

— Nu l-ați văzut pe locotenentul Livitin, fraților? îl caută comandantul secund...

— Uite-l colo, răspunse Kostriuşkin, fără prea multă reverență.

Livitin zîmbi. Într-adevăr îi plăcea. Probabil că e atît de prins cu treaba care o face, că a şi uitat de prezența ofițerului şi n-a mai folosit formulele consacrate, „dumnealui”,

„înălțimea-sa“. Putea să plece cu inima împăcată: nituitul era asigurat.

— Unde-i comandantul secund? întrebă locotenentul, în timp ce cobora picioarele-i lungi de pe bîrnă, căutînd cu vîrful pantofului un punct de sprijin. O mînă îi prinse tocul, grijuliu, ca un porțelan scump, şi îi aşează piciorul pe ce mai rămăsese din inelul care cuprindea înainte arborele. Timonierul alergător dădu să ridice mîna la beretă, însă deschizătura strîmtă prin care îşi scotea capul, ca un drăcuşor de jucărie cu surprize, îl împiedică s-o facă şi atunci se mulțumi să-şi înalțe nefiresc vocea.

— La dumnealui în cabină, î-năl-ți-mea-voastră!... scandă el. Vă pofteşte!...

— Vin îndată, spuse Livitin şi se opri înaintea lui Kostriuşkin. Ce zici, o să meargă? Ne descurcăm fără forța mecanică?

— Se face, înălțimea-voastră, răspunse voios Kostriuşkin. Unde-l cari rece, măi cătană? Doar ți-am spus că musai să strălumineze! se întrerupse deodată. Suflă-n foale, da suflă, fără teamă!

Zîmbind bucuros, Livitin coborî pe scara de scoabe dinăuntrul bazei arborelui şi, cu acelaşi zîmbet pe buze, porni repede spre tambuchiul de la pupa.

Şianov îl întâmpină cu o figură nemulțumită şi îngrijorată.

— Ia loc, Nikolai Petrovici... Cine-i acest Tiulmankov al dumitale?

— Marinarul pe care l-ați pus să furbişeze vulturul, răspunse fără întîrziere Livitin, dînd deoparte fotoliul şi scoțînd portțigaretul din buzunar: convorbirea făgăduia să fie lungă şi neoficială. Îmi permiteți să fumez, Andrei Vasilievici?

— Te rog... dar nu asta te-ntreb, exclamă cu nerăbdare Şianov, şi locotenentul observă că degetul său mare şi cel mijlociu răsucesc mereu un cocoloş nevăzut. Se vede că era la un impas. Cine-i el, în general?

Livitin îl privi nedumerit, apoi îşi mută privirea la Greve. Acesta şedea calm, în expectativă.

— Tunar... Al doilea ochitor al piesei din stînga din turela patru.

— Mai exact, ce fire are? Cum se comportă?

Livitin strînse din umeri:

— Neîndemînatic. Posac, fire nervoasă. Beat nu l-am văzut vreodată...

— Nu-i vorba de asta, Nikolai Petrovici, îl întrerupse Şianov. Ce-a fost în trecut?

În trecut! Înaintea lui Livitin se ridică încă un trecut, ca un răspuns gîndurilor sale de cînd şedea călare pe bîrnă. Îşi desfăcu brațele a părere de rău:

— Zău că nu ştiu. Permiteți-mi să-l chem la mine pe subofițer.

Şianov se strîmbă nemulțumit şi degetele sale prinseră a rostogoli ghemotocul cu şi mai multă energie.

— Socoteam că dumneata însuți îți cunoşti marinarii din companie, Nikolai Petrovici... Care sînt convingerile lui politice? Dumneata îl consideri pe deplin loial?

Livitin simți că-i sare țandăra.

— Eu pot să vă raportez exact, domnule căpitan de rangul doi, toate meritele şi lipsurile lui Tiulmankov în calitate de marinar şi tunar. Socot însă că nu intră în obligațiile comandantului de companie să facă pe copoiul, spuse el tăios.

Un spasm contractă obrazul lui Şinov.

— Nu complica situația. Tiulmankov al dumitale a făcut una boacănă de tot şi am neapărată nevoie să ştiu dacă e din întîmplare sau cu rea-voință. Povesteşte-i, Vladimir Karlovici, ce-a fost în stare să facă!

Greve se execută, şi Livitin doar ridică din sprîncene.

— M-da. O voltă cam neaşteptată, spuse el pe gînduri. În general, Tiulmankov e un marinar liniştit... Probabil că ceva l-a îndîrjit. V-am mai raportat că e o fire iritabilă şi impulsivă. Probabil că pedeapsa care i-ați dat-o a provocat acest protest.

Şianov zîmbi subțire.

— E marinar sau domnişoară de pension Tiulmankov al

dumitale? „Fire iritabilă, impulsivă... protest”... Ce-i aici, navă de război sau pension de domnişoare nobile? ţipă deodată, împlîntînd în Livitin privirea ochilor holbaţi. Doar îţi dai seama că o asemenea inscripţie obscenă pe vultur nu-i totuna cu „literatura” de pe garduri?...

— Iar mie mi se pare c-ar fi scris-o şi pe un samovar, dacă l-aţi fi trimis să-l furbişeze, se încăpaţînă Livitin. Purtare de huligan, aici sînt de acord... Dar permiteţi-mi să raportez: Tiulmankov a muncit la tăiatul arborelui de drag, şi nu din obligaţie... Este vorba pur şi simplu de amor propriu jignit. Ştia foarte bine că el şi cu Volkovoi sînt pe primul plan, că ei au fost aceia care au dat peste nas forţei mecanice... gîndiţi-vă, nişte bieţi tunari, şi s-au descurcat singuri la tăiatul arborelui mare... Cînd colo, în ultima seară l-aţi păgubit de triumful lui binemeritat... E clar că omul s-a înfuriat — şi iată, acesta-i rezultatul...

Şianov îl privi batjocoritor:

— Ce analiză psihologică fină, roman de Cehov şi nimic mai mult! Lucrurile sînt însă mult mai complexe decît ţi se pare dumitale, rosti el cu prestanţă, fără să observe că repetă cuvintele lui Greve. Te-ai arătat jignit de obligaţiile de „copoi”, cum te-ai exprimat mai adineauri. Dar ştii oare că aici lucrează o întreagă organizaţie? se porni Şianov să strige din nou. Asta se cheamă agitaţie! Asta se cheamă răscoală! Iar dumneata, superiorul direct al lui Tiulmankov, nu vezi ce se întîmplă sub nasul dumitale şi te ascunzi după psihologie... Asta-i revoluţie, nu psihologie!... Binevoieşte a-mi face o caracterizare exactă a ticălosului ăstuia al dumitale! Cine-i el? Muncitor? De la ce uzină? Cu cine e prieten în companie? E evlavios? Cu cine întreţine corespondenţă? Despre ce? Are familie?

Din clipa cînd secundul începuse să răcnească, Livitin se ridicase în picioare şi rămăsese aşa, abia stăpînindu-se. Cînd Şianov epuiză potopul de întrebări, locotenentul puse mîna pe chipiu.

— Informaţiile respective vi le va pune la dispoziţie

micimanul Gudkov, domnule căpitan de rangul doi, spuse el pe ton oficial. Am să-i dau ordin numaidecît să lămurească toate aceste lucruri. În ce mă priveşte, am să vă cer pe permisiunea de a-mi continua lucrul la arbore. Din clipă în clipă aşteptăm să se declare războiul, şi pe cît mi se pare catargul este acum ceva mai important decît ancheta. Dacă mă înşel cumva, am să vă rog să-mi lămuriți greşeala mea.

— Vă rog, i-o tăie Şianov şi deodată, parcă dumirindu-se cu întîrziere asupra celor spuse de Livitin, schimbă tonul numaidecît... Aha, arborele! Da, da, grăbeşte-te... Cum merge cu învelişul?

— Am sa termin pe la miezul nopții.

— Termină, Nikolai Petrovici. Amiralul se zoreşte, s-ar putea ca în noaptea asta să se decreteze mobilizarea, şi îndată vom ieşi în mare... Dracu să-l ia pe Tiulmankov ăsta al dumitale, s-a găsit şi el cînd să se țină de pozne!... înjură Şianov, sincer înciudat.

Livitin ieşi, iar Şianov ridică numaidecît receptorul telefonului.

— Să vină boțmanul-şef! Repede! strigă el în receptor şi, agățîndu-l în furcă, îşi scărpină îngrijorat vîrful nasului.

Greve îl fixă cu o privire calmă, în aşteptare.

— A, da! răspunse privirii Şianov. Ce istorie! Va să zică, dumneata crezi că-i vorba de o organizație?

— Fără nici o îndoială, răspunse cu voce surdă Greve. Nu sînt în drept să vă dau sfaturi, dar în locul dumneavoastră aş dispune o percheziție...

Şianov îl privi speriat.

— Este absolut necesară o percheziție, repetă Greve insistent. Locotenentul Livitin nu se interesează pesemne de fizionomia politică a marinarilor săi, şi ar trebui ca ea să fie limpezită...

Dus pe gînduri, Şianov țăcăni din capacul portțigaretului.

— Asta nu, rosti el cu hotărîre. O percheziție e cu neputință. Naiba ştie ce consecințe o să aibă asemenea percheziție... Mai mare ruşinea! În ajun de război, în preziua

primei lupte — o percheziție pe o navă de război! Se răscoală echipajul... ne-a fost de ajuns şi povestea aceea din primăvară, stîrnită din pricina unor nădragi, acum, poftim, percheziție! O să ne meargă vestea în flotă, bîrfe, o să ne arate cu degetul... Aici n-ai dreptate, Vladimir Karlovici!

— Să vedem ce ne spune micimanul Gudkov, îl opri Greve cu un zîmbet pe buze. Iată-l, bate la uşă.

În cabină intră însă Kornei Ipatîci, şi secundul ridică pumnul strîns şi-l amenință cît se poate de expresiv.

— Văzuşi asta, Kornei Ipatîci? Am să-i fac praf şi pulbere pe şefii de echipaj, dacă mîine pînă-n prînz catargul nu va fi ridicat... Aşa să le spui!

— Fiți pe pace, domnule căpitan de rangul doi, îl linişti Kornei Ipatîci, toate au să meargă strună... Cum termină domnul locotenent Livitin, noi ăştia n-o să rămînem mai prejos. Binevoiți numai să meargă careva din domnii ofițeri în port. să-i zică de mamă cui se cuvine, ca să ne trimită greementul pînă-n noapte... Cît despre noi, ne ținem tari.

— Bagă de seamă, vezi, coborî pumnul Şianov, căzînd pe gînduri. Dar pe cine să trimit?... Toată lumea-i ocupată...

— Ce-ar fi să-l trimiteți pe micimanul Gudkov?... Dumnealui nu-i cu încărcatul...

Şianov se lumină la față, dar, ridicînd ochii la Greve, strigă deodată înciudat şi cu aprindere:

— Te rog să mă slăbeşti cu sfaturile! La naiba cu sfaturile voastre! O să se ducă locotenentul Vetkin... Treci pe la el şi spune-i să nu se întoarcă fără greement...

Kornei Ipatîci ieşi şi în urma lui apăru imediat în uşă micimanul Gudkov, arborînd o înfățişare gravă şi îngrijorată.

— Ei? îl întrebă scurt Şianov.

Înclinîndu-şi cărarea impecabilă, necruțător de dreaptă, Gudkov înşiră precis şi scurt toate informațiile cerute despre Tiulmankov, aproape fără să sîsîie (sîsîiala nu-i venea de la natură, ci era voită, avîndu-şi originea în dorința de a fi „şic“, moştenire de-a ofițerilor din gardă). Spuse că înainte de recrutare Tiulmankov lucrase la Uzina Baltiiski, are patru

clase gimnaziale, a fost surprins citind cărți nerecomandabile. În martie (aici Gudkov îşi aruncă ochii pe carnețel), în martie i-a fost confiscat almanahul *Znanic* cu povestirea lui Kuprin *Duelul.* E burlac, întreține însă o corespondență regulată. Scrisorile nu spun mare lucru, dar au un ton nu tocmai lăudabil, de altminteri, ca şi unele idei strecurate printre rînduri; corespondează mai ales cu o oarecare N. I. Poluiarova din Petersburg şi cu marinarul Eidemuller, lăsat la vatră anul trecut...

— Adresele lor? îl întrerupse Greve şi scoase fără grabă blocnotesul.

Gudkov se uită în carnețel şi i le spuse.

— Continuă.

— Ciudat este că dintre corespondenții săi toți răspund pe adresa navei, în afară de aceştia doi, spuse Gudkov, fălindu-se pesemne cu agerimea minții sale. Scrisorile adresate acestora se referă adesea la răspunsurile lor, însă răspunsurile n-au fost predate poştei noastre. Probabil că îi scriu pe adrese de pe uscat... N-ar fi putut să-mi scape. Corespondența companiei este citită de mine cu atenție, în întregime.

Gudkov îşi îndeplinea cu multă tragere de inimă această îndatorire a ajutorului de comandant de companie, citind într-adevăr cu multă grijă corespondența companiei. În şuvoiul tulbure şi plicticos de urări de sănătate săteşti se nimereau uneori amănunte picante, mărturisiri de dragoste naive, reproşuri pline de gelozie şi comunicări de ordin intim, care-l încîntau pe Gudkov cu simplitatea şi savoarea limbajului lor fără ocol. Tocmai din această pricină scrisorile lui Tiulmankov către neştiuta Poluiarova îi atrăgeau de mult atenția prin lipsa totală a vreunui semn de dragoste şi-i trezeau bănuielile.

Cînd Gudkov îşi încheie caracterizarea amănunțită, locotenentul Greve îl fixă pe Şianov:

— Nici acestea nu v-au convins, Andrei Vasilievici?

— Într-adevăr, e suspect marinarul, recunoscu secundul,

descumpănit. Cu toate acestea, naiba s-o ia... o percheziție în condițiile date... un adevărat scandal! Războiul bate la uşă, şi cînd colo... o să iasă cine ştie ce neplăceri... La urma urmei, am să-i raportez comandantului, chestiunea e într-adevăr de aşa natură...

Se apropie de oglindă, îşi potrivi tunica şi, punînd mîna pe chipiu, ieşi. Micimanul Gudkov se uită cu nestăvilită curiozitate în ochii lui Greve şi-l imploră grăbit:

— Dar ce s-a întîmplat, Vladimir Karlovici? De multă vreme îmi trezeşte bănuieli acest Tiulmankov...

Greve povesti iarăşi pățania cu vulturul. Gudkov arăta însuflețit, de parcă s-ar fi aşteptat la una ca asta.

— E în stilul lui, absolut precis! Şi aflați, Vladimir Karlovici... Vă amintiți povestea aceea cu fochiştii răsculați? Aflați că şi acolo Tiulmankov a jucat un rol important. Dar e dibaci, canalia! N-am putut să-l înhăț... Îi spuneam pe atunci lui Livitin: ce-ar fi să-l debarcăm la corpul de echipaj? Dar Nikolai Pctrovici, doar ştiți cît e de încăpățînat: „E tunar bun, faci din țînțar armăsar”... Nu m-a crezut, şi acum, poftim, înghite găluşca!

Greve surîse vag.

— În general Livitin face pe sfîntul. Bravează cu liberalismul şi umblă cu mănuşi albe. Cavaler fără de frică şi prihană! O să-şi ia seama cînd Tiulmankovii ăştia o să-l arunce peste bord, dar va fi prea tîrziu... Nu-şi cunoaşte şenalul. Învață... Dar ia spune, cu cine e prieten Tiulmankov dintre marinarii companiei?

— Asta-i o întrebare foarte dificilă! răspunse Gudkov, savurîndu-şi vorbele, încîntat să-l facă pe judele instructor iscusit. Foa-arte dificilă, ridică el din sprîncenele albicioase. E fire închisă, ticălosul, aproape nesociabil! Aş putea să vă dau cîteva nume, dar ele nu spun nimic...

— Iată ce-am să te rog, Mihail Vladimirovici, îl întrerupse Greve cu seriozitate. Percheziția ai s-o faci dumneata...

O spunea cu un ton, de parcă părerea comandantului secund în această chestiune n-ar fi contat, şi Gudkov se

umflă în pene.

— Percheziția ai s-o faci dumneata. Caută de evită zarva; înlătură discret orice martor. Ia-ți ca ajutor pe cineva din conductori, de exemplu pe Ovseeț. Vei raporta după aceea comandantului secund şi-l vei duce... aici Greve îşi luă seama şi se corectă — şi dumnealui o să-ți ordone probabil să-l duci pe Tiulmankov direct la cancelaria guvernatorului general. Acolo îl vei căuta pe rotmistrul von Lude şi-i vei explica personal ce poamă-i ăsta... Iei cu dumneata toate scrisorile pe care le găseşti... Poate dai de vreun carnețel, sau de vreo carte — pe toate să le iei cu dumneata... Raportul scris ai să-l prezinți pe urmă...

— Probabil că se va încadra la paragraful crimă de lezmajestate, îşi dădu importanță micimanul. Toată povestea îl preocupa nespus şi-i măgulea amorul propriu. Ceva îi spunea în adîncul sufletului că Livitin îl consideră un neghiob şi un filfizon. Acum satură-te, Nikolai Petrovici, e a doua oară (prima în primăvară şi a doua acum) că i se încredințează misiuni atît de importante, şi doar nu e decît un miciman tinerel. Îşi aminti cu cîtă dibăcie procedase atunci la arestarea fochiştilor, cît de discret! Şi-şi îndreptă umerii: N-aveți nici o grijă, Vladimir Karlovici, mă descurc eu...

Aprinse o țigară şi se răsturnă pe spătarul fotoliului, cătînd cu venerație în ochii lui Greve. Elegant, calm, spiritual, hotărît, un model de ofițer din flotă — nu aşa era Greve?

Iar Tiulmankov şedea în carceră, un fel de dulap metalic, strîmt, cît să încapă un pat de campanie, nu mai mult, cu trei pereți compacți, iar al patrulea închis cu un grilaj de sus pînă jos. Carcerele dădeau într-un coridor îngust care comunica cu compartimentul maşinilor de la cabestanele pupa, rezervat gărzilor. De aici comandantul gărzii putea să țină sub ochi pemanent pe arestații expuşi ca o marfă în vitrina, să-i vadă cum se poartă.

Ca niciodată, carcerele erau goale. Şianov, ținînd seama de nevoile lucrărilor de încărcare a rezervelor, dăduse dispoziția ca arestații să fie scoşi la muncă. În clipa aceea

numai ultima carceră de lîngă uşă era încuiată şi în ea, după gratii, şedea pe un scaun metalic Tiulmankov. Şedea drept, cu un zîmbet voit şi inutil provocator pe obrazul supt, cu braţele lungi căzute, şi legăna cu nepăsare din picior. Uneori, întîlnind privirea cîte unuia din marinarii de gardă, furişată printre gratii, zîmbea şi mai independent şi ridica dintr-o sprînceană. Voia să creadă că toată garda ştie ce a scris el de-a curmezişul păsăruicii bicefale, mai mult, că inscripţia scîrnavă a ajuns cît ai bate din palme nu numai la cunoştinţa gărzii întregi, dar a coborît cu vreunul din băieţi şi acolo unde se încărcau cărbunii. Fără îndoială, acum circulă pe toată nava, stîrnind spaimă, admiraţie, bucurie răutăcioasă şi — mai ştii? — dă pe brazdă unele creiere pornite pe alte gînduri.

Însă marinarii pe care îi putea zări din cuşcă rămîneau cu totul indiferenţi la prezenţa lui. Numai Volkovoi, care adineauri urcase pe punte, întorcîndu-se, îşi opri asupra lui Tiulmankov privirea grea şi dezaprobatoare. Dar numaidecît s-a întors într-o parte, refuzînd pesemne să schimbe ocheade cu el; a coborît apoi ochii în regulamentul serviciului de gardă pe care îl ţinea deschis — singura carte îngăduită în încăperea gărzii. Şi Tiulmankov, încăpăţînat cum era, arboră un zîmbet şi mai provocator, ca măcar în felul acesta să înăbuşe groaza care i se furişa în inimă.

Groaza i-o semăna în inimă necunoscutul. Arestarea fusese prea pripită şi tainică, ca să poată crede că numai cu atît se va încheia toată povestea. Mai curînd un început care nu promitea nimic bun. Dracu l-a pus să mîzgălească vorba aceea pe vultur! La ce? Ca s-o vadă Greve — şi atît? Inutilitatea faptei sale îi apărea tot mai limpede. Din purtarea lui Volkovoi se vedea că pînă şi arestarea sa nu va servi ca pretext de răscoală. Dacă şi în primăvară, cînd cu fochiştii, Volkovoi la toate punctele răs- turnase planurile războinice ale lui Tiulmankov, acum, cînd nimeni din echipaj nici nu bănuieşte măcar motivul pentru care a fost înhăţat, ar fi ridicolă orice speranţă că se va trece la acţiune! Şi iarăşi, la fel ca în primăvară, Tiulmankov simţi faţă de Volkovoi o ură

neputincioasă.

„Organizare, cică... se gîndea îndîrjit, împlîntîndu-şi privirea în spinarea lată care nu se clintea. Aşteapt-o mult şi bine! Aşa o s-o ducem toată viața... Ar trebui să nu scăpăm nici un prilej, nici unul, şi cînd colo, căscăm gura... Tactică! Adevărul e că țîțîie de frică, blestemații, şi dau vina pe tactică!...“

Veşnica dispută în contradictoriu cu privire la tactică şi organizarea imediată a insurecției, în favoarea căreia pleda în momentul de față şi argumentul eliberării lui Tiulmankov însuşi, se ascuțea din ce în ce, şi conflictul principial cu Volkovoi se prefăcea treptat în ură şi suspiciune. Tiulmankov se uită din nou la spinarea nemişcată a lui Volkovoi şi gîndurile prinseră a curge şuvoi, zugrăvindu-i tablouri vagi şi fantastice ca de vis, care deformau realitatea, refuzau s-o accepte aşa cum era. I se năzări, de pildă, că şi povestea cu vulturul era o faptă eroică perfect conştientă, o încercare de a trezi conştiința la marinari, un gest plin de noblețe, asemenea faptelor temerare ale teroriştilor, care ucid cu o bombă vreun ministru, ca să sară în aer cu el o dată. Mila de sine îl gîtuia. Şi, înfrățită cu groaza, mila aceasta isca în minte planuri unul mai fantezist decît altul, aducînd pe buze vorbe înflăcărate, o cuvîntare întreagă care să cheme la răscoală, la luptă, la moarte ori biruință...

Dar îi atrase atenția forfota stîrnită dincolo de gratii (pentru că orice forfotă i se năzărea neapărat legată de soarta lui) şi gîndurile confuze şi alarmate se risipiră numaidecît, lăsînd în creier urme abia desluşite. Aşa se risipesc nălucile viselor ce-ți păreau atît de limpezi, necruțător de logice, aproape palpabile, cînd te trezeşti dimineața. Planurile fantastice, cuvintele înflăcărate şi convingătoare se şterseră şi realitatea îl privi prin grilă.

De aici din carceră nu se vedea chiar tot compartimentul. Şi cînd micimanul Gudkov coborî aici de pe punte şi îl luă deoparte pe micimanul Kunțevici, şeful gărzii, Tiulmankov nu-i mai putu vedea pe niciunul. În schimb îl vedea bine pe

Volkovoi; după graba cu care întorcea acesta paginile regulamentului şi după expresia încordată a feţei sale, Tiulmankov îşi dădu seama că nu citeşte, ci trage cu urechea la convorbirea celor doi. Pe urmă Volkovoi ridică iute ochii, înfundaţi sub streaşină sprîncenelor groase, şi Tiulmankov îl întrebă fără cuvinte: „Ce-or mai pune ăia la cale?“ Volkovoi însă îşi ascunse îndată privirea, şi mai întunecat, străduindu-se a lega frînturile de cuvinte care-i ajungeau la urechi.

Şi atunci, în chenarul gratiilor, reapăru micimanul Kunţevici. Tiulmankov vedea cum se apleacă asupra tabelului gărzilor, urmăreşte cu degetul căsuţele şi, oprindu-se la sentinelele din schimbul trei, ridică fruntea şi caută din ochi pe subofiţerul de schimb.

— Subofiţer Hlebnikov! Scoate din carceră pe arestat! Îl duci în cazarmă, îl schimbi la ţinuta neagră... de rest va dispune micimanul Gudkov... În escortă îl iei pe Volkovoi, se va întoarce pînă vine schimbul...

Escortă? Tiulmankov sări în picioare, dornic să precipite evenimentele. Aşteptarea îl mistuia. Escortă? Îl debarcă de pe navă? Unde vor să-l ducă?

Hlebnikov deschise uşa cu gratii, Volkovoi cu arma la umăr, în poziţia de „drepţi”, îl lăsă pe Tiulmankov să-i treacă pe dinainte — şi abia atunci arestatul văzu în mîinile micimanului Gudkov plicurile acelea mototolite care-i erau atît de binecunoscute şi ziarul împăturit. Inima porni să-i bată nebuneşte, furia neputincioasă îi încleştă pumnii pînă la durere în încheieturi. Totul era limpede acum.

Scrisoarea lui Eidemüller şi ziarul *În numele poporului* le păstra unde nu i-ar fi dat nimănui prin minte să le caute: în buzunarul din pînză al valizei mici, anume cusut pe dinăuntru, aşa fel îneît să nu sară în ochi, că doar se făceau controale săptămînale. Scrisorile şi ziarul din mîinile micimanului dovedeau că lucrurile îi fuseseră percheziţionate cu migală, şi mîini dibace pipăiseră orice cută. Evenimentele luau proporţii ameninţătoare! Ordinul acela straniu, ca el să-şi schimbe ţinuta cu acea de uscat, începea să-i dezvăluie

sensul înfiorător: îl duceau la ohrană.

Întoarse capul speriat, ca o fiară hăituită. În trîndăveala lor impusă, marinarii din gardă şedeau ori stăteau în picioare, nepăsători, şi nimeni nu înțelegea tîlcul demascator şi înspăimîntător al scrisorilor şi ziarului pe care micimanul le ținea în mîna dreaptă, lovind cu ele nervos în palma celei stîngi. Nimeni, afară poate de Volkovoi, care citise atîtea scrisori deale lui Eidemüller, ba şi ziarul! Volkovoi îi ocolea însă cu încăpățînare privirea, temîndu-se probabil să dea în vileag că el înțelege.

O deznădejde adîncă, pînă la greață, puse stăpînire pe Tiulmankov. Ce să facă? Să înceapă să strige, să urle, să se arunce asupra lui Gudkov sau să smulgă arma din mîinile lui Hlebnikov şi să tragă un foc în miciman, apoi încă unul în Kunțevici?

Trebuia să facă ceva, dar acum, imediat, pînă mai e aici, unde-l înconjoară marinarii, nu jandarmii, pînă mai există un grăunte de speranță că-l vor sprijini... Cel dintîi îl va sprijini Volkovoi... Pe urmă vreo cîțiva din gardă, măcar doi, trei — doar e de ajuns şi atît! Ceilalți nu vor ridica arma împotriva fraților lor marinari... După aceea o să năvălească pe punte, trăgînd în ofițeri şi chemînd la răscoală...

Roti în jurul său o privire aproape dementă, şi Hlebnikov îi propti baioneta în piept.

— Ho, potoleşte-te, smintitule! strigă înspăimîntat. Înălțimea-voastră, îngăduiți să-l legăm, ian uitați-vă ce mai pumni încleştează...

Şi atunci toți se uitară Ia mîinile lui. Într-adevăr, de încleştați ce erau, pumnii i se învinețiseră, i se umflaseră şi vinele. Volkovoi veni şi el mai aproape şi-l îmbrînci din spate.

— Haide... tu... ce tot... mormăi el întunecat, şi în glasul său Tiulmankov desluşi condamnarea sa definitivă. Degeaba, nu-l va sprijini nici Volkovoi, în caz că se va năpusti acum asupra ofițerilor. Tiulmankov zîmbi schimonosit şi vru să spună ceva, dar Volkovoi îi dădu brînci spre scară, iar micimanul Gudkov se trase la o parte, lăsîndu-i să treacă.

Aşa urcară scara cîteşitrei — cu Volkovoi în spate şi Hlebnikov în față.

Cazarma optsprezece era goală, oamenii erau la lucru — unii la catarg, alții la ambarcatul obuzelor. Dulăpiorul lui Tiulmankov era răscolit fără milă, pînă-n fund, şi cînd, abia desluşind lucrurile prin ceața care-i împîclea ochii, vîrî mîna în geamantanul cel mic, ca să ia de acolo o bluză curată, degetele i se încurcară în buzunarul secret descusut. Dibaci, micimănaşul! Are un nas fin, mai dihai ca un jandarm! Tiulmankov se îndreptă de spate şi întîlni privirea grea a lui Volkovoi, care stătea lipit de el, cîtă vreme Hlebnikov cotrobăia mai la o parte în geamantanul mare, nerăbdător să găsească pantalonii cei negri. Astfel Tiulmankov avu răgazul în sfîrşit să-i sufle prietenului ce avea pe inimă.

— Mă vinzi, Volkovoi?... Ca-n primăvară — pe fochişti? Ta-actică?...

Volkovoi îl aținti cu ochii săi mici şi posaci, în care se desluşea o ură fățişă.

— Taci, îi şopti el drept răspuns, abia mişcînd din buze, anarhist prăpădit! Nu te-ai lăsat pînă ce n-ai făcut-o de oaie? Acu satură-te de percheziție! Dintr-un fleac dai în gît toată organizația, canalie... Măcar de-ai avea minte să-ți ții gura la ohrană.

Găsind pantalonii, Hlebnikov îi aruncă în obraz lui Tiulmankov:

— Hai, mişcă-ă, nu te mocoşi! Ia-ți catrafusele şi-ntinde-o, că nu te duci la nuntă!

Şi din nou, cu Hlebnikov înainte şi Volkovoi în urmă, ieşiră pe puntea superioară. Gornistul abia sunase întreruperea lucrului şi oamenii, frînți de oboseală, gîfîind, se trântiseră unde îi găsise semnalul — pe coşul cu cărbuni, la cîțiva paşi de gura buncărului, în schelele coborâte deasupra şlepurilor, pe grămezile de cărbune: trăgeau de zor din țigări, profitînd de întreruperea de cinci minute a corvoadei obositoare, şi-l petreceau cu priviri indiferente. Nimeni nu se-ntreba de ce şi unde îl duc sub escortă pe Tiulmankov, cu

armele în cumpănire. Disperarea puse stăpînire pe toată făptura lui; îi era milă de el însuşi şi presimţea că niciodată n-o să-i mai vadă pe aceşti oameni, pe marinarii de pe „Suvorov", de dragul cărora îl duceau la ohrana, iar de acolo, la închisoare sau ocnă... Tovarăşii săi, pentru care luptase patru ani de zile şi alături de care trebuia să ridice în locul pavilionului steagul roşu... *Marinarii!* Aceiaşi care au ştiut să pună mîna pe „Potemkin", care n-au şovăit să moară pe „Oceakov", marinarii din Sveaborg şi de pe „Pamiat Azova"... Atunci de ce, istoviţi de trudă şi nepăsători, şed pe grămezile de cărbuni, şed pe puntea navei osîndite de ţar la pieire într-un război stupid, care n-are nimic comun cu interesele poporului, şed şi tac, în loc să treacă la acţiune, aşa cum au ştiut să acţioneze în o mie nouă sute cinci?... Gînduri demente şi înfierbîntate îi forfotiră din nou în creier, pe vechile făgaşuri, zumzăind în roiul planurilor fantastice născute acolo, în carceră — şi Tiulmankov îşi pierdu stăpînirea de sine.

Pe neaşteptate pentru Volkovoi sări într-o parte şi, smulgîndu-şi bereta din cap, se căţără pe ciuperca imensă a ventilatorului, aprins la faţă şi înspăimîntător.

— Tovarăşi! Marinari! răcni el răguşit. Cît o să mai răbdăm pe copoii ţarului? Ajunge, puneţi mîna pe ofiţeri! Tovarăşi, aduceţi-vă aminte ce v-am învăţat noi, luaţi armele-n mînă şi jos cu puterea ţaristă!

— Gura-a! sughiţă subţirel Hlebnikov, clănţănind din închizător. Dă-te jos, că de nu, trag!

— Ce mai staţi să aşteptaţi? striga înnebunit Tiulmankov. La arme! Lichidaţi-i pe ofiţeri! Dar, tovarăşi... săriţi, haide... cine mai e aici din organizaţia de luptă, ridicaţi oamenii! hohoti el aproape în plâns. Îşi rotea privirile asupra marinarilor, zdrobit sub piatra de moară a tăcerii din jur, cînd deodată o lovitură crîncenă de pat de armă sub genunchi îl zvîrli jos de pe ventilator. Căzînd, apucă să zărească faţa schimonosită a lui Volkovoi, care se trîntise peste el.

— Te împuşc cu mîna mea, strecură printre dinţii

încleştaţi, chiar în urechea lui, Volkovoi, răsucindu-i mîinile la spate. Ne demaşti, canalie?

Subofiţerii alergau spre ventilator, cu feţele mînjite de cărbune, încruntate. Hlebnikov aruncase arma şi înfunda cu palma, fără rost, gura lui Tiulmankov, strîmbată de spasm. Tunica albă a lui Şianov plutea printre făpturile negre ale marinarilor, tot mai aproape de locul întâmplării. Marinarii stăteau tăcuţi, ocolind cu privirile ventilatorul. Toate se desfăşuraseră cu atîta repeziciune, atît de neaşteptat şi de neverosimil, încît îţi venea greu să crezi că ar fi înţeles la ce-i îndemnase Tiulmankov.

— Gornist! Continuarea lucrului! strigă din mers Şianov, şi gornistul de lîngă şlep duse muştiucul goarnei la gură.

Semnalul ei sonor ridică oamenii şi o panglică nesfîrşită de coşuri cu cărbuni prinse să se desfăşoare iarăşi, stîrnind nori negri în văzduh. Subofiţerii plecară cîte unul, care încotro, şi cînd de după spinările lor se ivi ventilatorul, Tiulmankov nu se mai afla acolo.

Legat burduf şi cu căluş în gură, se legăna cu picioarele înainte, ca un mort, pe braţele a patru subofiţeri zdraveni de-a lungul coridoarelor şi punţilor pustii spre scara unde-l aştepta şalupa cu micimanul Gudkov în ea.

Încărcarea navei continua.

CAPITOLUL 12

Şalupa se întorcea de la țărm. Era pe la unsprezece — ora cînd se schimbă gărzile. Noaptea de iulie, caldă şi neagră ca smoala, îți semăna în suflet nelinişte. Pe tot întinsul radei clipeau lumini de poziție, roşii şi verzi, uneori deasupra lor se aprindea cîte o pereche de licurici albi — asta însemna că vasul duce la remorcă un şlep. Raze de-ale reflectoarelor de la forturi cotrobăiau pe fața apei, luminînd gîturile lungi ale macaralelor, şalandelor, şi pe „Vodolei”-sacagiul, aplecat într-un bord, stoluri-stoluri de şalupe, care forfoteau ba spre nave, ba înapoi la țărm. În această iluminație incertă care se stingea şi se aprindea, semănînd în suflet ca o presimțire rea, „Suvorov“ se ivi luminat de jarişte a forjelor, instalate pe arborele mare retezat, aşa încît, ieşind din bazinul de sud, şalupa cîrmi de-a dreptul spre el, de parcă era far.

Încă nu se depărtaseră bine de cheu, şi micimanul Gudkov i-a chemat pe amîndoi — pe Volkovoi şi pe Hlebnikov — în cabina şalupei, ba le-a îngăduit să şadă chiar. Gudkov arăta surescitat, glumea şi-i trata cu țigări. N-ai fi recunoscut într-însul pe micimanul de adineaori care şezuse aici cu browningul în mînă, față în față cu Tiulmankov cel cu mîinile legate. Volkovoi tăcea. Glumele lui Gudkov erau tot atît de penibile ca şi tratația cu țigări: pesemne micimanul voia să le demonstreze cu tot dinadinsul că Tiulmankov-răzvrătitul e una, şi ei — alta, nişte marinari de bună-credință şi devotați. Gudkov făgăduia chiar să-l propună pentru o medalie pe Volkovoi pentru prezența de spirit cu care a ştiut să pună capăt răcnetelor de răzvrătire ale lui Tiulmankov. La cuvîntul „medalie”, Hlebnikov chiți ciudat şi numaidecît începu să-l linguşească pe marinar... Iar Volkovoi rîdea în sinea sa — de, acum nu i-ar strica de fel aşa ceva...

Tiulmankov nu se afla în şalupă. În locul lui, se întorcea pe navă, împăturită frumuşel în porthartul lui Hlebnikov (nu

cumva să se mototolească în buzunar) o dovadă a cancelariei guvernatorului general cum că marinarul cutare se află în arest preventiv, în vederea anchetării cazului. Cît despre Tiulmankov, judecînd după toate aparențele, în momentul acela era supus primului interogatoriu.

Apa neagră curgea pe lîngă bordaj în pîrîiaşe catifelate şi calde. Afundîndu-şi într-însa mîna, Volkovoi îşi umezi fruntea şi gîtul. Primul interogatoriu... Nu demult în turela rămasă pustie discutaseră, curățînd aparatul de ochire, tocmai despre acest prim interogatoriu (doar trebuia să vină odată!) — ce anume şi cum să răspundă? Şi Tiulmankov spunea: „Ce să răspunzi? Taci şi îi scuipi drept în ochi, să te bată cît or pofti — carnea, vorba ceea, creşte la loc...“

Sub frunte îi răsări limpede fața palidă a lui Tiulmankov, pe care se întipărise disperarea, îl vedea ca aievea cum îşi sfîşie dintr-o smucitură bluza de marinar pe piept — de la guler în jos — şi răcneşte răguşit: „Dă, tîrîtură! Hai, dă în marinar!“ Volkovoi simți un fior în spate, de parcă jandarmii — mustăcioşii aceia voinici şi nesimțitori care-l duseseră cu ei pe Tiulmankov — dădeau în el. Şi din nou simți fiorul din spinare — ca atunci, în sala de aşteptare cînd, chemat la telefon de Gudkov, intră rotmistrul von Lude şi-i cuprinse pe marinari într-o singură privire, asemenea medicului pe cale să consulte un bolnav. Potrivindu-şi cu pila unghiile, îl cerceta în tăcere pe arestat, în timp ce asculta raportul scurt al lui Gudkov, apoi îl invită pe miciman în birou, pentru lămuriri mai amănunțite.

Cît mai statură să aştepte, n-au apucat să mai schimbe nici un cuvînt: lîngă ei, proțăpit, Hlebnikov, iar la uşă un jandarm. Tiulmankov stătea nemişcat, numai în despicătura bluzei îi zvîcnea o vînă pe gît, dovedind cît de nebuneşte îi bate inima. De vreo două-trei ori a ridicat ochii plini de ură şi s-a uitat la uşa după care dispăruse rotmistrul, si o dată l-a şfichiuit, parcă, pe Volkovoi cu aceeaşi privire. N-aveai cum să-i explici că nu el purta vina, şi nici marinarii de pe „Suvorov”, ci altcineva: cei care de ani de zile răsădeau în

conştiințe ideea că revoluționarul este mai întîi de toate un erou neînfricat; cei care trimiteau tineri asemenea lui Tiulmankov să ucidă un procuror, pentru ca altul care-i lua locul să-i condamne la spînzurătoare; cei care-l învățaseră că revoluția înseamnă încăierarea unor indivizi izolați cu alți indivizi izolați. Nimic din toate acestea nu putea fi spus aici.

Profitînd totuşi de faptul că jandarmul de la uşă întorsese capul, Volkovoi răsuci stîngaci mîna lăsată de-a lungul vipuştii şi, apucînd degetele lui Tiulmankov, le strînse cu putere. Omul se cutremură, de parcă ar fi primit o lovitură în obraz. Şi Volkovoi, speriat că ceilalți vor băga de seamă, desfăcu degetele numaidecît. Însă Tiulmankov spuse tare şi oțărît, ca un răspuns la strîngerea de mînă: „Da nu mai încep odată? Ce-or mai fi tărăgănind! Că tot am să tac!“ Hlebnikov prinse a se foi, neştiind ce să facă, iar jandarmul se întoarse şi-l amenință alene: „Mai bine ai tăcea acum, să nu-ți înfundăm gura!“ În aceeaşi clipă însă undeva țîrîi o sonerie, încă doi jandarmi intrară în sala de aşteptare şi din birou se ivi micimanul Gudkov. Era aprins la față şi preocupat.

„Dat în primire arestatul şi ei dovadă... Ai să mi-o predai pe navă”, spuse el lui Hlebnikov, încreținд fruntea şi ridicînd din sprîncenele albicioase, şi Tiulmankov dispăru după o uşă, poate pentru totdeauna...

Volkovoi ştia bine tot ce se întîmplă după asemenea uşi. În nouă sute patru l-au ridicat şi pe el jandarmii, împreună cu taică-su, maistru la calea ferată. La percheziția de la ei de-acasă au găsit un pachet de manifeste. L-au luat pe taică-su mai întîi cu vorbă bună, pe urmă cu amenințări, să le spună de unde veneau manifestele, după aceea i-au tras cu piciorul una în vintre, iar cînd s-a trezit din leşin şi a repetat: ,.Nu ştiu”, l-au înhățat pe el. Era un năpîrstoc, i se zicea Senka. I se înfiorau toate pe dinăuntru în aşteptarea loviturii cumplite. Dar cînd auzi deodată pe taică-su horcăind: „Dați-i pace băiatului, el ce ştie...”, i se lumină mintea. Urlă şi smiorcăi ca un slab de minte, strigînd că pachetul îl furase el de la depou, la secția de instrumente, că nu se îndurase de hîrtie — să

facă un zmeu, dar acasă s-a dumirit că-i prea subțire şi sfărîmicioasă, a aruncat-o în tindă şi a uitat de ea. Şi cu toate că jandarmii nu s-au atins de el, fâpturile lor i-au rămas pe toată viața întipărite în minte, legate de aşteptarea chinuitoare a loviturii mai jos de pîntece.

Din ură pentru ei s-a luptat Senka să fie primit într-un detaşament de luptă înainte de a împlini şaisprezece ani. Cum venea vorba de jandarmi, el sărea primul să se înfigă la misiunile cele mai riscante. În august o mie nouă sute cinci nu a sărit în aer doar din cauză că hîrtiuța cu fatala însemnare „executant" o trăsese din şapca de piele cel ce se apropiase de masă înaintea lui.

De atunci, prin viața salvată printr-o întîmplare au trecut anii, cărțile şi oamenii, şi revoluția i s-a dezvăluit în cu totul altă lumină. Venise pe „Suvorov" cu consemnul Comitetului din Petersburg al partidului social-democrat al bolşevicilor. Trebuia să ia legătura cu electricianul de la turela patru, unul Feodor Kudrin. Nu-l mai văzuse în viața lui. Se pomeniră făcând parte din aceeaşi companie, repartizați la aceeaşi turelă, şi la aceeaşi cazarmă — toată noaptea a şuşotit Volkovoi cu noul său cunoscut. Din prima zi Kudrin i-a prețuit firea hotărîtă, dar şi prudența deprinsă în anii de muncă ilegală la depoul de cale ferată din Saratov. Îi pusese capăt doar încorporarea în flotă. Cu timpul se apropiară şi se legară prieteni, cu o prietenie trainică, fără efuziuni, de altminteri cu nimic mărturisită față de lume. Şi în clipa asta, prietenul, fratele, Feodor Kudrin, cum spuneau marinarii, omul cu mintea limpede, bolşevicul, organizatorul, cum spunea partidul — da, numai el, Kudrin, îi lipsea lui Volkovoi, ca să nu se lase pradă milei sfredelitoare pentru Tiulmankov, să nu mai facă şi el pe deasupra cîteva boacăne.

„Suvorov" era aproape. Forjele de pe catarg se stinseseră, masa neagră a navei, punctată doar de licuricii palizi ai becurilor de la şlepuri, parcă se lăsase mai grea în apă. Şalupa, legănîndu-se, coti spre scară. Roiul de scînteioare de departe, unde era Helsinki, alunecase într-o latură, iar din

stînga îl plesni peste lumina ochilor raza lungă şi albastră a reflectorului de pe distrugătorul care făcea de gardă la ieşirea din radă. Raza foşgăi cîteva clipe pe apă, prin jurul lor, şi lunecă neauzit departe, în larg. Paza... Probabil că şi pe „Suvorov“ goarna a intonat semnalul: „Alarmă, mine“, şi lîngă tunuri stă de gardă schimbul de noapte...

Apropierea războiului se desluşea în toate, şi Volkovoi abia se putu abține să nu înjure cu glas tare. Auzi, idiotul! Voia să lupte de unul singur!... „Cine e aici din organizația de luptă?“ Acu demonstrează jandarmilor că n-au visat-o... De va tăcea ori ba de aici încolo, a şi scăpat una, s-o țină minte. Chiar dacă n-au să-i smulgă nume, oricum, ei trebuie să se potolească pentru un timp. Şi cînd te gîndeşti că vine războiul — nu-i de loc momentul să arzi gazul de pomană. Vor trebui să le explice marinarilor mai de nădejde chiar de pe acum *ce fel de război e ăsta* şi ce-i de făcut pentru ca el să împingă înainte revoluția. Alaltăieri Kaşcenko a adus de pe uscat o scrisoare de la Piter, şi acolo se arată cum s-o explice. Şi acu, poftim de încearcă să explici, cînd au să cotrobăie pretutindeni în căutarea „organizației de luptă”, despre existența căreia nici nu bănuiau ofițerii... O să înceapă urmărirea — țin-te bine! Mai păstra şi scrisorile, dobitocul. Făcuse şi un buzunar anume pentru ele! Să-i fi dat prin minte nătărăului că doar hîrtia foşneşte... Of, sfinte Sisoie! Prin urmare, o să-l înhațe şi pe Eidemüller. I-a făcut pustiul ăsta de bine unui prieten... Naiba te-a pus, diavole, să faci revoluția de unul singur, colo, la pupa?...

Iar vulturul insultat de Tiulmankov privea de sus şalupa ce se apropia cu ură satisfăcută. În lumina searbădă a bolții pupei se vedea lucind. Cineva terminase treaba începută de Tiulmankov. Ciocurile lui căscate hulpav sclipeau, gata să înhațe o nouă pradă. Şalupa micşoră viteza şi acostă lîngă scara din babord.

După ce se uită la ceasul de lîngă camera de gardă, Volkovoi ceru învoire lui Hlebnikov să se ducă să-şi facă nevoile pînă nu intră în schimb. Lăsîndu-i arma în grijă, o luă

la goană spre teugă. Cînd să treacă pe lîngă turela trei cineva îl strigă cu jumătate de glas din umbră. Volkovoi sfredeli cu privirea întunericul şi-l recunoscu pe Kaşcenko, care, ferindu-se de lumina becului atîrnat pe al doilea coş, se pitise la umbra turelei, în partea asta puntea era pustie, lanțul de marinari căra coşuri cu cărbuni mult mai încolo, spre prova. Totuşi ceva îl făcu atent pe Volkovoi, de aceea se trase de asemeni la umbră.

Kaşcenko, un marinar îndeobşte liniştit, ba chiar cam domol, îl apucă de mînă şi prinse a-i şopti repezit.

— Credeam că nu mai vii... Hai să ne sfătuim ce-i de făcut...

— Ce poți să-i mai faci? ripostă încruntat Volkovoi. A sărit de pe şine... Şi-a stricat şi lui, şi luptei noastre... Atîta speranță avem, că nu ne-o vinde.

— Vorbeam despre altceva. Am coborît pe uscat cu ofițerul cu navigația, ca să luăm hărțile...

— Ei? se învioră Volkovoi. Ori ai văzut-o iarăşi?

— A sosit dimineața de la Piter. Ne-a adus un plic. Dar ce-i în el, nu ştiu. Trebuie să ne uităm şi n-avem unde.

— Unde l-ai ascuns?

— E aici. Kaşcenko puse palma pe piept. Prin cazărmi se cotrobăie peste tot, curată razie. Lui Marsakov i-au căutat şi-n dulăpior, şi lui Kostriuşkin de asemenea... Spionul principal Greve comandă în persoană. Pînă una alta, am să-l port în sîn, iar la noapte unde să-l ascund?

Volkovoi rămase pe gînduri. Marinarul e toată ziua la vedere, ba şi noaptea: se dezbracă în fața altora, în hamac se cațără numai în izmene şi flanel, unde să ascunzi un plic?! La timonerie sau în turelă? Astăzi pe acolo peste tot sînt oameni, subofițeri, că doar pregătesc nava pentru luptă...

— Arată-mi-l, spuse el.

Kaşcenko se uită în dreapta, apoi în stînga, scoase din sîn un plic nu prea mare, cît o coală împăturită în patru, înfăşurat în hîrtie groasă, şi numaidecît îl ascunse pe după spate. Volkovoi întinse mîna, hotărît.

— Dă-l încoace. O să-l păstrez într-un loc sigur ca şi dulapul cu actele secrete. Mîine om vedea ce-i de făcut.

Dar Kaşcenko redevenise marinarul de totdeauna, domol şi prudent. El clătină din cap, ținînd plicul ascuns la spate.

— Tu eşti de gardă, tot timpul în văzul lumii... Apoi şi Hlebnikov e nelipsit de lîngă tine...

— Nu-ntinde pelteaua, Artiom! se înfurie Volkovoi. Întîrzii la gardă, ba trebuie să dau şi fuga la closet... Cui o să-i trăsnească prin minte? Că doar vin direct de la jandarmerie! Dă-mi-l, îți spun!

Şi întinse mîna. Kaşcenko îi dădu plicul. Volkovoi îl vîrî repede în despicătura bluzei, sub flanelă, chiar la inimă, potrivi bluza ştrengăreşte şi o luă la trap spre teugă. Aici însă se ciocni nas în nas cu locotenentul Livitin şi se opri locului, lăsîndu-l să treacă printre proiectilele înşirate pe punte. Locotenentul abia coborâse pesemne de pe catarg. Era plin de unsoare, dar mulțumit.

— Văzuşi, Volkovoi? L-am nituit fără tine pînă la urmă! spuse cu glumeț reproş. Naiba te-a pus să pici de gardă! Lasă, nu face nimic, ai de la mine două stacane!

— Întocmai, înălțimea-voastră, te-apucă şi ciuda, se învoi Volkovoi. Şi deodată îşi aduse aminte: Dar pe cine puneți ochitor la piesa din stînga, înălțimea-voastră? De dimineață va trebui să reglăm lunetele, şi cînd colo, eu sînt de gardă, iar Tiulmankov ați văzut ce...

Zîmbetul se stinse îndată pe fața lui Livitin.

— Am să văd dimineața, i-o tăie scurt şi porni mai departe, fluierînd încetişor, ceea ce însemna enervare cu greu stăpînită.

într-adevăr, Volkovoi auzi numaidecît glasul său răstit:

— Înootro-ți cari lucrurile? Ori ai plecat în concediu?

Volkovoi întoarse capul: înaintea lui Livitin stătea drepți cineva cu lădița în mînă. N-avea însă timp să stea să-l cerceteze. Pînă să intre în gardă, mai rămăseseră doar vreo şapte, opt minute, şi o luă la picior spre teugă.

Înaintea locotenentului stătea şeful de echipaj

Netoporciuk. Cuprins de sfială din pricina răstelii neaşteptate, nu apucă să răspundă, cînd Livitin urmă:

— Ce, n-ai treabă, că te plimbi cu buclucurile tale de colo-colo?

— Să mă iertați, înălțimea-voastră, da, ştiți, îi lemn, care va'zică, bolmoji el în cele din urmă şi, drept dovadă, scoase la lumina ce se revărsa din cazarma de la pupa o lădiță de marinar. Era într-adevăr de lemn.

— Nu pricep nimic. Şi ce-i dacă-i de lemn?

— O duc pe şlep, înălțimea-voastră, explică Netoporciuk cu încetineală şi, găsindu-şi cuvintele anevoie, oftă cu mare uşurare, întrucît domnul comandant secund a ordonat să ambarcăm în şlep, care va'zică, toată lemnăria de prinos...

Livitin îl privea cu enervare crescîndă şi din nou se porni să răcnească:

— Lemnăria? Şi de ce nu-ți duci căpățîna pe şlep? Du-o înapoi, cap de lemn!

Ordinul parcă-l bucură pe Netoporciuk, rămase totuşi locului, privindu-l cu îndoială pe locotenent.

De cînd sunase adunarea pentru al treilea schimb de lucru, cel de seară, lădița nu-i dăduse pace: îi părea rău să se despartă de ea. De atîția ani îşi ducea traiul cu ea, avea şi poze lipite pe capac, şi împletitura aceea, amintire de pe vremea cînd era recrut. Pe de altă parte, lemnul e lemn şi n-aveai ce-i face! După ce colindase toate magaziile şi cotloanele sale de şef de echipaj, luînd măsuri drastice cu privire la „lemnăria de prisos", întors în cabină, Netoporciuk stătu îndelung aplecat asupra lădiței, nefiind în stare să se hotărască într-un fel. În sfîrşit, oftă din rărunchi, ca la căpătîiul unui mort scump, şi se apucă să scoată cu grijă toate cîte avea în ea, punîndu-le în dulap. Apoi încercă să dezlipească pozele. Dar, ca şi împletitura de pe capac, ele fuseseră lipite o dată pentru totdeauna, cu un clei de tîmplărie solid. O frîntură de clipă îl tulbură întrebarea: ce-ar fi să n-o ducă? Ce să ardă la ea? Uite, scaunul şi tot ar da mai multă flacără... Dar spăimînta că, iacătă, stă să discute

ordinul, cînd comandantul secund poruncise clar să fie aruncată în şlep toată lemnăria de prisos, Netoporciuk trînti capacul şi, cu lădiţa în mînă, porni pe scară în sus, respingînd orice părere de rău şi întrebîndu-se dacă a controlat totul, pînă la ultimul fir, în magaziile de parîme. Şi cînd colo, poftim, locotenentul Livitin zbiară şi-l face de două parale, cum nu mai făcuse altădată, şi-i porunceşte să ducă lădiţa înapoi...

— Numa de n-ar ieşi ceva, înălţimea-voastră, îngăimă şeful de echipaj cu îndoială şi dădu să-i explice iarăşi: Domnu comandant secund a dat ordin, care va'zică, orice lemnărie...

— De cîte ori să-ţi spun? Şterge-o cu lădiţa ta cu tot. Du-o înapoi, auzi?

Netoporciuk porni înapoi, supus, cu lădiţa în mînă, iar Livitin îl urmă la un pas, studiindu-i mersul de robot. Deodată îl cuprinse un fel de teamă: de cîte n-ar fi în stare un asemenea Netoporciuk, numai să i se dea ordin! Şi-ar tăia şi capul, fără să se mire... Ce oameni, doamne, ce oameni!... Buna dispoziţie cu care coborîse de pe catarg era definitiv stricată — întîi de întrebarea lui Volkovoi, pe urmă de idioata de lădiţa, un soi de simbol al celor ce se întîmplau pe navă.

Cazemata şaisprezece, prin care a trebuit să treacă spre a nimeri în coridorul ofiţeresc, îl întîmpină cu penumbra albastră a stării de război, tunul gata de tragere şi tăcerea încordată a servanţilor. Dacă te gîndeai puţin, şi aici se semnala aceeaşi lădiţă: oamenii nu dormeau de trei nopţi, încordîndu-şi inutil nervii şi vederea în aşteptarea unui atac închipuit — şi unde? — în fundul radei, apărată de bateriile de coastă ale Sveaborgului, la intrare — de distrugătoare, iar în larg — de crucişătoarele în supraveghere. La ce vor mai fi buni aceşti oameni în timpul luptei dacă pînă să înceapă războiul vor petrece cinci, şase nopţi dintr-astea?

Capacul ce închidea puţul cu proiectile stătea deschis. Livitin, care nu-l observase în semiîntuneric, se lovi dureros peste gleznă şi, cu un şuierat care-i scăpă din pricina înjunghieturii, trînti o înjurătură tare. Şi aici se cunoştea grija

lui Şianov: puntea superioară luminată ca Bulevardul Nevski, iar aici domneşte un întuneric, să-ți dai cu degetele în ochi! Intrînd în coridorul ofițeresc bine luminat, Livitin sări peste un sac cu făină care zăcea chiar în pragul cabinei sale — alături era intrarea la magazia cu alimente — şi intră la el, trîntind uşa cu năduf.

Volkovoi apucă să se întoarcă înainte să sune clopotul de cart de ora unsprezece şi luă în primire postul nr. 3 de la casa de fier a bordului, lîngă aceeaşi magazie.

Potrivise cu grijă plicul luat de la Kaşcenko, în aşa fel încît diagonala neagră a sacului de muniții ce-o purta peste piept, de la umărul stîng pînă pe şoldul drept, să nu-i permită să umfle bluza.

De obicei aici locul era pustiu, învăluit într-o tăcere solemnă. Safeul cu bani şi dulapul cu documentele secrete se află tocmai la pupa navei, în fața uşii care dă în apartamentul comandantului. Noaptea, dar şi atunci numai după ce se convinge că nici în coridorul ofițeresc din tribord, nici în coridorul ofițeresc din babord nu se află nimeni, sentinela poate să se tragă cu un pas înapoi ori într-o parte şi să se întoarcă cu fața spre această uşă permanent deschisă. Şi atunci poate vedea vestibulul spațios, unde pe peretele vopsit în alb atîrnă halucinanta manta neagră a comandantului, iar prin a doua uşă — salonul, plutind în semiîntuneric, şi în fundul lui, o a treia uşă care duce în cabina comandantului. Salonul e tăcut şi pustiu, ca un altar. Şi tot aşa cum în altar pe porțile împărăteşti deschise pot intra numai preotul şi diaconul, la fel şi aici, din cei o mie două sute de oameni care îşi duc traiul pe navă, pe această uşă pot intra neinvitați numai doi oameni: căpitanul de rangul doi Şianov, comandantul secund, şi ordonanța comandantului de navă, Efrem Mamotka.

Mamotka aduce de dimineață aici serviciul de bărbierit nichelat, cafetiera de argint, o vază de cristal cu pateu, untiera şi chiseaua cu dulceață, tot de cristal, şervetul de

olandă, scrobit că stă în picioare, şi paharul în suportul de argint greu. La un răstimp le scoate afară îngrămădite pe tavă alandala, murdare, unse cu săpun şi pătate. Numai după aceea pe uşa asta pătrunde Şianov, cu raportul de dimineață frumos împăturit, şi-l scoate de acolo cu foile răzlețite şi încurcate, zmîngălite cu creion roşu, uneori mototolite ori chiar rupte. Apoi pe uşă intră din nou Mamotka — de data asta nu cu vase, ci cu careva din domnii ofițeri, chemați de comandant. Ofițerii întîrzie neapărat în fața oglinzii de lîngă uşă, ca să-şi potrivească tunica şi frizura, fără să observe nici sentinela şi nici aerul de aşteptare ironică a lui Mamotka, care stă întors pe jumătate spre cabina comandantului, cu degetul îndoit gata pentru bătaia fatală, întrebînd parcă: „Ei, eşti gata sau ba?“ Vizita în apartamentul comandantului a înseninat de totdeauna o neplăcere, de aceea vestibulul prevăzut cu oglindă poartă expresiva poreclă de „tinda băii“. Din cabina comandantului ofițerii ies neînsoțiți de Mamotka, arătînd cam cum arată vesela sau foile raportului: săpuniți, cu pete pe obraz, răvăşiți şi mototoliți zdravăn.

Fiecare schimb al gărzii din postul nr. 3 observă numai o singură latură a misterioasei vieți a comandantului. Astfel sentinela din schimbul întîi — acela de la orele şapte la nouă, dimineața şi seara, şi de la unu la trei la prînz, respectiv la aceleaşi ore noaptea — are îndoielnica plăcere de a-l vedea pe comandant în persoană: la un pas, de foarte aproape, încît îi aude răsuflarea scurtă, care face să-i fîlfîie mustața roşcovană tunsă pe oală, iar mîneca tunicii sale atinge cotul nemişcat al sentinelei. Comandantul navei trece pe lîngă el şi dimineața, la ridicarea pavilionului, şi la amiază, cînd, profitînd de repausul echipajului, care doarme prin toate ungherele uriaşei nave, iese pe puntea pustie „să ia aer“, şi seara, cînd coboară pe uscat, ba chiar şi noaptea, dacă se întoarce cumva să doarmă pe navă.

Schimbul trei, în care s-a nimerit Volkovoi, are fericitul prilej de a observa privelişte hranei îmbelşugate şi variate pe care o tot cară în cabină neobositul Mamotka: dimineața —

cafeaua, la amiază — dejunul, la şase — cina, iar în fiecare luni, cînd comandantul îl învoieşte pe Şianov pe uscat — şi ceaiul de seară, cam pe la orele douăsprezece noaptea.

Cel mai liniştit dintre schimburi este socotit al doilea, care corespunde orelor cînd comandantul îşi face serviciul sau siesta: în orele acelea nu te amenință primejdia apariției comandantului pe punte şi nici nu-ți stîrneşte apetitul ambarcarea de provizii proaspete în stomacul dumisale. Sentinela îl vede doar pe Şianov cu hîrtiile şi pe Mamotka cu ofițerii, şi poate judeca despre activitatea comandantului navei numai după aceste indicii.

Însă în nebuneştile zile din urmă totul o luase razna. Comandantul se ducea la amiral la orele cele mai nepotrivite şi se întorcea de acolo cu aceeaşi figură boțită, cu care ieşeau de la dînsul ofițerii. În scînteietoarea pustietate a celor două coridoare ofițereşti se îngrămădeau, contrar obiceiului, marinarii, care cărau în magazia de alimente făină, crupe, macaroane, zahăr; mai mult, chiar în „tinda băii“ stătea deschisă uşa ce ducea spre magazia de muniții pupa şi artileriştii coborau acolo benzi de mitralieră şi proiectile de treizeci şi şapte milimetri. În cabina comandantului ofițerii intrau necontenit. Şi nu numai că nu-i însoțea Mamotka, dar nici ei nu întîrziau în fața oglinzii: ba intră Buturlin cu hărțile de navigație făcute sul, ba veni ofițerul cu artileria să prezinte fişele proiectilelor ambarcate, bolmojind din mers cifrele ca să nu le uite, ba revizorul Budagov — cu cecurile, cu foile de trăsură, sau cu registrul de rapoarte. Intrau acum cu toții, grăbiți şi aferați, îşi atîrnau chipiile ireverențios chiar deasupra mantalei comandantului, şi Mamotka căra în salon sifoane aburite, luîndu-le-o înainte.

Stînd în post, Volkovoi depăna mai departe firul reflecțiilor sale, urmărind cu gîndul în altă parte forfota neobişnuită din acest sanctuar. Pe scara ofițerilor veneau tîrîş sau rostogolindu-se de pe puntea superioară saci dolofani; marinarii îi tîrau de-a lungul coridorului, spre magazia de alimente, iar cambuzierul-şef îi îndemna cînd şi cînd, vesel,

cu glăsciorul său de fată mare, de parcă ar fi fost pe punte: „Mai repejor, mai repejor, împeliţaţilor, tămădăul vostru de tontălăi!“ Tot încoace, spre „tinda băii”, veneau călcînd cu mare grijă şi Storojuk cu Kostriuşkin, aducînd o ladă cu benzi de mitralieră. Cînd se apropiară, Kostriuşkin întîlni privirea lui Volkovoi, dar îşi feri ochii şi-i spuse parcă printre altele lui Storojuk:

— Auzişi că ne-am pricopsit c-o nouă javră?...

— Care javră? nu înţelese celălalt.

— Ai să te dumireşti tu singur, spuse tainic Kostriuşkin, atunci cînd om felicita-o cu galoane nou-nouţe şi i le-om uda cu o duşcă... Ai grijă, nu trînti uşa!...

Cei doi dispărură în „tinda băii“, în timp ce Volkovoi simţi ca un junghi în inimă. Ca să vezi unde bate, ticălosul!... Nu se aşteptase ca ciocnirea cu Tiulmankov să poată fi tălmăcită drept o trădare... E adevărat, oricine înţelege că acest Kostriuşkin e amicul cel mai bun al lui Tiulmankov şi adeptul său cel mai îndîrjit. Dar nava e ca uliţa satului, o vorbă aruncată în vînt e luată de bună şi repetată întocmai. În orice caz n-o să stea să demonstreze fiecăruia că n-a putut să îngăduie prostului să urle despre organizaţia lor!...

Sîngele i se urcă la cap, şi valul lui fierbinte spălă orice urmă de milă pentru Tiulmankov. Va sa zică, începe să dea rod ce a semănat Tiulmankov; Kostriuşkin nu e singurul pe care îl îndemna să se ridice în comitet împotriva bolşevicilor. Ca să vezi ce-a putut născoci! Şi pentru ce? Pentru ca marinarii să le întoarcă spatele lui Volkovoi, lui Kaşcenko şi tuturor care au ţinut piept învăţăturilor acestui apostol!...

Cele desluşite la Tiulmankov cu doi ani în urmă îl frămîntau acum cu o putere nouă. Lucrul cel mai rău şi mai primejdios era că toate astea s-au prăsit într-alt om, ca o molimă, şi cine ştie poate nu într-unul singur. Se vede treaba că nu numai la şedinţele comitetului o ţinea Tiulmankov pe linia lui, ci mai şuşotea şi pe la colţuri cu alde Kostriuşkin, alegîndu-şi susţinători. Se încăpăţîna să reediteze cele întîmplate pe „Ţesarevici” cu doi ani în urmă: pe vremea aceea

ei mai credeau că principalul e să aduni cît mai mulți oameni şi recrutau în organizație pe oricine fusese jignit de ofițeri sau chiar numai îşi exprimase nemulțumirea față de rînduielile flotei, îi chemau la adunări, le încredințau secretele conspirației, însărcinau indivizi întîmplători să atragă şi pe alții în organizație, de parcă pe frontispiciul Rusiei n-ar fi scris nouă sute doisprezece, ci nouă sute cinci. Cine altul dacă nu Tiulmankov îi dădea zor: „Băgați de seamă c-o să-l pierdeți pe Hlebnikov! Să-l fi auzit cum îi vorbeşte pe ofițeri pe teugă! Să vină cu noi!“ Iar Hlebnikov şi-a căpătat primele galoane prin aprilie, imediat după arestări. Erau vremuri grele, înfrîngerea insurecției pe „Țesarevici” demonstrase că revoluția în flotă trebuie pregătită altfel. Fusese înfrîntă nu pentru că ohrana ar fi prins de veste, ci fiindcă organizatorii înşişi au comis greşeli după greşeli.

Iar cînd a început să se înfiripe pe „Suvorov” o organizație nouă din rămăşițele celei nimicite, Tiulmankov se apucă iarăşi de ale lui cu obişnuita lui încăpățînare. Kudrin adusese directiva Comitetului de la Petersburg — să se înființeze pe navă o organizație nu prea numeroasă, dar foarte bine camuflată, care să poată conduce masa de marinari la revoluție îndată ce mişcarea revoluționară din toată țara va cere sprijinul flotei. Şi ce a făcut Tiulmankov? Din prima zi a țipat şi i-a luat în rîs, spunînd că o asemenea tactică e o ruşine, că ea subminează mişcarea, că revoluția nu se aşteaptă, ci se făptuieşte, că sistemul bolşevic al „celor cinci” înseamnă neîncredere față de marinari, că sistemul acesta împiedică acumularea de forțe, comitetul este rupt de echipaj şi fierbe în propriul său suc — şi, pretutindeni unde putea, o ținea una şi bună: că e necesară o răscoală acum, numaidecît şi fără nici o amînare.

Şi încă o dată Volkovoi îşi aminti cu amărăciune de Kudrin. Pînă s-a liberat el, lui Volkovoi nu i-a fost greu să țină piept unui Tiulmankov. După aceea însă a trebuit s-o scoată la capat de unul singur, pînă ce mai întîi Kaşcenko, pe urmă Marsakov, iar după ei şi ceilalți din comitet au priceput cine

este acest Tiulmankov. Iar acum, Kostriuşkin?... O fi singurul?...

Deodată, în fundul coridorului ofițeresc din babord, unde nu erau lucrări în curs, se arătă făptura uscățivă a comandantului secund. Alături păşea locotenentul Greve, demonstrîndu-i ceva care-l făcea să se strîmbe nemulțumit. Se opriră lîngă scara comandantului şi secundul spuse iritat:

— S-ar putea să ai dreptate, însă eu n-am să iau asupra mea aşa ceva... Nu pot, Vladimir Karlovici! Am să-i raportez comandantului, cum o să hotărască el... Dumneata să nu pleci, probabil că o să vrea să te asculte...

Îşi potrivi cu o mişcare intrată în deprindere tunica albă, deşi ea nu făcea nicio cută nicăieri, şi trecu pe lîngă sentinelă, intrînd pe uşa „tindei băii", în timp ce locotenentul Greve rămase pe gînduri lîngă scara comandantului, ciupindu-se de mustăcioară, cu ochii pironiți asupra lui Volkovoi. Sentinela nu putea să-i urmărească privirea — marinarului îi este interzis să privească în față un ofițer — dar, după cît i se păru, privirea aceasta se îndrepta spre umflătura aproape imperceptibilă de pe piept, datorată plicului primit de la Kaşcenko. Ar fi putut să potrivească cureaua sacului de muniții aşa fel ca să-l acopere, dar îi era interzis să se mişte. N-avea voie nici să lase capul în piept, ca să vadă dacă" într-adevăr plicul umflă bluza. Şi ca un făcut, forfota ambarcărilor care umplea de zgomote ungherul acesta încetase cine ştie de ce: nici un sac nu se mai rostogolea de sus, nici un marinar nu se mai arăta împrejur. Nu era decît locotenentul Greve la patru paşi de el, şi această privire stăruitoare, nemişcată, care parcă-i sfredelea partea stîngă a pieptului, se împlînta în ea ca un jungher.

Volkovoi stătea ca o statuie — după regulament — „călcîiele lipite, vîrfurile depărtate, mîna stîngă de-a lungul vipuştii, dreapta susținînd uşor arma, aplecat din toată făptura înainte, dar nicidecum sprijinit într-însa", cum l-au învățat cînd mai era recrut, şi ochii săi, aşa cum se cuvine sentinelei în post, erau ațintiți înainte. Dar cu coada ochiului

il vedea foarte bine pe locotenentul Greve, ca şi privirea lui ageră, rece ca oțelul, înfiptă drept în plicul ascuns sub bluză şi flanel. Să fi observat oare?... Volkovoi simți că trupul i se acoperă încet de năduşeală — mai întîi i s-a brobonit gîtul, pe urmă i-a transpirat fruntea, apoi tot trupul i s-a scăldat într-o baie de sudori calde, care s-a adunat în pîrîiaşe şi a început să şiroiască în jos de pe frunte, ceafă şi piept.

Ce-i de făcut dacă ăstuia-i vine ideea să-l percheziționeze? Stă cu ochii țintă, ca un cîine de vînătoare la pîndă. Dar nu, n-are voie. Întîi trebuie să cheme pe şeful gărzii: sentinela este persoană inviolabilă. Numai dacă întinde mîna spre soneria de lîngă dulap, ei, atunci înseamnă că a hotărît să-l percheziționeze. Şi Volkovoi n-are să stea să mai aştepte pînă s-or prezenta Hlebnikov şi cu micimanul Kunțevici. Dacă-l schimbă din gardă, va trebui să predea arma. Va să zică, nu există decît o ieşire: în clipa cînd va suna să tragă în el un foc, fără a sta pe gînduri, apoi într-un salt pe punte, peste bord. Caută-l în mare! N-o să pună ei mîna pe plic, asta nu! Haide, locotenente, sună! Nu suni odată? şi să-ți primeşti marinărească răsplată pentru tot!...

Însă vîrtejul de gînduri şi simțăminte care bîntuiau sufletul lui Volkovoi nu i se oglindea nici pe față, nici în ținuta lui conformă cu regulamentul întărit de înalta aprobare. Îi vădeau starea numai pîrîiaşele de năduşeală ce-i şiroiau pe obraz, dar era cald, chiar zăpuşeală. Pînă şi locotenentul Greve îşi scosese batista, să-şi tamponeze fruntea şi ceafa, şi un miros de parfum fin, tutun englezesc şi rufărie proaspătă îi veni la nas lui Volkovoi. Greve puse batista în buzunar şi din nou, întorcînd nițeluş capul, aținti printre pleoapele strînse pieptul lui Volkovoi. La drept vorbind, nu-şi dădea seama dacă înaintea lui se află un marinar sau un dulap — amîndoi la fel de nemişcați — privirea-i căuta un punct de sprijin pentru ca mintea să poată cîntări împrejurările ce-l frămîntau în clipa de față.

Să nu-l convingă pe mustăciosul roşcovan să se decidă pentru arestarea a vreo doi, trei mai nari suspecți? Nu se

poate! E drept că percheziția nu a furnizat dovezi hotărîtoare, totuşi a reieşit clar că Marsakov şi Kostriuşkin sînt îdspecți. Trebuia să acționeze fără ezitare. Miopia ofițerilor din flotă este un lucru foarte primejdios, asta o spune mereu rotmistrul von Lude. În ce-l priveşte, locotenentul Greve n-a uitat de loc clipele acelea din primăvară cînd a stat față în față cu fochiştii răsculați, nici cum îşi pipăia browningul în buzunarul de la spate. Nici unul din ofițerii de pe „Suvorov" nu percepea mai limpede ca el, cu o limpezime implacabilă, că sub punte arde mocnit fitilul unei bombe. Nu mai e mult pînă ce flacăra va ajunge la pulbere, şi atunci totul o să sară în aer. Nimeni nu înțelege acest lucru, nici pedantul Şianov, nici comandantul, care-i nepăsător la toate, nici măcar acest exaltat spion-amator, micimanul Gudkov. Nici măcar Livitin, care nu are astăzi nici o şansă să facă carieră, şi de aceea pendulează între romantism şi nietzscheanism, între patriotism şi nihilism studențesc, nici măcar Livi, cu mintea-i luminată, căruia Greve, dacă va ajunge ministru într-o Rusie parlamentară înnoită, îi va încredința cu dragă inimă flota Mării Baltice, nici măcar Livi nu-şi dă seama de toată grozăvia situației. Numai el, Greve, locotenentul Greve, un estet şi un muzician, o înțelege cu toată răceala minții sale pe care nu i-o cunoaşte nimeni, el, Volodea Greve, care pe vremea cînd era doar un cadet de şaisprezece ani avusese prilejul să vadă pe concret şi cu ochii lui proprii ce-i aceea revoluția, în ziua cînd mujicii au ars conacul tatălui său, în timp ce toată familia, într-o căruță țărănească, se furişa pe burniță şi zloată prin pădurea de pini unde se duceau numai după ciuperci, în seara cînd toți — şi bunicul senator şi bunică-sa, nepoată de-a principesei suedeze, şi frumoasa lui mamă, şi sora, care învăța la un pension de domnişoare nobile — înnoptau în izba vînătorului Dormidont de la curtea lor, o slugă devotată din fragedă copilărie, în seara cînd acelaşi Volodea Greve şedea pitit în podul cu fîn, tremurînd ca un iepure speriat... Toate astea nu se uită. Toate astea nu se iartă. Toate astea îți otrăvesc sufletul, te macină, te ard.

Dar cine dintr-ăştia s-o înțeleagă? Aici, pe navă, unde nu există urmaşi de-ai adevăraților stăpîni? Ce bine e în Anglia. Acolo, flota este a nobilimii, acolo ofițerii sînt urmaşii lorzilor şi ai pairilor coroanei britanice, şi între încăperile ofițereşti şi punțile marinarilor se intercalează cazărmile infanteriei marinei şi cabinele ofițerilor lor — păzitori ai castei şi străjeri ai nobilimii. Dar aici? Aici trebuie să stai să aştepți la uşă pînă cînd miopii de soldați cu mintea obtuză, vardiştii în mîinile cărora se află soarta navei, poate şi a flotei, s-or hotărî să ia măsura necesară...

Nerăbdător, Greve făcu un pas spre „tinda băii“.

În aceeaşi clipă Volkovoi se încordă din tot trupul şi apucă mai zdravăn arma în mînă. Dacă se întinde spre sonerie...

Dar în gura tambuchiului care ducea spre scara comandantului se iviră două picioare încălțate cu bocanci greoi şi, sprințar ca orice brav marinar, timonierul alergător bocăni pe scări şi fu într-o clipă jos. El trecu în goană prin fața lui Greve, ținînd în mîna depărtată de trup formularul roşu al radiogramei şi dispăru în „tinda băii”. De acolo țîşni ca fulgerul locotenentul Buturlin, puse degetul pe butonul soneriei din spatele Iui Volkovoi şi nu-l mai ridică pînă ce din tambuchiul camerei de gardă, care se afla în fundul coridorului ofițeresc pe partea stîngă, se ivi mutra speriată a lui Hlebnikov. Cu arma la umăr, subofițerul alergă spre dulap, şi Volkovoi, fără să mai aştepte comanda, făcu un pas la stînga, lăsînd pe linoleum două urme albe de făină. Locotenentul Buturlin se aplecă iute, arătîndu-i lui Volkovoi ceafa proaspăt tunsă, şi întoarse cheia în broasca dulapului, deschizînd sertarul de jos. Acolo mai exista probabil o despărțitură secretă, pentru că Buturlin se lăsă într-un genunchi, ca la depunerea jurămîntului în fața pavilionului, mînjindu-şi pantalonii cu făină, căută grăbit în legătura de chei o cheiță mică de tot şi o vîrî undeva în fundul dulapului. Se auzi un țăcănit, Buturlin scoase un plic albastru cu cinci peceți însîngerate de pajuri bicefale şi trînti uşa la loc. Hlebnikov dădu să-i întindă registrul gărzilor, dar

locotenentul se răsti: „Pe urmă!“ şi dispăru în „tinda băii”. Volkovoi făcu un pas în dreapta, acoperind din nou cu spinarea receptacolul tainelor navei şi ale statului, iar locotenentul Greve porni cu pas iute spre careu.

Toate acestea se întîmplară cu o iuțeală nervoasă, năvalnică, încordată, care-l uimi pe Volkovoi.

Nici el, nici măcar Hlebnikov (după cum nici unul din marinarii de pe „Suvorov”) nu ştiau, nu puteau să ştie şi nici măcar să bănuiască *ce* cuprindea acest plic nu prea voluminos, cît o jumătate de foaie de hîrtie pentru scris.

Avea pesemne o importanță ieşită din comun. În dulapul de oțel îi fusese rezervat un sertăraş anume. Şi în cazurile rare, cînd îl scoteau la lumină, ofițerul însărcinat cu păstrarea documentelor secrete îl ținea în aşa fel, încît să i se vadă numai cele cinci pete sîngerii de pe dos. Cealaltă parte — ca şi reversul lunii, rămînea veşnic nevăzută marinarilor, laolaltă cu inscripția făcută în litere negre, grase:

STRICT CONFIDENŢIAL

SE VA DESCHIDE NUMAI DUPĂ PRIMIREA TELEGRAMEI

DE MOBILIZARE

Dar pînă şi ofițerii (care, neîndoielnic, ştiau de existența unui asemenea plic şi bănuiau, nici vorbă, conținutul lui, strîns legat de propriul lor destin), nici măcar ei toți nu-şi imaginau ce anume vor trebui să facă ei şi întreaga navă după deschiderea acelui plic albastru, cînd forța lui enigmatică, descătuşîndu-se, va începe să producă acțiunile de nestăvilit, la fel de păgubitoare inamicului, cît şi navei însăşi (prin urmare şi lor).

Se presupunea c-ar conține cea mai izbutită dintre numeroasele variante ale planului de acțiune al fiecărei nave în parte în prima zi de război, sincronizate cu operațiunile întregii flote. Se socotea că planul acesta se modifică şi se perfecționează necontenit, potrivit împrejurărilor cu care numai Marele stat-major al marinei poate fi la curent — cu

alte cuvinte, corespunzător cu modificările intervenite în situaţia politică şi starea flotei în raport cu intrarea în serviciu a navelor noi şi scoaterea altora vechi. Doar nu degeaba în fiecare an ministrul marinei prezintă suveranului ultima variantă a planului operativ. Şi atunci pe marginile lui apare un semn anume făcut cu creionul albastru de mîna maiestăţii-sale, care înseamnă: „de acord”; în aceeaşi clipă acel plic ce se păstrează în dulap îşi pierde puterea magică, şi un altul, tot albastru, îi ia locul în sertăraşul de oţel, ca la rîndul său fie să moară de aceeaşi moarte firească, fie să descătuşeze forţa magică ce zace în el, forţa primului ordin de luptă care trimite nava şi oamenii ei în largul mării, ca să lupte şi să biruie sau să piară.

Unde şi cum se va întîmpla aceasta n-o ştie nimeni din echipaj, în afară de amiral şi de comandantul navei. Marea Baltică e întinsă şi pe ţărmurile ei sînt destule obiective pentru prima lovitură, neîndoielnic bine aleasă şi bine gîndită de Marele stat-major al marinei, pentru acea lovitură neaşteptată, care va determina tot mersul campaniei.

Romantismul excrescent al celor mai tineri ofiţeri ai flotei şi ai gardemarinilor entuziaşti alde Iuri Livitin se mîndrea cu o credinţă înflăcărată în prima bătălie, credinţă asemănătoare cu a monahului fanatic în neîntinata concepţiune a Preacuratei Fecioare Maria. Nemaipomenita ruşine cu care i-a acoperit Ţuşima, dispreţul suveran al ofiţerimii din flota „reginei mărilor”, zîmbetele în mustăcioară ale francezilor (care, fie vorba între noi, de cînd e lumea n-au luptat pe burduhănoasele lor cuirasate de operetă cu puzderie de coşuri) — toate acestea erau pomenite în rugile înălţate Marelui stat-major al marinei: O, tu vlădică al destinelor flotei, o, tu sacerdot al artei biruinţelor şi urmaş al lui Apraxin şi Seneavin, Nahimov şi Uşakov, Lazarev şi Makarov, Mare stat-major care eşti mintea şi creierul nostru, dă-ne prilej de eroisme, dă-ne putinţa să ne dovedim toată vitejia tinereţii noastre, tot devotamentul faţă de flota rusească, potoleşte-ne setea de biruinţă şi faptă eroică! Să-i cîştigăm

flotei ruseşti o nouă glorie, scăldînd-o în sîngele nostru şi spălîndu-i ruşinea Ţuşimei!... Vom trage cu tunurile şi vom lua duşmanul la abordaj, vom arunca în aer magaziile noastre de muniţii şi vom deschide valvulele de inundare, vom organiza temerarele echipaje de pe navele incendiatoare — numai dă-ne putinţa să acţionăm!... Spune-ne — unde, încotro va îndrepta plicul albastrul tirul armelor noastre? Unde ne-a hotărît voinţa ta înţeleaptă să căutăm lupta cu flota germană? Cărui golf nemţesc, cărei strîmtori ori insule i-ai hărăzit să stea alături de gloriosul Sinope, ori Ceşme şi Hango-Udd?...

Însă plicul albastru din adîncurile dulapului secret ţinea toate acestea în taină, pentru sine însuşi, cum îşi ţine ascunsă moartea Kaşcei cel din basm, după şapte lacăte şi şapte peceţi. Va veni sorocul şi mîinile cuiva îl vor scoate din sertăraşul de oţel, îi vor rupe cu nerăbdare pcceţile, îi vor sfîşia hîrtia pînzată — şi geniul marinei de război, comprimat, cheagul acela de calcule, variante, presupuneri, dispute primejdioase pentru inamic, care de ani şi ani urmăresc un singur ţel — victoria, îşi va lua zborul. Cîtă experienţă, cîtă ştiinţă, artă, talent militar tînjeşte în acest plic albastru! Cîte planuri aşteaptă cu nerăbdare să iasă la lumină — ca să acţioneze, să învie în salve şi-n manevre, să stropească cu sînge omenesc proaspăt liniile subţiri trasate pe hărţile operative, să scufunde nave inamice şi să nimicească oraşele de coastă... Va veni sorocul şi Kaşceiul Germaniei o să simtă pînă-n inimă veninoasa muşcătură a geniului militar al Marelui stat-major.

Şi iată, sorocul a venit.

Formularele roşu ale radiogramelor cu semnificativa adresa: „Către forţele navale“ — adresate, aşadar, tuturor navelor — au dat alarma în flota întreagă: „Fum, fum, fum“. Supunîndu-i-se, pe toate navele de război ale flotei din Marea Baltică, în radele de la Helsinki, Libava, Kronstadt, Reval, în Golfurile Finic, Riga, Botnic — pe navele de linie şi distrugătoare, pe crucişătoare şi canoniere, pe puitoarele de

mine şi transportoare, pe dragoare şi submarine, pe vasele de legătură şi iahturile imperiale, negre cu aur, plicurile albastre evadară din sertăraşele secrete. Le şi deschideau ici mîini calme, cu emoție disimulată, dincolo cu nelinişte, în altă parte cu speranță (doar-doar va ieşi la iveală printr-un miracol un plan al victoriei, elaborat în taină de Marele stat-major), or cu nepăsarea slujbaşului de la pompe funebre care înțelege mult prea bine că de la plicul care poartă emblema unei asemenea firme nu poți aştepta surprize romantice.

Cu neputință de crezut însă ca vreunul din aceşti militari care sfîşia plicul albastru să-şi fi dat seama că, o dată cu hîrtia lui pînzată, rupea definitiv şi legătura cu uscatul, cu familia, cu traiul liniştit cu care se deprinsese. Cu neputință de crezut că vreunul din ei ar fi desluşit în scrîşnetul peceților sfărîmate vuietul năruirii întregii Rusii imperiale, care prăvălea în hău o dată cu sfărîmăturile sale şi milioane de destine omeneşti schilodite. Nimeni nu întrezărea cu certitudine fața palidă a morții ce-l pîndea, înscrisă pe hîrtia albă şi groasă a documentului.

Dar siujba-i slujbă; nu afli în ea nici patos, nici romantism, nici idealuri înalte; plicul cel albastru îi aducea la cunoştință comandantului nu rolul eroic pe care avea să-l joace nava lui în primul act al tragediei, care se şi desfăşura pe scena teatrului de operațiuni, ci arăta doar cînd şi unde trebuie să fie condusă nava aceasta după expirarea termenului mobilizării şi în subordinea cărui superior să intre.

Părere lucidă, prozaică asupra conținutului acelui plic, de altminteri cu totul explicabilă. Plicul nu putea să conțină nici un fel de surprize (în afara, poate, a cifrului întors pe dos). Comandanții de nave, precum şi mulți ofițeri superiori o ştiau foarte bine: din 1908 încoace ideea de bază a planului operativ nu suferise absolut nici o modificare. Prima sarcină a Flotei Baltice rămîne aceeaşi: să pună în timp util de-a curmezişul golfului, înainte de ivirea escadrei germane, grandiosul baraj de trei mii de mine, iar după aceea să nu

îngăduie inamicului a-l slăbi sau nimici prin dragare, şi numai în caz că flota germană va încerca să-l forțeze să iasă la luptă decisivă.

Toate astea — şi desfăşurarea forțelor, şi ordinea de aşezare a barajului, şi asigurarea pazei lui prin patrulare şi susținere, ba însăşi manevrarea cu viteze mici în condițiile acestui sector plin de bancuri şi stînci subacvatice — toate cîte se studiaseră şi repetaseră ani de zile la instrucție, la manevre şi la jocurile de război îi plictiseau de mult de moarte şi erau cunoscute şi răscunoscute marilor state-majore ale țărilor ce aveau cît de cît o flotă. Plicul albastru nu aducea în acest sens nimic nou. Iar ceea ce deosebea planul nou al anului 1914 de planul vechi al anului 1912, acest lucru nu fusese încredințat plicului albastru, alcătuind un secret militar al Marelui stat-major al marinei.

La drept vorbind, aşa era mai bine.

„Planul operativ pe anul 1914 al forțelor navale din Marea Baltică, pentru cazul izbucnirii unui război european“ cuprindea unele adevăruri atît de amare, încît o reflectare a lor în conținutul plicurilor albastre ar fi avut un efect de-a dreptul dizolvant asupra stării de spirit a celor însărcinați cu executarea directivelor Marelui stat-major al marinei. De la primele pagini ale capitolului introductiv, „Planul operativ” declara fără ocolişuri, cu tot curajul sincerității, sau, dimpotrivă, cu sinceritatea curajului, că nici nu poate fi vorba de operațiuni. Forțele flotei erau pur şi simplu neîndestulătoare pentru aşa ceva: două din cele patru nave de linie aflate în serviciu, şi anume „Slava” şi „Țesarevici”, aveau să intre la toamnă în reparație capitală, iar dintre crucişătoare, două de tipul „Amiral Makarov” necesitau înlocuirea întregii instalații a căldărilor. Cît priveşte navele torpiloare, atît cele de suprafață, cît şi cele submarine, ei bine, cu acestea, după cum explica planul, situația era deosebit de serioasă: „aceste arme, care n-au mai fost reînnoite în ultimii nouă ani, sînt la limita termenului utilității în luptă, iar cea mai mare parte din ele l-a şi

depăşit”{57}. Referitor la porturi, planul comunica cu un calm de-a dreptul uluitor că Sveaborgul şi Revalul, pe care, în măsura cerinţelor operative, flota va fi silită să se bazeze, „vor rămîne în cursul anului 1914 în aceeaşi stare, cu alte cuvinte, nu vor putea deservi nici măcar brigăzile care se găsesc în radele lor”, pentru că le lipsesc docurile şi mijloacele de ambarcare ce se impun în cazul unei mobilizări rapide, şi nici măcar nu asigură aprovizionarea navelor cu combustibil.

Şi întrucît a treia bază baltică — Libava — era dinainte destinată evacuării chiar în primele zile ale războiului (deoarece armata nu-i putea asigura apărarea), date fiind toate aceste motive, zona operativă a flotei se reducea prin bunăvoinţa planului aproape la proporţiile aşa-zisei Băltoace a Marchizului: spre est de meridianul Helsinki. Erau excluse cu totul din joc Golful Riga, care avea o mare importanţă strategică pentru apărarea flancului drept al armatei ruse, şi poziţia insulară Abo-Aland, la gurile Golfului Botnic, importantă în cazul intrării în război a Suediei, intrare la care se aşteptau cei ce întocmiseră planul. Explicaţia era următoarea: „cu forţele ce le avem la dispoziţie, poate fi pusă în discuţie numai prima direcţie operativă a inamicului”, cu alte cuvinte, operaţiunile acestuia îndreptate împotriva capitalei. Despre Marea Baltică nici nu putea fi vorba: planul o excludea complet, deoarece „forţele infinit superioare ale inamicului fac imposibile orice operaţiuni în mare largă, în decursul acestui an“.

Într-un cuvînt, „Planul de acţiuni operative” se reducea la un „plan de inacţiune operativă”, nelipsit de temei, al forţelor navale din Marea Baltică. Uriaşul şi complexul organism numit flotă, a cărei întreţinere se ridica la sume fantastice, aflat sub comanda şi grija Ministerului marinei şi ale Marelui stat-major al marinei, putea să-şi manifeste capacitatea operativă numai prin instalarea unui baraj de mine central pe linia Reval-Porkkala-Udde, ceea ce ştiau de multă vreme nu numai amiralii, dar şi micimanii proaspăt avansaţi.

Ei bine, tocmai despre această operaţiune comunicau

acum solemn şi în termeni pompoşi plicurile albastre misterioase, dezvăluind în sfîrşit navelor din Flota Baltică taina militară care atîta vreme le fusese ascunsă.

Şi momentul acesta istoric a fost imortalizat cu toată conştiinciozitatea de către subofițerul Hlebnikov. În registrul de gărzi al navei de linie „Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski", la pagina paisprezece, fusese notat cu scrisul lui neformat, de şcolar din clasa întîi:

„Postul Nr. 3 17 iulie ora 0 şi 07m

S-a scos picetea de pe sert. di jos al dulap, sicret."

Sub însemnare se cerea să figureze semnătura locotenentului Buturlin, cel care avea în păstrare documentele secrete, şi a micimanului Kunțevici, şeful gărzii. Dar semnăturile lipseau, împrejurare care-l tulbura pe Hlebnikov incomparabil mai mult decît conținutul plicului misterios, a cărui apariție la lumina zilei prevestea, nici vorbă, cine ştie ce evenimente cumplite.

Conform instrucțiunilor serviciului de gardă, la postul Nr. 3 au acces, la casa de bani — revizorul navei, iar la dulapul secret — ofițerul însărcinat cu corespondența secretă. Cînd unul din ei scoate sau pune pecețile, se cere să fie de față, în afara caporalului de schimb, şi şeful gărzii, ceea ce se cuvine confirmat de semnătura în registru. Dar în această zi dementă pecetea de pe uşa de sus a dulapului secret a fost ruptă de dimineață şi alta nu s-a mai pus la loc, deoarece locotenentul Buturlin tot cotrobăia prin dulap, ba scoțînd, ba punînd acolo dosare de diverse culori, şi caporalul de schimb alerga mereu chemat de sonerie, ca să dea la o parte de lîngă uşă sentinela care i se supunea numai lui. Cu toate acestea, a doua pecete, cea de jos, rămînea neatinsă, şi la schimbarea gărzii a fost predată întreagă şi nevătămată micimanului Kunțevici. Disprețul cu care locotenentul Buturlin tratase, în graba lui, pecetea de jos, păzită de obicei cu atîta străşnicie, nu numai fără să cheme pe micimanul Kunțevici, dar fără măcar să-l prevină pe Hlebnikov de intenția sa de a deschide dulapul de jos, i se părea acum lui Hlebnikov curată încălcare

a instrucțiunilor.

Năduşit şi descumpănit, Hlebnikov îşi muta greutatea trupului de pe un picior pe altul, într-o chinuitoare aşteptare a locotenentului Buturlin, păzind fără folos receptacolul plicului înspăimîntător, rămas gol, şi îşi tot furişa privirea în „tinda băii“. Locotenentul întîrzia. „Pe urmă!“ îi dă mîna să se răstească, dar caporalul de schimb ce să facă? Poate-i mai bine să dea fuga la micimanul Kunțevici şi să recunoască cinstit c-a făcut-o de oaie? Ian te uită ce belea pe capul lui, maică precistă! Doar el e un subofițer care cunoaşte slujba pe de rost, cînd colo, s-a făcut de rîs! E limpede ca bună ziua că n-avea voie să-l lase nici să se apropie... Cum a văzut că se vîră, să fi raportat numaidecît: „Să mă iertați, înălțimea-voastră, da n-am voie să vă las. Permiteți să chem comandantul gărzii.” Dar le mai poți ține minte pe toate? Cu atîta zor pe capul tău! Suna de crăpa soneria, parc-ar fi dat strechea-ntr-însul, şi acu răspunde...

Volkovoi, care în răstimpul acestei zăpăceli apucase să-şi îndrepte neobservat cureaua sacului de merinde, convingîndu-se totodată că plicul sacru nu umflă bluza pe piept, trăgea cu coada ochiului la Hlebnikov nu fără bucurie răutăcioasă, înțelegînd prea bine canonul lui. Pricepîndu-i în felul său privirea, acesta dădu din cap şi țocăi din buze, îngrijorat, căutînd compasiune, dar numaidecît încremeni locului şi se îndreptă de spate: pe după spinările marinarilor, care aduceau un ditamai sacul, venea spre ei micimanul Gudkov, picat ca din cer senin. Buzele încleştate şi ochii îngustați dovedeau că e furios la culme. Hlebnikov înțelese îndată despre ce-i vorba şi îngheță de spaimă. Mamă, mamă, ce zi, lua-o-ar naiba! Ba una, ba alta...

— Ia spune, la ce-ți stă mintea, hai? Judeci cu fundul, dobitocule? întrebă Gudkov încet, oprindu-se în fața lui. Unde-i dovada? Ori poate să aştept pînă dimineață?

Hlebnikov vîrî cu grabă mîna în porthartă, iar Volkovoi îşi ascunse zîmbetul.

— A trebuit să schimb gărzile, înălțimea-voastră... Cum

terminai, vrusei să cer voie să vin la dumneavoastră, da tocmai mă sună şi dom locotenent Buturlin...

— Vruseşi... Oare pricepi ce ți s-a încredințat?? Aştept eu, aşteaptă comandantul secund, cînd colo el...

Şi Gudkov trînti o înjurătură lungă, neinspirată şi nespus de insultătoare, pe care însă Hlebnikov o primi ca pe ceva cuvenit; fața lui transpirată exprima devotament nețărmurit, doar ochii mici îi clipeau într-una. Gudkov rămase pe gînduri, ridică din sprîncene, le coborî, răsuci în mîini o notă, după care se îndreptă spre uşa cabinei lui Livitin. Volkovoi îl petrecu din ochi; du-te, jigodie, du-te, că-i tocmai timpul să-i raportezi despre isprăvile tale la jandarmerie. Te-o blagoslovi el, comandantul companiei!... Ce s-a înfuriat cînd i-a pomenit Volkovoi de lunetă! Acum, dacă-l mai scoate din răbdări şi micimanul, mai-mai că dă buzna la secund, să-l scape de gherlă pe Tiulmankov: „Fără el sînt ca fără mîini în turelă, şi războiul bate la uşă“... Mare năzdrăvan şi locotenentul — are ce are cu turela, încolo nu vede nimic ce-i în jur. Ca să vezi, o ținea una şi bună, să rămînă Kudrin reangajat, îi promitea şi galoane!... O frîntură de clipă Volkovoi crezu de-a binelea că poate ar fi în stare să-i ia apărarea lui Tiulmankov...

Gudkov se apropie de uşă, dădu să bată, o atinse doar şi Livitin apăru în cadrul ei. S-ar fi zis că aştepta această bătaie în uşă, atît de repede deschise. Dar tot atît de repede se arătă dezamăgit:

— A-a, dumneata? Scuză-mă, sînt tare ocupat.

— Dar, Nikolai Petrovici... Gudkov ridică din sprîncene cu importanță, cum îi stătea în obicei. Voiam să vă raportez despre Tiulmankov...

— Înțeleg. Poate mai tîrziu? Repet, acum sînt ocupat.

Şi uşa s-a trîntit nu prea politicos, țăcănind din zăvor.

Gudkov se mulțumi să strîngă din umeri şi porni pe coridor, ferindu-se din calea marinarilor care se îngrămădeau iarăşi în compartimentul ofițerilor, cărînd saci cu făină şi lăzi.

Rămas în cabină singur, Livitin se trînti din nou pe cuşetă, aprinzîndu-şi o țigară, şi-şi aținti privirile în gol.

În cabină ardea numai un bec — cel de deasupra mesei de scris. Abajurul verde în formă de bărcuță era întors în aşa fel, ca raza să bată în colțul unde sclipea geamul gros al portretului. Din pricina asta toată încăperea plutea într-o lumină diafană, efemeră, reflexele spectrale lărgeau înşelător spațiul redus al cubului metalic, căpătînd în întregime — laolaltă cu lucruşoarele familiare, cărțile, fotografiile — un aer incert şi ireal, atît de corespunzător stării lui sufleteşti.

Lumina aceea spectrală, liniştitoare o reflectau umerii goi ai Irinei.

Rotunjiți ca ai unei zeițe, ei străluceau deasupra blănii negre şi netede ce-alunecase aproape pînă la coate. Să nu fi fost rama de jos, care reținea blana pe piept, ar fi continuat pesemne să lunece, dezgolind mai departe albeața neîndurătoare a trupului pînă la tălpile picioarelor, pentru că ceva insesizabil şi nedefinit în trăsăturile femeii din portret te făcea să crezi că sub etola aceea lucioasă nu mai avea alte veşminte. Irina privea în cabină cu o părere de zîmbet straniu, cu pleoapele un pic strînse peste ochii migdalați (şi adînci), cu nările nasului fin un pic răsfrînte, cu capul un pic întors în stînga şi cu sfîrcul sprîncenei negre un pic avîntat. Acel pic determina necesitatea existenței marginii de jos a ramei, ca să împiedice alunecarea mai departe a blănii. Acelaşi pic condiționa întreaga instalație, destul de complicată, cu care era înzestrat portretul; deasupra marginii de sus se desena o vergea subțire, aurită, şi ineluşe poleite țineau o perdea de mătase plină. În clipa aceea perdeaua era trasă la o parte, ceea ce însemna că locotenentul Livitin se afla singur în cabină.

Portretul ascuns sub perdea s-a ivit în cabină pe la începutul verii şi a stîrnit în careu inevitabile comentarii. Livitin se apăra de întrebări glumind şi lăsînd fiecăruia plăcerea unor bănuieli şi vorbe de duh. Nu trecu mult şi toți ceilalți se deprinseră cu enigma portretului, aproape că nu-l observau.

Iar enigma care determinase apariția perdelei de mătase

se ascundea tocmai aici: primejdia cea mai de temut după părerea lui Livitin era „deprinderea de a nu-l observa”. Tot ce avea vreo legătură cu Irina trebuia să rămînă mereu nou şi dorit, întotdeauna oarecum oprit, întotdeauna chinuitor de impalpabil şi îndepărtat — cu un milimetru mai încolo decît ajungi cu mîna. Altfel sentimentele ar putea pierde din prospețime, rămînînd la fel de neobservate ca şi soarele de pe cer, ca şi propria-ți respirație, ca şi aurul pentru un nabab. Tot din această pricină esențială se amîna mereu nunta, tot din aceleaşi motive Irina rămînea cu săptâmînile la Petersburg, iar cînd se afla la Helsinki, Livitin nu cobora uneori pe uscat, deşi avea posibilitatea s-o facă. Şi, în sfîrşit, din acelaşi motiv perdeaua groasă ascundea de ochii săi imaginea Irinei, unica în cabină.

Portretul nu era dezvăluit prea des. Numai atunci cînd dorul de Irina îl frămînta mai mult decît gîndul la navă, la slujbă, la viața însăşi; ori, dimpotrivă — cînd sentimentul pentru ea slăbea într-atît, încît avea nevoie de respirație artificială. Într-un caz şi într-altul ineluşele se dădeau la o parte zornăind, umerii dezgoliți îi orbeau ochii cu strălucirea lor — şi portretul învia el însuşi sau dădea viață dragostei pe cale să expire.

Astăzi însă întîlnirea lor nu însemna decît fugă ruşinoasă. De el însuşi?... De realitate?...

Dincolo de uşă pîndea inevitabilul. El se apropiase implacabil, cu paşi hotărîți, foşnea cu cărbunii ce se prăvăleau de pe puntea superioară în gurile buncărelor, bocănea cu elevatoarele ce coborau în puțuri proiectilele, şiroia în țevi, lîngă plafon, cu apa ce se încărca în tancuri, zguduia uşile cu căderea sacilor de făină aruncați de pe umeri, bufnituri moi, înăbuşite şi fără viață, ca şi cum ar fi căzut cadavre, şi înjura scîrnav cu glasul de tenor răguşit al cambuzierului-şef. Inevitabilul se prăvălea asupra navei greu, zdrobitor. Sub greutatea lui de neîndurat, în necontenită creştere, nava se cufunda în apă treptat, țol după țol. Nava *trebuia* să se scufunde, şi această cufundare sub greutatea

încărcăturilor războiului, insesizabilă încă, nu era decît începutul sfîrşitului. Evenimentele scăpaseră din lanț, războiul era hotărît pesemne, şi mecanismul complicat al sinuciderii în masă se pusese în mişcare. În pîclele tulburi ale viitorului se întrezărea moartea.

De toate astea fugise locotenentul Livitin în lumina aceea incertă, diafană, care umplea cabina, ridicînd între el şi restul lumii pavăza netrainică a uşii zăvorîte.

Munca la arbore se terminase. Febrilă şi plină de încordare, se dovedise un refugiu trecător împotriva neliniştii care de trei zile pusese stăpînire pe Livitin. Acum zăcea pe cuşetă, cu țigara în dinți, şi studia cu ochii distrați portretul.

Geamul scînteia rece şi indiferent. Irina părea plecată foarte departe — undeva într-o altă planetă. Încrucişîndu-se, întretăindu-se, gîndurile se întîlneau din nou, ca să şiroiască asemeni pîrîiaşelor unei ploi de vară, cu ropote. Şi tot aşa cum pîrîiaşele firave şi zorite ocolesc bolovanul din calea lor, asemenea şi el ocolea ceva, nu ştia nici el ce anume, dar care era lucrul cel mai important. Împletindu-le haotic şi absurd în şiroirea lor, mintea relua mereu aceleaşi şi aceleaşi două versuri obsedante:

Podoaba umerilor goi
Înfăşurat-am în hermină...

Livitin iubea viața. Niciodată nu se lăsa frămîntat de gîndul morții, ar fi fost o temă de reflecție prea puțin plăcută. Dar şi fără să aprofundeze problema, ştia despre ea cîte ceva ce nu ştiau alții; şi anume că moartea nu începe nicidecum în momentul cînd inima omenească încetează să mai bată, ci cu mult mai devreme, după împrejurări. Din păcate, începuturile ei puteau fi determinate numai retrospectiv — şi aceasta constituia lacuna principală a descoperirii lui Livitin. Astfel, de pildă, locotenentul Dolski, cel ce s-a împuşcat anul trecut în vară, începuse să moară cu o săptămînă înainte să fi bubuit împuşcătura — şi anume, din clipa cînd s-a ridicat de

la masa de joc, la „Société“ lăsînd pe postavul ei verde tot numerarul casei distrugătorului „Donskoi kazak“. Iar ofițerii din Escadra a II-a a Oceanului Pacific au existat, la drept vorbind, în calitate de cadavre în tot răstimpul marşului lor de cinci luni, începînd cu ziua cînd au ieşit din rada Kronstadtului şi pînă la bătălia de la Țuşima.

Conform tezelor filozofice ale lui Livitin, moartea începea acolo unde în viața omului îşi făcea loc cauza ei ascunsă — fie că era vorba de bastonaşul lui Koch, aspirat din aer, fie de o femeie din pricina căreia omul avea să fie ucis în duel, sau de ordinul de numire pe o navă căreia îi era hărăzit să piară. Toată problema consta în a descoperi pe o cale sau alta această cauză ascunsă ochiului omenesc şi a interveni în joc, ca să amesteci cărțile.

În cazul de față, propria lui pieire fîlfîise prevenitor din aripa-i neagră, încă de alaltăieri, în ziua, ora şi minutul cînd s-a primit ordinul să fie pregătită nava pentru luptă.

— „Podoaba umerilor goi... Înfăşurat-am în hermină”... repetă aproape cu glas tare locotenentul şi se strîmbă ca de durere. Poftiți la răsplată, ca să vă țineți jurămîntul... dracu să ia pe toți...

Pe cine — nu ştia nici el.

În coridor bufni greu mortul următor, în uşă bubui o lovitură surdă şi tenoraşul cel subțire îi ținu isonul:

— Astupă gaura! Astup-o, prostovanule, boboc nepricopsit, nu vezi că l-ai rupt?

Cineva gîfîi pe lîngă uşă, făcîndu-şi pesemne de lucru cu sacul şi împingînd-o cu spatele. Ea îşi bombă tabla subțire, ținînd încă piept evenimentelor dinafară. Livitin o urmărea curios, ca omul care n-are nimic de-a face cu ea: rezistă? Deodată îşi dădu seama cu o limpezime nemaipomenită că după foaia aceea de tablă subțire, vopsită cochet cu ripolin, este apa mării. Apa care se va revărsa curînd în măruntaiele acestei nave uriaşe, umplînd toate — cazărmi, cabine, propriii săi plămîni. Deocamdată evenimentele încercau să dea buzna în cabină laolaltă cu dosul lat al marinarului, stîrnindu-l să

se apere, să treacă la fapte. Dar care fapte, excluzîndu-le pe acelea cu care se mințeau sîrguincios ceilalți — ce anume putea propune în afară de pregătirea energică a propriilor funeralii?

Alaltăieri, la 14 iulie, a început şi el să moară, inevitabil şi fără apel. Finalul acestei petreceri de timp oarecum ieşite din comun nu era precizat de vreo dată calendaristică. Îi mai rămînea un număr nedeterminat de zile în care poate ar avea răgazul să-i vîre sub nas bătrînei vrăjitoare ceva care să-i încurce socotelile perfide.

Bătrîna vrăjitoare era soarta.

Raporturile dintre ei doi — locotenentul şi vrăjitoarea bătrînă — le determina bagajul literar şi filozofic pe care apucase să-l adune în haltele de pe căile vieții. În esență, ele se rezumau la a-i recunoaşte soartei o putere mistică vrăjmaşă, care şi-a pus în gînd să i-o coacă locotenentului, luat ca individ, într-un fel sau altul. Şi el, ca să evite complicațiile, se străduia să n-o îndîrjească prea tare cu fleacuri; nu aprindea de la acelaşi chibrit, dacă era al treilea, nu pornea la vreo treabă importantă lunea sau vinerea, cînd zilele acestea cădeau în treisprezece ale lunii, ținea tifla în buzunar, cînd se întîlnea nas în nas cu un popă, şi făcea tot posibilul să n-o iaînaintea înmormîntărilor, cînd le întîlnea în cale. Toate astea le făcea, chipurile, în glumă, bătîndu-şi joc de el însuşi, dar şi cu o umbră de teamă: de ce să pună soarta la încercare? E drept că-i stupid ceea ce face, dar în felul acesta eşti mai liniştit. Uneori, cînd se afla în pasă proastă, cînd absolut totul, pînă la cele mai mici amănunte, îi ieşea pe dos, se înjosea fățiş în fața bătrînei vrăjitoare, încheind orice supoziție cu un descîntec oriental plin de prudență: „Ksmet-alsa!“ ceea ce voia să însemne: „dacă soarta va binevoi”. Toate acestea nu erau însă decît încercări de a contracta o asigurare. Undeva, în adîncul sufletului, locotenentul Livitin era convins de foarte multă vreme că bătrîna vrăjitoare bagă-n ogradă numai proştii care nu se pricep să dejoace vicleniile ei grosolane. Un om deştept va şti

întotdeauna să le descopere şi să le opună voința lui, şi cu o singură mişcare înțeleaptă va da peste cap toată partida de şah.

O asemenea lovitură a încercat să dea azi-dimineață. De trei zile la arborele trinchet al Imperiului Rus fîlfîia furibundul pavilion de semnalizare „Ş“, altfel numit şi „executivul”. Ridicat pe nava-comandant, pavilionul acesta însemna: „Pregătiți-vă pentru executarea manevrei stabilite transmise prin semnale”: aşa figura în codul de semnale. Bătrîna vrăjitoare ridicase pe catarg semnalul „Ş“ pînă la vergă, prevenindu-l discret că, o dată cu coborîrea lui, Rusia întreagă va porni la executarea ultimei manevre, totul se va pune în mişcare şi „Suvorov”, conform „Planului operativ al forțelor navale din Marea Baltică”, va fi scufundat, atît şi nimic mai mult. Scufundat de tirul artileriei inamice, la barajul de mine central, împreună cu un oarecare locotenent Livitin, încuiat în turela de la pupa.

Şi numitul locotenent, în semn de protest furibund, încerca să dea alt curs evenimentelor, de unul singur, cu mîna lui. Aseară, acolo sus, pe gabia arborelui pe care-l retezau, într-o cumplită încordare a minții şi simțirii, văzuse îndată o ieşire. Lucrul s-a petrecut cu totul din întîmplare, pornind de la un fleac. Însă fkacul acesta avea, pe planul vieții lui Livitin, bineînțeles, valoarea mărului lui Newton! Probabil că ideea obsedantă care l-a canonit tot acest răstimp de frămîntări îşi continuase mai departe, în subconştient, activitatea şi s-a agățat de primul prilej.

În timp ce conducea lucrările care depăşeau cadrul obişnuitelor sale preocupări, chibzuind în ce fel să procedeze pentru ca limbile ascuțite de foc ale acetilenei să ajungă la nodurile vitale ale spiralei, ori întrebîndu-se cum e mai bine să coboare fragmentele retezate pe punte, Livitin se ducea cu gîndul departe. În jurul său marinarii schimbau vorbe voioase, căci le plăcea noua ocupație, iar în față, de la înălțimea catargului, dincolo de gîtul îngust al Golfului Finic, se deschideau întinderile Mării Baltice, unde, la orizont, pe

lîngă Kiel, se aliniaseră în front, gata să ridice ancora pentru marş, nave de linie, distrugătoare şi crucişătoare germane. De la înălțimea acestui catarg stupid vedea parada calmă şi sigură de sine a unor forțe de luptă bine închegate, gata să pornească parcă într-o călătorie de plăcere prin Golful Finic, unde, lucru ştiut, îi aşteaptă lîngă baraj două-trei nave bătrîne care nu-ți trezesc decît milă.

Înlăuntrul lui totul clocotea, suferea, se scălda în sîngele inimii. Prea tîrziu. Prea tîrziu! Totul ar fi fost prea tîrziu! Nu mai era timp să îndrepți lucrurile. Răsplata — da, cea de-a doua „Răsplată", asemănătoare celei de la Țuşima — îşi va desfăşura deznodămîntul tragic acolo în strîmtoarea Golfului Finic. Totul fusese hotărît dinainte de curgerea vieții, prefigurat de inerție şi stupiditate, de nepăsare şi uitarea totală a lecțiilor date de istorie în trecut. Ce mai putea face el — un individ izolat, un locotenent oarecare al flotei imperiale ruse, nenorocosul urmaş al victoriilor lui Nahimov şi al bogatelor idei ale lui Makarov ce n-au apucat să-şi vadă întruchiparea?...

Totuşi gîndea, gîndea febril, gîndea turbat: cum ar putea să-i bage-n sperieți pe nemți chiar din prima oră a războiului, ca să renunțe să mai iasă în larg? În materia asta nu se putea bizui nici pe Marele stat-major al marinei, nici pe statul-major al comandantului forțelor navale din Marea Baltică. Ele pe toate le gîndiseră şi răzgîndiseră dinainte, cîntăriseră şi prefiraseră toate planurile şi proiectele — şi apoi, nu-i de crezut că ar cunoaşte mai puțin situația de pe scena teatrului baltic în preajma începerii războiului decît o cunoaşte un oarecare comandant al turelei patru de pe „Suvorov".

Cu toate acestea, comandantul turelei a patra avea două avantaje incontestabile. Primul — interesul personal, direct şi nemijlocit pentru soarta navei de linie „Generalisimul conte Suvorov-Pimmkski", ceea ce era un factor pozitiv. Pielea e mai aproape decît cămaşa, şi cînd te strînge cu uşa — mai ştii? — poate că inventezi praful de puşcă! Nu degeaba spunea părintele Varlaam: „Pricep îndeobşte cam anevoie, da cînd să-

mi vîre capu-n laț, să vezi ce ți le mai pricep...” în al doilea rînd — mintea lui era liberă de orice şabloane operative, care de ani de zile împiedicau Marele stat-major să caute căi noi şi mijloace eficace, poate cu totul neaşteptate. Marele stat-major al marinei şi statul-major al forțelor navale erau deprinse să lupte după reguli care şi lui i-au fost răsădite în minte încă pe băncile Şcolii Navale. Or, regulile academice ale artei războiului naval sînt internaționale. Înseamnă că şi inamicul putea bănui cu uşurință operațiunile întreprinse împotriva lui: îi era de ajuns să se pună în situația lor, întrebîndu-se cum ar proceda în cazul acesta, şi toate se vor potrivi întocmai. Nu erau posibile nici surprizele, nici inovațiile... Ba nu, operațiunea menită să-i taie pofta escadrei nemțeşti să pornească în Golful Finic, al cărei plan nici el nu-l cunoştea încă, trebuie să fie în afara regulilor prestabilite. Numai în felul acesta îi va fi asigurat succesul. Numai în felul acesta. Dar ce să întreprindă?

Mărul lui Newton căzu pe neaşteptate, cum se şi cuvenea. Lucrul se întîmplase ieri, în a doua noapte albă la tăiatul arborelui şi în a treia de cînd cu senzația chinuitoare, alarmantă, obsesia aceea că trebuie să facă ceva, să hotărască ceva, să nu întîrzie, să ia o măsură. Cobora seara. Ca un răspuns la wagneriana „incantație a focului”, care se modula în şuierul şi scînteierea flăcărilor de acetilenă ce ardeau, în pălălaia orbitoare, pe cer se aprinse sîmburele verde al luceafărului — steluța pe care o pomenea în cîntul său Tannhäuser, iar undeva jos, rada se învăluia încet în pîclele amurgului diafan, şi totuşi se mai vedea limpede, cu toate navele sale, cu toate şalupele care forfoteau îngrijorate de colo-colo de-a lungul ei, pe undele potopite de seară, şi cu transportorul care aluneca agale pe lîngă bordul lui „Suvorov”. Şi-l cuprinse un sentiment bizar de mirare la gîndul că toate acestea — şi luceafărul de seară, şi flacăra asta, şi muzica ce se modula în urechi, ba şi rada — toate vor dispărea, pentru că va dispărea el în această apă molcomă şi caldă.

Alungîndu-l cu o sforțare de voință, Livitin ordonă pauză pentru fumat şi le oferi marinarilor țigări din portțigaretul său. Mîini pîrlite şi unsuroase, cu degete puternice şi pielea bătucită se întinseră spre el, mîini de tunari şi de electricieni de la turela sa, mîini care-şi reînviau deprinderile de altădată ale sudorilor şi nituitorilor, lăcătuşilor şi fierarilor. Parcă se deplasase ceva în spațiu şi timp. Sprijiniți de rămăşițele țevilor ce-şi proțăpeau oțărîte membrele mutilate, marinarii trăgeau din țigări, cercetau cu mulțumire roadele muncii şi țineau sfat domol cum le-ar fi mai îndemînă ca tăişul flăcării să ajungă pînă la blestemata aceea de țeavă care ține inelul spiralei întregi. Şi vedeai limpede că această tăifăsuială fără zor în legătură cu truda lor, coborîtă ca prin farmec aici pe platforma strîmtă a gabiei dintr-un alt univers depărtat, le trezea o mare bucurie. În împrejurările vieții sale, locotenentul Livitin nu mai avusese prilej să cunoască asemenea clipe de odihnă în secțiile de uzină, la atelierele depoului. În schimb, oamenii aceştia, smulşi din sînul muncitorimii, îşi aminteau pesemne de clipele de odihnă dintr-o lume părăsită de ei şi aproape uitată. Şi dacă locotenentul ar fi putut s-o înțeleagă, şi-ar fi zis, desigur, că bătrîna vrăjitoare, care-i soarta, le oferă ultimul lor răgaz înaintea pieirii, o clipă învăluită în reflexele depărtatelor zile ce nu se vor mai întoarce niciodată — la fel cum făcea să-i sune în urechi muzica lui Wagner, un reflex al tinereții sale luminoase pierdute în depărtarea timpului, laolaltă cu speranțele neîmplinite.

Volkovoi fuma, cu ochii la transportorul ce aluneca lin, acolo jos pe lîngă navă. În aceste două zile şi două nopți ajunsese pe nesimțite ajutorul cel mai apropiat şi de nădejde al locotenentului Livitin în treburile de lăcătuşerie, la care acesta nu se pricepea.

— Asta cum s-o mai înțelegem, înălțimea-voastră? întrebă el într-un tîrziu. Transportorul parcă n-ar fi dintr-ale noastre?

Livitin se uită mai cu luare-aminte. Era greu să-i stabileşti naționalitatea. Dar puteai bănui după formă că era unui din

vapoarele acelea de marfă care soseau la Helsinki să încarce cherestea finlandeză.

— Transportor de cherestea... Norvegian sau englez.

— Poate, nemțesc?

— S-ar putea.

— Cum vine asta: războiul-război, iar negoțul-negoț?

Locotenentul strînse din umeri.

— Pînă una alta, războiul nu-i declarat, marea este deschisă tuturor.

Volkovoi clătină din cap a îndoială.

— Nu-i bine. Eu nu le-aş lăsa nici acum...

— Păcat, Semioane, că nu te lasă să comanzi oleacă flota, îl luă peste picior Tiulmankov, care stătea lîngă el. Ce de-a porunci ai fi dat!

— Ce să facă în şenal? se răsuci spre el Volkovoi. Ce-i mare lucru să arunce de la pupa vreo două-trei mine acolo, pînă să bage careva de seamă? Neamțu-i şmecher, cîte nu-i trăsneşte prin cap!...

— Cum aşa? Da supravegherea ce treabă are? se amestecă în vorbă Kostriuşkin. Doar ai văzut că de ieri au ieşit distrugătoarele în mare?

— Distrugătoarele nu controlează pe nimeni. Ai auzit, cît nu-i declarat războiul, marea-i liberă! Nu, zău că nu l-aş fi lăsat să intre în radă, urmă Volkovoi cu convingere, aruncînd în forjă mucul. Permiteți să reîncepem lucrul, înălțimea-voastră?

Livitin dădu numai din cap, privindu-l cu ochi absenți. Soluția aproape nebunească, dar neîndoielnic justă, țîşnise în mintea lui ca o jerbă de artificii. Un plan peste măsură de îndrăzneț, dar realizabil, îi captivă mintea pe de-a-ntregul. „Cît nu-i război, marea e liberă...” Unica rezolvare a problemei i se dezvăluia în această frază. Totul deveni limpede şi căpătă contururile concrete, care-i lipsiseră în aceste ultime zile. Ciudat, cum de nu i-a venit în cap!...

Oamenii se apucară iarăşi de lucru, gazul prinse să şuiere şi țîşniră scîntei orbitoare, iar Livitin tot mai privea undeva

departe, chibzuind proiectul abia născut şi cîntărindu-i posibilităţile şi sorocurile. După toate socotelile, părea cu totul realizabil, dacă ar fi să-l transpună în fapt imediat. Dar o putea decide numai comandantul forţelor navale. Lui, numai lui trebuia să-i raporteze planul.

Livitin îi chemă lîngă el pe Volkovoi şi pe Tiulmankov, le spuse că pleacă pentru cîtva timp, le însemnă care dintre ţevi trebuiau tăiate şi porni spre tambuchi. Coborînd sprinten scara de scoabe din interiorul bazei arborelui mare, se întreba cum să învingă prima greutate. Dacă va înainta raportul în ordine ierarhică, prin comandantul secund, comandantulu navei, care va ieşi la raportul comandantului brigăzii navelor de linie, iar acesta îl va aduce la cunoştinţa comandantului flotei, unde alţii vor sta să se întrebe dacă merită ori nu să fie raportat comandantului — timpul preţios, factorul cel mai de seamă al proiectului, se va irosi iremediabil. Înseamnă că şi aici trebuiau folosite alte mijloace, neobişnuite. Ce-ar fi să apeleze la Boşnakov?... N-au fost niciodată prieteni, totuşi au păstrat încă de pe băncile şcolii acele raporturi amicale care îi permiteau să apeleze la el, unul dintre aghiotanţii amiralului, să-i vîre cumva scrisoarea sub nas...

Livitin se îndreptă hotărît spre dunetă, unde, în forfota buimacă a încărcărilor care transformaseră puntea în jurul catargului principal într-un loc de trecere, locotenentul Vetkin încerca să-şi păstreze calmul demn de un ofiţer de cart.

— Vadim Vasilievici, am o rugăminte...

— La ordinele dumneavoastră, puse Vetkin mîna Ia chipiu.

— Dacă trimiţi cumva şalupa la „Riurik“, ai gentileţea şi trimite din partea mea o scrisoare lui Boşnakov.

— Predaţi-o personal, Nikolai Petrovici, îl sfătui Vetkin. Buturlin pregăteşte nu ştiu ce documente, aşa că pe la nouă pică neapărat şi dînsul — ce să facă şi el, de, meseria-i meserie!

Trebuia să se grăbească. După ce confruntă la repezeală calculele sale cu harta, Livitin se apucă să aştearnă scrisoarea, fără a se îngriji cîtuşi de puţin de stil. Important

era să expună clar ideea de bază, restul va înțelege amiralul. Iar ideea consta în următoarele:

în porturile ruseşti staționau, reținute pînă la limpezirea definitivă a situației politice, cîteva din vasele aparținînd unor firme comerciale din diferite țări. Trebuia cumpărat urgent unul din ele (preferabil la Libava sau la Riga) şi, păstrîndu-i denumirea, amenajat ca puitor de mine, avînd la bord vreo douăzeci-treizeci de mine. Iar pentru amenajarea lui nu era nevoie decît să i se taie la pupa un sabord secret, şi, o dată aşezate în cală nişte şine pentru mine, puntea şi cala să fie camuflate cu cherestea, ceea ce n-ar pretinde mai mult de douăzeci şi patru de ore. Vaporul cu acte false va porni spre strîmtorile Balticii, unde va aştepta o telegramă convențională, ținîndu-se tot timpul cît mai aproape de Golful Kielului. La ora „H“ după declararea războiului, el va lansa minele sale în şenal şi se va scufunda. Atît ar fi de ajuns ca să provoace panică în flota germană, de la cea dintîi ieşire în mare. Cît priveşte echipajul, acesta se va reîntoarce pe coasta rusească în barcaz (sau va pieri, la asta însă n-avea chef să se gîndească Livitin, deoarece insista să-i fie încredințată comanda vasului chiar lui pe motiv că ar cunoaşte limba engleză).

Scrisoarea era întocmită la ceasul cînd locotenentul Boşnakov sosi în viteză cu şalupa pe „Suvorov“. Ca om delicat ce era, învîrti în mînă plicul fără să întrebe ce scrie în el, apoi țocăi din buze dus pe gînduri şi spuse:

— Numai pentru dumneata o fac, Livi... Dar te previn: eu oi scăpa numai c-un perdaf, însă în ce te priveşte... Bagă de seamă, să nu te trezeşti ca un micimănaş verde la arest pentru X zile, unde X va fi în funcție de bunul plac al bătrînului...

Pînă una, alta Livitin a scăpat cu fața curată: de dimineață Boşnakov venise iarăşi cu nişte treburi de-ale statului-major, văitîndu-se că amiralul îl mînă după-amiază cu distrugătorul tocmai la Bjorko, iar lui îi şoptise conspirativ că scrisoarea a vîrît-o în mapa cu corespondență personală a

amiralului, dar că bătrînul deocamdată „tace mîlc“. Cît fu seara de lungă, Livitin aşteptă să-l cheme amiralul — de aceea deschisese cu atîta grabă uşa lui Gudkov.

O, ce n-ar fi dat ca să se vadă în clipa asta pe Mündgatan 7, în locuința primitoare a femeii-burlac, unde florile şi covoarele, parfumurile şi lămpile adumbrite de văluri mătăsoase calmează omul şi sting în sufletul lui toate pasiunile în afară de una singură. De cîte ori nu i-a spus Irinei, amețit de nectarul succesului: „Ia taurul ăsta, ți-l închin ție!“ Era fie un premiu cîştigat la concursul de tir pe flotă; altă dată o medalie „Pentru salvarea înecaților” — martoră a faptei sale de curaj, cînd a sărit în apa de gheață a radei să scoată pe artileristul care, călcînd greşit, căzuse peste bord, sau un discurs al său, la şedința curții marțiale, unde, numit apărător din oficiu, scăpase de pedeapsa capitală pe marinarul care-şi ucisese iubita, o prostituată...

Dar taurii de toreador erau doar întruchiparea romantismului. Atacul Golfului Kiel ar fi putut să fie taurul lui cel mai de cinste, însă jocul în sine nu-l mai captiva: viața se refugia dintre decorurile teatral-romantice în pîcla de fier, rugină şi zloată a războiului. Înainte îl aştepta moartea silnică, din ordinul cuiva, în capcana lui „Suvorov”. Fireşte că aceea pe care o chema el însuşi din străfundul infernului va fi mai spectaculoasă şi probabil mai uşoară — moarte sau glorie (sau amîndouă laolaltă, glorie şi moarte) — aşa se punea problema. Singur şi nesilit de nimeni, din proprie voință se hotărîse să facă această încercare ce va decide viitorul vieții sale, sau îi va întrerupe firul.

Şi cu toate că hotărîrea era luată, parcă îi lipsea ceva. Se vede treaba că făptura sa de om chipeş şi plin de vlagă, de douăzeci şi cinci de ani şi jumătate, se împotrivea acestei hotărîri egale cu sinuciderea — mai era nevoie de încă un îndemn. Dacă şi ea, stăpîna vieții lui de un an şi mai bine, scăpîndu-i ca o nălucă şi ademenindu-l, respingînd şi atrăgînd, aţîţîndu-i gelozia şi răsplătind-o cu patimă, ea care mai mult îl împiedica decît îl ajuta să trăiască, ea, care era

crucea şi Golgota lui, fericirea lui de loc lesnicioasă, o, dacă ea, Irina, şi-ar spune cuvîntul! Dacă i-ar mărturisi ce gîndeşte despre acest plan, care semăna mai degrabă cu o aventură! Dacă i-ar şopti: „Mi-e teamă... mi-e teamă pentru tine!“... Sau i-ar spune: „Sînt mîndră de tine... Siegfried al meu!“... Sau pur şi simplu ar izbucni în lacrimi, aşa cum a izbucnit mama atunci, auzind că s-a decis să se înscrie la Şcoala Navală... O, doamne, dac-ar spune ceva... Ba nu, nici atît, dacă ar exprima-o în graiul unei priviri, al unui gest, ori hohot de plîns!...

Dar portretul tăcea. Sclipind din marmora caldă a umerilor goi, reținînd etola să nu cadă jos la picioare, cu pleoapele un pic strînse peste ochii alungiți şi migdalați, cu nările fine un pic umflate şi cu capătul sprîncenei aripate puțin avîntat, Irina îl privea şi tăcea. Aşa cum tăcuse de cîte ori îi declama versurile sale, şi se istovea şi se tortura chinuit de prelungul şi deşertul monolog, împotmolit în păienjenişul unei umbre de zîmbet, zîmbetul acela pe care îl ura, pentru că nu spunea nimic, şi-l venera, pentru tainica şi însetata chemare la tăcere, nu la vorbe...

Se auzi din nou o bătaie în uşă. Livitin aruncă o privire în treacăt la ceas: miezul nopții, n-avea ce să mai aştepte. Se sculă fără grabă, întoarse abajurul lămpii, trase perdeaua peste portret, şi numai după aceea deschise uşa. În prag statea locotenentul Vetkin.

— Am onoarea să vă felicit, spuse el cu bravadă. Fum, fum, fum... Am văzut cu ochii mei în cabina de radiotelegrafie.

— Aşa... rosti locotenentul Livitin, cu calmul cuvenit unei asemenea împrejurări. „Şi atîta noroc avusese, în nas păru-i creştea vîrtos!“... Care va'zică, am întîrziat, Crenguță! Iată, vestea-povestea...

— Nu pricep.

— N-ai ce pricepe. Prin urmare, ne războim?

— Da cine mai ştie... Îndată ne vor lămuri cum rămîne cu fumul ăsta, nu-l vedeți pe Mamotka, vine valvîrtej, îngăimă Vetkin, uitîndu-se în lungul coridorului.

Într-adevăr, Mamotka se apropia gîfîind.

— Domnul comandant îi pofteşte pe domnii ofițeri în salon, înălțimile-voastre... Ordin, numaidecît...

— Bine, du-te, răspunse Vetkin şi se întoarse spre Livitin. Să mergem, Nikolai Petrovici! Îndată se lămureşte totul: fetelor, poftiți în sală!...

Pînă ce-şi luă Livitin chipiul din cabină, ambele coridoare se umplură de ofițeri. Mergeau tăcuți, pe lîngă marinarii sprijiniți de pereți care terminaseră cu încărcatul, străduindu-se să nu se grăbească, să arate calmi şi chiar indiferenți. Mulți însă nu izbuteau, o vedea bine sentinela din postul nr. 3: ofițerii veneau spre el.

Volkovoi nu mai sta cu gîndul la plicul de la piept — nu de el le ardea acum ofițerilor. Şi apoi se convinsese şi el că nu-i umfla bluza, cum i se păruse. Neobişnuita procesiune însemna pesemne că războiul a început. Se dumeri în sfîrşit că plicul albastru, scos de Buturlin din dulapul secret, era de mare importanță — pesemne ordinul de luptă.

Dar dacă Volkovoi bănuia, e drept numai vag, ce forță conținea plicul albastru care pusese în mişcare toată ofițerimea, în schimb, trecînd pe lîngă el, nu putea nici să bănuiască, nici să ştie, că aici, sub paza sentinelei, un alt plic stă tăinuit chiar lîngă inima lui de marinar, de o forță cu mult mai mare şi mai amenințătoare. Puterea acestui plic n-o cunoştea nici Volkovoi însuşi. Ştia doar că plicul conține ceva trimis de Comitetul partidului social-democrat al bolşevicilor de la Petersburg. Ar putea să cuprindă ziare, în care stăteau scrise toate cîte se şopteau pretutindeni, prin toate cotloanele navei despre grevele din iulie de la Petersburg. Ar putea să cuprindă şi scrisori de-ale tovarăşilor, conținînd comunicări importante. Ar putea să fie acolo şi manifeste, şi directive cum să acționeze în vremurile astea grele, pline de primejdie.

Într-un cuvînt, indiferent de ce-ar fi fost înăuntru, plicul conținea un alt plan al războiului — al marelui război al poporului împotriva țarului. Mîine plicul va fi deschis într-un loc ferit de pericol şi puterea lui se va revărsa în mijlocul

oamenilor. Şi astfel acest de-al doilea plic îşi va începe victorioasa activitate de ani şi ani.

Ultimul care trecu pe lîngă acest din urmă plic fu micimanul Gudkov, ca întotdeauna, cu un aer îngrijorat şi important, ţinînd în mînă dovada cu privire la Tiulmankov pe care nu apucase s-o predea comandantului secund, şi Volkovoi îşi îngădui să-l petreacă cu o privire piezişă, încărcată de ironie şi dispreţ.

Cum intră în salon, Gudkov se îndreptă spre Şianov, însă acesta tocmai îl invita lîngă dînsul pe locotenentul Livitin.

— Nikolai Petrovici, îi spuse cu jumătate de glas, comandantul navei a ordonat să te prezinţi pe „Riurik“, la amiral, mîine de dimineaţă, la ridicarea pavilionului... Despre ce-i vorba, dragul meu?

Livitin strînse din umeri, deşi înlăuntrul lui, de bucurie, simţi ca un gol în piept, după care inima începu să-i bată năvalnic, febril.

— N-am idee, domnule căpitan de rangul doi, spuse el cît mai indiferent.

— Comandantul ţi-a permis să iei şalupa sa, urmă Şianov. Am şi anunţat cartul.

— Vă mulţumesc, vă rămîn foarte îndatorat, Andrei Vasilievici, se înclină Livitin, şi cu asta convorbirea lor luă sfîrşit: comandantul navei ieşise din cabina sa şi îşi făcu intrarea în salon.

Ofiţerii luară poziţia de drepţi. Respirînd gîfîit în mustaţa roşcovană, comandantul se apropie de masă.

— Domnilor ofiţeri, spuse el cu voce domoală. Maiestatea-sa suveranul a binevoit a decreta mobilizarea Flotei din Marea Baltică. Vă rog să vă ridicaţi de la locotenentul Buturlin ordinele de mobilizare.

CAPITOLUL 13

Banca i se părea cumplit de tare, picioarele îndoite din genunchi de ore întregi îi amorțiseră, fiecare țăcănitură a roților pe încheietura şinei răspundea cu o lovitură în cap, dar toate astea nu erau decît fleacuri în comparație cu sentimentul acela umilitor de jenă, de ruşine care nu-l mai părăsea încă de la plecarea din Vîborg, din clipa cînd intrase în vagonul scăldat în lumina albastră a lămpii de noapte şi se grăbise să ocupe singurul loc liber.

Din păcate, locul se afla în capătul băncii dinspre coridorul prin care circula toată lumea, şi tocmai sub unul din cele două becuri aprinse în tavan — îl tortura mai ales faptul că era la vedere. E drept, Iuri îşi luase toate măsurile de precauție: mantaua strînsă cu galoanele înăuntru, împreună cu bereta (şi aceea întoarsă cu literele de aur spre perete), rînduite pe polița de bagaje, unde Iuri găsise loc şi săbiei sale grozav de lungi. Cît priveşte bluza, aşezîndu-se alături de finlandezul cu o manta de brezentă şi şapcă de pînză, care dormea în tihnă, Iuri şi-o trăsese în aşa fel pe spate, încît galoanele alunecaseră pînă pe omoplați, ascunzîndu-se definitiv privirilor curioase.

După ce camuflase în felul acesta toate semnalmentele apartenenței sale gradului de gardemarin, Iuri încercă să adoarmă. Dar somnul nu-i venea, şi pace; nu-i rămînea decît să şadă în poziția aceea incomodă, neavînd posibilitatea să-şi întindă picioarele: față în față, culcat pe umărul vecinului, dormea un tînăr în tunică studențească şi nişte pantaloni verzi numai urzeală, balonați la genunchi. Nu-i rămînea acum decît să-şi studieze vecinii adormiți, aşteptînd plictisit să vină odată ora nouă, cînd trenul va țîşni pe peronul Helsinkiului şi în sfîrşit va putea părăsi oribilul vagon.

La drept vorbind, vagonul arăta ca toate vagoanele; un vagon de clasa a treia finlandez, foarte curat şi spațios.

Economi cum erau, finlandezii nu-şi iroseau pe bună dreptate banii, plătind la distanțe mici dreptul de a se tolăni de unul singur pe bancă; de aceea canapelele de lemn foarte comode, făcute să adăpostească trei pasageri, aveau şi brațe, ca fotoliile. Iar însuşi faptul călătoriei în clasa a treia a unui rapid n-avea în sine nimic ruşinos.

Pînă şi Şcoala Navală le asigura gardemarinilor „litera", cum se spunea la ei, adică foaia de drum cu reducere de cinzeci la sută la a treia, sugerîndu-le, aşadar, alegerea ei. Dar tot aşa cum nu i-ar fi trecut prin minte vreunui gardemarin care ține la demnitatea sa (şi a şcolii) să poarte bontul paloş cazon, la fel şi aici socoteau *shocking* a călători cu clasa a treia. În această materie Marele stat-major proceda pur şi simplu stupid. Cît era vorba de ofițeri, problema era soluționată în mod categoric: li se interzicea călătoria cu vagoanele de a treia, atît şi nimic mai mult. Aveau îngăduința să meargă cu a doua, plătind bilet de a treia. Cum era posibil să se arate atît de cărpănoasă visteria cu gardemarinii, care erau viitorul flotei?... De aceea, de cîte ori se ducea la Helsinki, Iuri corecta cu condescendență lipsa de tact a mai-marilor săi: arunca cu dispreț „litera" roşie pe lîngă casă şi cumpăra un bilet de a doua. Astăzi însă situația se prezenta altfel. Îl aştepta un destin aspru şi necunoscut şi trebuia să-şi socotească orice bănuț.

Dar şi banii îşi modificaseră însuşirile lor de totdeauna, în mod neaşteptat şi îngrijorător de repede. Obiect ce nu pretindea cine ştie ce reflecții profunde, ei îşi făcuseră pînă acum slujba conştiincios: să stea de strajă demnității de gardemarin, o slujbă uşoară şi strălucitoare, ca o gardă la palat. Zăngănind sau foşnind în portofelul plat, părăseau fără regret alcovu-i de antilopă. Permisiile aşterneau dincolo de zidurile şcolii zilele voioase ca o pajişte smălțată, albinele de aur ale semiimperia- lelor{58}, îngreunate de dulcea lor povară, zburau din portofel numai ca să adune miere îmbălsămată: mănuşi, țigări de comandă, colonie, hîrtie fină de scrisori, periuțele de dinți cele mai grozave, cutii de ciocolată sau alte

daruri galante — toate acele importante nimicuri atît de necesare în viața mondenă. Mătasea dulce a bumăştilor de cinci ruble se întruchipa în catifeaua albastră a fotoliilor Teatrului Mariinski, verdele crud al bancnotelor de trei ruble îl îmbiau vitrinele florăriilor, argintul se rostogolea grăbit prin viață laolaltă cu roțile taxiurilor, arama huruia greu cu pitacii tramvaielor.

Banii gardemarinilor aveau căile lor, cercurile lor de cunoştințe, posibilitățile lor corespunzătoare cu vîrsta şi poziția socială a stăpînului. Încă nu se deschiseseră înaintea lor uşile largi ale restaurantelor, varieteurilor şi caselor de toleranță luxoase, deocamdată interzise, încă nu le înşfăcau mîinile lacome ale croitorilor (orice s-ar spune, şcoala îi îmbrăca binişor, uniforma nu cerea decît mici retuşuri), pocherul, unul din flagelurile locotenenților, nu căscase spre ei gurile nesățioase ale celor patru rigi, femeile, disprețuind puii cu caş la gură, nu le arătaseră încă nenumăratele drumuri către butoiul Danaidelor. Toate erau în aşteptarea mult visatelor steluțe de miciman pe epolet, a acreditivului pentru echipament, deplasări, ambarcare, a primei solde şi a carnetului în alb al casei de împrumut ofițereşti, a posibilității de a ciupi de la vreun prieten revizor din fondul de vopsea al navei, şi a dreptului de a semna polițe. Lumea fusese descoperită numai pe a zecea parte, undeva dincolo de orizont, în cețurile depărtărilor, Americi pline de miracole îi aşteptau pe tinerii navigatori — şi banii zburătăceau ca fluturii, din floare în floare, sorbind nectarul naivelor plăceri.

Banii gardemarinilor nu se înjoseau să acopere nevoile mizerabile ale cotidianului — masă, casă, îmbrăcăminte, ei nu miroseau nici a gaz, nici a săpun pentru spălătorească, nici a scutece, nici a doctorii, nici a pîine neagră de secară şi nici a răşină înecăcioasă de lemne de foc. Poate de aceea nici nu cereau socoteală: lăsîndu-şi izurile înjositoare în carantina peceților visteriei statului, uşor veneau, uşor plecau. Lipsa lor nu amenința nici cu foame, nici cu frig în casă, nici cu vreo altă năpastă, ci numai cu obrazul pătat de ruşine.

Cu toate acestea, astăzi banii (douăzeci de ruble împrumutate săptămîna trecută de la Anna Markovna, pînă la „pensia“ pe luna august, şi încă cele zece luate tot atunci de la locotenentul Pahomov, pe un cuvînt de onoare aruncat în treacăt) îl cam nelinişteau. Se ițeau din portofel în chip de problemă ce nu încăpea în el: îi vor ajunge sau nu? Cele treizeci de ruble trebuiau să-l țină pînă-n ziua cînd i se va hotărî soarta, ceea ce se putea întîmpla numai la Abo, mic port pe țărmul Golfului Botnic, unde, cel puțin aşa presupunea el, staționa divizionul de distrugătoare care-l interesa.

Istoria se grăbise prea tare şi acest lucru trebuia corectat fără întîrziere, cu mijloace proprii. Războiul sosea cu trei ani mai înainte, ca să-l surprindă pe Iuri sub chipul de şcolar nevîrstnic. Războiul intenționa să-şi poarte drapelele grele undeva în afara zidurilor Şcolii Navale, ca să dispară, după ce va fi însemnat cu panglica galbenă şi neagră a crucii Sf. Gheorghe numai pe aleşii soartei, după uşile de stejar ale cabinetelor diplomatice, o, pentru mulți ani — doar nu în fiecare deceniu se face război, ce naiba!... De aceea îndepărtata avansare la gradul de ofițer, eveniment la care s-a deprins să gîndească cu o dulce tulburare, nu făgăduia azi bucurie, ci, dimpotrivă, chinuri fără de sfîrşit. Cum o să-i vină lui să navigheze pe nava care şi-a trimis toată rezerva de proiectile asupra duşmanului, să locuiască în cabina micimanului cutare, căzut într-o luptă navală, să caşte gura cînd alții vor povesti seara, în careu, despre bătăliile navale la care Iuri nu luase parte, despre victorii la care Iuri nu contribuise — doar să-i asculte, să tacă şi să roşească de invidie? Cum o să-i vină să-şi înceapă slujba fără să fi dat o singură dată comanda: „Foc!“, să poarte o tunică nestropită de nici o jerbă stîrnită de căderea proiectilului, să profite de gloria cîştigată flotei cu sîngele altora?... Perspectiva era inacceptabilă, necuviincioasă şi jignitoare pentru amorul lui propriu.

Iuri nu-şi mai găsea astîmpăr din seara aceea cînd

cuvîntul de flacără „război“ a năvălit în salonul Izvekovilor, o dată cu porucicul Pahomov. Toate cele trei zile ale permisiei acordate în cinstea sosirii prezidentului le-a petrecut într-o exaltare febrilă, de altminteri ca şi întreaga capitală, a cărei temperatură, urcată înainte de festivitățile franco-ruse şi de tulburările de la uzine, era într-o creştere ce nu promitea nimic bun. În ziare, cu fiecare număr „corespondenții speciali” perorau tot mai zgomotos şi mai fără ocolişuri despre aroganța Austriei, despre ultimatumul insultător pe care Serbia cea mîndră, desigur, nu-l va primi, despre Germania care nu va şovăi să sprijine pretențiile Austriei şi despre datoria sfîntă a Rusiei de a sprijini popoarele slave frățeşti. Apărînd în apartamentul de pe Liteinîi, Serghei Markovici povestea cu nespusă îngrijorare în glas că uzinele intră în grevă una după alta, că au ieşit pe străzi mai bine de o sută de mii de oameni, ceea ce poate să aducă mare prăpăd, doamne fereşte, dacă războiul nu va abate gîndurile muncitorilor în altă parte. Şi, înecîndu-se de plăcere, începea să născocească planuri de ofensivă împotriva Austriei şi Germaniei, exersîndu-se în acelaşi timp în a găsi soluții strategice din ce în ce mai iscusite pe hărți de toate mărimile („băieții” le cumpăraseră cu ghiotura în vederea evenimentelor). Anna Markovna vărsa lacrimi materne în supă, drept unic argument împotriva hotărîrii războinice a lui Valentin, care, dînd uitării toate pornirile sale revoluționare, se gîndea în mod serios să se înroleze voluntar în regimentul lui Pahomov. Cît despre Polinka, de cînd cu aceste zile, ochii nu i se mai uscau, plîngea în tăcere necontenit, neavînd puterea să facă altceva, pentru că Pahomov se despărțise cu adevărat de şcoală şi în cîteva zile avea să plece într-un prăpădit de regiment de semigardă, undeva lîngă Grodno.

Înapoindu-se la Björkö, Iuri constată că nu se zbuciumă numai el, cuprins de accesul acesta de febră. „Aurora” se umpluse pînă la mărul arborelui de presupuneri, puntea gardemarinilor era leit un salon din lumea mare, numai zvonuri şi bîrfe lansate în special de contele Bobrinski, care se

prefăcea că şi în această materie deține ştirile cele mai proaspete de la ofițerii cu care nu o dată se plimba pe puntea superioară. Se spuneau multe care se băteau cap în cap. Şi că toți vor fi mutați pe nave combatante; şi că compania lor va naviga pe Oceanul Pacific, unde nu e nici pomeneală de război, şi că vor naviga acolo tocmai pînă la crăciun coborînd pînă la latitudinile sudice; sau, dimpotrivă, în loc de marş, vor fi trimişi cu toții înapoi la şcoală, unde vor continua grabnic cursurile, deoarece termenul avansărilor va fi cu mult redus... Toată această larmă şi încîlceală, stîrnindu-i zadarnic imaginația şi amorul propriu, îi dădeau lui Iuri sentimentul nelinişstii şi al nemulțumirii celui întîrziat la spectacolul care se dă o singură dată. N-avea însă cui să se jeluiască, nici cu cine să se sfătuiască; planul operativ pe care şi-l făurise putea fi realizat numai cu condiția să nu ştie nimeni de el.

Şi cînd colo, totul se prefigura banal şi cazon. Ieri dimineață, după ridicarea pavilionului, Ivan-Buturugă (şi tot el căpitan de rangul doi Şilkin, şeful şcolii) le-a citit în fața frontului ordinul de desființare a divizionului de vase al Şcolii Navale şi de plecare în concediu a gardemarinilor pînă la începerea cursurilor, cu alte cuvinte, pînă la întîi septembrie.

Concediul!... Într-o vreme ca asta! O batjocură mai mare a soartei nici că se putea născoci... Toată ziua gardemarinii au umblat buimaci. Zvonurile şi bîrfele se vestejiseră cu totul. După ce îşi făcu cartul de semnalizator de la douăsprezece la şase, Iuri înghiți fără chef rația lui de chiftele şi, urcînd pe puntea bărcilor din tribord, se aciuie pe bancheta circulară a bărcii comandantului, unde zăceau strînse colac, ca un şarpe alb, parîmele. Aici era locul său de meditații, pe care şi-l alesese încă de la începutul campaniei de navigație.

Şalupa cu paisprezece rame, din lemn de mahon, iute ca pasărea şi tot atît de grațioasă, mîndria crucişătorului şi obiectul invidiei multor nave din flotă, era un soi de relicvă a navei. O construiseră cu dragoste ş migală neîntrecuții meşteri de la Kronstadt, în schimbul celei arse la Țuşima. Bordajul ei exterior, lustruit cu iscusință, avea un luciu roşu-

închis de oglindă, iar înăuntru, grătarele, bancheții, spătarul oglinzii şi camera bărcii — totul era la fel de grijuliu ras cu sticlă, din care pricină nobilul lemn transpărea în toată finețea sa trandafiriu-pală şi caldă, ca un obraz de fecioară, aducînd parcă şi o aromă tropicală. Spre deosebire de prostul gust al altor nave, unde piesele metalice ale şalupelor comandantului erau nichelate, pe şalupa „Aurorei" şi furcheții, şi echea, şi ocheții, toate erau din aramă galben-aurie. Gardemarinii-vîslaşi aveau voie să umble acolo numai în picioarele goale şi cu hainele de corvoadă perfect curate, iar cînd barca era coborîtă pe apă, asista neapărat, însuşi secundul „Aurorei", locotenentul-major Engelhardt, urmărind cîrcotaş ca nu cumva bordajul să se atingă nu numai de grui, dar nici măcar de parîma moale şi albă a raiurilor.

Iuri Livitin se bucura de cinstea de a se număra printre cei cincisprezece tineri sacerdoți a acestui idol al navei şi laolaltă cu ei, zi de zi, şlefuia cu sticlă lemnăria şi furbişa alămurile — neîncrezîndu-se în alifia modestă furnizată de flotă, gardemarinii se întreceau în a descoperi alifii care mai de care mai rare, aduse de peste graniță, bucăți de flanelă, antilopă şi chiar de blană moale. Dar în afara de dragostea pătimaşă ce-i purtau şi ceilalți, Iuri avea pentru ea un sentiment aparte. Această răsfățată Afroditā era într-un fel un simbol al splendorii flotei şi-l subjuga, chiar dacă uneori în sinea lui recunoştea inutilitatea ei. Barca stătea sprijinită pe pernele de piele galbenă ale cavaleților ca un bibelou mare în mijlocul mesei. Formele-i zvelte erau ascunse de albul imaculat al capotei, aşa cum o rochie sobră, închisă pînă la gît, ascunde trupul femeii. Dar la fel ca şi fericitul care cunoaşte ascunsa splendoare a trupului tăinuit, Iuri ştia cît e de frumoasă barca pe apă, cînd ia viteză, tresărind sub loviturile ritmice ale vîslelor, sau cînd, aplecată mult pe o parte, foşnind din etravă şi oferind brizei toată întinderea avîntatelor vele de un alb fără pată, „taie" semeață pupa de oțel a „Aurorei", de parcă ar simți, parcă şi-ar da seama cîte perechi de ochi o admiră cu încîntare.

Purta în ea ca o vrajă, ca un reflex al măreției brave a flotei lui Nahimov; aici, în tihna colțișorului pustiu de lîngă suprastructuri, puteai să-ți vezi în liniște de gînduri, să visezi, să-ți laşi imaginația să zburde, ceea ce în zarva veşnică a punții gardemarinilor, care se potoleşte numai la comanda „stingerea" sau „la cursuri", nu izbuteai niciodată. În campania de navigație de anul trecut, pe „Vernîi", un asemenea locşor preferat fusese pentru Iuri cruceta arborelui trinchet. În clasele inferioare şezuse nu o dată pe această cruce care încununează baza arboretului, unde cadeții erau trimişi pentru o oră-două ca la o carceră aeriană. Se obişnuise aşa de mult cu linişteа necuprinsă a înaltului care domina puntea, încît se cățăra acolo nesilit de nimeni, bineînțeles pe furiş de ofițerul de cart. „Aurora" n-avea crucetă (şi-apoi n-ar fi fost cuviincios ca un ditamai gardemarin să se cațere pe crucetă), şi atunci Iuri fugea de larmă aici, pe puntea bărcilor, lîngă grațioasa barcă, care-i trezea în suflet vise ori gînduri sprințare vagi, dar uimitor de plăcute.

Astăzi însă nu-l ajuta nici barca. Gîndurile erau țepoase, alarmate, sîcîitoare. Venise momentul să pună în aplicare planul, unicul posibil în împrejurările date. Asta era limpede ca bună ziua.

În rezumat, planul cuprindea un năvalnic asalt asupra gloriei. În vuiet de salve ea îl ademenea pe întinderile de smarald ale Balticii, la încrucişările căilor maritime ale Suediei şi Germaniei. Aici, la confluența Golfului Botnic cu Golful Finic, în gîtlejurile strîmte ale celor două bulboane baltice, prima bătălie navală era inevitabilă. Se cerea deci să ajungă din timp la Abo şi, croindu-şi drum prin mulțimea de concurenți, să arunce propria-i soartă pe valurile verzi, cum o arunci pe postavul mesei de joc: ori, ori... Existau două feluri de plăci memoriale la şcoală: negre, în capelă, cu numele celor căzuți, şi albe, în sala de mese, cu numele cavalerilor ordinului Sf. Gheorghe. Aruncat în aer de prima ciocnire dintre flote, numele lui Iuri Livitin putea să cadă pe una din

două. Acesta era planul pe care şi-l pusese în gînd.

Încă nu ştia cum se va numi distrugătorul, ogarul acela efilat care smulgîndu-se din lonjă şi adulmecînd de departe mirosul fiarei nemţeşti, îl va sălta pe talazul luptei aducătoare de glorie; nu ştia măcar cum o va scoate la capăt ca să ajungă la bordul lui. Dar toate astea nu erau esenţiale — amănuntele plicticoase, prozaice păleau în faţa grandorii hotărîrii sale, aşa că refuza să se oprească la ele. Trei din distrugătoare se aflau sub comanda unor prieteni de-ai lui Nikolai, colegi de promoţie — ăştia nu puteau să nu recunoască că Iuri nu se cade să umble teleleu — auzi dumneata, concediu! — cînd flota iese în mare, ca să ridice mănuşa aruncată de impertinentul neamţ... Pe distrugătoare, echipajul, desigur, e ca de obicei incomplet (cine ştie cînd or mai sosi şi rezerviştii!) şi oricare dintre comandanţi va primi cu braţele deschise un voluntar care... mai e şi gardemarin pe deasupra şi care... Aici Iuri se poticni ca de un prag de aceeaşi întrebare blestemată: la drept vorbind, ce o să fie el pe navă? Şi numaidecît se apără de ea: o, doamne, dar cîte nu poate face! Şi semnalizator, şi servant la tunuri, şi timonier... La urma urmei, nu-i un *tolomacus,* să-l prelucrezi cu anii...

Ideea îi plăcea din ce în ce. Avea în ea un oarecare şic — să începi războiul în calitate de grad inferior! Cîte „grade inferioare" cu titluri de noblеţe n-au luptat odinioară în armata din Caucaz, alegîndu-se cu cruci şi cu gloanţe, cu răni şi cu grade? Cît despre Marea Baltică, e presărată cu crucile negre ale pavilioanelor de pupa germane, şi oricare din ele, scufundîndu-se şi spălîndu-şi negreala în apa sărată, poate să apară la suprafaţă în chip de cruciuliţă albă cu o panglică vîrstată cu galben şi negru... „Cel care, rănit în luptă, va rămîne să-şi facă cartul pînă la terminarea bătăliei... cel care cu o salvă bine ţintită va scufunda o navă inamică... cel care, neţinînd seama de primejdia ce-i ameninţă viaţa, va stinge incendiul pe navă..." — statutul ordinului Sf. Gheorghe-Biruitorul, ori Semnul virtuţii militare pentru gradele inferioare, este detailat ca un catalog de preţuri. Faptele de

arme sînt categorisite după calități şi împărțite pe categorii. Cu toate astea, fiecare din ele deschide larg în fața lui Iuri porțile mult dorite: „Pentru merite în luptă va fi avansat miciman”.

Şi aşa stînd lucrurile, examenul va fi probabil o formalitate. Într-adevăr, în fața mesei stă un tînăr, cu două (aici Iuri se ruşină şi mai scăzu din preț) cu o cruce a Sf. Gheorghe pe piept, un marinar care cunoaşte nava cum îşi cunoaşte buzunarul şi slujba la marină ca pe „Tatăl nostru” — se poate să nu-i porți stimă? Chiar aşa s-a întîmplat cu amiralul von Schantz. A dat examen la Vîborg în chip de marinar-voluntar de optsprezece ani, cu pieptul plin de decorații...

În imaginație toate se potriveau de minune. Totuşi Iuri îşi impuse să se întoarcă la realitate. Viața te silea să treci la faptă imediat. Mîine dimineață „Aurora” va ridica ancora şi se va îndrepta spre Kronstadt, iar poimîine comandantul de companie îi va înmîna în sala şcolii foaia de concediu, purtînd, fireşte, adresa Izvekovilor, şi atunci totul se va complica îngrozitor. Încearcă după aceea să te strecori la Abo!... În toate haltele te controlează patrulele, mare lucru să pună mîna pe el?... Îi dădu prin minte să împrumute de la Mişa uniforma lui de licean. Dar numaidecît se făcu de două parale: asta ar mai lipsi, să apară pe distrugător în chip de mucos! Fără sa fi găsit vreo soluție cît de cît mulțumitoare, din cale afară de indispus, Iuri coborî pe punte: goarna chema la rugăciunea de seară. O, cît era de sătul de toate goarnele astea!

Şi, deodată, toate se întoarseră cu fundul în sus. În timp ce-şi lega hamacul la bastingaj, pe puntea cazărmilor, Iuri auzi sifleea şi glasul lui Şurka Krasnov, care era de cart: „Gardemarin Livitin pe puntea superioară, la scara babord!“ Nedumerit, întrebîndu-se cui i s-a năzărit să-l cheme, Iuri țîşni pe puntea superioară şi la lumina becului văzu un ofițer necunoscut, care-i întindea o scrisoare. Locotenentul adăugă numaidecît zîmbind că Nikolai Petrovici l-a însărcinat pe el,

locotenentul Boşnakov, să i-l aducă personal pe frăţior pe navă, pentru care motiv dînsul a cutezat să facă unele presiuni asupra vestitului Ivan-Buturugă (chiar aşa spuse, ceea ce îl încîntă pe Iuri), că, la drept vorbind, toate sînt aranjate, numai că Iuri trebuie să dea zor cu formele de concediu, deoarece „Lihoi” ridică ancora cel mult peste douăzeci şi cinci— treizeci de minute, pornind înapoi în direcţia Helsinki.

Ca în vis, Iuri citi tot acolo lîngă scară scrisoarea, nespus de amuzantă şi spirituală, cum i se păru, şi alergă să se prezinte la şeful şcolii.

Nu a mai ajuns pe distrugător, cu toate că Ivan-Buturugă (care pe vremuri fusese comandantul de companie al celor doi locotenenţi — Boşnakov şi Livitin) scrisese înduioşat, fără să mai stea pe gînduri, pe raportul lui Iuri: „Să i se elibereze foaia de permisie pentru doua zile şi litera”, şi-l trimisese chiar el cu timonierul alergător la furieri. L-a întîrziat tărăgăneala, neprevăzută cu predarea hamacului şi toate cîte ţin de el, a ţinutei de corvoadă şi a altor bunuri ale crucişătorului, deoarece n-avea să se mai întoarcă pe „Aurora”. În dormitor plecarea lui Livitin stîrni senzaţie. Îl pizmuiră toţi făţiş, pînă şi Bobrinski (pomenindu-se la Petersburg, cu toată permisia neaşteptată, contele uitase totuşi să-l invite la masă): gîndiţi-vă numai în ce moment se va afla în *flota operativă* (astfel li se spunea acum cu semnificaţie navelor din rada Helsinki)! Toţi colegii l-au ajutat să-şi adune şi să care la magazia de efecte lucrurile cazone. Cît despre Şurka Krasnov, cel mai bun şi mai sincer amic, i-a făcut un serviciu neprețuit. Înţelegînd cum stau lucrurile, a trimis, drăguţul de el, timonierul alergător să-l anunţe că remorcherul sosit cu provizii pleacă, spre norocul său, direct la Vîborg, şi dacă Livitin va termina la timp pregătirile…

Fireşte că Livitin se dădu peste cap să termine. Astfel, cu o jumătate de oră înaintea sosirii rapidului cu ruta Petersburg-Helsinki, cu care mai totdeauna pleca la Nikolai se şi afla în faţa casei de bilete şi, hotărît să fie econom cu

puținii lui bănuți, pentru prima oară în viață prezentă „litera” roşie, pentru a-şi procura un bilet de a treia cu reducere de cincizeci la sută. Tot vîrtejul evenimentelor îi dădea o asemenea stare de exaltare, încît cele cîteva minute ce-i mai rămaseră pînă la plecarea trenului se plimbă dintr-un cap în altul al peronului, legănat de visurile cele mai trandafirii. Uf, în sfîrşit, toate se aranjau cum nu se poate mai bine! Nikolai straşnic se mai pricepuse să-i aranjeze permisia! — i se părea un adevărat vrăjitor. Bineînțeles va fi de ajuns să scrie cîteva rînduri colegilor săi de promoție pentru ca fiecare din ei să-l primească numaidecît pe distrugătorul de sub comanda sa... Nu avea nici cea mai mică îndoială că Nikolai va privi cu simpatie planul său: doar şi el şi-a pus în gînd ceva despre care Iuri abia o să afle. Ce lovitură! Amîndoi frații Livitin se vor remarca din primele zile ale războiului!... Gîndul acesta îl entuziasmă într-atît, că îi zîmbi cuceritor unei fetişcane finlandeze nu tocmai arătoase, care aştepta trenul cu coşulețul în mînă. Fata îşi coborî privirea speriată.

În starea asta de exuberanță, puse piciorul oe scara vagonului de dormit, care se oprise în dreptul lui, dar imediat îşi aminti de blestemata „literă“, şi buna dispoziție i se risipi. Dracu l-a pus să se zgîrcească, ca un student, cînd toate se aranjau atît de bine şi cînd mîine, pe „Suvorov”, Nikolai îi va înmîna mărcile de care va avea nevoie în primele săptămîni mai grele, pînă o să-şi găsească rostul pe vreun distrugător?... Şi, lăsînd-o pe fată să treacă înainte, intră în vagonul următor într-o stare sufletească mai puțin bravă: mai ştii cine poate să zărească un gardemarin în acest vagon pentru plebei!... Umilitoarea grijă de a împături mantaua îl indispuse definitiv. Pe lîngă asta îi trăsni să recitească scrisoarea lui Nikolai şi înțelese deodată că epistola nu era nici plină de voie bună şi nici lipsită de griji, cum i se păruse. Amărăciunea şi tulburarea ce se citeau printre rîndurile glumețe, neaşteptate în scrisorile fratelui său, i se transmiseră fără voie. Mai reciti o dată post-scriptumul şi se înfioră de presimțiri negre. „În suflet, r...t. Grăbeşte-te, altfel n-ai să mă mai găseşti, şi cine

ştie cînd ne vom mai întîlni.“

Neliniştea neînțeleasă i se transmise şi lui, nu-i mai veneau gînduri bune şi nici somnul, deşi pe „Aurora” era în stare să adoarmă în orice poziție şi la orice vreme. Abia cînd dreptunghiul ferestrei prinse a se iumina şi, amețindu-l în caruselul lor, pinii se luară la întrecere cu trenul, gîndurile începură să i se încîlcească şi gardemarinul Livitin, plecîndu-şi capul pe umărul vecinului, adormi somn adînc de marinar, din care-l pot trezi numai goarnele sau clopotul de alarmă. Dar adormind îşi întinse cu desfătare picioarele amorțite şi lovi genunchii studentului care şedea pe bancheta din față.

Tînărul sări ca ars, îşi roti ochii înspăimîntat, ca omul care nu se dumireşte unde se află, după aceea se cuibări cît mai comod, încercînd să adoarmă iarăşi. Dar somnul îi fugise şi studentul, trezindu-se de-a binelea, întoarse ochii spre fereastră

Acolo, în lumina abia înmuguritei dimineți de vară, diafană şi proaspătă, se rotea molcom zidul de brazi cerniți. Tot mai des îi spărgea întunecimea verdele proaspăt al puieților pufoşi, ori roşul palid al fraților mai vîrstnici cu trunchiurile dezgolite pînă mai sus, asemenea unor coloane roşii-aurii (cu adevărat pădure de catarge). Vagonul se întunecă mai apoi iarăşi sub streşina flocoasă a cetinilor negre aplecate pînă jos, la terasament. Uneori codrul, depărtîndu-se de linie, dezvăluia priveliştea vreunei poieni de munte presărate cu spărtură de stîncă căruntă, fie cu o coşmelie intrată în pămînt şi înnegrită de vreme, mărturisindu-şi mizeria fățiş, fie cu o pajişte cu ierburi bogate scăldată în lumina darnică a soarelui, vreo cinci, şase vaci bălțate care rumegă nepăsătoare, şi alături tabloul, straniu pentru ochii rusului, al unei căsuțe vopsite în culori vii, pe temelie de bolovani, uniți prin dungile albicioase ale cimentului — întruchiparea bunăstării țăranului finlandez, cîştigată cu multă trudă. Într-un compartiment vecin unul din pasageri a coborît un geam şi mireasma de pădure, proaspătă şi curată, luă locul aerului închis, duhorilor grele

ale răsuflării unor oameni care au dormit pe apucate. Somnul fu alungat definitiv. La o palmă de fereastră alunecau stînci albastre-cenuşii abrupte şi colțate, din crăpăturile lor izbucnea spre cer verdeața dornică de viață — o tufă aninată într-un fir de rădăcină, crescînd pieziş, ori un pomişor subțiratic cu tulpina schiloadă, de parcă s-ar fi zbătut disperat să scape din captivitatea pietrei.

Şi brusc, bagheta magică a luminii sfîşie cortina — o percepuse cu toate simțurile, parcă şi cu pielea obrazului. Înaintea ferestrei se deschisese ceva căruia la început studentului nu-i găsea un nume. O frîntură de clipă mai tîrziu înțelese că are în față oglinda golfului. Strălucind în argintul dimineții, ea se întindea în lung şi-n lat pînă departe, cît cuprindea ochiul, şi Tişeninov îşi simți inima uşoară, liberă de toată apăsarea. Dar nu apucă să-şi desfete privirea bine, şi brazii bătrîni, grăbindu-se parcă, traseră întunecata cortină asupra vedeniei, şi chiar lîngă fereastră se înălță iar un zid de piatră sinistru. Nu lipseau decît gratiile.

Dar necuprinsul luminos, o dată văzut, se făcea simțit şi dincolo de piatra zidului şi privirea aştepta însetată să i se dezvăluie iarăşi oglinda lui slobodă. Iar cînd dorința îi fu împlinită, Tişeninov zîmbi fără să vrea necuprinsului albastru-ar- gintat, cum zîmbeşti unui nou cunoscut în care ai intuit din prima clipă un viitor prieten.

Ca să vezi ce întorsătură au luat lucrurile!... Acum patru zile încă n-ar fi putut presupune că de aici încolo viața lui va fi legată de marea pe care n-a văzut-o de aproape, şi de navele de război, despre care chiar că nu ştia nimic. Cu toate acestea, o asemenea cotitură hotărîtoare se săvîrşea în viața lui, departe de a se fi încheiat. Trebuia să se obişnuiască cu ideea că toate vor merge altminteri de aici încolo, începînd cu costumul acela de mascaradă cu care îl vor îmbrăca, cum avea şi marinarul tinerel ce-l sculase din somn — pantaloni cu clapă cum n-a mai văzut, o caraghioasă bluză marinărească de copil cu guler albastru şi o beretă cu panglici... Va trebui să-şi ia rămas bun nu numai de la

uniforma de student şi rubaşca brodată cu care era atît de deprins, dar şi de la traiul acela plin de primejdii, în schimb atît de liber, pe care şi-l alesese singur şi care-i permitea să vorbească oriunde orice gîndea... Va fi nevoit să-şi controleze fiecare pas şi fiecare cuvînt, să-şi țină în frîu sentimentele, să se obişnuiască cu mediul acela strein şi să facă din el însuşi un alt om.

Cotitura se produsese duminică 13 iulie, cînd Tişeninov veni iarăşi să doarmă la Kudrin, după cum s-au înțeles dinainte. Ziua fusese grea: deşi în tot Piterul erau în grevă peste două sute de mii de muncitori, amenințarea războiului şi a mobilizării (care se aştepta din zi în zi) subminase hotărîrea celor care numai îi urmau pe alții pe drumul lor greu. La uzina Lessner administrația declară *lock-out:* cu o zi înainte se anunțase că muncitorii care nu se vor prezenta la lucru nici luni vor fi toți concediați, şi la o nouă angajare se va ține seama de asta. În sînul comitetului de grevă se produse îndată o sciziune, majoritatea era pentru încetarea grevei. Cu asemenea veşti venise Tişeninov seara la Kudrin, să-i ceară sfatul. Acesta însă îl întrerupsese de la primele cuvinte.

— Asta nu mai e grija noastră, a mea şi a dumitale, Egor Sanîci. Avem altă treabă acum: să ducem munca în flotă. După cît se vede, chiar c-o să-nceapă curînd războiul... Va trebui să mă întorc pe „Suvorov", ne-om întîlni acolo.

— Nu-mi vine a crede, obiectă Tişeninov... Pe mine mă ia la infanterie, asta în orice caz, şi ceva mai încolo, căci anul trei de la politehnică are dreptul la amînare...

Kudrin îl privi lung.

— Dumneata, Egor Sanîci, ai altă cale înaintea dumitale: va trebui să te înrolezi iuncher în flotă, spuse cu o expresie gravă. Un an, doi ai să umbli marinar, iar după aceea, mare lucru dacă nu te vezi miciman, inginer-mecanic... Ofițer ca toți ofițerii, iar pe dinăuntru — de-al nostru! Iacătă, asta-i povestea.

Tişeninov se porni pe rîs.

— Mult ți-ai spart creierii pînă să ajungi la gîndul ăsta, Feodor Gavrilovici?

— Nu eu m-am gîndit, ci cei de La Comitetul din Petersburg, răspunse cu aceeaşi gravitate Kudrin. Da, şi-au bătut capul destul, şi nu numai cu cazul dumitale. Fă şi dumneata socoteala: amînarea-i amînare, dar de luat au să te ia. Şi atunci? O să fie în armată un soldat revoluționar mai mult. Pe cînd aşa, ai alte posibilități; ai la activul dumitale trei ani de politehnică — asta înseamnă jumătate din examenele pentru titlul de inginer-mecanic. Ce te împiedică să intri ofițer în flotă? Alt prilej nu se va mai ivi. Şi musai acum. Mai încolo, mai mult ca sigur au să stea să cerceteze cine, cum, de unde, pe cînd astăzi, în focul primelor zile, o să iasă treabă curată: elan patriotic, şi atîta tot!... Nu mai pot să învăț, chipurile, vreau să mă războiesc... Iacătă, deşi am dreptul la amînare, dar uite că mă cer pe front, însă, cum sînt om cu carte, n-o să mă luați ca soldat prost!... Şi au să te înroleze ca iuncher în flotă, ba au să te şi laude, o să vezi! Straşnic, nu-i aşa, Egor Sanîci? făcu el şmechereşte cu ochiul.

Tişeninov îl privea cu ironică părere de rău.

— Nici nu se poate mai grozav... Dar îmi permiteți o întrebare? Cine ți-a spus că indivizii suspecți politic sînt înrolați ca iuncheri în flotă?

— Cine ți-a spus dumitale că eşti suspect politic? îi răspunsese pe acelaşi ton Kudrin. Eh, Egor Sanîci, Egor Sanînci, să nu se cunoască omul pe sine însuşi! Ia uite ce scrie aici despre dumneata.

Şi cu vădită plăcere îi întinse o foaie de hîrtie groasă, împăturită în patru.

Desfăcînd-o, Tişeninov văzu cu mirare în colțul ei din stînga emblema: „Primăria oraşului Sankt-Petersburg. Cancelaria. Secretariatul secției a III-a.“ Sub titlul în majuscule: „Certificat”, urma un text tipărit, unde, la locurile cuvenite, numele său era completat cu o caligrafie înfloratăde conțopist. Nu-i venea să-şi creadă ochilor.

„Eliberat la ordinul Primarului, conform articolelor 197—1

şi 194 din Hotărîrea privitoare la executarea stagiului militar, *studentului Egor Alexandrovici Tişeninov de la Institutul politehnic din S.P.B.,* pentru a-l prezenta la locul în drept, cu prilejul încorporării în armată ca voluntar. Se adevereşte prin prezenta că *E. A. Tişeninov* nu a fost suspectat de sentimente neleale şi că dosarele Primăriei din S.-Petersburg nu cuprind fapte infamante, conform articolelor arătate mai sus, puse în sarcina lui *Tişeninov* în răstimpul de cînd locuieşte la S.-Petersburg.

Scutit de impozite şi timbre conform par. 5 art.62 al Codului privitor la impozitele directe.

Şeful cancelariei:

Asesor de colegiu *Filippov* Secretar:

Kostkin"

— O hârtie cu mare efect, clătină din cap Tişeninov, împăturind documentul, cu acelaşi zîmbet ironic. Numai de-ar lua-o de bună...

— Şi de ce să n-o ia? răspunse Kudrin la fel de calm. Totul este autentic — pecetea, formularul, semnăturile. Nici măcar numărul de înregistrare nu e fals, să verifice cît or pofti, primăria o să le răspundă că într-adevăr s-a eliberat... Un singur lucru nu-i adevărat — impozitul l-a încasat totuşi asesorul de colegiu... Ba încă unul mai gras: a băgat în buzunar o „caterincă" întreagă! Kudrin clătină din cap şi se porni pe rîs. Nu-i prima dată că-l încasează, numai că a urcat preţul — cică-i război! Dar la o asemenea treabă comitetul n-a stat să se tocmească. Gîndeşte-te şi dumneata, Egor Sanîci, cît e de important să intri ofiţer în flotă! Noi trebuie să privim înainte — războiul va trezi degrabă conştiinţa în oameni, cît despre flotă, ce să mai vorbim! Marinarii, cum s-o stîrni ceva, se ridică cei dintîi — şi atunci de unde să iei ofiţeri de-ai noştri? De aceea trebuie să profiţi de orice prilej, ca să ai revoluţionari nu numai în cazărmi, dar şi în careuri... Îţi aminteşti ce scria Lenin despre hotărîrea conferinţei de la Tammerfors, aceea a organizaţiilor militare?

— Nu mi-a căzut în mînă, recunoscu fără să se ascundă

Tişeninov. Dar ce scria Lenin acolo?

— Interesant, pufni Kudrin. Va să zică, n-ai citit?... Şi eu credeam că dumneata, care eşti un intelectual revoluționar, ştii tot ce-a scris, din scoarță în scoarță... Şi pe mine m-au întrebat, iacătă, acum trei zile, la comitet... Cică, eşti marinar, ştii mai bine cum le-a dat Lenin menşevicilor peste nas în problema ofițerească...

— Şi cum le-a dat peste nas? îl întrerupse nerăbdător Tişeninov.

Kudrin tăcu, alegîndu-şi o țigară.

— Să mă ierți, Egor Sanîci, spuse el ruşinat, dar n-am fost cinstit... Le-am zis: ştiu, cum să nu, i se potriveşte întocmai lui Tişeninov... Pentru că vezi, gîndeam aşa: dacă Comitetul din Petersburg te trimite în flotă ca ofițer, ba şi Lenin a scris ceva despre asta — la ce să mă mai perpelesc? De altminteri, şi fără să fi citit articolul lui Lenin, ştiu că trebuie să te trimită în flotă; cît despre dumneata, ca om cu multă învățătură, ai să te lămureşti singur despre ce a scris Lenin. De citit n-am citit, da ştiu dinainte: scrie acolo despre ce gîndim noi, da, se potriveşte întocmai. Atîta că mă interesează cum a exprimat el gîndurile noastre în articolul acela...

Oricît de neliniştit era de viitorul nou ce i se deschidea în față, Tişeninov nu se putu abține să nu izbucnească în rîs.

— Bine, dar cum să le cuprinzi pe toate cu viața asta a noastră semilegală, Feodor Gavrilovici...? Însă dacă şi dumneata, care eşti marinar, şi eu, care sînt civil, nu-l ştim, poate ne-am înțelege ca fiecare pe linia lui, dumneata pe a dumitale, eu pe a mea, să ne facem rost de articol! Mă interesează foarte mult care-i motivul acela de mare cinste pentru care Comitetul din Petersburg cheltuie cu şperțurile, ca să-mi facă un rost ca ofițer în flotă? Înțelege-mă: asta nu înseamnă că refuz; nu, merg, nici vorbă, atîta că nu înțeleg de fel: cum veți aranja treaba?

Kudrin trimise un colac de fum spre tavan.

— Foarte simplu. O să meargă. Dumneata, Egor Sanîci, ai să pleci la Helsinki. Unde — ți-oi explica. Înainteză cererea

direct la statul-major al comandantului flotei — aşa rezolvi mai repede decît aici, prin Marele stat-major, nu mai spun că te ţii departe de poliţia petersburgheză — paza bună trece primejdia rea. Deşi certificatul de bună purtare nu e fals, oricum, nu-i bine să te făleşti cu el pe aici... Aşa rămîne, se întrerupse deodată. Om vorbi mai pe urmă... uite-o, vine Fedosia...

Fedosia îl ospătă ca întotdeauna cu cartofi fierţi în coajă şi cu slănină, iar pe Kudrin, care era în schimbul de dimineaţă, îl sfătui să se culce. Lui Tişeninov îi aşternu pe jos — aşa o rugase — lîngă patul lui Gavriuşka. Somnul nu-i veni pînă tîrziu, în suflet tot îi mai bîntuia furtuna şi neliniştea era tot atît de chinuitoare. Neaşteptata propunere a lui Kudrin (după cum înţelegea, de fapt propunerea Comitetului din Petersburg) îl scosese din făgaşul său. Era gata să continue munca aceea primejdioasă de agitator, pe care o desfăşurase în ultima vreme prin uzinele petersburgheze. Dar să se înroleze în flotă ca ofiţer, într-un mediu cu totul strein? Să ia asupra lui un rol care nu i se potrivea, şi nu pentru un an, doi, ci pînă-n ziua cînd va învinge revoluţia?... Toate astea trebuiau cîntărite cu grijă.

Şedea pe pervaz, privind pe fereastra deschisă spre apele negre ale nopţii zăpuşitoare. Kudrin se suise în monumentalul pat conjugal, mîndria Fedosiei, şi dormea de mult un somn greu, neliniştit, agitat. Gavriuşka fosăia încetişor pe nas. Fedosia, după ce colindă o vreme cu paşi neauziţi prin odaie, ca să rînduiască totul şi să pregătească ce era nevoie pentru dimineaţă, cînd soţul pleca la uzină, copilul la şcoală (învăţa la şcoala orăşănească elementară), pluti lin, gingaşă nălucă albă, în spulberul luminii felinarului, spre ungherul unde stătea patul şi se aciui lîngă Kudrin, tot atît de grijulie să nu-i trezească pe ai ei. Odaia se cufundă în tăcere. Tişeninov, aşezat pe pervaz, chibzuia la cele transmise de Kudrin din partea Comitetului din Petersburg al partidului bolşevic. Trebuia să ia o hotărîre — hotărîrea unei singure nopţi pe toată viaţa. Înaintea lui se deschideau chei strîmte, o

trecătoare, o răscruce, o cotitură. Viața se frîngea, prima parte o excludea pe cealaltă şi asta nu depindea decît de istorie, istoria pe care el o făurea, laolaltă cu oamenii partidului său.

Nu ştia cît timp trecuse de cînd şedea cu genunchii adunați sub bărbie şi ochii țintă într-un singur punct, la felinarul de lîngă Porțile Narvei. Se dezmetici din pricina unui sunet ciudat ce semăna cu un scrîşnet de macara ruginită. Alungîndu-şi năvala gîndurilor apăsătoare, înțelese că gemea Kudrin prin somn şi scrîşnea din măsele. Tişeninov vru să se apropie şi să-l trezească din coşmarul acela, dar întorcînd capul, o văzu pe Fedosia cum îi trece palma peste față cu o mişcare de mîngîiere duioasă, cu neputință de redat în cuvinte, şi îngînă prin somn vorbe nedesluşite. Kudrin oftă iritat, din străfunduri, o dată, încă o dată, bolmoji ceva printre dinții încleştați, cîteva cuvinte de mînie pesemne. Şi atunci Fedosia îl mîngîie iarăşi pe față — de data asta Tişeninov îi auzi limpede vorbele: „Dormi, Fediuşa, sînt cu tine. Iar îl visezi pe amiral? Dormi, odorul meu…“ Kudrin sughiță a plîns, ca un copil, oftă — de astă dată uşurat şi adînc — şi totul se potoli iar în sălaşul muncitoresc.

Ghimpele invidiei îl împunse în inimă pe Tişeninov. De cînd se ținea minte, era singur pe lume şi nimeni nu-l mîngîiase vreodată aşa, pe obraz, nimeni nu-i spusese cuvîntul acela minunat: „odorul meu…“ Au fost şi-n viața lui femei — tot felul, începînd cu studentele pline de idei „avansate”, îndopate cu lecturi din Leonid Andreev, Schnitzler{59} şi Sologub{60}, şi sfîrşind cu prostituatele de o rublă de pe Canalul Ekaterininski, dar nu mai auzise niciodată vorba asta, mai uşoară ca răsuflarea, scăpată de pe buze femeieşti, mîngîierea dragă de mamă şi iubită; nu, el nu cunoscuse niciodată căldura tainică a inimii de rusoaică. Se simțea chiar ruşinat că fusese martorul involuntar al acelei mîngîieri de femeie şi, temîndu-se ca nu cumva să mai audă o altă vorbă, la fel de tainică şi de sfîntă, se dădu jos încetişor de pe pervaz şi se întinse cu burta pe el, jumătate atîrnat în

stradă, ca atunci, în noaptea de neuitat, cînd ei doi, el şi Kudrin, ascultau cum trecea garda imperială prin Porțile Narvei.

Acum domnea liniştea pe sub porți. În lumina cețoasă a felinarelor platoşele oştenilor de bronz, păzitori ai Arcului de triumf, luceau rău prevestitor, iar de jur împrejur clipeau trist şi neliniştit sîmburii de lumină din ferestrele cocioabelor muncitoreşti, pitulate la pămînt — nici acolo nu dormeau oamenii: ziua de mîine îi amenința ori cu războiul, ori cu pierderea pîinii. În cele din urmă luminițele clipiră molcom una după alta şi se stinseră. De mult Bariera Narvei dormea somn greu, de oboseală şi nelinişte, iar Tişeninov tot mai stătea culcat cu burta pe pervaz, încercînd să străpungă pîclele viitorului, spre a desluşi noua cale ce i se deschidea înainte şi care-i frîngea toată viața.

I-o frîngea?...

Ba parcă nu era aşa.

Pesemne că avea dreptate Kudrin: mobilizarea va chema sub arme rezerviştii, şi atunci pe nave vor veni marinari din uzine şi fabrici, de la căile ferate, din sate, şi printre ei vor fi destui dintr-aceia care au învățat cîte ceva din „civilie", au mai înțeles cîte ceva. Se vor întoarce şi unii asemenea lui Kudrin — revoluționari pînă-n măduva oaselor. Nu, ăştia nu-s recruți sperioşi, cărora uşor le îndopi capul cu basme despre credință, țar şi patrie, despre vrăjmaşul dinlăuntrul şi dinafară... Se va aduna pe nave adevărata gardă — nu garda țarului, ce scăpărase nu demult din paloşe şi coifuri pe sub Arcul de triumf, ci garda revoluției, gata să pornească la luptă o dată cu semnalul insurecției armate, cînd îi va veni vremea. Locul lui este în rîndurile acestei gărzi.

Nu, viața nu i se frînge. Ea se continuă logic, se dezvoltă în aceeaşi direcție pe care el şi-a ales-o de mult, de cînd era elev al liceului real. Şi, scrutînd de sus ulicioarele domolite ale cartierului de la Porțile Narvei, care adăpostea somnul neliniştit al muncitorimii ce a doua zi avea să fie mînată la abator, Tişeninov îşi dădu seama poate pentru prima oară

cine e el. Cu o limpezime surprinzătoare se văzu pe sine, omul a cărui profesie era lupta, revoluția.

Cerceta atent, de la distanță parcă, pe tînărul de douăzeci şi doi de ani şi jumătate care zăcea cu burta în jos pe pervazul ferestrei, slab, numai nerv, cu totul singur pe lume, fără familie, fără adăpost, fără un loc stabil în viață. Omul acela era acum student şi se pregătea să iasă inginer. Dar tot aşa ar fi putut să ajungă şi medic, învățător, farmacist sau avocat (numai funcționar nu!), pentru că toate aceste nu erau decît meserii auxiliare. Principala şi vitala sa profesie rămînea revoluția. Şi dacă asta era situația, atunci mai putea fi vorba de o viață frîntă? Revoluția îl trimitea într-o nouă misiune (şi pesemne grea), în mediul ofițerilor din flotă, îi dădea în grijă o nouă sarcină cumplit de anevoioasă, avînd un țel îndepărtat şi bine gîndit: să ajungă ofițer, rămînînd revoluționar de profesie.

Şi îndată ce o înțelese cu mintea şi o primi cu inima, totul deveni nemaipomenit de limpede, şi Tişeninov simți îndemnul să se apuce cît mai repede de îndeplinirea acestei sarcini.

Prin firea sa, era dintre oamenii care se aprind repede şi care trebuie să se apuce neîntîrziat de treaba pentru care s-au hotărît. A doua zi de dimineață se duse la institut, îşi pierdu toată ziua procurîndu-şi actele necesare (era vară şi la secretariat domnea o acalmie perfectă). Seara se întoarse la Kudrin voios, însuflețit, de parcă ar fi fost un alt om, nu cel de ieri.

Şi iarăşi statură pînă tîrziu pe pervazul ferestrei, şi Kudrin îl puse la curent, ca întotdeauna calm şi detaliat, cu viața semiclandestină, semilegală a revoluționarilor ruşi din Finlanda, pe care puțini o cunoşteau. Astfel Tişeninov află că bătrînul şi respectatul meşter-ceasornicar, specializat în cronometre, Piotr Evdokimovici Skvorțov, care de treizeci de ani lucra la secția instrumentală a Direcției hidrografice a flotei imperiale ruse, are o fiică, Vera, care ține legătura dintre Comitetul din Petersburg al partidului bolşevicilor şi „cei cinci“ de pe „Suvorov“. Kudrin îl sfătui să-l caute prin ea pe

ajutorul de timonier Kaşcenko: tot ea va fi la curent cu nava pe care va fi chemat de ordinul de mobilizare Kudrin însuşi. Acum nu-i trimitea nimic prin Tişeninov, la început trebuia să fie foarte precaut.

Şi iată-l acum în tren, privind pe fereastră la ținutul acela cu totul necunoscut, mohorît ca şi cetina codrilor săi cerniți, dîrz ca şi granitul stîncilor sale albastre, neînțeles ca şi limba lui — Finlanda, bucuria nevămuită a petersburghezului filistin şi piatra din ficatul bolnav al lui Menşikov de la *Novoe vremea,* Finlanda, țepuşa înfiptă drept în inima ohranei ruseşti şi refugiul de nădejde al revoluționarilor ruşi, Finlanda, singura colonie din întreg imperiul care-şi păstrase ca prin minune fața neschimbată.

Soarta ei fusese într-adevăr uimitoare. Patrie a unui popor harnic şi neiubitor de războaie, fusese de-a lungul a şapte nesfîrşite veacuri arena unor încăierări sîngeroase dintre două măreții: măreția suedeză, care pălea şi se veştejea, şi măreția rusă, care prindea puteri. Şi aşa cum rodul zemos al unui copac îngrijit de harnicul bunic cade în mîinile trîndave ale nepotului nepăsător la toate, la fel şi aici ironia soartei făcu să se săvîrşească cotropirea Finlandei în 1809, cînd la tronul Rusiei se afla Alexandru I, „un domnitor cam fără vlagă, dar viclean, un filfizon cu-a lui chelie, ce-i dădea strălucire vie, al muncii duşman îndîrjit, de glorie mult cocolit“.

O, cît ar fi dorit el, despotul acesta care îl făcea pe luminatul admirator al culturii europene, să-i îngenunche numaidecît pe finlandezi, să-i supună bastonului tricolor al întregii Rusii, să prefacă această țară cucerită de urmaşii şi ucenicii lui Suvorov în vreun județ Verhnesîsolski, de pildă, cum avea atîtea!... Din păcate, nu era un lucru fără primejdie. Napoleon, în aureola gloriei de Prim consul al republicii, care orbise Europa cu strălucirea împărăteştii cununi deasupra Franței, era încă în toată slava şi puterea, mai era proaspătă încă amintirea Austerlitzului şi a păcii de la Pressburg, care a ruinat cu uşurință Sfântul Imperiu Roman. Cu tot atîta

uşurință s-ar fi putut nărui şi Imperiul Rus. Iată de ce țara cucerită trebuia momită în fel şi chip de partea Rusiei, pentru a face din ea pavăză împotriva Suediei, unde, în aşteptarea ocupării tronului regal, se şi instalase un locțiitor al lui Napoleon, mareşalul Bernadotte. Trebuia făcut totul pentru a mitui oamenii banului finlandez şi a-i corupe politicienii: nu puteai să nu recunoşti că, sub dominația Suediei, această provincie nou-cucerită fusese de fapt o țară ce-şi păstrase pe jumătate independența, avea seimul ei şi unele drepturi...

Şi pentru prima oară în istoria pristolului autocrat al Rusiei răsună de la înălțimea lui cuvântul ce-l rosteau pînă atunci numai complotiştii, numai răzvrătiții împotriva siguranței statului: „constituția". Condeiul august scîrțîi şi, presărînd pete de cerneală, mîzgăli anevoie, cu înfloriturі, un prețios „Alexandru" pe nemaipomenitul document în care se vorbea despre necesitatea de „a lăsa organizarea interioară a Finlandei în mâinile poporului ei, conferindu-i-se incomparabil mai multe avantaje prin alipirea la Rusia, decît sub dominația Suediei", pentru care motiv, spre deosebire de alte popoare ale Rusiei, i se recunoştea dreptul de a-şi hotărî „regimul politic, modul de viață, pentru ca să nu se socoată înrobit de Rusia, ci legat de ea prin interese comune vădite", în care scop i s-au păstrat Finlandei „nu numai legislația ei civilă, dar şi cea politică."{61}

Asemenea vorbe mari — ba şi altele, care le întreceau pe acestea, atîta erau de liber-cugetătoare — a rostit Alexandru I (tot el şi Binecuvântatul) în adunarea seimului finlandez ținută în oraşul Borgo, grăbindu-se s-o facă înaintea semnării tratatului de pace cu Suedia, ca să încline de partea sa cît mai repede inimile finlandeze. Însă vorbele au rămas vorbe goale... Constituția dăruită prin grația autocratului nu era întărită de nici o lege, poate în afara vămilor protecționiste la importul materiilor prime de peste hotare în sprijinul industriei finlandeze în faşă, faptă cu care fură cucerite, în cucerita țară, vîrfurile ei influente. Constituția Marelui ducat al Finlandei s-a dovedit a fi ceva asemănător cu mantia din

recuzita unui teatru de bîlci: pînză de sac, stambă roşie şi cozi de pisici negre, care întruchipează pe scenă măreția regească de purpură şi hermină.

S-a irosit aproape un secol întreg — al nouăsprezecelea — cu limpezirea enigmelor acestei constituții. Jocul se desfăşura cam aşa: învățații finlandezi interpretau în felul lor nedumeririle juridice cuprinse în statutul ducatului Finlanda, în vreme ce autoritățile ruseşti le tălmăceau după bunul lor plac. Oamenii de stat finlandezi se străduiau cu hărnicie să traducă în fapt minciuna sforăitoare a lui Alexandru Binecuvântatul, pe cîtă vreme autoritățile țariste le turnau gogoşi şi mai şi, numai să scape, ospătîndu-i cu alte manifeste de-ale țarului la fel de pompoase şi goale de conținut. O singură dată, după nenorocosul acela de război al Crimeei, s-au văzut siliți să mai lase din preț. Astfel, în 1863, a fost convocat în sfîrşit seimul finlandez, pentru prima oară după declarația de la Borgo, în care a fost recunoscută ca limbă oficială finlandeza; Finlanda căpătă dreptul de a bate o monedă proprie, de a avea o justiție proprie şi dreptul de dispensă la îndeplinirea serviciului militar. Ca urmare la toate acestea, împăratul Alexandru al II-lea (zis şi Eliberatorul), cel ce abia după o jumătate de veac îndeplinea unele din făgăduielile premergătorului său, Alexandru I, fu imortalizat cu profundă recunoştință în statuia ecvestră ce se înălța înaintea clădirii parlamentului.

Oricum ar fi, Finlanda îşi duse traiul tihnit şi fără necuviințe, cum a fost, de pildă, răscoala poloneză, şi-şi făcu negoțul împăcată pînă la sfîrşitul veacului, cînd de soarta ei a binevoit să se ocupe noul împărat al Rusiei, Nicolae al II-lea, care, după cum se ştie, şi-a început activitatea de suveran adresînd membrilor de zemstve istoricul cuvînt care, arătînd limpede toată zădărnicia unor visuri la reforme, oricare ar fi ele, avu darul să trezească mințile din amorțeală. Prin bunăvoința lui Pobedonoştev{62} şi a altor stîlpi ai tronului se dezvălui privirilor împărăteşti existența pe aceste plaiuri moştenite a unei țări nespus de ciudate, unică în felul ei, care

se administra după legi proprii, servind drept adăpost şi refugiu la tot felul de elemente suspecte şi duşmănoase şi reprezentînd un primejdios focar al revoluției, țară ce (ți-e şi groază să pronunți!) avea de gînd să se separe de Rusia. O dată cu aceasta ieşi de asemeni la iveală că privilegiile şi libertățile dăruite ei de bunicul său şi de alți strămoşi nu-l obligau la nimic pe nepotul şi urmaşul lor, deoarece toate manifestele precedente n-avuseseră alt scop decît să pogoare liniştea şi să împace mințile finlandeze, dar nicidecum să instaureze vreo constituție.

Aşa se întîmplă că exact după nouăzeci de ani, în 1899, apăru un nou manifest al țarului, deplin lămuritor, în care toate noțiunile îşi reluară locurile, hotărîte de înalta voință a suveranului. Astfel Finlanda fu primită părinteşte printre celelalte periferii ale imperiului. Autonomia seimului finlandez fu redusă la minimum. Dreptul de a vota legi proprii — strict limitat. Decretul cu privire la stagiul militar adus la acelaşi numitor cu cel al întregii Rusii. Legea privitoare la jurisdicția finlandeză, anulată. Într-un cuvînt, în cele din urmă, acestei țări de neînțeles i se impuseră normele traiului pe vătrai rusesc, verificate timp de veacuri, după modelul județului Verhnesîsolski, lucru la care nu se hotărîse nici măcar augustul vardist, răposatul împărat Alexandru al III-lea (tot el şi Iubitorul de pace).

Intelectualitatea finlandeză era cutremurată: se năruise pînă şi năluca independenței, care ținea loc de constituție. Muncitorii din fabrici forfotiră tulburați, mîrîiau înăbuşit țăranii din ferme, obligați să-şi trimită feciorii în armata rusească. Protestele se ridicau val. Cinci sute de mii de finlandezi semnară un memoriu al seimului, în care se spunea: „Din această cauză, în momentul de față poporul finlandez se simte lovit pînă-n străfundul sufletului. Deprins să-şi pună întotdeauna nădejdea în legile sale de bază, de nenumărate ori întărite de cuvîntul suveranului, el şi-a pierdut acum acea linişte sufletească pe care ți-o conferă conştiința respectării cu sfințenie a literei legii.” Se indignă şi

Europa. La Petersburg sosi o delegație internațională din partea a o mie de învățați cu renume, scriitori şi pictori ai Europei. Nu i se îngădui să se înfățişeze persoanei sacre a împăratului, iar moțiunea ei îşi luă locul în arhivă, alături de memoriul seimului finlandez.

Iar între timp la Helsinki îşi începuse activitatea vijelioasă guvernatorul general Bobrikov, învestit cu puteri extraordinare „întru paza ordinii de stat din Finlanda şi a liniştii obşteşti". Se porniră represiuni hotărîte, se înființă o cenzură cruntă, iar din Petersburg soseau „ucazuri", unul după altul, anihilînd şi ultimele rămăşițe ale autonomiei finlandeze.

Farsa istorică ce-i fusese jucată la Borgo cu nouăzeci de ani în urmă se transforma acum în tragedie. Dintr-o țară paşnică de negustori, Finlanda se prefăcea într-un vast focar de nemulțumiri şi tulburări, şi adăpost de nădejde la îndemîna revoluționarilor ruşi. Luă ființă partidul muncitoresc al Finlandei, se organizară cercuri revoluționare studențeşti şi de tineret. Iar cînd în Rusia izbucni revoluția din 1905, Finlanda luă foc numaidecît, aşa cum ia foc o încărcătură de explozibil bine preparat, cînd tragi de sîrma capsulei. Muncitorii finlandezi se alăturară greviştilor din toată Rusia, în numeroase oraşe luă ființă mişcarea muncitorească, începu să mişte şi țărănimea. De parcă reînviaseră timpurile demult apuse, cînd cu patru secole înainte se răzvrăteau neamurile *sum* şi *em* împotriva cotropitorilor suedezi, pornind uraganul de spaimă al „războiului ciomegelor..."

Răscoala muncitorească băgă în răcori tînăra burghezie finlandeză. Dar ea nu fu în stare să-i pună stavilă. Marele început fusese făcut. *„Revoluția rusă, care a fost sprijinită şi de finlandezi, l-a silit pe țar să-şi descleşteze degetele cu care timp de cîțiva ani a strîns de beregată poporul finlandez. Țarul, care dorea să-şi extindă puterea sa absolută şi asupra Finlandei, pe a cărei constituție au jurat el şi strămoşii săi, s-a văzut nevoit să accepte nu numai izgonirea călăilor bobrikovişti*

de pe pămîntul finlandez şi anularea tuturor ucazurilor sale ilegale, dar şi introducerea votului universal şi egal în Finlanda.“ }n iulie 1906 Nicolae al II-lea s-a văzut nevoit să semneze noua constituție a Finlandei votată de seim.

Dar n-au trecut nici patru ani şi, *„bandiții ultrareacționari de la Palatul de iarnă şi măsluitorii octombrişti din Duma a III-a au pornit o nouă campanie împotriva Finlandei. Abrogarea constituției prin care sînt garantate drepturile finlandezilor împotriva samavolniciei autocraților ruşi, punerea Finlandei pe acelaşi plan cu restul Rusiei, în ceea ce priveşte lipsa de drepturi... iată scopul acestei campanii... Prin acțiunea întreprinsă împotriva Finlandei libere şi democratice, guvernul țarist şi acoliții săi vor să suprime ultimele rămăşițe ale cuceririlor obținute de popor în 1905... Totul e parcă făcut să favorizeze această întreprindere tîlhărească... Burghezia vest-europeană, care altădată trimitea adrese țarului rugîndu-l să lase în pace Finlanda, nu va mişca niciun deget pentru a-i opri pe bandiți. Căci nu e mult de cînd cei ce altădată se adresau Europei îndemnînd-o să condamne politica dusă de țarism în Finlanda* i-au garantat *acestei burghezii că țarul e animat de intenții oneste, «constituționale». Conducătorii cadeți, care se intitulează «reprezentanți ai intelectualității ruse» şi «reprezentanți ai poporului rus» au dat asigurări solemne burgheziei europene că ei şi o dată cu ei şi poporul rus,* sînt solidari cu țarul.”

Trădarea se săvîrşise. În martie 1910 Stolîpin a izbutit să treacă prin Dumă proiectul de lege care în fapt anula toate drepturile cucerite de poporul finlandez, ridicînd în acelaşi timp acest popor împotriva țarului şi a miniştrilor săi. Pînă şi „Planul operativ pe anul 1914 al forțelor navale din Marea Baltică, pentru cazul unui război european” aducea alarmat la cunoştința statelor-majore şi a ofițerilor superiori din flotă că: „Situația politică în Finlanda rămîne la fel de încordată ca şi pînă acum. Posibilitatea unei revoluții în Finlanda, în decursul unui eventual război european, nu a diminuat cîtuşi de puțin, dimpotrivă, există motive să se presupună că ar fi

mai mult decît probabilă. S-ar putea spune chiar că s-a agravat în ultima vreme, datorită stabilirii unor legături între organizațiile duşmănoase nouă cu cele ale estonienilor, cu care finlandezii se înrudesc prin limbă şi origină."

Iată obrazul pe care-l întorcea Finlanda spre Tişeninov. Aşa i se arăta unui agitator bolşevic. Numai de aceea puteau să aibă loc aici conferințe de partid, adunări, întîlniri, lucru neverosimil în condițiile Imperiului Rus, iar la Vîborg, se putea tipări ziarul *Proletari*, organul central al bolşevicilor. Aici soseau, predate în mîini de nădejde, broşurile de la Londra şi de la Geneva, numere din *Iskra,* directivele lui Lenin{63}.

Nu o dată şi-a găsit el însuşi adăpost la Kuokkala, la Vîborg, la Stirsudden, la Tammerfors, la Abo, la Kotka, şi chiar în oraşul Helsinki şi în suburbia lui, Oghelbju... Nu o dată această țară aspră şi cinstită l-a scăpat din ghearele ohranei, neştiind încă, neputînd să ştie că salvează o dată cu acest om nu numai viitorul revoluției ruse, dar şi îndepărtatul viitor al planetei întregi. Aici, pe gheața subțire a lui decembrie, deasupra undei verzi a Mării Baltice, a trecut el hotarul, spre a-şi găsi refugiu în altă țară, şi gheața trosnea sub pasul lui ferm şi netemător, iar soarta omenirii atîrna de un fir de păr — dar nu l-a predat unda Balticii pe Lenin ohranei țariste, şi nici morții reci sub gheața subțire.

Cu gîndul acesta, Tişeninov urmărea cu mai puțină luare-aminte priveliştea care se depăna înaintea ferestrei. În stînga îl orbi din nou oglinda scînteietoare a golfului, în dreapta se desfăşura zidul cernit al cetinilor seculare...

Marea şi Finlanda... Cele două laturi ale vieții lui, de aici înainte.

Îşi aminti de prietenii săi de la uzina Lessner, muncitorii bolşevici, de putiloviştii de care era legat mai de mult, de studenții cu care împărtăşise aceeaşi credință partinică. Acum va trebui să-şi caute alți prieteni printre marinari. Poate va găsi vreunul şi printre ofițeri (o şansă la o mie!). Se vor ivi amici şi dintre finlandezi. Ăştia-s oameni dîrji, de

cremene, care nu ştiu ce-i teama. De-ar fi să-şi amintească numai de 1905, de grevele de la Abo şi de la Helsinki. Pe vremea lor era doar un puşti, însă unchiul său, fratele mamei, care lucra la calea ferată, le aducea de pe meleagurile Finlandei asemenea istorii şi întîmplări, încît s-ar putea ca tocmai ele să fi determinat calea vieții sale... Un viitor întunecat şi luminos se înălța dinaintea lui, ascunzînd vederilor sale lumina şi întunericul codrului. Întunericul era necunoscutul care-l aştepta: cum se vor desfăşura lucrurile. Lumina era limpezimea ideii care lumina acest viitor — ce şi cum trebuie făcut. Codrul cernitelor cetini îl spărgeau însorite poieni. Stînci negre abrupte în dreapta, largul golfului scînteind prin spărtura poienilor — în stînga.

Întuneric şi lumină, asta-i viața. Primejdie şi năpastă — asta-i viața. Temnița țaristă şi revoluția — asta-i viața. Şi o singură întrebare — cine va învinge: întunericul sau lumina? Temnița sau libertatea? Şi pentru asta merită să-ți jertfeşti viața. Merită să te faci şi ofițer. Merită să-ți pui pe umăr blestemații epoleți de fir. Important este ca oamenii — oamenii adevărați! — să înțeleagă unde-i în tine lumina şi unde-i întunericul. Va veni ea vremea şi totul va izbucni afară. Țin-te bine, Egor. Ehei, aici e lată, mai ceva decît pe Liteinîi. Aici n-o scoți la capăt cu speculații ieftine ca aceea cu „Marsilieza". Ține minte, aici e vorba de nave. Or, navele trebuie să fie ale noastre. Şi pe aceste nave tu vei da ajutor în acțiunea asta măreață unor oameni pe care încă nu-i cunoşti. Țin-te bine, Egor. Învață să fii (ba nu, să pari) alt om. Fii de pe acum altul. În clipa de față eşti un neghiob de patriot, un pricăjit de student exaltat, care de cînd a deschis ochii pe lume visează flota şi acum doreşte cu înfocare să-şi dăruiască viața spre gloria ei. Ia-ți rămas bun de la băieții tăi de la Lessner, de la prietenii putilovişti, de la tovarăşii tăi din partid. Mîine vei fi altul. Te cheamă largul mării. Te cheamă Finlanda, unde vei găsi prieteni.

Şi, lucru ciudat, părea că noul său destin se prefigura tocmai aici, în Finlanda. Că doar conferința aceea de la care

pornise totul acolo, în Comitetul de la Petersburg, a avut loc aici, în necunoscutul orăşel finlandez Tammerfors. Nu apucase totuşi să citească articolul lui Lenin despre ea — nu l-a găsit la nici unul din tovarăşi, pe cîți a întrebat. Pînă la urmă, Kudrin a cerut lămuriri cuiva din comitet şi în ultima seară, înaintea despărțirii, i-a reprodus aproape cuvînt cu cuvînt ceea ce spusese Lenin mai important.

După cum reieşea, era vorba acolo despre munca de agitație în rîndul ofițerilor. La două din ccnferințe — cea din octombrie şi alta din noiembrie — se profilaseră două puncte de vedere deosebite. Rezoluția menşevică îndemna să se acorde o serioasă atenție ofițerimii, pentru a-i preface pe ofițeri în adepții conştienți ai partidului social democrat, văzînd în ei pe „viitorii conducători tehnici" ai insurecției armate. Rezoluția bolşevică, dimpotrivă, susținea că în marea ei masă ofițerimea, dată fiind componența ei de clasă, chiar şi într-o revoluție burghezo-democratică (conferința avusese loc în noiembrie 1906, adică în vreme cînd ecourile revoluției nu se stinseseră încă) va avea un rol reacționar; poate fi vorba numai de atragerea unor ofițer izolați dintre cei ce fac parte din cercurile opoziționiste.

Lenin susținu cu hotărîre rezoluția bolşevică şi-i persiflă cu sarcasm pe menşevici pentru mentalitatea lor mic-burgheză, altfel de ce s-ar teme să dezvăluie legăturile de clasă ale ofițerimii cu burghezia? În articolul său el repeta ultimul punct al rezoluției bolşevice, pe care Kudrin se străduise să-l redea cît mai exact: ofițerii cu tendințe opoziționiste trebuie folosiți în scopuri de informare, iar în organizațiile de luptă ale bolşevicilor să fie atras nu oricine fără alegere, ci numai unii din ei{64}.

Numai după ce Kudrin expuse toate acestea, deveni limpede pentru Tişeninov de ce au judecat aşa şi nu altfel tovarăşii de la Comitetul din Petersburg. Fireşte, în afara căutării acestor „elemente izolate" din rîndul ofițerimii, trebuiau folosite toate mijloacele pentru a-ți asigura pe navele flotei oameni *de-ai tăi* printre ofițeri... Şi fireşte că numai în

harababura asta de dinaintea declarării războiului, ceea ce în condițiile vieții de pace nici prin vis să-ți treacă, puteai să faci ofițeri de marină din revoluționari profesioniști, care pot duce munca de partid printre marinari şi, în caz de insurecție armată, să-i conducă la luptă pentru revoluție... Era o idee justă, care țintea departe. Dacă pe fiecare navă din Marea Baltică ar fi cîte un ofițer din aceştia, şi dacă fiecare din ei ar şti că există un altul ca el pe nava soră de colo...

Îşi mută privirea curioasă la marinarul tinerel care dormea în fața lui — un boboc, după toate aparențele. Să încerce să intre în vorbă cu el? Ar fi interesant de ştiut cu ce li-s îndopate capetele acestor flăcăiaşi pe care slujba la împărat a şi început să-i îndobitocească... E drept că marinăraşul din fața lui are un aer cu totul ieşit din comun — e atît de elegant şi de pus la punct, că-i limpede că nu vine de la țară. Nici a muncitor nu seamănă. La picioare, sub banchetă, o casetă luceşte cu lemnu-i de mesteacăn de Karelia lustruit, o casetă elegantă, şi după toate aparențele scumpă foc. Ce marinar ciudat...

De unde să ştie Tişeninov că asemenea casete erau apanajul obligatoriu atît al cadeților, cît şi al gardemarinilor de la Şcoala Navală, cînd plecau în marşuri cu navele-şcoală. Bunele maniere obligau să iei cu tine nu vreo valiză sau trusă pentru păstratul caietelor, manualelor, plicurilor şi hîrtiei de scrisori, a uneltelor de bărbierit şi altor articole de toaletă, cum ar fi ciorapii de mătase interzişi şi tot restul avutului nu prea complicat, ci tocmai astfel de casete cărora, conform tradiției, li se zicea lădițe. Iar tradiția are tîlcul ei aparte. Pe navă, gardemarinii îşi duc existența ca marinarii, deci tot ca marinarii trebuie să-şi păstreze avutul personal în lădițe.

Nu se ştie cum şi în ce fel, dar de multă, foarte multă vreme lădițele ajunseseră obiectul unei concurențe aprige. Se profilau două curente în această materie. Unul susținea că cu cît caseta e mai grosolană, ieftină şi simplă, cu atît mai mult aminteşte lădița bobocului şi exprimă mai evident şicul marinăresc. Adepții celui de-al doilea curent socoteau,

dimpotrivă, că Şcoala Navală este datoare să înnobileze bătrînele tradiţii marinăreşti, şi de aceea la confecţionarea lădiţelor pot fi folosite şi abanosul, şi mahonul, şi lemnul de palisandru, din care pricină odraslele familiilor de nobili cărau pe vas casetele bunicilor, care serviseră la timpul său drept receptacol sacrosanct al scrisorilor şi diverselor suveniruri de dragoste.

În această interminabilă dispută Iuri avea poziţia omului care şedea între două scaune. Ca s-o recunoaştem cinstit, tare ar mai fi dorit să epateze înfăţişîndu-se pe navă cu vreo casetă de familie cu blazon şi incrustaţii. Dar pentru că nu avea nici una la dispoziţie, cu un an în urmă căzu în cealaltă extremă: se duse în Piaţa Apraxin şi-şi procură un fabricat înfiorător, ceva ca un sicriaş de copil nou-născut, o lădiţă din lemn de brad abia dată pe ici, pe colo cu lac, toată noduri şi zgrunţuri, cu capacul prins în bucăţi de piele în loc de balamale şi cu încuietoarea din două cuie. După unanima apreciere a celor ce făceau parte din primul curent, lădiţa se dovedi a fi cea mai reuşită din toată compania.

Cu toate acestea lădiţa baronului Medem — o bombonieră cochetă, deşi destul de voluminoasă, din mahon de un roşu-închis care reflecta discret acea lumină caldă cu care, se zice, se putea lăuda numai barca comandantului „Aurorei” — îi strică dispoziţia pe toată durata marşului. Se jură să-i dea peste nas baronului bălan şi, începînd din ianuarie, tot colinda prin magazinele anticarilor. În cele din urmă norocul îi surîse — era chiar înainte de plecarea în marş — undeva pe Morskaia descoperi o casetă superbă din mesteacăn de Karelia, pe capacul căreia — ce ţi-e şi cu destinul! — era lucrat în mozaic un monogram: „A. L.“. Fără să mai stea pe gînduri, Luri plăti cu ochii închişi treizeci şi cinci de ruble bătute pe muchie (sumă ce depăşea întregul său buget lunar) şi repurtă de data asta o victorie pe tărîmul celui de-al doilea curent, aristocratic. Caseta fu luată drept lădiţă de băuturi a bunicului său (norocul făcea ca pe tatăl lui Iuri să-l fi chemat Piotr Alexeevici), aşa încît pînă şi contele Bobrinski a trebuit

să recunoască, cu oarecare condescendență, mîngîind cu degetele-i lungi luciul de oglindă al capacului: „Ce obiect admirabil... Orice s-ar spune, dar bunicii noştri aveau gust...”

Lipsurile relicvei „strămoşeşti” ieşiră la iveală abia ieri, în timp ce alerga să se îmbarce pe remorcher. Trebuia s-o cari la subsuoară (pe „Aurora”, renumita lădiță era transportată de ordonanță, contra unui bacşiş de două grivne). Înțelegîndu-i dezavantajele, Iuri se milogi de Şurka Krasnov, care tocmai era şef de cart, să-i dea vreo cîțiva metri de saulă din cea albă, împletită în şase fire, şi legă în cujbe blestemata moştenire strămoşească. În vagon relicva nu vru cu nici un preț să încapă pe polița de bagaje — bunicii inexistenți nu putuseră să prevadă asemenea întrebuințări casetelor lor. Împingînd zisa „lădiță de marinar” sub banchetă, la picioare, Iuri îşi ieşise cu totul din sărite. Doar sînt în magazine destule geamantane comode şi plate! Frumos o să-i stea să se prezinte cu asemenea „lădiță de marinar” pe distrugător, la Abo!

Tişeninov ridică iarăşi ochii şi-l cercetă cu luare-aminte. Ciudat marinar! Şi poate din pricina privirii stăruitoare, sau poate fiindcă îi înțepeniseră picioarele, marinarul se mişcă, se răsuci în somn şi pe umărul lui stîng sclipiră galoane aurii, iar între ele, o ancoră micuță şi elegantă.

Oricît de ageamiu era Tişeninov în ale milităriei, şi cu atît mai mult în ale uniformei din flotă, tot îi dădu prin minte că flăcăiaşul nu-i nicidecum un boboc de marinar, ci tînărul urmaş al unei vițe vechi şi nobile, un gardemarin (cuvîntul cu o rezonanță plăcută îi intrase bine în cap lui Tişeninov de cînd studiase programa Şcolii de marină şi a Institutului politehnic naval, în scopul de a se lămuri cu privire la examenele ce avea de dat pentru avansarea sa de la gradul de iuncher la acela de miciman inginer-mecanic). Şi miraculoasa transformare, sub ochii săi, a bobocului de marinar într-un strălucit gardemarin îl amuză într-atît, încît zîmbi cu toată gura.

Tocmai acest zîmbet larg îl zări Iuri Livitin, cînd deschise

ochii, după ce încercase zadarnic să găsească un alt sprijin decît umărul finlandezului pentru capul care-i cădea. Totul i se lămuri într-o frîntură de secundă: şi că ruşinoasa prezență a unui gardemarin în clasa a treia fusese descoperită, şi că vinovat de această demascare fusese studentul cu pantalonii umflați la genunchi. Desigur, toți vor rîde de el, şi finlandezii, şi fetița aceea cu coşul, cu pletele de culoarea paielor... Simți că roşeața îi împurpurează obrajii. Dracu l-a pus să se vîre cu blestemata aceea de literă...

Dar dacă asta-i situația, trebuia cel puțin să iasă cu demnitate din încurcătură. Iuri căscă prefăcut, cu nesaț şi îndelung, se întinse şi-şi frecă obrajii cu aerul omului frînt de oboseală, dar care totuşi a apucat să aţipească la urma urmei, apoi, rotindu-şi privirea în jur, dezmeticindu-se parcă, îşi trase sub banchetă picioarele cu o grabă exagerată.

— Vă rog să mă iertați, spuse zîmbind (şi cît îl costă zîmbetul acela!). Mi se pare că v-am deranjat, întinzînd picioarele... Ştiți, nu sînt deprins să dorm în vagon, în poziția asta...

— Nu-i nimic, domnule gardemarin, m-am trezit singur, nu m-ai sculat dumneata, spuse Tişeninov, zîmbind de asemeni, şi Iuri simți că-i îngheață sîngele în vine: „Gardemarin”! înseamnă că şi-a dat seama...

Găsi în el puterea să mai caşte încă o dată, dulce de tot.

— Vă rog să mă credeți, eram atît de obosit, că-mi era absolut indiferent. Mobilizarea neaşteptată în flota operativă... (Iuri tărăgăni cu un aer de importanță cuvintele.) Noaptea... Bilete nu erau... Am sărit în primul vagon...

Îşi desfăcu mîinile într-un gest de părere de rău şi simți deodată cu groază că răzbate dintr-însul nemuritorul *mister* Jingle din *Clubul Pickwick,* fanfaron şi mincinos, cu vorba sa laconică, plină de aluzii şi puncte de suspensie. Se vede însă că studentul nu observa nimic. Ba chiar, dimpotrivă, manifesta un viu interes.

— Cum aşa, în flota operativă? Doar mai aveți de urmat şcoala. Cum rămîne cu studiile?

Iuri dădu din mînă a nepăsare.

— Studiile? E război... spuse el apăsat. Dumneavoastră n-o puteți înțelege probabil... În general, studenții au altă psihologie... Însă un militar, şi mai ales un marinar... cum ar putea să stea pe uscat, cînd în larg se desfăşoară bătălii navale? Am dat o telegramă — şi iată-mă pe drum...

— De ce să nu înțeleg? Dimpotrivă, mi se pare foarte uşor de înțeles, spuse Tişeninov, ascunzîndu-şi zîmbetul. Ba chiar vă invidiez. Din primele zile în luptă... Dar iertați-mă, ce funcție veți îndeplini pe vas?

Iuri zîmbi cu amărăciune.

— Nu-i totuna? La început am să fiu simplu marinar — servant la tunuri, semnalizator... Iar mai încolo... Soarta o să-şi spună cuvîntul!

Făcu un gest plin de tragism şi amuți. Nu se mai putea stăpîni. O forță parcă dinafară îl silea să îndruge aiurelile acelea şi presimțea că acuşi o să toarne nişte gogoşi că nici el n-o să mai ştie pe unde să scoată cămaşa. Să nu dea domnul să-l mai întîlnească pe căile vieții pe acest student, c-o să-i crape obrazul de ruşine. Dracu l-a pus să vină aici în vagon? Să nu fi fost el, toate ar fi mers strună. Zîmbetul acela insultător, privirea plină de ironie... Nu, trebuia să-l învețe minte pe pletos. Să afle şi el ce-i aia un gardemarin, gata de orice faptă eroică, la care nu mai contează un vagon de clasa treia...

Însă firul apei îl şi luase. Unde avea să-l ducă trufia, nici el nu ştia, şi de pe acum se simțea apăsat de rolul pe care şi-l luase. Spre norocul său, interlocutorul însuşi stăvili cu o întrebare şuvoiul gata să se reverse.

— Spuneți-mi, poate că ar fi mai bine să procedez şi eu la fel? Să intru fochist sau maşinist?

Iuri se uită la el năuc, cum se uită omul oprit din fugă năprasnică de o piedică picată din senin.

— Dumneavoastră?... Iertați-mă, nu înțeleg...

Tişeninov zîmbi blajin.

— Nu-i nimic de înțeles. Mă înrolez şi eu ca voluntar în

flotă. Înainte de încorporare. În asemenea momente, ştiți...

— Aş-a, rosti cu greu Iuri, dar de ce în flotă?

— Să vedeți... E greu să explici toate acestea unui cm pe care îl întîlneşti pentru prima oară în viață. De mic copil visez să intru în flotă, dar ştiți şi dumneavoastră, condițiile de înscriere în Liceul militar de marină...

— Înțeleg, se grăbi să confirme cu condescendență Iuri.

— Ei, şi am încercat să dau examen la Institutul politehnic naval. Dar n-am reuşit la concurs şi atunci m-am înscris la Politehnică... Iar acum m-au sfătuit să înaintez o cerere comandantului flotei, cu rugămintea să mă înrolez ca iuncher în flotă. Am să fac față examenelor... asta ştiu. Dar poate totuşi ar fi mai simplu să procedez ca dumneata, să mă înrolez şi eu ca marinar, iar după aceea, dacă nu mi-o lipsi curajul... Poate că în urma unei fapte eroice...

Compunîndu-şi o mină plină de compasiune, Iuri tăcea semnificativ. „Naiba ştie ce i-am îndrugat, se gîndi la rîndul lui Tişeninov... Dar nu-i nimic, să socotim asta drept o probă... Doar trebuie să îndrug ceva la statul-major al amiralului? Las' să-mi sufle el...“

În vremea asta Iuri chibzuia la întrebarea vecinului de vagon. Asta-i mai lipsea! Se ține de capul lui cu întrebările. Cu toate astea, pe de o parte este un fapt care merită toată atenția. O să-i povestească el lui Nikolai: ca să vezi, pînă şi studenții dau năvală ca voluntari!... Şi ăsta nu ți-e un Valentin după care Şcoala de cavalerie plînge de atîta vreme, ci un pricăjit de student oarecare... Iar pe de altă parte — ce să-i răspundă? Să-i îndruge verzi şi uscate, numai să încurce omul?...

Dar Tişeninov îi veni el însuşi într-ajutor:

— Aş zice totuşi că-i mai corect să ce- să fiu înrolat iuncher în flotă. Aici am cunoştințe, examenele pentru titlul de inginer-mecanic am să le iau, o ştiu... Iar cît priveşte fapta eroică... Nu oricui îi e dat s-o săvîrşească, aşa-i? Mă întreb un singur lucru — au să mă primească?

Iuri simți că-l năpădeşte un val de generozitate. Idiotul

incident cu clasa a treia rămăsese în trecut. Studentul era o bomboană de băiat şi trebuia să facă ceva pentru el.

— Ştii ceva, spuse el cu morgă. Acționează pe căile dumitale. Dacă se încurcă lucrurile, comunică-i fratelui meu. Apropo, ce-ar fi să facem cunoştință? Există un asemenea obicei la englezi, să-şi spună numele la despărțire. Helsinki nu mai e departe... Eu sînt gardemarinul Iuri Livitin.

— Egor Tişeninov, deocamdată student, zîmbi celălalt.

Îşi strînseră ceremonios mîinile, fără să bănuiască măcar că fuseseră cît pe ce să se întîlnească cu cîteva zile înainte în casa de pe Bulevardul Liteinîi, însă cu totul în altă calitate, iar viitorul depărtat le rezerva surpriza unor noi încrucişări de drum.

— Aşadar, Egor... Îmi permiți? Iuri îl privi întrebător.

— Alexandrovici.

— Aşadar, Egor Alexandrovici, dacă vei avea greutăți, caută-l pe fratele meu, locotenentul Nikolai Petrovici Livitin, nava de linie „Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski". Am să-i vorbesc despre dumneata. În ce mă priveşte, n-am idee unde au să mă repartizeze... Nădăjduiesc că ne vom întîlni...

Se salutară cu grabnică politețe, deoarece trenul îş încetinise deja mersul. Lăsînd jena deoparte (cinstea şcolii fusese salvată), Iuri luă de pe poliță sabia, aruncă pe mînă mantaua, apucă subsuoară caseta şi ieşi pe culoar. Tişeninov îl petrecu cu privirea, apoi, luîndu-şi seama deodată, scoase carnețelul şi-şi notă cele ce-i spusese.

Trebuia să-şi facă legături din prima zi.

CAPITOLUL 14

Coborî din tren mai mult decît bine dispus, surescitat, într-o stare de exaltare. Orice s-ar spune, dar straşnic a mai ieşit pînă la urmă cu studentul acela!... Merita să se felicite pentru prezența sa de spirit: ruşinosul fapt al călătoriei în clasa a treia lua aspectul jertfirii de sine în numele datoriei. Acum toate i se păreau admirabile, minunate, lesne de realizat, totul înaintea lui era uimitor de senin. Peste o oră îl va revedea pe Nikolai, şi fratele său nu se poate să nu-l înțeleagă, iar viața poate chiar mîine va întoarce spre el un alt chip, fie şi aspru, însă sublim, şi gardemarinul Livitin se va preface în marinar de clasa II, pentru ca după şase luni sau un an să ajungă miciman, învăluit într-o aureolă eroică...

Pînă la portul de sud nu era cine ştie ce departe, de obicei Iuri făcea drumul pe jos pînă acolo. Dar ca un făcut, nu reuşea să nimerească cu nici un preț pasul acela elegant, plutitor parcă, aşa cum îi plăcea lui şi care se potrivea de minune cu starea lui sufletească de acum. Îl împiedica numai caseta: ca să poată saluta pe ofițerii ce i-ar fi întîlnit, trebuia s-o ducă în mîna stîngă, împreună cu mantaua, din care pricină nu izbutea să sprijine sabia care-l lovea stăruitor peste gleznă, ca şi cum i-ar fi amintit că făptura lui mult prea nobilă nu era făcută pentru a căra greutăți. Şi îndată ce coti din piață în prima stradă care ducea spre Esplanade, regretă din suflet că n-a luat un taximetru de la gară.

De altminteri, nu-i un lucru greu de îndreptat — e de ajuns să intre în primul magazin şi să sune la unul din acele numere de telefon pe care un ofițer de marină ce se respectă le ține minte în orice stadiu de oboseală, chiar şi după o *raită,* pe care şi o limbă împleticită le poate îngăima atunci cînd refuză să i se mai supună. Iuri ştia bine ce'e două numere: *tschiuhu-fem, tschiuhu- fem, schiutti-fem, schiutti-fem*[65]*;* formîndu-le nu o dată, avusese prilejul să îndruge una din

puținele fraze suedeze pe care le cunoştea: *„Warschohu, schikka en otomobil, Mundgatun schiu... Takk so mjukket!“*[{66}]

Sabia îl lovi iarăşi peste gleznă, parcă împrospătîndu-i memoria, şi Iuri, înjurînd în gînd, se supuse: va trebui totuşi să cheme un taximetru, cheltuiala nu-i chiar atît de mare. Împinse la întîmplare prima uşă şi intră într-un mic magazin elegant.

Înăuntru îl întîmpină izul plăcut al pieilor bine tăbăcite. Pe polițe se aliniaseră valizele: galbene, maro, scînteindu-şi lacul negru, de piele şi de fibră, încătărămate sau bătute în ținte, uriaşe şi minuscule, burduhănoase şi plate. Mai jos zăcea o grămadă de poşete de damă, serviete, truse, portofele. O *fräken* drăgălaşă cu părul din caier de in se uita plictisită la cei doi sublocotenenți de infanterie — unul cu obrajii rumeni de fată, celălalt mustăcios mai presus de vîrstă — care îşi alegeau truse de voiaj, cercetînd flacoanele lucioase, săpunierele, trusele de bărbierit. Iuri îi salută întors pe jumătate, cu neglijență, şi amîndoi îi răspunseră ca la comandă, pocnind din călcîiele cizmelor ce luceau feciorelnic. Fără îndoială ăştia erau pavloni, abia ieşiți ofițeri. Uniformele de ofițeri nou-nouțe, cu care încă nu erau deprinşi, cefele goale, tunse ca la iuncheri, care se afundau în chipiele mult prea largi, ținuta exagerat de marțială, pocnitul din călcîie — toate dovedeau neîndoielnic că sînt nişte pavloni din celebra promoție imperială despre care îi povestise Pahomov. Ah, au venit va să zică, să se războiască! Dar unde? În Finlanda, unde pe uscat nu vor avea loc nici un fel de lupte, şi nici n-ar fi cu putință!

Şi au alergat numaidecît să-şi cumpere truse de voiaj... Iuri trase cu coada ochiului spre tejghea şi zîmbi ironic.

Dar nici pavlonii nu-i rămaseră datori. Cel cu mustață spuse încetişor ceva celuilalt şi amîndoi traseră cu coada ochiului la caseta legată cu sfori. Iuri simți că se aprinde de ruşine. Se văzu numaidecît cu un ochi strein: un strălucit gardemarin, cărînd la subsuoară o ladă legată cu sfoară (nici vorbă că aşa-i ziceau ei saulei în şase fire, albă şi mătăsoasă,

care nu putea decît să bucure ochiul unui marinar).

Amorul propriu jignit îi întunecă brusc mințile şi, în loc să întrebe unde-i telefonul, puse caseta pe tejghea, îşi plimbă ochii pe polițe şi, încă o dată, duse mîna la beretă.

— Vă rog să mă iertați... *Fräken, geev mih en lilla koffert... Den, huli, lilla, warschobu...*{67}

Avea un vocabular sărac în limba suedeză, dar şi atît era de ajuns ca să facă impresie asupra pavlonilor, mai cu seamă dacă rosteai cuvintele cu atîta dezinvoltură şi repede. *Fräken* zîmbi, împinse o scară cu rotile şi urcă trei trepte, arătîndu-şi pulpele plinuțe strînse în ciorapi negri, care atraseră numaidecît atenția pavlonilor.

Hotărîrea de a cumpăra o valiză se născuse în mintea lui din senin, cu toate acestea, Iuri le era chiar recunoscător pavlonilor — odată şi odată tot trebuia să se despartă de această idioată relicvă! Ce-i bun pe „Aurora", va fi luat în batjocură pe un distrugător al flotei operative. Valiza nu-i prea mare, cel mult de şase, şapte ruble acolo, dar perfect decentă, nu ca idioata asta de casetă din mesteacăn de Karelia... O s-o lase aici, în magazin, mîine o să treacă Saşenka s-o ia şi s-o ducă pe Mündgatan...

Fräken luă valiza de pe poliță, o puse pe tejghea şi zîmbi iarăşi.

— Asta forrte biun lucrru, piei rrusesc, mînn inglezesc, ciripi ea rulîndu-l pe „r", în timp ce peria valiza cu o măturică moale. *Warschobu... Ferti-tre mark...* Patrruzeci trei mărci...

Patruzeci şi trei de mărci!... Iuri se îngrozi în sinea sa. Peste şaisprezece ruble — mai bine de jumătate din banii care-i avea la ora aceea în buzunar!... Dar era prea tîrziu să mai bată în retragere, doar nu era s-o şteargă după ce alesese obiectul, şi apoi se uitau şi pavlonii aceia la el... De altminteri, valiza era într-adevăr, frumoasă: elegantă, solidă, dintr-o piele tare şi groasă ca de lemn, de culoarea gălbenuşului, cu încuietorile nichelate lucind de-ți luau ochii, cu cartonaşul înrămat al cărții de vizită şi nişte chei atîrnate de curea, cu o împletitură cum nu mai văzuse...

— Foarte bine, am s-o iau, *takk so mjukket,* spuse el cît mai indiferent şi, deznodînd saula, deschise lădiţa, unde se văzu flanelul vărgat şi nişte ciorapi (noroc că erau de mătase! Ce bine că ăştia nimeriseră deasupra!). Văzînd rufărie, *fräken* întoarse cu sfială capul în altă parte, discreţie pentru care Iuri îi fu recunoscător. Camuflîndu-se pe după cele două capace, mută repede din casetă în valijoară puţinul său avut de gardemarin, cu care n-avea chef să se fălească nici în faţa acestei Undine cu plete de aur, şi cu atît mai puţin înaintea pavlonilor. Pe urma puse pe tejghea hîrtia de zece ruble împrumutată de la Pahomov, două hîrtii verzi şi, aruncîndu-şi ochii pe tabelul cursului mărcilor, mai adăugă o monedă de două grivne. În vremea asta Undina scoase de sub tejghea o hîrtie groasă şi trase lîngă ea caseta golită.

— Frrumos lucrrru, gunguri ea tărăgănat, mîngîind cu mîna caseta îmbătată de auriul soarelui. Mesteacăn a nostrrr din Karrelia, adevărat...

Din nou cei doi pavloni se uitară lung la Iuri cu zîmbete ironice, cum i se păru acestuia. Aşa? Va să zică, rîdeţi? Bine, priviţi atunci ce înseamnă un gardemarin...

Ţăcăni din încuietoarea valizei, puse cheile în buzunar şi se uită zîmbind la *fräken.*

— Vă place într-adevăr?

— O, ia... Ce lucrrr rrumos...

— Atunci păstraţi-o pentru dumneavoastră.

Toţi trei, Undina şi ofiţerii, îl aţintiră uimiţi.

— Luaţi, luaţi, repetă Iuri, desfătîndu-se cu nesaţ de efectul scenei. *Warschohu taag hans*[{68}] — şi nemaigăsind în vocabularul său cuvintele trebuincioase în suedeză, încheie pe englezeşte: *for remember*[{69}]...

Undina împinse la o parte, speriată, caseta.

— Nu, nu! exclamă ea clătinînd din cap. Asta lucrrr scump, mai scump decît valiss...

— Cu atît mai mult, e păcat să se scufunde sau să ardă, strînse din umeri Iuri, intrînd de-a binelea în rolul său de erou, în timp ce cu coada ochiului vedea cum se holbează la

el pavlonii. Oricum am s-o las undeva, doar n-am s-o iau cu mine în luptă! Ai auzit probabil! Începe războiul!... Ia-o ca amintire, dar... aici ridică vocea special pentru infanterişti, dar... promite-mi că ai să păstrezi în ea scrisorile de dragoste, cum făcea bunică-mea... *Sturr lukka*[{70}]*, adieu...*

Salută (pe ea, nu pe pavloni) şi fără să mai aştepte răspunsul, strînse mantaua la subsoară, apucă mînerul valizei, dibaci, cu trei degete, pentru ca să-şi poată susține sabia cu celelalte două, şi ieşi din magazin parcă plutind, cu mersul său aparte. Bunica, bunicul... ce importanță are... Principalul e că pavlonii au rămas cu gurile căscate, năuciți de-a binelea!

Păşea cu atîta siguranță pe Esplanade, scăldată în soare, ținînd mîna dreaptă liberă, depărtată de corp, şi marcînd fiecare pas cu o legănare a ei lină în jurul trupului. Mersul lui era calm şi plin de grație, sabia — îmblînzită, privirea rătăcea distrată pe chipurile trecătorilor şi pe oglinda vitrinelor, valiza lucea cu auriul ei răscopt şi viața se întindea înaintea lui în chip de dale de granit cenuşii, netede şi bine potrivite, pe care tocurile pantofilor bocănesc vesel şi răsunător. Dacă nu azi, atunci mîine totul se va decide definitiv, şi într-o bună zi numai el singur din toată promoția va pune pe umăr epoleții de miciman, cîştigați în luptă...

Simți din nou că „l-a luat apa...“ Aşa numea el acea stare în care din adîncurile ființei sale izbucnea pe neaşteptate celălalt Iuri — spiritual, cu replica promptă, hotărîtă, pe care îl adora, de care se entuziasma şi pe care îl implora: „Haide, rămîi, mai spune o vorbă de duh, mai lasă-i pe alții cu gura căscată!“ E drept că de fiecare dată aştepta curios, dar şi cu oarecare teamă, să vadă cum sfîrşeşte povestea şi unde-l va duce acest *alter ego* al său, care acționa parcă în afara voinței sale, şi după aceea cîteodată se căia de cîte îndrugase sau făcuse în această încîntătoare stare de victorioasă siguranță de sine. Ai fi zis că existau pe lume doi Iuri Livitin: primul — un tînăr neînsemnat, timid, nu prea ager la minte, care înțelegea viața anevoie, în vreme ce al doilea — un june

îndrăzneț, strălucitor, încrezut şi norocos în toate, personalitate teatral marcantă — cucerea o lume întreagă.

Într-o zi, împărtăşindu-i lui Nikolai a doua existență a sa, fratele său se pornise pe rîs:

— Bine zici, Iurocika, toți sîntem nişte actori ai bunului dumnezeu!... O să-ți mărturisesc şi eu în taină că îl ador pe celălalt Nikolai Livitin în stare să facă, cu capul lucid, una nefăcută, de rămîi cu gura căscată... Mare bătaie de cap să ai asemenea dubletă, dar e un lucru plăcut, cu toate că uneori te alegi cu necazuri...

Acum, după ce se mai răcise, îşi dădea seama că acest *alter ego* al său o cam luase razna. Orice ai spune, dar e cel puțin stupid să arunci pe geam o casetă care te-a costat treizeci şi cinci de ruble, numai ca să le dai peste nas unor pricăjiți de pavloni, lăsînd deoparte faptul că putea să-şi aleagă o valiză ceva mai modestă... Dar, la urma urmei, orice plăcere se plăteşte! În afară de asta, pavlonii au să trăncănească probabil cu doamnele lor de la Sveaborg, iar acelea or să umple tot oraşul cu legenda mărinimosului gardemarin. Mai ştii, poate într-o zi povestea îi va ajunge şi lui la urechi şi atunci o să zîmbească enigmatic...

Helsinki era, ca de obicei, liniştit, curat şi ordonat. Pe străzi, oricît ar fi părut de ciudat, nu se simțea nici încordare deosebită, nici nelinişte, vînzarea de dimineață din Torhetplatz, la capătul Esplanadei, mergea după rînduiala ei, gospodăreşte şi fără grabă. Şi numai lărmuitoarea îngrămădeală de căruțe la danele bazinului de sud, dincolo de piață, şi lipsa totală a elegantelor distrugătoare, de obicei ancorate aici, cu pupa spre Esplanade, dovedea că acolo, în radă, se desfăşoară urgente munci pregătitoare pline de amenințare. La dană, în locul unde altadată acostau numai şalupe elegante şi bărci cu motor, se îngrămădeau acum plebee barcazuri burduhănoase, stricîndu-i aspectul, şi marinarii cărau din căruțe saci, baloturi, lăzi. În toată această îngrămădeală Iuri nu izbutea să descopere vreo barcă de pe „Suvorov”; a trebuit să apeleze la ajutorul şefului de echipaj

de serviciu pe cheu.

Şi atunci află că încă de aseară e întreruptă orice comunicație între navele de linie şi țărm, dar că, după cum s-a telefonat de la postul de legătură, pe la unsprezece treizeci vine totuşi o şalupă de pe „Suvorov” să-l aştepte pe unul din ofițeri.

Întîrzierea îl puse oarecum în încurcătură, dar nu pentru multă vreme — în starea de spirit în care se afla Iuri, orice hotărîre se lua pe loc şi cu uşurință. Ce-ar fi să dea pe la Mündgatan?... E cam devreme, dar pînă cînd Saşenka o să-i servească micul dejun, tocmai bine se scoală Irina Alexandrovna, şi atunci va afla toate noutățile despre Nikolai. O să-i facă plăcere şi fratelui să primească de pe țărm un salut proaspăt de tot, sau poate chiar un bilețel...

Lăsă valijoara şi mantaua în camera de gardă şi porni spre podul care făcea legătura cu Skatudden — peninsula unde se aflau portul, cazărmile corpului de echipaje, magaziile, atelierele, şi unde pe străzile tihnite de lîngă catedrala ortodoxă îşi făceau veleatul familiile ofițerilor din flotă. Tot în cartierul acesta, instalată într-o vilă modernă şi confortabilă, se afla şi mica locuință a Irinei, căreia ea îi zicea *„lilla hutte*[{71}] a mea”; o sufragerie, un salonaş, dormitorul şi camera Saşenkăi, care venea întotdeauna cu cucoana ei de la Petersburg. Iuri mai venise pe aici şi altă dată, însă numai însoțit de fratele său, de aceea se simțea întrucîtva jenat: să dai buzna de dimineață, fără să fii invitat... Dar e război, cine mai ia acum în seamă convenințele.

După ce urcă însă la etaj, rămase un timp în fața uşii, nehotărît, cu ochii la butonul alb al soneriei. Războiul e război, da parcă tot trebuia să se anunțe prin telefon...

Nu ştia nici el cum se făcea, dar în suita „văduvei de marmoră” i se rezervase parcă de la sine rolul de prim paj şi june adorator. Ceea ce îl măgulea, ba îi făcea şi plăcere, dar nu aducea nici pe departe cu relațiile aşa-zise de familie, care ar fi justificat o vizită atît de matinală şi neaşteptată. De altminteri, toată povestea asta stranie cu nunta care se tot

amîna era la fel de incompatibilă cu noțiunea de familie, ca şi Irina însăşi cu noțiunea de „soție”. La urma urmei, e tînăr, dar nu chiar neghiob. Bănuia şi chiar vedea cu ochii lui de la o vreme inegalitatea din relațiile lui Nikolai cu Irina, ceva şubred şi gata să se năruie în fiecare clipă. Cu toate că în ce-l privea nu era împotriva unei asemenea căsătorii mondene, foarte avantajoase la drept vorbind. Şi considerabila avere a „văduvei de marmoră”, şi ponderea ei în cercurile din Helsinki, şi legăturile ei la Petersburg, şi toată strălucirea aceea de care ştia să se înconjoare, ba şi uimitoarea vrajă, aproape halucinantă, a frumuseții sale, sigură de sine, care de un an şi mai bine îl ținea prizonier pe Nikolai într-o pătimaşă iubire, de loc uşoară şi înveninată de gelozie — toate o justificau şi, în sinea lui, Iuri o grăbea.

Dar gîndindu-se la ea, Iuri nu-şi putea închipui de fel că se va duce în permisie pe Moika, în cuibuşorul petersburghez al Irinei Alexandrovna, cu uriaşul lui salon, cu odaia turcească plutind în semiîntuneric, între pereții tapisați cu covoare, şi cu mulțimea aceea de divane turceşti joase, unde i s-a întîmplat să petreacă vreo trei-patru seri ce repetau întocmai zgomotoasele întruniri de la „lilla hutte...” Şi oricît de mult îl şoca locuința *din fundul curții* a Izvekovilor, acolo se simțea mai la el acasă decît aici. Irina Alexandrovna, cu toată strălucirea ei, îi rămînea streină. Între ea şi Iuri se stabilise temeinic, de o parte, un ton glumeț de reverență îndrăgostită, de alta, cochetărie îngăduitoare, un ton uşuratic şi comod de convenință mondenă, care excludea orice urmă de apropiere sufletească. De cîte ori rămînea singur cu Irina Alexandrovna, avea sentimentul că pozează, iar obligația de a conversa i se părea de-a dreptul apăsătoare. În orice caz nu i-ar fi trecut niciodată prin minte să-i facă confidențe cu privire la treburile sale sau să-i mărturisească gîndurile. De aceea, înainte de a ridica mîna spre sonerie, stătu o vreme pe gînduri, gata să şi-o retragă, dar îşi aminti îndată că poate mîine va intra în foc, iar Nikolai a pus la cale pesemne ceva primejdios... Toate astea ieşeau din obişnuit şi-i determinau purtarea

neobişnuită. Şi apoi, „sforul apei” îl tot ducea înainte, de aceea îşi imaginã cu satisfacţie cu cîtă nepăsare îi va comunica Irinei Alexandrovna despre Abo şi distrugătoare, cum îi va spune că a trecut numai să-şi ia rămas bun de la dînsa în ajunul luptei — şi nu mai şovăi să apese pe buton.

Cu toate acestea soneria sună sfielnic, parcă înecîndu-se de ruşine. Dar uşa se deschise imediat şi în ea se arătă Saşenka, nu Saşenka aceea scrobită şi împopoţonată, pe care o cunoştea de totdeauna, ci o fată într-un capoţel albastru de lucru, cu obrajii aprinşi, îngrijorată şi uimitor de drăgălaşă.

— Irina Alexandrovna mai doarme? întrebă în şoaptă Iuri, dar Saşa îi răspunde tare, fără să-şi stăpânească glasul:

— Bine aţi venit, Iuri Petrovici! Cucoana nu-i acasă... Aţi luat micul dejun?

— Bună ziua, Saşenka... Dar unde-i dînsa?

— E la Drumsee. Cum a plecat de ieri la Anastasia Petrovna, ca să ia masa de prînz, nu s-a mai întors... Dar intraţi, intraţi, zîmbi Saşenka, închizând uşa după el, îndată prepar cafeaua!

La Drumsee? De ieri?... Jignirea îi împunse dureros inima. Să plece să petreacă într-o asemenea vreme, cînd Nikolai... Se înţelege, cine ar mai putea să fie amestecat în treaba asta, decît Anastasia Petrovna, *la bete noire*{72} a acestei case? Numai de asta-i arde, de chefuri şi de aventuri... A găsit şi timpul să organizeze picnicuri!...

Anastasia Petrovna, soţia unui suedez în vîrstă rusificat, un cunoscut industriaş specializat în exploatări forestiere (pe care Iuri nu-l văzuse măcar o dată la faţă), o doamnă din *beau-monde*-ul helsinkian, tînără şi de efect, de altminteri destul de libertină, era cea mai bună prietenă şi confidentă a Irinei Alexandrovna. O vizita regulat la Petersburg, iar aici, la Helsinki, o lua mereu la vila ei, chiar şi iarna, pe insula Drumsee, ceea ce-l obliga şi pe Nikolai să participe la picnicuri, partide de schi, raiduri cu iahtul sau cu iceboaturi ca să n-o piardă din ochi pe Irina, înconjurată de o droaie de adoratori zgomotoşi, de obicei ofiţeri din flotă şi din

garnizoană. Dar dacă Nikolai se prefăcea vrînd-nevrînd că se împacă cu purtările Anastasiei Petrovna, Iuri n-o „înghiţea” de loc pe această *bete noire*. Apariţia ei la Mündgatan sau întîlnirea la nişte cunoscuţi comuni însemna că seara va fi definitiv compromisă, că se va termina neapărat cu o *raită* pe la resturan- tele unde Iuri n-avea voie să calce nici măcar însoţit de fratele lui, din care pricină era nevoit să intre la un cinematograf idiot şi să se retragă de timpuriu în odaia lui Nikolai — el îşi închiriase una prin apropiere, pe Skatudden.

— Bine, Saşenka, tratează-mă cu o cafea, oftă el, dîndu-i în grijă porthartul şi sabia. Am la dispoziţie două ceasuri în cap...

Saşenka îi aruncă o privire ageră, însoţită de un zîmbet.

— Atunci ajutaţi-mă şi pe mine, iată cîte am de cărat, că de băut, n-am să beau eu, ci tot dumneavoastră, spuse ea familiar ca niciodată, arătînd spre lăzile îngrămădite în antreu. Una din lăzi era deschisă, înăuntrul ei se vedeau pe un aşternut de paie sticle culcate una lîngă alta.

— Fiu-fiu, şuieră Iuri. Mm-da, nu-i de joacă. O ditamai pivniţă. Sînt toate ale voastre?

— Facem rezerve, rîse Saşenka. Tot dumneavoastră o să ne mulţumiţi la iarnă, doar auziraţi că n-o să se mai găsească vin, că-i război! Ieri cucoana şi cu Anastasia Petrovna au alergat toată ziulica prin magazine... Saşenka deschise uşa spre bucătăria, care sclipea cu albul faianţei şi auriul alămurilor. Poftim ciocanul şi cleştele. Dumneavoastră scoateţi sticlele, eu am să le aşez în dulapuri, e bine aşa?

— Bine, se învoi Iuri, aruncînd bereta pe măsuţa din faţa oglinzii, ca la încărcat de cărbuni... Da să fim înţeleşi — nu rămîi în urmă? Echipajul pe punte, la încărcat şampană! strigă el pe tonul unui şef de echipaj şi se aplecă deasupra lăzii.

— Alea două, care-s în stînga, lăsaţi-le, le-om duce la Petersburg, îl preveni Saşenka şi deschise uşiţele dulapurilor. Luaţi pe rînd, cum se nimereşte, le-oi aşeza eu pe urmă...

„Încărcarea” se dovedi neaşteptat de interesantă şi plină

de surprize. În lăzi se găseau asemenea vinuri, cu asemenea mărci, cum Iuri nu numai că nu gustase, dar nici măcar nu văzuse vreodată, apoi şi sticlele erau de diferite mărimi şi forme: cele de lichior răsucite în felul cel mai neaşteptat revărsau lumina verde, limpede a chartreusei, flacăra aprinsă a abricotinei, focul galben tăinuit sub anteriul negru de monah al benedictinei; Johannesberg-urile şi Mosselwein-urile se înfăţişau subţiri şi zvelte ca adolescentele, şampaniile planturoase impunătoare, cu fireturi de argint şi decoraţii; ginul olandez paralelipipedic şi gătitele coniace trufaşe cu semeţe cifre care le dovedeau vechimea; vinurile negre franţuzeşti păreau blajine şi rurale, iar cele albe, tot franţuzeşti, se prezentau în graţioase şi transparente sticle cu nume poetice; votca lui Smirnov îşi juca limpezimea de lacrimă sub pajura bicefală a furnizorului curţii imperiale; romul de Jamaica etala un cap de negru, iar whiskyul scoţian — un cal alb; tokay-urile ungureşti erau aurii şi cu gîtul lung, vinul de Xeres şi porto-ul englezesc gemeau de medalii, celebra Malaga, din care sorbeau amiralii lui Staniukovici, se prezenta în sticle negre burduhănoase... Un întreg univers al gustului rafinat şi al tradiţiei unor mese servite cu bucate şi vinuri alese, unde fiecărui fel îi corespunde un anumit soi de vin, şi fiecărui vin nu numai un pahar anume, dar şi un tip anume şi o conversaţie anume, un univers al luxului şi al gurmanzilor, urmaşul direct al ospăţurilor Romei şi al fastuoaselor banchete de la Versailles — un univers nou, cum nu mai văzuse, i se dezvăluia în această expoziţie de vinuri, create nu pentru a te îmbăta ca o brută, ci pentru desfătări rafinate. Îşi întipărea în nesăţioasa minte denumirile, etichetele, formele sticlelor, ca mai tîiziu să poală etala cu vreun prilej, la vreo masă, o frază, cum ar fi de pildă: „preferatul meu Ponte-Cane” sau „incomparabilul Frapin, regele coniacurilor” sau „iertaţi-mă, nu beau decît Clicot demisec”, chiar de ar fi să stea apoi şi să se uite doar cum sorb ceilalţi Rederer-ul sau Abrau-Durco-ul rusesc, care nu-s deloc rele, dar n-au atins încă culmile snobismului.

Colecția de vinuri îl uimea totuşi şi, trecîndu-i Saşenkăi un neverosimil Chianti italienesc într-o împletitură de paie, o întrebă dacă această remarcabilă colecție doamnele au ştiut să şi-o aleagă singure. La care i se răspunse că de lista de vinuri se ocupase încă de alaltăieri locotenent-colonelul Rogulea, cel ce le şi pusese la curent cu zvonul interzicerii negoțului cu băuturi. Mai află că una din lăzi (aceea cu coniacuri, rom şi whisky) a trimis-o chiar el aseară, după ce plecase Irina Alexandrovna.

Iuri se strîmbă a dezgust. Locotenent-colonelul Rogulea, prietenul răposatului soț al Irinei, un căpitan de artilerie, era obişnuitul casei. Bărbatul acesta obez nu strălucea prin inteligență, dispunea în schimb de o avere considerabilă. Aici, la „lilla hutte", avea permisiunea să poftească la orice oră, şi de cîte ori venea, îmbia societatea adunată să-i tragă un chef de pomină la vreun restaurant, sau „să pună la cale, pe pajişte, o zbenguială de copii". Părtaş nelipsit al tuturor petrecerilor de la Drumsee, Rogulea îşi zicea tutore al „văduvei de marmoră". Era limpede pentru toată lumea că această curte pe care i-o făcea Irinei, pe jumătate în glumă, pe jumătate serios, nu urmărea propriu-zis nimic, ca şi vizitele lui sîcîitoare şi inoportune, şi nu stîrnea nici măcar gelozia lui Nikolai, cu toate acestea Iuri nu putea să-l sufere, cum nu putea s-o sufere nici pe Anastasia Petrovna. De ce, n-ar fi putut spune, poate şi din pricina romanțelor vulgare ce le compunea, romanțe pe care N. H. Davinghof, vestitul furnizor de muzică mic-burgheză, le publica cu dragă inimă.

Cu toate acestea uită repede gustul acela amar pe care i-l lăsase involuntara sinceritate a Saşenkăi. Buna dispoziție îl cuprinsese din nou, aşa că se apucă să glumească — bineînțeles la nivelul înțelegerii partenerei sale şi al humorului nu prea fin — să facă haz, ba chiar să se scălîmbăie de-a binelea: trecîndu-i sticlele, ba-l făcea pe chelnerul de la restaurant, ba pe bețivul, ba chiar pe locotenent-colonelul Rogulea. Saşenka nu-şi lua de la el ochii sprințari, deprinşi cu ocheade furişe; îl privea cu tot mai

multă luare-aminte, chicotea, pufnea în rîs, şi în cele din urmă spuse tărăgănînd cuvintele:

— Zi, aşa-a sînteţi dumneavoastră-ă...

— Cum adică?

Iuri o privea de jos în sus, cum stătea cocoţată pe taburet, luîndu-i din mînă ultimele sticle şi punîndu-le în dulap.

— Vesel, simpatic... Interesant...

— Aşa mi-s eu! rîse Iuri.

— Da de unde... De cîte ori veniţi, sînteţi bosumflat, ceremonios, parcă jucaţi teatru sau vă temeţi de ceva. De-ai zice că v-a legat careva în cujbe...

Iuri ridică din sprîncene. Uimitor! Cîtă perspicacitate!

Chiar aşa se simţea el de obicei cînd venea la „lilla hutte“, şi nu numai cînd era de faţă suita permanentă a „văduvei de marmoră” — impunătorii căpitani de rangul doi, strălucitii locotenenţi-majori, „idiotul de rangul unu din echipajul de gardă imperială” locotenentul conte Heiden de pe distrugătorul „Voiskovoi”, sau tinerii suedezi şi nu mai puţini tinerii funcţionari de la cancelaria guvernatorului general, care alcătuiau suita Anastasiei Petrovna. Ba nu, chiar în rarele ocazii cînd erau numai ei trei, Iuri şedea între Irina şi Nikolai, întocmai aşa cum spusese Saşenka, de parcă-l legase careva în cujbe. Cum de-a putut să observe? Ridică la ea ochii plini de curiozitate.

— Zi, aşa-a eşti dumneata-a... o îngînă el.

Saşenka îi răspunse cu o privire în care scînteia un zîmbet vag, de parcă îmbia ori parcă aştepta ceva.

— Cum adică? îl îngînă şi ea.

— Ageră la minte. Ai nimerit-o grozav — parcă m-ar fi legat careva...

— Cîte nu observ, Iuri Petrovici, da puţine pot spune. Daţi-mi mîna să cobor, le-am aşezat pe toate. Şi, aplecîndu-se, îi întinse amîndouă mîinile, continuînd să-l privească cu aceeaşi privire căreia Iuri nu izbutea să-i desluşească sensul pînă la capăt. Parcă ar fi aşteptat ceva de la el. Dar ce anume? Poate că pierde un prilej unic, şi ar trebui pur şi

simplu s-o cuprindă pe după mijlocul subțire şi s-o dea jos de pe taburet? Atunci ar ieşi de la sine o îmbrățişare şi- în aceeaşi clipă însă îi reînvie în minte, cu o limpezime ne cruțătoare, scena petrecută nu de mult cu Nataşa. E drept, aici lucrurile se prezintă cu totul altfel, atacul l-a pornit ea, că doar nu degeaba îl priveşte cu ochii ăştia... Şi ce frumoasă e, zveltă, subțirică, grațioasă, nu ca viţica aceea de Nataşa. Nimeni n-ar spune că-i o fată în casă... Juri că-i franțuzoaică... Dracu să le mai înțeleagă pe fetele astea... Dacă iese scandal, află Irina Alexandrovna, Nikolai...

Se dădu înapoi cu un pas, hotărît, şi-i întinse mîna. Saşenka se sprijini uşor de ea, sări de pe taburet şi numaidecît îşi potrivi părul, cu atîta calm şi indiferență, de parcă nici n-ar fi aşteptat altceva.

Iuri se felicită pentru rezerva ce şi-o impusese.

— Mă duc să mă spăl pe mîini, că m-am mînjit cu sticlele astea ale voastre, spuse el ieşind în antreu.

— Duceți-vă mai bine să vă spălați la baie, acolo arde focul la cazan, puteți să faceți şi un duş! îi strigă din urmă Saşenka.

— Bine zici, se bucură Iuri.

Un duş cald după noaptea aceea stupidă petrecută în vagonul de clasa a treia era cum nu se poate mai nimerit. Şi o luă spre baie, unde nu mai fusese niciodată — în confortabilele case din Helsinki, oaspeții aveau posibilitatea să se spele pe mîini fără să iasă din toaletă, unde întotdeauna exista o chiuvetă.

Cînd deschise uşa joasă, se opri locului fără să vrea.

Baia era cufundată într-o penumbră verde bizară, în care lucea tainic nichelul robinetelor şi scînteia cristalul oglinzilor adînci, reflectînd lumina palidă a geamului care dădea în vestibulul întunecos. O undă de parfum cunoscut umplea toată odaia, dîndu-i senzația că în această mică împărăție de basm de la fundul mării se afla undeva şi Irina. Prezența ei se simțea atît de pregnant, încît cotrobăind pe perete ca să găsească comutatorul şi dînd de ceva moale, gingaş şi pufos,

Iuri tresări şi-şi retrase repede mina.

În sfîrşit, o lumină puternică şi blîndă se revărsă din pereţi şi tavan, şi atunci înţelese de ce penumbra băii părea verde: chiuveta mare şi lată, cele trei trepte care coborau în impunătoarea cadă ca un altar de templu, toate erau din faianţă verde, pînă şi cada însăşi, ba şi pereţii odăii erau căptuşiţi cu plăci de teracotă verzi. Rogojina aşternută pe jos era şi ea de culoarea undelor mării. Oglinda mare ovală de deasupra băii şi cealaltă, mai mică, de deasupra chiuvetei, reflectînd pereţii, păreau şi ele verzi, şi numai, halatul de baie agăţat lîngă uşă, de care Iuri dăduse pe întuneric, era orbitor de alb.

Buimăcit, pradă unei stranii sfieli, Iuri studia cu penibilă curiozitate acest templu al unui cult ce nu-l cunoştea încă — cultul propriei frumuseţi pe care-l practică femeile. O mulţime de flacoane, borcănaşe, tuburi, perii şi periuţe, pile şi piepteni, bureţi mari şi mici — de la cel mai minuscul pînă la cel uriaş, care atîrna cu maiestate regească deasupra băii, creme, foarfeci, pensete, aparate electrice de neînţeles, poate pentru masaj, poate pentru inhalaţii, ustensile din cauciuc şi sticlă, ulcioare, lighene, lighenaşe, pulverizatoare prinse în năvodul plaselor multicolore, prosoape pluşate, şerveţele, alături de halatul alb imaculat care mai păstra căldura pielii fine de atlaz, mireasma aceea de parfumuri învăluitoare al căror nume nu le ştia nici măcar Nikolai — toate, toate i-o înfăţişau pe Irina Alexandrovna într-o lumină nouă şi neaşteptată.

Iuri îşi mai roti o dată privirea asupra acestui sanctuar al tainelor femeieşti, care i se dezvăluia pentru prima oară, şi încercă să-i găsească justificarea. Fireşte, fiece femeie frumoasă are nevoie de un templu al igienei, cu toate acestea, ceea ce vedea el în jurul său avea ceva îndoielnic, care te punea în gardă. Templul semăna mai degrabă a laborator utilat cu grijă, urmărind făţiş nu atît scopuri igienice, dar mai ales perfecţionarea sau întreţinerea atotputerniciei frumuseţii femeieşti. Vraja verde şi înmiresmată îi purtă gîndul spre

tainele dulci care-ți sădesc clocot în vine, inima prinse a-i bate mai iute şi în adîncurile argintatelor oglinzi i se năzări fără voie trupul acela efilat, superb, subțire şi gingaş, trupul biruitor, îmbătat de frumusețea imaginii reflectate…

Şi în aceeaşi clipă îi veni în minte ideea că poate tocmai trupul acesta, îndrăgostit de el însuşi şi care face totul pentru ca şi alții să fie îndrăgostiți de el — un trup plin de grație, îngrijit, cu toate patimile, pornirile, capriciile lui — era conținutul propriu-zis şi cel mai de seamă al vieții Irinei Alexandrovna, viitoarea soție a fratelui său…

Gîndul acesta îl ului. Imaginea „văduvei de marmoră", aşa cum o avea în minte, începea să se limpezească. Bănuielile vagi, pe care nu şi le mărturisise nici măcar sieşi şi care fermentaseră şi mai înainte în capul lui, începeau să capete acum contururi mai clare. Veşnicele *raite* pe la restaurante, suita lărmuitoare a adoratorilor, una la Helsinki, alta la Petersburg, lada cu vinuri pe care locotenent-colonelul Rogulea îşi permite s-o trimită aici, ca la el acasă, prietenia nedespărțită cu *bete noire,* o femeie neîndoielnic desfrînată, uşuratica şi cruda plecare la Drumsee, în sfîrşit, această baie uluitoare… Ori cu înfumurarea unui băiețaş îşi închipuie că vede ceea ce nu există, ori Nikolai e orb: doar pentru el Irina e un ideal, sensul vieții însăşi, „zeița pământeană", cum i se zice acolo, în careu. E cu putință să prefere întâlnirii, poate ultimei întîlniri cu Nikolai, un picnic? Îngrozitor!

Însuflețirea de mai adineaori îi pieri fără urmă. Undeva, în colțişoarele cele mai tainice ale minții, se înjgheba convingerea că femeia pe care o iubeşte Nikolai, pe care o înfrumusețează, o încunună şi i se închină ca unui altar nu-i nici un ideal, şi nici o sfîntă a sfintelor. Şi deodată înțelese cu o crudă limpezime că de aici n-o să iasă nici casă, nici familie, familia căreia Iuri îi ducea dorul, fără să-şi dea seama.

Zdrobit de propria-i descoperire, încercă să se gîndească la altceva, dar mintea se întorcea mereu pe acelaşi făgaş. Familie… Casă… Nikolai pleacă într-o misiune plină de primejdii, şi el, Iuri, a hotărît să se arunce în hăul războiului.

Şi amîndoi sînt singuri, cumplit de singuri, şi au atîta nevoie de o mîngîiere simplă, de înțelegere. Cine-i va petrece pe drumul faptei eroice? Cine-i va sprijini în hotărîrea fatală? Nimeni. Ar fi putut să fie mama. Dar mama nu mai e de mult pe astă lume. Şi vor porni cei doi frați spre moartea în adîncuri, sfîrşitul de totdeauna al marinarului, fără o vorbă de îmbărbătare, fără o mîngîiere, fără un cuvînt pornit din suflet, fără o sărutare...

Iată cînd simți cu toată puterea sufletului său un dor nestins de căminul părintesc pierdut, setea nedomolită a orfanului rătăcit în streini!... Şi pentru prima oară de cînd ieşise din vîrsta copilăriei simți nevoia să plîngă la pieptul cuiva în hohote, ca un copil părăsit, să se jefuiască, să audă vorbe de dragoste sau cel puțin de consolare, vorbe care să-l însuflețească la o faptă eroică sau cel puțin să-l îmbărbăteze la primejdie...

O uşoară bătaie în uşă îl făcu să tresară.

— Se poate? auzi vocea Saşenkăi. V-am adus un cearşaf.

— Mulțumesc, răspunse Iuri maşinal.

Uşa se deschise şi Saşenka intră ținînd în mînă un cearşaf pluşat.

— Da nu mi-ați spus unde vă grăbiți aşa, rosti ea, agățînd cearşaful şi învăluindu-l în privirea tainică de mai adineaori. Credeam că ați venit în permisie, şi cînd colo, numai două ceasuri...

— Nu, Saşenka, n-am venit în permisie, spuse Iuri rar. Am trecut pe aici ca să-mi iau rămas bun.

— Şi încotro plecați, Iuri Petrovici?

— La război.

— Cum asa? se miră ea.

— Precum vezi... Mîine mă îmbarc pe un distrugător, şi, cine ştie, poate tot mîine voi lua parte la prima luptă.

Saşenka rîse neîncrezătoare şi clătină din cap.

— Ei aş... Cine o să vă dea voie? Că doar mai aveți de învățat!...

— Nici nu întreb pe nimeni. Mă înrolez ca marinar de rînd.

Saşenka oftă deodată adînc şi plesni din palme.

— Vai de mine, Iuri Petrovici! strigă ea cu un glas tînguitor de muiere. Cum se poate una ca asta, să plecați de bună voia dumneavoastră la război?

Iuri doar clătină din cap: uite, ăsta sînt eu, mă duc de bunăvoie pe front. Dădu să spună ceva, dar cînd i se uită în ochi, doar flutură din mînă, tulburat: ochii fetei înotau în lacrimi, buzele îi tremurau.

— Iuiri Petrovici, gemu ea, cum se poate? Ce să căutați acolo?... Nikolai Petrovici hai, să zicem, că e ofițer şi i se cuvine, dar dumneavoastră? Doar mai aveți încă de umblat la şcoală... De ce să faceți una ca asta? Aşa de tinerel... Dacă vă înecați cumva?

Spaima şi mila ei îl uluiră. Şi pentru că spusese nu „muriți", ci „vă înecați", simți cum i se urcă un nod în gîtiej. I se făcu nespus de milă de sine — într-adevăr, gloria-i glorie, dar minele, torpilele, obuzele... cu aşa ceva nu se glumeşte. Deodată se văzu zbătîndu-se în apă, pierzîndu-şi puterile, iar în jur nici barcă, nici colac, nici geamandură... „Vă înecați"...

— Nu-i nimic, Saşenka, toate o să fie *all right,* spuse el cu voce nesigură, ferindu-şi privirile.

— Auleu, drăguțule, se tîngui iarăşi ca țărăncile Saşenka, să vă dea dumnezeu... Lăsați-mă să vă mîngîi de plecare...

Şi-i cuprinse grumazul cu mîini răcoroase, în timp ce o cătuşă fierbinte, o cătuşă de foc punea stăpînire pe gura lui. Cu mâinile căzute, fără s-o îmbrățişeze, fără să se atingă de trupul care se lipea de-al său, un trup vîrtos şi cald, Iuri încremenise: sorbea cu toată ființa mîngîierea ce-l învăluia şi, odată cu amețeala îmbătătoare, îi punea stăpînire pe toate simțurile.

Pe urmă, pleoapele îi căzură grele peste ochi; oftă din străfunduri, o cuprinse pe Saşenka şi răspunse sărutului gurii sale.

Un sărut ca acesta cunoştea pentru prima oară. Ceea ce ştia nu era decît joacă, amuzament sau un preludiu profesional pentru cele ce aveau să urmeze, şi niciodată nu-l

îmbătase ca acum…

Înțelegea foarte bine că sărutarea aceasta nu e născută din dragoste, ci din milă şi compătimire, sau poate (îi trecu şi un asemenea gînd prin cap) dintr-un calcul al femeii cu experiență, ispitită de prospețimea tinereții sale — nu degeaba îl privise cu ochii aceia. Dar înțelegerea asta se depărta, pierea undeva tot mai departe, în abisul vag şi fierbinte de unde ieşeau la iveală sentimente înălțătoare şi tragice care-i încălzeau inima şi-l potopeau cu adîncă tristețe. Nu pe Saşenka, fată în casă a Irinei Alexandrovna, săruta el acum în delirul său frenetic, cu ochii pe jumătate închişi, ci pe *femeia* care-l petrecea la luptă.

Începuse sincer să creadă că mîine va sta cu adevărat pe puntea de oțel a vreunui distrugător, pe care se revarsă jerbele stîrnite de obuze, şi că îmbrățişarea asta de bun rămas e ultima în viața pe care o părăsea. De aceea i se dăruia pe de-a-ntregul, cu desfătare, fără să se întrebe ce va urma după ea, dar bănuind, presimțind că-l aşteaptă ceva nemaigustat, dulce ca o vrajă.

Deodată buzele sale simțiră o răceală neîncercată. Cătuşa fierbinte se desfăcuse. Iuri deschise ochii. Saşenka îi scăpase din brațe şi dispărea pe uşă. Cîteva secunde rămase ca trăsnit, într-o disperare mută, de piatră, apoi auzi o sonerie în vestibul (părea că sună undeva foarte departe).

Se privi în oglindă: arăta groaznic — mai mult decît tulburat, pur şi simplu nebun. Ochii îi erau roşii, pe obraji luceau lacrimile. Să fi plîns fără să-şi dea seama?… Se grăbi să deschidă robinetul, lăsînd şuvițele reci să-i răcorească obrazul. Poate că s-a întors Irina Alexandrovna, şi atunci trebuia să-şi aranjeze imediat ținuta. Iată cineva cu care nu-i făcea plăcere să se întîlnească acum! Să joace iarăşi rolul stupid al pajului înamorat şi plin de devotament, cînd înăuntrul lui totu-i răscolit, totu-i dureros şi încurcat, şi fiecare firicel al ghemului trage de o problemă fără răspuns… Şi apoi despre ce să-i vorbească, o dată ce cu cîteva minute în urmă a văzut limpede că nu-i departe de a gîndi despre ea la

fel cum gîndeşte despre Anastasia Petrovna? Niciodată nu-i va ierta picnicul de ieri!... În orice caz va trebui să se bălăcească pe cît se poate mai mult, pînă-i dă prin minte ce atitudine să ia. Dar mai ales — nici un fel de sinceritățiidioate în privința planului său, iar după aceea s-o şteargă cît mai repede...

Dar cineva îl bătu pe spate cu o mână grea. Iuri ridică fața din chiuvetă şi nu-i veni să-şi creadă ochilor. Alături stătea Nikolai. Şi Iuri îi sări de gît, aşa cum era, cu fața şi mîinile ude.

— Kolcea! strigă cu încîntare, ca în copilărie, cînd, după o aşteptare fără sfîrşit, îl vedea întorcîndu-se de la liceu şi alerga în întâmpinarea lui, strigîndu-l pe acest nume de alint pe care i-l născocise. Ce noroc că ne-am întîlnit!...

Îşi şterse la repezeală fața, îl îmbrățişă pe Nikolai şi-l sărută cu foc pe obrazul neted, proaspăt ras, mirosind ca de obicei a colonie şi a tutun englezesc. Locotenentul îl strînse la piept şi, ca altădată, îl ridică în brațe.

— Iurcik, ce bine c-ai venit! îi zicea şi el pe numele de alint al uitatei copilării. Astăzi am nevoie de tine mai mult ca de... În fond, de ce n-am sta de vorbă aici, noroc că-i locuința goală...

Va să zică ştia?... Buacuria se stinse numaidecît, înăbuşită de valul tulbure care se ridica în inimă. În clipa asta Iuri aproape că o ura pe Irina. Se uită neliniştit la fratele său, dar acesta strigă, întorcând fața în direcția vestibulului, ca şi cum nimic nu s-ar fi fi întîmplat:

— Saşenka, dă-ne ceva de mîncare, ce-a dat dumnezeu! Şi, întorcîndu-se din nou spre Iuri, îi explică: Nu te invit pe navă... E straşnic că te-am găsit aici...

Iuri simți o împunsătură în inimă. Probabil că „proiectul”, despre care-i pomenise în scrisoare, fusese aprobat de amiral şi Nikolai trecuse pe aici ca să-şi ia rămas bun de la Irina, în drum spre acel ceva necunoscut pus la cale. Ce-ar putea să fie?... Se uită iarăşi la fratele său şi i se păru că desluşeşte ceva nou în figura lui — aspru şi obsedant, ca şi cum necontenit se gîndea la ceva. Şi numaidecît Iuri se porni să-

ndruge aiureli vesele despre Ivan-Buturugă şi despre studentul din tren, în timp ce-l urma în salon.

Aici mai fusese numai seara, la lumina slabă a becurilor înfăşurate în mătase. Scăldat în generosul torent de lumină al soarelui de dimineaţă, salonul arăta cu totul altfel (ca de altminteri multe în această zi). Pe covorul gros descoperi pe neaşteptate un desen, măsuţele decadente, cu picioare subţiri, răspîndite prin colţuri, pe care întotdeauna zăceau îngrămădite cutii cu bomboane, ceşti, tăviţe, pahare, stăteau goale, ceea ce părea bizar, neobişnuit, şi se vedea că sînt din arţar auriu. „Steinway“-ul mic, de cabinet, pe capacul căruia se lăfăiau seara uşuratice caiete cu coperţi multicolore cu *tivo-step*-uri, tangouri, *ragtime*-uri, recîştigîndu-şi înfăţişarea sobră, cuvenită unui instrument muzical, strălucea cu lacul său negru; părea neverosimil ca armoniile sale de orgă să însoţească adesea romanţe la modă, arii din operetă, ba chiar îngrozitoarele producţii ale lui Rogulea. Lîngă pian, pe un trepied înalt cu picioare curbate, se afla într-o vază un buchet mare de trandafiri. Florile mari şi desfăcute, grele de atîta maturitate, îşi plecau capetele zburlite, revărsînd înainte de moarte valuri de aromă îmbătătoare.

Apropiindu-se, locotenentul le învălui într-o privire posesivă şi le mirosi cu nesaţ.

— Kozlov al meu a fost Ia înălţime, spuse el mulţumit. Şi ca să vezi, mi se văita că trandafirii n-ar fi de soi. Sînt superbi... Păcat că n-are cine să-i vadă.

Atinse cu degetele-i lungi un trandafir purpuriu bogat, care parcă-l privea în ochi. Cu o cutremurare ca un oftat, trandafirul se scutură pe neaşteptate şi neauzit. Petalele mari se aşternură pe covor grămăjoară, semănînd, cum i se păru lui Iuri, cu movilița unui mormînt. Inima i se strînse a durere: Drumsee, o doamne... Cu un zîmbet amar, Nikolai atinse un altul. Şi trandafirul, parcă atîta aşteptase, se scutură la fel de repede şi fără un foşnet.

— *Tout passe, tout casse, tout lasse...*{73} Avea dreptate Kozlov, erau trecuţi, spuse el şi deschise uşiţa dulapului de

note. Mai rabdă niţel, Iuri. De trei zile bătrînul Wagner bîntuie în urechile mele, iar domnul comandant secund mi-a explicat că dacă-i neamţ nu e patriotic să-l cînt, mai ales pe o navă a flotei imperiale ruse... Puse notele pe pupitru şi, aşezîndu-se la pian, adăugă pe un ton rugător: Să-mi revin puţintel, o să avem tot timpul să ne săturăm de vorbă...

După ce răsfoi pe gînduri paginile, înainte şi înapoi, rămase un timp nemişcat, apoi lăsă să-i cadă greu mîinile pe clape şi pianul îi răspunse şi el cu un acord lent şi greu, pe care Iuri îl recunoscu îndată. Era din primul act al „Walkyriei", laitmotivul acela mohorît şi solemn al Walhallei, sălaşul zeilor dintre nori, unde Wotan aduna eroii căzuţi în lupte.

Iuri se aciuise pe marginea canapelei, cu grijă, să nu facă zgomot.

Wagner era pasiunea de totdeauna a lui Nikoiai, încă de pe băncile liceului. Îl cînta şi atunci, în anii aceia, şi acum, „numai pentru el" — nu tocmai corect din punct de vedere tehnic, încurcîndu-se în pasajele complicate, dar cu multă expresie şi sentiment. Pentru Iuri, care îl imita în toate pe fratele său, Wagner deveni în curînd cel mai mare compozitor, mai presus chiar decît autorul „Aidei" şi al lui „Carmen". Ca să înţelegi deplin „Inelul Nibelungilor", epopeea mitului străvechi german prelucrat de Wagner şi transpus în patru opere, era necesar să cunoşti cu amănunţime dicţionarul muzical cu care compozitorul visa să revoluţioneze muzica de operă. Ascultându-l pe Nikolai, care cînta ceasuri întregi, şi plecîndu-şi urechea la explicaţiile sale, pe vremea cînd nu învăţase încă să citească notele, Iuri putea să interpreteze, nu mai puţin decît un wagnerian înveterat, complicatul sistem de laitmotive, nemţeşte pedant, cu care Wagner înveşmînta nu numai zeii şi oamenii, sentimentele şi raporturile dintre ei, dar pînă şi noţiunile filozofice abstracte, cum e soarta, perfidia, setea de putere ori supunerea faţă de fatalitate. Iuri făcea faţă la toate astea şi Nikolai susţinea chiar că, dacă mezinul său ar şti despre Rusia cnezatelor măcar jumătate cît

ştie despre eroii şi zeii lui Wagner, ar avea la istorie doisprezece în cap.

Iată de ce îi venea uşor să desluşească în clipa asta, din fragmentele care se succedau unul după altul, starea sufletească a fratelui său.

Mîinile lui Nikolai alergau zbuciumate pe claviatură, poate în căutare de ceva care să-l liniştească, ori să explice, să răspundă la ceva, şi goana asta a mîinilor răsfrîngea zbuciumul său lăuntric pe care Iuri îl ghicise. Lăsa file şi pasaje întregi, oprindu-se în schimb la altele, trecea de la zborul vertiginos al Walkyriilor la scena de dragoste dintre Siegmund şi Sieglinda, de la lupta lui cu Hundhig la istorisirea dispariției lui Welse în toiul bătăliei, care îl lăsa orfan pe Siegmund. Stărui mai îndelung la scena cînd, în ajunul luptei cu Hunding, Siegmund, dezarmat, îşi cheamă într-ajutor tatăl:

O, *Welse, unde ți-e paloşul, Welse?*
Paloşul ager, făgăduit!

Execută cu atîta pătimaşă disperare invocația, încît pe Iuri îl trecură fiorii — îşi aminti de scrisoarea lui Nikolai. Prin obişnuitele-i ironii străbatea un simțământ de amară neputință şi dezarmare. Şi, fără să vrea, ridică privirea la fratele său.

Părea liniştit, cu ochii ațintiți atent în caietul cu note, doar gura încleştată şi cuta aspră din colțul ei alterau expresia de totdeauna a feței. Numai cînd laitmotivul lui Nothung, al paloşului strămoşesc, îşi făcu loc printre jerbele de sunete, mai întîi abia schițat, apoi tot mai stăruitor, chipul lui Nikolai se însenină. Iată că Siegmund vede înfipt în copac, deasupra capului, paloşul jurat, şi fraza muzicală a lui Norhung, scurtă şi simplă, zguduitor de simplă, prinde a se depăna în toată puterea alămurilor orchestrei — molcomă, lentă, triumfală, ca un val ce răzbate printr-o strîmtoare şi iese la larg.

Nikolai zîmbi melodiei, încercă să repete fraza, dar se opri brusc. Cu chipul deodată întunecat şi fără a se uita în caiet, luă cîteva acorduri greoaie, amenințătoare, străbătute de ură, izbutind să contureze limpede figura lui Hunding, cel care avea s[-l ucidă pe erou.

Apoi răsfoi fără grabă paginile.

Se opri la scena finală — incantația focului — după părerea lui Iuri, cea mai izbutită din întreaga operă.

În ea Wotan îşi lua rămas bun de la Brunhilda, fiica lui dragă, cea care îi călcase porunca şi fusese osîndită să doarmă somn vrăjit lungă vreme, pînă ce o va trezi primul muritor în stare să răzbată la dînsa.

De mila fetei, Wotan avea s-o înconjoare cu un cerc de foc, prin care va putea străbate numai un muritor mai liber decît însuşi zeul Wotan, viteaz ce nu se va cutremura nici înaintea lăncii sale.

Bucata asta Iuri era în stare s-o asculte la nesfîrşit, neînțelegînd aproape ce-l atrage într-însa. Bineînțeles, nu întîmplările stîngaci născocite de Wagner şi adesea enervante prin lipsa de înlănțuire logică, în care zeul străvechi se arată uneori de-a dreptul nătîng. Îl cucerea muzica însăşi, cu eterna ei temă a despărțirii — indiferent de cine. Era ca un ecou al tainicelor zbuciumări din sufletele omeneşti. Tristețea ei sfîşietoare îl emoționa întotdeauna.

Copleşit pe de-a-ntrcgul de avalanşa modulațiilor ca de orgă, acoperindu-şi ochii cu palma, urmărea în minte orchestra cu multe glasuri a cărei bogăție de sunete pianul nu izbutea s-o redea niciodată. La drept vorbind, de data asta Nikolai cînta ciudat de expresiv, cum rar îi fusese dat lui Iuri să audă — sub impulsul mîinii sale stîngi başii rosteau, silabă cu silabă, cuvintele textului pe care Iuri le ştia pe de rost. De obicei le percepea ca venind de la Wotan. În clipa asta însă, sub degetele nervoase, crispate ale lui Nikolai, ele căpătau un alt sens, de loc wagnerian.

Wotan cînta:

Dacă fostu-mi-a scris
Să mă despart de tine, draga mea...

— iar în mintea lui Iuri, fratele adresa cu patimă şi cutremurare vorbele acelea Irinei sale, pentru asta venise aici, şi ea lipsea... Şi ce-are a face dacă textul operei povestea mai departe cum se dezmiardă eroii la ospățul lor în Walhalla şi pomenea de cupa cu mied pe care Brunhilda nicicînd n-o va mai închina părintelui său — toate astea erau doar un înveliş, iar în realitate, dedesubtul lui, ca apa iarna, sub cătuşa gheții, sfîşietoarea şi omeneasca simțire tăinuită în acest uimitor fragment îşi urma curgerea implacabilă, lentă şi triumfală, umplînd toate întortocherile şi pasajele, distribuite magistral în orchestră.

Wotan cînta:

Iertați-mă, ochi dragi!
Mi-ați luminat calea cu credință,
Cînd sufletu-mi spre fericire năzuia,
În luptă împotriva beznei şi a groazei...

— iar el înțelegea că şi acestea i se adresau tot Irinei. Doar şi în versurile ce i le dedicase, Nikolai vorbea despre năzuința către o fericire superioară, despre încăierarea piept la piept cu soarta vrăjitoare, cu întunericul, cu trivialitatea, cu răul. Versurile acestea (părere pe care Iuri nu i-o mărturisise) erau înflăcărate şi sincere, deşi poate stîngace, cețoase. E drept că, după ce le auzea, se răsucea toată noaptea în aşternut, visînd să se ridice într-ale sale (necitite încă nimănui) la înălțimea aceleiaşi venerații romantice a femeii, pe culmea aceloraşi sentimente nobile şi cavalereşti.

Stihurile lui Nikolai erau străbătute de o credință frenetică în perfecțiunea Irinei, lucru care îi determinase pe flecarii careului ofițerilor de pe vas s-o poreclească cu o doză de ironie „zeița pâmînteană”...

Ei i se adresau acele vorbe, şi Iuri nu era în stare să le

asculte în clipele astea, cînd ea petrecea la Drumsee.

Pentru ultima oară vă văd
Şi vă dau cel din urmă sărut...

Nici lumina ochilor, nicio ultimă sărutare, niciun sărut de adio. Iar pe Nikolai îl aşteaptă primejdia, o primejdie îngrozitoare, totul, nici vorbă, e hotărît, o dată ce nu vrea să-l ia pe navă.

Să fie asta despărțirea?... Iuri simți cum îi urcă un nod în gît.

De azi sclipi-veți unui muritor de rînd
Pe cînd nemuritorul —
Vai lui, nefericitul! —
Vă pierde pe vecie...

Da, niciodată nu mai cîntase astfel Nikolai. Cuvintele „Vai lui, nefericitul!“ săltară pe creasta unui val de tristețe netulburată, ca şi cum cineva zdrobit de durere implora, adunîndu-şi mîinile a rugă.

Iuri aştepta acum cu groază clipa cînd Wotan se va pleca asupra Brunhildei adormite pe stîncă, pentru a-i dărui sărutul din urmă. Momentul acesta patetic îl tulburase întotdeauna ca cel mai zguduitor şi decisiv în scenă. De data asta însă îi răscolea sufletul şuvoiul lui de sunete solemne şi sfîşietoare — suferință şi resemnare, şi neputință în fața pasului implacabil al vieții pe care nici zeii nu-l pot abate...

Zeieştile-ți puteri le risipesc,
Punîndu-mi pe-a ta frunte sărutarea...

Se împlinise, aşadar.

Nu mai exista Walkyria, divina fecioară-viteaz, demnă de iubirea unui zeu. Rămăsese doar femeia, fie şi frumoasă, femeie şi nu zeitate cerească, nici pămînteană măcar...

Dar poate aşa se cuvine? Vraja verzuie plină de miresme a băii, blestematul Drumsee, toate bănuielile şi frămîntările răsărite din senin clocoteau azi în el cu o putere nemăsurată, trezind mila, mînia, spaima la gîndul că Nikolai a înțeles totul şi acum suferă, şi un fel de bucurie crudă că se întîmplase aşa şi că, poate, e mai bine...

Îl cuprinse deodată teamă că-l vede pe Nikolai pentru ultimă oară, că ale lui sînt slovele despărțirii wagneriene, fratele său mai mare, singura ființă dragă din toată lumea asta imensă...

A trebuit să-şi acopere din nou ochii cu mîna, pentru că înotau în lacrimi. Ce zi cumplită, dacă te gîndeşti, ce zi înfiorătoare!

Iar Wotan îl şi chemase pe Loge, zeul focului, şi acesta — parcă-l vedeai aievea — se-nvîlvorase în muzică, revărsîndu-se într-un val de flacără, în timp ce alte flăcărui mai firave prindeau să susure, să scînteieze, şi la lumina lor diafană se năştea şi creştea motivul ferm şi triumfal al lui Siegfried, eroul încă neivit pe lume, care va fi însă mai liber decît însuşi zeul străvechi şi va străbate cercul de foc. Marea de flăcări se potolea, tălăzuind falnică în sunetele lente şi vaste, de parcă ar fi ars acolo ani şi ani.

Iuri nu mai auzi toate acestea. Durerea, suferința se zbuciumau în el, o suferință cețoasă, de necuprins în noțiuni, de neexprimat în cuvinte. Ce-ar putea să-i spună el lui Nikolai?...

Şi cînd „Steinway-ul“ amuți, îl copleşi groaza. Cu toate acestea, trebuia să se întoarcă la realitate. Şi-i era teamă, să-şi ia palmele de la ochi. În aceeaşi clipă însă capacul pianului bufni înăbuşit, închizîndu-se, şi glasul lui Nikolai spuse foarte liniştit şi cotidian:

— Nu ți-am putut scrie toate astea: am tăiat turnurile noastre Eiffel... Eu m-am ocupat de tăierea arborelui mare... Şi m-am convins că astăzi pe zeul focului nu-l cheamă Loge, ci Acetilenă. Straşnic mai taie, şi atît de frumos, dacă ai fi văzut! Tot timpul auzeam muzica asta...

Iuri se dezmetici şi, pe furiş, trecîndu-şi mîna peste pleoape, descoperi ochii. Nikolai stătea lîngă pian — înalt, frumos, în tunica albă ca neaua, şi-şi aprindea o ţigară. Faţa îi era din nou calmă. Ce stăpînire de sine, doamne!... Sau poate că Iuri le-a năsoocit toate pe socoteala lui şi n-a fost nimic — nici bun rămas, nici ultimul sărut care risipeşte aureola nemuririi. Se uită aproape cu ciudă la fratele său. Acetilenă? Şi atît?... Dar în aceeaşi clipă observă că flăcăruia chibritului tremură şi nu nimereşte ţigara — aproape insesizabil, dar tremura. Va să zică, nu i s-a năzărit? Era gata să sară de gîtul lui Nikolai şi să-i mărturisească tot ce-l durea, să reverse tot focul care-l ardea pe dinăuntru... Chiar dacă e stupid, ba chiar o cruzime...

— Să mergem să îmbucăm ceva, trebuie să plec, urmă cu acelaşi calm Nikolai şi porni spre sufragerie, strigînd din mers spre vestibul: Saşenka, fii bună, adu la masă şi coniac! Te rog!

Masa era pusă, pe faţa scăldată de lumina solară se înşirau cănile de cafea cu lapte, untul într-o untieră de cristal, o străchi- nioară minusculă cu iaurt presărat cu scorţişoară, cum obişnuiesc finlandezii, felii de pîine aibă rumenită, şuncă, ouă acoperite cu un şervet, şi nelipsitul „sext“ suedez, o tavă cu despărţituri, încărcată cu tot soiul de gustări. Locotenentul întinse şervetul pe genunchi şi trase iaurtul mai aproape.

— Nu ştiu cum stai tu cu foamea, în ce mă priveşte n-am luat gustarea de dimineaţă. Amiralul m-a chemat la ridicarea pavilionului.

„Acu-e acu“, îşi zise Iuri în gînd, cu teamă şi curiozitate totodată. Acum se va lămuri ce-i cu „proiectul “ pe care îl trimisese amiralului. Însă Nikolai continua să înfulece din iaurt cu mare poftă, apoi se întinse după şuncă.

Iuri nu mai rezistă.

— Te rog, spune-mi odată... Îmi scriai că... începu el tulburat şi stăpînindu-şi tulburarea, dar în clipa aceea intră Saşenka şi trebui să se oprească. Se consacră bunătăţilor de

pe masă, dar ceva ca o vagă speranță, sau poate simpla curiozitate îl împinse să-şi ridice ochiii la fată.

Zîmbind, dar nu numai din gura roşie şi cărnoasă, ci din toată făptura ei grațioasă şi cochetă, Saşenka venea spre masă cu paşi uşori, neauziți, balansînd tava în mîini. Era ca de obicei, toată scrobită şi călcată. Albul scînteietor al şorțulețului îi cuprindea strîns şi vîrtos sînii mici şi de asemeni vîrtoşi, mîinile — în strînsoarea mînecilor înguste, cu manşetele răsfrînte, gîtul grațios — în cea a gulerului înalt, ce se ridica pînă la urechile trandafirii, părul castaniu — într-o bonețică albă ca o cunună. Mintea lui refuza să creadă că acum o jumătate de oră această femeie cu ochii în lacrimi, gata să bocească, îl îmbrățişase cu atîta sinceră căldură. Ce-a fost atunci?... Sau toate în casa asta sînt numai joc, prefăcătorie? Iuri îi urmărea toate mişcările cu o stăruință plină de gelozie.

Fără să-l privească, Saşenka luă de pe tavă sticla neagră burduhănoasă, cu eticheta viu colorată pe care printre două şiruri de butoaie zbura o rîndunea, şi aşezînd pe masă două păhărele subțiri şi o mică vază de cristal, în care străluceau arahidele presărate cu sare cu bobul mare, spuse cu glas cîntat:

— Nikolai Petrovici, ar trebui să porunciți lui Kozlov să facă o rezervă din rînduneaua dumneavoastră. Se aude că în curînd n-o să se mai găsească băuturi...

Şi abia acum îi veni în minte lui Iuri că în mulțimea aceea de sticle nu se găsea nici măcar una cu această etichetă. O durere ascuțită pentru insulta adusă fratelui său îl arse pe dinăuntru ca o flacără: curată porcărie, să întocmeşti o listă întreagă, dar să uiți că Nikolai preferă Martelul ăsta cu burtică...

— Degeaba te frămânți, Saşenka, îi răspunse locotenentul, tăind cu mare grijă un căpăcel în vîrful oului. Tot nu poți să cumperi cît să ajungă pînă la sfîrşitul războiului. Dar ce, asta-i ultima?

— Mai este una, am pus-o bine...

— Îți mulțumesc, Saşenka, las-o să stea acolo, pînă-i vine ceasul... Poți să te duci, Saşenka, nu mai avem nevoie de nimic.

Şi din nou, fără să vrea, Iuri ridică ochii la fată. De data asta ea îl învălui în privirea de mai adineaori şi înlăuntrul său urcă valul acela chinuitor. Ei drăcie, care o fi cea adevărată? Acum e iarăşi fata-n casă, dar atunci?... Simți pentru o clipă cătuşa fierbinte prinzîndu-i însetat gura, dar senzația se risipi imediat. Făptura albă şi scrobită, călcând uşor şi neauzit, dispăru după uşă, trăgînd-o după ea. Curată vrăjitorie...

Scutură din cap, voind să se stăpânească.

— Totuşi, începu el iarăşi, făceai aluzie în scrisoare la ceva grav, de aceea am venit. Ce-i cu proiectul acela al tău? Ai putea să-mi spui?

— De ce nu? Pentru asta te-am şi fluierat, băiete, se învoi cu dragă inimă Nikolai, tăind vîrful celui de-al doilea ou. Orice-ai spune, dar noi, ăştia, Livitinii, nu sîntem pe lume decît doi. Şi mă gîrneam că nu vom apuca să ne luăm rămas bun. O treabă, cum ai să vezi, destul de simplă şi arhicunoscută. N-aveam cum să descopăr praful de puşcă, dar înaintea fratelui meu tot aş putea să mă fălesc oleacă...

Şi, înfulecînd mai departe cu poftă, îi expuse laconic, dar explicit şi clar, planul minării apelor Golfului Kiel.

Iuri lăsase mîncarea şi-l privea cu ochii larg deschişi. Toate cîte-i povestea fratele său, în cuvinte seci, milităreşti, i se înfățişau în imaginație ca un tablou uluitor care-i tăia răsuflarea.

...Primele ceasuri ale războiului, escadra germană iese din Kiel în Marea Baltică, pentru a da o lovitură năprasnică şi neaşteptată. Vin nave de linie, crucişătoare, distrugătoare, poate chiar crucişătoarele de linie ale flotei de mare largă, binecunoscute din jocurile de război în cadrul şcolii, din Jane şi Taschenbuch{74}. „Moltke“, „Deutschland”, „Kaiser Wilhelm der Grosse”, „Lützow”, „Köln“, „Strassburg” — toate sînt aruncate spre est, în Golful Finic, spre Kronstadt spre Petersburg — pentru prima lovitură care sperie şi terorizează,

Sedanul pe mare... Trufaşa putere nemțească, escadra înşirată ca la paradă, cu muzică, dracu să-i ia! Doar ştiu foarte bine că flota rusească n-a apucat încă să termine mobilizarea, că îi aşteaptă nu o bătălie, ci joaca unei duzini de cotoi cu un biet şoricel...

Navele germane îşi urmează drumul în noapte, fără pază, fără dragoare — doar sînt la ei acasă, în Golful Kiel care-i al lor, şi războiul abia a început, de ce să se teamă?... Deodată, o explozie! „Moltke“ se apleacă într-un bord... fie, treacă de la el, nu „Moltke“, ci un mic crucişător oarecare, un „Augsburg“, de pildă, chiar şi un prăpădit de distrugător cu număr în loc de nume!... Dar el a sărit în aer în apele *teritoriale,* în *propriul său şenal,* care ducea spre o victorie sigură, uşoară, nemțeşte dinainte calculată!... Încă o explozie... Încă una... Submarine ruseşti?... Mine?... Cînd au apucat?... Escadra se întoarce la Kiel, dragoarele îşi pun în funcție dragele, prima, cea mai înspăimîntătoare ieşire în mare a fost ratată...

Se uita cu venerație la fratele său. Ochii îi sticleau ca doi cărbuni, parcă era scuturat de friguri. O asemenea lovitură în primele ceasuri ale războiului şi o va înfăptui el, Nikolai?

*

— Ştii ceva, Kolcea, strigă el în cele din urmă, asta-i... asta-i... Asta-i naiba ştie ce!

Sări în picioare şi începu să se plimbe agitat prin sufragerie.

— Dacă izbuteşti, înseamnă că va întoarce pe dos tot războiul! Ăia de-acolo cred că noi sîntem viței, stăm şi aşteptăm jungherul, şi cînd colo!... Nu, zău că asta-i straşnic! Şi ce simplu! Ascultă, alergă el deodată la Nikolai, ia-mă cu tine!... Tot voiam să mă îmbarc pe un distrugător, mai bine merg aici, cu tine... Haide, ia-mă, Kolcea, hai, Nikolcik! îl implora el într-o exaltată uitare de sine. Să vezi ce bine o să fie: doar trebuie să mai vorbească cineva englezeşte pentru cazul unui control? Eu, de bine, de rău, o rup pe englezeşte,

pentru nemți o să meargă... Şi apoi dacă plecăm cu barcazul, mă descurc cu velele, am ieşit primul la concurs... Haide, ia-mă cu tine, Kolcea, dragule!... Îl ruga el ca un copil nevîrstnic.

Locotenentul îl privea cu un zîmbet şi, după ce Iuri se mai linişti, îi spuse pe un ton povățuitor:

— De cîte ori să-ți repet: dacă vrei să convingi pe cineva nu da din mîini şi apelează la logică, nu la sentiment. Stai jos şi linişteşte-te.

Iuri se aprinse la față.

— Nu înțeleg, e necesar să joci comedie şi în clipe ca asta?

Locotenentul se întinse după sticla burduhănoasă.

— Şi, mă rog, care clipe, dacă-mi îngădui?

— Uite ca asta... Cînd mi-ai povestit tot...

— Care *tot,* dacă vrei să mă lămureşti?

— Ce întrebare?... Doar e vorba de o faptă eroică! Măreață şi plină de îndrăzneală!

— Te înşeli, Iurocika, spuse Nikolai, scoțînd cu grijă dopul. Nu e vorba de o faptă eroică. E numai o poveste fantastică din colecția *Mir prikliucenii*{75} sau o superbă dramă de o mie două sute de metri, toată în culori — asta cum preferi.

Izbuti în sfîrşit să scoată dopul şi încheie pe un ton voit indiferent:

— Nimic din ce ți-am spus acum nu se va întîmpla.

Iuri se răsuci brusc spre el.

— Cum se poate?

— Uite aşa. Şezi şi întoarce-te la realitate. Am visat oleacă, ajungă-ne.

Nikolai turnă în pahare şi îl ridică pe-al său.

— Să bem, Iuri Petrovici, întru pomenirea veşnică a încă unui proiect de-al locotenentului Livitin... Fie-i țărîna uşoară!

Şi sorbi din coniac alene, ridicînd după fiecare înghițitură păhărușul în dreptul ochilor, ca să admire licoarea aurie străpunsă de razele soarelui. Iuri nu mai ştia cînd s-a aşezat la masă, cînd a ridicat paharul, şi doar îl privea buimac, neputînd să priceapă ce-i auzeau urechile. Calmul lui Nikolai i se părea împotriva firii şi amenințător — se aştepta ca în

fiecare clipă să se petreacă ceva cumplit.

Mai mult ca de orice se temea că Nikolai va izbucni în hohote de plîns — i se părea că atunci mima lui nu va rezista, strivită de o catastrofă ale cărei proporţii le realiza perfect. Îl văzuse pe Nikolai plîngînd o singură dată şi se temea să-l mai vadă iar. Aceasta se întîmplase într-o zi însorită de mai, în acel oraş bătrîn, oraş siberian, unde locuiau de cînd tatăl lor ieşise la pensie şi curînd după aceea şi murise. De dimineaţă Iuri aliniase pe podea corăbiile lui cu multe coşuri, construite de el cu mare precizie, după schiţe anume făcute, din hîrtie groasă de calc, pentru bătălii navale ale căror reguli — direcţiile, salvele, loviturile — erau elaborate meticulos tot de el. Bătălia decisivă a escadrelor se tot amîna de aproape o lună — Nikolai era în examene. În ziua aceea s-a întors de la liceu vesel, bucuros: dăduse în sfîrşit şi ultimul examen. Tocmai pusese mîna pe cutia cu cuirasatele japoneze (flota rusă o comanda, fireşte, Iuri), cînd prin fereastra deschisă năvăliră strigătele ascuţite ale micului ziarist: „O telegramă de pe teatrul de operaţiuni militare! Ediţie specială-ă! Uriaşa bătălie din strîmtoarea Ţuşima. Pieirea întregii escadre ruse! Ediţie specială-ă!“ Nikolai păli la faţă şi, scăpînd din mînă cutia, dădu buzna în stradă.

Nu se întoarse multă vreme. Într-un tîrziu, Iuri îl găsi în grădiniţă, cu foaia de ziar în mînă. Plîngea. Boabe mari de lacrimi se rostogoleau pe faţa schimonosită de o durere mută, şi doar cîte un suspin nemaivăzut, cutremurat de sughiţuri, zguduia ca un val de furtună trupul său. Iuri luă ziarul, citi şi se puse şi el pe plîns, un plîns mut, bărbătesc. Cînd se întoarseră în casă, au strîns fără o vorba corăbiile de hîrtie. Şi acolo s-au îngălbenit şi s-au coşcovit, în cutiile lor; nu le-au mai scos niciodată. În ziua aceea s-a sfîrşit adolescenţa lui Nikolai şi copilăria lui Iuri. Niciodată de atunci, nici chiar cînd a murit mama, Iuri n-a mai văzut vreo lacrimă în ochii lui Nikolai.

Însă acum, în acest calm ironic al lui Nikolai, peste măsură de ironic, era ceva care te făcea să ghiceşti

sentimentul de deznădejde şi neputinţă fără ieşire, pe care ar fi vrut să-l ascundă sub masca aceea, şi să te temi că ar putea izbucni asemenea unei erupţii vulcanice; prea multe şi prea grele poveri i se acumulaseră în adîncurile sufletului...

Tăcerea se prelungea. Nikolai îşi turnă un al doilea păhăruţ şi din nou îl ridică în dreptul ochilor, să se desfete cu aurul lui străfulgerat de soare. Şi, oricît de descumpănit şi de năuc era, Iuri înţelese deodată tîlcul prezenţei sale acolo: nimănui, dar nimănui pe lume nu putea să i se mărturisească Nikolai după catastrofa ce o suferise — poate numai Irinei. Dar Irina lipsea, nu era decît Iuri, şi el era dator să pună capăt numaidecît acestei pauze, să spargă tăcerea aceasta primejdioasă. Trebuia pur şi simplu „să-l ducă cu vorba" pe Nikolai, să-l facă să-şi descarce sufletul — în ironii, în înjurături, într-un acces de mînie, sau tînguire, în orice, numai să nu-l lase pradă acestei tăceri otrăvitoare... Atunci, în grădiniţa din faţa casei, Iuri a putut să-şi exprime dragostea sa neputincioasă numai plîngînd alături de el. Acum era mare, era dator să-l *ajute.*

Şi Iuri spuse primul lucru care îi veni în minte:

— Va să zică, ar reieşi că amiralul n-a putut să priceapă ceea ce a priceput un gardemarin din anul întîi? Zău dacă mă dumiresc cum a putut să respingă planul tău.

Nikolai îl privi serios, fără o umbră de cinism de paradă.

— Amiralul a priceput, după cîte am înţeles. Dar nici amiralul nu-i de capul lui. Aici e nenorocirea, Iurcea...

— Cum adică?

— Vezi tu, oamenii umblă sub puterea lui dumnezeu, pe cînd noi, ăştia din flotă, sub puterea Marelui stat-major... Dar bea odată paharul şi întăreşte-ţi nervii, se întrerupse el singur. Ian te uită cum tremură! Va'zică, nu cu mine se întîmplă catastrofa, ci cu tine... Haide, *skool!*

Iuri dădu pe gît coniacul şi se strîmbă.

— Aşadar, iarăşi Marele stat-major? întrebă el, turnînd în ceaşcă cafeaua care se răcise.

— Păi cum, confirmă cu o veselie nervoasă Nikolai. Tot el,

binefăcătorul! Ochiul lui neadormit, tămădăul şi grijania stelei lui... fără el flota nici nu suflă, nici nu mişcă.

Aici locotenentul rosti un acatist atît de lung şi complicat Ia adresa Marelui stat-major, că Iuri, cu tot dramatismul situației, nu putu să nu zîmbească în sinea lui. În relațiile dintre ei cei doi frați evitau expresiile prea tari, şi acum Iuri auzi pentru prima oară din gura lui Nikolai chintesența plasticii marinăreşti şi îi putu prețui toată puterea. Era mai tare şi mai de duh decît incantațiile lui Ciuftin, boțmanul-şef al „Aurorei", care începea curățenia de dimineață — la ea luau parte atît marinarii, cît şi gardemarinii — cu o ectenie de toată splendoarea, adăugînd la urmă, neschimbat, cu vocea lui răguşită: „Pe domnii gardemarini nu-i priveşte!" Acatistul locotenentului dovedea că vulcanul a găsit un crater, prin care să-şi reverse lava: aşadar, Iuri izbutise să realizeze o oarecare slăbire a tensiunii sale sufleteşti, pentru care fapt se felicită.

Uşurat în chipul acesta, locotenentul turnă şi el cafea în ceaşcă şi, după ce sorbi din ea o înghițitură, spuse:

— Eşti însetat să afli cum au decurs evenimentele? Am să-ți povestesc. Poate asta te va feri să repeți greşelile fratelui tău mai mare.

Şi de data asta, mult mai calm, fără spirite otrăvite şi fără să folosească arhaisme şi întorsături de frază din letopisețe, ci aşa cum îi povestise cîndva lui Iuri despre călătoria lui Cristofor Columb sau despre bătălia de la Sinope, simplu şi prieteneşte, istorisi ce se întîmplase dimineața.

Amiralul îl primise pe Nikolai imediat ce-a sosit pe „Riurik" şi deschise chiar el vorba despre proiect. Nikolai află cu acest prilej că încă din ajun, de dimineață, ceruse de la Libava, (era mai aproape de Kiel decît Abo sau Helsinki) lista vaselor străine reținute în port pe care i-o şi arătă. Şi numaidecît îi propuse să renunțe la ideea de a camufla minele în cală şi-l sfătui să le adăpostească pe puntea superioară, sub nişte stive de cherestea. În cazul ăsta nu va mai fi nevoie să fie amenajat un sabord pentru aruncat minele — şinele pot

fi instalate de-a dreptul pe punte, sub camuflajul unui înveliş de scînduri fals, ceea ce ar reduce considerabil timpul de pregătire. La urmă îi spuse că marinarii trebuie aleşi dintre letoni, estoni sau finlandezi şi să li se interzică a vorbi ruseşte, pentru a crea aparența unui vas strein. La rugămintea lui Livitin de a-l numi „căpitan al transportului de cherestea", amiralul se învoi. Într-un cuvînt, totul mergea cum nu se poate mai bine, şi Nikolai se simțea cel puțin în al şaptelea cer, dacă nu într-al zecelea.

Şi atunci apăru în uşă Boşnakov, cu o elegantă mapă de piele, şi raportă despre sosirea unei telegrame din partea şefului Marelui stat-major. Amiralul deschise nerăbdător mapa, citi scurta telegramă, se făcu stacojiu la față, sări de pe scaun, se plimbă un timp prin cabină, pe urmă, întorcîndu-se lîngă masa de scris, mormăi că Boşnakov poate să plece. Iar acesta clipi cu înțeles către Livitin — tot am izbutit sa fac ceva, nu-i aşa? — şi ieşi din cabină.

— Şi aici începe fantasmagoria, urmă Nikolai. Amiralul se întoarse spre mine şi mă anunță că nu mai are vreme să discute cu mine şi că planul meu e irealizabil, inoportun şi încă alte două „in" — am uitat ce fel. Nu-mi venea să-mi cred urechilor, în timp ce el, de furie, mă privea cu nişte ochi goi. Se uita la mine fără să mă vadă şi horcăia: „Aiureli, domnul meu, aiureli fanteziste şi nimic altceva nu-ți pot spune! Sînteți liber!" Ei, şi-o iau frumuşel spre uşă. Mergeam şi mă întrebam: ce naiba s-a întîmplat? Şi deodată mă strigă: „Locotenent Livitin!" M-am întors. Mă cheamă înapoi lîngă masă. Mă duc. Stă şi-şi roteşte ochii. Pe urmă: „Vrei să vii la mine, la statul-major? Am nevoie de oameni care ştiu să gîndească. *Să gîndească,* mă înțelegi? Iar dumneata eşti în stare să gîndeşti. Dau ordin imediat."

— Ei şi? întrebă Iuri cu o strîngere de inimă. I se zugrăvea viitorul strălucit al lui Nikolai: favoritul amiralului, creierul statului-major, talentul flotei...

— Care şi? se răsuci Nikolai, după ce-şi mai turnă un păhăruț. Ai văzut vreodată un stat-major de aproape? Nu?

Atunci să taci. În schimb eu ştiu ce pomană-i asta. Trebuie să-ți placă aşa ceva — cum îi place lui Boşnakov: douăzeci şi trei de creionaşe prin buzunare, pe față „ce poftiți?“, să nu te sinchiseşti de nave, în schimb, hîrtiuța să-ți fie suveran şi dumnezeu. La naiba cu toți dracii. Prefer să mă duc la fund cu „Suvorov”.

— Şi chiar aşa i-ai trîntit în obraz amiralului? întrebă Iuri, bucurîndu-se în taină că l-a făcut în cele din urmă pe Nikolai să-şi deschidă sufletul. Într-adevăr, avea altă față acum.

— Cum îți închipui?! I-am răspuns cu toată reverența şi diplomația: vă foarte mulțumesc, excelența-voastră, dar fiind de felul meu îndrăgostit de artilerie, mi-am făcut un vis în a-mi jertfi viața într-o bătălie navală... Cît priveşte statul-major, aici trebuie să ai anumite înclinații, care mie-mi lipsesc...

— Şi el ce-a zis?

— S-a înfuriat. Iar a început să-şi rotească pupilele. „Socoteam că ai să mă înțelegi. Războiul abia începe, şi am nevoie de oameni. Planul dumitale a demonstrat că ai putea... Dar nu te silesc. Îmi pare foarte rău. Îmi pare rău.“ Şi deodată mi se făcu milă *de el.* Lui îi venea mai greu decît mie. N-o fi el un Makarov, dar altul în afară de el n-ai să vezi pe orizontul nostru amirălesc... Şi dacă vrei să ştii, Iurcea, de nu s-ar fi încuibat în mine ura asta năprasnică pentru statele-majore, m-aş duce să lucrez la el, zău că m-aş duce... Dar!... Livitin ridică un deget în aer: Memento „M. St. Majori”![76] Marele stat-major i-a mîncat zilele şi bătrînului, şi atunci eu de ce să mă leg la cap, dacă nu mă doare?

Bău păhărușul pînă la fund şi prinse iar a-l răsuci între degete.

— Un lucru aş fi vrut să aflu în nenorocita mea de situație: ce scria în telegrama cu care o nimerise aşa de prost Boşnakov, înfățişîndu-se tocmai în timpul convorbirii noastre... Dacă ai şti, Iurik, cît e de scîrboasă starea asta — să simți că ai putea urni munții din loc, şi în loc de asta să fii pus la o trebuşoară serioasă: să cari r...t dintr-un colț într-

altul, ba şi p-ăsta cel mult un funt pe zi... Tăcu şi scoase o ţigară. Probabil că, de cînd sînt pe lume, calc în străchini. Şi-n serviciu, şi-n viaţă. De aceea îmi trage pumni în fălci bătrîna vrăjitoare şi acolo, şi aici... Tare n-aş vrea să-mi calci pe urme... Deşi, după cum îmi dau seama, ai şi tu afurisita aceea de fire a noastră, a Livitinilor, aşa că toare poveţele sînt zadarnice. Dar nu uita că, deşi eroicul poem coregrafic din Golful Kiel nu a avut loc în orice caz, pe fundul Golfului Finic, peştii noştri de la Reval îşi ascut dinţii în aşteptarea echipajului de pe „Suvorov" şi, o dată cu acesta, a frăţiorului tău mai mare. S-ar cuveni să consideri cuvintele lui drept poruncă dată cu limbă de moarte.

În sfîrşit îşi aprinse ţigara.

— Aşadar... Ascultă. Tu eşti o mostră de Livitin, perfecţionată, o ultimă ediţie, ca să zic aşa, revizuită şi adăugită, de aceea nu ţi-e permis să repeţi greşelile predecesorilor. Pe tata, după cum ştii, l-a pus necuratul să răsară cu proiectul achiziţionării unor nave în Anglia pentru escadra Oceanului Pacific pe cale de organizare, ceea ce s-a încheiat nu cu un locşor cald în Consiliul Amiralităţii, ci cu o ieşire la pensie, înainte să fi binemeritat pensia de amiral... Şi de ce? Pentru că a exprimat o idee, Iurocika. Iar ideile, mai ales cele premature şi care tulbură tihna Departamentului Marinei, nu se cuvine să le exprimi cu glas tare. Asta ţi-o spun şi eu, fiu demn al tatălui meu, care am şi o experienţă proprie nu tocmai neînsemnată în această materie, iar tu, plodule, învaţă din exemplul a două generaţii ale flotei imperiale ruse... În slujba noastră marinărească, căreia, din neghiobie, urmînd pilda fratelui, te-ai dedicat, ideea e, cum să zic, aidoma cu păduchele, te pişcă şi nu-ţi dă pace şi nu aduce folos, ba chiar, dimpotrivă, numai dăunează. Vrei să-ţi faci slujba pînă la mult visaţii vulturi de amiral — fă-ţi serviciul cum spune-n jurămînt şi cum scrie-n regulament, uite, cum face drăgălaşul de miciman Gudkov... Numai că n-ai să fii în stare, aici e toată pacostea...

— Sigur că n-am să fiu, se îndârji Iuri.

— Aici e aici. Prin urmare, pentru a nu înjosi gîndirea marinărească pînă la a o compara cu păduchele, trebuie totuşi, pesemne, să întreprinzi ceva, ca ea să fie de folos măreției patriei şi de asemeni puterii ei împotriva duşmanului. Nikolai tăcu, apoi întrebă pe neaşteptate: Spune-mi, te rog, niciodată nu ți-a trecut prin minte să te întrebi ce va fi dacă neamțul ne zdrobeşte?

Întrebarea îl ului în aşa hal pe Iuri că doar făcu ochii mari la fratele său. Locotenentul nu mai stătu să-i aştepte răspunsul şi se puse pe rîs.

— Adică, ce să te mai întreb? Fireşte că nu admiți posibilitatea nici unui „dacă“... Cum s-ar zice: „Biruință, surle lungi te cîntă-n sonuri, veselitu-i rusul dîrz...“ Totuşi, adu-ți aminte că în războiul trecut surlele n-au prea cîntat biruința, iar rusul nu s-a prea veselit, ci din contra, a plîns cu lacrimi amare. Şi oare ce s-a schimbat în aceşti zece ani în armată? În flotă? În ministere? în preasfințitul Mare stat-major? Absolut nimic. Există o singură diferență: adversarul e ceva mai tare. *Ergo,* şi urmările insucceselor militare vor fi mai simțitoare.

— Ce vrei să spui cu asta? întrebă Iuri cam tăios. Convorbirea lor o lua razna într-un domeniu de care nu-i plăcea măcar să se atingă, socotind că asemenea idei sînt rîgîiala înclinațiilor liceeneşti, siberiene ale lui Nikolai. Ofițerii din flotă (şi el se socotea printre ei) nu trebuiau să comenteze în general aceste teme.

— Exact ceea ce presupui, spuse calm locotenentul, că va veni revoluția. Dar nu o revoluție făcută de copii, cum a decurs în o mie nouă sute cinci, după neizbutitul acela de război, ci una mai gravă şi mai contondentă... Şi acum, ce te întoarce pe dos? Sau nu ştii de la lecțiile de logică că unde sînt cauze comune, şi efectele sînt asemenea?

Într-adevăr, Iuri clocotea de furie. Probabil că sub impresia convorbirii cu amiralul, Nikolai căzuse pradă acelei otrăvite proaste dispoziții pe care Iuri nu putea s-o sufere: acuşi o să batjocorească în dreapta şi în stînga tot ce are mai

sfînt, o să toarne la paradoxuri cu nemiluita, o să te dea gata cu concluzii cinice...

— Şi de ce trebuie musai să pierdem campania? întrebă el, fără să-şi stăpînească enervarea. Nu văd nici o analogie între ele: atunci eram singuri, acum avem aliați... Anglia, Franța!

Locotenentul zîmbi fără veselie, în timp ce-şi umplea — numai lui — paharul.

— Pe cea lume, Iurocika, au să mă întrebe fără doar şi poate cum mi-am crescut frățiorul mai mic, şi iarăşi am să mă aleg cu cîteva scatoalce, ca şi aici... Constat cu tristețe că junul meu frate se află înrobit idioatelor iluzii ale politicienilor alde burduhănosul şi înfloritorul tău avocat — cum i-o fi zicînd — Serghei Markovici... Aliații, Iurocika? *Entente cordiale?* Legăturile de rudenie dintre veri — căpeteniile a două imperii — Imperiul britanic şi Imperiul rus? Ah, Iura, Iura!... De ce n-am şi eu parte de fericita ta necunoaştere?! Dar să-ți intre în cap lucrul acesta simplu: fireşte că şi aliații sar la bătaie, o dată ce au stîrnit-o. Dar treaba lor e treabă boierească, pe cînd a noastră — treabă de şerbi: să-i acoperim cu burduhanul nostru de rusnaci, umplut cu secară. Teatrul principal de operațiuni nu va fi la ei, nu pe curățelele şesuri ale Franței, nu pe mările înhățate de Anglia. Nemții nu-s nici ei proşti, de ce să se vîre acolo? La noi va fi grosul şi greul, Iurocika! Aici o să fie şi abatorul infanteriei, aici şi supa clocotitoare a Balticii. Toate or să ne cadă în spinare, ține minte ce-ți spun!...

— Nu-i nimic! strigă cu aprindere Iuri. Cu atît mai multă cinste pentru noi, dacă greul războiului o să-l suportăm noi!

— Bine zici, Iurocika. Nu-i pentru prima oară că salvăm Europa. Cine a apărat-o împotriva năvălirilor mongole? Noi, ruşii. Am zăcut aproape trei sute de ani sub jugul tătăresc. Am ros ierburi şi ne-am îmbrăcat în zeghe, în timp ce Europa zvîrlea becațe cîinilor, la ospețe, de atîta îndopare, şi înfăşura armonia formelor femeieşti în brocart venețian... Buchile abia citite le-am dat uitării, în vreme ce Europa, pe după pavăza spinărilor noastre de zeghe, duhnind a sudoare de rob, crea

pictura, poezia, muzica Renaşterii... Gîndeşte-te numai ce pas am fi putut face, cum i-am fi luat-o Europei înainte, să nu fi fost aceşti două sute cincizeci de ani de robie! Dar Napoleon? Cine a scăpat Europa de cel mai voluntar absolutism, cine a redat statelor faţa lor adevărată şi independenţa?... Şi acum iată, a treia oară acoperim iarăşi cu pieptul cultivata Europă de primejdia îngîmfatului filistinism german, de sistemul închistat al *Ordnung*-ului prusac, al pedanteriei şi paragrafului, care ucide spiritul viu în om. Şi cine o să ne mulţumească pentru asta? Cine şi cum?

Nikolai vorbea cu atîta patimă, încît Iuri înţelese deodată că gîndurile astea nu-i veniseră acum, pe moment. Se vede că i se alcătuiseră în minte de mult şi, cu mîna pe inimă, n-aveai ce riposta la ele. Şi la întrebarea asta directă se mulţumi doar să dea vag din mînă.

— Iată cum, îşi răspunse singur locotenentul Livitin. O să ne vîre în palmă un bacşiş, şi cu asta basta. Căpătăm şi noi te miri ce: vreo cîteva deseatine de teritoriu şi cîţiva bănuţi contribuţie. Ţine minte ce-ţi spun: dacă războiul se încheie cu victoria Antantei, şi pe tine, miciman tinerel, au să te care cu escadra în vizite de curtoazie la Havre şi Portsmouth (a se citi: Paris şi Londra), să nu te laşi ademenit. Oricît ne-ar lăuda, plăcinta au s-o împartă ei, preacucernicii aliaţi, iar noi o să stăm la un colţ de masă în smerită aşteptare, trăgînd cu coada ochiului numai la bucăţile ce-or să ne-ntindă!...

Tonul de revoltă amară, nemaiauzit la Nikolai, îl uimi pe Iuri. Locotenentul dădu chiar cu pumnul în masă.

— Şi uite, pentru atîta lucra ne pregătim cu abnegaţie să hrănim peştii aici în Baltica, şi viermii — pe tot necuprinsul frontului... Îţi crapă capul de asemenea gînduri... M-ai întrebat adineaori de ce cred că ne aşteaptă înfrîngerea. Vrei dovezi? Păcat că n-ai fost ieri la masă cu noi, cînd le-a înşirat un dobitoc plin de haz, care-i drăguţul nostru de Crenguţă. Şi dacă nu l-a pus la punct Şianov, asta înseamnă că lucrurile stau şi mai rău... Intrăm în război nepregătiţi, Iuri, tare nepregătiţi! Toate-s neterminate, nepuse la punct... N-o să am

timp să-ți expun argumentele, dar crede-l pe fratele tău mai mare pe cuvînt... Stăm rău, Iurcea!... Datorită vîrstei tale fragede şi orbirii de supus credincios, nici nu-ți dai seama cît de rău...

Nikolai îşi cuprinse deodată capul în palme, stricînd fără milă cărarea impecabilă. Rămase aşa cam o jumătate de minut, pe urmă desfăcu mîinile şi bău lacom cafeaua, care se răcise complet. Iuri se grăbi să-i toarne alta în ceaşcă — poate, cum se zice, luase cam mult la măsea. Dar Nikolai observă gestul său naiv.

— Nu, Iurcea, cafeaua n-are să mă ajute. Am o piatră pe inimă. Cîndva ai să înțelegi convorbirea noastră de azi. Ce zici tu, care-i motivul că acolo, sus, pe catarg, în strălucirea şi muzica focului, a focului wagnerian care confirma necesitatea faptei eroice, m-am agățat de ideea de a azvîrli cîteva mine în Golful Kiel?... Te cunosc aşa de bine, încît nu admit gîndul ca ai vedea în asta setea de glorie, dorința de a mă afirma. Şi cînd te gîndeşti că unii ar fi putut s-o ia aşa! Pentru că aventura asta n-ar fi avut vreun efect operativ şi nici măcar tactic. Dar putea să facă impresie, ceea ce era un lucru important. Or, asta era un factor nelipsit de valoare în primele ceasuri ale războiului. Ai în vedere că orice impertinent este în primul rînd un fricos, un fricos vulgar, şi dacă-i tragi una peste bot la momentul potrivit, o şterge mîncînd pămîntul. Decît să stai smerit înaintea lui şi, cu ochii mijiți, să aştepți să-ți tragă una peste gură, mai bine ia-ți frumuşel picioarele la spinare ş întinde-o, neică. Amiralii nemți se simt stăpîni în Baltică şi de aceea sînt obraznici.

Locotenentul se însufleți şi dădu păhărușul la o parte.

— Judecă şi tu: dacă o singură mină ar fi explodat în Golful Kiel, pe amiralii nemți i-ar fi apucat bîțîiala. Ştiu doar bine că în meşteşugul minelor ne-am perfecționat, asta după Țuşima, şi mine avem, slavă domnului, berechet... Iar dacă ruşii ar fi izbutit din primele ceasuri să-şi lase excrementele chiar acolo, în Golful Kiel, la ce s-ar mai fi putut aştepta nemții în Baltică? Dar în Golful Finic?... Iată pe ce-am contat,

Iurocika. Nicidecum să scufund o navă, două acolo, ci la oarecare înrîurire asupra creierilor parafaţi ai statului-major german. Şi la un cîştig de timp, ceea ce pentru noi acum este esenţial... E de mirare, zău — tu ai priceput-o, mi-o trîntişi chiar cu viţeii, dar Marele stat-major — nu!

— Fireşte că am înţeles! răspunse Iuri, privindu-şi iar cu adoraţie fratele.

Iar acesta stinse cu nervozitate ţigara şi împinse mai încolo scrumiera grea, din cristal masiv.

— Dar ce să mai vorbim, timpul e pierdut irevocabil. Şi ce te doare, Iurcea: sîntem mai buni ochitori ca nemţii, cei mai buni din lumea întreagă. Am învăţat să tragem, aici ne-a ajutat Ţuşima. Dar n-avem din ce trage. Noile tunuri cu tragere lungă zac în halele Uzinei Obuhov, aşteptînd să se construiască dreadnoughturi şi crucişătoare de linie pentru ele. Şi de ce aşteaptă? Pentru că aceste nave se construiesc de atîţia ani pe şantierul nu prea bine utilat al Uzinei Baltiiski şi Admiralteiski, în loc să le fi comandat în Anglia, aceluiaşi Wickers... Văzuşi cum l-au făcut pe „Riurik“? Mai mare dragul! Pe cînd la noi nu atît construiesc, cît fură. Şi nu atît fură, cît se încaieră pentru profituri. Iar noi, tunarii, stăm fără tunuri, iar tunurile — stau fără nave... Adică ce să-ţi mai spun! Şi locotenentul dădu pe gît dintr-o înghiţitură păhărufl pus deoparte şi-şi turnă numaidecît altul. Are dreptate mîniosul nostru Robespierre, Petruccio Morozov, miciman al flotei imperiale ruse şi revoluţionar ilegalist activ: toată flota are nevoie de o reparaţie capitală... Şi nu numai flota — întregul nostru imperiu înfloritor...

— Dumnezeu ştie ce îndrugi! se înfierbîntă Iuri din nou. Eu înţeleg, o dispoziţie sub zero grade, totuşi nu se poate aşa!...

— Ba se poate, Iurcion, orice se poate... Vine asupra noastră asemenea talaz, că numai de maniere şi de bună-cuviinţă nu ne arde nouă acum. Orice se poate...

Iuri se abţinu cu greu să nu se scoale de la masă. Asta-i prea de tot! Bine, îi înţelege starea sufletească, dar e cu

putință oare ca această eşuare a planului de la Kiel să-l fi dărîmat pe Nikolai într-atît, încît să-şi piardă orice simț al măsurii? Ceea ce-i iese din gură s-ar fi potrivit mai bine lui Valentin Izvekov, ba nu, nici lui, ci studentului agitator de mai dăunăzi pe care Iuri nu-l văzuse la față şi pe care Valentin avea de gînd să-l adăpostească de urmărirea ohranei în locuința sa de pe Liteinîi... Dar ca mai totdeauna cînd monologul otrăvit al fratelui întrecea orice măsură, Iuri nu putea găsi obiecțiuni care să nu fi sunat naiv şi ridicol. Şi acum se mulțumi doar să strîngă din umeri.

— Mai mult, continuă cu încăpățînare Nikolai, toate astea au fost predeterminate de evenimentele războiului ruso-japonez... Istoria, dragul meu, e o cucoană tare vicleană. Şi dacă noi amîndoi putem cît de cît să descurcăm ițele viitorului, ar trebui să chibzuim în ce direcție să ne croim făgaşul vieții... Problema se pune numai aşa: unde să-mi găsesc rostul în situația dată? Şi nu numai eu, dar să i-l găsesc şi fratelui mezin, pentru care port răspunderea, în calitatea celui mai vîrstnic din neamul nostru pe cale să se stingă...

Dar oricît de tare îl irita această nouă întorsătură în convorbirea lor şi oricît de nerăbdător era să treacă la chestiunea cea mai arzătoare pentru el — cum o să-l poată ajuta Nikolai să se îmbarce pe un distrugător — ridică totuşi ochii în aşteptare.

— Nenorocirea stă în faptul că revoluția, Iuri, n-o s-o facem noi — mă refer la noi amîndoi. Şi încă în ceva — că nu vom fi primiți în rîndurile ei. Prea mare-i ura ce ni se poartă nouă, ofițerilor, prea-i adunată de veacuri. Pe unul de-alde Morozov, care-i de o săptămînă în flotă, o să-l primească, pe noi însă niciodată. Purtăm în spate toată povara corecțiilor cu saula, cu vergile, povara vrajbei de veacuri dintre careu şi punte, dintre boieri şi marinărime... Oare nu bănuiam, crezi tu, că în cazărmi există organizații revoluționare? N-am apucat să-ți povestesc — ieri un artilerist de-al meu, unul Tiulmankov, a căzut mesa şi l-au umflat. A scris o înjurătură

de-a curmezişul vulturului de la pupa. Socoteam că i-a sărit ţandăra din pricina unei pedepse date de Şianov. Cînd colo, la debarcare, cînd să-l ducă pe ţărm, a chemat într-ajutor nu ştiu ce organizaţie de luptă, care pesemne există pe navă, şi în sînul căreia, după cît se vede, eu nu voi avea intrare în vecii vecilor... Calea mi-e închisă. Nu există un pod de comunicare. Oricum aş fi şi orice aş gîndi eu, nu voi avea acces acolo, cum nu vei avea nici tu... Există şi o altă cale. Îţi aminteşti de ce-ţi spuneam despre augustul meu prieten?

Fireşte, Iuri îşi amintea foarte bine. În timpul unui marş al şcolii Nikolai fusese adus pe şlepul-spital cu o rană la genunchi (şi-l julise în timpul unei scufundări în apă) şi culcat alături de un gardemarin din compania mare. Se împrieteniră fără să se cunoască. Apropierea o determină Wagner: noul cunoscut al lui Nikolai era un „wagnerian" înfocat. Aşa începu această prietenie stranie, care te surprindea prin inegalitatea partenerilor: gardemarinul se dovedi prinţ Romanovski, duce de Leuchtenberg, cel mai tînăr membru al familiei imperiale cu titlu de alteţă, feciorul vitreg al marelui duce Nikolai Nikolaievici. Ducele a terminat şcoala, şi în ultimii doi, trei ani, de cînd intrase în Flota Mării Negre, Nikolai nu mai pomenea de el.

— Ţin minte, fireşte, rosti Iuri, dar nu pricep ce amestec are el în toată treaba asta?

— Sst... Nikolai puse degetul pe buze. Am să-ţi aduc la cunoştinţă un secret de stat. O vorbă să nu scapi şi taina-n tine-ascunde... cum a spus poetul, care din ei, omoară-mă că nu ştiu!

— Ascultă, Nikolai, se înfurie Iuri, dacă vrei să vorbeşti despre lucruri serioase, vorbeşte fără scălîmbăieli!

Locotenentul rîse, sincer înveselit.

— Totuşi, eşti fermecător de tînăr, Iurcea, şi zău că te invidiez, spuse el privindu-l cu blajină voioşie. Ce minunat că ai venit aici, cu tine mi-am uşurat sufletul, în asemenea împrejurări m-aş fi fatigat{77} cu totul... Cîndva ai să pricepi că despre lucruri grave e mai indicat să vorbeşti în glumă. Prin

urmare, taina e următoarea: ofițerimea din garda de la Petersburg, o parte din ofițerii flotei şi cîte unii din miniştri sînt pentru un complot al curții şi proclamarea lui Nikolai Nikolaievici ca tutore al prințului moştenitor. Se crede că în asta ar sta acum salvarea Rusiei... Augustul meu prieten mă invitase în primăvară şi pe mine să particip, momindu-mă cu o strălucită carieră. Eu am chibzuit nițel şi m-am dat în lături, ceea ce, după cum se vede, a vătămat oarecum raporturilor noastre. Socot că mă vei înțelege. De pildă, un Greve sau prostul acela de Bobrinski al tău ar fi tocmai indicați pentru aşa ceva, pe cînd Litvinii n-au ce căuta într-o asemenea afacere. Pe noi aceşti proaspeți decembrişti n-au să ne primească în mijlocul lor. Nu sîntem de-o teapă. Şi atunci, asemenea unui obiect anume, plutim în copcă de colo pînă colo — nici că ne lipim de-un mal, nici că ne adăpostim lîngă altul... Ce mai tura-vura, tristă privelişte: oricum va începe revoluția, de sus sau de jos, noi doi nu ne vom găsi rostul nici în rîndul marinarilor, nici printre aristocrați...

— Un lucru nu pricep, spuse cu zîmbet ironic Iuri. După cîte văd, ai fi gata să începi revoluția şi tu însuți, numai că nu ştii în ce fel şi cu cine să te asociezi. Iar în primăvară parcă spuneai cu totul altceva, ții minte? — despre pietrele de moară ale istoriei... Că ele vor măcina orice grăunte care se ridică în răspăr, şi că esențialul e să-ți găseşti o gropiță, unde să picoteşti în bună pace. Cînd glumeai — atunci sau acum?

— Destul de maliții răspunsul, zîmbi Nikolai. Cu toate astea sînt gata să-ți explic. Vezi tu, în ce mă priveşte, nu am o singură filozofie, ci două: prima, formata pe baza experienței vieții, care constă în dorința de a găsi o gropiță unde să picotesc în tihnă între cele două pietre de moară, iar alta-i o dorință năvalnică să schimb totul, să construiesc totul din nou... Nu în zadar în liceu eram stîlpul tuturor adunărilor si făceam gură pe la mitinguri. Cu cea dintîi filozofie încerc să mă potolesc, să mă conving că-mi doresc nespus o viață liniştită, în cinism iluminat. Cea de-a doua dă năvală de la sine dinlăuntrul meu, mai cu seamă cînd capăt una peste

mutră, uite, ca astăzi... Care din ele o să iasă deasupra — numai timpul va decide... Iar acum — locotenentul se uită la ceas — vremea trece, şi cu ea ne trecem noi, cum spune cu multă înțelepciune părintele Teoktist al nostru. Şalupa vine să mă ia la unsprezece treizeci... Ăsta-i şi singurul profit de pe urma aventurii mele: l-am rugat pe Boşnakov să transmită prin semnale lui Şianov să binevoiască a trimite după mine o şalupă nu pe „Riurik“, ci la cheu — chipurile, am o misiune din partea amiralului, să transmit ceva pe țărm... Pe urmă oi vedea eu ce-am să îndrug... Am vrut să chiulesc ca un cadet, dar şi aici am tras în bară... Mă conduci?...

— Cu şalupa asta mă pregăteam să vin la tine pe navă, spuse Iuri.

— A ieşit grozav de bine. Pe navă e o harababură de nedescris — nici n-am fi putut să stăm de vorbă. Deodată Nikolai izbucni în rîs. O mulțime de treburi grozav de importante: de dimineață Vetkin l-a rugat pe comandantul secund să-l readucă la careu ca ordonanță pe Akinocikin, care acum doi ani a fost izgonit în cazarmă pentru vina de a fi vărsat anghinarea în capul kronprințului, cînd ne-a făcut cinstea să ia masa la noi. Şianov a ordonat să fie nu numai rechemat, dar şi numit şef al ordonanțelor. Aşa că vezi, s-a ivit şi la noi un Susanin... Şi mai e încă una bună. Ții minte că deasupra pianului atîrna un Wilhelm cu mustăți? În uniformă de căpitan de rangul întîi al flotei imperiale ruse, în amintirea întîlnirii dintre monarhi la Björkö... Şianov a poruncit să fie dat jos, dar s-a pus întrebarea — ce-i de făcut cu el? Unii propuneau să fie ars la căldări. Însă Gudkov s-a împotrivit cu toată tăria: o fi el străin, da tot împărat se cheamă că este, şi nu e voie să-i ispiteşti pe marinari... Ce crezi că a hotărît Şianov pînă la urmă? Să fie împachetat frumuşel în hîrtie groasă şi depus la magazie. Astfel, şi varza va fi întreagă, şi capra sătulă... Iacătă cum ne ducem traiul nostru pe vătrai, Iurocika, cu miile noastre de probleme grave. Război, vorba ceea! Ei, am pornit, ce zici?

CAPITOLUL 15

Dement, dezlănțuit, dăruindu-şi ultimul strop de putere, cu riscul sa-şi distrugă maşinile, micul distrugător gonea spre est, mînat de ordinul amiralului. De încordare, trupul său efilat tremura mărunt din toate încheieturile, ceea ce dovedea că şi căldările, şi maşinile, şi elicele dau mult mai mult decît li se cuvine. Apa se năpustea sub pupa în chip de şuvoi de spumă vîrtos şi alb, învîrtejindu-se clocotitoare şi tulburînd pentru multă vreme tihna albăstrie a golfului ce-şi legăna luciul într-o adîncă acalmie. Vîntul născut din goana lui turbată, răstignind pavilionul, şuiera în urechi şi desfăşura deasupra undei coada galbenă-neagră a fumului ce năvălea din cele patru coşuri joase ale sale în rotogoale dense şi grele.

Cu mîinile înfipte în balustradă, ferindu-şi obrazul de vînt, Iuri stătea pe comanda pupa într-o însingurare descumpănită. Totul în jurul lui — apărătoarea de tendă, saulele pavilioanelor de semnalizare, grilajul pandurilor punții, balizele de salvare agățate de balustradă, cu steguleţele fluierînd în bătaia vîntului — totul tremura, se zguduia, pocnea, răspunzînd vibrației distrugătorului. Însă această cutremurare sincronizată a tuturor părților navei, binecunoscută tuturor, numai lui Iuri nu, în care numai el nu deslușea sunetul cel bun şi sănătos de cel rău şi neliniştitor, toată această simfonie vijelioasă şi îmbătătoare a mersului forțat al navei, niciodată gustată de el, nu-l preocupa cîtuşi de puțin, şi nici nu-i bucura inima. Niciodată nu-i stăruise mai limpede în simțuri senzația deznădăjduită a inutilității, a lipsei de rost şi a nepriceperii sale. Uite-l cum stă aici, pe comanda pupa a distrugătorului care se străduie să atingă viteza limită, singur şi părăsit, un pasager oarecare, un om de prisos. Mai mult — în loc s-o ia spre vest, unde lui Iuri i se năzărea la orice pas o faptă eroică, distrugătorul zoreşte turbat în direcția est, nu în întîmpinarea flotei germane, ci

spre cheurile Petersburgului, în heleşteul cotidianului plicticos... Aşadar, iată cum i s-au năruit speranţele. Cine poate să-l mai ajute, dacă nu l-a ajutat Nikolai?...

Într-adevăr, distrugătorul „Stroinîi" gonea în direcţia Petersburg, încordînd grumazurile celor cinci mii şapte sute cai putere, pentru a înmîna de urgenţă ministrului marinei un plic albastru, pe care comandantul flotei din Marea Baltică îl încredinţase unui ofiţer ales anume pentru această misiune. Scrisoarea conţinea desigur informaţii sau concluzii nespus de importante, de aceea se ordona să li se stoarcă maşinilor şi ultimul strop de putere pentru ca plicul să fie predat ministrului pînă-n ora şapte seara, în nici un caz mai tîrziu. Iată de ce la căldări tineri vajnici, cu piepturile dezgolite şi îmbrobonaţi de năduşeală, străduindu-se să nu se împiedice unii pe alţii în locul acela strîmt, aruncau necontenit noi lopeţi de cărbune greu în foc, iar din gurile lacome ale focarelor se revărsa lumina aceea incandescentă care-i scălda pe oameni în valuri de fierbinţeală de neîndurat, prefăcînd boabele de transpiraţie de pe umerii lor în rubine grele. Ventilatoarele, gata să se desfacă în bucăţi, zumzăiau neostoit, primenind aerul din compartimentul căldărilor, dar tot aerul acela proaspăt, pînă la ultimul strop, era înghiţit de focare, pentru a încinge mai tare vîlvătaia şi pentru a o mîna printre ţevile în care apa era pe cale să se transforme în aburi încinşi. Subofiţerul-şef, stăpîn al căldărilor, om mai în vîrstă, şi el cu pieptul gol, se uita cu teamă la manometre, unde acele vibrau de mult pe lîngă dunga roşie, şi îşi concentra toată atenţia asupra pompelor care trimiteau apă în căldări. Alături de căldări, dincolo de peretele încins ca o plită, în sala maşinilor, cu tot atîta teamă se uita la aparate tînărul inginer-mecanic, căruia i se întîmpla pentru prima oară să supună maşinile la un asemenea regim, ceea ce însemna încălcarea tuturor instrucţiunilor. Marşul dura numai de două ore, şi mai avea cel puţin cinci înainte în care vor supune mecanismele la efort, iar lui de pe acum i se părea că ele nu vor putea face faţă. Cu toate acestea, în gîtlejul căscat

al portavocii, răsuna necontenit glasul nerăbdător al comandantului distrugătorului: „Cîte rotații ai?“, şi lui nu-i rămînea decît, lăsînd deoparte instrucțiunile şi regulile, să le ceară fochiştilor presiune maximă, să tortureze cilindrii şi pistoanele, să obosească arborii elicelor, pentru a nu îngădui acelor tahimetrelor să se abată cît de cît spre stînga... Viteză, viteză, viteză cu orice preț, ordinul amiralului, vocea aceea de pe puntea de comandă care te mîna cu biciul de la spate, începutul războiului... Şi fostul elev al liceului real de la Vologda, iar acum stăpînul absolut al maşinilor şi căldărilor distrugătorului „Stroi- nîi“, scăldat în sudorile iadului său mecanizat în rînd cu marinarii, face un semn disperat maşinistului de lîngă valvule: „Măreşte!“ şi apasă îndată pe butonul soneriei care comunică cu căldările. Oamenii goi sporesc ritmul pantomimei lor cu lopețile, subofițerul în vîrstă cască ochii înnebunit la manometre, pompele, înecîndu-se, pompează apa, căldările urlă, cutremurate de forța aburului ce se naşte din ele, fumul năvăleşte din coşuri în rotogoalele grele ale cărbunilor cu ardere incompletă — însă acele subțiri ale tahimetrelor, care marchează turația arborilor elicelor, se apleacă şi mai în dreapta, aşa cum a dispus comandantul. „Stroinîi” goneşte cu o viteză turbată — aproape cu trei noduri mai iute ca la probe — şi pe comandă vîntul smulge panglicile de la beretele semnalizatorilor, iar ofițerul cu navigația raportează satisfăcut comandantului că au trecut la traversul Rodscherului cu opt minute mai devreme...

Dar dacă inginerul-mecanic, un ofițer de calitatea a doua al flotei imperiale ruse, se canonea în compartimentul maşinilor, în schimb ceilalți ofițeri ai distrugătorului „Stroinîi“, inclusiv comandantul, un locotenent grăsuliu şi vesel din fire, rămas bun în grad cam de prea mulți ani, se bucurau sincer că pe nepusă masă distrugătorul lor se îndrepta spre Petersburg. Desigur, nici unul nu trăgea nădejde „s-o-ntindă pe țărm“, era limpede că distrugătorul va sta legat la cheu gata în orice clipă să ridice ancora. Dar numai faptul că n-aveau să mai patruleze şi în seara asta

lîngă farul Grohar, păzind nu se ştie de cine intrarea în radă, le semănase în suflete o bună dispoziție ce nu se potrivea în nici un chip cu starea sufletească a lui Iuri. Cînd s-a ridicat ancora, l-au invitat politicos pe comandă, însă după ce a stat vreun sfert de oră într-un colț, cu un zîmbet chinuit pe față, Iuri coborî pe punte şi, în sfîrşit, îşi găsi locşorul potrivit, aici, pe comanda de la pupa. Cel mai nimerit era să rămînă singur: i se părea că toată lumea ştie de eşecul său ruşinos şi fiecare din ofițerii de pe „Stroinîi‘ îl fixează cu ironie pe nenorocosul urmaş al amiralului von Schantz.

în realitate, nimeni nu bănuia măcar despre asaltul său asupra gloriei şi nici despre convorbirea ce-a avut loc în drum spre cheu.

Cum au ieşit în stradă, Iuri (se străduia din răsputeri să vorbească pe un ton indiferent, ca şi cum ar fi fost vorba de un lucru fără însemnătate şi de la sine înțeles) îi expuse lui Nikolai planul său, rugîndu-l să-i dea o scrisoare către locotenentul Riazanov ori alt comandant de distrugător pe care îl cunoaşte, indiferent unde — la Abo sau aici la Helsinki. Cunoscîndu-i însă starea sufletească ce se revărsa la tot pasul în ironii amare, se feri să pomenească de simțul datoriei, sau să declare că-i e cu neputință să mai zacă pe uscat ca un bolovan sub care nu curge apă, în timp ce se dau lupte pe mare. În loc de toate astea, se strădui să îmbrace ideea lui romantică într-o formă cu totul banală şi practică şi, călcîndu-şi pe inimă, sublinie că e vorba doar de cele cinci sau şase săptămîni pînă la începerea cursurilor pe care efectiv n-are unde să le petreacă, dacă-i va fi imposibil să-l viziteze pe Nikolai măcar cînd şi cînd pe „Suvorov”, cum făcea de obicei...

Dar toate şiretlicurile se dovediră zadarnice.

— Şi pe tine te trage la eroism, Iuri Petrovici? întrebă cu batjocură Nikolai. Dă-mi voie să te previn: e inoportun şi neactual...

Iuri se făcu roşu ca racul. Îl încadrase, ca să zicem aşa, de la prima salvă. Totuşi nu se lăsă, ci se zbătu fără rost, ca

peştele pe uscat.

— Nu mă gîndeam neapărat la aşa ceva, bolmoji el. Pur şi simplu mi se părea că n-ar fi rău să capăt şi eu oarecare experienţă înainte de a pune epoletul pe umăr...

— Ce fel de experienţă? îl ironiză mai departe Nikolai. În ce calitate, dacă îmi daţi voie să vă întreb?

Iuri strînse din umeri, simţind ca o durere surdă la lin gurică: blestemata de întrebare îi era foarte binecunoscută.

— Ei, asta nu mai ştiu... Ca semnalizator, ori tunar...

Locotenentul se porni pe rîs.

— Nu te supăra, dar să fiu în locul lui Riazanov sau al altui comandant de distrugător nu te-aş lăsa să te apropii de tun la un kilometru. Tunarul, dragă frate, este un artist în meseria lui şi începe să tragă abia în anul trei de slujbă. Iar pînă atunci numai „puşcă", amărîndu-l pe şeful său. Şi cred că şi un semnalizator, vorbesc de unul în care să te poţi încrede, nu se formează în două-trei săptămâni... Eu personal nu te-aş lua pe nava mea nici ca ordonanţă — nu te pricepi să perii un veston, nici să încălzeşti farfuria pentru masă, ori să serveşti o cafea, aşa-i? Apoi, nici nu e meseria ta să faci de-astea, şi atunci n-ai ce căuta în şenalul altuia. Ca marinar, nu faci două parale, iar ca ofiţer, de bine, de rău şcoala te cizelează de patru ani. De aceea rabdă, că ce ţi-e scris în frunte ţi-i pus, las' că-ţi vine vremea... În afară de asta, să zicem că m-aş înduioşa şi aş compune o epistolie de rugă şi recomandare. Crezi cumva ca Riazanov sau Petrov-cinci ar sări în sus de bucurie? „Poftiţi, Iuri Petrovici, vă aşteptam cu braţele deschise! Unde doriţi dumneavoastră, la tun, sau la timonă?" Pentru nimic în lume. Cui îi face plăcere să se aleagă cu o admonestare pentru corupere de minori? Riazanov ar căpăta un perdaf, să-l ţină minte, iar tu ai petrece la carceră toată vacanţa... Cît despre faptele eroice — chiar dacă te-ai aranja pe un distrugător, tot n-ai pune mîna pe cruciuliţa de marinar ce ţi-o doreşti. Numai din pncina tinereţii tale ţi se năzare că războiul este un lanţ de fapte temerare. Dacă ai încredere în spusa fratelui mai mare, ia-le

pe toate astea drept adevărul cel mai curat...

Dar, observînd că Iuri s-a întunecat la față, locotenentul îl bătu pe umăr cu duioşie frățească.

— Of, Iurcion, Iurcion!... Te înțeleg foarte bine... Uite, ți-o spun cu mîna pe inimă, în locul tău aş fi făcut şi eu pe dracu-n patru să mă rostuiesc în flota operativă. Dar bagă de seamă. Amîndoi sîntem în aceeaşi situație. Că-i Kiel, că-i Abo, soarta ne-a plesnit peste nas şi ne-a dat sîngele la amîndoi... ceea ce e în măsura lucrurilor... Hai, mai bine să chibzuim cum să facem ca să ajungi, de bine, de rău înapoi la Petersburg. Poate rămîi pe Mündgatan pînă la plecarea trenului?

— Nu, răspunse răspicat Iuri, nelăsîndu-şi timp să cîntărească problema, atît de neplăcută îi era o posibilă întîlnire cu Irina. Dar numaidecît o văzu ca aievea pe Saşenka şi regretă răspunsul — cine ştie, poate cu mîna lui sfărîmase punțile către o fericire neaşteptată ca un miracol? „Lăsați-mă atunci să vă mîngîi...” îi răsună din nou în urechi vocea aceea stranie, învăluitoare, care făgăduia atîtea, şi pentru o frîntura de clipă Saşenka îi apăru în chip de nălucă, plină de farmec, hărăzită să-i aducă împăcarea după toate necazurile acelei zile...

— Cum doreşti... Bani ai?

— *Planty!*{78} rosti Iuri.

I se părea de-a dreptul ruşinos să pomenească acum despre stupida achiziție a valijoarei.

— Foarte bine, c-am rămas cu banii pe sponci. Irina e de două săptămîni aici... Deşi Gudkov a făcut socoteala c-o să avem de încasat mai multicel, dat fiind războiul: şi de binocluri, şi de mantale de ploaie, şi, vorba ceea, pur şi simplu pentru ochii frumoşi ai locotenenților, că de, obrazul subțire cu cheltuială se ține. Cum fac rost, îți trimit. Iar pînă atunci, ține numai atît, şi-i întinse lui Iuri o hîrtie de zece ruble. Iartă-mă că-i aşa puțin, dar mai mult n-am...

Iuri mergea alături de el ca în vis. Nu-i venea să creadă că planul i se dusese de rîpă atît de repede, simplu şi fără ocol.

Pe urmă, perseverența îi suflă să ia hotărîrea: orice s-ar întîmpla tot o să se ducă pînă la Abo şi o să încerce să răzbească de unul singur, fără protecția lui Nikolai, iar pînă la plecare o să se întoarcă în Mündgatan... „Lăsați-mă să vă mîngîi...“ Fie ce-o fi. O dată ce pleacă la Abo, se va întoarce şi la ea... Şi, luînd temerara hotărîre, se linişti, ba chiar se înveseli.

Dar cînd ieşiră pe cheu, într-o frîntură de clipă, toate s-au întors de-a-ndoaselea. Şalupa de pe „Suvorov” aştepta la dană, dar cînd ei se apropiară, trase lîngă ea şi o barcă cu motor. Venea de pe „Riurik”. Din barcă sări neschimbatul locotenent Boşnakov, însoțit de un micimănaş costeliv şi bălai. Locotenentul îl salută pe Iuri ca pe un vechi cunoscut şi-i spuse cîteva vorbe drăguțe. Nikolai îl conduse apoi pînă la automobilul statului-major, oprit mai încolo, şi după ce schimbară cîteva vorbe, Nikolai îl chemă la el pe Iuri.

— Ascultă, Iurcea, ai noroc, spuse el zîmbind. Peste cîteva minute pleacă „Stroinîi” din portul Sandvich direct la Piter. Arkadi Andreevici, drăguț ca de obicei, te ia cu el în marş. Ce să mai faci aici? Te pomeneşti că fugi la Abo! Las’ că-ți cunosc eu firea, cine o să răspundă, dacă nu eu, în fața conducerii şcolii şi a nobilului nostru neam pe cale să se stingă?... Hai, nu te înfuria! Scrie-mi totuşi, şi-oi face ce-oi şti să găsesc o clipă ca să-ți răspund...

Îl îmbrățişa cu căldură si, sărutîndu-l pe amîndoi obrajii, îl ridică în brațe cum făcea pe vremea cînd era de o şchioapă.

— Există frății de tot felul, spuse cu glasu1 lui domol şi grav. Frății de sînge, frății de suflet, ori frății de luptă. Noi am avut norocul să ne-mpărtăşim din toate trei. Iar acum s-a ivit încă una, geografică: Abo-Kiel... Aceasta să ne fie parola în viață: Abo-Kiel! Cîndva om ajunge şi colo, şi dincolo... Iar acum şterge-o, fuga.

Urcă repede în şalupă, şi Iuri, înghițindu-şi lacrimile, dădu fuga la camera gărzii şi înhăță mantaua şi valiza. Şalupa lui „Suvorov” se depărta de cheu. În picioare, în camera pupei Nikolai stătea înalt şi chipeş în tunica lui

orbitor de albă — singurul om drag din toată lumea aste — şi flutura alene din mînă deasupra chipiului în semn de rămas bun. Iuri îşi smulse bereta şi o flutură năvalnic, apoi porni în goană spre automobil.

Toate cîte urmaseră au plutit într-o ceață sură şi tristă. Şi cunoştința cu micimănaşul, care se dovedi că ducea o scrisoare de-a amiralului la Petersburg, şi ambarcarea pe „Stroinîi", şi despărțirea de Boşnakov, cînd a trebuit să îndruge nu ştiu ce vorbe de mulțumire pline de politețe, şi semnalele de plecare, şi ieşirea din port, şi depărtata siluetă a lui „Suvorov" în pîclele albăstrii ale radei care pierea în zare, şi „Ohotnik" care le tăiase drumul, sub marca comandantului flotei, şi goana „front la tribord", şi rîndul de ofițeri şi marinari aliniați, unde lui Iuri i se rezervă locul, şi întoarcerea la tribord lîngă Grohar, care înclinase puternic distrugătorul, apoi goana asta turbată care făcea să trepideze întreaga navă — toate se depănară în afara vremii. Abia acum, pe comanda pupa a lui „Stroinîi", avu răgazul să pună alături, să cîntărească şi să sintetizeze întrucîtva totul, atît de neaşteptate şi încărcate de evenimente fuseseră acele trei, patru ore din joi şaptesprezece iulie anul o mie nouă sute paisprezece de la naşterea lui Cristcs, şi al optsprezecelea de la naşterea lui.

Cu ochii țintă la spuma clocotitoare a valului ce se stîrnea în urma pupei, încerca să-şi adune gîndurile. Totul se împletea, se încîlcea, se întrepătrundea. Kiel şi Abo, Mündgatan şi Drumsee, penumbra verde a băii şi Wagner, cu sfîşietoru-i dor de iubire şi faptă eroică, amărăciunea adunată cu anii de nedreptele insuccese ale lui Nikolai şi gîndurile sale stranii, născute nu acum se vede, la viitorul Rusiei şi la copca în care li-i hărăzit amîndurora să se bălăbănească de colo, colo, războiul care le atîrna deasupra creştetului şi acel complot de operetă al „augustului prieten", lipsa de bani a Livitinilor, care-ți seamănă umilință în suflet, şi şubreda lor noblețe, neîndestulătoare pentru a sta alături de un Heiden sau un Greve, nobili ruşi de alt neam, dragostea nebunească,

oarbă şi mîndră, care vrea să dovedească nu se ştie ce şi nu se ştie cui, pentru o femeie care flirtează cu orişicine, fără alegere, şi disperata încercare a lui Nikolai de a drege cumva situația primelor ore ale unui război cumplit, elanul său neaşteptat de temerar cavalerism, curat, şi mîndru asemenea aceluia al zaporojenilor. şi propria sa încercare nebunească de a se ambarca pe un distrugător, de-a se arunca în luptă, amiralul cu ochii goi de furie, şi petalele de trandafiri care se scuturã a neputință, Saşenka şi cătuşa fierbine a gurii în vraja acelui sărut lent şi îmbătător, şi idioata reprezentație din magazin, mîinile lui Nikolai care-şi încleştează tîmplele, stricînd fără milă cărarea impecabilă, şi această nelinişte, nelinişte, nelinişte în fața viitorului, care-şi cască hăul incolor, fără fund, necunoscutul acela deplin — ce să facă de aici încolo? — peştii care şerpuiesc în adîncuri, aşteptînd victimele, şi locuința filistină a Izvekovilor, care-l aşteaptă pe el însuşi — toate, toate se încîlceau în minte, într-un ghem fără început şi fără sfîrşit: nu-i rămînea decît să privească disperat şi obtuz în depărtare, acolo unde valul de spumă al siajului, învîrtejind straturile apei şi încîlcindu-le la fel cum viața îi încîlcea gîndurile, pierea în neant, şi luciul împăcat, solemn al mării în acalmie îşi recîştiga puterea asupra adîncurilor...

La fel va pieri în neant şi ziua asta atît de complicată şi grea a vieții sale. Totul se va linişti, şi deasupra ei uitarea va aşterne aceeaşi oglindă a acalmiei. Cu un soi de amărăciune matură şi nouă îşi aminti deodată cum venise în mai pe „Suvorov", convorbirea paşnică din cabină, şi calmul vieții sincronizate, armonioase a navei, siguranța zilei de mîine. Şi numaidecît îi fulgeră pe dinaintea ochilor imaginea de pe „Bditelnîi", cu baioneta sentinelei deasupra tambuchiului cazărmii din mijloc, coşurile şi lădițele din şalupă („bagajele condamnaților...") şi sfîşietorul hohot al goarnei aruncat amurgului trist de „Suvorov"... Se săvîrşea în lumea asta ceva neştiut de el, undeva în adînc, în străfunduri, se deplasau straturile solului şi tinerețea lui începea să-şi piardă, se vede,

însorita ei limpezime şi lipsă de griji. Se impunea să înțeleagă şi insuccesele lui Nikolai, şi dragostea lui halucinată, şi propriul său loc în această viață neverosimil de complexă. Cu mult mai complexă decît i se păruse.

Zîmbi numai o singură dată în tot cursul acestor gînduri apăsătoare — cînd îşi aduse aminte de casetă şi de vagon. Trufaşul gardemarin, care făcuse pe semețul în fața pavlonilor şi se grozăvise înaintea studentului, i se părea acum un băiețaş strein care confundase cu naivitate războiul cu o reprezentație teatrală — şi i se făcu grozav de ruşine de felul cum se purtase în dimineața aceea. Se maturizase pesemne dintr-odată, cum dintr-odată crapă un mugure şi se desface frunzulița. Şi oricît de apăsătoare erau toate gîndurile sale, ochii lui Iuri nu mai înotară în lacrimi. Adolescența scăpătase.

Pe comanda pupa a lui „Stroinîi" stătea un tînăr care începuse să înțeleagă viața. În huruitul elicelor şi hăulitul rotogoalelor de fum, ce năvăleau pe coşuri, distrugătorul îl aducea din împărăția diafanei adolescențe fără griji şi a visurilor fragede către trudnica şi aspra realitate. Şi întocmai cum Golfu1 Finic se strîmta puțin cîte puțin, prefăcîndu-se mai întîi în gura Nevei, apoi în fluviul cu acelaşi nume, la fel şi viitorul acestui tînăr se strîmta, intrînd în matca realității.

În curînd pe luciul albăstrui al apei nu mai rămase nici o urmă a clocotitoarei unde de adineaori, stîrnită de distrugătorul ce trecuse pe acolo şi, desfăcîndu-şi pieptul larg sub privirea cerului înalt şi curat, fără umbră de nor, străvechile ape ale Golfului Finic, nu prea adînci, dar care văzuseră multe de cînd erau pe lume, adormiră iar într-o tihnită acalmie, nepăsătoare față de oameni cu nenorocirile lor, față de destinele unor ființe izolate, ca şi ale țărilor.

Fost-a odată ca niciodată, tot să fie ani o mie de atunci — o ladie meşterită din lemn zdravăn porni pe undele lacului Ilmen în jos pe Volhov cu o seamă de mărfuri neiscusite pentru vecinii coreli. Vîntul umfla pînza albă, cusută în fel şi chip de culori de meşterele mîini ale nevestelor şi iubitelor, şi

corabia o luă pe drumuri de apă cunoscute numai temerarilor *uşkuinici*[{79}].Cine mai ştie cum de i-a venit în minte cîrmaciului gîndul acela, atîta numai că, ajuns la gurile lacului Nevo, el conduse ladia în lungul țărmului, dar nu spre soare-răsare, cum fără veste o duceau toți frații lui corăbieri, ci înspre soare-apune. Aşa dădu de gurile unui rîu ce i se dezvălui ochilor după multă vreme: era larg şi repede, şi cu apa limpede. Şi-l conduse zătoana aceea într-un larg de unde necuprins. Apa n-ar fi fost rea la gust — dulce, iar la măsurătoare — nu cine ştie ce adîncă, cît despre valuri, nu erau mai dihai ca cele de-şi făceau mendrele pe lacul Nevo, iar cît dinspre partea peştelui — nu se dovedea mai prejos ca în al lor îndrăgit Ilmen. Umblară drum lung pe apa aceea şi întîlniră în cale alt soi de oameni, pe nume „em“, leiți coreli: mici de stat şi bălani, cu plete cum e fuiorul de in, dar harnici nevoie-mare. Ilmenenii făcură schimb de marfă fără pagubă şi o cotiră îndărăt prin zătoană, să se întoarne la Ilmenul lor natal.

Nici cu gîndul nu gîndeau că ar fi găsit o cale nouă pînă-n oceanul mare, cu toate astea, la o vreme se alcătui pe țărmurile Volhovului balada despre corăbierul Sadko. Şi-au prins de atunci a visa novgorodenii la întinsurile mării, ape fără margini ce te poartă pînă la meleaguri depărtate şi streine, fie şi la dracu-n praznic, ori cîteodată şi-n furcile împăratului mărilor. Şi pe drumul croit de ladia aceea, alții, luîndu-le pilda, porniră an de an mai departe şi mai departe, pînă ce iarăşi unul din cîrmaci, nu se ştie cine anume, a îndreptat corabia spre undele de acum sărate de-a binelea şi verzi ca jadul ale apei de mare, atingînd țărmul ostrovului suedez Gothland.

Se săvîrşise minunea. Norodul cernoziomului, al plugăritului şi al pădurii, care nici în vis nu visa mare, străbătuse curmeziş necuprinse întinderi de ape.

Şi porniră de atunci ladiile ilmenenilor una după alta pentru a face negoț şi cu neguțătorii Hansei, şi cu bogata Danemarcă, şi cu Gothlandul, ba şi cu Suedia însăşi, şi în

întîmpinarea lor porniră corăbii cu neguțători suedezi, danezi, ba şi nemți, pe Neva, Ladoga, Volhov şi spre depărtatul oraş care se şi încununase cu cinstitul nume de Domnul Mare Novgorod. Golful Finic, strîmt şi îngust, croit de firea însăşi ca o despicătură spre inima continentului, unindu-se pe deasupra prin larga Nevă cu lacul Ladoga, ajunse astfel o firească poartă la mare dinspre neumblatele coclauri de pădure şi mlaştini ale tînărului stat rus în alcătuire. Pe această cale îşi găseau desfacere la neguțătorii de alt neam ceara şi cînepa, fuioarele de in şi blănurile, slana şi mierea.

Dar banu-i ochiul dracului, şi unde-i ban miroase a vărsare de sînge. În 1134, o seamă de neguțători de-ai Novgorodului au fost ucişi sosind la Kopenhagen, iar în 1157 la Schleswig, danezii au pus mîna pe corăbiile ruseşti încărcate cu mărfuri, mai mult, în 1164 cincizeci şi cinci de vase suedeze de război, venind cu alai mare la gurile Volhovului, asediară oraşul Ladoga, cu gîndul să taie pe veci novgorodenilor orişice cale către Baltica. A cincea zi însă au spălat putina suedezii, lăsînd în adîncurile lacului şi pe fundul rîului Voronaia nici mai mult, nici mai puțin decît patruzeci şi trei din vasele lor. La care însă, drept răsplată, novgorodenii, învoindu-se cu corelii, au pornit nu chiar imediat, ci abia după douăzeci de ani, în primul lor „pahod“ străbătînd toată Baltica, şi au ars capitala suedeza Sigtuna.

Astfel — ba mocnind ca tăciunii sub spuză, ba aprinzîndu-se vîlvătaie — nu se potolea niciodată hărțuiala pentru stăpînirea țărmurilor Golfului Finic. Abia după două veacuri, în cetatea Oreşek, proaspăt ridicată de marele cneaz moscovit Iuri la vărsarea Nevei în Ladoga, s-a încheiat în sfîrşit primul tratat ruso-suedez. Suedia se obliga să nu pună piedici negoțului rusesc în Marea Baltică. Dar nu trecu nici un pătrar de veac, şi totul începu de la capăt: oştile regelui Magnus capturară Oreşekul şi-i puseră un nume de-al lor — Noteburg...

Şi încă aproape cinci veacuri de-a rîndul pe amîndouă țărmurile Golfului Finic se revărsară valuri-valuri, ca să se

retragă apoi, armate vorbind diverse graiuri — ale Suediei, Danemarcei şi Ordinului Teuton, ale Letoniei şi Rzeczei Pospolite, pe de o parte, iar pe de alta — forțele mereu întărite ale Novgorodului şi Moscovei, Pskovului şi Vladimirului, ale Țării Ruseşti, ale Imperiului Rus. Împotriva străvechilor aşezări ruseşti de pe malul sudic Koporie, Ivangorod, Kolîvan, Iuriev, Rakover, cărora cavalerii livonieni le puseseră nume de-ale lor, băteau război oştile lui Ivan al IV-lea. Galerele, galioanele, brigantinele, fregatele, ba şi navele de linie ale primului marangoz şi corăbier rus, Petru Alexeevici cel temerar, posedat de neînfricare, atacau de-a lungul țărmului nordic porturile Noteburg, Vîborg, Helsinki, Hangö-Udd, Abo. Război după război se învîlvora pe cîmpiile şi în mlaştinile Estoniei şi Lifleandiei, de la lacul Ciudskoe şi pînă la Golful Riga, pe stîncile, lacurile şi arhipelagurile meleagului emilor, samilor şi corelilor, de la Ladoga şi pînă-n Botnică, încropind apa şi stropind pietrele cu sînge de volintiri ai miliției populare, cu acela al streliților, cu sînge de soldați, marinari, voievozi, ofițeri şi amirali ruşi, care-i deschideau Rusiei o poartă către mare — douăsprezece necruțătoare războaie de la trei şi pînă la douăzeci şi cinci ani durată fiecare.

Iar acum începea al treisprezecelea.

Dement, dezlănțuit, dăruindu-şi şi ultimul strop de putere — cu riscul de a-şi strica maşinile — un distrugător gonea spre est, mînat de porunca amiralului nerăbdător. „El“ stătea mohorît, tăcut, pe platforma babord a comenzii ce se cutremura din pricina numărului neîngăduit de rotații, cu mîna înfiptă în balustradă, ca şi cum ar fi împins nava înainte. Văzînd acestea, comandantul lui „Ohotnik”, un elegant locotenent-major, dar foarte sobru ca înfățişare, ce se afla în pragul avansării la gradul de căpitan de rangul doi (după care îl aştepta numirea în funcția de comandant pe o navă mare, ori comandant al unuia din distrugătoarele de escadră de tip „Novik“, în curs de construcție), scotea dopul din portavocea care comunica cu compartimentul maşinilor şi, lipindu-şi buzele de pîlnia ei de aramă ce tot mai duhnea a

amoniac, din pricina excesului de zel la curățitul cu alifie miraculoasă, întreba încet: „Cîte rotații ai?“ Pe urmă punea urechea la pîlnie şi, molfăind din buze a nemulțumire, rostea: „Măriți la maximum!“ Şi oamenii goi şi asudați de la căldări aruncau în gurile incandescente lopeți grele de cărbune, iar inginerul-mecanic se crispa, de parcă-l dureau măselele, însă acele tahimetrelor se înclinau uşor spre dreapta.

Şi fără aceste ultime lopeți „Ohotnik” gonea ca un apucat, cu viteza maximă. Încă două-trei marşuri dintr-astea cu amiralul pe bord şi vor trebui revizuite mecanismele. Ce i-o fi căşunat amiralului numai pe distrugătoarele astea două — „Po- granicinik“ şi „Ohotnik”? Nici tu cabină ca lumea, nici tu confort, ba nici viteză, şi cu toate acestea, cum intervine ceva, îşi mută pe unul din ele marca şi goană, goană, goană, împingînd înainte balustradele... E drept că asta e ceva, cariera li-i asigurată, lui şi comandantului de pe „Pogranicinik”. Să se hlizească prietenii cît poftesc — cică, „birjarii amiralului”! He-he, vă roade invidia că nu vă ia cărăuşi...

— Cîte rotații ai? întrebă comandantul din nou şi dinadins dădu comanda cu glas tare: Forțați!... Cu-um? Nu ştiu, eu nu-s mecanic, mecanic eşti dumneata. Eu am nevoie de viteză, nu de explicații...

Şi văzu cu satisfacție că amiralul descleştează mîinile de pe balustradă şi le vîră în buzunarele scurtei. Aşadar, pînă una alta a scăpat de perdaf...

Amiralul era într-adevăr grăbit să ajungă la Porkkala-Udde, ca să apuce să se întoarcă de cu ziuă la Helsinki, pe crucişătorul cuirasat „Riurik”, de unde avea fir direct cu Petersburgul. Cu trei zile în urmă, din ordinul său, în rada Porkkala-Udde se concentraseră toate navele detaşamentului însărcinat să aşeze barajul de mine central, şi era absolut necesar să se convingă personal dacă vasele detaşamentului sînt într-adevăr pregătite pentru aceasta operație, de care depindea soarta războiului.

Soarta războiului?...

Dacă cineva l-ar fi întrebat pe el, experimentatul comandant de flotă, elev de-al lui Makarov şi înfocat apărător al ideilor sale, pe el, neînfricatul comandant al cuirasatului „Sevastopol“ de la Port-Arthur, decorat cu crucea Sf. Gheorghe cu spade, pe el, amiralul care de şapte ani încoace comanda forțele navale ale Mării Baltice, singurul care se pricepuse să sporească incomparabil potențialul artileriei, al torpilelor şi minelor acestei flote, comandant clonțos cu Marele stat-major şi cu ministrul, dar sincer şi drept cu ofițerii — dacă cineva i-ar fi pus această întrebare, la drept vorbind ar fi răspuns că soarta războiului depinde de cu totul altceva: de promptitudinea ofensivei, de îndrăzneala planurilor, de curajul aproape nebunesc, ca al lui Petru — însuşiri odinioară tradiționale ale comandanților flotei ruse: al lui Petru însuşi, în bătălia de la Hangö-Udd, al amiralului Spiridov în bătălia de la Ceşme, al contraamiralului Uşakov, în bătălia de la strîmtoarea Kerci, al viceamiralului Makarov, care pentru prima oară în istoria flotelor atacase inamicul cu nemaivăzutele şalupe cu şcondru, coborîte de pe puntea navei „Konstantin”.

Dar la Marele stat-major şi la minister nimeni nu dorea să perpetueze spiritul ofensiv ce se stinsese o dată cu Makarov, în ziua pieirii acestuia pe puntea lui „Petropavlovsk“. Toata lumea se afla parcă sub hipnoza unei idei preconcepute cum că flota germană, chiar din primele ceasuri ale războiului, va încerca neapărat şi obligatoriu să pătrundă în gurile Golfului Finic, cu scopul de a bombarda capitala şi în felul acesta va semăna haos din primele zile ale războiului, deşi comandamentul flotei nemțeşti ştia, fireşte, de multă vreme că Golful Finic, în partea lui cea mai strîmtă, pe lîngă Reval, va fi barat cu o cantitate aşa de mare de mine, încît forțarea unui asemenea baraj ar pretinde destule jertfe şi eforturi. Însă ideea lansată de cine ştie cine şi cînd despre necesitatea apărării capitalei dinspre mare se împămîntenise în cercurile guvernamentale şi ale statelor-majore. Ea înrobise definitiv întreaga concepție strategică şi operativă de folosire a flotei

baltice în războiul care trebuia să înceapă. Ea otrăvise mințile ofițerilor din flotă, meniți a sta cu cinste printre academicieni. Ea determinase îngustimea absurdă şi lipsită de orice perspectivă a Marelui stat-major. Mai mult, sub influența ei de-a dreptul distructivă pentru flotă căzuse pînă şi inteligentul, dotatul amiral care comanda forțele navale ale Mării Baltice. O influență care paraliza tradiționala operativitate a flotei, sădită în ea încă de Petru, care încătuşa orice libertate a gîndirii strategice proprie comandanților de flotă ruşi. Pînă şi acest an amiral, care visase odinioară să urmeze pilda lui Nahimov, smulgînd inițiativa din mîna inamicului şi supunînd-o sieşi, se lăsa dominat de influența reflecțiilor la rece care se vînturau în cercurile înalte asupra posibilității sau imposibilității unor operațiuni ofensive împotriva duşmanului, a temeiniciei sau absurdității unor teorii neprevăzute de manualele de tactică şi strategie.

Sub presiunea exercitată de ofițerii superiori care-l înconjurau, aşa cum se întîmplă şi unor oameni inteligenți şi principiali, amiralul uitase de propriile sale idei cu privire la apărarea Golfului Finic şi Golfului Riga prin metoda ofensivei, uitase de proiectele unor îndrăznețe lansări de mine în partea sudică a Mării Baltice, de bombardarea coastelor germane, de căutarea activă a inamicului în larg şi angajarea unor bătălii, fie şi nu prea importante, dar neaşteptate şi care l-ar pune în derută. Grija lui cea mai mare era acum să nu întîrzie cu punerea barajului — astfel că folosea toate forțele spiritului şi intelectului său nu pentru a descoperi un mijloc nou de a ține piept duşmanului, ci pentru a lua la timp această măsură mai convenabilă şi mai lipsită de riscuri de a se îngrădi împotriva ofensivei inamice.

Ideea aceasta pusese stăpînire pe el încă din ziua de 11 iulie, cînd, după primirea sărbătorească a prezidentului Franței, pe „Pogranicinik” sosise viceamiralul Rusin, şeful Marelui stat-major al marinei, şi-i propuse să-l însoțească la ministrul marinei, amiralul şi general-aghiotantul Grigorovici, pentru a se consfătui asupra situației ce se crease. În cursul

consfătuirii se dumiri că războiul cu Germania este inevitabil, şi chiar atunci îl rugă pe ministru să-i îngăduie să decidă singur asupra momentului lansării barajului central, în raport cu situația operativă. Ministrul îi promisese să raporteze suveranului, de care depindea luarea hotărîrii. Seara amiralul plecase cu „Pogranicinik" la Reval, unde ordonă ca de dimineață, a doua zi, să se prezinte toți comandanții de nave.

Preaplecat raport
al Marelui Stat-Major al Marinei
14 iulie 1914

MAIESTATEA-VOASTRĂ IMPERIALĂ a binevoit să aprobe planul de operațiuni al Flotei din Marea Baltică, în cazul începerii unui război european; în conformitate cu acesta, cea mai importantă operațiune este punerea la timp de către detaşamentul de puitoare a unui baraj principal de mine pe poziția centrală, Reval-Porkkala-Udde.

Problema determinării momentului executării acestei operațiuni a constituit obiectul de discuții al unei şedințe extraordinare a Consiliului de Miniştri sub preşedinția MAIESTĂ- ȚII-VOASTRE IMPERIALE. În ziua de 12 iulie a.c. MAIESTATEA-VOASTRĂ IMPERIALĂ a binevoit să decidă ca punerea arătatului baraj principal să fie executată la porunca expresă a MAIESTĂȚII-VOASTRE. Cu toate acestea, situația care s-ar putea crea pe teatrul de operațiuni al Mării Baltice, date fiind împrejurările politice de azi, este de aşa natură încît ne putem aştepta la o apariție fără veste a inamicului la intrarea în Golful Finic; în acest caz, pentru succesul operațiunilor flotei, este necesar să se procedeze neîntîrziat la punerea barajului de mine principal, deoarece nu vom dispune de timp pentru a cere ordinul expres al MAIESTĂȚII-VOASTRE.

Supunând înaltei hotarîri a MAIESTĂȚII-VOASTRE argumentele mai sus arătate, rugăm preaplecat ca MAIESTATEA-VOASTRĂ IMPERIALĂ să binevoiască a da

înalta SA aprobare comandantului forțelor navale ale Mării Baltice să execute punerea barajului principal de mine în cazul cînd situația va fi evident amenințătoare, fără să aştepte ordinul expres al MAIESTĂȚII-VOASTRE.

R u s i n

Helsinki, „Riurik", 14 iulie 18—26

Către

AMIRALUL ESSEN

Maiestatea-sa suveranul a refuzat să acorde comandantului forțelor navale dreptul de a executa la libera sa hotărîre barajul de mine principal, fără un ordin expres al maiestății-sale, chiar şi în cazul unei situații evident amenințătoare.

Grigorovici

Dar bezna supunerii obtuze față de teza oficială a aşa-zisului B.M.P. — barajul de mine principal — fu deodată sfîşiată de o idee proaspătă, ca de o rază de lumină. Amiralul nu regreta decît un lucru — că ideea îi venise în minte unui locotenent oarecare de pe nava de linie „Generalisimul conte Suvorov-Rîmnikski", şi nu lui, comandant al forțelor navale din Marea Baltică, care, conform Regulamentului, în clipa decretării mobilizării avea să preia comanda flotei baltice, o flotă capabilă de operațiuni temerare, o flotă bravă, demnă continuatoare a tradițiilor marelui Petru. Şi aceea despre care citise în scrisoarea descoperită de el în mapa de corespondență personală în dimineața zilei de 16 iulie, pe care o semna un locotenent de care nu mai auzise, un oarecare Livitin, şi aceea putea fi socotită o operațiune temerară. De aceea nu- maidecît încercă s-o traducă în viață:

Către

AMIRALII ESSEN-RUSIN

(prin curier special)

16 iulie, dimineața

...2) Mi-a venit ideea că ar fi posibil să fie închisă la momentul oportun cu un baraj de mine bine plasat ieşirea din Golful Kiel. Am putea trimite acolo din timp un vas (norvegian, danez ori englez, prevăzut cu acte false) amenajat ca puitor de mine, care, la primirea unei radiograme convenționale, conform înțelegerii prealabile, să bareze ieşirea (mai precis, ceva mai la larg...) cu un banc de mine, după care să se scufunde, bineînțeles, în apele teritoriale germane. O *dată ce războiul este inevitabil, am putea să ne asigurăm astfel marele avantaj al primei lovituri în centrul dispozitivului inamic, cu toate consecințele ce ar decurge din aceasta. Socot c-ar fi bine să batem fierul pînă-i cald. Am deja amatori la aşa ceva...*

Helsinki, „Riurik", 16 iulie, 10—10

Către

AMIRALUL ESSEN

Ministrul a dispus desființarea detaşamentelor-şcoală; probabil că azi se va decreta mobilizarea flotei şi a celor patru districte.

Rusin

S.P.B., 16 iulie, 12—10

Către

MINISTRUL MARINEI

Cer permisiunea de a pune neîntîrziat barajul principal, avînd în vedere situația.

E s se n

Helsinki, „Riurik", 17 iulie, 2—05

Către

AMIRALUL ESSEN

Suveranul a confirmat din nou că executarea barajului de mine principal se poate face numai în urma unui ordin expres al maiestății-sale.

G r i g o r o v i c i

Mobilizarea fusese decretată, războiul era inevitabil, şi amiralul, fără să mai aştepte răspunsul Marelui stat-major al marinei, hotărî să realizeze după capul lui proiectul locotenentului de pe „Suvorov“. Au fost primite informații cu privire la navele sub pavilion strein aflate în porturile ruseşti, iar locotenentul a fost invitat spre a se prezenta pe „Riurik” la ridicarea pavilionului. Cînd Livitin păşi pragul cabinei sale, amiralul îi arătă corectivele ce le adusese planului său. Îl înflăcărase şi pe amiral operațiunea îndrăzneață, în spiritul temerar al lui Makarov, şi îşi pusese în gînd cu toată seriozitatea s-o transpună în faptă.

Dar în vreme ce discuta, intră aghiotantul şi-i puse pe masa de scris mapa de piele care, numai cît o vedea, şi-i făcea greață amiralului: în ea i se aduceau de obicei radiogramele şi scrisorile de la Marele stat-major. Deschizînd-o nerăbdător, citi:

Helsinki, „Riurik”, 17 iulie, 8—18

Către

COMANDANTUL FLOTEI

Maiestatea-sa suveranul a binevoit a atrage atenția că, întrucît nu sîntem în război cu Germania, precauțiunea este un lucru foarte indicat, spre a nu se da prilej ae neînțelegeri şi nemulțumiri.

R u s i n

Amiralul simți că i se urca sîngele la cap şi abia putu să se abțină. După plecarea locotenentului, se plimbă îndelung pvin cabină cu mîinile la spate, pînă ce se prezentă la raport şeful statului său major. Abia atunci visul, îndrăznețul vis inspirat de tradițiile lăsate de Makarov, dădu înapoi, lăsînd cale liberă realității. Ideea preconceptă despre apariția imediata a flotei germane în Golful Finic puse din nou stăpînire pe mintea amiralului. Încordarea creştea...

Helsinki, „Riurik”, 17 iulie, 11- 18

Către

COMANDANTUL FLOTEI

După informațiile ce le deținem, Germania a decretat mobilizarea generală la ora trei noaptea.

R u s i n

S.P.B., 17 iulie, 11—30

Către

MINISTRUL MARINEI

Socot necesar să se pună imediat barajul, mă tem să nu fie prea tîrziu, plec spre Porkkala-Udde pe „Ohotnik”.

Essen

Helsinki, „Riurik”, 17 iulie, 15-00

Către

COMANDANTUL FLOTEI

După datele agenturilor, o parte din flota germană trece din Kiel la Danzig.

R u s i n

17 iulie, 15-15

Către

TOATE NAVELE ŞI UNITĂȚILE

Rețineți toate vasele sub pavilion strein aflate în porturile comerciale; intrarea şi ieşirea din Golful Finic, pînă la noi dispoziţiuni, închisă cu desăvîrşire. Puneți barajul...

Comandantul flotei
(neexpediată)

S.P.B., 17 iulie, 18—00

Către

MINISTRUL MARINEI

Amiază expediat cu distrugător considerațiile pentru raport către suveran. Dacă nu voi primi răspuns noaptea aceasta, dimineața pun barajul.

E s s e n

Peterhof, 17 iulie, 21—00

Către

MAIESTATEA-SA ÎMPĂRATUL

MAIESTATE, situația este foarte serioasă, ceea ce necesită punerea imediată a barajului. Întîrzierea poate face imposibilă lupta cu flota germană. Rog ÎNALTA VOASTRĂ...

(neterminată)

Helsinki, „Riurik“, 18 iulie, 2—20

Către

COMANDANTUL FLOTEI

După informațiile agenturilor, flota germană ar putea fi pe poziția centrală către orele şaisprezece. Ministrul marinei va raporta suveranului.

Rusin

În tribordul crucişătorului cuirasat „Riurik“, amiralul se plimba de un ceas şi mai bine între turela de la pupa şi sentinela de la pavilion. Se plimba ca un robot, ca un mecanism cu arcul întors. Din înalt pogorau zorile unei dimineți senine şi tihnite. Liniştea netulburată odihnea deasupra navei adormite şi deasupra radei, ale cărei unde începeau să capete culori. Şuierară sifleele, se schimbă cartul. Cu mîinile încrucişate la spate, amiralul se plimba, se tot plimba, stăpînindu-şi graba paşilor.

Dar cînd fu lîngă turela, gata să se răsucească pe călcîie ca s-o ia înapoi, îl ajunse din urmă Boşnakov. Locotenentul îşi cam pierduse din eleganța de totdeauna şi avea ochii injectați de nesomn.

— Excelență, începu el încet, dar amiralul, văzîndu-l cu nişte telegrame, i le smulse din mîini, repezit.

Helsinki, „Riurik“
(recepționată la 4—15)

Către

AMIRALUL ESSEN

Fulger numărul doi.

General-aghiotant Grigorovici

Helsinki, crucişătorul „Riurik“
(recepționată 4—18)

Către

COMANDANTUL FLOTEI

Permit să se pună barajul principal.

Comandantul suprem al armatei, general-aghiotant Nicolae

Amiralul se descoperi şi-şi făcu o cruce mare, cît toate zilele.

Iar la orele şase şi cincizeci şi şase minute din sabordul puitorului de mine „Narov“, cîndva fregată cu vele ce se numea „General-amiral”, se rostogoli în apă, împinsă de marinari, zuruind pe şine, prima din cele treizeci şi nouă de mii treizeci şi două mine care aveau să fie lansate în Golful Finic şi în Marea Baltică de navele flotei imperiale ruse. Şi tot aşa cum o pietricică prăvale după sine în prăpastie o avalanşă de pietre şi stînci, această mină trase după ea în beznele istoriei orînduirea politică bătrînă de veacuri a uriaşului stat ce purta numele de Imperiul Rus.

Redactor responsabil: NATALIA STĂNESCU
Tehnoredactor: AURICA IONESCU
Dat la cules 07.12.1966. Bun de tipar, 07 02 1967.
Apărut 1967. Tiraj *15.125 ex. broşate. Hîrtie tipar*
înalt B mat de 63 g/m^2. Format 540x840/16. Coli

ed. 28,40. Coli *tipar 29. A*, nr. *12.323. C.Z. pentru bibliotecile mari 8S. C.Z. pentru* bibliotecile *mici 8S—31=R.*

Tiparul executat sub comanda nr. 60 798 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Sc]nteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

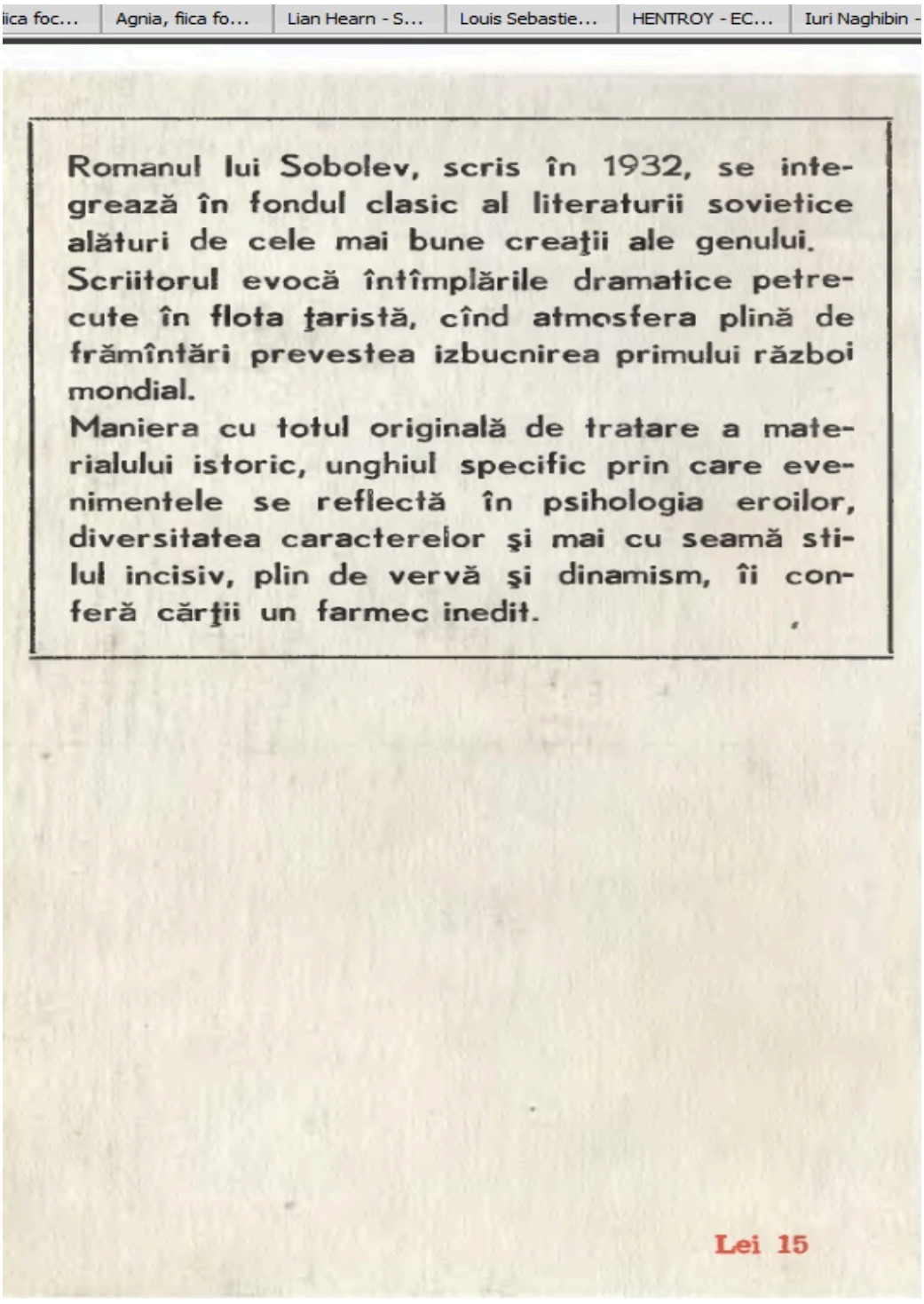
lica foc...
Agnia, fiica fo...
Lian Hearn - S...
Louis Sebastie...
HENTROY - EC...
Iuri Naghibin -
Romanul lui Sobolev, scris în 1932, se integrează în fondul clasic al literaturii sovietice alături de cele mai bune creaţii ale genului.
Scriitorul evocă întîmplările dramatice petrecute în flota ţaristă, cînd atmosfera plină de frămîntări prevestea izbucnirea primului război mondial.
Maniera cu totul originală de tratare a materialului istoric, unghiul specific prin care evenimentele se reflectă în psihologia eroilor, diversitatea caracterelor şi mai cu seamă stilul incisiv, plin de vervă şi dinamism, îi conferă cărţii un farmec inedit.
Lei 15

Romanul lui Sobolev, scris în 1932, se integrează în fondul clasic al literaturii sovietice alături de cele mai bune creații ale genului. Scriitorul evocă întîmplările dramatice

petrecute în flota țaristă, cînd atmosfera plină de frămîntări prevestea izbucnirea primului război mondial.

Maniera cu totul originală de tratare a materialului istoric, unghiul specific prin care evenimentele se reflectă în psihologia eroilor, diversitatea caracterelor şi mai cu seamă stilul incisiv, plin de vervă şi dinamism, îi conferă cărții un farmec inedit.

Lei 15

În flota țaristă, primul grad ofițeresc.

Perun — zeul tunetului şi al fulgerului la slavii orientali.

Dajbog — zeul soarelui şi al focului în religia slavilor orientali şi din regiunea M. Baltice.

Grad intermediar între ofițer şi subofițer în marina țaristă.

Vopsea specială, deosebit de costisitoare

Maşinile înapoi, gardemarin (engl.).

De față cu slugile (franc., expresie incorectă).

În şcolile de marină țariste, elevii din anii superiori înaintați la gradul de subofițeri şi repartizați ca ajutoare ale ofițerilor-instructori.

Iuncherii şcolii de ofițeri „Pavel 1“ erau recunoscuți ca avînd o ținută exemplară.

Personaj din *Revizorul* de N. V. Gogol, întruchipând brutalitatea îngemănată cu prostia, caracteristice polițaiului țarist.

În sănătatea ta, în sănătatea mea... În sănătatea tuturor fetițelor drăguțe — obişnuitul toast suedez, cînd mesenii ciocnesc paharele.

Avercenko A. T. (1881—1925), scriitor rus; după 1917 a emigrat.

Severianin Igor (18S7—1942), poet rus; după 1917 a emigrat.

Arțîbaşev, M. P. (1878—1927), scriitor rus, reprezentant al decadentismului; după Revoluția din Octombrie a emigrat.

Semionov V. *I.* (1868—1910), ofițer de marină, care a participat la războiul ruso-japonez şi la bătălia de la Țuşima. A scris o celebră trilogie *(Răsplata, Bătălia de la Țuşima* şi *Prețul sîngeluî)* în care a încercat să dezvăluie de pe poziții burgheze tarele comandamentului flotei țariste.

Schanz I.I. (an. naşt. nec. — 1879), navigator, amiral al flotei ruse.

Din jurămîntul depus în armata țaristă.

Numele Vetkin vine de la *vetka* — creangă, rămurea (rusă).

Ca un cățel care urinează într-o vioară (franc.).

Bilibin I. I. (1896—1942), pictor grafician rus.

Cervoneț — monetă de aur de 5 sau 10 ruble.

Denumire ironică a Golfului Finic, intrată în uz în veacul trecut, datorită amiralului marchiz de Traversé care nu scotea escadrele dincolo de Kronstadt.

Elisabeta Petrovna, împărătească a Rusiei (1741—1761), fiică a lui Petru cel Mare.

Nicolae II, ultimul țar al Rusiei (1894—1917).

Kvarenghi Giacomo (1744—1817), arhitect rus de origine italiană, reprezentant de seamă al clasicismului rus.

Palatul de iarnă a fost construit de arhitectul rus de origine italiană *Bartolomeo Francesco Rastrelli* (1700—1771), cel mai de seamă reprezentant al barocului rus.

Duminica sîngeroasă, denumire dată zilei de 9 ianuarie 1905, cînd guvernul țarist a înăbuşit cu cruzime manifestația paşnică a 140.000 de oameni ai muncii din Petersburg care se îndreptau spre Palatul de iarnă cu o petiție adresată țarului.

Verbițkaia A. A. (1861—1928), scriitoare rusă.

Şiruri de prăvălii, clădiri şi magazii reunite prin galerii acoperite, construite în multe oraşe ruseşti, unde îşi desfăşurau negoțul negustorii veniți din alte țări şi oraşe.

Uha — ciorbă de peşte (rusă).

Poularde â la parisienne — pui umplut, garnisit cu trufe (franc.).

Kulebeaka — plăcintă umplută cu carne, peşte (rusă).

Horunjii — sublocotenent de cazaci (rusă)

Voskovoi starşina — locotenem-colonel de cazaci în armata țaristă (rusă).

Sazonov S. D. (1861—1927), ministru al afacerilor externe al Rusiei între anii 1910—1916, adept al întăririi legăturilor Rusiei cu Antanta.

Denumirea organizațiilor monarhiste ultrareacționare din Rusia, create de poliție în perioada revoluției din 1905—1907,

Haide, repede! Ia pruncul ăsta în brațe, dumneata, gigantule rus (franc.).

Iată adevărata înțelegere prietenească! Trăiască marina rusă (franc.). Trăiască Franța (franc.).

Ajunge! Şterge-o de aici, idiotule (franc.).

Organizație monarhistă a „Sutelor negre", înființată în octombrie 1905 în scopul luptei împotriva revoluției.

Narodnîi Dom, instituții culturale de tipul clubului; în majoritatea cazurilor erau subvenționate de patronii marilor întreprinderi.

Să ştii că omul ăsta are dreptate (franc.).

Sobinov L. V. (1872—1934), cîntăreț de operă rus.

Maximov V. V. — unul din primii actori de cinematograf ruşi.

Nadson S. I. (1862—1887), poet rus.

Hanjonkov A. A. (1877—1945), unul din primii producători de filme ruşi.

Grad intermediar între locotenent şi căpitan de cavalerie în armata țaristă.

Riabuşinski, P. P. (n. 1871 — an. morții nec.)» bancher şi industriaş rus.

Deterding Henri (1866—1939), unul din cei mai mari monopolişti-petrolişti englezi.

O frază schimonosită în franceză, avînd următorul sens:„Ce-i viața noastră de marinari? Mereu faci de gardă, seara tragi o duşcă, navighezi — navighezi şi apoi

mori.”

Perifrazarea exclamației gladiatorilor romani: *„Ave Caesar, morituri te salutant”* (Trăiască împăratul, cei condamnați la moarte te salută!)

La 26 ianuarie 1904, fără a rupe în mod oficial relațiile diplomatice, Japonia a început războiul atacînd o escadră descoperită, ancorată în rada de la Port-Arthur.

Fostă piață din Moscova, a luat ființă în 1793 şi a dăinuit pînă în 1840. Numele de *ohotnîi* (vînătoresc) vine de la şirurile de prăvălii unde se vindea vînat.

V. *I. Lenin, Căderea Port-Arthurului, Opere complete,* vol. 9, pag. 153.

Idem, pag. 155.

Idem, pag. 157.

Citatele dintre ghilimele sînt reproduse întocmai după documentele „Planului operativ”.

Monedă de aur valorînd 7 ruble şi 50 copeici.

Schnitzler, A. (1862—1931) scriitor austriac; în opera lui plăcerile de ordin estetic şi senzual sînt prezentate ca unicul sens al vieții.

Sologub, F. (1863—1927), scriitor rus, reprezentant al decadentismului.

Hrisov către baronul Steingel din 14 septembrie 1810, „*Culegere de materiale istorice,* extrase din Cancelaria personală a M.S.I.”

Pobedonoșțev K. P. (1827—1907), om de stat al Rusiei țariste, fanatic susținător al autocrației.

V. I. Leuin, *Țarul împotriva poporului fmlandez, Opere complete,* vol. XIX, pag. 135—136.

Referire Ia *V. I. Lenin, În legătura cu procesele-verbale ale Conferinței din noiembrie a organizațiilor din armată şi a organizațiilor de luptă ale partidului muncitoresc social-democrat din Rusia.* Opere complete, vol. XV, pag. 294.

25—25, si 75—75 (sued).

Vă rog sa trimiteți o maşina, Mündghatan şapte. Va mulțumesc (sued.).

Domnişoară, dați-mi vi rog o valiză mica. Aceea galbenă, micuță, vă rog (sued.).

Vă rog s-o luați (sued).

Ca amintire (engl.).

Vă doresc noroc... (sued.).

Colibă (sued.).

Duhul rău (franc.).

Totul trece, totul se năruie, totul te oboseşte (franc.).

Îndreptarul englez „Jane“ şi cel german „Taschenbuch der Kriegsflotten” al flotelor de război respective.

Lumea aventurilor (rusă).

De la latinescul *„Memento mori”* (Aminteşte-ți de moarte).

434

De la *fatiguer* — a obosi (franc.).

Cu prisosință (engl.).

Detaşamente înarmate, întreținute de boierii şi negustorii Novgorodului pentru cucerirea de colonii în Nord şi expediții tîlhăreşti pe Volga şi Kama.